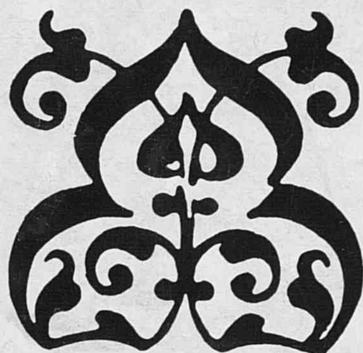
Antim Ivireanul

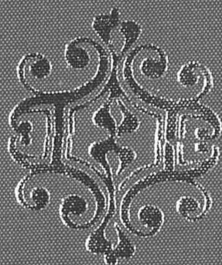

OPERE

EDITURA
MINERVA

ANTIM IVIREANUL

OPERE

Supracoperta: *Vasile Socoliuc*

ANTIM IVIREANUL

OPERE

Ediţie critică
şi studiu introductiv de
GABRIEL ŞTREMPEL

EDITURA MINERVA
BUCUREŞTI—1972

INTRODUCERE

Pentru prima dată întreaga operă a celui mai învăţat mitropolit ce a stat vreodată în scaunul Ungrovlahiei este adunată a un loc şi pusă la îndemîna iubitorilor de literatură veche românească.

Interesul major pentru opera lui Antim Ivireanul se încadrează organic în interesul mai larg al cercetătorilor şi cărturarilor pentru tot ceea ce a însemnat progres şi artă în creaţia premergătorilor noştri.

Trăitor într-o epocă de strălucitoare cultură şi rafinată artă, cum a fost epoca brîncovenească, Antim a izbutit prin talentele sale multiple şi abilitatea sa neîntrecută să joace primul rol în viaţa Ţării Româneşti fără ca cineva dintre contemporani sau urmaşi să poată gîndi în mod serios, că n-a meritat întregul curs al onorurilor prin care a străbătut.

Datele pe care le cunoaştem astăzi despre mitropolitul Antim Ivireanul sînt aproape la fel de sărace ca şi cele care au fost schiţate de cercetători la finele veacului trecut [1]. Viaţa sa dinaintea venirii în Ţara Românească ne este total necunoscută. Unii istorici, cum a fost N. Iorga, îl consideră născut dincolo de Marea de Azov *. Alţii credeau că s-a născut în Peninsula Balcanică şi că numele de Ivireanul îi vine de la mănăstirea Ivir din Muntele Athos, unde ar fi îmbrăcat cinul călugăresc **. Alţii, cum au fost episcopul Ghenadie Enăceanu şi mitropolitul Athanasie Mironescu, înclină spre o vieţuire îndelungată în Moldova, unde ar fi venit încă din copilărie ***.

Două izvoare ce nu pot fi puse la îndoială, ne precizează însă originea georgiană, ivireană a lui Antim. Este vorba mai

* N. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII*, vol. I, Bucureşti, 1910, p. 419, nota 1.

** Cf. Al. Odobescu, *Cîteva ore la Snagov*, în *Revista română*, II, (1862), p. 402.

*** Cf. *Condica sîntă*, publicată de Ghenadie Enăceanu, vol, I, Bucureşti, 1886, p. 100; <Atanasie Mironescu>, *Sfînta episcopie a eparhiei Rîmnicului-Noul Severin în trecut şi acum*, Bucureşti, 1906, p. 86.

întîi de secretarul de limba italiană a lui Constantin Brîncoveanu, Anton-Maria del Chiaro, originar din Florenţa. Acesta, care l-a cunoscut personal pe Antim, de care vorbeşte în termeni deosebit de elogioşi în lucrarea sa de istorie asupra Ţării Româneşti, afirmă că era georgian de origine şi că a căzut în fragedă tinereţe rob, probabil la turcii care invadau deseori Georgia [2]. În al doilea rînd, Antim însuşi, în marea majoritate a cărţilor tipărite sau traduse de el, precizează originea sa georgiană, numindu-se fie *Antim Ivireanul* [3], fie *Antim georgian de neam* [4], fie, în sfîrşit, *Antim ieromonahul, tipograful din Iviria* [5].

Aşa se explică de altfel şi grija sa pentru ridicarea culturală a Georgiei, unde va pune bazele primei tipografii naţionale, produs al atelierelor tipografice româneşti.

Nu se ştie pînă astăzi în ce an s-a născut şi în care anume parte a Georgiei [6]. Ceea ce ne precizează Del Chiaro este numele său mirenesc: Andrei [7]. Din *Aşezămîntul Mănăstirii Antim* *, desprindem numele părinţilor săi: Ioan şi Maria, ce trebuiau să figureze în pomelnicul la care erau obligaţi copiii ajutaţi de mănăstire să devină preoţi.

Nu ştim nici cîtă vreme a stat în robie. Este de presupus însă că aceasta a fost epoca în care a învăţat cîteva limbi: greaca, mai întîi, din care va traduce şi va tipări şi în care va purta mai tîrziu corespondenţa cu patriarhii de Ierusalim şi Constantinopol; araba şi slava veche, în care va tipări cărţi şi, este de presupus, limba turcă, dată fiind şederea lui la Constantinopol.

După un număr de ani el a fost eliberat din robie, fie datorită deosebitelor sale talente, de care vorbesc contemporanii, fie mai degrabă prin răscumpărarea bănească a Patriarhiei ecumenice, sau a georgienilor ce se aflau prin Peninsula Balcanică. Pe lîngă Patriarhie a trăit apoi un timp, uimindu-i pe cei din jur cu arta sa de caligraf, sculptor, desenator şi lucrător în broderie [8].

Necunoscute rămîn şi împrejurările şi data venirii sale în Ţara Românească [9]. Îl întîlnim în Bucureşti în octombrie 1691, cînd tipăreşte o carte de literatură parenetică: *Învăţăturile lui Vasile Macedoneanul către fiul său Leon* **, în traducerea grecească modernă a lui Hrisant Notara, nepotul lui Dositei

---

* A se vedea textul în ediţia de faţă, p. 331 şi 333.

** Cf. I. Bianu şi Nerva Hodoş, *Bibliografia românească veche*, t. I, Bucureşti, 1903, p. 324—326. Vezi şi N. Şerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 701.

şi urmaşul său în scaunul patriarhiei de Ierusalim, cu care Antim va avea legături toată viaţa, cînd bune, cînd rele. Venit mirean în ţară [10], iscăleşte această primă carte tipărită ca ieromonah Antim, aşadar ca preot călugăr. Venirea sa trebuie situată deci, între 9 noiembrie 1688, data înscăunării lui Constantin Brîncoveanu şi apariţia *Învăţăturilor lui Vasile Macedoneanul*, mai exact în anii 1689—1690.

Care era viaţa socială din Ţara Românească şi care era atmosfera de la curtea lui Constantin Brîncoveanu, unde era chemat să joace un rol atît de înalt modestul şi străinul ieromonah Antim?!

Necesitatea de a contura atmosfera vremii în care a trăit mitropolitul Antim Ivireanul nu s-ar impune cîtuşi de puţin, dacă în opera sa el ar fi trecut sub tăcere ceea ce ochiul său ager a observat de-a lungul celor 26 de ani petrecuţi pe pămînt românesc. El însă nu a fost omul espectativei, nici ca mitropolit şi nici ca om politic. Observînd neajunsurile şi condamnînd scăderile ne obligă şi pe noi să încercăm o zugrăvire, fie ea oricît de palidă, a stărilor de lucruri din Ţara Românească în jurul anului 1700.

Se constată în această vreme o întărire deosebită a unui mic număr de familii boiereşti, cu întinse latifundii, în frunte cu familia Cantacuzino, în mîinile cărora se concentrează cea mai mare parte a pămînturilor din ţară şi care devin atotputernici pe domeniile lor.

Prin privilegiile pe care domnii Ţării Româneşti le-au acordat acestor familii boiereşti şi prin abuzurile nemăsurate săvîrşite de boieri, asistăm la îngrădirea şi desfiinţarea drepturilor ţăranilor, la aservirea şi ocuparea satelor rămase încă libere. Înrobirea silită a acestor sate, prin mărturii mincinoase şi acte false, de care grăiesc atîtea documente ale timpului, era folosită în egală măsură de mănăstiri (mari latifundiare ele înşile) şi de familiile boiereşti *.

La această situaţie trebuie adăugată excesiva exploatare fiscală, care apăsa mai ales pe umerii populaţiei sărace de la sate şi care spre sfîrşitul veacului al XVII-lea devine de-a dreptul insuportabilă. Amintim că în vremea lui Constantin Brîncoveanu numărul birurilor se ridica la patruzeci şi două**

---

* Cf. Şerban Papacostea, *Realaţiile agrare în Ţara Românească în prima jumătate a secolului XVIII*, în *Studii şi materiale de istoria medie*, vol. III (1959), p. 230—321 (şi extras).

** A se vedea C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, partea a 2-a, Bucureşti, 1946, capitolul *Organizarea financiară* şi în special p. 634-635.

şi dacă în veacurile trecute cei care nu puteau plăti dările fugeau de pe latifundiile respective şi scăpau de urmărire, în vremea de care ne ocupăm acest fenomen capătă un caracter de masă. Reformele încercate de urmaşii lui Brîncoveanu pentru reglementarea haosului ce domnea în perceperea dărilor, n-au adus pînă la urmă nici o uşurare în starea nenorocită a ţărănimii.

Principala cauză a fiscalităţii excesive din vremea lui Consstantin Brîncoveanu au constituit-o, într-adevăr, cererile nenumărate de bani şi provizii ale turcilor, a căror criză politică şi economică de după depresurarea Vienei nu mai putea fi oprită *. Dar nu poate fi trecută cu vederea nici nevoia de bani a domnului. Acesta, avînd familie numeroasă, căreia trebuia să-i asigure un trai corespunzător rangului său şi dînd curţii sale strălucirea care l-a făcut cunoscut şi invidiat în întregul orient, a supus ţara la biruri nemaivăzut de apăsătoare înaintea sa. Numeroase documente ale vremii, favorabile sau ostile domnului, menţionează această stare de lucruri. Printre ele, *Istoria* lui Del Chiaro, secretarul său, în general favorabilă lui Brîncoveanu, apreciază dibăcia cu care domnul ştia să adune dările, punînd în gura poporului zicala: „domnitorul Constantin Brîncoveanu ştie să jupoaie oaia fără să o facă să ţipe" [11]. Tot el, înşirînd capetele de acuzaţie aduse de turci lui Brîncoveanu în 1714, arată la punctul al treilea „că prin adunarea unor mari sume de bani a împovărat ţara cu multe şi grele impozite, care nu erau mai înainte în vigoare, în vremea domnitorilor, predecesorii săi" [12].

De altfel, punctele cinci şi şase cuprind tot acuzaţii în legătură cu acumularea de moşii şi bani, depuşi la băncile din Austria şi Italia.

Cît priveşte pe cronicarul Radu Popescu **, ostil domnului, acesta arată că Brîncoveanu a strîns atîtea bogăţii din ţară cît n-a strîns alt domn de cînd este începutul ţării [13].

Peste toate aceste cumplite greutăţi se suprapuneau abuzurile aparatului fiscal folosit de Brîncoveanu, din care unele au fost menţionate şi de cronicile binevoitoare domnului [14].

---

* Cf. M. Berza, *Haraciul Moldovei şi Ţării Româneşti în sec. XV-XIX*, în *Studii şi materiale de istorie medie*, vol. II (1957), p. 7—45. Idem, *Fazele exploatării Ţării Româneşti de către Poartă*, în *Studii*, XI (1958), nr. 2, p. 59. A se vedea şi Haralambie Chircă, *Veniturile visteriei lui Constantin Brîncoveanu după condica visteriei*, în *Studii şi materiale de istorie medie*, vol. I (1956), p. 213—231.

** Cf. Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, introducere şi ediţie critică întocmite de Constantin Grecescu, Bucureşti, 1963, p. 200.

Sub raport cultural, domnia lui Constantin Brîncoveanu se caracterizează prin contacte deosebit de strînse ce se stabilesc cu figurile luminate ale lumii ortodoxe de limbă greacă, mai ales, dar și cu lumea culturală a apusului și în special cu cea italiană. Învățămîntul în limba greacă de la Sfîntul Sava (cu străluciții săi reprezentanți care au fost Sevastos Chimenitul — sau Kyminitis — Ioan Comnen, Gheorghe Maiota, Panaiot Sinopeus, Gheorghe din Trapezunt, Maxim Peloponisiotul, Ioan Cariofil și alții), ne punea în contact direct cu cultura elenică, în plină renaștere. Caracterul universal al acestei culturi i-a îngăduit pătrunderea adîncă în lumea ortodoxă. Întreaga mișcare culturală greacă era dirijată de cele două personalități marcante ale ortodoxismului: Dositei, patriarh de Ierusalim și de urmașul acestuia în scaun, Hrisant. Se vor tipări cărți în grecește, se vor exercita influențe asupra culturii românești pînă într-atîta încît se vorbește de epoca influenței grecești. Dar acest fenomen nu privește societatea românească în ansamblul ei, ci pătura boierească, curtea domnească și pe unii arhierei. Societatea românească își avea cultura sa proprie, scrisă în limba românească; literatura populară și literatura istorică asigură triumful limbii române în cultura largă a maselor, fiind în același timp receptivă la bunele influențe ce vor veni din afară.

În Italia vor fi trimiși tineri la învățătură, care vor stabili contacte directe cu lumea Apusului. Din Italia vor veni la curtea lui Brîncoveanu medici și secretari, cum au fost Iacob Pylarino și Del Chiaro, teologi și literați, cum au fost Ioan Abramios și Gheorghe Maiota. La curtea lui Constantin Brîncoveanu, loc de refugiu al tuturor cărturarilor nemulțumiți și cetate proteguitoare și strălucită a literelor, se vor încrucișa aceste influențe și se vor realiza numeroasele opere ale neoelenismului. Antim Ivireanul se va folosi de această cultură și va lucra cu teascurile tiparnițelor sale la marile realizări pe care le voia domnul; dar nu va uita nici o clipă că păstoriții săi erau români și că limba lor nu era limba greacă, ci limba română. Pentru ei și pentru triumful definitiv al limbii române în biserică se va strădui să realizeze primele traduceri a numeroase cărți de cult în românește.

Dar începuturile vieții lui Antim în Țara Românească au fost modeste și munca lui dificilă și îndelungată. Dintre activitățile lui numeroase, în care a strălucit ca nimeni altul, una mai ales se împletește (organic aproape) cu întreaga lui viață, de care nu poate fi tratată separat: aceea de tipograf. El rămîne,

alături de Coresi. cel mai mare tipograf al culturii noastre medievale.

O problemă se ridică din capul locului în legătură cu Antim: unde a învățat arta tipografică? A deprins el acest meșteșug la noi în țară, sau l-a învățat înainte de a ajunge la noi? Părerile sînt împărțite. Unii cercetători, cum este N. Șerbănescu. înclină să creadă că Antim a învățat arta tipografică la Moscova sau la Kiev *. Mai tîrziu ** emite ideea deprinderii acestui meșteșug în Apus, poate chiar la Veneția; în tot cazul crede că la venirea în țară el era deja tipograf. Alți cercetători mai vechi, printre cari N. Dobrescu *** și N. Iorga ****. opinează pentru inițierea în această artă în Țara Românească [15]. De altfel tradiția tipografică a Țării Românești depășise cu mult un secol și jumătate de viață. La București chiar, funcționa o excelentă tipografie, care inaugurase în 1678. în primul an de domnie a lui Șerban Cantacuzino și în vremea mitropolitului Varlaam (a nu se confunda cu cel din Moldova) seria tipăriturilor cu binecunoscuta culegere de omilii intitulată *Cheia înțelesului* *****. Tot această tipografie va realiza, zece ani mai tîrziu, prima tipărire integrală a *Bibliei* și va sta la îndemîna domnului pentru împlinirea strălucitelor sale planuri culturale. În fruntea așezămîntului tipograficesc stătea episcopul moldovean Mitrofan. refugiat la curtea lui Brîncoveanu pentru neînțelegeri de ordin politic avute cu domnul țării ******.

Acum, în jurul anului 1690, îndemnat de ieromonahul Macarie, cu rosturi înalte pe lîngă Mitropolie și de însuși mitropolitul Teodosie. față de care Antim a avut toată viața o deosebită considerație. acesta se călugărește. Cei doi clerici vor figura în *Așezămîntul* mănăstirii îndată după părinții săi, în *Pomelnicul* de care aminteam mai sus [16].

---

* Cf. N. Șerbănescu. *Antim Ivireanul tipograf.* p. 694.

** În studiul *Mitropolitul Antim Ivireanul* din *Mitropolia Olteniei.* XVIII (1966). p. 772 și p. 774. nota 17.

*** N. Dobrescu, *Viața și faptele lui Antim Ivireanul* ..., Buc.. 1910. p. 11.

**** N. Iorga este de părere că Antim și-a făcut ucenicia la Buzău. Cf. *Istoria literaturii române în sec. XVIII*, I, p. 419.

***** Cf. *Bibliografia românească veche.* I. p. 220. G. Ștrempel. *Sprijinul acordat de Rusia tiparului românesc în sec. XVII.* în *Studii și cercetări de bibliologie*, I (1955), p. 33—34 (și extras).

****** Cf. Ioan Bianu. *Mitrofan episcopul Hușilor și al Buzăului. mare tipograf.* în *Almanahul Graficei române.* Craiova, 1927. p. 44—49.

În vara anului 1691, la 10 iunie, Mitrofan al Huşilor este numit episcop al eparhiei Buzăului [17]. Ieromonahului Antim i se încredinţează conducerea tipografiei bucureştene, în fruntea căreia va sta pînă în anul 1694. În cei trei ani de activitate a imprimat trei cărţi, cu toate greutăţile ce sînt de presupus în urma transferului unei părţi din utilajul tipografic la Buzău, de către Mitrofan cu încuviinţarea domnului şi a mitropolitului. Prima dintre ele, ieşită de sub teascuri în iunie 1692, în greceşte, este *Slujba sf. Paraschiva şi a sf. Grigorie Decapolitul*. Cartea are o dedicaţie către domn semnată de Şerban Grecianu, logofăt *.

A doua carte, una din cele mai monumentale opere tipografice din întreaga activitate a lui Antim, a fost *Evangheliarul greco-român* ** imprimat în 1693 [18].

În sfîrşit, ultima carte tipărită în „tipografia domnească în sfînta Mitropolie în Bucureşti ***, în anul de la zidirea lumii. 7202, iară de la mîntuire 1694", a fost *Psaltirea românească* [19].

O cotitură, prima cotitură în drumul sinuos al vieţii mitropolitului Antim, schimbă cursul activităţii atît de promiţător începută la tipografia mitropoliei. Încă în cursul anului 1694 el este transferat la mănăstirea Snagov cu o parte a utilajului tipografic de la Bucureşti, în intenţia domnului şi a mitropolitului ţării fiind crearea unui centru tipografic acolo pentru ajutorarea culturală a creştinilor de sub stăpînirea turcească ****.

Doi ani mai tîrziu, în anul 1696, îl întîlnim egumen al Snagovului, dar nu este exclus ca în această calitate să fi fost trimis încă de la Bucureşti [20]. Ar fi fost o recunoaştere elementară a meritelor deosebite pe care le-a dovedit Antim ca tipograf şi ieromonah, şi pe care nu avem de ce să o neglijăm.

---

* *Bibliografia românească veche*, I, p. 326—327. O lucrare încă utilă pentru activitatea de tipograf a lui Antim este aceea a lui Émile Picot, *Notice biographique et bibliographique sur l'imprimeur Anthime d'Ivir*, publicată în *Nouveaux mélanges orientaux*, Paris, 1886, p. 513—560. Cf. şi N. Şerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 701—702, unde poate fi găsită o bibliografie cuprinzătoate asupra tuturor cărţilor imprimate de Antim,

** *Bibliografia românească veche*, I, p. 328—335. N. Şerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 702—703.

*** *Bibliografia românească veche*, I, p. 335—337. N. Şerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 705.

**** Cf. N. Şerbănescu, *Istoria mănăstirii Snagov*, Bucureşti, 1944, p. 66. A se vedea şi nota 16 de la p. 112 a aceleiaşi lucrări, in care se vorbeşte de un obiect de cult şi un *Minei* pe luna decembrie, reparate cu cheltuiala lui Antim în anii 1694 şi 1695.

În timpul șederii sale la Snagov, pe lîngă treburile de gospodărire a domeniilor mănăstirii [21], Antim a pus bazele unei mari tipografii, cu posibilități de imprimare în mai multe limbi, tipografie independentă de cea bucureșteană. Cea mai mare parte a utilajului, inclusiv turnarea literelor, era construită de mîna sa de artist [22].

La Snagov au fost tipărite 14 cărți: 7 în limba greacă, 4 românești, una slavonească, una greco-română, una greco-arabă. Așadar, cartea grecească are preponderența numerică, ceea ce explică într-un fel influența culturală pe care o exercitau învățații și prelații greci de la curtea lui Brîncoveanu.

Prima tipăritură, adusă ca un omagiu domnului, a fost totuși o carte românească și anume *Orînduiala slujbei sfinților Constantin și Elena*, terminată de imprimat la 6 februarie 1696 [23].

În anul următor, tiparnița de la Snagov realizează un adevărat record, dînd la lumină 5 cărți, dintre care trei de mari proporții. În ianuarie 1697 este gata imprimat în grecește un enorm *Antologhion* * de 2210 pagini (20,5 × 14,5 cm), ce cuprinde în interior și cărțile de bază necesare cultului: *Octoihul*, *Ceaslovul*, *Triodul* și *Penticostarul* [24].

A doua carte de mari proporții ** este un splendid *Evangheliar românesc* [25]. La sfîrșitul volumului, lipsit de dedicație și postfață, în cîteva rînduri ce reproduc, în general, texte manuscrise, Antim se roagă de iertare pentru greșelile comise [26]. Ceva mai jos, pe aceeași filă 180, întîlnim următoarele șase rînduri, ce apar și ele ca un leit-motiv la sfîrșitul majorității tipăriturilor sau manuscriselor din acea vreme:

„Precum cei streini doresc moșiia să-ș vază,
Cînd sînt într-altă țară, de nu pot să șază
Și ca cei ce-s pre mare, bătuți de furtună
Și roagă pe Dumnezău de liniște bună,
Așa și tipograful de-a cărții sfîrșire
Laudă nencetată dă și mulțemire".

O carte de teologie dogmatică tipărită la Snagov în grecește, a fost opera lui Ioan Cariofil, *Manual despre cîteva nedumeriri*

---

* *Bibliografia românească veche*, I, p. 347—349. Émile Picot, *Notice biographique*, p. 532. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 707—708.

** *Bibliografia românească veche*, I, p. 343—344. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 708—709.

şi soluţiuni, prefaţată de Antim Ivireanul *. Concepută sub forma unor întrebări şi răspunsuri, cartea avea ca scop să explice atitudinea învăţatului grec, acuzat de idei reformate [27].

Tot acuma se tipăreşte panegiricul lui Gheorghe Maiota rostit în biserica Mitropoliei în cinstea împăratului Constantin cel Mare **.

În sfîrşit, a cincea carte tipărită în anul 1697 ***, de proporţii mai mari, a fost *Dreapta alcătuire a gramaticii slavoneşti* [28].

Natural că nu putem trece în revistă absolut toate cărţile imprimate de Antim la Snagov, deşi activitatea sa de tipograf nu poate lipsi din zugrăvirea vieţii şi activităţii sale. Este necesar totuşi să mai amintim că după acest an 1697 deosebit de abundent sub raport tipografic, se produce o încetinire a activităţii tipografiei de la Snagov. Cu siguranţă că motivul principal a fost plecarea lui Mihail Iştvanovici la Bălgrad, trimis acolo, cum am văzut mai sus, de către Constantin Brîncoveanu. Dintre cărţile tipărite de Antim, pînă la părăsirea mănăstirii Snagov trebuie să mai amintim încă trei, care au jucat într-un fel sau altul, un rol remarcabil în istoria culturii româneşti.

Mai întîi de toate amintim imprimarea unui mic volum **** de 88 file intitulat *Floarea darurilor* [29].

A doua carte, grecească, tipărită în iunie 1701 a fost un *Eortologhion* [30], „lucrat de prea înţeleptul dascăl al Academiei din Bucureşti, domnul Sevastos Chimenitul".

În sfîrşit, a treia carte şi una din cele mai importante din cîte au ieşit din tiparniţele lui Antim, a fost *Liturghierul greco-arab* *****, imprimat în acelaşi an, 1701 [31].

Deşi atestat documentar pînă la 21 mai 1704 ca egumen al Snagovului, încă în acest an rodnic, 1701, el se strămută la Bucureşti, unde va relua activitatea de tipograf, întreruptă

---

* Cf. *Bibliografia românească veche*, I., p. 349—350. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 709—710. Dedicaţia către Brîncoveanu, pe care o redăm în ediţia de faţă la p. 399—402, a fost tradusă din greceşte de colegul nostru Mihail Carataşu, căruia îi aducem şi pe această cale mulţumiri sincere.

** *Bibliografia românească veche*, I, p. 350—351. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 710.

*** *Bibliografia românească veche*, I, p. 351—354. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 710—711. P. Constantinescu-Iaşi, *Relaţiile culturale româno-ruse din trecut*, Bucureşti, 1954, p. 177.

**** Cf. *Bibliografia românească veche*, I., p. 393—395. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 714—715.

***** *Bibliografia românească veche*, I, p. 425—433. Émile Picot, *Notice biographique*, p. 537—539. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 716.

la 1694. Cauzele adevărate care au dus la plecarea sa de la Snagov, fără să fi renunţat formal la egumenie, nu sînt cunoscute. Antim îşi cîştigase merite remarcabile în arta tipografică, în munca de administrare a mănăstirii, era apreciat de domn şi de cărturarii de la curtea sa. Ce l-a făcut să plece de acolo, unde era mulţumit cu ce realizase? Intrigile urîte ale unor călugări, probabil, la care va face aluzie la punctul al treilea al celebrei sale apărări trimise lui Brîncoveanu, în 13 ianuarie 1712: „... nici mănăstirea Sneagovului o am luat-o cu de-a sila. Iar ce am lucrat în 7 ani, ce am făcut acolo (nu atîta din venitul casei, cît din sudorile feţii méle), lucrurile acélea mărturisesc la toţi şi măcar că măriia-ta nu pohtiiai să es de acolo, iar *cine au fost pricinuitorii eşirii mele vor da seama înaintea lui Dumnezeu;* iară încailea am eşit cu cinste şi nimenea nu mi-au luat seama, căci să vedea că am făcut şi am adaos, iară n-am stricat, iar nici datorie am lăsat" *.

Înapoierea lui la Bucureşti, în 1701 cînd încetează pentru totdeauna funcţionarea tipografiei de la Snagov, şi activitatea sa neîntreruptă la tipografia Mitropoliei, pînă în 1705, constituie a doua cotitură a vieţii lui Antim Ivireanul. Aceasta este perioada unei rodnice activităţi tipografice şi artistice, este perioada în care pregătirea sa culturală şi teologică s-a dezvoltat uluitor, este perioada în care a căpătat încrederea deplină a domnului, a curţii şi a tuturor învăţaţilor, greci mai ales, trăitori în preajma lui Constantin Brîncoveanu.

Din cele 15 cărţi imprimate în aceşti ani la Bucureşti pe care nu le vom descrie în totalitatea lor, 11 sînt în limba greacă, apărute sub influenţa curentului grecesc de la curte, două sînt româneşti, una slavo-română şi una greco-arabă.

Tipăriturile anului 1701 sînt două broşuri în greceşte, ce cuprind cuvîntări panegirice compuse de Ştefan Brîncoveanu, fiul domnului **. Sub gravura, splendid lucrată, ce-l înfăţişează pe Constantin cel Mare din *Panegiricul la ziua Sf. Constantin,* se află o dedicaţie de patru versuri dintre care două greceşti şi două în limba latină. Aceasta denotă că tipografia era înzestrată şi cu literă tipografică latinească.

---

* Textul întreg al scrisorii către domn în ediţia de faţă, p. 226—232.

** Cf. *Bibliografie românească veche,* I, p. 419—422. N. Şerbănescu, *op. cit.,* p. 718—719.

În anul 1702 se vor scoate noi ediţii din aceste panegirice *, se va tipări, tot în greceşte, *Slujba cuvioasei Hipolita* **, precum şi *Ceaslovul greco-arab* [32] pentru uzul preoţilor din dioceza Antiohiei.

Dintre cărţile tipărite în anul 1703 — şase la număr — vom aminti mai întîi *Noul Testament* ***, prima tipărire integrală separată, în Ţara Românească, a acestei opere [33].

În septembrie era gata de tipărit în greceşte o amplă lucrare de teologie dogmatică, intitulată *Învăţătura dogmatică a prea sfintei biserici răsăritene şi universale* . . . **** opera profesorului de la Sfîntul Sava, Sevastos Chimenitul. Dedicată patriarhului de Ierusalim, Dositei, de către Gheorghe Castriotul, care a suportat cheltuielile de imprimare, lucrarea ne interesează prin subtilitatea problemelor ce erau puse în discuţie la acea vreme la curtea lui Brîncoveanu, şi prin rolul de mecenat pe care acesta l-a jucat faţă de învăţaţii răsăritului. La sfîrşitul cărţii, ca de obicei, într-un colofon se arată că tiparul a fost realizat de Antim Ivireanul [34].

Anii 1704—1705 sînt săraci sub raport tipografic. Tipografia Mitropoliei nu realizează decît trei broşuri, toate în greceşte. Una dintre ele, de 86 pagini, *Paralelele greceşti şi romane de Plutarch* ***** a fost tradusă de Constantin, fiul domnitorului şi este prefaţată de către Antim ******.

Cea de a doua, datată 2 aprilie 1705, care cuprinde *Slujba sfîntului Visarion* şi corectată de Mitrofan Grigoràs din Dodona, este singura tipăritură a lui Antim realizată la Bucureşti ca episcop al Rîmnicului *******.

În această nouă demnitate — a treia cotitură a vieţii sale — în care îl vom întîlni de la 16 martie 1705 pînă la 27 ianuarie 1708, l-au ridicat calităţile sale deosebite de teolog şi artist, dar şi împrejurările care au dus la demiterea predecesorului său, episcopul Ilarion [35].

Prin actul redactat cu acest prilej se cerea mitropolitului Teodosie şi sinodului Ţării Româneşti să aleagă şi să hirotonească alt episcop. La 16 martie 1705 a avut loc la Mitropolie această

* Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 441 şi vol IV, p. 28 şi 217. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 720.

** *Idem* I, p. 440—441 şi vol. IV, p. 217. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 720.

*** *Idem*, I, p. 448—450. N. Şerbănescu, *op. cit.*, 721—722.

**** *Idem*, I, p. 450—451. N. Şerbănescu, *op. cit.* p. 723.

***** *Idem*, I., p. 460—462. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 726.

****** Vezi mai jos prefaţa la p. 408—409.

******* Cf, *Bibliografia românească veche*, I, p. 463 şi vol. IV, p. 219. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 726—727.

alegere; pe lista candidaţilor mai erau trecuţi: popa Ioasaf, pe atunci egumen la mănăstirea Argeş şi Macarie, protosinghelul Mitropoliei [36].

A doua zi după alegere, în ziua de 17 martie, Antim a fost hirotonit episcop de către mitropolitul ţării, bătrînul înţelept Teodosie *, după care, apoi s-a mutat la Rîmnic. Că Antim n-a urmărit să ajungă episcop, că a fost în afara ambiţiilor şi deşertăciunilor, că a înţeles să lucreze pentru ridicarea păstoriţilor săi, că n-a urmărit să iasă de acolo pentru alte măriri, ne-o spune singur în aceeaşi apărare din 13 ianuarie 1712, la punctul 4: „La episcopiia Rîmnicului puiu martur pe Dumnezeu, care cunoaşte ascunzişurile inimii, că nici în visul mieu nu mi-am închipuit să mă fac arhiereu, cunoscîndu-mă pre mine mai păcătos şi mai nevrednic decît toţi oamenii pămîntului. Iar de vréme ce Dumnezeu, cel ce pe toate le orînduieşte spre mai bine, aşa au vrut, să rădice din pămînt sărac şi din gunoiu să înalţe méser, pentru a-l aşeza pe el cu boierii poporului său, eu ce puteam face? M-am supus Domnului şi l-am rugat pe el. Am şăzut şi acolo 3 ani, fără doao luni. Ce am lucrat şi acolo (nu atîta din veniturile casei, cît, iară, din osteneala şi sudoarea féţii méle), iaste vederat tuturor. Eşirea mea de acolo n-au fost cu voia mea. Eram odihnit cu atîta şi mi-ajungea din destul necazurile ce petreceam; iar apoi am eşit cu cinste şi nici seama mi-au luat nimenea, nici datorie am lăsat, că aşa ni-au slujit vrémea **.

Şederea lui Antim Ivireanul la Rîmnicul-Vîlcea a avut urmări nebănuite pentru cultura românească şi pentru generalizarea folosirii limbii române în biserică. Totodată a confirmat şi aptitudinile administrative pe care le vădise în timpul stăreţiei sale la Snagov. Într-adevăr, printre primele măsuri pe care le-a luat Antim, odată ajuns în eparhia sa, a fost instalarea unei tipografii — a primei tipografii — la Rîmnic. Utilajul românesc şi grecesc era cel folosit, în parte, la Snagov ***, „rodul muncii sale", cum obişnuia să-l numească. De sub teascurile acestei tipografii vor ieşi 10 cărţi în cei trei ani ai şederii sale acolo.

* În legătură cu ziua sfinţirii sale ca arhiereu, vezi, N. Şerbănescu, *Mitropolitul Antim Ivireanul*, p. 778, nota 34.

** Ediţia de faţă, p. 227—228.

*** Cf. A. Sacerdoţeanu, *Tipografia Episcopiei Rîmnicului* (1705—1825), în *Mitropolia Olteniei*, XII (1960), nr. 3—4, p. 295—296. Dimitrie Coravu, *Tipografi de la Rîmnic din prima jumătate a secolului al XVIII-lea*, în *Mitropolia Olteniei*, XIX (1967), nr. 1—2, p. 45.

Prima carte scoasă de sub tipar în septembrie 1705, în limba greacă şi intitulată *Tomul bucuriei* *, are o importanţă deosebită din punct de vedere dogmatic. Tipărirea în acest oraş, unde trăise Ilarion şi unde influenţa catolicismului se făcea viu simţită, a unei culegeri de texte ce combăteau primatul papal a dus la stingerea definitivă a focarelor schismatice [37].

În acelaşi prim an al şederii sale la Rîmnic, de comun acord cu mitropolitul ţării şi cu domnitorul, Antim Ivireanul începe seria tipăriturilor sale, menite să ducă la triumful deplin al limbii române în biserică. Este îndeobşte cunoscut că pînă spre sfîrşitul veacului al XVII-lea limba de cult în bisericile noastre a fost limba slavonă. În vremea lui Constantin Brîncoveanu, datorită influenţei crescînde a prelaţilor greci la curte şi a amestecului acestora în treburile bisericii române se încearcă introducerea limbii greceşti în oficierea serviciilor religioase **. Dovadă şi puzderia de cărţi greceşti tipărite la Bucureşti şi Snagov, de către Antim. Acesta va înţelege pericolul ce ameninţa pe români şi va pune stavilă acestor tendinţe. Nu luptase oare şi Georgia cu sute de ani mai devreme, pentru aceeaşi cauză? Antim cunoştea nevoile poporului şi se va face ecoul păstoriţilor săi: va tipări în româneşte cărţile capitale de slujbă bisericească, multe dintre ele pentru prima dată [38].

Tot în acest an, 1705, Şerban Cantacuzino, fost mare paharnic, subvenţionează tipărirea unui mic volumaş de 50 pagini, *Învăţătură pe scurt pentru taina pocăinţei*, „întocmită şi tipărită" de către „chir Anthim, episcopul Rîmnicului" ***. Broşura a fost întocmită de Antim ca să slujească de îndreptar preoţilor în activitatea lor bisericească şi este prima lucrare de acest fel în literatura românească veche. Ea făcea parte din planul mai larg a lui Antim de pregătire a preoţilor, pe care el i-a văzut şi cunoscut în toată ignoranţa lor [39].

Începînd cu anul 1706, Antim se ocupă mai rar singur de tipărirea cărţilor. La Rîmnic îl cheamă lîngă el pe Mihail Iştvanovici, priceputul său ucenic, care va continua munca manuală de imprimare; Antim Ivireanul, prins de treburile eparhiei, dar şi de traducerea cărţilor capitale de cult din greceşte în

---

* Cf. *Bibliografia românească veche*, I, 463—466. N. Şerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 727—728.

** O spune şi N. Iorga în *Istoria bisericii româneşti*, ed. II, vol. II, Bucureşti, 1930, p. 15—18.

*** Cf. Ilie Corfus, *Contribuţii la Biliografia românească veche*, în *Revista istorică română*, XV (1945), p. 498—499. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 781—782.

românește, nu mai avea răgazul necesar pentru această mult îndrăgită artă.

Îl vom întîlni pe Mihail Iștvanovici imprimînd, printre altele, două cărți de o importanță deosebită în schițarea biografiei mitropolitului Antim Ivireanul și în cronologia literaturii românești vechi. Este vorba de imprimarea unui *Molitvenic românesc*[40] și a unui *Octoih* mic, slavo-român[41], amîndouă în anul 1706.

Înainte de a încheia capitolul consacrat activității lui Antim la Rîmnicul-Vîlcea, trebuie să amintim calitățile remarcabile pe care le-a avut ca administrator al eparhiei sale. Documentele episcopiei Rîmnic (conservate la Arhivele Statului din București), atestă grija lui Antim pentru mărirea averilor episcopiei, prin cumpărări de pămînturi, vii, mori și păduri, din veniturile cărora se reparau lăcașurile de închinăciune, sau se ridicau din temelie altele noi *. Îl întîlnim plin de grijă pentru repararea și restaurarea unor mănăstiri, deosebit de prețioase pentru noi, sub raport istoric și arhitectonic. În puținul timp cît a stat pe scaunul episcopal a fost restaurată și zugrăvită din nou mănăstirea Cozia. Pisania de deasupra ușii îl arată ostenitor la înfrumusețarea locașului pe Antim, episcopul de Rîmnic **.

Tot în vremea aceasta, au fost refăcute: mănăstirea Surpatele, ctitoria boierilor Buzești, prin cheltuiala doamnei Maria a lui Constantin Brîncoveanu, mănăstire pe care probabil că Antim a sfințit-o la 1 august 1706 ***; biserica schitului Hotărani, ctitoria lui Mitrea vornicul din sec. XVI, prin cheltuiala lui Matei Fălcoianu și mai ales mănăstirea Govora, ctitoria lui Radu cel Mare[42].

Ca episcop de Rîmnic, Antim ar fi putut dezvolta activitatea tipografică nestînjenit și ar fi rămas unul din cei mai remarcabili organizatori și cîrmuitori ai eparhiei sale. În timpul scurt cît a stat acolo — doi ani și zece luni — a realizat mai mult decît alți episcopi în două decenii.

O nouă cotitură, însă, îi întrerupe activitatea de la Rîmnic și îl așează pe treapta cea mai înaltă a ierarhiei bisericești de la noi, aceea de mitropolit al Ungrovlahiei.

---

* Cf. N. Șerbănescu, *Documente în timpul păstoriei mitropolitului Antim Ivireanul la Rîmnic*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), p. 845—851.

** Cf. N. Iorga, *Inscripții în bisericile României*, I, București, 1905, p. 175. N. Șerbănescu, *Mitropolitul Antim Ivireanul*, p. 791.

*** Cf. N. Iorga, *Inscripții*, p. 182—183. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 791.

În 27 ianuarie 1708 bătrînul mitropolit Teodosie, care păstorea, cu o întrerupere de șapte ani, încă din 1668, moare, lăsînd cu limbă de moarte ca scaunul de mitropolit să fie încredințat episcopului de Rîmnic, Antim Ivireanul *. Testamentul mitropolitului Teodosie trebuia el respectat cu sfințenie? Hotărît că nu! El se adăuga însă la prestigiul de care se bucura Antim la curtea lui Brîncoveanu și în întregul orient ortodox și care-l îndreptățea să ocupe această înaltă demnitate. Nimeni nu s-a putut opune dorinței mitropolitului Teodosie, care era și dorința domnului și a Cantacuzinilor și a patriarhilor de Antiohia și Ierusalim, aflați atunci în București [43].

Cronica oficială a domniei lui Constantin Brincoveanu, scrisă de marele logofăt Radu Grecianu ne-a transmis detaliile numirii și ale înscăunării lui Antim [44].

Tot cronica amintită ne spune că domnul l-a trimis pe Gligorașco Ciohodariul la patriarhia Constantinopolului pentru a obține *ecdosis* și *metathesis*, adică înscăunare și transferare de la episcopia Rîmnicului la mitropolia Țării Românești. Actul de înscăunare, ecdosis-ul, semnat de patriarhul ecumenic Chiprian înainte de 10 februarie 1708 [45], este plin de laude la adresa lui Antim și contrastează dureros cu gramata patriarhală din 1716. care-l va scoate din funcția de mitropolit și-i va grăbi sfîrșitul [46].

La 19 februarie Gligorașco Ciohodariul ajunge la București. aducînd cu sine dispoziția scrisă a patriarhului către fostul mitropolit al Adrianopolului, Climent, ce se afla de asemeni a București, ca să facă transferarea lui Antim de la episcopia Rimnicului la „Vlădicia țării", fapt ce se și împlinește la 21 februarie 1708. A doua zi, în prima duminică a postului mare (duminica ortodoxiei) spune cronica, după slujba de la mitropolie, Constantin Brîncoveanu „au trimes pre dumnealui Ștefan Cantacuzino, marele postelnic, cu carîta cea frumoasă domnească și cu alai frumos la sfînta mitropolie, de l-au proscalisit (adică l-au poftit) să vie la curte, pe carele, aducîndu-l pre scara cea mare, pen divan, s-au împreunat cu măria-sa vodă, sărutîndu-i măria-sa mîna și făcîndu-i orație de păstoria ce i s-au dat" **.

La urările lui Brincoveanu a răspuns mitropolitul Antim printr-o cuvintare, păstrată în fruntea tuturor manuscriselor

---

* Cf. N. Șerbănescu, *Mitropolitul Teodosie al Țării Românești*, în *Studii teologice*, IV (1952), p. 330—351. Existența unui testament al mitropolitului Teodosie este confirmată și de cronicarul Radu Grecianu, cînd redă amănuntele înscăunării lui Antim. Vezi nota 44.

** Cf. *Viața lui Constantin-vodă Brîncoveanu*, p. 182.

de *Didahii*, plină de poezie şi de patos, izvorîtă din căldura elocinţei sale, înălţătoare şi elocventă, cum nici un mitropolit nu mai rostise alta în româneşte pînă atunci *.

Deşi erau de faţă doi patriarhi greci şi numeroşi alţi arhierei de aceeaşi limbă, Antim Ivireanul şi-a rostit discursul de înscăunare în româneşte, arătînd în felul acesta că limba patriei sale adoptive este capabilă să exprime simţăminte tot atît de înalte ca şi limba greacă.

Parafrazînd un verset al *Evangheliei de la Matei*: „Veniţi după mine şi vă voi face pre voi pescari de oameni" **, Antim arată în adînca sa modestie că nu meritele sale l-au ridicat la rangul de mitropolit, nu acestea l-au pus să păzească turma nconjurată şi împresurată „de atîta nevoi şi scîrbe ce vin totdeauna, neîncetat, de la cei ce stăpînesc pămîntul acesta", ci graţia divină. Dumnezeu care „n-au căutat la micşorarea şi netrebniciia mea, nu s-au uitat la săraciia mea şi streinătatea mea, n-au socotit prostiia şi neştiinţa mea, ci au căutat la bogăţiia şi noianul bunătăţii sale", l-a trimis „să vă fiiu de mîngîiare la scîrbele robiei cei vavilioneşti a lumii aceştiia... şi dimpreună cu dumnevoastră să pătimesc la toate cîte va aduce ceasul şi vrémia, pentru care lucru am datorie să priveghiez cu osîrdie şi făr'de léne, zioa şi noaptea şi în tot ceasul, pentru folosul şi spăseniia tuturor de obşte, învăţîndu-vă şi îndreptîndu-vă... pre calea cea dreaptă "***.

Opresiunea turcească, cu întreg cortegiul de nevoi, le vom întîlni pomenite şi în alte didahii. Împotriva acestei opresiuni Antim Ivireanul va lupta pînă la sfîrşitul zilelor sale.

În finalul cuvîntării mitropolitul Antim Ivireanul îi urează domnului (pe care îl numeşte „al nostru de obşte de mult bine făcător"), „să supuie pre toţi vrăjmaşii cei văzuţi şi nevăzuţi podnojie picioarelor mării-sale", iar celorlalţi ascultători spirit de dreptate, pace şi linişte sufletească [47].

Activitatea lui Antim Ivireanul ca mitropolit trebuie urmărită pe mai multe planuri: îndrumător al tiparniţelor, traducător de cărţi liturgice şi luptător pentru triumful deplin al limbii române în biserică, educator al clerului, gospodar al bunurilor Mitropoliei, ctitor, patriot şi om politic.

---

* Cf. *Predici*, ed. G. Ştrempel, p. 17—18.

** *Evanghelia de la Matei*, cap. IV, 19.

*** Textul cuvîntării la înscăunare în ediţia de faţă, p. 3—8.

Antim Ivireanul, primul demnitar al țării, a avut două reședințe, așa cum Constantin Brîncoveanu a avut două capitale: Tîrgoviște și București. Este de presupus că șederea sa într-un oraș sau altul era legată, în mare măsură, de prezența domnului la Tîrgoviște sau București. Printre primele măsuri pe care le-a luat Antim, după alegerea sa ca mitropolit, a fost transferarea tipografiei de la Rîmnic la Tîrgoviște[48].

Tot de la începutul activității sale ca mitropolit — dacă nu chiar mai devreme cu un an — datează și interesul pe care l-a manifestat față de îndepărtata Georgie, interes concretizat prin trimiterea acolo a celui mai bun ucenic al său, Mihai Iștvanovici, care avea sarcina să pună bazele unei tipografii[49]. Două din cărțile tipărite acolo, un *Evangheliar*, tipărit în 1709 și un *Liturghier*, ce apare un an mai tîrziu, ne interesează în mod deosebit.

Evangheliarul *, din care Biblioteca Academiei păstrează cele două exemplare dăruite de Antim lui Constantin Brîncoveanu de onomastica sa, la 21 mai 1709, este împodobit cu gravuri lucrate în maniera celor ce împodobesc cărțile tipărite la noi, lucrate, probabil, de mîna lui Antim. Amîndouă exemplarele cuprind pe pagina a șasea, dedicația autografă a mitropolitului, un cuvînt de laudă pentru domnul Constantin Brîncoveanu care a înlesnit și pămîntul „iverilor... să se îmbogățească cu tiparele limbii sale", așa cum s-au îmbogățit Arabia, Elada și Ungrovlahia. Aceste patru țări, asemenea rîurilor Edenului au „adăpările tiparelor, carele... dau pretutindenea stătătoare și vécinică rodire" **.

Liturghierul georgian ***, din care nu ni s-a transmis, din păcate, nici un exemplar, cuprinde, pe lîngă mențiunea imprimării lui, prin grija lui Mihail Ștefanovici (ca și *Evangheliarul*) și cunoscutele versuri de mulțumire ale tipografului, imprimate în românește cu caractere georgiene.

Care a fost destinul lui Mihail Ștefanovici după plecarea sa înspre Olanda nimeni nu știe precis. Nu-l mai întîlnim însă nici ca tipograf la Tbilisi și nici în Țara Românească nu s-a mai întors[50].

Șirul tipăriturilor este întrerupt de evenimentele anului 1711 și de necazurile survenite în viața lui Antim la începutul anului 1712.

---

* Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 543—548.
** Textul dedicației este reprodus în ediția de față, p. 411—412.
*** Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 483—484.

Într-adevăr, urmărind *firul* vieţii sale, constatăm o teribilă criză intervenită în raporturile cu Brîncoveanu, la numai trei ani de la alegerea sa ca mitropolit. Încercînd să înfăţişăm şi să explicăm această gravă ruptură, ivită în iarna anului 1712, sîntem nevoiţi să prezentăm fragmentar, unul din principalele aspecte ale activităţii lui Antim, acela de patriot şi om politic.

Una din laturile patriotismului mitropolitului Antim a fost aversiunea sa de totdeauna împotriva stăpînirii otomane şi lupta pe care a dus-o, sub diferite forme, pentru scuturarea acestei umilitoare stăpîniri. Această neîmpăcată ură este uşor de explicat dacă ne gîndim că el a fost robit de turci, că aceeaşi stăpînire turcească a devastat de atîtea ori Georgia şi că tot turcii sărăceau Ţara Românească, cu cererile lor nesăbuite de bani şi produse. Ura apare aproape ca un leit-motiv în cele mai multe din didahiile sale. Nu este de mirare deci că Antim este gata să întreprindă orice pentru îndepărtarea turcilor de graniţele ţării şi pentru victoria creştinilor asupra lor.

La această dată se ridicase o mare putere răsăriteană, Rusia lui Petru cel Mare, în care Antim şi o parte din boierii lui Constantin Brîncoveanu vedeau pe adevăraţii eliberatori ai creştinilor din sud-estul Europei. Cu această putere se putea încerca o alianţă şi un război comun contra turcilor, care tocmai începuse în vara anului 1711 (este războiul al cărui epilog s-a consumat nefavorabil pentru ruşi şi pentru Dimitrie Cantemir la Stănileşti pe Prut).

Brîncoveanu însuşi, era la început, partizan al ruşilor, pe care-i îndemna să înceapă ostilităţile, făgăduindu-le ajutor în bani şi provizii *. Văzînd însă desfăşurarea războiului şi neavînd suficientă încredere în victoria creştinilor, domnul şi-a schimbat atitudinea, adoptînd o politică de duplicitate şi aşteptînd cu oastea la gura Urlaţilor, la Albeşti, să vadă de partea cui va înclina balanţa. Poate şi la îndemnul lui Hrisant Notara, Brîncoveanu propune împăcarea celor două tabere prin comisul Gheorghe Castriotul, trimis în solie la Petru cel Mare la Iaşi, cu buna ştire a marelui vizir **.

Atitudinea lui Brîncoveanu nu convenea însă curentului favorabil apropierii de ruşi, în frunte cu Antim şi cu Cantacuzinii. Aceştia erau nemulţumiţi şi de prea îndelungata domnie a lui

---

* Cf. Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, ed. Grecescu, p. 201.

** Cf. *Viaţa lui Constantin Brîncoveanu*, p. 198—199.

Brîncoveanu pe tronul Țării Românești, unde l-ar fi dorit pe unul dintre ai lor. Drept care, într-o noapte, spătarul Toma Cantacuzino a trecut cu o parte a cavaleriei, prin munții Vrancei, în Moldova, unindu-se cu armatele rusești și cele moldovenești[51].

În urma acestei întîmplări situația lui Constantin Brîncoveanu deveni deosebit de critică, turcii avînd motive să-l bănuiască de hainire, cu atît mai mult cu cît Toma Cantacuzino îi era văr. Cunoscîndu-l pe Antim Ivireanul ca pe principalul părtaș la complotul lui Toma Cantacuzino și temîndu-se de consecințele nefaste ce puteau urma din partea turcilor, în urma acestui act, Brîncoveanu și-a propus să-l înlăture pe Antim de pe scaunul mitropolitan. Conflictul, ce urma să izbucnească, a fost alimentat și de intrigile, bine țesute, ale unor episcopi invidioși și incapabili, în frunte cu Mitrofan de Nisa, duhovnicul lui Brîncoveanu, care-i va și urma, de altfel, în scaun, umbriți cu totul de cultura, demnitatea și ținuta morală a lui Antim, ca și a unora dintre boierii părtași politicii de duplicitate a domnului. Străin de intrigi n-a fost nici Hrisant Notara, căci tocmai din această vreme datează și conflictul său cu Antim, în legătură cu încălcarea drepturilor bisericii Ungrovlahiei.

Desfășurarea conflictului ni s-a păstrat, în parte, prin cele două apărări celebre prezentate în scris lui Constantin Brîncoveanu, în zilele de 13 ianuarie și 3 februarie 1712[52].

În cele 12 puncte ale primei întîmpinări Antim arată, printre altele, că nu l-a vorbit pe domn niciodată de rău; dacă în biserică a spus totuși lucruri care nu-i vor fi plăcut acestuia, a făcut-o ca păstor sufletesc, obligat să îndrepte greșelile, „iar nu cu vicleșug". În țară, arată el la al treilea punct, n-a venit de voia sa, nici din pricina sărăciei. Realizările de la Mănăstirea Snagov — a cărei egumenie n-a luat-o cu sila — și cele de la Episcopia Rîmnicului sînt rezultatul ostenelii și a sudorii feței sale. De altfel, arată el la punctul al patrulea, nu i-a trecut niciodată prin gînd să aspire la demnitatea de episcop „cunoscîndu-mă pre mine păcătos și mai nevrednic decît toți oamenii pămîntului" și cu atît mai puțin la cea de mitropolit căci „eram odihnit cu atîta și-mi ajungea din destul necazurile ce petreceam".

„Mitropolia n-am luat-o cu sila, nici cu mite, nici cu rugăciuni". Dar odată ajuns mitropolit și-a dat osteneala să merite această demnitate prin muncă trudnică, ziua și noaptea. Tot ce a vorbit ca mitropolit a fost „în slava lui Dumnezeu, spre cinstea măriei-tale și spre folosul țării".

Antim îi cunoaşte pe autorii pîrelor („unii de aicea şi alţii din altă parte") ca şi motivele ce i-au îndemnat să calomnieze: „Răotatea şi zavistia din lume nici au lipsit, nici va lipsi, pentru căci este pornit omul din tinerétile lui spre céle viclénе şi nu să părăséşte a nu zavistui binele şi cinstea altuia ...; pentru aceea... silesc cu vicleşug ca să te îndemne pre măria-ta să faci céle ce n-ai făcut în tineréţe, spre sufleteasca vătămare şi spre clevetirea oamenilor". Cît despre calomnia că ar fi întocmit 24 capete de acuzaţie împotriva domnului, acestea nu sînt opera sa, ci opera unor intriganţi; el — vlădica Antim — le-a arătat lui Mitrofan de Nisa chiar în seara de 11 ianuarie, fiind de faţă şi mitropolitul de Adrianopol şi a vrut să le arate şi domnului şi să-i ceară şi încuviinţarea să-i afurisească pe respectivii calomniatori.

Nu poate renunţa la scaunul mitropolitan, căci s-ar abate de la poruncile bisericeşti; dar dacă totuşi domnul îi va porunci în mod insistent „vom face, pentru ca să nu socoteşti că-ţi stăm împotrivă". Îl sfătuieşte pe domn ca, înainte de a hotărî, să ţină cumpăna dreaptă, să judece, căci nu este cu cale, nici nu se cuvine să fie lipsit la bătrîneţe de turma ce i s-a încredinţat şi de munca şi osteneala tinereţelor.

Recunoaşte că a îndatorat casa bisericii, dar domnul să vadă şi sumedenia de realizări şi atunci va recunoaşte, nu greşeală, în aceasta, ci bună gospodărire. „... Şi alta, pre acéste vremi aş pohti să ştiu, cine nu iaste datoriu, din cîţi ne fiérbem într-această ticăloasă de ţară? Că întîi şi pre măriia-ta te auz totdeauna zicînd cum că iaste datoare ţara cu doao sute şi mai mult de pungi; oare acea datorie măriia-ta o faci, au întimplările vremii? Adevărat, întîmplările vremii; şi acéstea au adus şi pre alţii şi pre mine la datorie".

În cea de a doua scrisoare, mai scurtă, dar tot atît de demnă, trimisă la 3 februarie, îl încunoştiinţează pe Brîncoveanu — care între timp găsise rostul a trei din cele şapte pungi, cu care era datoare Mitropolia, — că este gata să se retragă din scaun, numai ca să înceteze scandalul. Dacă i se vor înapoia zapisele de la datornici, va face şi el scrisoarea legală de renunţare. Face din nou apel la spiritul de dreptate al domnului pe care îl sfătuieşte să nu se pripească nici în chestiunile bisericeşti, cum nu se pripeşte nici în cele ale domniei.

Constantin Brîncoveanu a renunţat la intenţia de a-l înlocui pe Antim, dar vechea armonie dintre ei se pare că n-a mai fost restabilită. Mai mult, unii istorici afirmă că Antim ar fi luat

parte şi la sfatul Cantacuzinilor, vinovaţi de mazilirea şi moartea silnică a lui Brîncoveanu şi a feciorilor săi *.

O altă trăsătură a patriotismului mitropolitului Antim Ivireanul s-a manifestat în raporturile sale cu Hrisant Notara, eruditul şi totodată abuzivul patriarh al Ierusalimului. Conflictul cu Hrisant, anterior celui avut cu domnitorul, căci izbucneşte în vara anului 1710, n-a fost soluţionat printr-o împăcare definitivă niciodată, deşi au mai existat relaţii între ei, mai ales de ordin tipografic.

Acesta s-a iscat datorită pretenţiilor lui Hrisant Notara, ca mănăstirile şi bisericile din Ţara Românească, ce ajutau băneşte patriarhia Ierusalimului (adică mănăstirile care erau închinate), să depindă exclusiv de Ierusalim, iar patriarhul să fie socotit deplin stăpînitor atît în treburi administrative cît şi religioase **. Pretenţiile sale, manifestate mai ales faţă de Moldova, unde domnea din noiembrie 1709 Nicolae Mavrocordat cu care Hrisant era vechi prieten, au fost formulate patriarhului Atanasie al Constantinopolului. Printr-o scrisoare sinodală, dată în decembrie 1709, patriarhul Constantinopolului aproba cererea lui Hrisant. Se spunea acolo că „toate mănăstirile lui patriarhiceşti şi bisericile şi metocurile aflătoare în eparhiile Ungrovlahiei şi Moldovlahiei să le aibă dînsul (adică Hrisant, n.n.) sub stăpînirea şi conducerea sa, cîrmuindu-le ca şi mai înainte, să înscăuneze şi să scoată pe igumeni şi pe ipistaţi cînd şi pe care pofteşte". Tot prin scrisoare se încuviinţa ca la toate slujbele şi în toate împrejurările să fie pomenit exclusiv patriarhul de Ierusalim şi urmaşii acestuia „şi să nu se se mai pomenească, împreună cu al său, nici un alt nume, *nici acela al ierarhului locului*" ***.

---

* N. Iorga, în *Ist. bis. rom.*, II, p. 54, referindu-se la *Cronica Anonimă*. Cf. şi *Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1688 pînă la martie 1717 (Cronica Anonimă)*, ed. întocmită de Constantin Grecescu, Buc., 1959, p. 115.

** Cf. N. Iorga, *Mitropolitul Antim Ivireanul în luptă cu Ierusalimul pentru drepturile bisericii sale*, în *Bis. ort. rom.*, LII (1934), nr. 11—12, p. 721—725. I. Rămureanu, *<Antim Ivireanul> luptător pentru ortodoxie*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), p. 846—853. Alexandru Elian, *Antim Ivireanul apărător al prerogativelor scaunului mitropolitan al Ungrovlahiei*, în *Studii teologice*, seria, II, anul XVII (1966), nr. 9—10, p. 519, 530.

*** Cf. Al. Elian, *op. cit.*, p. 523. A se vedea şi studiul aceluiaşi, *Legăturile Mitropoliei Ungrovlahiei cu Patriarhia de Constantinopol şi cu celelalte biserici ortodoxe. A. De la întemeiere pînă la 1800*, în *Bis. ort. rom.*, LXXVII (1959), p. 931, nota 138.

Atari pretenții, sancționate de Atanasie al V-lea printr-o scrisoare sinodală, împlinite fără nici o opoziție de către mitropolitul Ghedeon al Moldovei (care îngăduia cu smerenie controlul călugărilor greci asupra averilor mănăstirești de la Galata, Barnovschi, Sf. Sava etc., și nu se formaliza pentru încălcarea drepturilor bisericii Moldovei), nu puteau fi nici într-un caz acceptate de Antim și poate nici de Constantin Brîncoveanu.

Conflictul poate fi legat și de divergențele de păreri care au existat cu siguranță intre Hrisant Notara și Antim cu privire la stăpînirea turcească: în vreme ce patriarhul Ierusalimului slujea de emisar turcilor pentru o împăcare cu Rusia, Antim se situa în fruntea politicii duse de boierii patrioți în vederea scuturării jugului otoman[53].

Mitropolitul s-a plins patriarhului ecumenic împotriva amestecului abuziv al lui Hrisant Notara în treburile bisericii Țării Românești, cerîndu-i să pună capăt unei situații ce contravenea canonanelor. Nu ni s-a păstrat, din păcate, decît o a doua scrisoare a lui Antim, datată 26 decembrie 1710, ca răspuns la dezlegarea dată de patriarhia ecumenică de a restabili ordinea și autoritatea știrbită din biserică *. Dar cum în ea, Antim reia in comentarii și analizează abuzurile lui Hrisant și ironizează, cu o rară finețe, slăbiciunile patriarhiei ecumenice, scrisoarea rămîne deosebit de importantă pentru noi[54].

Natural că în urma acestui vehement protest, îmbrăcat în cel mai desăvirșit stil polemic și ironizind, totodată, inconsecvența și lipsa de fermitate a patriarhului de Constantinopol, s-a ajuns la răcirea legăturilor dintre Antim și învățatul Hrisant Notara. Vreme de doi ani n-a existat între ei nici un fel de corespondență. Este tocmai perioada în care a avut loc și conflictul cu Brincoveanu, cum am văzut mai sus, cînd Antim se plînge de intrigile unor înalte fețe bisericești. Să se fi referit numai la Mitrofan de Nisa? Credem mai degrabă că Hrisant a avut și el un cuvînt negativ de spus la adresa lui Antim și numai înțelepciunea lui Constantin Brincoveanu l-a menținut pe mitropolit in scaun.

La 1 septembrie 1712 Antim rupe tăcerea, scriindu-i lui Hrisant Notara, prin vistiernicul Grigorașcu, într-o manieră

* Publicată de N. Iorga în *Documente grecești privitoare la istoria românilor*, în *Hurmuzaki*, XIV, 3, p. 79—82, cu unele greșeli. Tradusă și republicată de Al. Elian in *Antim Ivireanul apărător al prerogativelor scaunului mitropolitan al Ungrovlahiei*, p. 526—530, după care cităm și noi.

politicoasă şi deferentă, dar nu şi concesivă faţă de hotărîrile pe care le-a luat de comun acord cu patriarhul Constantinopolului *.

Din scrisorile schimbate între ei pînă în august 1714 ** rezultă că supărarea lui Hrisant Notara se risipea greu, dar că Antim a continuat să rămînă statornic în atitudine şi gata cu explicaţii suplimentare ***. Singurele legături care au mai existat între ei au fost de ordin tipografic, Antim făgăduind sprijin pentru înfiinţarea unei tipografii la Constantinopol **** şi pentru pregătirea tipografului pe care îl găsise, în acest scop, Hrisant[55].

Între august 1714 şi martie 1716 nu ne este cunoscută corespondenţa dintre ei, deşi sînt de presupus legături mai strînse între cei doi cărturari, cauzate de tipărirea operei lui Dositei, *Istoria patriarhilor Ierusalimului*[56].

Ultima scrisoare a lui Antim către Hrisant Notara este datată 24 martie 1716, cînd situaţia mitropolitului era dintre cele mai grele, din pricina intrigilor ţesute în jurul său şi a pîrilor duşmanilor săi. Se spune acolo, după introducerea de rigoare: . . . „Fiind zilele rele, necontenite bănuielile şi trimiterea nesigură, am fost siliţi şi fără voie să tăcem atîta vreme . . . să nu dăm pricină de petrecere celor ce ne urmăresc cu răutate ca să petreacă şi ca să-şi mişte cu înşelăciune limba contra noastră . . ." *****.

Cîteva luni mai tîrziu el murea ucis din porunca lui Nicolae Mavrocordat.

După această digresiune, pe care n-aveam totuşi dreptul s-o ocoiim, să ne întoarcem la realizările tipografice ale tiparniţelor lui Antim, din ultimii săi ani de viaţă, atît de importante prin rolul pe care l-au jucat în victoria definitivă a limbii române în biserică.

În anii 1711—1712, Antim fiind preocupat de chestiuni politice şi de necazuri personale ce-i ameninţau scaunul mitropolitan n-a avut răgazul şi nici tihna preocupărilor tipografice. Fără prezenţa şi îndemnul mitropolitului, tipograful său, Gheorghe Radovici, n-a îndrăznit să tipărească nici o carte. Abia în toamna anului 1712, tot la Tîrgovişte, va imprima cel dintîi

* Cf. *Iorga-Hurmuzaki*, XIV, 3, p. 100.

** Publicate în *Iorga-Hurmuzaki*, XIV, 3, p. 105—107, 112—113, 115—117.

*** A se vedea în special scrisoarea din 15 noiembrie 1712, publicată în *Iorga-Hurmuzaki*, XIV, 3, p. 105—106.

**** *Iorga-Hurmuzaki*, XIV, 3, p. 107.

***** Cf. *Iorga-Hurmuzaki*, XIV, 3, p. 122.

Octoih în limba română, tradus de Antim Ivireanul, care a suportat şi cheltuielile de tipărire[57]. În acelaşi an a mai fost imprimată, tot în româneşte, o cărticică de *Rugăciuni în toate zilele săptămînii*, tot prin osteneala lui Gheorghe Radovici[58].

Echilibrîndu-se raporturile dintre domn şi mitropolit, se lărgeşte şi activitatea tipografiei de la Tîrgovişte. Anul 1713 îmbogăţeşte cultura românească cu 5 volume[59], dintre care numai unul, *Maxime ale unor vechi filosofi*[60], în greceşte. Printre ele, amintim imprimarea de la Tîrgovişte, în româneşte, a unui *Liturghier*, a cărui tipărire, efectuată de Gheorghe Radovici, s-a făcut cu cheltuiala lui Antim[61].

Este tipărită, tot la Tîrgovişte, o nouă ediţie a *Molitvenicului* românesc, tradus de Antim, după care se vor tipări apoi, neschimbate, toate numeroasele ediţii ale secolului XVIII *. Noua ediţie românească stabilea victoria strădaniilor lui Antim de a da poporului şi preoţilor cea mai căutată carte bisericească în limba sa. Nu va mai fi tipărită nici o ediţie slavă sau grecească a *Molitvenicului*.

Nu este lipsită de interes nici imprimarea trilingvă a unui mic *Catavasier*, în slavonă, română şi greacă (ultima tot cu litere chirilice), prin strădania aceluiaşi Gheorghe Radovici, care a tipărit *Molitvenicul* şi care semnează o prefaţă dedicată lui Antim **.

În anul sîngeros 1714, cînd Constantin Brîncoveanu murea de securea gîdelui la Constantinopol, împreună cu familia sa, victimă a intrigilor şi lăcomiei rudelor apropiate, Antim şi-a văzut liniştit de treburile mitropoliei şi de tipărituri.

La Tîrgovişte, Gheorghe Radovici tipăreşte cele trei cărţi din acest an, toate sub domnia lui Ştefan Cantacuzino, aşadar în a doua parte a anului. Una dintre ele, *Capete de poruncă*, de o importanţă deosebită, de care ne vom ocupa mai pe larg, este în realitate o mică broşură de 34 pagini, elaborată de Antim pentru educarea preoţilor ***.

A doua carte este un *Ceaslov slavo-român* ****, iar ultima un *Catavasier românesc* *****. Probabil că tirajul ambelor cărţi

---

* Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 551 şi vol IV, p. 41. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 744.

** Cf. *Bibliografia românească veche*, IV, p. 40. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 743—744.

*** *Idem*, I, p. 492—493. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 744—745. Vezi textul integral în ediţia de faţă, p. 385—394.

**** *Idem*, IV, p. 42. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 745—746.

***** *Idem*, p. 41—42.

a fost mic, de vreme ce numărul exemplarelor ce ne-au parvenit este extrem de redus [62] şi de vreme ce în anul 1715 Antim dispune tipărirea în româneşte atît a *Ceaslovului* [63] cît şi a *Catavasierului*. Acestea sînt, de altfel, ultimele cărţi liturgice tipărite în româneşte prin grija şi cu cheltuiala mitropolitului Antim Ivireanul. Tradiţia cărţii româneşti, atît de înrădăcinată în Ţara Românească, mai ales în vremea episcopatului său la Rîmnic şi a arhiepiscopatului Ungrovlahiei nu va mai putea fi smulsă. Introducerea limbii române în biserică era abia acum definitiv realizată, prin lupta dusă de Antim împotriva tuturor străinilor de limba şi de aspiraţiile poporului nostru [64].

Este necesar să ne oprim, fie şi numai în treacăt, asupra preocupărilor pe care le-a avut Antim Ivireanul pentru educarea preoţilor cu atît mai mult cu cît aceste preocupări nu vizează numai activitatea lor sacerdotală şi duhovnicească, ci şi pe aceea de îndrumători ai poporului *. Este îndeobşte cunoscută ignoranţa preoţilor din veacurile trecute, în plină orînduire feudală, chiar în chestiuni pur bisericeşti şi nu odată s-au ridicat ierarhi învăţaţi din amîndouă ţările româneşti pentru îndreptarea unei stări de lucruri, de-a dreptul îngrijorătoare, mai ales sub aspectul teologiei practice [65].

Antim a înfierat nepriceperea şi indolenţa lor nu atîta în didahii, cît mai ales în cele trei broşuri tipărite special pentru educarea preoţilor.

În predica la *Săborul sfinţilor îngeri* **, ridicîndu-se împotriva celor ce nu respectă calităţile sacerdotale ale preoţilor recunoaşte, indirect, scăderile acestora şi ignoranţa lor. În *Învăţătura bisericească*, tipărită la Tîrgovişte, în noiembrie 1710 ***, o mică broşură de 90 pagini, dezvăluie durerea sufletească ce o încearcă la constatarea nepregătirii şi neştiinţei preoţilor [66].

Pentru îndreptarea acestei grele stări de lucruri, Antim a elaborat trei broşuri (inclusiv cea tipărită la Rîmnic în 1705), pe care le-a difuzat tuturor preoţilor, cu dispoziţia expresă

---

* Cf. Pr. Stelian Izvoranu, *Mitropolitul Antim Ivireanul sfătuitor şi îndrumător pentru preoţi şi duhovnici*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 971—981, unde este tratată pe larg această chestiune şi unde este dată o bibliografie cuprinzătoare.

** Cf. ediţia de faţă, p. 164—173.

*** Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 481. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 738—739. Ca episcop de Rîmnic, Antim a tipărit în anul 1705 *Învăţătură pe scurt pentru taina pocăinţei*, care se încadrează în aceleaşi preocupări pastorale. Vezi mai jos descrierea ei la p. XXXV—XXXVII.

de a fi respectat întocmai textul lor şi de a fi păstrate ca îndreptare permanente în viaţa bisericească şi mirenească [67].

Antim s-a îngrijit şi de uşurarea economică a clerului mirenesc. Acesta trăia incomparabil mai greu decît călugării mănăstirilor, fiind supuşi foarte adeseori la dări asemeni birnicilor. Constantin Brîncoveanu însuşi, cu toată cucernicia sa, nu s-a sfiit să impună la biruri pe preoţi şi diaconi. Urmaşul său însă, Ştefan Cantacuzino, probabil la sugestia lui Antim, sloboade printr-un hrisov din 26 aprilie 1714 (deci îndată după urcarea sa pe tron) pe toţi preoţii şi diaconii ţării de orice dajdie *.

Nu vom stărui asupra unui alt aspect al activităţii lui Antim, acela de gospodar al bunurilor mitropoliei. Mai mult decît la Rimnic, Antim este pus în faţa unor grele probleme administrative, pe care le-a dus în condiţii bune la capăt. Căci dacă Mitropolia avea numeroase venituri, fiind una din marile latifundiare a ţării, avea şi destule obligaţii. Tuturor acestora Antim le-a făcut faţă. A adăogat noi averi celor pe care le-a găsit la urcarea sa în scaun, acceptînd donaţii de pămînturi, vii, turme şi acareturi. Şi cum el se bucura de o mare consideraţie în faţa păstoriţilor săi, aceste donaţii au fost destul de numeroase **.

Pentru el personal, Antim n-a acumulat nici pămînturi, nici bani. Tot ceea ce a realizat prin truda de 25 de ani, cît a trăit în ţara noastră, a investit în frumosul monument de arhitectură din Bucureşti, Mănăstirea Antim ***, unde ar fi vrut să i se odihnească trupul după trecerea la „veşnicile lăcaşuri" [68].

Deşi Antim dorea ca mănăstirea să fie absolut independentă şi cu toate că primul capitol al *Aşezămîntului* este intitulat: *Pentru să nu fie mănăstirea supusă*, dispoziţiile sale n-au fost respectate. La data întocmirii *Aşezămîntului*, mănăstirea avea multe datorii, dar Antim spera să le plătească cu vremea şi să

---

* Cf. Arhivele Statului, Bucureşti, fondul Mitropoliei, CDXCII-2.

** Pentru activitatea gospodărească a lui Antim ca mitropolit să se vadă: T. G. Bulat, *Din preocupările gospodăreşti ale mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 987—996.

*** Pentru mănăstirea Antim să se vadă: N. Ghica-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii în Muntenia şi în Oltenia*, IV, în *Buletinul Comisiunii monumentelor istorice*, XXIX (1936), p. 78—80 şi fig. 493—514; Victor Brătulescu, *Mitropolitul Antim, ctitor de lăcaşuri sfinte*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 817—831. Ion Nanu, *Un monument istoric de artă religioasă: ctitoria mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIX (1961), nr. 3—4, p. 223—318.

degreveze lăcaşul de orice sarcini băneşti, mai ales că donaţiile ce se făceau mănăstirii creşteau. Chiar dacă ar fi murit înainte de plata datoriilor, urmaşii lui în scaun ar fi putut acoperi treptat sumele trebuincioase, din veniturile casei mănăstirii. Dar urmaşul său în scaun, Mitrofan de Nisa, îl ura prea mult ca să-l poată ierta după moarte şi să-i poată respecta testamentul, întocmit cu atîta sfinţenie, dar şi cu atîta omenie. El nu avea nici interes, nici bună-cuviinţă pentru asemenea lucruri.

În primăvara anului 1717 Mitrofan ia în cercetare gestiunea mănăstirii şi găsind datorii, cere patriarhiei ecumenice autorizaţia de a-i sechestra averea şi a plăti datoriile. Prin gramata patriarhală din octombrie 1717 *, acesta este autorizat să procedeze după bunul său plac, iar mănăstirea cade sub oblăduirea Mitropoliei.

Ultimul capitol al vieţii lui Antim se împleteşte cu activitatea sa politică şi patriotică dusă în anii 1714—1716, căreia i-a căzut jertfă năprasnică şi nemeritată. Moartea lui Brîncoveanu şi urcarea pe tron a lui Ştefan Cantacuzino, fiul Stolnicului, cum arătam mai sus, n-a schimbat nimica în viaţa mitropolitului. Demult, încă de cînd era episcop la Rîmnic, el se afla în bune legături cu Cantacuzinii. Şi cum ar fi putut fi altfel de vreme ce aceştia erau atît de apropiate rudenii cu Brîncoveanu? Numai că Antim le-a rămas ataşat şi atunci cînd le era vădită intenţia de a-l înlătura pe vărul şi nepotul lor.

În anii 1714—1716 el şi-a văzut de treburile Mitropoliei, a urmărit lucrările de înălţare şi zugrăvire a mănăstirii sale, a îndrumat activitatea tipografilor, inclusiv a celei de la mănăstirea Antim [69] şi poate că va fi ţinut şi unele didahii [70].

Dar domnia lui Ştefan Cantacuzino a luat sfîrşit la 21 ianuarie 1716; nu s-a putut bucura decît 20 de luni de tronul cîştigat pe căi atît de odioase. Mai mult, în noaptea de 6 spre 7 iunie acelaşi an, tatăl şi fiul (stolnicul şi domnul) mureau sugrumaţi, ispăşind astfel crima de care toate cronicile îi fac vinovaţi **. Spătarul Mihai Cantacuzino, unchiul domnului şi Radu Dudescu, cumnatul său, au avut la Adrianopol aceeaşi soartă, două zile mai tîrziu. Antim primea, în felul acesta, o dureroasă lovitură. Şi, din nefericire, nu era nici ultima şi nici cea mai grea.

În urma mazilirii lui Ştefan Cantacuzino, turcii se hotărăsc să nu mai încredinţeze tronul unui domn de ţară, ci demnitarilor

---

* Cf. *Hurmuzaki*, XIV, 2, p. 818—821.

** Mai ales Del Chiaro vine cu precizări zguduitoare. Cf. *.oria*, ed. din 1718, p. 185—189.

greci de la Constantinopol, care stăpîneau și în Moldova, după hainirea lui Dimitrie Cantemir. Același Nicolae Mavrocordat, care inaugurase domniile fanariote în Moldova, este strămutat în Țara Românească, făcîndu-și intrarea în București la 10 februarie 1716 [71].

Acțiunea antiotomană și antifanariotă nu s-a bazat, de data aceasta, pe o colaborare a boierilor cu Rusia, între Sublima Poartă și Imperiul moscovit fiind statornicită, deocamdată, pacea. Cantacuzinii au stabilit legături cu austriecii, sperînd ca, cu ajutorul acestora, să-l poată așeza pe tron, în locul lui Nicolae Mavrocordat, pe Gheorghe Cantacuzino, fiul lui Șerban, care trăia de mai multă vreme în Transilvania.

Prilejul era cu atît mai nimerit cu cît în primăvara anului 1716 au reînceput ostilitățile între turci și austrieci. Imperialii, victorioși în toate ciocnirile avute cu turcii, au pătruns și în părțile apusene ale Țării Românești, unde o seamă dintre boieri, cum au fost Petru Obedeanu, vel serdar, Barbu Brăiloiu, Bujoreanu, marele ban, boierii Bengești, Grigore Băleanu și mulți alții au trecut de partea austriecilor, îndemnîndu-i să se îndrepte spre București *.

Și, într-adevăr, pe la Sîntă Măriia Mare, cum spune *Cronica* lui Radu Popescu, o mînă de soldați austrieci [72], au trecut Oltul pe la pasul Cîineni și s-au îndreptat spre Pitești. Vameșii au trimis în grabă scrisori la stăpînire, precizînd că intenția austriecilor este să se îndrepte spre București. Aceste știri au ajuns în capitală „a treia zi după Sîntă Mărie" cum spune Radu Popescu [73]. Del Chiaro precizează că în ziua aceea, cu o oră înainte de apusul soarelui lumea alerga pe ulițele orașului strigînd: „nemții, nemții" și că Nicolae Mavrocordat, înspăimîntat și-a făcut repede bagajele și împreună cu familia sa și cu boierii credincioși a luat drumul Giurgiului [74]. Spre miezul nopții ei s-au oprit la Călugăreni „. . . să lége tabăra acolo și să șază pînă vor mai vedea ce fac aceste catane ce turbură țara așa rău", cum menționează *Cronica*, favorabilă domnului, a lui Radu Popescu [75]. La plecare domnul a luat cu sine și pe Antim Ivireanul, împotriva voinței acestuia, cu care la Călugăreni a avut o discuție dramatică, Antim refuzînd să-l urmeze în refugiul său [76]. În timpul acestei discuții mitropolitul a fost chemat afară și i s-a înmînat o scrisoare primită tocmai atunci de la București, de la Ioan Abramios [77], prin care i se aducea la cunoș-

* Cf. *Cronica* lui Radu Popescu, ed. C. Grecescu, p. 222—224.

tinţă că pădurea de lîngă Bucureşti este plină de armate austriece[78]. Împărtăşind această veste lui N. Mavrocordat, acesta s-a pregătit imediat şi cu mare spaimă de drum, insistînd din nou pe lîngă Antim Ivireanul să-l întovărăşească şi ameninţîndu-l cu grave consecinţe pentru acest refuz, înapoierea mitropolitului neavînd altă explicaţie decît că vrea să ungă un alt domnitor în locul său. Mitrofan Grigoràs precizează că la despărţire Antim Ivireanul i-ar fi declarat ritos fanariotului să-şi continue drumul mai departe singur „deoarece de acum înainte nu e nimic comun între el, domnul, şi Ţara Românească" *.

Şi, într-adevăr, Mavrocordat a ajuns la Giurgiu, speriindu-i pe turcii de acolo cu fuga sa, apoi a trecut la Rusciuc, expediindu-şi bagajele preţioase spre Constantinopol [79]. La rîndul său, Antim Ivireanul s-a înapoiat la Bucureşti şi, sigur fiind că Nicolae Mavrocordat nu se va mai întoarce pe tron, l-a uns ca domn pe Pătraşco Brezoianu, marele vornic, care — nefericitul — nici măcar nu ştia de acest lucru, nefiind de faţă **.

Dar o zi, două, mai tîrziu, lui Mavrocordat i s-a adus la cunoştinţă prin curieri trimişi din Bucureşti, că totul n-a fost decît o falsă alarmă şi că nici un austriac nu se află în vecinătatea capitalei. Plin de mînie, a adunat în grabă cîteva sute de turci şi tătari cu care s-a întors în Bucureşti. Întîmpinat de boieri la Fîntîna lui Radu Vodă, la intrarea în oraş, aceştia i-au reclamat (ca să scape ei) pe Pătraşco Brezoianu, care a fost imediat tăiat în bucăţi. Aceeaşi soartă au avut-o în zilele următoare şi alţi boieri de ţară, potrivnici stăpînirii turceşti şi domnului fanariot.

Ajuns în oraş, Nicolae Mavrocordat a poruncit să fie chemat de îndată mitropolitul Antim Ivireanul. „Cînd intra la curte în rădvan, ca de obicei, ca să se întîlnească cu domnul — spune cronicarul Mitrofan Grigoràs — soldaţii turci l-au oprit, l-au dat jos din rădvan şi smulgîndu-i barba şi părul capului şi tîrîndu-l jos, l-au închis într-o căsuţă a curţii, ca să-şi aducă aminte de tot ceea ce făcuse ***. Odată cu el fu închis şi Ioan Abramios, predicatorul bisericii palatului ****.

Cerîndu-i-se demisia, în condiţiile umilitoare în care se afla şi cu spectrul morţii deasupra căruntеţii capului său, Antim Ivireanul n-a schiţat nici o împotrivire. În locul lui a fost ales Mitrofan de Nisa, vechiul şi statornicul său duşman, protejatul

* Mitrofan Grigoràs, *op. cit.*, p. 443. A se vedea nota 71.
** Cf. Mitrofan Grigoràs, *op. cit.*, p. 443.
*** *Idem*, p. 443; Del. Chiaro, *op. cit.*, p. 214.
**** Del. Chiaro, *op. cit.*, p. 214.

lui Hrisant Notara şi a lui Nicolae Mavrocordat [80]. Cum un asemenea act trebuia însă sancţionat şi de Patriarhia ecumenică, domnul „făcînd sfat cu toţi boierii, au trimis la Ţarigrad la patriarhul, de i-au spus toate răutăţile şi amestecăturile lui şi cum au făcut sfaturi réle împotriva domnului şi a ţării" *, acest „vădit apostat şi uneltitor" **.

Patriarhul Ieremia al III-lea, abia urcat în scaun „trecătoare figură de îngăduit al turcilor", cum pe veci îl înfierează Nicolae Iorga *** s-a grăbit să răspundă neîntîrziat cererii lui N. Mavrocordat [81].

Prin gramata patriarhală, pe care o redăm la note [82], mitropolitul Antim Ivireanul a fost acuzat de revoluţie şi răscoală, că a întreprins meşteşuguri sataniceşti, că se ocupa cu magia. „S-a făcut sceleratul, revoltant şi conspirator în contra puternicii împărăţii ... şi s-a făcut el singur demn de judecată, culpabil şi vinovat de caterisirea canonică".

Într-adevăr, adăugăm şi noi, acestea au fost „grelele păcate" care au apăsat bătrîneţele şi strădaniile de o viaţă ale marelui Antim Ivireanul. Pentru aceste păcate de *revoltant* şi *conspirator* împotriva stăpînirii turceşti rămîne Antim atît de venerat de neamul românesc.

Pentru toate aceste rele Antim Ivireanul este scos din rîndul arhiereilor şi „depărtat de mitropolia Ungrovlahiei" [83].

În locul numelui de Antim, pe care l-a purtat ca mitropolit, i s-a dat cel de Andrei: cu acel nume intrase în viaţă, cu el urma să părăsească viaţa. În timpul lecturii gramatei de caterisire i s-a pus pe cap o tichie roşie şi i s-a comunicat sentinţa de deportare pe viaţă la mănăstirea Sf. Ecaterina de pe muntele Sinai. Probabil că aceasta era sentinţa dată de Patriarhia de Constantinopol.

În miez de noapte, a fost pornit cu o căruţă spre locul de surghiun, escortat de cîţiva ostaşi turci, puşi sub comanda unui mehmendar, anume Colfescu [84], care trebuiau să împlinească porunca cumplită a sîngerosului fanariot. Într-adevăr, pe drum a sosit şi porunca sultanului prin care era osîndit la moarte ****.

* Cf. Radu Popescu, *op. cit.*, p. 226.

** Cum îl numeşte Spandonis în scrisoarea sa din 20 septembrie 1716. A se vedea nota 72.

*** Cf. N. Iorga, *Istoria bisericii române*, II, p. 56, dar unde îl confundă cu Cosma al III-lea. Ieremia al III-lea a fost patriarh de Constantinopol între anii 1716—1726.

**** Cf. Mitrofan Grigoràs, *op. cit.*, p. 443.

Soldații, credincioși lui N. Mavrocordat, l-au omorît și i-au aruncat trupul într-un afluent al Mariței, anume Tungia, care trece prin Adrianopol și se varsă în golful Enos din Tracia [85].

Data exactă a omorului nu se cunoaște *. Acesta a fost săvîrșit în ultima decadă a lui septembrie 1716, după 22 ale lunii, cînd Antim semnează în trei locuri un document de o excepțională valoare pentru stabilirea datei morții sale [86].

Dacă dușmanii săi n-au avut buna simțire să-și ascundă bucuria [87], poporul a primit în schimb cu teribilă consternare vestea morții acestui mare ierarh, pe care îl credea ajuns la muntele Sinai ** și amintirea lui nu s-a șters niciodată din sufletul său și nici a boierilor de țară. Așa se și explică de ce mănăstirea lui a continuat să fie înzestrată în anii care au urmat morții sale cu pămînturi și acareturi și de ce i s-a dat cu evlavie numele ctitorului.

Agitata lui viață și năprasnica-i moarte îl iartă de tot ceea ce ar putea apare neconformă cu atitudinea unui prelat. Cîntărind însă ceea ce a lăsat culturii românești și luîndu-i în seamă cuvîntul, rostit de atîtea ori întru apărarea celui obidit, sîntem datori să-i cinstim amintirea.

*

În urma morții mitropolitului Antim Ivireanul a rămas o operă care îl așază între figurile de seamă ale poporului nostru. El poate fi socotit ca unul dintre cei mai multilaterali și originali reprezentanți ai vechii noastre literaturi.

Opera tipografică a lui Antim — este și aceasta o operă — am urmărit-o schițîndu-i viața, de care a fost organic legată. Opera literară, opera originală, trebuie secționată în două părți: 1. scrieri originale, tipărite în timpul vieții (inclusiv prefețele și dedicațiile unor cărți imprimate în tiparnițele sale); 2. scrieri rămase în manuscris și publicate foarte tîrziu, unele chiar în zilele noastre.

Din prima grupă fac parte cele trei broșuri elaborate de el pentru educarea preoților mireni. Cea mai veche dintre ele datează din primul an de episcopat la Rîmnic și este intitulată: ***Învățătură pe scurt pentru taina pocăinții*** [88].

Interesul acestei lucrări este mai ales de teologie practică. Împărțită în două părți, bine închegate între ele, cărticica se

---

* O analiză a părerilor unor istorici la N. Șerbănescu, *Mitropolitul Antim Ivireanul*, p. 802—803.
** Cf. Del Chiaro, *op. cit.*, p. 220—221.

ocupă totuşi nu numai de educarea duhovnicească a preoţilor, învăţîndu-i ce este aceea spovedanie şi cum trebuie săvîrşită ea, ci se adresează şi credincioşilor, în scopul educării lor. Că această educaţie este înţeleasă de Antim în sens pur teologic, este cît se poate de firesc pentru vremea în care ne găsim şi pentru calitatea sa ecleziastică. Mai interesantă decît aceste învăţăminte, pe care le întîlnim şi în *Începătură şi învăţătură pentru ispovedanie*, inclusă în volumul de *Didahii* este explicaţia pe care o dă Antim în legătură cu săvîrşirea păcatelor. Omul păcătuieşte, zice el, pentru că nu ştie să citească; neştiind să citească nu se poate înţelepţi din cărţile bisericii şi din *Sfînta Scriptură*, singurele care-l pot împiedica de la păcat. De altfel, fragmentul cel mai interesant sub raport literar al acestei broşuri, este tocmai acela în care îi îndeamnă pe păstoriţii săi să citească: omul care nu ştie carte se aseamănă dobitoacelor şi orbilor.

Urmează apoi un fragment de adevărată predică, în care vehemenţa cu care enumeră mulţimea păcatelor şi îndemnurile repetate adresate cititorilor, chemaţi să se smulgă din mulţimea răutăţilor, amintesc de elocinţa didahiilor. Procedeul oratoric al repetiţiei, cu atîta efect folosit, de la prima pînă la ultima didahie, este prezent şi aci: „. . . Toată ziua béţi, borîţi, înlăuntru în cîrciume, porniţi la curvii şi la preacurvii de multe féluri, la nedireptăţi, la răniri, la cuvinte mincinoase, la jurăminte strîmbe, la mărturii mincinoase şi la hule, la ucideri, la clevete la zavistii, la vrăjbi şi goniri şi la alte nenumărate, cu carele bolnăvéşte ticălosul nostru suflet boală de moarte . . ."

Aceeaşi repetiţie, de o splendidă cadenţă, aş zice nemaiîntîlnită chiar la Antim, va încheia această introducere nesepa-rată de fapt de restul cărţii: „. . . Şi de se va întîmpla şi va muri ticălosul şi nepriceputul om neispoveduit şi nepocăit, mérge în focul cel vécinic întru întunérecul cel den afară, în viiarmele cel neadormit, în scrîşnirea dinţilor, în mîna diavolului şi să lipséşte de slava lui Dumnezeu, de bucuriia îngerilor, den fru-muséţele raiului, den desfătarea sfinţilor, den fericita viaţă. O, creştinilor, o, părinţilor şi fraţilor, pînă cînd în răutate şi în păcat, pînă cînd dormim în patul lenevirii somnul cel greu şi purtătoriul de moartea păcatului? Pentru ce, pentru puţinel vin al beţiii, pentru o dulceaţă amară a unii împuţite curvii, pentru bani care sînt pămînt, pentru măririle lumii, carele sînt toate necinsti, pentru mîndrii şi deşertăciuni face pre ziditoriul şi părintele nostru Dumnezeu vrăjmaş şi ne dăm pre noi de voe vrăjmaşului lui Dumnezeu şi al nostru diavolului, ca să ne muncească fără de milă?

Pină cind nu ne venim în socoteala noastră? Pînă cînd ne cercăm folosul nostru? Pînă cînd nu ne pocăim? Pînă cînd nu ne tămăduim patimile sufletului nostru? Pină cînd nu urîm păcatul şi să iubim bunătatea? Pentru ce atîta de nemulţămitor sintem către mîntuitoriul şi făcătoriul nostru de bine?..."

Această primă cărticică tipărită cuprinde învăţături redate intr-o formă apropiată de aceea a predicilor. Stilul, deosebit de ingrijit, folosit în primul său an de episcopat, îl vom mai întilni în cîteva cuvintări ca mitropolit; mai ales acelea, pronunţate fiind voievodul de faţă, poartă pecetea sîrguinţei pentru fraza inchegată şi expresiile alese.

A doua broşură, tipărită în noiembrie 1710 de Gheorghe Radovici, este intitulată *Învăţătură bisericească la céle mai trebuincioase şi mai de folos pentru învăţătura preoţilor, acum într-acesta chip tipărită în sfînta Mitropolie în Tîrgovişte*, la anul de la Hristos 1710 [89]. În prefaţa acesteia îşi va exprima Antim toată amărăciunea pentru lipsa de cultură a preoţilor, ca şi pentru ignoranţa lor în materie de practică bisericească [90].

Din punct de vedere literar lucrarea nu prezintă prea mare interes şi nu vom stărui asupra ei. Singură, prefaţa, reflectă palid, calităţile polemice ale mitropolitului Antim şi măiestria frazei, atît de mult admirată în celelalte opere de către toţi istoricii literaturii noastre medievale.

Ultima lucrare din prima grupă este intitulată *Capete de poruncă* şi a fost tipărită in anul 1714. Şi aceasta se înscrie între broşurile elaborate de Antim în acelaşi scop al ridicării nivelului cultural al preoţilor. Mai mult chiar decît celelalte, elementele juridice covîrşesc conţinutul acestei lucrări, de o reală valoare practică [91].

Broşura a fost retipărită în anul 1775, în vremea mitropolitului Grigorie, de către tipograful Dimitrie Petrovici *. Numele lui Antim nu era pomenit nicăieri, cum nu fusese pomenit nici la reeditarea *Învăţăturii bisericeşti*.

Sub raport tipografic toate trei lucrările sînt modest imprimate: de format mic, cu aceeaşi gravură, *Deisis*, reprodusă pe faţa a doua a foilor de titlu şi cu tiparul de o singură culoare, neagră [92].

Dintre prefeţele şi dedicaţiile cărţilor tipărite de Antim, toate pline de elogii la adresa lui Constantin Brîncoveanu, prefaţa *Gramaticii slavoneşti*, tipărită la Snagov în 1697 iese din comun

---

* Cf. *Bibliografia românească veche*, II, p. 210—211.

prin prezentarea pe care o face acestui „bun fruct". cum numește el cartea. Gramatica este pentru scris și citire. ceea ce este sufletul pentru trup și sarea în mîncare. „Căci precum corpul fără de suflet mort este. precum soarele fără de lumină nu luminează și precum mîncarea nu e plăcută fără de sare. tot așa e și cetirea sau scrierea fără gramatică conducătoare". Rînd pe rînd sînt definite apoi ortografia. etimologia. sintaxa și prosodia cea „făcătoare de versuri" *.

Adresîndu-se domnului îi aduce elogii pentru înființarea școlii de slavonie „pentru copiii de vîrstă fragedă" [93]. rugîndu-se. totodată. pentru îndelungata viață și pentru sănătatea și fericirea sa.

Calitățile literare ale lui Antim se vădesc și în dedicația la *Noul Testament*. tipărită la București în 1703. Fraza mînuită aci, amintește de stilul oratoric propriu didahiilor. cu bogăția comparațiilor, și a repetițiilor. cu muzicalitatea frazei, atît de îndrăgită de toți cunoscătorii autentici ai vechiului cuvînt românesc: „Întoarce-se pururea magnitul cătră polus: zboară spre înălțime focul. pleacă-se în sînul pămîntului piatra; aleargă apele în brațele mării și în scurte cuvinte. toate lucrurile cătră chendrul lor să pleacă".

Prefața către cititori din *Viețile paralele* de Plutarh. pline de elogii la adresa fiilor lui Constantim Brîncoveanu și mai ales a lui Constantin, traducătorul. trădează raporturile de oarecare intimitate cu domnul și curtea sa. de vreme ce l-a felicitat pe voievod pentru calitățile feciorului său: „... Mărturisesc, în adevăr. că îndată ce am citit-o. *am fericit pe prealuminatul nostru domn* (sublinierea noastră), că între alte haruri dăruite de Dumnezeu, i-a hărăzit Dumnezeu preaînălțimii-sale și fii. carii pentru prea marea lor virtute prematură sînt rîvniți în lume și invidiați ..." **. Anul tipăririi *Paralelelor* lui Plutarh este de altfel anul premergător ridicării lui Antim la rangul de arhiereu. cu voia și, poate. îndemnul lui Constantin Brîncoveanu.

Dacă opera tipărită a mitropolitului Antim Ivireanul se reduce la trei broșuri, toate elaborate în intenția ridicării clerului. opera manuscrisă pe care. probabil, nici n-avea intenția să o tipărească vreodată, este mult mai prețioasă și cuprinde: *Didahiile*, *Cronograful ilustrat* și *Așezămîntul mănăstirii Antim* [94].

---

* Vezi ediția de față. p. 402—404.
** Vezi ediția de față. p. 409.

Cea mai veche dintre ele, datată 1 iulie 1709 [95] este intitulată: *Chipurile Vechiului și Noului Testament, adecă obrazele oamenilor celor vestiți ce să află în „Sfînta Scriptură", în „Biblie" și în „Evanghelie"* * ... și era dăruită blagocestivului domn Constantin Brîncoveanu „spre semn de dragoste adevărată", cum declară Antim în titlu.

Istorie prescurtată a lumii vechi, în care elementele de istorie și genealogie biblică se amestecă și cu elemente de istorie greco-romană, *Chipurile Vechiului și Noului Testament* își măresc considerabil valoarea culturală cu numărul impresionant de imagini — peste 500 — executate de mîna lui Antim, sau a unui zugrav de profesie, legate între ele prin fîșii asemeni unui arbore genealogic. De altfel lucrarea este cunoscută și sub denumirea de *Arborele genealogic a lui Iisus Hristos* sau *Rodoslovie* (pe care o folosește însuși Antim în prefață), pentru că fîșia centrală este ocupată de portretele strămoșilor lui Hristos **, urcînd pînă la Adam [96].

Simplificînd elementele de descriere folosite în studiul nostru, amintim că opera *Cronograful ilustrat* începe cu f. 4., ocupată în întregime de text, așezat în lungimea manuscrisului și care este intitulat: *Povestire pre scurt pentru zidirea lui Adam.* De la această primă pagină și pînă la sfîrșitul operei constatăm că autorul ei, în speță Antim, n-a folosit numai datele furnizate de *Biblie*, ci mai ales textul *Cronografelor* [97], numeroase lucrări de istorie și chiar tradiția populară și operele apocrife, privitoare la *Vechiul Testament* mai ales.

De la f. 4 începe ilustrarea manuscrisului, iar textul va fi așezat de obicei pe două coloane, în lățimea codicelui, fiecare coloană continuîndu-și textul pe coloana corespunzătoare a paginii următoare [98].

Textul începe, cum arătam mai sus, la f. 4 cu o *Povestire pre scurt pentru zidirea lui Adam*, care ne transmite astfel legenda lemnului crucii intrată în literatura noastră populară: „Pre acest Sith zic unii, cum că l-au trimis Adam cînd s-au bolnăvit, să meargă în raiu, să-i aducă din lemnul vieții; dară nu i s-au dat voe, ci numai i-au dat îngerul lemn de finic. Și cînd s-au întors înapoi au găsit pre Adam mort și au sădit lemnul acela la mormîntul lui Adam, de spre cap, carele s-au făcut copaci mare. Și după acéia, zic istoriile, să-l fie pus Solomon la lucrul

* Vezi titlul întreg la p. 241.
** După genealogia evangheliștilor Matei și Luca.

curților lui ce au făcut, pre carele zic să se fie răstignit și Hristos. (Iară eu nu o țiu să fie aceasta adevărată.)" *

Pe pagina următoare este inserată legenda după care Adam și Eva au deplîns moartea lui Avel timp de 100 de ani, la locul ce „să chiamă pînă acum Valea lacrămilor, care iaste aproape de Evron".

În sfîrșit, legenda prorocirii sibilei, pe care ne-au transmis-o puține texte vechi este prinsă și ea la fila 21, coloana II **.

Din punct de vedere literar *Chipurile Vechiului și Noului Testament* se caracterizează prin dominarea stilului epic. De la un capăt la celălalt al operei sînt povestite sumar evenimente din istoria biblică sau profană, luate din cronografe. Limba acestor povestiri este aceea a cronicilor, fermecătoare și curată. „Noe ... apropiindu-să Potopul, au întrat în corabiia ce făcuse din porunca lui Dumnezeu ... Și după acéia, desfăcîndu-se toate izvoarăle apelor și deșchizîndu-se jghiaburile ceriului, au ploat 40 de zile și 40 de nopți. Și s-au înălțat apa în sus de 15 coți de cît toți munții cei înalți, carii era supt ceriu ... Și au murit tot trupul cel ce mișca pre pămînt și toate cîte au suflare de viață" ... ***

Remarcabilă este capacitatea lui Antim de a rezuma, în cîteva propozițiuni, esențialul unor povestiri redate în *Biblie* sau cronografe în multe pagini, cum este aceea a vieții legendarului Samson ****.

Cucerirea Ierusalimului de către Nabucodonosor, pentru multele păcate ale lui Sedechia, nu scapă condeiului de cronicar al lui Antim: „Și puse împăratul Navuhodonosor pre Sedechia, fratele lui Eliachim, împărat preste Iuda și preste Ierusalim. Și era Sedechia de 21 de ani cînd au început a împărăți. Și împărăți ani 11, făcînd vicleșug înaintea lui Dumnezeu și nu să rușina de către fața Ieremiei prorocului, carele îl certa pentru răutățile ce făcea, ci l-au băgat în temniță. Și, trimițînd împăratul Navuhodonosor soli la Sedechia ca să-ș dea birul, precum le-a fost legătura, i-au întors îndărăt, la împăratul, deșerți și înfruntați.

Mîniindu-să, drept acéia, Navuhodonosor, s-au dus asupra Ierusalimului cu toată putéria lui și luînd toate odoarăle beséricii, cîte au găsit și ale împăratului, le-au dus cu sine-ș la Vavilon.

---

* Cf. N. Cartojan, *Cărțile populare în literatura românescă*, I, București, 1929, p. 122—136.

** Cf. ediția de față, p. 316.

*** *Idem*, p. 251.

**** *Idem*, p. 271.

Și arse Navuzardan, stolnicul împăratului Navuhodonosor, besérica lui Dumnezeu. Și tăe împăratul pre feciorii lui Sedechie înaintea lui, iară pre el, orbindu-l, îl duse la Vavilon. Și, eșind Ieremia din temniță, s-au dus împreună cu norodul, iar Sedechia cu rea moarte s-au sfîrșit în Vavilon, crăpîndu-i pîntecele" (f. 16, col. I) *.

În sfîrșit, stilul sobru și concis de care aminteam, poate fi exemplificat și de povestirea nașterii lui Cirus, împăratul perșilor, redată la f. 16v, coloana II **.

Ocupîndu-ne în treacăt de izvoarele folosite de Antim la alcătuirea textului, menționăm, o dată mai mult, că *Biblia* n-a fost singura carte care a stat la îndemîna sa, pentru a aminti oameni și fapte din lumea veche. Alături de *Biblie* s-a folosit de cronografe, precum și de scrierile unor mari istorici și filozofi antici. Așa se explică prezența unor date în manuscrisul lui Antim, pe care numai cronografele[99] ni le dau, precum și foarte numeroasele trimiteri și aluzii la istoricii și filozofii la care ne vom referi mai jos și pe care încearcă să-i pună de acord cu evenimente menționate în *Biblie*.

Desprindem că Zoroastru „a aflat meșteșugul vrăjii" în vremea lui Thara, tatăl lui Avram (f. 7, col. II), că în vremea lui Avimeleh „a făcut Palamed slove elinilor" (f. 10, col. II, după ce, la f. 4, atribuie prima scriere pe pămînt lui Enoch), iar în vremea lui Iair „a izvodit Carmentie slove latinilor" (f. 10, col. I). Tot el pretinde că în vremea lui Thola „împărățea la Troada Priamos, leat 3959 (f. 10, col. II), care Troadă a fost luată la leat 4033" (f. 11, col. II). Este stabilită vremea cînd „s-au rînduit de elini numărul anilor care se chiamă Olimbios" cînd s-a născut „Romil" și „s-au început Roma" (f. 14, col. I). Pe vremea lui Olofern „avea cinste Sofoclis și Euripidis, poeticii", iar în vremea lui Zorobabel a trăit „Darie, feciorul lui Istaspu" și „Platon filosoful" (f. 17, col. II), la care a învățat Aristotel (f. 18, col. II). Cît privește istoria Greciei și a Romei, multe din amănuntele pe care le redă în text nu sînt întîlnite în *Cărțile Macabeilor* din *Vechiul Testament*, în care este redată istoria poporului evreu din epoca corespunzătoare și din timpul ocupației romane în Palestina, ci în cronografe. Astfel ne vorbește despre Alexandru Macedon, despre ocuparea Greciei și a Egiptului de către romani, de primul triumvirat și de luptele dintre triumviri

---

* Cf. ediția de față, p. 300.
** *Idem*, p. 296—297.

(amintește de regimul politic al Romei de la întemeiere pînă la imperiu, f. 20, col. I), de Octavian August și de Tiberiu *.

Cele două surse importante pentru cercetarea poporului iudeu, istoriile lui Josephus Flavius ** și Philon *** sînt foarte des citate, precum și geograful lumii vechi, Strabon.

Antim ne dă numeroase elemente de cronologie, precizînd diferențierile dintre anul solar și cel lunar, cum face, spre pildă, la f. 5, coloana II. Tot el stabilește vremea cînd s-au petrecut anumite evenimente de seamă, folosind era bizantină.

Concepția istorică a lui Antim nu putea ieși din granițele idealismului epocii sale. Istoria popoarelor se confundă și la el, ca la toți cronicarii, cu istoria stăpînitorilor acestor popoare. Exploatarea, pe care o va sublinia în predicile sale, nu este nicăieri menționată în *Chipurile Vechiului și Noului Testament:* neajunsurile oamenilor și ale popoarelor sînt pedepse trimise de Dumnezeu pentru păcatele lor. Cît privește critica izvoarelor, aceasta se reduce la constatarea deosebirilor dintre cărțile istorice ale Vechiului Testament și alte lucrări consultate, cum face spre pildă la f. 16, coloana I: „În vrémea acestui Sedechia s-au sfîrșit împărățiia Iudei, caré a ținut 514 ani și 4 luni și 8 zile, după cum zice Iosif istoricul; iar din Cartea împărățiilor nu să adună mai mulți decît ani 500 ****.

Textul rămîne totuși viu, atrăgător, original, adevărat monument al epicii medievale românești [100].

Unii istorici, printre care și N. Iorga, au insistat pentru obținerea unei copii, după manuscrisul atît de tîrziu descoperit de Ștefan Berechet. Izbucnirea primului război mondial a împiedecat realizarea acestui deziderat, dar paguba nu a fost totuși de neînlocuit. Și aceasta din pricina faptului că în țară se mai aflau două copii, necunoscute atunci, realizate una la mijlocul veacului al XVIII-lea, a doua în anul 1847, al căror text îl redăm în variantele originalului [101].

*

Ca mitropolit, Antim Ivireanul a înzestrat cultura românească cu cea mai înaltă expresie a cuvîntului rostit pînă la acea dată, elaborînd nemuritoarele *Didahii*, operă care îl așază printre cei mai mari oratori bisericești ai tuturor timpurilor. Predicînd

---

* Cf. ediția de față, p. 314—318.

** Josephus Flavius, *Opera ... de antiquitatibus judaicis, libri XX*, Francfurt, 1617, 879 p.

*** Philonis Judaei, *Opera exegetica in libros Mosis ...*, Antverpiae, 1614, 811 p.

**** Cf. ediția de față, p. 297.

în românește, fără să i se tipărească opera în timpul vieții și aruncîndu-se urgia tuturor răutăților asupra muncii sale, pusă în slujba Țării Românești, *Didahiile* n-au putut avea soarta predicilor contemporanilor săi din Apus: Bossuet, Bourdaloue, Fléchier, Massillon, Ilie Miniat, deși nu sînt cu nimic inferioare acestora. Cunoscător al vieții sociale românești, în toate adîncimile ei, Antim va prinde aceste realități în formele neîntrecute ale *Didahiilor* și nu va cruța nici domn, nici clasă boierească, nici negustorime de păcatele pe care el, mai bine decît oricine, le cunoștea. Înlocuiește în felul acesta vechea cazanie, traducere — corect prinsă în limba românească, de un Coresi și de un Varlaam, dar totuși traducere — cu o operă originală, menită să fie simțită de ascultători tocmai prin viața pe care i-o dădeau aceste realități.

Antim Ivireanul n-a fost primul orator în limba română. Înainte de el s-au ținut omilii la îngropăciuni, se vor fi ținut discursuri la diferite împrejurări din viața oamenilor (cununii, botezuri, cumetrii), se vor fi pronunțat orații, mai mult sau mai puțin dezvoltate, la urcări pe tron, aniversări, diverse alte sărbătoriri. Foarte puține au ajuns însă pînă la noi. Unul dintre ele datează din anul 1639 și este un discurs funebru rostit la îngropăciunea Sofroniei Ciogole *. Cele mai multe s-au risipit, nefiind cine să le prindă în forma materială a scrisului și mai puțin în aceea a tiparului.

Antim trăiește într-o epocă de mare înflorire a oratoriei religioase răsăritene: Hrisant Notara era cunoscut ca un remarcabil predicator; Gheorghe Maiota și Ioan Abramios, predicatori la curtea lui Brîncoveanu, se bucurau și ei de aprecieri elogioase. Cît despre Ilie Miniat, predicator la biserica grecească din Veneția era socotit ca un Ioan Gură-de-Aur al secolului al XVIII-lea. Predicile acestora, fără deosebire, ignorau însă realitatea dureroasă din jurul lor. Nici unul dintre ei nu era legat în vreun fel de auditori, nu se simțea răspunzător în vreun fel de viața păstoriților săi. Antim însă își subliniază singur obligațiile pe care le are și răspunderile morale ce apăsau asupra umerilor săi, și nu odată.

Opera lui oratorică se compune din 28 de predici, pronunțate în timpul domniilor lui Constantin Brîncoveanu și Ștefan Cantacuzino. Raporturile sale cu Nicolae Mavrocordat, foarte încordate, ne fac să credem că în timpul domniei acestuia, Antim

* Cf. I. Bianu, *Catalogul manuscriptelor românești*, I, București, 1907, p. 375.

Ivireanul n-a ţinut nici o didahie, cu excepţia *Cuvîntului de învăţătură asupra omului mort* * pronunţat, se pare, la moartea doamnei Pulcheria Mavrocordat, în timpul slujbei îngropăciunii, oficiată la Mitropolie [102].

La aceste 28 didahii ţinute la sărbători mari, manuscrisele cunoscute mai cuprind şapte predici ocazionale: una la urcarea în scaun, deja analizată, trei cuvîntări funebre, un cuvînt la parastas şi două cuvîntări (mai degrabă învăţături) la spovedanie.

Manuscrisele mai cuprind, fără deosebire de vremea în care au fost copiate şi cele două apărări trimise lui Constantin Brîncoveanu în anul 1712 şi de care ne-am folosit, în parte, la schiţarea biografiei lui Antim.

Înainte de a încerca o analiză succintă istorico-literară a operei de căpetenie a lui Antim se iveşte o întrebare elementară: cum ni s-au transmis didahiile, ştiut fiind că ele au fost rostite şi că pînă astăzi nu se cunoaşte un manuscris original al lui Antim? Părerea celor care s-au ocupat de opera lui Antim este unanimă în aprecierea că acesta şi-a alcătuit predicile în scris, le-a reţinut în memorie şi le-a pronunţat în faţa credincioşilor de elită, prezenţi la biserica Mitropoliei. Este greu de admis prezenţa tahigrafilor la noi, care ar fi înregistrat didahiile în momentul pronunţării lor şi le-ar fi dictat apoi copiştilor **.

De altfel circulaţia manuscrisă a didahiilor a fost destul de restrînsă. Operă a unui mitropolit, scos din scaun pentru abateri grave de la canoane (printre care şi vrăjitoria, cum am văzut în actul de caterisire), aceasta nu putea fi îmbrăţişată cu prea mare căldură de slujitorii altarelor, ce trebuiau să respecte legislaţia bisericească.

Cele trei copii manuscrise, păstrate în colecţiile Academiei, au fost publicate, printr-o ciudată îmtîmplare, la data cînd au fost descoperite.

Cea mai nouă dintre ele, copia din 1781, a arhimandritului Grigorie Deleanu, a fost descoperită de episcopul Melhisedec al Romanului în 1886 ***, cînd au fost publicate pentru prima oară *Didahiile* [103].

---

* Cf. ediţia de faţă, p. 188—192.

** Cum se petreceau lucrurile în Apus. Cf. Dan Simonescu, *Antim Ivireanul scriitorul*, în *Analele Academiei R. S. România*, C (1966), p. 666.

*** Cf. *Analele Academiei Române*, s. II, t. VIII (1885—1886), p. 80—81.

A doua copie manuscrisă se păstrează sub nr. 549 * şi a stîrnit mare interes la data descoperirii sale de către Constantin Erbiceanu, în vara anului 1887. Pe lîngă cele 28 didahii, două întîmpinări către domn şi un *Cuvînt pentru pocăinţă* pe care le-am întîlnit în manuscrisul copiat de arhimandritul Grigorie Deleanu, copia aceasta mai cuprinde trei cuvîntări la îngropăciune şi o învăţătură la spovedanie [104].

Ultimul manuscris păstrat în colecţiile Academiei, asupra căruia vom stărui mai mult întrucît constituie textul de bază al ediţiei de faţă, a fost descoperit de noi în primăvara anului 1958 **. Înregistrat sub nr. 3.460, el are 213 file de dimensiuni 20 × 15 cm *** şi a fost copiat de către Efrem grămăticul în anii 1722—1725, aşadar la numai cîţiva ani de la moartea marelui mitropolit. Foarte apropiat ca grafie şi ornamentaţie de pseudo-autograful Antim (ms. 549), care este copiat după textul lui Efrem, manuscrisul a fost rău întreţinut pînă la intrarea lui în patrimoniul Academiei, avînd primele nouă foi distruse, în mare parte, de umezeală.

Aceasta a îngreunat şi identificarea manuscrisului, căci predica la înscăunare, după care s-ar fi putut uşor recunoaşte opera lui Antim (în lipsa titlului) este ruptă în lungime pe două treimi din suprafaţa ei. A doua predică are şi ea distruse primele file pe o treime din suprafaţă, iar f. 11—54, chiar dacă nu au lipsuri în text, sînt uzate peste măsură. Succesiunea este identică cu cea a manuscrisului 549, copiat de altfel, după acest manuscris 3.460 [105].

Dar cine a fost primul posesor al manuscrisului, pentru care a fost copiat de către Efrem grămăticul? Popa Stanciul era paroh la Biserica Tuturor Sfinţilor, cum se numea mănăstirea Antim în vremea aceea şi este cunoscut ca unul din cei mai remarcabili dascăli (adică profesori) şi copişti de numeroase manuscrise ****. Este de presupus că originalul *Didahiilor*, pierdut astăzi, a fost găsit în biblioteca mănăstirii Antim, de către popa Stanciul, care l-a încredinţat spre copiere ucenicului său în ale scrisului, grămăticul Efrem.

---

* Cf. I. Bianu şi R. Caracaş, *Catalogul manuscriselor româneşti*, II, p. 300. O cercetare mai amănunţită a manuscrisului, în *Antim Ivireanul, Predici*, ed. G. Ştrempel, p. 42—47.

** O descriere sumară la G. Ştrempel, *Copişti de manuscrise româneşti*... I, p. 62—63.

*** Acestea sînt dimensiunile aproximative ale tuturor manuscriselor de *Didahii* pe care le cunoaştem.

**** Cf. G. Ştrempel, *Copişti* . . . I, p. 224—227.

Aşadar, după opinia noastră, între originalul lui Antim şi textul folosit de noi ca text de bază n-a existat nici un alt intermediar [106].

Al patrulea manuscris folosit de noi în ediţia de faţă, care poartă sigla *N*, se păstrează la Craiova, în colecţiile Bibliotecii judeţene, sub nr. 67. El datează de la mijlocul veacului al XVIII-lea şi este copiat în cursiva specifică şcolilor de grămătici de la Bucureşti [107].

Manuscrisul, aşa fragmentar cum se păstrează, este preţios pentru circulaţia operei lui Antim, chiar dacă sub raport lingvistic nu are deosebiri prea mari faţă de celelalte două. Credem că a fost copiat după manuscrisul de la Căldăruşani (ms. 549), al cărui scris şi ornamentaţii încearcă să le imite.

Pe lîngă aceste patru manuscrise am mai avut prilejul să vedem, fără să le puteam însă cerceta amănunţit, alte două manuscrise, care nu aduceau însă nimic faţă de textele de mai sus. Unul a fost oferit spre cumpărare Bibliotecii Academiei în anul 1958, fără să fi fost însă achiziţionat. Era o copie din jurul anului 1780, de dimensiuni egale cu cele de mai sus. Al doilea, datînd din primul deceniu al veacului trecut, cu lipsuri la început şi la sfîrşit şi păstrat tot în depozit particular, ne-a fost semnalat de cunoscutul cercetător din Iaşi, Paul Mihail.

În sfîrşit, în ms. 1.244 al Academiei *, inserat printre alte Cazanii copiate la începutul sec. XIX, se află şi *Cuvînt de învăţătură la naşterea domnului nostru Iisus Hristos* [108].

Filiaţiunea manuscriselor, dat fiind numărul lor restrîns nu este foarte greu de stabilit. Pentru copia lui Grigorie Deleanu (manuscrisul 524), în care mîna ieromonahului a intervenit nu numai în orînduirea predicilor, ci şi în text, nu putem stabili care din copiile anterioare anului 1781 i-au slujit de model. Cît priveşte manuscrisul 549 (manuscrisul descoperit de C. Erbiceanu la mănăstirea Căldăruşani), acesta a fost copiat după textul lui Efrem grămăticul (ms. 3.460) **. Manuscrisul fragmentar de la Craiova a fost lucrat după copia de la mănăstirea Căldăruşani, după cum rezultă din compararea ambelor texte.

O altă problemă pe care am încercat să o elucidăm şi cu alt

---

* Cf. G. Ştrempel — Fl. Moisil — L. Stoianovici, *Catalogul manuscriselor româneşti*, vol. IV, Bucureşti, 1967, p. 355. Textul predicii se află în ediţia de faţă la p. 194—202.

** Cf. *Antim Ivireanul, Predici*, ed. G. Ştrempel, p. 50—51 unde este argumentată pe larg afirmaţia copierii ms. 549 după ms. 3.460.

prilej * este aceea a izvoarelor de inspirație folosite de Antim Ivireanul la alcătuirea operei sale oratorice. După cum toți istoricii literari, de la C. Erbiceanu încoace, au acceptat, fără control, afirmația acestuia, conform căreia manuscrisul de la Căldărușani ar fi fost autograful mitropolitului, tot așa majoritatea istoricilor literari au îmbrățișat teoriile emise de episcopul Melhisedec [109] (după care Antim ar fi fost puternic influențat în opera sa de marele predicator grec de la Veneția, Ilie Miniat) și de N. Iorga [110] (după care Hrisant Notara ar fi fost modelul mitropolitului Antim), fără să cerceteze adevărul acestor teorii.

Antim Ivireanul n-a putut cunoaște în întregime opera lui Ilie Miniat (1669—1714) deși a fost contemporan cu el, pentru că aceasta a fost tipărită la Leipzig abia în anul 1718, adică la doi ani după moartea sa. Este drept că Antim ar fi putut cunoaște parte din predicile lui Ilie Miniat prin copiile manuscrise ce i-ar fi putut parveni din Italia prin intermediul călătorilor, sau a lui Ioan Abramios, viitorul predicator al curții. Încercările pe care le-am întreprins de a descoperi în colecțiile Academiei și în alte depozite de manuscrise vreo copie contemporană din predicile lui Ilie Miniat, care ar fi putut servi ca model lui Antim, au rămas fără rezultat. În sfîrșit, din investigațiile personale făcute în opera lui Ilie Miniat, de a descoperi sursele de inspirație ale marelui nostru predicator conchidem că Antim Ivireanul nu s-a inspirat din predicile acestuia.

Cît privește afirmația lui N. Iorga, neargumentată, ea se explică prin aceea că marele nostru istoric, cunoscînd vechile legături dintre cei doi cărturari, va fi socotit ca fatală o influență a lui Hrisant asupra lui Antim în materie de omiletică, fără să observe cît de personale și cît de mult erau legate didahiile mitropolitului Antim de realitățile sociale din țara noastră.

Pentru un teolog învățat, cum s-a dovedit a fi Antim chiar înainte de a fi fost numit episcop și mitropolit, izvoarele sale de inspirație nu trebuie căutate în scrierile unor contemporani, de loc superiori lui, ci în scrierile clasice ale creștinismului și în operele comentatorilor acestor scrieri, nu mai puțin clasice.

Remarcabil cunoscător al antichității, cum am văzut în *Chipurile Vechiului și Noului Testament*, Antim s-a folosit deseori în didahiile sale de cărțile *Vechiului Testament* și rare sînt acele cărți ale Legii vechi pe care să nu le citeze [111].

---

* În introducerea la ediția *Predici*, p. 51—52.

Natural că sînt amintite şi *Evangheliile* sinoptice, *Evanghelia* lui Ioan, *Faptele apostolilor* şi *Scrisorile soborniceşti*, ale căror pericope le foloseşte adesea drept motive omiletice.

În afara cărţilor biblice Antim se foloseşte de operele unor teologi şi comentatori ai *Vechiului* şi *Noului Testament* cum sînt: Atanasie cel Mare, Dionisie Areopaghitul, Grigorie Bogoslovul, Efrem Sirul, Vasile cel Mare, Theofilact arhiepiscopul Bulgariei, Eusebiu de Cezareea, Ioan Damaschinul şi foarte des Ioan Gură de Aur.

Antim foloseşte scrierile acestor învăţaţi teologi numai pentru întărirea argumentărilor sale. El nu-i compilează şi nici măcar nu le împrumută ideile.

În afara scrierilor aşa numite canonice, adică admise de biserică, Antim s-a folosit în alcătuirea predicilor şi de unele texte apocrife, necanonice, aşa cum am constatat şi mai sus, cînd ne-am ocupat de opera dăruită lui Brîncoveanu [112].

Antim Ivireanul nu s-a rezumat în omiliile pe care le-a pronunţat (cel mai adesea, în faţa unui public ales, cu o subtilă cultură clasică grecească şi romană) la argumente exclusiv teologice. Cunoscător al filozofiei greceşti, al mitologiei şi istoriei greco-romane, el va face aluzie la personalităţi ale căror opere nu-i erau de loc străine. Îi pomeneşte pe Anaxagoras, Aristotel, Democrit, Anaximandru * (este drept, combătîndu-le părerile asupra cauzelor cutremurelor, pentru că nu-l aminteau pe Dumnezeu „carele iaste pricina cea dintîi"), citează celebrul aforism al lui Socrate: „cunoaşte-te pe tine însuţi" **, aminteşte de Hesiod ***, de Artaxerxes **** (împăratul persan înaintea căruia, zice Antim, nu-i era îngăduit nimănui să apară îmbrăcat în sac), de Alexandru Macedon şi de mulţi alţii [113].

Antim Ivireanul era un bun cunoscător al literaturii populare pe care o foloseşte uneori la ilustrarea ideilor sale şi mai ales în comparaţiile cu care îşi împodobeşte elocinţa. În predica la *Bogoiavlenie* (adică la Bobotează), Antim îşi îndeamnă păstoriţii să frecventeze bisericile şi mai ales să împărtăşească celor de acasă din învăţăturile căpătate acolo. Ei trebuie să procedeze aidoma ariciului din *Fiziolog*, care, săturîndu-se de struguri,

---

* Cf. ediţia de faţă, p. 175.

** În *Cuvînt de învăţătură la Dumineca lăsatului sec de brînză*, una din cele mai frumoase şi mai vehemente didahii. Cf. ediţia de faţă, p. 104.

*** În predica la Sf. Constantin şi Elena. Cf. ediţia de faţă, p. 86.

**** Cf. ediţia de faţă, p. 11.

duce în spate şi puilor hrana de care au nevoie: „. . . *Şi cînd eşim de la besérică să nu eşim deşărţi, ci să facem cum face ariciul că, după ce mérge la vie, întîi să satură el de struguri şi apoi scutură viţa de cad broboanele jos şi să tăvălēşte pre dînsele de să înfig în ghimpii lui şi duce şi puilor* (subl. noastră) . . . " *

În *Cuvîntul de învăţătură asupra omului mort*, cuvînt rostit după cît se pare la îngropăciunea doamnei Pulcheria, soţia lui N. Mavrocordat (sau la moartea unei fiice a lui Constantin Brîncoveanu?), splendid cuvînt de mîngîiere, în care filozofia păgînă a elogiului morţii vine să întărească resemnarea creştinească în faţa implacabilei legi a naturii, Antim aminteşte de pasărea Phönix, intrată şi ea în vechea noastră literatură populară: „O pasăre, ce să numéşte finix, de ce să săvîrşaşte făr'de vréme de acéia mai mult îşi adaoge zilele vieţii lui, pentru căci moartea îi înoiaşte viaţa şi-i dăruiaşte ani mai mulţi. Deci această cocoană, de ar fi murit pentru ca să se săvîrşească, ar fi fost vrédnic de plîns sfîrşitul ei, pentru căci s-ar fi pierdut un chip minunat ca acesta al darurilor şi al bunătăţilor. Dară de vréme ce s-au săvîrşit pentru ca să trăiască în véci, pentru ca să se bucure, împreună cu îngerii, pentru ca să se nască de a doa ora, în ceriu, ca finixul, ce trebuesc lacrămele? . . ."**

În sfîrşit, aluziile pe care le face la scorpie, la năpîrcă, la iarba de vindecare şi la „tiriacul, carele iaste împotriva veninului" *** vădesc pe Antim şi ca pe un cunoscător al medicinii populare.

Didahiile mitropolitului Antim Ivireanul reflectă, nu o dată, starea economică şi politică a Ţării Româneşti, dependenţa, atît de dureros simţită de el, de Poarta Otomană. De la predica la înscăunare şi pînă la sfîrşitul zilelor sale, el n-a încetat să ridice cuvîntul compătimind ţara, poporul, pentru această teribilă opresiune. Turma asupra căreia este chemat să păstorească — spune el în cuvîntul din ziua alegerii ca mitropolit — are marele merit de a-şi fi păstrat dreapta credinţă curată şi nespurcată, cu toate că este înconjurată şi îngrădită „între hotarăle celor striini de fel şi împresuraţi de atîta nevoi şi scîrbe ce vin totdeauna, neîncetat, de la cei ce stăpînesc pămîntul acesta . . ." ****

* Cf. ediţia de faţă, p. 73.

** *Idem*, p. 191.

*** *Idem*, p. 116.

**** *Idem*, p. 6.

Un moment greu în raporturile țării cu turcii va fi smuls și următoarele accente de rugăciune, dar și de revoltă, la una din predicile la Adormirea Maicii Domnului: „. . . caută asupra norodului tău, vezi moștenirea ta, nu ne lăsa pre noi, păcătoșii, ci ne păziaște și ne mîntuiaște de vicleșugurile diiavolului, că ne-au împresurat scîrbele, nevoile, răotățile și necazurile . . . "* Chiar și în cuvîntările vehemente, în care combate păcatele ascultătorilor și ironizează vicleșugurile celor mari, aluziile la sarcinile grele economice ale țării sînt nelipsite: „. . . Încăș poate să zică fieștecine din voi, în gîndul său: dară noi avem nevoi gréle asupra noastră și nu putem să facem acéste ce zici; ci eu încă zic că iaste așa, și crez. *Numai la greul acela sînt și eu părtaș și într-acel jug ce trageți voi, trag și eu*; dară n-am putére să zic nici să gîndesc așa, căci că *precum cére împăratul dăjdi de la noi*, așa ne cére și Dumnezeu credință și fapte bune . . ." ** (subl. noastră). În altă predică, la *Preobrajenie* (adică la Schimbarea la față) se referă din nou la jugul păgînului: „și vrémea nu ne slujaște, că sîntem supuș supt jugul păgînului și avem nevoi multe și supărări de toate părțile . . ." ***

În sfîrșit, anticipînd calitățile stilistice ale marelui mitropolit, redăm un fragment de adevărată antologie lirică, din care nu lipsesc nici accentele de dureroasă resemnare în fața jafurilor și ticăloșiilor otomane: „Lumea aceasta iaste ca o mare ce să turbură, întru care niciodată n-au oamenii odihnă, nici liniște. Corăbiile între valuri sînt împărățiile, crăiile, domniile și orașele, mulțimea norodului, politiile, suppușii, bogații și săracii, cei mari și cei mici, sînt cei ce călătoresc și să află în nevoe. Vînturile céle mari ce umflă marea sînt nevoile céle ce ne supără totdeauna. Valurile ce luptă corabiia sînt nenorocirile carele să întîmplă în toate zilele. Norii ce negresc văzduhul, fulgerile ce orbesc ochii, tunetile ce înfricoșază toată inima vitează sînt întîmplările céle de multe féliuri, neașteptatele pagube, înfricoșările vrăjmașilor, supărările, necazurile ce ne vin de la cei din afară, jafurile, robiile, dările céle gréle și nesuferite carele le lasă Dumnezeu și ne încungiură, pentru ca să cunoască credința noastră și să ne vază răbdarea . . . " ****

Aspectele sociale și morale ale vremii: exploatarea feudală și inegalitatea dintre clase, particularitățile care caracterizează

* Cf. ediția de față, p. 21.
** *Idem*, p. 28.
*** *Idem*, p. 81.
**** *Idem*, p. 158.

diferitele clase sociale și în special boierimea, pe care nu o va cruța de loc pentru multele și marile ei scăderi, sînt de asemeni prezente în opera de căpetenie a lui Antim. El a știut să pătrundă adînc cu observațiile sale în putregaiul societății diferențiate și a legat ideile teologice de viața cotidiană a acestor spoliatori interni. În aceasta constă, mai ales, originalitatea lui Antim.

Dintre cîți mitropoliți a avut Țara Românească, el a fost singurul care a îndrăznit să ridice cuvîntul împotriva nedreptăților sociale, fără să cruțe nici pe domn și nici pe boieri. Și aceștia, mai ales, nu l-au iertat niciodată. Protestele lor, precum și ale negustorilor și meseriașilor vor fi fost auzite de Antim de vreme ce acesta îi apostrofează în vehementa predică de la *Dumineca Vameșului*: „Și nimeni să nu socotească, din voi, și să zică în inima lui: dară ce treabă are vlădica cu noi, nu-ș caută vlădiciia lui, ci să améstecă întru ale noastre?! De n-aț știut pînă acum și de n-au fost nimeni să vă învéțe, iată că acum veț ști că am treabă cu toț oamenii cît sînt în Țara Rumânească, de la mic pînă la mare și pînă la un copil de țîță afară din păgîni și din ceia ce nu sînt de o lége cu noi; căci în seama mea v-au dat stăpînul Hristos să vă pasc sufletéște, ca pre niște oi cuvîntătoare și de gîtul mieu spînzură sufletele voastre și de la mine va să vă ceară pre toț, iar nu de la alții, pînă cînd vă voiu fi păstoriu . . ." *

El nu cruță pe jefuitorul care vrea să-l împace pe Dumnezeu plătind rugăciuni cu bani furați: „ . . . Iară nu ca unii dintre voi ce fac jafuri și fac cîte sînt mai réle pre pămînt, apoi să duce cu gînd ca acela ce dă vreunui popă să-i facă sărindariu ca să i se iarte păcatul și el tot cu totul stă în tina răutății . . ."**

Tot boierilor le trece pe dinainte ochilor, într-o predică la *Duminеca Florilor*, toate ticăloșeniile în care se tăvălesc, de la minciunile în materie de credință, pînă la exploatarea sîngeroasă la care au supus țărănimea. Predica este datată 1710, an care coincide, după părerea noastră, cu apogeul activității sale pastorale, an în care el se afla în culmea prestigiului său de arhiereu și cărturar. După ce îi critică pe cei prezenți și în special pe boieri pentru dezinteresul față de spovedanie și pentru dezmățul din timpul postului mare („Iar noi, cei ce ne ținem mai mari, mai vrédnici, mai înțelepți și mai cunoscători, am mutat vrémea din săptămînă în săptămînă, petrecînd cu mîncări de toate féliurile, cu băuturi îndestulate și cu toate dohtele trupului nostru,

---

* Cf. ediția de față, p. 28.

** *Idem*, p. 39.

iar de suflet n-am purtat grijă nicidecum, ca cînd am fi nesimţitori") continuă: „. . . Unii să ispoveduesc de frica vreunor întîmplări, alţii pentru un obiceai, alţii de ruşinea omenească, alţii de frica stăpînilor; alţii iară au cîte doi duhovnici, unul la ţară şi altul la oraş; la cel de la ţară, ca la un om prost, spune păcatele céle ce socotéşte el că sînt mai mari, iar la cel de la oraş spune păcatele céle ce socotéşte el că sînt mai mici, neguţătorind şi meşterşugind taina ispovedaniei . . . Şi la acea mincinoasă ispovedanie, ce facem? Cercăm să aflăm duhovnic om prost, pentru ca să se teamă de noi şi să-i fie ruşine de féţele noastre şi ce vom zice noi aşa să fie, socotind în gîndurile noastre că, precum înşălăm pre dînsul, vom înşăla şi pre Dumnezeu . . . Şi cînd mérgem şi ne ispoveduim nu spunem duhovnicului că mîncăm carnea şi munca fratelui nostru, creştinul, şi-i bem sîngele şi sudoarea féţei lui cu lăcomiile şi cu nesaţiul ce avem, ci spunem cum c-am mîncat la masa domnească, miercurea şi vinerea, péşte şi în post raci şi untdelemn, şi am băut vin. Nu spunem că ţinem bălaurul cel cu 7 capete, zavistiia, încuibat în inimile noastre, de ne roade totdeauna ficaţii, ca rugina pre fier şi ca cariul pre lemn, ce zicem că n-am făcut nimănui nici un rău. Nu spunem strîmbătăţile ce facem totdeauna, clevetirile, voile veghiiate, făţăriile, mozaviriile, vînzările şi pîrăle ce facem unul altuia, ca să-l surpăm din cinstea lui, ce zicem: am face milă, ce nu ne dă îndemînă, că avem nevoi multe şi dări şi avem şi casă grea şi copilaş ca-n gloată şi oameni mulţi carii să ocrotesc pre lîngă noi. Nu spunem că crédem minciunile slugilor noastre mai vîrtos decît adevărul celui ce să năpăstuiaşte, carele, de s-ar şi jura, nu-l crédem, nici îi facem dreptate, ci-l pedepsim cu atîta cruzime de inimă cît de am putea l-am stinge şi de pre faţa pămîntului; ce zicem că fiind în valurile lumii nu putem să ne căutăm de suflet, ci dăm cîte un sărindariu, iară din jafuri, iar din nedreaptă agoniseală. Nu spunem că pre carele îl vedem că jăfuiaşte şi pradă şi căzneşte pre săraci, îl lăudăm şi-i zicem că iaste om înţelept, îi ajunge mintea la toate şi iaste vrédnic şi face dreptăţi, iar pre carele îl vedem că nu să améstecă într-acélia îl facem blestemat, mojic şi nevrednic şi cum că nu-i ajunge mintea să facă judecăţi şi dreptate . . . "*

Aceasta nu este unica didahie în care Antim îi înfruntă pe boieri. Usturător de ironică este critica pe care o aduce Antim acestor auditori pentru spiritul lor conservator în cele rele. Asemeni viermelui care se hrăneşte cu rădăcina iute a hreanu-

---

* Cf. ediţia de faţă, p. 94—96.

lui şi nu vrea să o părăsească pentru că nu cunoaşte gustul dulce al altor rădăcini, aşa şi boierii rămîn surzi la îndemnurile şi învăţămintele sale, pentru că, trăiţi în promiscuitate şi ignoranţă s-au obişnuit cu ele şi le vine greu să le părăsească *.

O splendidă antiteză din predica la *Soborul sfinţilor îngeri* îmbracă cuvîntul lui Antim, pe care îl ridică întru apărarea celor umili şi exploataţi: „Nu să cuvine cinstea şi lauda numai oamenilor celor mari şi bogaţ, că sînt vrédnici acestui dar şi cei mici şi smeriţ. Că măcar că cei mari strălucesc cu hainele céle de mult preţ şi cei mici n-au cu ce să-ş acopere trupul; cei mari să odihnesc pe aşternuturi moi şi frumoase şi cei mici să culcă pe pămîntul gol şi pe pae; aceia însoţiţ cu mulţime de slugi, iar aceştea lipsiţ, pustii şi de ajutoriu şi de priiateni; aceia între răsfăţări şi între bogăţii şi aceştea între primejdii şi între întristăciuni. Însă, cu toate acéstia măriri despărţite, nu să cuvine celor mici mai puţinică cinste şi dragoste decît acéia ce să cuvine celor mari şi bogaţi, nici iaste cu dreptate celor mari să li să închine lumea şi pre cei mici să-i batjocorească; de acéia să se teamă şi pre aceştea să-i obidească; de aceia să se ruşinéze şi pre aceştea să-i înfruntéze ..."**

Cele mai numeroase critici pe care le aduce însă mitropolitul Antim Ivireanul boierilor izvorăsc din caracterul ticălos al acestor „neschimbători în rău", cum îi numeşte el, întotdeauna intriganţi, răutăcioşi, plini de pizmă, vicleni, pîrîtori, într-un cuvînt plini de păcate vechi şi bine cultivate, pe care el nu le putea admite nici ca mitropolit şi nici ca om. Vorbind, în prima predică de la *Dumineca lăsatului de brînză*, de bunul obicei al boierilor de a se aduna seara la domnitor şi de a se ruga de iertăciune, dezvăluie gîndul mincinos ce se ascunde în spatele acestei datini: „... obiceaiul iaste frumos la vedére şi rău la pricépere; că nici ertăciunea ce céreţ de la stăpîni nu este curată, nici acéia ce luaţ unul de la altul, că iaste plină de pizmă şi de zavistie şi plină de răutate, că nu iaste cu gînd curat..."***

Într-altă predică, la *Sf. Nicolae*, apostrofează astfel aceste păcate ale ascultătorilor: „Dară tu, căci urăşi pre fratele tău atîta cît nici în ochi nu vei să-l vezi, ci-i porţi pizmă şi-l zavistuieşti pre la unii şi pre la alţii, ca să-i faci pagubă şi să-l supui, să-l sărăceşti, tu, adevărat, nu eşti creştin, nici om pe pămînt, ce eşti singur Satana, carele au pîrît pre Dumnezeu la Adam ****.

---

* Cf. ediţia de faţă, p. 104.
** *Idem*, p. 164.
*** *Idem*, p. 40.
**** *Idem*, p. 55.

În sfîrşit, într-o predică la *Schimbarea la faţă*, după ce critică imoralitatea, mai ales în rîndul credincioşilor avuţi, conchide: „Iar noi ne pizmuim, ne zavistuim, ne pohtim răul unul altuia şi mijlocim în tot chipul să ne păgubim unul pre altul, nu numai de avére, ci mai vîrtos de cinste . . . "*

Antim nu priveşte de loc cu îngăduinţă nici urîtul obicei de a înjura, generalizat la toate păturile sociale.

Se cuvine amintit faptul că elementele realiste abundă în predicile lui Antim. În toate argumentările pe care le face el se foloseşte de realităţile din jurul său, fie pentru a combate şi a îndrepta alunecările credincioşilor, fie pentru a explica anumite stări de lucruri. Aluziile la situaţia economică grea a ţării izvorăsc din cunoaşterea vieţii ţăranilor, a micilor meşteşugari şi în general a burgheziei oraşelor. Vorbind despre inegalităţile sociale, despre exploatare, el nu se referă la vremuri şi oameni demult dispăruţi, ci apasă cuvîntul şi îndreaptă degetul spre boierii prezenţi: voi sînteţi cei ce jefuiţi, cei ce împilaţi, cei lipsiţi de ruşine.

Fireşte că nu putem stărui asupra tuturor aspectelor sociale şi morale pe care le cuprind didahiile mitropolitului Antim. Ar mai trebui amintită critica împotriva celora ce-şi ocărăsc şi îşi maltratează părinţii, critica împotriva beţivilor, a celor ce nu cinstesc bătrînii, a celor ce nu îngrijesc de lăcaşurile de închinăciune şi le ţin „ca nişte grajduri", critica celor ce n-au o ţinută cuviincioasă în biserică şi în sfîrşit, a celor ce clevetesc preoţii şi călugării. În totalitatea lor didahiile constituie, într-un fel, un nepreţuit document social şi o largă frescă a moravurilor vremii sale.

Încercînd, în cele de mai jos, o foarte succintă analiză literară, vom remarca, din capul locului, raritatea elementelor epice din cuprinsul didahiilor, ceea ce le defineşte ca pe o operă de înălţător lirism. Cele cîteva povestiri (binefacerile Sf. Nicolae **, minunile prorocului Elisei ***, patimile sf. Constantin ****, împăratul Tiberiu şi tînărul desfrînat ***** ş.a.) nu stîrnesc mare interes şi nici nu ne lasă să vedem în Antim un mare povestitor. Această calitate este evidentă numai în lectura *Chipurilor Vechiului şi Noului Testament.*

Străin de neamul nostru — prin origine, nu prin aspiraţii — Antim Ivireanul ne uimeşte prin însuşirea limbii române în

---

* Cf. ediţia de faţă, p. 81.
** *Idem,* p. 51.
*** *Idem,* p. 69.
**** *Idem* p.115
***** *Idem,* p. 161.

toate nuanțele ei și prin folosirea acestei limbi la redarea celor mai alese imagini pe care un poet al acelei vremi le-ar fi putut simți. Acesta este unul din marile merite ale lui Antim în dezvoltarea limbii române. Stilul său natural, vorbind exact cum gîndea, fără artificiile pe care le vom întîlni în limba românească plină de grecisme din a doua jumătate a veacului XVIII, a plăcut ascultătorilor și place și astăzi, după un sfert de mileniu.

Antim ne-a lăsat multe pagini în care ne înfățișează imaginea nopții, furtuni pe mare, întinderile de pămînt scăldate de lumina soarelui. A știut să străbată adîncurile sufletului omenesc și să-i prindă slăbiciunile, îndoielile, temerile, groaza, în cuvîntul rostit și în slova scrisă.

Iată imaginea nopții, metaforic redată, în predica la *Sf. Nicolae*, încadrată între alte numeroase figuri de stil, în care povestește una din binefacerile arhiepiscopului de la Mira Lichiei, salvarea celor trei fecioare sortite pierzării: „Apoi, pe urmă, după ce au ascuns soarele toate razele lui și s-au stins de tot lumina zilei între întunérecul nopții și cînd ceriul, de osteneală, au fost închis spre somn toți ochii lui, atîta cît nici luna nu priveghiia, nici una din stélele céle mai mici avea deșchise tîmplele lor céle de argint, atunce, ca cînd ar fi fost nu făcător de bine, ci ca un hoț, aleargă cu mare grabă . . . *"

Furtuna pe mare și spaima corăbierilor se unesc într-un tablou sumbru, dantesc, atît de viu redate în predica la *Sf. Dimitrie*: „Mi să pare ca cînd ași vedea înaintea ochilor miei chipul ei, de toate părțile să sufle vînturi mari, să se strîngă împrejurul vîntului nori negri și deși, toată marea să spumege de mînie și petutindenea să se înalțe valurile, ca niște munți. Mi să pare că văz corabiia apostolilor că o luptă cu multă sălbăticie turburarea mării: de o parte o bat valurile, de altă parte o turbură vînturile; de o parte o rădică spre ceriu, de altă parte o pogoară la iad. Mi să pare că văz pre fétele apostolilor zugrăvită, de frică, moartea: unul să se cutremure, altul să se spăimîntéze; unul să se turbure, altul să strige și toți, cu suspinuri și cu lacrămi să ceară, cu rugăminte, ajutoriu . . . **"

Antim va îmbrăca în poezie soarele și luna cu aproape două sute de ani înaintea marilor noștri poeți. „Iaste soarele vîrf celorlalte stele și le covîrșaște cu lumina pe toate și de la răsărit pîn' la apus, tot pămîntul și toate unghiurile lui luminează, încălziaște, îngrașă și revarsă pretutindenea razele lui . . . ***"

---

* Cf. ediția de față, p. 52.

** *Idem*, p. 156—157.

*** *Cazanie la sfinții apostoli Petru și Pavel*, p. 57—58.

Ca şi pentru Eminescu, şi pentru Antim luna este stăpîna mării şi podoaba nopţii: „Multe féliuri de vrednicii, stăpîniri şi puteri dau filosofii să aibă luna. Şi întîi zic cum că luna iaste podoaba nopţii, asămînătoare soarelui şi stăpînă mării . . .*"

Antim Ivireanul a mînuit cuvîntul ca un desăvîrşit retor, cunoscînd puterea acestuia în biciuirea năravurilor şi în îndreptarea relelor, fără să se abată de la legile clasice ale oratoriei, pe care le va fi studiat sistematic la marii oratori ai antichităţii greco-romane, ca şi la marii predicatori creştini.

Folosirea tuturor procedeelor stilistice ale oratoriei: interogaţia, exclamaţia, repetiţia, dialogul, contrastul, pateticul, ironia, pamfletul, folosirea unui limbaj pe măsura înţelegerii auditorilor etc., cu naturaleţe, cu convingere, lasă posibilitatea oricui să poată schiţa portretul psihologic al lui Antim, în care pasiunea, cu extremele ei, copleşeşte judecata rece şi egoismul.

Ironia şi pamfletul cu atîta vigoare folosite în majoritatea didahiilor pot fi exemplificate prin cîteva fragmente din *Predica a Stretenia Domnului* (adică la Întîmpinarea Domnului), în care aşază antitetic cele zece porunci şi nerespectarea lor de către auditori: „. . . A cincea poruncă zice să nu ucidem, iar noi, de nu putem ucide cu băţul, sau cu sabiia, ucidem cu limba şi, de nu putem ucide pre alţii, ne ucidem şi ne omorîm înşine pre noi, cu faptele céle réle . . . A nooa poruncă zice să nu pohtim muiarea vecinului nostru, iară noi mijlocim ca să ştie şi el de acel lucru, iară să nu zică nimic, că apoi nu e bine de el. A zécea poruncă zice să nu pohtim verice lucru strein, iară noi luom tot, să nu aibă cu ce să hrăni . . . **"

Acelaşi stil antitetic îl foloseşte şi în a doua *Predică la Schimbarea la faţă*, cînd cu muşcătoare ironie se ridică împotriva celor ce creează vrajba şi pizma între oameni, ca şi împotriva celor stăpîniţi de sentimente egoiste: „. . . Hristos zice: «Pacea mea o dau voao»; iar noi, nu dea Dumnezeu să avem pace între noi, ce ne turburăm pururea, pentru fieştece, ca valurile mării cînd le suflă vîntul . . . Hristos zice: «Precum pohtiţ voi să vă facă voao oamenii, faceţ şi voi lor». Noi pohtim să ne cinstească toţi, să ne dea toţ pocloane şi daruri, să ne laude, să ne fericească, să ne grăiască de bine, să facă toţ după pohta noastră, să nu ne stea nimenea împrotivă, nici să ne zică nimica, de am face verce rău; iară noi pohtim să osîndim pre toţ, să nu dăm nimănui nimica, să nu facem nimărui nici un bine, nici să se folosească

---

* *Cazanie la sfinţii apostoli Petru şi Pavel*, p. 59.

** Cf. ediţia de faţă, p. 33.

nimenea de noi. Pre toţ îi hulim, pre toţ îi grăim de rău, pre toţ îi pîrîm, pre toţ îi luom în rîs şi în batjocură, tuturora le zicem că sînt nebuni şi fără nici o socoteală ... *"

Didahiile sînt constituite din trei părţi, în marea lor majoritate. Modul de adresare, deşi nu figurează niciodată la începutul predicilor, reiese din primele propoziţiuni, cînd urmăreşte să capteze atenţia ascultătorilor, pe care îi numeşte, pe rînd: „Feţii mei iubiţi", „Iubiţii mei ascultători", „Blagosloviţilor creştini" etc. Introducerile în subiect sînt scurte şi cuprind fie realităţi ale vieţii de toate zilele, fie comentarii în jurul unor maxime, fie, mai ales, aluzii la sărbătoarea respectivă, despre care nu vorbeşte însă, declinîndu-şi, cu modestie, competenţa. Alteori, mai ales în predicile în care critică vehement scăderile morale ale credincioşilor, porneşte de la obligaţia sa de mitropolit de a învăţa şi a îndrepta păcatele.

În tratare, perfect delimitată de introducere şi încheiere, nu se mulţumeşte cu explicaţii de suprafaţă, ci intră în adîncul problemelor enunţate, argumentînd cu texte biblice şi scrieri ale marilor teologi, sau explicînd, el însuşi, sensul unor precepte morale. Încheierile sînt întotdeauna domoale, calme, îngăduitoare, chiar în predicile în care s-a arătat sever şi neînduplecat cu cei prezenţi.

Limba scrierilor lui Antim, naturală şi vioaie, lipsită de frazeologie şi exagerări, este limba „vechilor cazanii", aceea grăită şi înţeleasă pe întregul pămînt românesc. Fraza, perfect construită, are calităţi bine observate de specialiştii în materie. Aceasta este „cînd scurtă şi paratactică, în ritm sacadat, cînd periodică, în ritm lin şi unduios; cînd simplă, potolită şi reţinută, cînd complexă, amplă, plină de căldură. Exclamativ şi admirativ uneori, incisiv şi sarcastic alteori, retoric pe alocuri, plastic totdeauna, Antim Ivireanul îşi expune predicile într-o limbă expresivă, plină de nerv, convingătoare" **.

Didahiile mitropolitului Antim Ivireanul s-au publicat foarte tîrziu, la 170 de ani de la moartea sa. După apariţia primei ediţii, cea din 1886, a urmat însă o perioadă scurtă de timp în care s-au scos nu mai puţin de şase alte ediţii, unele complete, altele prescurtate, pînă în anul 1915, cînd a apărut ultima dintre ele, aceea a lui P. V. Haneş. Din 1915 şi pînă în 1962, adică 45 de ani, opera de căpetenie a lui Antim n-a mai cunoscut altă ediţie [114].

---

* Cf. ediţia de faţă, p. 80.

** Cf. Al. Rosetti şi Boris Cazacu, *Istoria limbii române literare*, I, Bucureşti, 1961, p. 168.

Ultima operă a lui Antim, în ordine cronologică, este cunoscută sub denumirea de *Așezămîntul mănăstirii Antim* și este datată 1713, aprilie 24: „în care an s-au început zidirea beséricii". În realitate manuscrisul *Așezămîntului*, păstrat la Biblioteca Academiei sub nr. 3.342, a fost copiat, sub forma cunoscută astăzi, după 15 martie 1716, data ultimului codicil, scris în aceeași grafie ca și începutul textului, de către Nicola ierei *.

Rostul acestui *Așezămînt*, socotit pe bună dreptate ca testament al mitropolitului Antim, este acela de a preciza în scris obligațiile pe care le vor avea de urmat cei ce vor chivernisi, după moartea sa, mănăstirea, cu atîtea greutăți ridicată [115].

Predoslovia *Așezămîntului* poartă pecetea dispozițiilor omului pregătit să părăsească această lume. *Așezămîntul* a fost întocmit: „întîi pentru ca să aibă casa lui Dumnezeu cuviincioasa ei podoabă și chiverniseală; a dooa, pentru ca să aibă și săracii oarecare ajutoriu și mîngîiare; și a treia, pentru ca *să aibă, împreună cu mine, de-a pururea pomenire* cîți vor milui casa aceasta".

Dispozițiile testamentare se referă, în majoritatea lor, la ajutorarea săracilor și a străinilor, precum și la chestiuni de ordin cultural, deosebit de prețioase, care dezvăluie vederile largi pe care le-a avut Antim Ivireanul.

Cunoscător al abuzurilor din administrația mănăstirilor închinate, împotriva cărora a luptat cu riscul de a-și înstrăina pe cei mai apropiați prelați greci, Antim dispune ca mănăstirea sa „să fie slobodă, nesupusă și nestăpînită de nici un fél de obraz, nici de domnul țării . . . Iară de va îndrăzni cineva ... să o închine undeva . . . unul ca acela să fie afurisit ... " (Cap. 1). Mănăstirea va fi chivernisită de egumen și de cinci epitropi „din ceata neguțătorească" [116]. Egumenul poate fi depus de către epitropi — cu știrea domnului și a mitropolitului țării — în cazul în care s-ar abate de la dispozițiile testamentare, sau ar păgubi mănăstirea.

În special epitropii sînt obligați să observe stricta respectare a *Așezămîntului* în materie de milostenii, iar dacă se va dovedi „răpitor și năpăstuitor al săracilor" să fie pedepsit aspru (cap. 2—3).

Așezămîntul prevede capitole speciale pentru personalul mănăstirii (călugări, preoți și slujitori), subliniindu-se prezența

---

* Cf. *Antim Ivireanul, Predici*, ed. G. Ștrempel, p. 32—34, unde este descris manuscrisul și unde este dată și o bibliografie. Vezi și notele 115—121.

celor doi preoţi de mir care să facă slujba în româneşte, pentru mahalagii. Ei vor fi plătiţi din veniturile mănăstirii (cap. 4—5).

Următorul capitol, al şaselea, este intitulat: *Pentru învăţătura copiilor* şi obligă pe unul din preoţii de mir să se ocupe de iniţierea cărturărească a trei copii săraci, timp de patru ani. Aceşti copii, între 10 şi 15 ani, bursieri ai mănăstirii, urmau să înveţe slavoneşte şi româneşte. Ei puteau să se facă preoţi sau călugări, sau să iasă după patru ani şi să se ocupe de alte treburi. Primeau la data căsătoriei lor un ajutor de 15 taleri din partea mănăstirii. Acuma sînt amintiţi şi cei apropiaţi lui: părinţii, Macarie ieromonahul şi mitropolitul Theodosie, pentru care preoţii ce ar fi provenit dintre şcolarii mănăstirii trebuiau să săvîrşească anumite slujbe [117].

Capitolele 7—11 sînt consacrate obligaţiilor mănăstirii de a ajuta pe săraci, deţinuţi, străini, de a îngropa pe cei morţi. Cu acest prilej se ridică împotriva urîtului obicei de a-l purta pe mortul sărac pe uliţă şi de a strînge bani pentru îngroparea lui şi dispune sume de bani, din casa mănăstirii, pentru îngroparea celor nevoiaşi.

Ca unul care a cunoscut amarul pribegiei dispune ca cei străini şi sărmani să fie miluiţi cu mîncare, băutură şi cu ajutor bănesc.

Capitolele 12—14 cuprind dispoziţiuni pur bisericeşti, legate însă de biografia sa. Sînt amintite, pentru a doua oară, şi persoanele apropiate lui, pentru care urmează să se slujească liturghii: Ioan, Maria (părinţii săi), Macarie ieromonahul, Theodosie arhiereul. Dispunînd rugăciuni şi slujbe pentru anumite categorii de oameni, cei la care se gîndeşte mai întîi sînt: „toţi dascălii şi învăţătorii miei" şi numai apoi duhovnicii, prietenii şi făcătorii săi de bine etc.

Capitolele următoare, 15 şi 16, se referă la simbria slugilor şi la pomenirea celor ce vor milui mănăstirea cu danii.

Printre cele mai importante paragrafe ale *Aşezămîntului* (cap. 17—18), sînt cele referitoare la tipografie şi la bibliotecă. Tipograf prin vocaţie, el a înzestrat mănăstirea şi cu un teasc, cu posibilităţi de imprimare în româneşte şi greceşte [118].

Printre dispoziţiile referitoare la plata tipografilor şi la drepturile ce le revin acestora din cărţile imprimate, figurează şi aceea, lăsată cu blestem, ca tipograful să înveţe meşteşugul pe ucenicii săi, în aşa fel „ca să nu piară acest meşteşug din ţară"[119].

Capitolul al 19-lea este interesant din punct de vedere arhivistic, fiindcă dă unele amănunte asupra felului cum se

scriau documentele originale în condici şi asupra obiceiului ca la fiecare schimbare de domnie (şi cîte n-au mai fost în veacul al XVIII-lea!) aceste documente, sau condici de documente, să fie confirmate de noul domn.

Capitolele următoare cuprind, în genere, dispoziţii administrative: *„Pentru lăcuirea arhiereilor“* (cap. 20); *„Pentru poclonul vlădicăi“* (cap. 21); *„Pentru cercetarea bolnavilor“* (cap. 22). Acest capitol confirmă o dată mai mult concepţia lui Antim despre omul în suferinţă, care trebuie sprijinit moraliceşte, indiferent de poziţia socială pe care ar avea-o. Capitolele 23—31 ne arată spiritul meticulos al lui Antim, care a prevăzut totul, care a indicat soluţii pentru toate problemele mici sau mari ale mănăstirii. Ultimul capitol, *Pentru cetania capetelor* confirmă o dată mai mult spiritul său precis: prin el îi obligă pe egumeni să citească de patru ori pe an toate dispoziţiile testamentare incluse în *Aşezămînt*, ca să le poată îndeplini fără abatere. Aşa, curat, cum ni s-a păstrat manuscrisul *Aşezămîntului*, conchidem că el n-a prea fost citit [120]. De altfel, cum arătam mai sus, mănăstirea lui Antim a avut soarta ctitorului, iar *Aşezămîntul* a devenit caduc [121].

*

La capătul acestei succinte introduceri ne exprimăm speranţa că cercetările privitoare la viaţa şi opera lui Antim vor scoate la lumină, într-o zi, documente noi, care vor elucida anumite aspecte rămase încă obscure în activitatea împlinită de el. Mai ales rolul său politic ridică încă semne de întrebare şi numai descoperirea unor noi mărturii ar putea preciza exact locul pe care l-a ocupat mitropolitul Antim în frămîntările interne ale Ţării Româneşti de la începutul veacului al XVIII-lea.

GABRIEL ŞTREMPEL

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Cartea de faţă concentrează pentru prima dată tot ceea ce istoria literară atribuie creaţiei lui Antim Ivireanul: *Didahiile, Chipurile Vechiului şi Noului Testament, Aşezămîntul mănăstirii Antim, Învăţătură pe scurt pentru taina pocăinţii,* tipărită la Rîmnic în 1705, *Învăţătură bisericească,* tipărită la Tîrgovişte în 1710, *Capete de poruncă,* tipărită la Tîrgovişte în 1714 şi prefeţele unora din cărţile imprimate de el.

Ordinea operelor a fost impusă de valoarea lor literară. Prefeţele au fost aşezate în ordine cronologică.

Textul *Didahiilor* reproduce în întregime manuscrisul 3.460 al Bibliotecii Academiei, însemnat în aparatul critic (în cele cîteva cazuri ivite) cu sigla *A*. Alegerea acestui manuscris ca text de bază este justificată în studiul introductiv: este cel mai vechi şi cel mai complet manuscris al *Didahiilor* cunoscut pînă astăzi.

Am reprodus în subsol variantele manuscriselor cunoscute, inclusiv cele ale manuscrisului de la Craiova, cunoscut cu acest prilej pentru întîia oară. Aceste manuscrise sînt: ms. 549 de la Academie, însemnat cu sigla *B*; ms. 524 de la Academie, însemnat cu sigla *C* şi ms. 67 al Bibliotecii municipale Craiova, însemnat cu sigla *N*. Corecturile numeroase ale copiştilor, mai ales ale ms. *C*, au fost şi ele incluse în textul variantelor.

Variantele *Didahiilor* au fost aşezate în ordinea vechimii manuscriselor în afara manuscrisului de la Craiova, care fiind fragmentar, a fost situat la urmă.

Orînduirea *Didahiilor* coincide cu aceea a manuscrisului 3.460, cu excepţia scrisorilor către Brîncoveanu şi a *Învăţăturii pentru ispovedanie* (care nu este predică) aşezate la finele volumului.

Chipurile Vechiului şi Noului Testament reproduc originalul păstrat la Kiev, a cărui cercetare completă am efectuat-o în vara anului 1968. Variantele celor două copii sînt reproduse pentru prima dată în subsol şi deosebirile faţă de original sînt foarte numeroase. Manuscrisul copiat de popa Flor, păstrat la

fondul *Suluri* de la Academie, sub nr. 7, poartă sigla *M*. Manuscrisul de la mănăstirea Cernica, zugrăvit de C. Petrescu, este însemnat cu sigla *C*.

Așezămîntul mănăstirii Antim este redat după manuscrisul 3.342 al Academiei, care este originalul acestui text.

Învățătură pe scurt pentru taina pocăinții și *Învățătură bisericească* sînt editate pentru prima oară, după textele imprimate în anii 1705 și 1710, păstrate la Academie.

Capete de poruncă, deși editată în ultimii ani de Em. Em. Săvoiu, ne-a obligat la o transcriere a ediției din 1714, din pricina greșelilor prea numeroase, bănuim, tipografice.

În sfîrșit, prefețele au fost redate după cărțile respective sau după traducerile românești din *Bibliografia românească veche*, în cazul celor în limbi străine. Dedicația manuscrisă din *Evanghelia georgiană* este redată după original, iar prefața la opera lui Ioan Cariofil, *Manual despre cîteva nedumeriri și soluțiuni* a fost tradusă din grecește de colegul nostru Mihail Caratașu, căruia îi mulțumim încă o dată.

N-am găsit utilă redarea textelor în limbi străine, ceea ce n-ar fi dus decît la mărirea volumului. Am indicat însă în *Introducere* și *Note* bibliografia respectivă a cărților prefațate de Antim, unde poate fi găsit și textul în limbile ce ar interesa, eventual, pe cititor.

Variantele aceluiași rînd au fost separate în subsol printr-o linie verticală / ; cu două linii verticale // au fost separate rîndurile. Cînd într-un rînd se află același cuvînt de mai multe ori, pentru precizare i se adaogă un exponent: 1, 2. Deosebirile esențiale dintre textul de bază și variante au fost arătate cu ajutorul lemei].

Prescurtările numelor sacre (Dumnezeu, Iisus Hristos, Domnul, Evanghelie, proroci, Sfînt Duh, apostoli, duhovnic etc.) au fost completate fără paranteze pentru a nu îngreuna lectura. Unele completări, impuse de structura defectuoasă a frazei, au fost făcute cu croșete < >.

Parantezele drepte [ ] cuprind cuvintele care se repetă. Parantezele rotunde figurează în manuscris.

Transcrierea textelor este exactă, în sensul că nu a fost adaptată la ortografia modernă. Ea are un caracter fonetic interpretativ.

Diftongul Ѣ a fost transcris fie *ea* (în cuvintele care au păstrat diftongarea), fie *é* (în cuvintele nediftongate astăzi: *lége, mérge* etc.).

Diftongii Ꙗ și Ю au fost redați întotdeauna prin: *ia* și *iu* (nu cu *i* scurt). Litera Ч a fost transcrisă: *ce, ci,* după lectura de astăzi a cuvîntului respectiv *(înecăciune, credincios, aciasta)* și nu cu semn diacritic *(înecăčune, credinčos, ačasta).*

Semnul ꙟ a fost transcris, după caz: *î, în, îm* (în ultimul caz înainte de labialele *p, b*). Semnul Ѣ a fost transcris *ă* sau *î*, după valoarea pe care o cer normele ortografice în vigoare, întrucît corespundea ambelor sunete.

Semnul ь sau ъ de la sfîrșitul cuvintelor, care indică o consoană moale sau aspră n-a fost transcris prin *u* final sau prin *i*. Am copiat: *ales, sărac, vînaț, eșiț* și nu: *alesu, săracu, vînați, eșiți*.

Consoanele duble au fost păstrate (ex. *suppune*).

Glosarul explică cuvintele arhaice și sensul schimbat astăzi al unor expresii. El cuprinde și neologismele, care se găsesc mai ales în *Chipurile Vechiului și Noului Testament.*

G. Ș.

DIDAHII

ACEASTA O AM ZIS CÎND M-AM FĂCUT MITROPOLIT

„Veniţi după mine şi voiu face pre voi păscari[1] de oameni".

Doftorii cei desăvîrşit şi înţelepţi atunci mai mult măresc lauda meşteşugului lor, nu cînd cu hier şi cu foc luptă patima să o supue, după cum iaste liagia războiului, ce numai cînd acéia ce pătiméşte cu apipăeri mîngăioase şi cu doftorii dulci vor afla leacul bolnavului şi céle înfricoşate porunci ale meşteşugului doftoresc să le oprească şi oarecare zile cu mîncări doftoreşti şi hrănitoare potolind durerile, să arate pre acela ce pătiméşte mîntuit de boală.

Aşa şi preaînţeleptul doftor al sufletelor şi al trupurilor noastre, împăratul împăraţilor Hristos, Dumnezeul nostru, văzînd lumea că bolnăviia / cu patimile necredinţii şi (f. 2v) să umfla ca o rană cu înşălăciunile céle lumeşti spre închinăciunea idolilor, au socotit cu multe feliuri de mijloace şi au purtat de grijă pentru mîntuirea oamenilor şi a neamului omenesc, de vréme ce acesta iaste lucrul cel dintîi al bunătăţii lui, a mîntui pre omul din mîinile vrăjmaşului şi a-l aduce la frumuséţia cea dintîi şi la vredniciia de la caré au căzut pentru păcatul neascultării al strămoşului Adam şi nu trimite ploae de foc spre îngrozirea lumii, nici pornéşte marea ca o oaste împotriva pămîntului, nici înarmează puterile stihiilor împotriva necredinţii, ci numai o supune cu blîndéşte şi cu minuni şi o trage spre dînsul cu faceri de bine şi cu cuvinte cereşti o preface

---

1 Această didahie au făcut răposatul vlădica Anthim cînd s-au aşăzat mitropolit Ungrovlahiei C// 2 *lipseşte* C // 3 atunce C // 5 legea C //6 ci C / pipăiri C // 8 purunci A // 9 şi în oarecare zi C / *lipseşte* şi hrănitoare C // 14 necredinţei C // 17 *lipseşte* oamenilor şi a C // 18 dintîiu C // 20 a le aduce C // 20 frumuseţea C // 25 cu blîndeţe, cu minuni C //

---

1 În ed. Erbiceanu, ca şi în ediţiile Iorga şi P. V. Haneş: *vîndtori*. Citatul, luat din *Evanghelia de la Matei*, IV, 19 este: „Veniţi după mine şi vă voiu face pe voi *pescari* de oameni". *Biblia*, ed. 1936.

să se mute de pre dînsa patimile céle sufletești, ce să umfla ca o rană otrăvită.

Și vrînd Dumnezeu cuvîntul ca să se arate în lume mai nainte, pînă a nu să întrupa și a să face om, au trimis în lume proroci să propoveduiască la oameni venirea lui cea înfățășată. Și pentru aceasta n-au ales împărați și crai, să f. 3 facă / proroci; n-au luat filosofi și ritori, să trimiță propoveduitori venirii lui; n-au pogorît din ceriu întunérece și mulțime de îngeri, ce are pe lîngă dînsul, mii de mii nesocotiți și nenumărați, ci au trimis oameni proști și mai vîrtos păstori de oi, ca pre Moisi, ca pre David, ca pre Samuil și toată mulțimea prorocilor, prin mijlocul a cărora au sămînat buna-credință, nu în toată lumea, ci numai la un neam, la jidovi, carii lăcuia într-o parte a pămîntului, în Iudeia.

Dară de vréme ce Dumnezeu va pre toți oamenii să-i mîntuiască și la cunoștința adevărului să vie, căci aceasta iaste mare séte la Dumnezeu a pofti și a iubi să se mîntuiască oamenii, pentru aceasta nu să odihniia Dumnezeu să fie numai la jidovi buna-credință și célelalte limbi să fie lipsite de darul lui. Pentru aceasta au vrut să răsară lumina dumnezeirii lui în toată lumea: și viind împlinirea vremii, după cum zice fericitul Pavel, vrut-au Dumnezeu să vie Fiiul lui, să se nască din muiare, să se facă f. 3v supt lége, ca pre cei / de supt lége să-i răscumpere; s-au făcut om din Născătoarea de Dumnezeu și pururea fecioară Mariia, au petrecut în lume împreună cu oamenii și vrînd să tragă limbile la cunoștința dumnezeirii lui și să-i învéțe lucruri preaslăvite și poruncă noao și viiață cerească, cerca să afle slugi acestor porunci; și n-au căutat cetăț, nu s-au uitat la mulțime de oameni, nu s-au socotit slujba împăraților, s-au scîrbit de putéria avuției, au urît biruința ritorilor, nu i-au trebuit limbile filosofilor, nu s-au slujit cu arme, după cum e obicéiul ostașilor, nici cu alte meșterșuguri asémenea acestora, pentru ca să nu aibă putére nimenea din cei necredincioși să zică că au tras la sine Hristos mulțimea cu unele ca acéstea, ci numai s-au slujit iară cu mijlocul cu carele au ales pre proroci. Și ce

1 să să mute C // 6 infățișată C //9 pă lîngă C // 10 nenumărați C // 13 toate A // 16 dar C // 18 pohti C // 24 să să nască C /muere C / să să facă C // 30 cetăți C // 31 nu s-au socotit] n-au socotit C // 32 puterea avuții C // 33 nu s-au slujit] n-au slujit C // 35 meștețuguri C // 37 unile C // 38 iar C / pe proroci C//

face? Au luat iară propoveduitori *Evangheliei* nu păstori, ca pre proroci, ci păscari, şi vînători de péşte şi i-au trimis să propoveduiască lumii bunavestire şi le încredinţează în mîinile lor şi în limbile doftoriia lumii, zicîndu-le: „Veniţi după mine şi voiu face pre voi păscari de oameni./ f. 4 Încetaţi de a vă trudi deasupra mării cei neînsufleţite. Mutaţi pentru dragostea mea meşterşugul cel păscăresc pre pămînt. Acolea pre dînsul trimiteţ şi vă întindeţ mrejile. Vînaţ pentru mine vînatul credinţii. Veniţ după mine. Urmaţi-mi mie, ucinicii miei şi învăţătorii lumii. Lucraţi pentru dragostea mea meşterşugul vostru, pentru ceriuri.

Vărsată iaste ca apa mării pre pămînt închinăciunea idolească. Zidirea iaste acoperită cu norul a mulţi dumnezei. Adîncul necredinţii îneacă toată lumea; oamenii să cufundă de valurile drăceşti. Lumea pute de împuţiciunea sîngiurilor şi să strică cu jirtvele céle stricăcioase. Voiu pune asupra lor ispravnici şi doftori, pre voi, pre păscari. Patima aceasta chiiamă meşterşugul vostru. Să slujim cu iarbă mîntuitoare zidirea ce iaste în nevoi; veniţi după mine".

Iară ei, lăsînd mrejile, mérseră după dînsul. Într-un gînd era ceata ucinicilor cu pohta stăpînului; şi ca nişte / f. 4 oameni drepţi şi proşti de răotate n-au viclenit în mintea lor, nici ş-au prepus în inima lor de acea chiemare; ci ca nişte oameni blînzi şi făr'de răutate au mers după dînsul, ca hierul după piatra magnitului şi ca părul după chihribariul cel curat. Şi cu putéria mîntuitoriului Hristos au ruşinat pre cei ce i-au văzut şi ca pe nişte peşti, cu mreaja bogosloviei au prins mulţimea şi au vînat auzurile noroadelor şi au înduplecat inimile tiranilor şi sufletele împăraţilor le-au supus; şi au făcut o izbîndă şi o biruinţă atîta de frumoasă, cît n-au putut-o face toate împărăţiile lumii. Oameni făr'de arme şi nedechisiţ de ale oştirii, săraci de avuţie, proşti de învăţătură, slabi de post, blînzi pentru nerăutaté au înălţat nu steaguri de oaste, ci numai crucea,

---

1 iar C / propoveduitorii C / *Evanghelii* C // 2 pre] pă C / pescari C // 4 *după* limbile *ad.* lor C // 7 meşteşugul C // 8 trimiteţi C / întindeţi C // 9 Vînaţi C / Veniţi C / dupe B, C //10 ucenicii C // 11 meşteşugul C // 14 cu norul] de norul C // 17 jărtvele B, C // 19 chiamă meşteşugul C // 22 iar C // 23 ucenicilor C // 24 răutate C // 25 chemare C // 27 herul C // 28 chihribarul B, C / puterea C / mîntoitoriului B// 29 pe] pre C/ mreaja bogosloviei] mreaja dumnezeiască C// 31 sufletile C // 34 nedichisiţi C //

semnul păcii, propoveduind, nu cu sunet de tobe și de surle, ci numai cu neputincioasă limbă și neînvățată, pe Hristos și credința și fulgerund, nu zic, cu fulgerile sabiilor, f. 5 celor ascuțite, ci numai cu strălucirile unei vieți / bune, neumplînd pămîntul de oști, nici să acopere marea de corăbii cu vétrile, ci numai făr'de rane, făr'de sînge, făr'de vătămare, calcă și supune toată păgînătatea, biruiesc iadul, sting înșălăciunea, izgonesc minciuna, întind numele lui Hristos și credința, cît iaste întins pămîntul și lumea.

Pentru acéia dară nu iaste minune, iubiții miei ascultători și cinstiț și de bun neam boiari, de m-au rînduit și pre mine Dumnezeu și m-au pus, om mic fiind și smerit, păstor mic, la mică turmă, la dumneavoastră, pre carii eu nu vă aın, nici vă țiu turmă mică, ci mare și înaltă; mare pentru buna închinăciuné și dreapta credință caré o păziț curată și nespurcată, fiind încungiurați și îngrădiți între hotarăle celor striini de fel și împresurați de atîta nevoi [ce vin] și scîrbe ce vin totdeauna, neîncetat, de la cei ce stăpînesc pămîntul acesta, înaltă pentru buna ascultare și supunérea caré arătați de-a pururea către besérică și către arhiereu. /

f. 5v De vréme ce acéste doao întemeiază și întăresc besérica, credința la Dumnezeu și buna ascultare la bisérică și măcar că eu am fost mai mic și mai netrébnic decît toți, precum au fost și David mai mic între frați în casa tătînesău, dară Dumnezeu n-au căutat la micșorarea și netrebniciia mea, nu s-au uitat la săráciia mea și streinătatea mea, n-au socotit prostiia și neștiința mea, ci au căutat la bogățiia și noianul bunătății sale și au acoperit de către oameni toate spurcăciunile și fărdelegile méle, carele sînt mai multe decît perii capului mieu și decît năsipul mării și m-au înălțat, nevrédnic fiind, la această stepenă și mare vrednicie a arhieriei. Și m-au trimis la dumneavoastră să vă fiiu păstor, părinte sufletesc, rugător către Dumnezeu pentru buna sănătatea și spăseniia dumnea-

1 sunete C // 3 fulgerînd C // 4 unii C // 6 vetrele C // 11 pentru aceia dar C // 12 cinstiți C / boeri C // 16 pentru buna închinăciuné] pentru închinăciune C / dreaptă C //17 păziți C / încugiurați A //18 streini C / feliu C / atîtea C // 19 nevoi și scîrbe de vin C // 21 care C / bisérică C // 23 bisérica C //24 besérică C // 26 în] și în C //27 dar C // 28 sărăciia mea și streinătatea mea] sărăciia și la streinătatea mea C / striinătatea B // 31 care C // 32 nesipul C // 33 înălțat] învățat A // 34 arhiereii C //35 fiu C // 36 *lipsește* buna C//

voastră şi a cinstitelor dumneavoastră case purtători de
grijă la céle ce ar fi spre folosul mîntuinţii şi să vă fiiu de
mîngîiare la scîrbele robiei cei vaviloneşti a lumii aceştiia,
ca Ieremiia norodului lui Dumnezeu şi ca Iosif, al unspră-
f. 6 zécilea fecior al patriarhului Iacov / egipténilor; şi dim-
preună cu dumneavoastră să pătimesc la toate cîte va
aduce ceasul şi vrémia, pentru care lucru am datorie să
priveghiez cu osîrdie şi făr'de léne, zioa şi noaptea şi în
tot ceasul, pentru folosul şi spăseniia tuturor de obşte,
învăţîndu-vă şi îndreptîndu-vă cu frica lui Dumnezeu,
pre calea cea dreaptă.

Şi dumneavoastră încă aveţi datorie, céle ce veţ cu-
noaşte că vă învăţ, făr'de făţărie şi făr'de vicleşug, vă
îndemn să le priimiţ şi să le faceţ, pentru folosul cel
sufletesc al dumneavoastră şi să vă supuneţi ascultării,
că acea ascultare ce o faceţi mie, o faceţ lui Hristos. Că
zice la 10 capete ale Lucăi: „Cel ce ascultă pre voi, pre
mine ascultă şi cel ce să leapădă de voi să leapădă de mine
şi cel ce să leapădă de mine, să leapădă de cel [cel] ce
m-au trimis pre mine". Aşijderea zice şi fericitul Pavel,
la 13 capete cătră ovrei: „Fraţilor, plecaţi-vă povăţui-
torilor voştri şi vă cuceriţi lor, că ei priveghiiază pentru
sufletele voastre cum ar fi să dea cuvînt ca cu bucurie
aceasta să facă, iar nu suspinînd, că nu iaste de folos voao
aceasta". /

f. 6v Şi mă rog bunătăţii lui şi iubirii sale de oameni să-mi
luminéze mintea ca să poci propovedui cuvîntul adevă-
rului şi să-mi întărească inima întru frica lui, ca să pociu
păstori cuvîntătoarea turma lui cea aleasă, caré o au
răscumpărat, cu preascump sîngele său, din mîna vrăjma-
şului, după cum adeverează Petru apostolul zicînd:
„... Ştiind că nu cu <lucruri> putrede, cu argint sau cu
aur v-aţi răscumpărat din cea deşartă viiaţă a voastră, ce
era dată de la părinţi, ci cu cinstit sînge ca a unui miel
făr'de prihană şi nespurcat Hristos".

---

1 cinstitelor caselor dumneavoastră C / *lipseşte* case A / purtător C // 2 fiu C / 3 mîngăere C // 5 unsprezecilea C / patriiarhului C // 7 vremea C // 12 veţi C // 14 priimiţi C / faceţi C // 16 faceţi 2 C // 18—20 cel ce să leapădă de voi, să leapădă de mine şi cel ce să leapădă de mine să leapădă de cel ce m-au trimis] cel ce să leapădă de voi să leapădă de cel ce m-au trimis C // 23 sufletile C / bucuriia C //

Iar Dumnezeul cel mare și înalt, carele iaste închinat de toate făpturile, izvorul preaînțelepciunii, adîncul cel neurmat al bunătății întru adevărat și adîncimea cea nehotărîtă a bunii îndurări, însuși ca un stăpîn și iubitoriu de oameni, să trimiță darul Duhului Sfînt pre cinstit și cel ce Dumnezeu încununat cap al prealuminatului domnului și al nostru de obște de mult bine făcător, Io Costandin Basarab voevod și să-l blagoslovească dintru înălțimea lăcașului său, ca pe Avraam, înmulțindu-i seminții din neam în neam și să-l păzească cu întreagă
f. 7 sănătate și cu lină pace, pînă la adînci bătrînéțe la / preaînălțat scaunul mării-sale, dimpreună cu toată luminată casa măriei-sale. Mîna cea tare și putérnică și brațul cel înalt al preaînălțatului Dumnezeu să supue pre toți vrăjmașii cei văzuți și nevăzuț podnojie picioarilor mării-sale; și să vă întărească și pe dumneavoastră, de la mic pînă la mare, împreună cu toți ai dumneavoastră, întru credința cea bună și dreaptă, întru cunoștința adevărului și întru nădéjdea vieții cei de véci, caré iaste făgăduită de nemincinosul Dumnezeu mai nainte de vrémile vécilor, aleșilor .lui și să vă povățuiască la tot lucrul cel bun și de folos, spre plăcérea lui, ferindu-vă în toată vrémia și în tot ceasul și în tot locul, de vicleșugurile diiavolului să vă îngrădească cu sfinții îngerii săi și să vă înarméze cu arma dreptății și să vă dăruiască pacea lui cea ce covîrșaște toată mintea, ca să petréceț viiață cinstit și curată, cu pace și cu sănătate; să păzească inimile voastre și gîndurile voastre în Hristos Iisus, după cum zice Pavel, ca să faceț cîte sînt adevărate, cîte sînt cinstite, cîte sînt drépte,/
f. 7ᵛ cîte sînt curate, cîte sînt iubite, cîte sînt cu nume și lăudate, cu rugăciunile și cu blagosloveniia preasfințiților arhierei și întru Hristos iubiț fraț și de-a tocma slujitori. Și după petrecaniia vieții aceștiia să ne învrednicească pre noi [pre noi] pre toț Dumnezeul cel milostiv la împărățiia ceriului, ca să auzim fieștecarele din noi glasul acela: „Slugă bună și credincioasă, preste puțin ai fost credincios pre mai multe te voiu pune. Intră întru bucuriia Domnului". /

---

4 iubitor C // 9 pre Avraam C // 13 mării-sale C // 15 nevăzuți C // 18 cunoștiința B //19 vieții] veții A // 22 vremea C // 26 petreceți C / cinstită C // 29 faceți C // 32 iubiți frați C / de-a tocma] întocma C // 34 toți C / milostivul Dumnezeu C // 37 pre] peste C // 38 Domnului] Domnului tău C //

f. 8

LUNA LUI AVGUST, 6.
CAZANIE LA PREOBRAJENIIA DOMNULUI

„Luat-au Iisus pre Petru și pre Iacov și pre Ioann, fratele lui și i-au suit pre dînșii într-un munte înalt deosebi și s-au schimbat fața înaintea lor".

Cuvintele acéstea sînt ale sfintei *Evanghelii*, dintru carele avem să înțelegem de preaslăvita schimbarea féții a domnului nostru Iisus Hristos, ce s-au făcut în muntele Thavorului. Că vrînd ca să arate mărirea sa ucenicilor săi și noao, mai nainte cu puținel, zice *Evanghelia* cum că umblînd Iisus în părțile Chesariei lui Filip, întreba pre ucenicii săi zicînd: „Cine îmi zic mie oamenii a fi?" Iar Petru apostolul din descoperirea părintelui ceresc dintre toate célelalte vorbe ale ucenicilor i-au zis cum că iaste fiiul lui Dumnezeu celui viu și cu acest mijloc descoperind tuturor mărirea sa cea mare, ocara patimii sale ucenicilor săi celor întăriți întru această credință o au arătat zicînd
f. 8v că i să cade lui a mérge în Ierusalim și multe / a păți de <la> bătrîni și de la arhierei și de <la> cărturari și a să omorî și a treia zi a înviia din morți.

Care cuvinte auzindu-le Petru și fiind încă cu conoștința trupească și necunoscînd mărirea ce era să vie dintru ocara patimilor, s-au nevoit ca să întoarcă pre Domnul de la acest gînd, zicînd: „Departe de tine, Doamne, să nu-ț fie ție acestia". Căruia Domnul îi zise: „Du-te denapoia mea, satano. Sminteală-mi ești, că nu gîndești céle ce sînt ale lui Dumnezeu, ci céle omenești". Cu care cuvinte dojăniia Domnul gîndul cel trupesc ce era înrădăcinat cu greșala păcatului celui de obște, în mintea oamenilor și zice cum că-i iaste sminteală, nu ca doară ar păți el sminteală ci pentru că cu acéle cuvinte îl opriia pre el Petru de la lucrarea mîntuirii noastre, dintru care cuvinte putem cunoaște dragostea cea fierbinte a lui Dumnezeu care are către neamul omenesc, că pentru fierbințeala dragostei aceștiia ș-au schimbat fața înaintea ucenicilor, pentru ca să-i întărească pre dînșii mai mult în credință și să nu să smintească văzînd pre dascălul lor pătimind pre cruce.

1—2 Cuvînt în luna lui avgust 6, la Preobrajeniia Domnului nostru Iisus Hristos C // 3 Ioan C // 6 acestea C // 7 feții C, fații B // 8 ce au făcut C // 10 evanghelistul C //11 Chesarii C //19 de la] de C //20 omorî] hotări C //21 cunoștiință B, cunoștință C // 25 acestea C / zice B // 26 din napoia C / sminteală îmi ești B // 30 doar C // 31 acelea C //32 de la] de C // 35 dragostii C //

Drept acéia lasă astăz de strălucéşte întru dînsul
f. 9 lumina / acéia a măririi, care lumină va străluci şi în trupurile sfinţilor lui, cînd vor lua cununa cea desăvîrşit a bucuriei lor, întru care lumină toată făptura omenească, cea dinn afară, atîta s-au schimbat cît obrazul lui străluciia ca soarele şi veşmintele lui era albe ca zăpada. Iară asămînarea aceasta a obrazului cu soarele şi a veşmintelor cu zăpada, nu doară pentru aceia să asămînează cum că nu ar fi strălucit obrazul lui decît soarele, sau veşmintele lui nu ar fi fost mai albe decît zăpada, ci pentru că aici, în lume, nu avem noi alt nimic mai strălucitor şi mai luminat decît soarele sau mai alb decît zăpada. Că pentru trupurile sfinţilor însuş Domnul zice la 13 capete ale lui Mathei, că vor străluci ca soarele întru împărăţiia părintelui lor (carii sînt pre lîngă Hristos ca nişte stéle) carii iau lumina lor de la acest soare al dreptăţii, că de asemeneaze Hristos pre lîngă toţ sfinţii lui ca un soare pre lîngă stéle, şi de vor străluci sfinţi ca soarele, cu cît mai vîrtos va străluci soarile acesta al dreptăţii. Şi lumina aceasta, ochii cei slabi ai ucenicilor nu-i smintiia, ci mai vîrtos, cu
f. 9v o bucurie oarecaré, / dumnezeiască, îi veseliia. Şi nu numai lumina aceasta străluciia în obrazul lui Hristos, ce şi o frumuséţe oarecaré şi podoabă nespusă să arăta întru dînsul, atîta cît de s-ar aduna într-un loc toată frumoséţia şi toată podoaba şi cea pămîntească şi cea cerească, nici într-un chip n-ar putea ca să veselească ochii şi inimile celor ce ar privi spre dînsa, precum au veselit lumina acéia ochii ucenicilor lui Hristos.

Şi această bucurie, preste fire a ucenicilor lui Hristos nu din strălucirea luminii, ci mai mult din luminata frumoséţe a mîntuitoriului să făcea, pentru care lucru putem cunoaşte bunătatea şi dragostea lui cea mare că, cu această mărire putea totdeauna să strălucească, iar el din buna voia sa pentru noi au închis razile strălucirii sale, ca să poată răbda durori amară pentru noi şi pentru

1 astăzi C // 4 bucurii C // 6 soarile C // 7 asemînarea C / ca soarele B // 8 nu doar C / asemînează C // 9 *după* lui *ad. marginal* mai mult C // 11—12 mai luminat şi mai strălucitor C // 12 soarile C // 14 soarile C // 15 pă lîngă C / care C // 16 asemenează B, C // 17 pă lîngă [1-2] C / toţi C //18 soarile[1] C //23 ci şi B, C// 25 frumuséţia B, frumuseţea C // 26 *ad. marginal:* n-ar putea B // 27 inimile celora B // 29 *ad. marginal:* Şi această bucurie, preste fire a ucenicilor lui Hristos B // 31 frumuseţe B, C / mîntuitorului C // 34 bună voe a sa C //

păcatele noastre, ca să poată face răsplătire mărirei cei dumnezeeşti.

Deci cine va fi acela carele va socoti acéstia şi nu să va aprinde cu totul de dragostia mîntuitoriului acestuia? Şi cine nu să va minuna de putérea lui cea nespusă care totdeauna ar fi putut ca să strălucească cu această mă- f. 10 rire? Şi cine nu va / iubi o bunătate ca aceasta, pentru care (o, minune!) au gonit de la sine o mărire ca aceasta, ca să poată săvîrşi mîntuirea noastră? Că mai mare minune au fost a închide o mărire ca aceasta, strălucitoare, decît a străluci cu dînsa de-a pururea. Şi nu numai singură mărirea lui Hristos veseliia ochii ucenicilor, ce şi a lui Moisi a lui Ilie, carii, împreună cu Domnul să arătase a fi cuprinşi de lumina şi de mărirea acéia. Că precum nu era slobod înaintea împăratului Artaxerx a întra cineva îmbrăcat în sac, aşa cum s-au cuvenit nici înaintea împăratului célui vecinic a sta slugile lui, fără numai a fi îmbrăcat în lumină şi în strălucire; că aceştia era din toţi părinţii legii vechi mai ales şi mai mari; că unul era nomothetis, adecă puitoriu de lége, iară cela*la*lt era *zil*otis, adecă întăritori aceştii legi. Şi pre aceştea au vrut Domnul să se arate cu dînsul, pentru ca din lége şi din proroci să ia mărturisire omenirea lui.

Oare ce gură ar putea grăi, ca să adeveréze cu ce bucurie şi veselie s-au umplut acei doi luminaţi proroci, cînd pre f. 10v Domnul şi mîntuitoriul lor, / de carele multe prorocise, nu numai în trup, ci şi în mărire şi în strălucire îmbrăcat l-au văzut? Că de vréme ce s-au învrednicit aceştea a-l vedea şi a-l auzi pre domnul Iisus, de care ei de mult doriia ca să-l vază şi nu numai ei ce şi toate neamurile,cu ce gură va putea neştine să grăiască cu adevărat bucuriia lor şi mai vîrtos că dintr-atîţea părinţi şi proroci ai legii vechi, numai ei s-au învrednicit a vedea o mărire ca aceasta? Şi de s-au bucurat Simeon bătrînul atîta, văzînd pre mîntuitoriul Hristos, numai în scutece mişcînd, cît moartea care alt lucru mai groaznic nu poate fi, cu ochii véseli o priviia, dară aceştea carii pre acestaş domn întru

---

1 păcatile C / măririi C // 3 acestea C // 4 dragostea C // 5 cea nespusă] cea mare şi nespusă C // 11 pururea C // 12 ce] ci C // 13 coprinşi C // 14 de mărirea şi de lumina aceia C // 17 îmbrăcaţi C // 18 aceştia] acesta A // 19 légii C / mai aleşi şi mai mari C / *cu litere greceşti:* nomothetis C // 20 puitor C / iar celălalt C // 21 întăritori] rîvnitor C / aceştia B, C // 23 mărturisirea C // 27 ce şi] ci şi B, C // 32 dintr-atîţia B // 33 *ad. ulterior* a vedea B // 36 ochi veseli C //37 dar C / aceştia B //

mărire strălucind l-au văzut, ce vor fi făcut şi cu ce bucurie să vor fi bucurat şi cu ce veselie să vor fi veselit? Încă şi sufletele acélia care era închise în sînul lui Avraam, întorcîndu-se Moisi şi spuindu-le lor célia ce au văzut, cunoscîndu-ş ei a fi aproape zioa mîntuirii şi a răscumpărării lor, cu ce dragoste vor fi aşteptat?

Iară de vréme ce acéştia toate sînt puse peste înţelégeré, cu o tăcére oarecaré, blîndă şi cu o dragoste, cu credinţă trebue să le cinstim şi să le mărim. / f. 11 Cuvios şi trebuincios lucru socotesc a fi, ca să ştim la această preaslăvită mărire, aceşti luminaţ proroci, ce cuvinte vor fi vorbit cu Domnul? Că înălţimea féţelor, înălţat lucru, oarece întreba şi veseliia măririi, vésel oarece şi frumos lucru poftiia. Că aşa vedem că să face şi la mésele şi ospéţele celor mari, că sînt toate voioase şi vésele, mîncările, băuturile, vorbele, jocurile şi cîntările: nimic nu iaste de jale sau de întristăciune, ci toate de bucurie şi de desfătare.

Cine iaste, dară, acela acum, carele să poată spune mărirea zilii aceştiia, desăvîrşit şi precum să cade? Că tot ce au fost mai slăvit în légia véche şi în cea noao, în ceriu şi pre pămînt, la arătare a eşit, căci acolo au fost mai marii prorocilor, ai legii vechi şi mai marii apostolilor ai legii noao; din ceriu sfînta troiţă s-au vădit şi de pre pămînt preasfînta omenire a lui Hristos s-au arătat. Şi la această veselie, mare şi preaslăvită, mai mult decît trei apostoli, carii au fost mai iubiţ, n-au fost chemaţi.

Să vedem dară şi vorba cea de veselie ce au fost. Vorbiia, zice Luca, la 9 capete pentru patimile Domnului, carele era să se împlinească în Ierusalim; adecă / f. 11v vorbia pentru patime, pentru moarte, pentru îngropare, pentru cruce, pentru legături, pentru scuipări, pentru palme, pentru ocări şi pentru bătăile, carele era ca să le împlinească în Ierusalim. Deci, dară, au acestia sînt cuvintele céle mari şi de veselie, carele să cuveniia să se grăiască la o veselie ca aceasta? Acest fel de vorbă era să se améstece la o bucurie ca aceasta?

Tocma aceasta iaste, că nu trebuie socotită această vorbă, după socoteala lui Petru, pămîntéşte, ci după soco-

3 sufletile acelea C // 4 celea C // 5 cunoşcîndu-şi B, cunoscîndu-şi C // 7 iar C / acestea C // 11 luminaţi C / prooroci C // 12 féţilor B, C // 13 veseli C // 14 pohtiia C / mésile C / ospéţile B, ospeţile C //18 dar C // 21 au eşit B, C // 22 proorocilor C // 26 iubiţi C // 27 dar C // 29 adică C // 31 scuipiri C // 33 dar C / acestea C //34 să se] să C //35 Acest] acel C / vorbe C //36 amestice C //38 socotea B//

teala lui Hristos, care au urît céle pămîntești înaintea căruia nimic mai vrédnic nu era decît pentru mărirea lui a răbda patemi și ocări; că mai marele judecătoriul lumii, Dumnezeu, pentru ca să slobozească neamul omenesc, din robiia diavolului, acest preț de răscumpărare mai vîrtos au pohtit de la răscumpărătoriul neamului omenesc, ca să se jărtvească el pentru om, cu moarte amară și plină de ocări, care dar și jărtvă atît au fost de iubită înaintea lui, cît pentru această jărtvă au ertat toate greșalele din toț vécii cei trecuți și ușile ceriului, céle pînă atunce încuiate celor răscumpăraț, le-au deșchis și lumea au întors-o întru mila sa cea véche. Că mai mult f. 12 l-au îmblînzit și l-au milostivit această jărtvă / singură, decît precum îl mîniiase răutățile și fărlegile tuturor oamenilor dintru care putem cunoaște și putem înțelegé că vorba aceasta au fost foarte vrédnică unii măriri ca acéia. Că cei lucru iaste mai iubit robului, decît slobozirea lui? Și ce iaste mai drag streinului, decît întoarcerea la moșiia sa?

Fiind, drept acéia, înstreinați Moisi și Ilie de atîta vréme de moșiia lor de care foarte doriia, ce ar fi putut grăi mai cu dragoste și mai cu dulceață, decît pentru moartea preotului acestui mare, pentru care moarte să da streinilor întoarcere la moșiia lor? Așișderea și Domnul, ce fél de vorbă ar fi avut mai iubită, decît vorba mîntuirii și a răscumpărării lumii? Că atîta doriia de păharul acesta a-l bea, cît acea puțină vréme ce mai era să treacă pînă a-l bea, îi părea că sînt mii de ani. Căci cu sétia acestui păhar să lucra mîntuirea sufletelor omenești, răscumpărarea lumii, stricarea puterii diavolului, înmulțirea credinții, ertăciunea păcatelor și slobozirea sufletelor. Și atîta să bucura de acéstia cît în locul bucuriei ce era înaintea lui, răbda crucea de-l munciia și bătăile de-l căzniia și spinii de-l încrunta și durorile sufletului de-l chinuia, de care f. 12v chinuri / asuda sudorile céle crunte, negîndind nimica

3 patimi B, C / marile B, C / C *după* marile *ad.* amar C // 6 răscumpărătorul C // 8 amară] omară B / ocară B, C // 9 *după* lui *ad.* Dumnezeu C // 10 greșalile C / toți C // 11 încuete C / răscumpărați C // 12 întors C / cea véche] cea bogată și veche C // 14 mîniese C // 18 striinului B // 24 întoarcerea B // 27—28 *ad. marginal* cît acea puțină vréme cei mai era ca să treacă pînă a-l bea B // 28 setea C // 32 acestea C / bucurii C // 33 bătăile de-l căzniia] bătăiria cea multă de-l căzniia B / căznea C //34 de îl încrunta C // 35 sudorile durorile C/ nimic B //

de rușine. Că de au părut lui Iacov puțin 7 ani a sluji pentru Rahila, logodnica lui, de dragostea ce avea cătră dînsa, dară unui iubitoriu mare ca acesta, cum nu i-ar fi părut puține muncile și caznele, cu care iubita lui logodnică o răscumpăra și o curățiia pre dînsa cu scăldarea neprețuitului său sînge și foarte frumoasă, făr'de nici o hulă și întinăciune o făcea.

Drept acéia nu i-au putut fi mai iubit și mai dulce decît a vorbi de lucrul acela, de carele el mult înseta. Cunoască, dară, acum fieștecarele dintru noi pohta cea nespusă, bunătatea cea negrăită, mila cea bogată și dragostea cea desăvîrșit a iubitoriului de oameni Dumnezeu, cu cîtă séte au priimit (nu pentru sine, ci pentru noi, viermii cei lepădaț) atîtea ostenéle, durori, patime și moarte.

Dară noi, acum, căci să nu priimim pentru dragostea lui și pentru binele ce ne-au făcut vreo scîrbă, măcar cît de mică? Însă vorbindu-se acéstia și gătindu-se Moisi și Ilie ca să se ducă, iară Petru ca să nu să lipsească de o frumoséțe și de o dulceață strălucitoare ca aceasta, zise:
f. 13 „Doamne, bine iaste noao a fi aici; de vei vrea, / să facem trei colibi, ție una și lui Moisi una și una lui Ilie", neștiind ce zice; că nici un lucru lumesc nu-ș aducea aminte, nici de mîncare, nici de băutură, nici de viiață, nici de moarte, ci toate lucrurile, încă și de sine uitîndu-ș fiind ca și un beat de dragostea acei frumoseți, numai de aceia înseta, numai aceia poftiia și numai întru aceia a petréce de pururea să nevoia. Iară încăși luînd seama vorbei și poftei lui Petru o aflăm să fie supusă voii dumnezeești; că au zis: de vei vrea, să facem aici trei colibi, adecă de vei nărăvi.

După aceasta zice: „Că încă grăind el, iată nor luminat umbri pre ei și iată glas din nor grăind: «Acesta iaste fiiul mieu cel iubit, întru carele bine am voit, pre acesta-l ascultaț. Și tot cela ce poftește ca să placă mie, prin

---

1 de i-au părut C // 2 dragostia B //3 dar C / iubitor B, C // 4 caznile și muncile C / muncile] minciunile B // 5 logodnică B, C] logodnă A // 10 dar C / fieștecare C // 11 bunătatia B // 14 lepădați C / atîta osteneală C // 15 dar C / dragostia B // 16 *lipsește* măcar C //17 acestea C // 18 să să ducă C / iar C / să nu se lipsească B // 19 frumuséțe B, frumusețe C / zice B // 20 a fi noao aici C // 21 și una lui Ilie] și lui Ilie alta C // 22 nu-și aducea C // 24 uitîndu-și C //25 dragostia B / frumuseți B, C // 26 pohtiia C / într-aceia C //27 iar C / încăș B, C / vorbii C / pohtii C // 29 aicea C / adică C // 31 încă el grăind C // 33 pre acesta ascultați C // 34 pohtește C / pren B //

credință și prin dragoste să fie una cu dînsul; că așa, cu dînsul și printr-însul să fie plăcut mie. Și pre acesta ascultaț, că va deșchide voao cale de mîntuire și cu crucea va face voao scară spre împărăția ceriului. Pre acesta ascultaț că el iaste calea și viața și dreptatea, el iaste cuvîntul mieu și încelepciunea mea; pre dînsul, drept aceia, ascul- f. 13v tați, / iară nu pre lume, nici înșălăciunile șarpelui celui de demult, nici îndămnurile trupului, nici cuvintele fariseului, socotind strălucirea și mărirea luminii care era întru dînsul și în Moisi și în Ilie și alte minuni, toate cîte aț văzut în loc de mărturie»".

Și iarăș zice că, auzind ucenicii, căzură pre fața lor și să temură foarte. De au adus cuvîntul acest dulce și mîngîitoriu al lui Dumnezeu atîta frică, dară groaza judecătoriului ce va face? De îngrozéște așa îndemnarea a ținea légia, dară cînd va lua seama pentru lenevire celor ce n-au împlinit légia ce va lucra? Și oare pentru ce la o veselie ca aceasta, întru care vrea să arate Domnul mărirea și frumoséția sa, au adus ucenicilor săi frica aceasta? Cu adevărat nu iaste alta fără numai ca să ne învéțe pre noi acéia ce iaste scris la al doilea *Psalom*: „Slujiț Domnului cu frică și vă bucurați lui cu cutremur". Că să cuvine omului a să bucura de o bunătate mare și a să téme și a să cutremura de o mărire mare.

Cuvîindu-se, drept acéia acéstia amîndoao lui Dumnezeu de-a pururea întru toate laudele și măririle lui, trebuiaște f. 14 să le avem și să cérem ajutoriul și mila lui / cea bogată. Că fără de mila lui nimic spre mîntuirea sufletelor noastre nu vom putea face; că însuș cu nemincioasa gura lui zice: „Fără de mine nimic nu puteț să faceț". Și de vréme ce fără dînsul nu putem nimica, iară lui trebuie să-i zicem cu căldură, dintru adîncul inimii, să ne miluiască după marea mila sa și după mulțimea îndurărilor sale și să ne descopere ochii sufletului și ai trupului, ca să putem pricépe minunile sale; să scoată din trupurile noastre,

---

2 ascultați B, C // 4 ascultați B, C // 5 viiață B / dreptate B // 6 înțelepciunea B, C // 7 iar C // 8 îndămnările trupului] îndemnările sufletului B / îndemnările C // 9 ci socotind B // 10 și Moisi și Ilie B // 19 frumuséția B, frumusețea C // 21 *Psalm* C / slujiți C // 25 cuviindu-să C / acestea C // 26 laudile C / trebuește C // 27 să le avem] să le vedem B / ajutorul C // 28 făr'de mila B, C // 29 nemincinoasa B, C // 30 făr'de mine C / nu puteț face nimic C // 31 de vreme ce fără dînsul] de vrea ce fără de dînsul B // 34 *ad. marginal* dăscopere C //

céste de carne, inimile céle de piatră și să ne dea inimă de trup ca să ne témem de dînsul și să ne rușim de poruncile lui. Să ne luminéze inimile noastre ca și ale apostolilor, să ne întărească de pururea asupra vrăjmașilor noștri celor văzuți și nevăzuți, să ne îndreptéze pre calea poruncilor sale și să ne dea sfîrșit bun, ca de pururea să fie mărit și proslăvit în vécii vécilor. Amin. /

f. 14v **CAZANIE LA ADORMIREA PREASFINTEI NĂSCĂTOAREI DE DUMNEZEU**

Pohta și dragostea ce văz la această cinstită și sfîntă adunare mă îndeamnă și neștiind a vorbi, măcar că vorba mea nu iaste vrédnică niciodată ca să îndulcească cu vreun mijloc auzirile ascultătorilor, iar încăș domnul Hristos, carele au săturat cu 5 pîini 5.000 de suflete și au îndreptat sărăciia și neputința ucenicilor lui cu bogățiia darului său, acelaș și înaintea dragostei voastre, prin mijlocul vorbelor méle céle neritoricite va întinde masă duhovnicească.

De multe ori au stătut în socoteala mea, ca doară aș putea afla ceva nou să zic întru cinstea și lauda preasfintei Născătoarei de Dumnezeu și pururea fecioarei Mariei, dară n-am putut afla nimica. Nu doară că nu sînt cuvinte multe și de multe feliuri de vorbe a să grăi întru lauda mărirei ei, ci pentru că fiind mintea mea turburată de norul neștiinții și mai vîrtos întunecată de socoteala
f. 15 dumnezeeștilor / și prealuminatelor ei daruri, îm înfruntez și-mi ticăloșesc nevredniciia și neștiința învățăturii méle. Că de vréme ce cei învățați și pedepsiț întru bunătăț stau de să miră de mărirea ei, dară eu, cel neînvățat și departe de toate bunătățile, ce voiu face?

Drept aceia dară, îmi caut și făr'de voia mea a conteni de a mai iscodi să aflu înălțimea fecioriei ei, întru caré acu anevoe să sue gîndurile omenești și adîncimea darurilor ei, carele nu să pot vedea lesne nici cu ochii îngerești,

---

2 rușim] rușinăm B,C // 4 de-a pururea B, C // 5 *ad. marginal* și nevăzuți B // 6 de-a pururea C // 8 Cuvînt la Uspeniia Bogorodiții, la avgust 15 C // 13 Iisus Hristos B // 16 același C / dragostii B, C / pren B // 19 am stătut C / doar C // 21 fecioarii C // 22 dar C / doar C // 23 feliuri] feliri C // 24 măririi C // 27 ticăloșăsc C / neștița B // 28 pedepsiți B, C / bunătăți B, C // 29 dar C // 31 dar C // 34 lesne vedea C //

ci numai cu acel tituluş ce i s-au dat mai nainte de toț vécii de la părintele cel fără de început şi vécinicul Dumnezeu, prin mijlocul îngerului Gavriil. Acela şi eu cu cucerie şi cu multă frică îl voi zice, întru lauda şi cinstea ei: „Bucură-te céia ce eşti plină de dar, Domnul e cu tine". Că mai mare şi mai lăudat şi mai cinstit tituluş decît acesta nu s-au dat din véci, nimănui, nici să va da pînă în véci, fără numai ei; că au aflat har înaintea lui Dumnezeu, care n-au aflat alta niciodată, după cum i-au zis îngerul. Iară de să va şi afla şi vreun (periergos), adecă prepuitoriu să zică cum că acéste cuvinte, de nu cu acest mijloc, iar f. 15v într-alt chip s-au zis / şi la alţii, precum să véde în multe locuri ale sfintei *Scripturi*, că întîi la al patrulea cap al Facerii zice pentru Avel: „Că căută Dumnezeu asupra lui şi asupra darurilor lui"; pentru Enoh: „Şi fu, zice, bineplăcut lui Dumnezeu şi nu să afla pentru că l-au mutat pre dînsul"; pentru Noe: „Că au aflat har înaintea domnului Dumnezeu şi-l păzi de potop"; pentru Avraam: „Că crezu, zice, pre Dumnezeu şi i să socoti lui întru dreptate şi-l făcut părinte a multe neamuri" ; pentru Iosif: „Că era Domnul cu dînsul şi vărsă asupră-i milă şi-i déde lui har"; pentru Moisi, că i-au zis: „Şi cuvîntul acesta carele ai zis tu ţi-l voiu face pentru ca ai aflat har înaintea mea şi te ştiu decît pre toţi"; pentru David că i-au zis: „Aflat-am om după pofta inimii méle, pre fiul lui Iese, carele va împlini toate cérerile méle".

Şi pentru ca să nu mai lungesc cu vorba, tuturor prorocilor şi tuturor sfinţilor şi celor mai nainte de lége şi celor după lége li s-au zis cuvinte de bucurie, prin mijlocul îngerilor şi li s-au dat de la Dumnezeu dar şi milă, însă acoperit.

Iară sfintei Fecioarei s-au dat cuvîntul bucuriei ceii f. 16 adevărate, care iaste mai presus decît toată mintea, / în slavă şi în cinste mai veselitoare, covîrşind pre toţi cu darul şi cu mila „Bucură-te céia ce eşti plină de dar, Domnul e cu tine". Şi nu numai pentru bucuriia aceasta ce i s-au dat să ferical séşte de toate neamurile, ce şi pentru

1 acest B, acelaş C / toţi C // 2 făr'de început C / preavécinicul Dumnezeu B // 4 voiu zice B, C / cinstia C// 7 nimeni B, nimunui C // 9 iar C // 10 *fără paranteze* C / adică C / prepuitoriu] iscoditor C // 11 că cu acestea cuvinte C // 15 şi pentru B // 20 *ad. marginal* a multe B // 22 şi dete C // 25 pohta C // 29 pren B // 32 iar C / bucurii C / cei adevărate C // 34 toţ B // 35 plină de dar] plină dar B // 37 ci şi B, C //

numele ei cel preacinstit ce i s-au dăruit, de să numéşte Mariam. Că precum iaste numele Fiiului ei mai presus decît toate numele, după cum zice fericitul Pavel: „Şi i-au dăruit lui nume care iaste preste tot numele", aşa şi numele ei iaste preste tot numele, după al lui Iisus.

Şi precum întru numele lui Iisus să pleacă tot genunchiul celor cereşti şi celor pămînteşti şi celor de supt bezne, aşa iaste şi ia, mai cinstită în cer decît heruvimii şi mai slăvită fără de asămînare decît serafimii şi pre pămînt mai închinată şi mai fericită ca o împărăteasă a lumii, de toţ credincioşii pămîntului şi supt bezne mai straşnică şi mai înfricoşată asupra dracilor decît toţi sfinţii; întru care nume Mariam, după a mea proastă socoteală, înţelégem cum că cuprinde în sine trei lucruri: una pentru că fiind numele acesta de trei (silaves), adecă de trei înjugări, să înţelége cum că au născut o faţă a sfintei trooiţe, pre f. 16v Fiiul şi cuvîntul lui Dumnezeu; / a dooa că are fieştecare înjugare cîte 2 slove şi să înţelége céle doao firi ale lui Hristos, adecă cea dumnezeiască şi cea omenească; a treia că sînt 6 slove de toate într-acest nume, cu carele înţelégem céle 6 taini mari şi preste fire, adecă blagovéştenia, naşterea, botezul, moartea pre cruce, înviiarea şi înălţarea la ceriu. Cu blagovéştenia s-au descoperit taina cea mai nainte de toţ vécii ascunsă; cu naşterea s-au împăcat ceriul cu pămîntul, adecă Dumnezeu cu omul; cu botezul ne-am îmbrăcat cu haina nestricăciunii; cu moartea ni s-au dat viaţa; cu înviiarea ni s-au dat bucuriia şi cu înălţarea la ceriu, şădéria de-a dreapta lui Dumnezeu, Tatăl.

Aşijderea şi în cuvintele céle de bucurie ce i-au zis îngerul: „Bucură-te ceia ce eşti plină de dar, Domnul e cu tine", iar înţelégem numele preasfintei troiţe. Că în cuvîntul ce zice: bucură-te, să înţelége Fiiul, că el iaste toată bucuriia lumii; în cuvîntul ce zice: plină de dar, să înţelége Duhul Sfînt, prin care să dau toate darurile şi în cuvîn-

---

1 *ad. marginal* numele B // 3—4 *între paranteze* Şi i-au dăruit ei nume care iaste preste tot numele C // 4 lui] ei C // 6 între C // 8 ceriu C // 9 făr' de asămînare C // 10 toţi C // 14 cum că cuprinde] că coprinde C / pentru ca C // 15 trei] 3 C / syllaves C / adică C / trei 2] 3 B, C // 16 troiţe C //18 2] doao C / cele 2 C /19 adică C // 20 care B / 21 înţelegem toate cele C / adică C // 22 învierea C // 23 cer B // 24 toţi C // 25 adică C // 27 învierea C / *lipseşte* cu înviiarea ni s-au dat bucuriia B // 28 şăderea B, C // 33 *lipseşte* toată B // 34 plin B, C // 35 carile B, carele C / şi cuvîntul B // 35—1 *ad. marginal* şi în cuvîntul cel ce zice: Domnul e cu tine A //

tul cel ce zice: Domnul e cu tine, să înțelége Tatăl, că el f. 17 iaste Domnul a toate, văzutelor / și nevăzutelor.

Dumnezeu însă, carele numai cu un cuvînt au făcut și au zidit toate lucrurile céle văzute și nevăzute, poate cu adevărat, cu cea desăvîrșit a lui preaputernicie, să facă stéle mai luminoase decît acéstea ce strălucesc pre ceriu și lună mai iscusită decît aceasta ce ne povățuiaște noaptea și soare mai strălucitoriu și mai luminat decît acesta, carele stinge cu lumina lui toate célialalte lumini și ceriuri mai mari și mai largi în rotocolime și pasări mai cu dulce glasuri și flori mai cu multe mirosuri și copaci mai nalți și mai roditori și vînturi mai sănătoase și văzduhuri mai de folos și hiară mai multe la număr și mai de multe féliuri și mai multe lumi decît aceasta ce lăcuim poate să zidească în mărime și în meșterșug mai minunate; iară o zidire caré să covîrșască în vrednicie pre Maica lui Dumnezeu nu va putea să facă niciodată, măcar că iaste preaputérnic. Pentru că precum nu iaste cu putință nu zic să socotească, ce nici cu mintea să gîndească neștine o ființă mai f. 17v cuvioasă și mai / naltă decît dumnezeirea, așa nici o zidire mai covîrșitoare decît acéia ce au născut pre un Dumnezeu carele s-au făcut om. Că pre dînsa o au ales Dumnezeu, mai înainte decît toată zidirea, pentru ca să-i fie lăcaș vecinic, după cum grăiaște David: „Aceasta iaste odihna mea în vécii vécilor și într-însa voiu lăcui, pentru că o am ales".

Aleasă iaste, cu adevărat, ca soarele, pentru că iaste încununată cu toate razele darurilor dumnezeești și strălucéște mai vîrtos între célélalte lumini ale ceriului. Aleasă iaste și frumoasă ca luna, pentru că cu lumina sfințeniei stinge célélalte stéle și pentru marea și minunata strălucire de toate șireagurile stélelor celor de taină să cinstéște, ca o împărăteasă.

Aleasă iaste ca răvărsatul zorilor, pentru că ia au gonit noaptea și toată întunerecimea păcatului și au adus în lume zioa cea purtătoare de viață.

---

3 însă Dumnezeu B // 6 acéstia B / pre] pă C / cer B // 7 povățuește C // 8 strălucitor C // 9 celelalte C // 10 *ad. marginal* mai[1] B // 13 *lipsește* și mai de multe féliuri C // 15 meșteșug C / iar C // 19 ci nici B, C // 23 mai nainte C // 24 grăește C // 27 soarile B, C // 28 razile B, C // 29 întru B // 31 sfințenii C // 32 de] din C // 35 *ad. marginal* și toată întunerecimea păcatului și au adus în lume A //

Aleasă iaste, că iaste izvor carele cu curgerile cereştilor bunătăţ adapă sfinta bisérică şi tot sufletul creştinesc.

Aleasă iaste, că iaste chiparos carele cu nălţimea covîr-
f. 18 şaşte ceriurile / şi pentru mirosul cel din fire s-au arătat departe de toată stricăciunea.

Aleasă iaste, că iaste crin, că măcar de au şi născut între mărăcinii nenorocirii ceii de obşte, iar nu ş-au pierdut niciodată podoaba albiciunii.

Aleasă iaste că iaste nor carele n-au ispitit nici o greime a păcatului.

Aleasă iaste, pentrucă iaste fecioară mai nainte de naştere, fecioară în naştere, fecioară şi după naştere şi iaste o adîncime nepreceputǎ a bunătăţilor şi o icoană însufleţită a frumoseţilor celor cereşti. Iaste o grădină încuiată dintru caré au eşit floarea cea neveştejită şi fîntînă pecetluită, dintru caré au curs izvorul vieţii, Hristos.

Pre aceasta au văzutu-o Moisi în muntele Sinaei, ca un rug aprins şi nu ardea.

Pre aceasta au văzut-o Aaron, ca un toiag înflorit şi plin de roadă.

Pre aceasta au văzut-o Iacov, ca o scară întărită, din pămînt pînă în ceriu şi îngerii lui Dumnezeu să suiia şi să pogorîia pre dînsa.

Pre aceasta o au văzutu-o Iezechiil ca o uşă încuiată, /
f. 18v prin caré nimenea n-au trecut.

Pre aceasta o au văzutu-o Ghedeon, ca o lînă, Avvacum ca o dumbravă umbroasă, Daniil ca un munte şi Solomon ca un pat.

Aceasta astăzi să mută de pre pămînt la ceriu; lasă întristăciunea şi să duce la bucurie, lasă céle de jos şi priiméşte céle de sus; lasă céle stricăcioase şi cîştigă céle nemuritoare şi vecinice. Astăzi îş dă preasfînt sufletul ei în mîinile Fiiului ei şi cu cîntări îngereşti şi apostoleşti să petréce cinstit trupul ei în satul Ghethsimani, spre îngropare.

Astăzi ceriul întinde sînurile sale şi priiméşte pre céia ce au născut pre cela ce nu-l încape toată zidire.

---

1 că] pentru că C/ carile B // 2 bunătăţi B, C / besérică B // 4 şi pentru] pentru C // 7 cei C / nu au pierdut B // 13 nepricepută B, C // 14 frumuseţilor B, C // 17 au văzut-o C / Sinaii B, Sinai C // 19 au văzt-o C // 21 au văzut-o C // 22 cer B // 23 să pogoriia C // 24 o au văzut-o] au văzut-o C // 25 nimeni B // 26 o au văzutu-o] au văzut-o C //

Astăzi să minunează toate puterile cerești, zicînd una cătră alta: cine iaste aceasta ce să sue din pustiiu, adecă de pre pămînt, la ceriu? Cine iaste aceasta caré să ivéște ca zorile, frumoasă ca luna și aleasă, ca soarile? Cine iaste aceasta ce să sue de pre pămînt în ceriu, albită, înflorită, întru caré hulă nu iaste? Rădicaț porțile voastre, zic cétele céle / f. 19 îngerești, una cătră alta și cu cîntări de laudă priimiț pre împărăteasa ceriului și a pămîntului, caré vine, să lăcuiască den a dreapta împăratului Dumnezeu, cu îmbrăcăminte cu aur îmbrăcată, împistrită, după cum zice David, căci aceasta iaste céia ce au împăcat ceriul cu pămîntul și pre Dumnezeu cu omul. Aceasta iaste bucuriia celor drepți și nădéjdia celor păcătoși.

Pre aceasta, dară și noi, cu toții trebue cu dragoste, cu cucerie, cu inimă curată și cu cîntări de laudă să o cîntăm și să o lăudăm, ca pre o Maică a lui Dumnezeu și cu bucurie sufletească să prăznuim adormirea ei. Ce, o Maică Fecioară, acest norod ce stă înaintea măririi-tale, văzînd înălțimea curățeniei tale și cunoscînd-ș ei nevredniciia și smereniia lor, nu îndrăznesc, fără de mijlocitoriu ca să-ț aducă căzuta închinăciune și mulțemită, pentru multele faceri de bine și să se roage ca să te milostivești asupra lor. Pentru acéia eu, nevrédnicul și mult păcătosul robul tău, fiindu-le tată sufletesc, / f. 19v rînduit de Fiiul tău, prin mijlocul mieu să roagă cu toții, cu căldură, dintru adîncul inimii zicînd: stăpînă de Dumnezeu născătoare, împărăteasa ceriului și a pămîntului, cinstea și slava creștinilor, céia ce ești mai naltă decît ceriurile și mai curată decît soarele, Fecioară prealăudată, nădéjdia celor păcătoși și liniștea celor bătuți de valurile păcatelor, caută asupra norodului tău, vezi moștenirea ta, nu ne lăsa pre noi, păcătoșii, ci ne păziaște și ne mîntuiaște de vicleșugurile diiavolului, că ne-au împresurat scîrbele, nevoile, răotățile și necazurile. Dă-ne mînă de ajutoriu, Fecioară, că perim. Nu te îndura de noi, că pre tine te avem ajutătoare și la tine nădăjduim, ca cu rugăciunile tale céle preaputérnice și nebiruite, să

1 *după* toate *ad.* cetile și C // 2 pustie B / adică C // 3 Cine iaste aceasta caré] cine iaste care C // 4 soarele C // 6 Rădicaț] Deci rădicaț B, rădicați C //7 cétile B // 8 priimiți C // 9 împăratului Dumnezeu] tatălui Dumnezeu C // 10 de aur B / îmbrăcate C // 13 nădejdea C // 14 dar C // 15 laude C // 17 adormirea ei] adormirea C / Ci C // 18 mărimii C //19 curățenii C / cunoscîndu-și C // 20 făr'de mijlocitor C // 21 mulțumită B, C // 29 nădejdea C // 32 păzéște B, păzește C / mîntuește C / vicleșurile B/ diavolului B, C // 33 răutățile, B C // 34 ajutor B,C //

îmblînzești, pre Fiiul tău asupra noastră, ca să-ș întoarcă mila sa cea bogată spre noi; și încăș roagă cu căldură, ca să dea putére dintru înălțimea lăcașului său și prealuminatului nostru domn, pre carele proniia sa l-au ales și l-au pus preste acest norod, ca să poată chivernisi cu / f. 20 ınțelepciune întreagă turma ce i s-au încredințat, în mulți ani luminat, cu fericită sănătate și să o apere de lupii cei văzuț și nevăzuț. Să păzească și toată cinstita această boerime de toate primejdiile și de toate vicleșugurile vicleanului și să le dea dragoste, uniciune, spor și ajutoriu întru toate; și să ne învredniceească pre toț de obște ca să petrécem toată viiața noastră cinstită, curată și fără de prihană, ca cu o gură și cu o inimă pre dînsul de pururea să-l mărim și ție să zicem: „Bucură-te céia ce ești plină de dar, Domnul e cu tine". /

f. 20v LA DUMINECA VAMEȘULUI, CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ

Pohta cea mare și dragostea cea curată, iar mai vîrtos să zic, datoriia cea părintească ce am către dragostea voastră m-au îndemnat astăzi de am venit aici, pentru ca să vă cercetăm sufletéște, de vréme ce m-au rînduit Dumnezeu ca pre un nevrédnic să vă fiu păstor și părinte sufletesc și învățătoriu la lucrurile céle ce ar fi spre folosul mîntuinții sufletelor voastre. Pentru care lucru aveț datorie cu toții, de la mic pînă la mare, să mă ascultaț la céle ce vă învăț de bine și de folos, că acea ascultare nu o faceț mie, ci lui Hristos, după cum zice la 10 capete ale Lucăi: „Cel ce ascultă pre voi, pre mine ascultă și cel ce să leapădă de voi, de mine să leapădă". Așijderea și fericitul Pavel zice la 13 capete către ovréi: „Fraților, plecați-vă învățătorilor voștri și vă cuceriț lor că priveghiază pentru sufletele voastre, ca cum ar fi să dea cuvînt, ca cu bucurie / f. 21 aceasta să facă, iar nu suspinînd, că nu iaste de folos voao aceasta".

---

1 îmblînzéște B // 2 încă îl roagă C // 3 dintru nălțimea C // 3 luminați B // 8 văzuți și nevăzuți B, C / aceasta C // 10 sporiu C / ajutor C // 11 toți C // 12 făr'de prihană C // 13 ca cu o] cu o B / de-a pururea C // 16 Cuvînt la Dumineca vameșului C // 17 Pohta cea mare și dragostea] pohta, dragostea C // 18 părintească C // 19 astăz C // 20 cercetez C // 22 învățător C // 24 ascultați B, C // 26 faceți B, C zece C // 30 vostri B / cuceriți B, C // 31 sufletile C / bucuriia C //

Drept acéia n-am pregetat, nici am lenevit, ca să nu fac datorie, după porunca stăpînului și învățătorului nostru Hristos, căruia mă și rog ca să-m dea putére să vă pociu spune ceva de folos; ci vă pohtim de ascultare.

Precum un om casnic, vrînd ca să samene grîu curat în holda lui, pune multă nevoință de-l cérne și-l curăță de neghină și de altele, așa și sfinții părinții noștri au pus multă nevoință de au cernut cu ciurul chibzuelii toată sfînta *Scriptură* și au ales ca niște grîu curat din toate bunătățile cîte ar putea fi acéste trei bunătăț mari: credința, nădéjdia și dragostea și le-au sămînat în holda sfintei bisérici, adecă în adunarea și în inima celor credincioș. Și are datorie fieștecare creștin a le ținea și a le face, căci fără acéste trei bunătăț nu iaste cu putință nici cu un mijloc să se mîntuiască creștinul, măcar de ar zice cine ce va vrea, căci acéstéa sînt teméele creștinătății. Că precum nu iaste cu putință a trăi neștine pre pămînt
f. 21v fără de hrană / trupească și fără de îmbrăcăminte și fără de somn, așa nici fără de acéste trei bunătăț carele sînt, precum am zis și mai sus, credința, nădéjdea și dragostea. Ce întîi voiu zice puține cuvinte pentru nădéjde și pentru dragoste, apoi voiu zice, pre urmă și pentru credință, mai pre larg.

Nădéjdea iaste o îndrăzneală adevărată cătră Dumnezeu, dată în inima omului, din dumnezeiasca strălucire, ca să nu să deznădăjduiască niciodată de darul lui Dumnezeu, ci să fie încredințat cum că va lua, prin pocăință, ertăciune păcatelor și verice altă cérere, sau trecătoare, sau vécinică. Și iaste nădejdia de 2 féliuri: una bună și alta rea. Bună iaste acéia cînd nădăjduiaște cineva la Dumnezeu să se mîntuiască, sau alt bine ce va să petreacă, că nici ostenéște, nici cheltuiaște nimic, cum zice David, că: „Cel ce nădăjduiaște spre Dumnezeu mila îl va încungiura".

---

1 nici m-am lenevit B // 2 datoriia C // 3 să vă poci B, C // 7 nighină B, C // 8 *ad. marginal* chibzuialii B // 10 bunătăți B, C // 11 nădéjdea B, nădejdea C / semînat C // 12 besérici B, biserici C / adică C / și în inima] și inima C / credincioși B, C // 14 acéstia B, aceste C / 3 C / bunătăți B, C // 15 să să mîntuiască C // 16 acéstia B, aceste C / temeiurile B, temeile C // 18 făr'de hrană C / făr' de $^{2-3}$ C // 19 făr'de aceste 3 C / bunătăți B, C / care C // 20 și mai] mai C // 21 Ci B, C // 22 pă urmă C // 25 dumnezeiască B, C // 26 dăznădăjduiască B, C // 29 nădejde C / féluri B // 30 nădăjduește C // 31 să să mîntuiască C // 32 cheltuește C // 33 nădăjduește C / Dumnezeu] Domnul B / încugiura B//

Rea iaste acéia cînd nădăjduiaşte cineva la om să-i facă vreun bine, sau vreo îndemînă la lucrurile céste trecătoare ale lumii, care nădéjde iaste mincinoasă şi deşartă, cum zice iarăş David: „Nu vă năjduiţ pre boiari, pre fiii f. 22 oamenilor, la / carii nu iaste mîntuire". Aşijderea zice şi Solomon: „Blestemat să fie tot cel ce nădăjduiaşte spre om".

Dragostea încă iaste o unire a mulţi într-una şi cale cătră Dumnezeu şi vîrf tuturor bunătăţilor, după cum o adeverează şi fericitul Pavel la 13 capete cătră corinthéni, zicînd: „Decît credinţa şi decît nădéjdia iaste mai mare dragostea". Şi iaste şi aceasta de 3 féliuri: una dumnezeiască, alta firească şi alta pătimitoare şi rea. Dragostea cea dumnezeiască iaste acéia ce zice la *A dooa lége*, la 6 capete: „Să iubeşti pre domnul Dumnezeul tău i proci"; iar cea firească iaste céia ce iubesc părinţii pre fii şi fiii pre părinţi şi fieştecare pe ruda sa şi pe priiatenii săi. Iar pentru dragostea cea pătimitoare şi rea, nu vom zice nimic, pentru căci fieştecare înţelept şi temătoriu de Dumnezeu o cunoaşte că nu e bună; şi pentru acéia, lipsească vorba ei de la mijloc, ca să nu ne spurcăm auzul.

Credinţa iaste fiinţa celor nădăjduite şi lucrurilor celor ce nu să văd dovediri, după cum zice apostolul Pavel: f. 22v „Şi fără de credinţă nu iaste / cu putinţă nimeni să se mîntuiască", precum vedem aceasta la toţ sfinţii şi la toţ drepţii cei mai înainte de lége şi cei de după lége. Că pentru credinţa lor cea dreaptă au aflat har înaintea lui Dumnezeu şi au făcut minuni mari şi preste fire, făcînd folos şi lor şi altora; şi era de pururea ochii lui Dumnezeu asupra lor şi cu urechile lui asculta rugăciunile lor, după cum zice David.

Aşijderea şi în sfînta *Evanghelie* vedem, în bogate locuri, că cei ce mergea la domnul Hristos, cu credinţă, auziia din gura lui: „După credinţa voastră să se facă voao" şi îndată să tămăduia, ver de ce boală ar fi fost. Şi putem lua pildă şi de pe vameşul acest de astăzi, ce pomenéşte sfînta *Evanghelie*-că bătîndu-ş pieptul şi zicînd cu credinţă:

---

1 nădăjdueşte C // 2 îndămînă C // 4 nădăjduiţi B, C / spre boiari B, pre boeri C / spre fiii B, pre fiii C // 6 nădăjdueşte C // 7 întru una B // 10 nădejdea C // 11 feluri B // 13 A dooa légia B, A 2 lege C // 14 cap C // 16 şi fii C / pă părinţi C / prietinii C // 18 temător B, C // 19 nu iaste bună B // 23 făr'de credinţă C // 24 toţi 2 B, C // 25 mai nainte B, C / cei de după] cei după B, C// 28 de-a pururea C// 34 veri C// 35 de pe] după C/ astăz C// 36 în sfînta B//

„Doamne, fii milostiv mie, păcătosului" să pogorî îndreptat.

Dară noi, acum, că ne numim creștini, de pe ce fapte bune socotiț că ne vom putea arăta creștinătatea și blagocestiia ce avem și să fim aleș și despărțiț de neamurile ce zicem noi că sînt păgîni? Că de vom zice: de pe credință, ne înșălăm, că noi credință nu avem: că de am avea f. 23 credință / am iubi pre Dumnezeu și am păzi cuvintele lui și am face, după putință, poruncile lui. Că zice la Ioan, în 14 capete: „De mă iubéște neștine, cuvîntul mieu va păzi". Iar noi, în loc de a-l iubi și a-i păzi cuvintele îl înjurăm și-i ținem cuvintele de rîs și de batjocură, ca cînd ar fi niște basne. Iar de mă veț întreba, în ce chip îl înjurăm, să vă spuiu: cînd înjurăm de lége pre cineva, pre Dumnezeu înjurăm. Că v-am spus mai sus, că credința iaste numai de un fel și toț oamenii cred în Dumnezeu, că Dumnezeu iaste liagea și făcătoriul legii; și pentru căci înjurăm légia, înjurăm pre Dumnezeu și pentru acéia, iată dară, că n-avem credință.

De vom zice de pe nădiajde, că sîntem aleși din păgîni, nici aceasta nu o avem, căci că de am avea credință, poate doară că am avea și nădiajde, că v-am spus mai sus că întîi iaste să crează neștine în Dumnezeu, apoi să nădăjduiască.

De vom zice de pe dragoste, că sîntem aleș din păgîni, nici acéia nu o avem, că zice Ioann: „De va zice cineva că iubéște pre Dumnezeu și pre fratele lui îl urăște, mincinos iaste; că de vréme ce nu iubéște pre fratele lui, că-l f. 23v véde, dar pre Dumnezeu, că nu-l véde, / cumu-l va putea iubi?" Și iată, dară, că precum zic că neavînd dragoste între noi și nepohtindu-ne binele unul altuia, după porunca lui Dumnezeu, n-avem nici credință, nici nădiajde, nici dragoste și sîntem mai răi, să mă ertaț, decît păgînii. Că zice apostolul Pavel: „Limbile n-au lége și fac ale legii". Iară noi, avînd lége, facem tot împotriva legii și sîntem

---

3 Dar C / de pe] după C // 4 socotiți B // 5 aleși C / despărțiți B, dăspărțiți C // 6 de pe] după C // 12 batjocoră B // 13 veți întreba B, C // 16 feliu C / toți B, C // 17 légia B, legea C / făcătoru C // 18 legea C // 19 dar C // 20 dupe B, după C / nădejde C // 22 doară] dară B, dar C / *după* avea *ad.* credință C / nădéjde B, nădejde C // 25 de pe dragoste] după nădejde C / aleși C // 26 *după* Ioan *ad.* evanghelistul că B // 27 pre] pă C / îl urațte] urațte C // 28 pre] pă C / lui] său C // 29 cum îl va putea C // 30 dar C, *lipsește* B // 32 nu avem C / nădéjde B, nădejde C // 33 ertați B, C // 35 Iară noi avem lége și facem B / Iar C //

mai păcătoş decît toate neamurile şi decît toate limbile. Şi puteţ cunoaşte aceasta, că iaste aşa cum zic, că ce neam înjură ca noi, de lége, de cruce, de cuminecătură, de morţi, de comîndare, de lumînare, de suflet, de mormînt, de colivă, de prescuri, de ispovedanie, de botez, de cununie şi de toate tainele sfintei bisérici şi ne ocărîm şi ne batjocorim înşine légia?! Cine din păgîni face aceasta, sau cine-ş măscăréşte légia ca noi? Oare nu înjurăm cu acéstia toate pre Dumnezeu? Oare nu ocărîm cu acéstia poruncile lui? Că el singur ne-au arătat şi ne-au învăţat acéste taini, ca prin mijlocul lor să ne curăţim de păcate şi să-l îmblînzim asupra noastră la scîrbe şi la nevoi.

f. 24 Dară noi, deaca auzim pre cineva că / înjură [în jurăminte] de céle ce am zis, în loc de a-l certa şi a-l înfrunta, ca pre un om făr'de socoteală, noao ne pare bine şi rîdem. De sînt acéstia lucruri creştineşti, zică cine are Dumnezeu.

Încăş, pe lîngă acéstia toate, mai adaogem cu răutatea că pre părinţii noştri îi ocărîm şi-i batem; pre bătrîni îi necinstim, pre domni şi pre boieri îi blestemăm, pre arhierei nu-i ţinem într-o nimica, pre călugări îi clevetim, pe preoţ îi ocărîm, beséricile le ţinem ca nişte grajduri şi cînd mérgem la dînsele, în loc de a asculta slujbele şi a ne ruga lui Dumnezeu, să ne iarte păcatele, iar noi vorbim şi rîdem şi facem cu ochiul, unul altuia, mai rău decît pe la cîrciume. Sărbătorile şi praznicile nu le ţinem, ca o nimica, ci atuncea facem céle mai réle, de bucurăm pe dracul şi atunce vindem şi cumpărăm.

Şi în scurte vorbe, ne-am abătut cu toţii din calea dreptăţii şi împreună ne-am netrebuit, după cum zice David şi nu sîntem pînă întru unul a cunoaşte şi a cerca pre domnul, Căci fiind orbiţ de deşertăciunile céle lumeşti, nu ne bucuram la altceva făr' numai la lucrurile întunéricului veacului acestuia; şi sîntem porniţ cu toţii spre răutăţ, ca o roată cînd dă de vale şi nu să poate opri

1 păcătoşi B, C // 2 puteţi B, C // 3 cuminicătură B // 4 comîndare] pomene C// 6 tainile B, C/ besérici B // 7 legea C // 8 legea C / acestea C // 9 acestea C// 13 Dar C // 16 aceste C // 17 aceste C // 18 — 19 pre bătrîni îi necinstim] pre bătrîni îi ocărîm şi-i batem şi-i necinstim C // 19 pre boiari şi pre domnu B // 20 întru nimica C / nimic B / clăvetim B // 21 preoţi B, C / bisericile C / grajduri C // 23 erte C / păcatile C // 26 nimic B, nemica C / atuncea C // 27 atuncea C // 28 *lipseşte* din calea dreptăţii C // 29 împreună ne-am netrebuit] împreună netrebnici ne-am făcut C //30 nu sîntem pînă întru unul] nu iaste pînă la unul C // 31 orbiţi C // 32 fără numai B,C // 33 porniţi B,C // 34 răutăţi B,C //

f. 24v şi sîntem toţ, cu totul, / ca nişte dobitoace necurate, tăvălindu-ne în răsfăciunile céle spurcate şi de nimica.

Şi acéstia toate nu să trag dintr-alta, fără numai din necredinţa noastră; că ni s-au împietrit inimile întru răutăţ, ca a lui faraon şi umblă, ca nişte cai sirepi, făr' de zăbală şi făr'de ruşine, pînă vom cădea într-o vreo propastie şi vom peri. Cu acéste fapte ne lăudăm că sîntem creştini! O, vai, de capetele noastre! Şi cu creştinătatea ce avem poate că vom fi socotind că numai căci ne numim creştini ne vom spăsi! Ba! Ci mai mare osîndă vom să luom, de nu ne vom pocăi şi de nu ne vom lăsa de răutăţile noastre. Că zice Hristos: „Nu cei ce-m zic mie Doamne, Doamne, vor întra întru împărăţiia ceriului, ci cei ce fac voia mea". Spuneţi-mi, rogu-vă, că eu poate că-m voiu fi eştit din fire, care voe a lui Hristos facem, sau care poruncă ţinem? Eu nu poci cunoaşte altceva, făr' numai un nume uscat şi sec, ce avem făr' de nici o faptă bună. Şi încă stăm de ne mirăm căci nu ne face Dumnezu pe voia noastră pentru căci ne numim creştini! Ba încă bine că nu ne prăpădéşte ca pe sodomiténi, că vedem depărtarea lui Dumnezeu cu ochii noştri şi cunoaştem că din răută- f. 25 ţile noastre ne vin atîta féliuri de boale / şi atîtea féliuri de morţi şi alte nevoi şi scîrbe şi nicidecum nu ne venim în fire, ca să ne părăsim de răutăţile noastre.

Ci iată, că vă zic, iubiţilor miei şi vă învăţ cu frica lui Dumnezeu, ca un părinte sufletesc şi păstoriu ce vă sînt, să vă veniţ în fire şi să vă căiţi de lucrurile céle necuvioase, că Dumnezeu iaste milostiv şi deaca va vedea întoarcerea noastră şi pocăinţa cea bună, ne va erta. Că zice prin rostul Isaiei: „Întorceţi-vă cătră mine şi mă voiu întoarce şi eu cătră voi".

Şi vă poruncesc tuturor, cîţ sînteţ cu meşterşug şi cu neguţătorii, veri de ce breaslă, ca de acum înainte, duminecile şi sărbătorile céle mari ce să numesc domneşti şi ale Maicăi Précistii şi a unora din sfinţii cei numiţ, să vă închideţ prăvăliile şi nici să vindeţ, nici să cumpăraţ

1 toţi B, C // 2 tăvălindn-se C / răsfăţăciunile C // 3 acestea C // 5 răutăţi B, C / sirepi] învierşunaţi C / fără zăbală C // 8 capetile C // 11 luăm C // 13 va întra C // 16 pociu B, C / fără un nume B / fără numai C // 17 sec] semn B // 19 pă voia C / căci] că C // 20 sodomliteni C // 22 atîta C // 26 păstor B, C // 27 veniţi B, C / căiţi B, C // 30 voi întoarce B// 32 cîţi C / sînteţi B, C / meşteşug C // 33 nigoţitorie B / ver de ce braslă B // 34 duminicile B // 35 numiţi B, C // 36 închideţi B, C / vindeţi B, C / cumpăraţi B, C//

nu numai de la creştini, ce nici de la turci, nici de la alţii, nici să lucraţ şi precum zic să faceţ, că nefăcînd să ştiţ bine că vă voiu pedepsi besericéşte, cu pravila şi pre dreptate, nefăcîndu-vă nici o năpaste. Şi încăş, pre carii să vor arăta semeţi şi tari de cap şi nu să vor supune dreptăţii şi poruncii beserіceşti îi vom pedepsi şi cu domniia. /

f. 25v Şi nimeni să nu socotească, din voi, şi să zică în inima lui: dară ce treabă are vlădica cu noi, nu-ş caută vlădiciia lui, ci să améstecă întru ale noastre? De n-aţ ştiut pînă acum şi de n-au fost nimeni să vă învéţe, iată că acum veţ şti că am treabă cu toţ oamenii cîţ sînt în Ţara Rumânească, de la mic pînă la mare şi pînă la un copil de ţîţă afară din păgîni şi din ceia ce nu sînt de o lége cu noi; căci în seama mea v-au dat stăpînul Hristos să vă pasc sufletéşte, ca pre nişte oi cuvîntătoare şi de gîtul mieu spînzură sufletele voastre şi de la mine va să vă ceară pre toţ, iar nu de la alţii, pînă cînd vă voiu fi păstoriu.

Ci vă caută în scurte cuvinte să mă ascultaţ de veţ fi creştini şi de vă ţineţ ai lui Hristos, că precum nu pot fi oile făr'de păstoriu, aşa nici norodul făr'de arhiereu şi verice va păsa cuiva la céle sufleteşti, alérge la mine ca la un părinte, că-l voiu vindeca, cu ajutoriul lui Hristos.

Încăş poate să zică fieştecine din voi, în gîndul său: dară noi avem nevoi gréle asupra noastră şi nu putem să facem acéste ce zici; ci eu încă zic că iaste aşa şi crez.

f. 26 Numai la greul acela sînt / şi eu părtaş şi într-acel jug ce trageţ voi, trag şi eu; dară n-am putére să zic nici să gîndesc aşa, căci că precum cére împăratul dăjdi de la noi, aşa ne cére şi Dumnezeu credinţă şi fapte bune. Că zice Hristos la *Evanghelie*: „Daţ ale chesariului, chesariului şi ale lui Dumnezeu lui Dumnezeu". Să nu socotiţ că-i va fi milă lui Dumnezeu de noi, să ne iarte pentru căci avem nevoi, deaca nu vom face după putinţă şi poruncile lui, ce ne va băga de unde nu vom putea să mai eşim. Ci să lăsăm năravurile céle réle şi obicéele céle necuvioase, ca doară s-ar milostivi Dumnezeu asupra noastră să ne

---

1 ci B, C / ce nici de la turci, nici de la alţii] ci nici de la altă limbă ce nu sînt de legea noastră C // 2 lucraţi C / ştiţi B, C // 3 bisericeşte C / pre] pă C // 4 încăşi B // 6 bisericeşti C // 8 dar C // 9 n-aţi ştiut C // 11 toţi B, C // 16 sufletile C / să ceară C // 17 toţi C / voi fi păstor C // 18 ascultaţi C // 19 ţineţi B, C // 20 păstor C // 22 ajutorul B, C // 23 încăşi C // 24 dar C // 25 aceste ce zic B // 27 trageţi B, C / dar C // 30 Daţi C / chesarului [1-2] B, C // 31 socotiţi C // 32 erte C / pentru căci] căci C // 34 ci B, C // 35 obiceile C // 36 doar C //

iarte şi să ne chivernisească cu mila lui cea bogată, căruia mă şi rog să tipărească şi să pecetluiască în inimile voastre acéstia cîte v-am vorbit, ca să nu le uitaţ, ci, după putinţă de pururea să le faceţ şi precum înţelepţéşte pre cei orbi şi pre cei sfărîmaţ îi îndreptează aşa să ne înţelepţească şi pre noi şi să ne îndreptéze pre calea cea dreaptă a mîntuinţii, ca de pururea să mărim şi să proslăvim numele lui cel sfînt şi preasfînt. Amin. /

f. 26v

CUVÎNT DE ÎNVĂŢĂTURĂ LA STRETENIIA DOMNULUI NOSTRU IISUS HRISTOS

A povesti lucruri minunate, iaste dată oamenilor celor învăţaţ. A îndulci cu vorba auzurile ascultătorilor, iaste dată ritorilor. A descoperi taini mari şi preste fire, iaste dată celor ce sînt desăvîrşit întru bunătăţi. Iar în mine, neaflîndu-se nici unele de acestia, nu va putea nimeni să auză nimic de folos.

Drept acéia, cu multă jălanie îmi ticăloşesc nevredniciia şi-m caut şi făr' de voia mea a tăcea, iar apoi cunoscîndu-mi datoria ce am şi temîndu-mă ca să nu caz în osînda slugii cei viclėne, cu cuviinţă iaste, după putinţă, să povestesc de-a pururea lucrurile Domnului, căruia mă şi rog, cu multă umilinţă, să-m dezlége gîngăviia limbii şi să-mi luminéze mintea, ca să poci zice puţine cuvinte întru slava lui cea negrăită. Ci vă pohtesc de ascultare.

Cum că iaste fecioriia o bunătate mare, naltă şi minu-
f. 27 nată, iaste lucru dovedit şi înfăţişat / la cei înţelepţi; pentru caré nu sînt eu vrednic a grăi şi a lăuda măririle ei. Iar pentru căci praznicul de astăzi aduce la mijloc, ca o cunună neveştejită, toată slava feciorieí, desăvîrşit şi o pune înaintea fiilor celor hrăniţi cu hrana cea sufletească, ne îndeamnă, după putinţă, a zice puţine cuvinte pentru dînsa. Astăzi să deşchide sfatul prorocilor celor

---

2 *şters* să pecetluiască, *ad. marginal* să înrădăcinéze B / în] întru B// 3 acestea C / uitaţi B, C / ci] şi B // 4 de-a pururea C / faceţi C // 5 sfărîmaţi C // 7 mîntuirii C / de-a pururea C / *repetă* şi B // 9 *lipseşte* de învăţătură C // 10 *după* Hristos, *ad.* la fevruarie 2 C // 11 dat C // 12 învăţaţi B, C / ascultătorilor B, C // 13 dat C/ taine C // 14 dat C / în] întru B // 15 unile B, C / acestea C // 17 jălanie] obidă C / ticăloşăsc C // 26 înaltă B, C // 28 care B, C / nu sînt eu vrédnic] nu sînt vrednic C // 30 feciorii C // 31 hrăniţ B // 33 deschide C //

dumnezeeşti şi sémnele céle închipuite ale preaslăvitei zile aceştiia, împreună cu sfîrşitul lor, să propoveduesc adunării cei bisericeşti. Astăzi, sfîrşitul cel adevărat al sfatului celui din ceput, prin fapte cu mărire lumii s-au arătat. Astăzi, slava Domnului şi-a sfintei Fecioare descoperit o privim. Astăzi, bucuriia cea cerească, pre caré toate neamurile cu dragoste o aştepta, sfîntul praznic de astăzi o dă neamului omenesc. Au trecut céle vechi şi au înflorit céle noao, carele nu se mai învechesc. Nu mai stăpîneşte de acum porunca cea tare a legii, ce mila Domnului împărăţéşte; pre toţi îi trage la sine, cu mîntuire şi îndelung răbdare, nici pedepséşte, ca pre Ozan acela odinioară carele au îndrăznit de s-au atins de care nu era să se atingă.

f. 27v Că Dumnezeu, / pre toţ chiemînd la sine, frica nu poate să zăticnească. Strigă zicînd: „Veniţ după mine toţ cei osteniţ şi însărcinaţ". Şi cine nu va alerga? Întru ale sale au venit Domnul, nu prin umbră, ci chiar şi înfăţişat să aduce, ca pre un jărtăvnic pre pămînt, cu pohfală de sicriiul cel însufleţit, adecă de sfînta Fecioară, de care sicriu s-au atins vameşul şi s-au îndreptat, s-au apropiiat curva şi s-au făcut curată, s-au lipit bubosul şi s-au tămăduit. Acest sicriiu pre nimeni nu uraşte, pre nimeni nu gonéşte, de nimeni nu să scîrbéşte, nici să fereşte a duce céle mîntuitoare şi pre nimeni nu face părtaş stricăciunii, că iubitoriul de oameni, Dumnezeu, să odihnéşte într-însa. Acéştia sînt darurile milii cei noao. Aceasta s-au făcut întîi supt soare (nou), caré nu s-au mai făcut, nici să va mai face. Că acéia ce rîduise Dumnezeu, pentru multa milostivire şi îndurare ce avea cătră noi, au venit însuş şi au împlinit pentru iubirea de oameni, céia ce i să cuveniia lui. Pentru care lucru adevărat au răsunat dumnezeiasca trînbiţă, fericitul Pavel, zicînd: „Céle vechi au trecut, iată s-au făcut toate noao".

---

1 semnile C // 2 zilii B, C // 3 bisericeşti B // 4 sfatului] sfîntului C // 5 şi al C / sfinte fecioarei B / fecioarii C // 6 care C // 9 care B // 10 ci mila B, C // 12 îndălungă B // 13 care B / îndreznit B // 15 toţi C / chemînd C // 16 Veniţi B, C / toţi C / toţi cei ce osteniţ B // 17 osteniţi C / însărcinaţi C // 19 înfăţăşat B / jărtvenic B, C / pohvală C // 20 sicriul B, C / adică C // 21 *după* îndreptat *ad.* şi B // 23 sicriu B, C / nimenea C // 24 *lipseşte* pre nimeni nu gonéşte C // 25 să fereşte] suferéşte A / mîntuituitoare B // 27 Acestea C // 28 întiiu B, C / care C // 30 multă B / milostivirea B // 31, însuşi C // 33 dumnezeiască B, C / trîmbiţă B, C //

f. 28 Drept acéia, ce voiu putea / cuprinde cu mintea mea, sau ce lucru vrédnic voiu putea grăi asupra zilei aceştiia? Nu poci să mă întinz unde nu ajung, nu poci să vorbesc céle ce nu ştiu. Îm mărturisesc nevredniciia şi neputinţa; nu îndrăznesc a mai zice nimica. Că biruiaşte şi covîrşaşte mai presus decît toată pricéperea minţii omeneşti graiul pomenirii şi feciorriia sfintei Fecioarei aceştiia. Că de poate afla cineva mai mare şi mai slăvit decît pre Dumnezeu, poate că doară va afla mai mare şi mai cinstită decît pre sfînta Fecioară, care fecioară, ca alt ceriu gînditoriu, ţine în braţile sale pre făcătoriul ceriului şi al pămîntului, pre Fiiul său, carele iaste născut din Tatăl mai nainte decît luceafărul şi-l aduce astăzi la bisérică, ca pre un cap ce iaste al bisériciii, să-l închine Domnului, celuia ce i să închină toată făptura şi i să pleacă tot genunchiul. Că pentru bunătatea lui cea de margine să suppune legii, cela ce au dat légia lui Moisi în muntele lui Horiv. Să suppune poruncii cela ce numai cu porunca au făcut toate céle văzute şi nevăzute. Să smeréşte cela de carele să cutremură toată zidirea. Priméşte ca un f. 28v milostiv, / de să pune în braţele dreptului Simeon, cela ce iaste numai însuşi drept. Duce poclon la besérică cela ce sînt toate ale lui, duce poclon la béserică 2 pasări, cela ce au făcut cu un cuvînt toate pasările în văzduh; duce poclon 2 turturéle, ca să arate céle 2 voi a dumnezeirii şi a omenirii. Duce o păréche de turturéle curate ca să facă păréche curată lui Dumnezeu pre omul, ca să facă amîndoao una, ca să împreune céle vechi cu céle noao céle cereşti cu céle pămînteşti, céle de jos cu céle de sus. Duce poclon lucru curat, cela ce iaste numai însuşi curat, ca să arate că s-au născut din maică curată şi să arate şi curăţenie beséricii şi al credinţii. Duce acéle 2 pasări ca să facă preoţii jărtvă, arătînd cu aceasta jărtva céia ce era să se facă pre sine tatălui pentru noi. Zice sfînta Fecioară către Simeon: „Priiméşte, cinstite şi fericite bătrîne, pre

1 coprinde C // 2 zilii B, C // 3 nu pociu C // 4 neputinţa mea C // 5 nimic C / birueşte C // 9 doar C / cinstit C // 11 gînditor C / braţele C / cerului B, C // 13 luceafăru C / astăz C / besérică B, beserică C // 14 beséricii B // 15 celuia ce să închină B // 17 lége B, legea C // 18 supune C // 20 cela de carele] cela ce de carele B, cela pentru carele C // 21 braţile B, C // 22 însuş B, C // 22—23 *ad. marginal* Duce poclon la besérică cela ce sînt toate ale lui B / plocon C / biserică C // 23 2] doao C // 25 plocon C // 27 ca să facă amîndoao una] carele era întinat pentru păcat B // 28 ca să-şi împreune B // 30 plocon C/ însuş B, însuş el C// 32 şi al] şi C//33 *repetă* céia B// 34 să să facă C//

acest prunc, carele au sărăcit de voia lui, a căruia bogăţie nu să poate spune: priiméşte pre acest prunc, carele iaste f. 29 mai vechiu decît toţ vechii; priiméşte / pre acest prunc ce vezi, pre carele nici îngerii nu-l pot vedea; cuprinde-l cu braţele tale, pre carele nu-l poate cuprinde toată lumea. Adevărat, mic iaste de vîrstă, iară anii nu i să ştiu. Mic iaste, iară iaste preste toate măririle mai mare. Mic iaste la vedére, iar iaste mare la pricépere.

În besérică iaste acum împreună cu noi, iar în ceriu şade în scaunul slavei sale şi în cară de heruvimi. În chipul slugii să véde, iară iaste stăpîn peste toate".

Şi luundu-l Simeon în braţe, fiind pornit de Duhul Sfînt, au zis: „Cu adevărat, tu eşti stăpînul a toată făptura, tu eşti mîntuitorul lumii, tu eşti Dumnezeul nostru, pre tine cu mare pohtă te aşteptăm, de tine doriiam, de tine însetoşam, pre tine adăst de atîta vréme. Ţie mă închin, pre tine te rog ca celuia ce eşti stăpînul vieţii şi al morţii, tu mă slobozéşte cu pace acum, din lumea aceasta şi din trupul acest stricăcios, că te-am văzut cu ochii miei mîntuitoriul mieu. Slobozéşte-mă dintru această viaţă, să merg în iad, să spuiu de venirea ta în lume, să-i f. 29v mîngîiu pre acei ticăloşi / şi dosădiţ ce sînt întru închisoare de atîţea ani. Să le spuiu bucurie amărîţilor, să le spuiu cum că te-am văzut cu ochii miei şi cum că te-am apipăit cu mîinile méle şi cum că te-am ţinut în braţe şi cum că ai înplinit toate ale legii şi vei să pătimeşti şi vei să te omori pentru mîntuirea tuturor şi vei să te pogori şi în iad, ca să ne scoţ pre toţ de la muncă şi să ne sui, împreună cu tine, la ceriu, să ne faci una cu tatăl. Aşa te rog, stăpîne, mîngăiarea şi slava norodului tău, lui Israil, lumina cea descoperită a limbilor celor dintru întunérec, slobozéşte-mă cu pace, ca să măresc numele tău cel preaslăvit."

Acesta iaste praznicul beséricii noastre de astăzi, iubiţilor miei. Acesta iaste sfîrşitul tainelor celor vechi şi încetul tainelor celor noao. Astăzi s-au împlinit toate ale legii

---

1 care B // 3 toţi vecii C // 4 coprinde-l C // 5 braţile C / carile C / coprinde C // 6 iar C // 7 iară] dar C / peste B, C / mărirele B // 9 biserică C // 10 cară] casă C // 11 iar C // 12 luîndu-l B, C // 15 aşteptam C // 16 atîta vréme atîţea ani B // 20 dintr-această C // 22 ticăloşi C / dosădiţi B, C // 25 pipăit B, C // 26 plinit C // 28 să ne scoţ] să scoţi C / toţi C // 30 mîngăerea C / norodului tău, Israil B // 33 cel preaslăvit] cel preasfinţit şi slăvit B // 34 bisericii C // 35 tainilor B, C // 36 tainilor B / astăz C / ale] la B //

cei vechi și să încep céle noao. Și de vréme ce Hristos, Dumnezeul nostru, cel adevărat, carele iaste légia și făcătoriul legii, s-au supus legii, ca să ne arate noao că iaste cu cale și cu dreptate să ne supunem legii. Drept ce, să
f. 30 nu ascultăm, ci stăm împotriva / legii și lui Dumnezeu, ca cînd ni-ar fi vrăjmaș de moarte. 10 porunci sînt scrise în lége și nici una nu ținem.

Porunca cea dintîiu zice să nu avem alt dumnezeu înaintea lui, iară noi avem pre mamonul nedreptății.

A dooa poruncă zice să nu luom numele Domnului în deșărt, iară noi îl purtăm prin gurile noastre, ca o nimica.

A treia poruncă zice să sfințim sîmbăta, adecă să cinstim și să ținem praznicile, iară noi atunce facem lucrurile céle mai multe și lucrurile céle mai necuvioase.

A patra poruncă zice să cinstim pre părinții noștri, iară noi îi ocărîm și-i și batem.

A cincea poruncă zice să nu ucidem, iar noi, de nu putem ucide cu bățul, sau cu sabiia, ucidem cu limba și, de nu putem ucide pre alții, ne ucidem și ne omorîm înșine pre noi, cu faptele céle réle.

A șasea poruncă zice să nu preacurvim, iară noi facem altele mai réle și mai spurcate, carele nu le poci grăi.

A șaptea poruncă zice să nu furăm, iară noi luom de față, cu sila.

A opta poruncă zice să nu mărturisim strîmb, iară noi jurăm cu mîinile pre sfînta *Evanghelie* ca să nu piiardem cinstea și piiardem pre Dumnezeu.

f. 30v A nooa poruncă zice să nu pohtim / muiarea vecinului nostru, iară noi mijlocim ca să știe și el de acel lucru, iară să nu zică nimic, că apoi nu e bine de el.

A zécea poruncă zice să nu pohtim verice lucru strein, iară noi luom tot, să nu aibă cu ce să hrăni.

Și iată, dară, că nici una din céle zéce porunci nu ținem, nici facem. Iar de va socoti cineva din noi cum că vorbele acestia nu sînt adevărat, îi las în seama cugetului său

---

2 legea C // 4 Drept ce] deci pentru ce C / să 2] dar B // 5 împotrivă C / și lui] și a lui B // 6 ne-ar fi B, C // 7 *lipsește* 10 porunci sînt scrise în lége și nici una nu ținem C // 9 iar C // 10 nu luăm B // 11 dășărt C / iar C // 12 a 3-ia B / adică C // 13 iar C / atuncea C // 15 iar C // 16 și-i și] și-i B, C // 20 faptile C // 21 șase C / iar C // 22 care B, C // 23 șapte C / iar C / luăm C // 25 strînb B, C / iar C // 26 pă C / sfînta *Evanghelie*] *Evanghelie* C / pierdem [1-2] C // 27 cinstia B, C // 28 muerea C // 29 iar 1—2 C // 31 zécia B / striin B, C // 32 iar C / luăm C // 33 dar C / 10 C // 34 Iar] și B // 35 acestea C / adevărate, B, C //

și de nu-l va bate cugetul în sine, atunce poate că acel om va fi au prea sfînt și drept înaintea lui Dumnezeu, au iaste nesimțitoriu.

Ce tu, Doamne, cela ce pentru bunătatea ta cea de margine și multa milostivire ai voit de ai luat trupul firii noastre cei slabe și ai împlinit toate ale legii, îndură-te și ne luminează și noao minţile și inimile, ca să ne arătăm împlinitori legii și ale poruncilor tale și ne miluiaste ca un milostiv, după mulțimea îndurărilor tale, ca de pururea să mărim numele tău cel prea slăvit. Amin./

f. 31 CUVÎNT DE ÎNVĂŢĂTURĂ LA DUMINECA LĂSATULUI DE BRÎNZĂ

Astăzi n-am a spune alt nimic înaintea dragostei voastre ca să vă ospetez sufletéște, fără numai puţine cuvinte de învăţătură, carele mă rog să le ascultaţ toţ cu dragoste, neuitîndu-vă atîta la neputinţa și neștiinţa învăţăturilor méle, cît la pohta și dragostea ce am de-a pururea cătră înţelepţiia voastră. Și măcar că nu iaste cu putinţă să folosiţi dintr-însele, iară ajutorînd Dumnezeu, nici de tot fără de folos nu veţ rămînea.

Vedem în sfînta *Scriptură*, la 2 capete ale *Facerii*, cum că Dumnezeu au poruncit lui Adam ca din tot lemnul ce iaste în grădină, cu mîncare, să mănînce, iar din lemnul a pricépe binele și răul să nu mănînce, că în ce zi va mînca, cu moarte va muri. Tîlcul acestor cuvinte iaste mare și adînc și numai dascalilor iaste dată să o tîlcuiască, după cum să cade; iară eu, după putinţă, voiu zice foarte pre
f. 31v scurt numai céle ce mă voiu pricépe / că sînt drépte.

Cuvintele acélia ce zic: „Din tot lemnul ce iaste în grădină, cu mîncare, să mănînci", socotesc că nu voiu greși de voiu zice că din toată învăţătura cea dreaptă și din toate cuvintele lui Dumnezeu, ce sînt în grădina sfintei besérici ai răsăritului, ca o hrană sufletească, cu bucurie

---

1 atuncea B, atunci C // 3 nesimţitor C // 4 ce tu] ci tu B, C / cela ce] ce C / cea de] cea făr'de C / de margine] nemărginită B // 6 nostre B // 7 și ne luminează] luminează-ne C // 8 poruncilor C / miluește C // 9 de-a pururea C // 11 *lipsește* de învăţătură C // 13 dragostii C // 15 care C / ascultaţi C / toţi C // 17 de-a puriurea B // 19 iar C // 20 făr'de folos C / veţi B, C // 21 cap C // 22 că din C // 26 dat C // 27 pe scurt C // 28 ce mă voiu] ce nu mă voiu B // 29 acelea C // 30 mănînce B, C // 33 biserici a răsăritului C //

tot creştinul, cu dulceaţă să mănînce. Şi ne putem încredinţa de aceasta şi de pe cuvintele ce zice Hristos la Mathei, în 4 capete că: „Nu numai cu pîine va trăi omul, ci cu tot cuvîntul carele iaste din gura lui Dumnezeu". „Iară din lemnul ce zice a pricépe bine şi rău să nu mîncaţi, că în ce zi veţ mînca, cu moarte veţ muri", poci zice şi pentru aceasta cum că de păcatul ce să face cu pricépere, fieştecarele să se ferească, că în ce zi îl va face, cu moarte va muri. Că mai rea moarte, decît a fi neştine prin păcat despărţit de Dumnezeu, nu iaste alta. Că zice Ioann, la 3 capete, că: „Cel ce face păcatul de la diavolul iaste, că din ceput diavolul păcătuiaşte".

f. 32 Iară putem zice şi într-alt chip, că în toate / zilele ce sînt în grădina anului, célia ce sînt spre hrana trupului rînduite cu socoteală şi făr' de vicleşug, fieştecarele să mănînce. Iar din postul cel hotărît pentru folosul cel sufletesc, carele cu pricéperea noastră îl putem face bine şi rău, nimeni să nu-l strice, că în ce zi îl va strica, cu moarte va muri; pentru căci că calcă porunca lui Dumnezeu şi mai rea moarte, decît a călca neştine porunca lui Dumnezeu, nu iaste alta; că va fi izgonit de dînsul din grădina beséricii, ca şi Adam din raiu.

Şi dintr-acéste puţine cuvinte ce am zis să poate înţelége cum că, voiniciia mîncării ce au dat Dumnezeu lui Adam, să adevăra şi légea postului, iar mai vîrtos să zic, să încredinţa porunca lui Dumnezeu, pentru ca să cunoască Adam că are mai mare peste dînsul şi cu, că nu iaste volnic a călca porunca, ca în ce zi o va călca, cu moarte va muri. Drept acéia, acela însuş făcătoriul şi poruncitoriul lui Adam, în zilele céle de apoi arătîndu-să pre pămînt şi cu oamenii împreună vieţuind, pentru f. 32v ca să ne arate noao cum că iaste cu cale şi cu / dreptate să ne supunem poruncii lui Dumnezeu şi cum că iaste foarte de folos să postim, întîi el însuş au postit 40 de zile şi 40 de nopţi, precum să véde la Luca, în 4 capete, puind postul acesta înaintea ochilor noştri, ca să privim

2 de pe] după C // 4 care C // 5 Iar C // 6 veţi [1-2] C / pociu B // 8 fieştecare C / să să ferească C // 10 Ioan B, C // 11 cap C / că cel ce] că ce B // 12 diiavolul B / păcătueşte C // 13 Iar C // 14 cele C // 18 să nu strice C // 19 căci că calcă porunca lui Dumnezeu] pentru că a lui Dumnezeu poruncă o calcă C // 25 légia B // 28 *după* porunca, *ad.* lui Dumnezeu B // 29 *lipseşte* acela C / făcătoriul] făcătorul acela C // 30 poruncitorul B / arătîndu-se B, C // 32 ca să ne] ca să B // 34 întîiu B // 35 cap C //

într-însa ca într-o oglindă, în toată viața noastră și să ne aducem aminte de pacostea ce s-au întîmplat lui Adam din călcarea poruncii și din mîncare.

Pentru acéia trebuiaște dară și noi, de vréme ce ne-au învrednicit Dumnezeu și am ajuns ca să întrăm de mîine în călătoriia sfîntului post, cu pohtă și cu dragoste să priimim porunca stăpînului și după putință să facem și céle poruncite. Și pentru căci avem a mérge la război asupra vrăjmașului sufletelor noastre, trebuie să ne gătim ca niște ostaș vitéji ai lui Hristos, încingîndu-ne mijloacele noastre cu adevărul, după cum zice fericitul Pavel și să ne încălțăm picioarele cu gătirea *Evangheliei* păcii și să ne îmbrăcăm cu zaoa dreptății și să punem coiful mîntuirii pre capetele noastre și să luom pavăza credinții în mîinile noastre, cu carele vom putea stinge toate să-
f. 33 geţile / vicleanului céle arzătoare și sabiia duhului, care iaste graiul lui Dumnezeu; pentru că nu iaste lupta noastră spre sînge și trup, ci cătră domnii, cătră puteri, cătră țiitorii lumii întunéricului veacului acestuia, spre vicleșugul duhurilor celor de supt ceriu.

Vrînd, drept acéia, a face această călătorie asupra vrăjmașului sufletelor noastre, precum am și mai zis, trebuie să luom împreună cu noi 5 lucruri, să ne fie ca o merinde la vréme de primejdie, care lucruri sînt acéștia: ispovedania, rugăciune, postul, milostenia și dragostea.

Cu ispovedaniia să ne spălăm păcatele, mărturisindu-ne înaintea duhovnicilor noștri, cu frică și cu inimă înfrîntă, ca înaintea lui Dumnezeu pîrîndu-ne înșine pre noi, iar nu să dăm pricina la alții sau să zicem că de nevoe am făcut, sau prin neputință, că nu ne vom folosi nimic, precum nu s-au folosit nici Adam; că vrînd Dumnezeu să-l aducă la pocăință, în loc de a-ș cunoaște greșala și a-ș mărturisi păcatul, el făcea pre Dumnezeu vinovat, căci i-au dat muiare și muiarea iară să cura pre șarpe. Și să fie ispovedaniia noastră cu nădéjde bună cum că ne va erta Dumnezeu, iar nu cu deznădăjduire, precum /
f. 33v au făcut Cain zicînd că: „Mai mare iaste vina mea decît

---

1 *lipsește* într-însa C // 4 trebuește C / dar C // 10 ostași C // 11 mijloacile C // 12 *Evanghelii* C // 14 capetile C / luăm C // 24 acestea C // 26 păcatile C // 29 să dăm princina] să aruncăm pricina C // 30 neputință] neștiință C // 32 a-și cunoaște C / grașala B // 34 muere C / muerea C / iar C // 36 *ad. marginal* cu dăznădăjduire B, dăznădăjduire C //

a mi să erta mie". Așijderea și Iuda, măcar că s-au mărturisit înaintea arhiereilor cum că au greșit de au vîndut sînge nevinovat, iară nu i-au folosit nimic acea ispovedanie, căci era cu deznădăjduire.

Și ispovedania trebuie să o facem cu gînd ca acela ca să nu mai greșim înainte; că faraon măcar că s-au mărturisit, zicînd: „Greșit-am Domnului", iar n-au folosit nimic, căci nu gîndiia a să părăsi de răutăț și pentru acéia au și perit. Nici să fie ispovedania noastră cu deznădăjduire, ca a Iudei, că și el, măcar că s-au mărturisit înaintea arhierilor cum că au greșit de au vîndut sînge nevinovat, iar nu i-au folosit nimic acea ispovedanie, că au fost cu deznădăjduire, ci să avem nădéjde bună ce de ne vom ispovedui cu inimă curată și cu gînd ca acela ca să nu mai greșim ne va erta Dumnezeu și vom auzi ca David: „Și Domnul au mutat păcatul tău; nu vei muri".

Cu rugăciunea să cérem de la Dumnezeu mîntuire sufletelor noastre că ni-o va da, după cum singur Hristos zice: „Céreț că să va da voao". Că rugăciunea ce să face cu căldură, den inimă, pătrunde ceriurile și întră în ure-
f. 34 chile lui Dumnezeu. / Zice și sfîntul Ioann Zlatoust, cum că unde să face rugăciunea cu mulțemită, vine darului Duhului Sfînt și dracii să gonesc și toată putéria potrivnicului să depărtează și fuge. Și iarăși într-alt loc zice cum că rugăciunea iaste pază curățeniei, pecéte fecioriei, oprélişte mîniei, ținére mîndriei, curățenie zavistiei, pierzare urgiei și temeiu păcii; și, în scurte cuvinte, cela ce face rugăciune, vorbéște cu Dumnezeu.

Cu postul să ne ușurăm trupul, să ne limpezim mintea și să ne bucurăm cu sufletul, ca să vie darul lui Dumnezeu asupra noastră, care post trebuie să-l facem cu rugăciuni amestecat. Că precum nu sînt dulci bucatele făr' de sare, așa nici postul făr' de rugăciuni.

La a doaoa carte, la încéperea postului zice sfîntul Grigorie cum că postul iaste pace de obște a sufletului

---

3 iar C // 4 dăznădăjduire C // 8 nu gîndiia] nu vrea C / răutăți B, C // 9 dăznădăjduire C // 10 ca a Iudei] ca Iudii, precum am zis mai sus C / că și] ca și B // 10—13 *lipsește* că și el, măcar că s-au mărturisit înaintea arhiereilor cum că au greșit de au vîndut sînge nevinovat, iar nu i-au folosit nimic acea ispovedanie, că au fost cu deznădăjduire C // 19 céreți B, cereți C // 20 din inimă B, C / ceriule B // 21 Ioan B // 22 mulțumită B, mulțămită C / darul C // 23 puterea C / protivnicului C // 24 dăpărtează C / iarăș B, C // 25 curățenii C / pecetea C // 26 oprire C / mînii C / mîndriii B, mîndrii C / zavistii C // 27 urgii C // 32 amestecatu B / bucatile C // 33 postol B // 34 doao B, 2 C //

şi a trupului, traiu făr'de turburare, petrecanie cu bună întocmire, viaţă ce veseléşte pre Dumnezeu şi întristează pre vrăjmaşul; că precum sînt păzitori celor ce postesc sfinţii îngerii şi-i feresc de toate primejdiile, aşa sînt şi celor ce nu postesc păzitori dracii şi-i îndeamnă la multe păcate.

f. 34v Drept / acéia trebue să ne ostenim ca să nu avem părtăşie cu diavolul, că nu s-au făcut nimeni ucenic bunătăţilor din cei ce s-au îndestulat în mîncări, după pohta lor, nici din cei ce iubiia răsfăţările s-au făcut sfînt, nici din cei ce-au vieţuit trupéşte s-au făcut părtaş împărăţiei ceriului.

Ştiu bine că nu ne va lăsa obiciaiul şi năravul cel rău ca să ne postim de bucate; ce încailea să ne postim de răutăţ, că spre mîncare (n-am cum mai zice într-alt chip) ne îndeamnă blestematul acesta, de pîntece, dară a face rău n-avem îndemnător pre nimeni. Că trupului îi trebuiaşte mîncare, iar sufletului nu-i trebuiaşte răutăţ; şi din mîncare cunoşti (la focul) oarece dulceaţă, iar din răutate nu să cunoaşti alt nimic, fără numai vătămare de suflet şi călcare de lége.

Cu milostenia să îmblînzim pre Dumnezeu, dînd cu dragoste milă, din agonisitele noastre céle drépte, lipsiţilor, săracilor, streinilor, bolnavilor şi celor ce sînt întru închisori. Şi atunce vom fi şi noi miluiţ de Dumnezeu, după cum zice la céle zéce fericiri; iar de vom da milă
f. 35 din jafurile ce facem, / mai multă osîndă vom cîştiga şi de să va luneca cineva cu firea şi va zice în mintea lui că nu ştiu ce grăesc, lăsîndu-se în nădéjdia cuvîntului lui Ioann ce zice: „Faceţ şi voi milostenie din mamonul nedreptăţii", trebuiaşte acela ce va gîndi acel lucru să meargă întîi să întrébe pre cei ce ştiu şi tîlcuesc sfînta *Scriptură*, făr' de vicleşug, să vază cu ce gînd l-au zis Ioann acel cuvînt, apoi să gîndească rău asupra mea.

3—4 sînt păzitori sfinţii îngeri celor ce postesc C // 4—5 aşa sînt păzitori dracii şi celor ce nu postesc C // 7 părtăşie] împărtăşire C // 10 — 11 *ad. marginal* sfînt, nici din cei ce au vieţuit trupéşte s-au făcut B // 11 împărăţii C // 13 obicéiul B // 14 ce] ci B, C / încai C // 15 răutăţi B, C // 16 ne îndeamnă] de îndémnăm B / dar C // 18 trebueşte [1-2] C / răutăţi B, C // 19 din] de C / cunoaşte B, C // 22 dînd] miluind C // 23 *şters* milă C / agositele B / lipsiţilor] pă lipsiţi ·C // 24 săracilor] pă săraci C / streinilor pă streini C / bolnavilor pă bolnavi C / celor] celor ce B, pă cei C // 25 atuncea C / miluiţi B, C // 26 10 B, C // 28 de se va luneca B // 29 nădéjdea B, nădejdea C / *după* lui *ad.* evanghelistului C // 30 Ioan B / faceţi B // 31 trebueşte C // 32 întîiu B, C //

Gîndul lui Ioann iaste acesta: faceţ, zice, şi voi milostenie din mamonul nedreptăţii. În ce chip? Cu lacrămi, cu inimă înfrîntă şi cu gînd ca acela ca să nu mai faci după acéia strîmbătate nimănui, nici să jăfuiţi şi apoi, atunce va fi acea milostenie priimită; care lucru să poate încredinţa şi de pe Zacheu, că au zis: „Iată, jumătate de avuţiia mea o dau săracilor şi de am năpăstuit pre cineva cu ceva îi întorc împătrat". Auzit-aţ ce zice Zacheu, căruia au zis Hristos: „Astăzi să făcu mîntuire casei aceştiia, pentru că şi acesta fiiu lui Avraam iaste", adecă au făcut cu gînd şi cu inimă ca a lui Avraam acea milostenie, iar nu ca unii dintre noi ce fac jafuri şi fac cîte
35v sînt mai/réle pre pămînt, apoi să duce cu gînd ca acela ce dă vreunui popă să-i facă sărindariu ca să i să iarte păcatul şi el tot cu totul stă în tina răutăţii. Nu aşa, ticăloşii de noi, nu aşa, că Dumnezeu nu să înşală!

Cu dragoste să ne încredinţăm că de vom iubi pre vecinii noştri după porunca lui Dumnezeu, ca înşine pre noi şi le vom face bine vom fi şi noi Dumnezei şi fii celui de sus, după cum zice David. Că dragostea iaste singur Dumnezeu şi cela ce rămîne în dragoste, în Dumnezeu rămîne şi Dumnezeu într-însul, după cum zice Ioann: „Şi de vom erta greşalele tuturor celor ce ni-au greşit noao, ne va erta şi Dumnezeu greşalele noastre". Că ce folos iaste trupul să fie deşărt de bucate, iar sufletul a-l umplea de păcate; ce folos iaste a fi galbeni şi ofilit de post, iar de pizmă şi de urîciune a fi aprins; ce folos iaste a nu bea vin şi a fi beat de veninul mîniei; ce folos iaste a nu mînca carne şi cu hulele a rumpe carnea fraţilor noştri; ce folos iaste a ne conteni de céle ce sînt, uneori slobode şi a face acélia ce nu sînt niciodată, cu vreun mijloc, slobode.
f. 36 Că Dumnezeu pre aceia / iubéşte şi-i cinstéşte pre carii să feresc de céle oprite. Că acéste puţine cuvinte, ce-am vorbit aţ înţeles lupta noastră cu cine iaste şi cu ce fel de arme şi de merinde ne trebuiaşte să mérgem asupra lui şi cu ce mijloc să-l biruim.

---

1 faceţi B, C // 4 nimenuiu B // 5 atuncea C // 6 de pe] după C // 7 avuţie B / o dau] dau C / pre] pă C // 8 Auzit-aţi B, C // 9 i-au zis C / casii B, C // 10 fiiul B, C / adică C // 12 dintru B // 14 sărindar B, C / erte // 20 *ad. marginal* Că dragostea iaste singur Dumnezeu şi cela ce B // 23 greşalile C / ne-au greşit B, C // 24 greşalile C / *lipseşte* iaste C // 26 galben B, C // 28 veninul] vinul C / mînii C / 29 hule C // 30 conteni] opri C / uniori B, C // 31 acelea C // 33 Că] cu C / acéstia B / ce am] am C // 35 *lipseşte* şi de merinde C / trebueşte C //

Drept acéia fieştecarele, după putinţă, să nu lenevească a să nevoi, că nu va greşi. Am înţeles cum că iaste obiciai de vă adunaţ de seară în divan şi faceţ puţină oraţie înaintea domnului şi după acéia céreţi ertăciune; şi măcar că nu mi s-au întîmplat pînă acum să văz cu ochii, iar foarte mi-au plăcut şi am fericit obiciaiul acesta, că iaste lucru cuvios a cére ertăciune de la stăpînii şi mai-marii noştri, nu numai într-această zi, căci vom să întrăm în zilele sfîntului post, ci poci zice că să cuvine să cérem ertăciune în toate zilele; că precum greşim înaintea lui Dumnezeu în tot ceasul, aşa greşim de pururea şi înaintea mai-marilor noştri, cu cuvîntul şi cu fapta, cu voe şi făr'de voe, prin ştiinţă şi prin neştiinţă, de faţă şi pre ascuns.

Iar apoi, luînd seama cu tot denadinsul sfîrşitul acestui lucru, foarte mă întristez, că obiceaiul iaste frumos la
f. 36v vedére şi rău la pricépere; / că nici ertăciunea ce céreţ de la stăpîni nu iaste curată, nici acéia ce luaţ unul de la altul, că iaste plină de pizmă şi de zavistie şi plină de răutate, că nu iaste cu gînd curat.

Ci vă rog, iubiţii miei, pentru preascump sîngele lui Hristos, care ş-au vărsat pentru noi, păcătoşii, să vă părăsiţi de acéia, că veţ cădea în osîndă, dintru carea osîndă eu, nevrédnicul şi mult păcătosul rog pre milostivul şi iubitorul de oameni, Dumnezeu, ca să ne mîntuiască pre toţi şi să ne învrednicească să petrécem sfîntul post cu pace, cu sănătate, cu viaţă curată şi cu spăsenie sufletească, ca să putem vedea şi luminata lui înviiare. Amin. /

1 fieştecarile C / să nu] să nu să B // 2 că nu va greşi] că lenevindu-să rău va greşi C / Am înţeles] vedem C / obicéiu B, obiceiu C // 3 adunaţi C // 3—8 *textul este şters şi completat astfel:* vă adunaţi de la unul pînă la altul şi céreţi ertăciune, care foarte obiceiu bun iaste acesta şi faptă cuvioasă a cere ertăciune unul de la altul şi nu numai C // 8 într-aceasta B, întru această C / căci] ce C // 9 pociu C // 11 de-a pururea B, C / *lipseşte* şi C // 12 mai marilor noştri] oamenilor C // 13 faţă] vaţă B // 15—16 *şters* Iar apoi, luînd seama cu tot denadinsul sfîrşitul acestui lucru, foarte mă întristez C // 16 că] însă C / obiceiul C // 17 şi rău la pricépere] dar iaste rău într-ascuns C / cereţi C // 18 stăpîni] cei mari C / luaţi C // 19 că] ci C // 21 iubiţii miei] creştinilor C // 22 ş-au] s-au B, C // 23 ca să nu cădeţi în osîndă C / care B, C // 24 *şters* nevrédnicul şi mult păcătosul C // 27 sănătate B, C / 28 Înviere C //

Puțin ajutoriu va putea lua un bogat de la un sărac și puțină laudă va auzi un cinstit de la un neînvățat. Drept acéia dară și eu, știindu-mi sărăciia bunătăților și slăbiciunea învățăturii, stau de mă mir ce voiu face. Că de o parte uitîndu-mă măririlor preasfintei fecioarei Mariei a căriia intrarea cea cu pohfală în besérică astăz prăznuim; de altă parte, văzînd atîtea cinstite obraze, împodobite cu florile bunătăților și cu înțelepciune, mă spăimîntez și nu cutez a grăi. Că ce tărie are ticăloasa mea limbă, a lăuda și a cinsti cu vrednicie pre una ca aceasta, carea iaste aleasă și întru tot îmbunătățată mai nainte decît toată zidirea, după cum zice la *Cîntarea cîntărilor*? Sau ce putére are izvorul mieu cel cu o picătură de apă, să adape o grădină sufletească ca aceasta?

Iară încăși, de vréme ce darul Duhului Sfînt, carele pururea tămăduiaște céle neputincioase și célia care nu sînt desăvîrșit le împlinéște, acelaș să-m dea și mie putére
f. 37v și ajutoriu, ca să pociu zice / puține cuvinte în slava lui Dumnezeu și întru cinstea și lauda Născătoarei de Dumnezeu.

Véde-să în sfînta *Scriptură*, la a treia carte a Împăraților, la al 6-lea cap, cum că împăratul Solomon au făcut casa Domnului cu trei despărțituri; și în despărțitura cea dintîiu sta mulțimea norodului, întru a dooa despărțitură sta arhireii și preoții, iară întru a treia despărțitură era Sfînta Sfintelor, întru carea nu putea să între nimenea, fără numai arhiereul, într-un an odată, de tămîia locul acela și să ruga lui Dumnezeu pentru mîntuirea lui și a norodului, precum zice fericitul Pavel, la al 9-lea cap cătră evrei: „La cortul cel dintîi pururea întra preoții, de făcea slujbele, iară la cel de al doilea, într-un an odată, singur arhiereul, nu făr'de sînge carele aducea pentru dînsul și pentru necunoștințele norodului". Caré besérică

1 Cuvînt la întrarea în besérică a Născătoarei de Dumnezeu, la noemvrie 21 C // 2 ajutor C // 4 dar C // 7 pohvală C / astăzi B, C // 12 care C / îmbunătățită B // 13 Cîntarea] Carta B // 16 încăș C // 17 tămăduește C / cele C / carele B // 18 același C // 19 ajutor C // 20 cinstia B / Născătoarii B // 22 la a 3 carte C // 23 al șaselea B // 24 3 C / dăspărțituri C / și în] și C / dăspărțitura C // 25 dintîi C // 26 dăspărțitură C / iar C / dăspărțitură C // 27 era] sta C / care C // 28 fără numai] fără B // 31 dintîiu B, C / pururea C // 32 iar C // 34 necunoștințile B, necunoștiința C / Care C //

despărţitura cea dintîi, unde sta norodul să închipuia ceriului carele stă deasupra noastră, unde iaste văzduhul şi sînt acolea toate păsările céle zburătoare; iară a dooa f. 38 despărţitură, / unde sta arhiereii şi preoţii să închipuia ceriului al doilea, carele stă deasupra ceriului dintîi, unde sînt puterile céle cereşti, adecă îngerii şi sufletele drepţilor; iară a treia despărţitură, unde era Sfînta Sfintelor şi întra într-un an odată numai arhiereul, să închipuia al treilea ceriu, carele stă deasupra celui de al doilea, întru carele nu întră nimenea, făr'numai adevăratul arhiereu Hristos, Dumnezeul nostru.

Şi de pohtiţ ca să vă încredinţaţ cum că besérica acéia era închipuirea ceriului, ascultaţi de vedeţi ce zice fericitul Pavel, iară la al 9-lea cap către evrei: „Pentru că nu în sfinte făcute de mîni au întra Hristos, pildă celor adevărate, ci într-acestaşi ceriu să se arate acum féţii lui Dumnezeu pentru noi".

Şi pentru ce să numiia Sfînta Sfintelor? Nu pentru alta, fără numai căci era într-însa céle doao table ale legii ce au dat Dumnezeu lui Moisi în muntele lui Horiv şi toiagul cel înflorit al lui Aaron şi năstrapa cea cu mannă şi cădélniţa cea de aur şi lada legii. Iară eu pociu zice / f. 38v că să numiia mai vîrtos Sfînta Sfintelor nu pentru căci era stătătoare într-însa numai céle lucruri trecătoare, carele închipuia multe taini ale beséricii noastre, ce şi pentru căci s-au învrednicit a lăcui într-însa 12 ani sfînta sfintelor cea adevărată, adecă sfînta Fecioară, carea au născut mai presus de fire pre sfîntul sfinţilor, pre Mesiia cel făgăduit.

Şi cum că să închipuia besérica acéia ceriului iaste lucru dovădit, căci ia iaste ceriul cel adevărat carele au răsărit pre soarele dreptăţii şi în pîntecele ei au lăcuit ca întru al treilea ceriu o faţă a sfintei troiţe, Fiiul şi cuvîntul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, adevăratul arhiereu, de au zidit a doua oară neamul omenesc şi să ruga lui

---

1 dăspărţitoarea C / dintîiu B // 3 iar C // 4 dăspărţitură C // 5 cerului B / stea C / dintîiu B // 6 adică C / sufletile C // 7 iar C / dăspărţitură C // 8 fără numai B, C // 12 pohtiţi B, C / încredinţaţi C // 13 ascultaţi B // 14 iar C / ovrei B // 15 mîini B, C // 16 într-acestaş C / să să arate C // 18 pentru ce să] pentru ce B // 19 cele 2 table C // 20 muntele Horiv C // 22 iar C // 24 *ad. marginal* într-însa numai acele lucruri trecătoare B // 25 bisericii C / ci şi B, C // 27 adică B, C / care C // 30 bisérica C / cerului C // 31 dovedit B, C / căci ia iaste] căci iaste B, C / care B // 32 soarile B, C / pîntecile B, C //

Dumnezeu Tatăl pentru mîntuirea lui Adam şi a necunoştinţei lui. Iară pricina pentru căci au întrat sfînta Fecioară, de au lăcuit atîţea ani la acel loc sfînt, măcar că iaste ştiut la toţ iară încăş cu cuviinţă iaste să o spunem şi noi.

În vremile céle de demult era obicei la jidovi şi care om nu făcea coconi era hulit şi urît de toţ măcar de ar fi f. 39 fost de neam cît de mare şi bogat; / şi cînd ducea darurile lui la besérică la priimiia preotul pre urma tuturor şi sta la besérică mai jos decît toţ şi bucate nimeni nu mînca cu el, ci-l ţinea toţ ca pre un urgisit de Dumnezeu.

Deci Ioachim şi Anna, fiind sterpi, s-au întîmplat, într-o sărbătoare mare ce avea jidovii, prin neştiinţă şi făr' de nici un vicleşug, ca nişte oameni bogaţ şi de neam împărătesc ce era, au dus darurile lor mai nainte decît alţii la besérică. Şi, văzîndu-i preotul, atîta i-au înfruntat şi i-au dojenit, cît i-au scos din besérică cu mare ruşine şi cu multă urgie i-au gonit, împreună cu darurile ce adusése. (Oare ce jale şi scîrbă socotiţ că vor fi luat în inima lor nişte oameni mari ca acéia?) Iară ei, blagosloviţii, au priimit înfruntarea şi urgia preotului cu multă cucerie şi, plecîndu-ş capetele, să ducea plîngînd cu amar la casa lor, nezicînd nimic, nimănui.

Iară acum să nu carea cumva să îndrăznească preotul, sau arhiereul, să înfruntéze pre cineva, nu pentru căci nu are coconi ci pentru căci face fărdelegi şi strîmbătăţ, f. 39ᵛ că apoi iaste vinovat morţii. / Iară măcar că avea Ioachim şi Anna multă jale în inima lor, pentru urîciunea şi hula ce avea de către toţ pentru stîrpiciunea lor, iară de pururea să ruga, cu lacrămi, dintru adîncul inimii lor, stăpînului firii, ca să facă milă cu ei, să le dezlége sterpiciunea şi să le dăruiască roadă pîntecelui lor; nu doară pentru ca să le rămîie după moartea lor feciori să-i pomenească, după cum pohtesc oamenii aceşti de acuma, sau să le moştenească moşiile şi avérea, ce numai cu făgăduială ca

---

2 Iară pentru pricina căci au întrat B // 4 toţi B, C / iar C // 6 obiceiu C // 7 toţi B, C // 9 bisérică C / mai pre urma C // 10 bisérică C // 10–11 toţi C // 14 bogaţi C // 15 daruri B // 16 bisérică C // 17 dojănit C / biserică C // 19 socotiţ B, C // 20 oameni] oani B / iar C // 22 plecîndu-şi C / capetile C // 24 iar acuma C/ care C // 25 căci] că C // 26 cuconi B / strîmbătăţi C // 27 iar C // 28 inima] ima B // 29 toţi C / iar C / de-a pururea C // 31 stîrpiciunea B // 32 dăruiască B / pîntecilui B / doar C // 35 avéria B / ci B, C //

acéia ca, de vor naşte vreun prunc, au parte bărbătească, au parte fămeiască, să-l închine lui Dumnezeu.

Vedeţ dară, acum, pohtă şi dragoste creştinească, vedeţ căldura de inimă, vedeţ rîvnă. Cine să află acu, pre acéste vremi, au din cei bogaţ, au din cei săraci, măcar de ar avea 100 de feciori, să închine unul lui Dumnezeu? O ţin lucru necuvios şi lucru de nimica, zicînd multe cuvinte deşarte, carele mă ruşinez a le grăi.

Însă Dumnezeu, după cum zice David: „Voia celora ce să tem de dînsul va face şi rugăciunea lor va asculta". / f. 40 Împlinindu-se sorocul sfatului lui Dumnezeu, cel mai nainte de toţ vécii şi sosind vrémea şi ceasul acela, aflîndu-se şi vase alése ca acélia, binevoi Dumnezeu dă dăzlegă sterpiciunea Annei şi născu prin făgăduinţă, după cum au născut Sarra pre Isaac, Revecca pre Iacov, Rahil pre Iosif, făméia lui Manoe pre Sampson, Anna, făméia lui Elcana pre Samuil şi Elisaveth pre Ioann Bătezătoriul. Aşa şi fericita Anna făméia lui Ioachim, născu scaun sfînt lui Dumnezeu, pre fecioara Mariia, ca să se odihnească pre dînsa cela ce să odihnéşte pre scaunele céle îngereşti şi-ş găti luiş ceriu însufleţit cela ce au întărit ceriurile cu înţelepciunea sa şi pămîntul l-au întemeiat pre ape, de carele să cutremură toate adîncurile şi beznele iadului.

Şi au avut mare dreptate Ioachim şi Anna ca să nască pre una ca aceasta din pîntecele lor; una pentru că era amîndoi de neam împărătesc şi să trăgea din semenţiia lui David şi era foarte drepţi şi buni înaintea lui Dumnezeu şi alta că au cîştigat această roadă blagoslovită cu multă f. 40v durére / de inimă, cu multă rugăciuni cu multe milostenii şi cu multe lacrămi, după cum zice David: „Cei ce samănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera". Şi au cîştigat adevărat o bucurie ca acéia, cît nu o au putut cîştiga alţi părinţi din véci, nici vor cîştiga, nici numele ce au cîştigat ei a să numi părinţi ai lui Dumnezeu.

---

2 să să închine C // 3 Vedeţi [1-2] B, C / dar C // 4 căldură B, C / de] din C / vedeţi B, C // 5 bogaţi C // 6 o sută C] 20 B // 11 *repetă* lui B, C // 12 toţi B, C / vrémia B // 13 acelea C // 14 de dezlegă B, C / Anii B / după] dupre C // 15 Reveca C // 16 Mannoe C / femeia 2 B // 17 Elcanna C // 20 scaunile B, C // 22 ceriurile] ceriule B // 23 besnile C // 26 pîntecile B, C // 30 milostenie B // 31 *ad. marginal* şi cu multe lacrămi, după cum zice David B // 34 *lipseşte* nici 2 C //

Drept acéia, trecînd 3 ani după naşterea Fecioarei, o duseră părinţii ei la besérică cu multă pofală de fecioare, cu făclii aprinse, după prorociia lui David, să o închine lui Dumnezeu, după făgăduiala lor. Şi sosind la uşa besé-ricii, fericita Anna zise cătră preot, cu credinţă şi cu multă cucerire: „Priiméşte, preote a lui Dumnezeu, pre această cocoană, că iaste roada pîntecelui mieu, pre carea o am cîştigat cu multă durére de inimă, prin rugăciuni cu lacrămi amestecate şi o aşază în casa Domnului, că lui i-o am făgăduit, pentru căci au făcut milă cu mine şi au rădicat deasupra mea hula norodului; priiméşte-o fără de nici o îndoială şi sîrguiaşte de o du în besérică fără
f. 41 de nici o zăbavă, că lui / Dumnezeu o am închinat".

Care cuvinte auzindu-le preotul Zahariia şi văzînd şi pe preasfînta Fecioară, să minună şi zice cu bucurie mare şi cu glas de prorocie cătră Fecioară: „Tu eşti cu adevărat uşa cea de gînd a vieţii, caré o au văzut prorocul Iezechiil închisă; ce-m caută şi făr'de voia mea a-ţ deschide uşile besériicii ca să intri într-însa să lăcueşti, că cu adevărat mai vîrtos pentru tine au făcut Solomon, cu înţelepciunea de i-au dat Dumnezeu, acest lăcaş şi ţie au închipuit-o cunoscîndu-i fecioriia cu ochii cei de gînd ai prorociei lui. Şi ţie ţi să cuvine ca să lăcueşti într-însa, că acelia cîte sta într-însa ţie să închipuia. Drept acéia, deaca s-au arătat adevărul, trebuie să se rădice umbra.

Întră, fiica lui Dumnezeu, cu bucurie şi te veseléşte într-însa, că am cunoscut cu adevărat că s-au apropiat mîntuirea lui Israil, caré va să vie înfăţişat să se nască din tine.

Întră preacurată, voioasă şi véselă, de te fă lăcaş desfătat preaînălţatului Iisus, carele iaste mîntuitoriul lumii.

Întră în locul cel ales, céia ce eşti aleasă mai nainte
f. 41v de véci, ca să te hrăneşti / cu hrană cerească, carea va să-ţ fie trimisă de la părintele vécilor, prin îngerii săi.

Întră în Sfînta Sfintelor, ca ceiia ce ţi să cuvine să auzi tainele céle ascunse şi preaslăvite ce s-au grăit în cămările

---

2 bisérică C / pohfală B, pohvală C // 5 bisériicii C / zice B // 6 multe B / al lui B, C // 7 roadă B / care C // 10 i-am făgăduit-o C // 12 făr'de C / sîrgueşte C / biserică C // 13 făr'de C // 15 pe] pre B / fecioara B, C // 17 care C // 18 ci-mi caută B, C / a-ţi deşchide C // 19 bisériicii C / întrii C // 22 cunoscîndu-ţi C / prorocii B // 23 acélea B, acelea C // 25 să să rădice C // 28 care B, C // 32 mai nainte C // 33 care B, C // 34 să-ţi fie B / *lipseşte* săi B // 35 sfîntelor B // 36 tainile C / cămările B, C //

céle cerești, că tu vei să naști pre ziditoriul a toată făptura. Întră de te fă mijlocitoare mîntuirii omenești".

Și întorcîndu-să preotul Zahariia zise și cătră părinți; „Bucurați-vă și voi, soție sfîntă, păréche blagoslovită, Ioachime și Anno, căci v-aț învrednicit de v-aț făcut părinți a unii prunci sfinte ca aceștiia. Fericiți sînteți, cu toată fericirea, că de pe sémnele darurilor ce văz că are această cocoană asupra ei, cunosc adevărat cu duhul prorociei că ia iaste acoperămîntul goliciunii strămoșilor, oglinda prorocilor și izbăvirea lumii".

Deci, cu acéste puține cuvinte ce am zis, înțelégerea noastră cea de pre urmă iaste cum că pentru 2 lucruri au întra sfînta Fecioară în Sfînta Sfintelor: una pentru ca să se curățească de păcatul cel strămoșesc prin mijlocul f. 42 cuvîntului celui de bucurie ce aștepta să-i vie cu / arhanghelul Gavriil și alta, ca un vas ales ce era prin venirea Sfîntului Duh și prin umbrirea puterii celui de sus să priimească în pîntecele ei pre Fiiul și cuvîntul lui Dumnezeu.

Drept acéia dară trebuiaște și noi, cînd vom întra în sfînta besérică, să ne curățim întîi de păcatele noastre și de cugetele céle vicléne și apoi cu cunoștință întreagă să ne facem vase alése, să priimim, prin darul Duhului Sfînt, cuvîntul lui Dumnezeu în inimile noastre și așa, cu acest mijloc, vom fi adevăraț prăznuitori, măcar că pe preasfînta Fecioară, de vréme ce iaste și să numéște pricina tuturor bunătăților, nu iaste cu putință nici cu un mijloc să o cinstim și să o prăznuim, precum să cade. Pentru că cinstea ei biruiaște toată limba și covîrșaște tot cugetul omenesc, iară încăș trebue cu frică și cu bucurie; cu frică pentru păcat și cu bucurie pentru mîntuire să-i zicem toț cu un glas: „Lauda cea îngerească, bucură-te, céia ce ești plină de dar, Domnul e cu tine". A căruia mila cea nespusă și darul cel bogat să fie pururea cu noi cu toți. /

---

4 întorcîndu-se B, C / părinții ei B // 6 v-ați [1-2] B, C // 8 de pe] după C / semnile C // 10 prorociii B // 13 de pre] du pre C // 15 să să curățească C / strămoșăsc C // 16 arhaghelul A // 18 celui] cei C // 19 pîntecile B, C // 21 dar C / trebuește C // 23 cugetile C / cunoștiință B // 24 prin] pre B // 26 adevărați C // 27 fecioara C / 30 biruește C // 31 iar C / încăși C // 31—32 *ad. marginal* și cu bucurie pentru mîntuire B // 33 toți C // 36 *după* toți *ad.* Amin C //

Pentru căci iaste omul făcut de Dumnezeu, îndoit, de suflet cuvîntătoriu şi de trup simţitoriu are şi bunătăţ îndoite: sufleteşti şi trupeşti. Şi sînt bunătăţile céle sufleteşti 4: vitejiia, înţelepciunea, dreptatea şi curăţeniia. Bunătăţile céle trupeşti încă sînt 4: tăriia, întregimea, fromoséţia şi sănătatea. Şi dintr-acéste bunătăţ ale sufletului şi ale trupului nasc alte 4 bunătăţ de obşte: credinţa, nădejdia, dragostea şi smereniia.

Deci pe acéste patru bunătăţ ca pe 4 temelii nemişcate, voiu să-m întemeez vorba ce voiu să fac astăzi, cu ajutoriul lui Dumnezeu, înaintea dragostii voastre. Ce întîi voiu să vă spuiu, foarte pe scurt, a fieştecăriia bunătate, putérea şi lucrarea ce are, pentru ca să se priceapă mai lesne célia ce voiu să grăesc, apoi vom întinde vorba înainte, de vom zice, după putinţă, cîte va aduce ceasul şi ne va lumina / [f. 43] Dumnezeu, de la carele cérem şi ajutor. Ci vă pohtesc să ascultaţ cu dragoste, ca să aveţi şi plată de la Dumnezeu.

„Credinţa, după cum zice fericitul Pavel la 11 capete cătră evrei, iaste fiinţa celor nădăjduite şi lucrurilor celor ce nu să văd dovediri şi fără de credinţă nu iaste cu putinţă nimeni să fie plăcut înaintea lui Dumnezeu, nici să se apropie de el". Şi, pentru ca să vă încredinţaţ cum că iaste cuvîntul acesta adevărat, ascultaţ de vedeţi că zice Hristos cătră apostoli la 16 capete ale lui Marco: „Mérgeţ în toată lumea, propoveduiţ *Evangheliia* la toată zidirea şi cela ce va créde şi să va boteza, să va spăsi; iar cel ce nu va créde, să va osîndi".

Iată dară că fără de credinţă nu iaste cu putinţă să ne mîntuim şi să ştiţ că lăcaşul ei iaste inima omului şi viaţa ei, faptele céle bune, după cum zice apostolul Iacov: „Că precum trupul omului iaste mort făr'de suflet, aşa şi credinţa iaste moartă, făr'de fapte bune". Şi nimeni

---

1 Cuvînt la zioa sfîntului Nicolae, în luna dechemvrie 6 C // 3 cuvîntător C / simţitor C / bunătăţi B, C // 7 frumuséţia B, frumuseţea C / dintre acéste B / bunătăţi B, C // 8 bunătăţi B, C // 9 nădéjdea B, nădejdea C // 10 pre [1] B, pă C / bunătăţi B, C / pre [2] B // 11 *lipseşte* voiu [1] C / să-mi întemeez B // 12 ajutoru C / Ci C // 13 pă C / fieştecăruia B // 14 putere B // 15 celea C // 16 va] ne va C // 17 ajutoriu B 18 ascultaţi B, C // 20 cap C // 22 făr'de credinţă C / nu iaste nimeni cu putinţă C // 24 încredinţaţi B, C // 25 ascultaţi B, C // 26 cap C // 27 Mérgeţi B, mergeţi C / propoveduiţi B, C // 30 dar C / făr'de credinţă C // 31 ştiţi B,C //

să nu socotească în mintea lui cum că cu credinţa singură
f. 43v să va mîntui, de nu va face / şi fapte bune, că va greşi. Şi iată că v-am spus, cu puţine cuvinte, putéria credinţii. Auziţ şi al nădejdii.

Nădéjdia iaste o îndrăzneală adevărată cătră Dumnezeu, dată în inima omului din dumnezeiasa strălucire, ca să nu deznădăjduiască niciodată de darul lui Dumnezeu, ci să fie încredinţat cum că va lua, prin pocăinţă, ertăciune păcatelor şi verice altă cérere, sau trecătoare, sau vécinică. Şi să încredinţează şi să adeverează nădiajdia aceasta în inima omului întîi cu ajutoriul şi cu darul lui Hristos, că el iaste toată nădéjdia noastră, după cum zice apostolul Pavel cătră corinthéni: „După porunca lui Dumnezeu, mîntuitoriului nostru şi domnul Iisus Hristos, al nădejdii noastre, că printr-însul luom toate", precum însuş Hristos învaţă şi zice: „Şi cîte veţ cére întru numele mieu, aceasta voiu face, ca să se mărească Părintele întru Fiiul". Şi în darul acesta a lui Hristos, toată nădéjdia noastră să întemeiază.

Iată că aţi înţeles putérea nădejdii; să vă spuiu acum şi a dragostii. /

f. 44 Dragostea încă iaste, după cum zice fericitul Pavel, mai mare decît credinţa şi decît nădéjdia, temeiul şi vîrful tuturor bunătăţilor, caré unéşte pre mulţi întru una şi face cale cătră Dumnezeu tuturor celora ce o iubesc; caré dragoste singur Hristos o adeverează la 22 de capete ale lui Mathei, zicînd că: „Întru acéle 2 porunci, a iubi neştine pre Dumnezeu şi pre aproapele său razimă toată légia şi prorocii".

Aţi înţeles şi putérea dragostii; să spuiu acum şi a smereniei. Smereniia încă iaste sfîrşitul, legătura şi pecétea tuturor bunătăţilor, căci că de ar face neştine toate bunătăţile lumii şi smerenie să nu aibă, toate-s pierdute, toate-s stricate, toate-s de nimica şi osteneala lor iaste în deşărt, pentru căci smereniia iaste maică tuturor bunătăţilor. Şi precum maica pune multă nevoinţă din fi-

---

3 *lipseşte* cu B, C / puterea C // 4 Auziţi C // 5 Nădejdea B, C // 7 dăznădăjduiască B, C // 8 pocăinţa C // 9 trecătoare] stricătoare C // 10 nădéjdea B, C // 11 întîiu B, C // 12 nădejdea B, C // 17 să să mărească C // 18 daru C / al lui B, C // 19 nădejdea B, C // 20 putéria B // 21 dragostei C // 23 nădejdea B, C // 24 care C // 25 ce o] ce-l B// 26 care C // 27 *lipseşte* de C// 29 legea C // 30 Aţi] am C / putéria B / dragostei C // 31 smerenii C // 32 smereniia B // 34 iaste] iar B // 35 dăşărt C //

reasca dragoste ce are de hrănéşte pre copiii săi, ca să-i crească şi-i feréşte de toate ca să nu li să întîmple vreo f. 44v primejdie şi-i va piiarde, / aşa şi smereniia hrăniaşte bunătăţile de cresc şi le feréşte de toate primejdiile, ca să nu piară. Pentru căci păcatul cel dintîi şi mai mare decît toate păcatele iaste mîndriia, caré o au izvodit şi au născut singur satana, carele era înger şi să numiia Luceafăr, pentru multa lumină ce avea; care mîndrie l-au surpat şi l-au pogorît, cu toată ceata lui, întru céle mai de jos prăpăstii ale iadului. Şi dintr-atîta lumină ce avea s-au făcut decît toate negréţele şi decît toate întunérecile mai negru şi mai întunecat şi iaste să se osîndească în véci nesfîrşit pentru căci nu are tămăduială, nici vindecare rana lui, că fiind duh, nu are pocăinţă.

Şi cu acest păcat al mîndriei, pentru multa lui zavistie, au înşălat şi pe ticălosul Adam, de l-au surpat din cinstea lui şi l-au adus la moarte şi l-au pogorît şi pre dînsul în iad. Şi precum păcatul mîndriei au avut putére de au pogorît pre Luceafăr, pînă la céle mai de jos prăpăstii f. 45 ale iadului, aşa şi bunătatea smereniei / are mai multă putére decît mîndriia; că au făcut pre singur Dumnezeu, carele iaste făcătoriul Luceafărului şi s-au plecat atîta, cît au lăsat ceriurile şi toată slava şi lauda ce avea de toate puterile cereşti, de s-au pogorît pre pămînt şi s-au făcut om şi s-au smerit pînă la moarte, după cum zice fericitul Pavel, moarte de cruce; şi s-au pogorît şi pînă la iad de au scos pre Adam, cu tot neamul lui şi l-au suit împreună cu dînsul la ceriu, unde au fost şi mai înainte. Iară Luceafărul n-au putut să se mai sue, căci îl atîrnă păcatul în jos.

Că păcatul să asamînă pietrii şi-i caută să meargă la maica ei, în pămînt, de unde şi iaste. Iar bunătatea să aseamînă focului şi iaste să meargă sus, în văzduh, unde-i iaste matca, că Dumnezeu iaste foc mistuitoriu şi pară de foc supţire, precum l-au văzut prorocul Ilie. Şi precum un om are în casa lui aur, argint, scule şi alte haine şi

1 copii C // 3 pierde C / hrăneşte B, C // 5 să nu piiară B / dintîiu B, C // 6 păcatile C / care C // 11 negreţile B, C / întunérécele B, întunericile C // 13 nesfîrşiţi C // 15 mîndrii C / multa a lui B // 16 pă C // 18 mîndrii C // 19 prăpastii B // 20 smerenii C // 22 făcătorul C // 26 *după* suit *ad.* pre dînsul C // 28 dînsul] el C / mai nainte C // 29 Iar C // 31 aseamînă B / şi caută C // 33 asamînă C // 34 mistuitor C //

cînd iase din casă pune lacăt şi încue, pentru ca să nu meargă vreun hoţ să i le fure, să se păgubească, aşa şi f. 45v smereniia / încue, ca un lacăt, toate bunătăţile, ca să nu meargă hoţul cel de obşte, diavolul, să le fure şi să va păgubi de osteneala ce-au făcut.

Şi iată că, după putinţă, cu scurte vorbe v-am spus putérea şi lucrarea acelor 4 bunătăţ, carele trebuiaşte, cu toţii cîţ le-aţ auzit, să le însemnaţ în inima voastră şi să le păziţ şi, după putinţă, să le şi faceţ; şi atunce veţ fi fericiţ după cum zice Hristos: „Fericiţ cei ce aud cuvîntul lui Dumnezeu şi-l păzesc pre dînsul".

Pre acéste 4 bunătăţ ce-am zis mai sus şi v-am spus a fieştecăriia putérea şi lucrarea, ca pre o piatră în patru féţe, caré nu să poate mişca ş-au zidit toţ sfinţii şi toţ drepţii, ca nişte înţelepţi, casa bunătăţilor sale, şi, după cuvîndul *Evangheliei*: „Să pogorî ploae şi veniră rîurile şi suflară vînturile şi loviră casa acéia şi nu căzu, că era întemeiată pre piatră", care piatră iaste Hristos, după cum zice fericitul Pavel, dintru care înţelepţi şi sfinţi şi drepţi iaste unul şi acest fericit şi de-a pururea pomenit, f. 46 marele Nicolae, arhiereul Mirelor / Lichiei, făcătoriul de minuni, a căruia pomenire săvîrşim astăzi, întru acest sfînt lăcaş; carele stă deasupra muntelui beséricii ca o cetate păzită de Dumnezeu şi întărită de toate patru părţile cu 4 tunuri duhovniceşti: cu credinţa, cu nădéjdia, cu dragostia şi cu smereniia. Şi cu tunul credinţii gonéşte departe pre vrăjmaşii besérícii, pe eretici; cu tunul nădejdii aduce pre cei deznădăjduiţ către Dumnezeu; cu tunul dragostei ajută celor săraci şi lipsiţ; cu tunul smereniei sue pe cei păcătoşi la ceriu.

Stă nemişcat în muntele credinţii şi al nădejdii şi nu să poate ascunde; stă întemeiat în muntele dragostei şi al smereniei şi nu să poate pitula. Să véde de departe, că iaste la loc înalt; luminează ca o făclie aprinsă în casa Domnului, în curţile Dumnezeului nostru. Faptele lui céle

2 să să păgubească C // 7 bunătăţi B, C / trebueşte C // 8 cîţi B, C / le-aţi auzit C / însemnaţi B, C // 9 păziţi B, C / faceţi B, C / atuncea B, C // 10 veţi B, C/ fericiţi B, C / dup C / Fericiţi B, C // 12 bunătăţi B, C // 13 fieştecăruia B / piiatră B // 14 care C / toţi [1] B, C / toţi [2] C // 16 *Evanghelii* C / venire B, veni C // 18 pă C / piiatră B // 21 marile B / Mirilor B // 23 bisericii C // 24 de toate] de cîte C // 25 părţi C / nădejdea B, C // 26 dragostea B, C / tunul] tonul B // 27 pă C / bisericii C / pe] pre C // 28 deznădăjduiţi B, dăjnădăjduiţi C // 29 dragostii B / lipsiţi C / smerinii C // 30 pă C / păcătoşi C // 32 dragostei] credinţii B // 33 smerenii C / *lipseşte* de C //

bune strălucesc tuturor celor din casă, nu sînt ascunse supt obroc; luminează în toată lumea, ca lumina soarelui, minunile lui. Cunoscute-s de toț facerile lui de bine și f. 46v milosteniile, primite-s / de toț blîndéțele lui și să bucură toț de pomenirea lui, după cum zice Solomon: „Lăudîndu-se dreptul, să veselesc noroadele“. Îl mărturisesc pre dînsul adevărul lucrurilor, cum că iaste îndreptătoriul credinții și chipul blîndeții și dascalul înfrînării, precum îl cîntă besérica și pentru acéia au agonisit prin smerenie céle înalte și prin sărăcie céle bogate. Acesta au urmat dascalului și învățătoriului său Hristos, păstoriului celui bun și adevărat, care ș-au pus sufletul pentru oi. Acesta au păzit porunca lui Dumnezeu desăvîrșit și l-au iubit și pre dînsul și pre aproapele său, ca însuș pre sine.

Îl dovedéște ajutoriul ce au făcut din destul de mulți galbeni celor 3 fecioare, carele sta în cumpănă să-ș piarză fecioriia lor; că înțelegînd sfîntul cum că acel ticălos de tată al fételor, pentru că să gonească sărăciia din casa lui, au socotit să chiiame în casa lui, pe Afrodita, adecă curviia și pentru ca să cîștige puțin aur și argint, ca să se poată chivernisi, au vrut să vînză fecioriia fételor lui. f. 47 Și oftînd cu amar din mijlocul / inimii lui și plîngînd cu lacrimi fierbinți zicea: 3 fecioare, carele să văd ca 3 bunătăți ale raiului, vor să se schimbe și vor să se prefacă spre 3 răutăț ale iadului și pentru puțin cîștig vor să piarză o avuție caré iaste mai cinstită decît toate avuțiile ce sînt ascunse supt munți, sau decît toate cîte ocoléște toată lumea; și acea frumoséțe luminată ca a soarelui iaste să-ș piarză lumina și podoaba și să se facă scaun, sau să zic mai chiar cuib întunecaților draci.

Deci acéstia ce am zis mai sus, înțelegîndu-le sfîntul, au zis în sine: ba, diavole, nu voiu lăsa să se lipsească ceriul de stéle frumoase ca acéstia, nu voiu să cîștige iadul suflete atît de curate și flori așa de frumoase. Eu, o, dragoste mincinoasă, voiu să-ț sfărîm săgețile, carele

3 toți C // 4 toți C / blîndețile C // 5 toți B, C // 6 noroadile C / mărturesc B // 9 biserica C // 11 învățătoriului său] învățătorului B // 12 s-au pus C // 15 s-au făcut C // 16 piiarză B // 19 cheme C / pre C / adică C // 21 fetilor C // 22 din mijlocul] dintr-adîncul B // 23 care C // 24 să să prefață C / prifacă B // 25 răutăți B, C / piiarză B // 26 care C // 28 frumusețe B, C // 29 să-ș piiarză B // 30 cuibi C // 31 acestea C // 32 în] întru C / diiavole B / să să lipsească C // 33 acestea C / nu voi B // 35 să-ți sfărîm B, C / care C //

fără de rană omor; eu, Luceafărule, voiu să-ţ sparg toate mrejile şi-ţ voiu piiarde tot vicleşugul.

Aşa au vorbit sfîntul, apoi, pe urmă, după ce au ascuns soarele toate razele lui şi s-au stins de tot lumina zilei între întunérecul nopţii şi cînd ceriul, de osteneală, au f. 47v fost închis spre somn / toţ ochii lui, atîta cît nici luna nu priveghiia, nici una din stélele céle mai mici avea deşchise tîmplele lor céle de argint, atunce ca cînd ar fi fost nu făcător de bine, ci ca un hoţ, aleargă cu mare grabă la acea săracă de casă şi aruncînd în lăuntru, nu zic odată, sau de doao ori, ci de trei ori, mulţi galbeni, au gonit cu aceasta sărăciia şi tot răul şi tot cugetul necuvios şi au mîntuit fecioria acelor 3 fecioare din cursele diavolului.

Auzit-aţ fapta sfîntului? Priceputa-ţ fierbinţeala inimii lui spre a face bine? Înţeles-aţ putéria dragostei către aproapele? Afle-să şi acum vreunul, au din cei bogaţ, au din cei săraci, după ce va cunoaşte lipsa şi sărăciia fratelui său, creştinului, carele iaste aproapele său, să-i facă ajutor la nevoia lui, cu dragoste curată şi făr'de făţărie, de nu va avea putére cu bani sau cu altcevaş, măcar cu un sfat bun, sau cu un cuvînt de mîngîiare şi nu numai eu, ci toţ creştinii cei ce să tem de Dumnezeu, îl vor ţinea întocma cu sfîntul Nicolae şi cu alţi sfinţi, că atîta iaste Dumnezeu de mulţemit şi priimitor, cu multă f. 48 dragoste de cel/puţin a aceluia ce o va face cu credinţă şi cu dragoste, ca şi de cel mult a aceluia ce poate face.

Şi putem lua pildă de pe cei doi filéri ai văduvei, că au fost priimiţ foarte de Hristos şi de pe plata celor ce au lucrat în vie la ceasul al 11, că li-au plătit ca şi celor din ceasul cel dintîi. Că de am face cu acest mijloc bine vecinilor noştri, cum au făcut sfinţii şi cum ne învaţă sfintele *Scripturi*, sau mai vîrtos să zic, cum ne învaţă singur Hristos, carele iaste începutul şi sfîrşitul tuturor, oare ce bine socotiţ că am avea? Oare ce spor ni-ar da Dumnezeu în

---

1 făr'de rană C / să-ţi sparg B, C // 2 pierde C// 3 pă C // 4 soarile B, C / razile B, C / zilii B, C // 6 toţi B, C // 7 stéle B, stelile C // 8 atuncea B, C // 9 făcătoriu B // 11 de 2 ori C / 13 trei C / cursile B // 14 diiavolului B // 15 Auzit-aţi B, C / Priceput-aţi C // 16 Înţeles-aţi B, C / puterea C // 17 de aproapele C / Află-să C / bogaţi B, C // 20 ajutoriu B // 21 ban B // 22 mîngîere C // 23 toţi B, C / creştini C // 25 că] cu C / mulţămit B, mulţumit C / priimitoriu B // 28 du pe B, C / 2 C // 29 priimiţi B, C // 30 le-au plătit B, C // 31 *lipseşte* din ceasul cel B, *lipseşte* cel C / dintîiu B // 33 *lipseşte* singur C // 35 socotiţi B, C / ne-ar da B, C //

toate? Că zice prorocul David: „Voia celor ce să tem de dînsul va face și rugăciunea lor va asculta". Oare n-am fi și noi drepți, n-am fi și noi sfinți? Că așa ne poruncéște Hristos: „Faceți-vă sfinți, că eu sfînt sînt".

Cu fapte bune să face omul lăudat și sfînt, iară nu cu fapte réle. Nici nume vestit va putea să lase neștine, după moarte, cu răutăț. Iară noi acum, de facem vreodată cuiva vreun bine sau vreo îndemînă, cît de puțin, o facem
f. 48v mai mult cu fățărie, pentru ca să ne laude/oamenii și de nu să va supune întru toate, după pohta noastră, vom să-i scoatem binele acela pe nas, împutîndu-i totdeauna și blestemîndu-l, îi zicem să-l osîndească bine ce i-am făcut și ne lăudăm cătră unii și cătră alții.

Dară dascălul nostru Hristos nu ne învață așa, ci zice: cînd facem milostenie sau alt bine, să nu știe stînga ce face dreapta. Deci, cine va vrea să isprăvească desăvîrșit și precum să cade acéste ce zic, aibă în loc de pămînt dragostea, că acolea să va înrădăcina credința, ca un copaci și-ș va da roada sa la vrémea sa, după cum zice David: că toț copacii și toate erburile, răzimînd în pămînt cresc și să măresc și-ș dau roada, iar deaca nu razimă în pămînt să usucă și pier. Așa și credința, răzimînd în dragoste créște și să măréște și face toate rodurile bunătăților, căci pămîntul credinții iaste dragostea.

La céle zéce porunci ce-au dat Dumnezeu lui ‹Moisi› în muntele Sinaii, porunca cea dintîi și mai mare iaste pentru dragoste; că n-au zis să crezi în domnul Dumnezeul tău, ci
f. 49 „să iubești / pre domnul Dumnezeul tău, din tot sufletul tău și din tot cugetul tău și din toată vîrtutea ta și pre aproapele tău ca însuț pre tine".

Și oare pentru ce au zis „Să iubești pre aproapele tău, ca însuț pre tine?" Pentru doao lucruri: una, pentru ca să arăț dragostea carea au arătat și arată totdeauna Dumnezeu cătră tine și alta pentru căci fieștecare om să iubéște pre sine mai vîrtos decît toate lucrurile și-ș pohtéște cinstea și binele; și pentru acéia au zis să iubească cu acest mijloc

---

1 celora C // 2 *lipsește* n-am fi și noi drepți C // 5 iar C // 7 răutăți C / Iar C // 8 ouiva bine vreodată C / *lipsește* cuiva B / puțină C // 14 Dar C // 18 dragoste B / acolia B / copaciu B // 19 și-și C / vrémia B // 20 toți B, C // 22 ușucă B // 23 căci că C // 24 credinței C / dragoste B // 25 zéce] 10 C / *după* lui *ad.* Moisi C / *ad. marginal* Moisi B // 26 dintîiu B, C // 30 însuți B, C // 31 apropele B // 32 însuți B // 33 arăți B, C / carea-u arătat C // 35 *după* decît *ad.* pre C //

pre aproapele său. Că să ferească Dumnezeu, cînd ţi să va aprinde casa, sau cînd te vor năpădi niscai hoţ, vecinul tău cel de aproape va să vie să-ţ ajute, iar nu frate-tău sau altcineva din ruda ta, că aceia sînt departe; că cel ce iubéşte cu dreptate, acela şi créde. Că zice sfîntul Ioann Bogoslovul: „De va zice cineva că iubéşte pre Dumnezeu şi pre fratele lui îl uraşte, mincinos iaste; că cel ce nu iubéşte pre fratele lui, că l-au văzut (şi-l véde totdeauna), dară pre Dumnezeu, că nu l-au văzut, cum îl va putea iubi?"
f. 49v Pentru aceasta / şi domnul Hristos au zis cătră ucenicii lui: „De pe aceasta vor cunoaşte toţi că-mi sînteţ ucenici, de veţ avea dragoste între voi".

Dară acum, tu, ticăloase oame, te numeşti creştin şi ucenic lui Hristos? Dară unde iaste dragostea ce ai cătră fratele tău? Ce fel de ascultare faci dascalului în învăţătoriului tău? Încailea zi că nu eşti creştin, că-ţ faci mai multă osîndă. Nu te nădăjdui că numai cu numele ce ai, de te numeşti creştin, că te vei mîntui, că zice Hristos: „Nu cei ce-m zic mie Doamne, Doamne, vor întra întru împărăţiia ceriului, ci cei ce fac voia mea". Voia lui Hristos nu iaste alta, făr'numai dragostea; şi cel ce are dragoste cătră aproapele său şi-i pohtéşte binele, acela face toate poruncile lui Dumnezeu, că cel ce rămîne în dragoste, rămîne în Dumnezeu şi Dumnezeu într-însul, după cum zice Ioann.

Iară acum creştinii noştri atîta stau împotriva lui Dumnezeu, cît îl fac şi mincinos şi sfînta *Scriptură* zic că sînt basne şi aflări omeneşti. Şi zic: dară cum voiu să iubesc pre vecinul mieu, că-m iaste vrăjmaş? De vréme ce zici că-ţ iaste vrăjmaş, nu te numi creştin; ce zi că eşti un
f. 50 păgîn şi / un om fărdelége şi făr' de obraz. Că stăpînu-tău Hristos îţ poruncéşte să iubeşti pre vrăjmaşii tăi şi să le faci bine şi tu îi stai împotrivă şi nu vei să-l asculţi. Dară nu-ţ iai seama că tu eşti om şi mîine, poimîine vei să mori şi va să te mănînce pămîntul şi viermii. Şi de să va întîmpla

1 ca să ferească B // 2 hoţi C // 3 să-ţi ajute B, C / frati-tău C // 5 Ioan C / Bogoslov B, C // 6 zice că iubeşte cineva B // 7 pă fratile C // 8 pă fratile C / dar C // 11 Dupe B, După C / că-mi] cum B / sînteţi B, C // 12 veţi B // 13 Dar C // 14 Dar C // 16 învăţătorului C / că-ţi faci B, că îţ faci C // 17—18 Nu te nădăjdui că te vei mîntui numai cu numele ce ai, de te numeşti creştin C // 18 căci zice C // 19 *după* Nu *ad.* toţi B / ceia C // 20 *lipseşte* Voia C // 21 fără numai C // 25 Ioan C // 26 Iar C / creştinii C // 28 afrări A / dar C // 30 că iaste B / 20 ci Zi B, C// 31 stăpînă-tău C // 32 îţi porunceşte B // 33 Dar C // 34 nu iai B, nu ei C/ poimînă B//

să-ţ stea împotrivă sluga ta, sau argatul tău, nu te mînii pre dînsul şi-l baţ? Dară Hristos, că iaste dumnezeul cel adevărat şi va să judece toată lumea, pentru neascultarea ce-i faci, oare socoteşti că nu te va pedepsi şi te va bate cu osînda în véci ? Iată dară că nu-ţ iaste vrăjmaş, vrăjmaşul tău, ci mai vîrtos priiaten, că te duce la bine, deaca vei face cum te învaţă Hristos; iară de nu vei face aşa, îţ eşti tu însuţ vrăjmaş şi pierzător sufletului tău. Că de ar fi ascultat Adam porunca lui Dumnezeu, n-ar fi venit la atîta osîndă neamul omenesc; şi noi acum, de am asculta pe Hristos, n-am fi într-atîtea scîrbe şi nevoi.

Pavel apostolul zice la 13 capete cătră corinthéni: „De voiu grăi, cu limbile oamenilor şi cu ale îngerilor şi dragoste să nu aibu, făcutu-m-am / [f. 50v] ca o aramă răsunătoare, sau ca o tobă băcăind; şi de voiu avea prorocie şi voiu şti tainele toate şi toată înţelégerea şi de voiu avea toată credinţa cît măgurile a le muta, iară dragoste să nu aibu, nimic nu sînt. Şi de voiu da toată avérea mea şi de-m voiu da trupul mieu să-l arz şi dragoste să nu aibu, nimic nu folosesc".

Auzit-ai ce zice? Dară tu, căci urăşti pre fratele tău atîta cît nici în ochi nu vei să-l vezi, ci-i porţi pizmă şi-l zavistueşti pre la unii şi pre la alţii, ca să-i faci pagubă şi să-l supui, să-l sărăceşti, tu, adevărat nu eşti creştin, nici om pe pămînt, ce eşti singur Satana, carele au pîrît pre Dumnezeu la Adam. Şi care preot iaste acela de te ispoveduiaşte şi te lasă pre tine, cela ce pîrăşti de te cumineci? Acela, adevărat, nu iaste preot, ci iaste singur Iuda şi vînzător lui Hristos şi nu i să va erta nici popei, nici aceluia, măcar de ar face cîte alte bunătăţ. Că zice Hristos: „Milă pohtesc, iară nu jărtvă".

Pentru aceasta dară, iubiţii miei întru Hristos fraţ şi blagosloviţi creştini, cîţ v-aţ adunat astăzi ca să prăznuiţi şi să / [f. 51] vă bucuraţ de pomenirea sfîntului, trebue, după cît va fi putinţa a fieştecăriia, luînd pildă de pe faptele

1 să-ţi stea B // 2 baţi B, C / Dar C // 5 dar C / nu-ţi iaste B, C // 6 prietin C // 7 iar C // 11 pre C // 14 aib C // 15 băcăind] răsunînd C // 16 tainile C // 17 cît măgurile a le muta] cît şi munţi a muta C / iar C / să nu aib C // 19 arză B / să aib C // 21 Dar C / pe C // 23 pă C // 25 care C // 27 ispoveduește C / cuminici B // 29 vînzătoriu B, vînzătorul C / nu i să] nu să C / mai erta B / ba nici * B // 30 oricîte alte B / bunătăţi B, C // 31 iar C // 32 dar C / fraţi B, C // 33 blagosloviţi B, C / cîţi v-aţi adunat B, C // 34 bucuraţi B, C / după] din C // 35 fieştecăruia C / de pe] din C / faptile C //

sfîntului, să ne asămînăm lui şi să iubim întîi pre Dumnezeu, după cum iaste scris la porunca cea dîntîi şi pe aproapele nostru; să iubim pre vrăjmaşii noştri şi să le facem bine. Să cinstim pre părinţii noştri, atîta pre cei ce ne-au născut, cît şi pre cei sufleteşti, carii sînt cuvioşii călugări şi cucernecii preoţ. Să ne ferim, din cît ne va fi putinţa, de curvie, de beţie, de zavistii, de vînzări, de apucări, de năpăşti şi de alte multe ca acéstia că, sînt aflări ale începătoriului de răutăţ al diavolului, pentru ca să ne desparţă de Hristos, Domnul nostru şi să-ş bată joc de noi, după pohta lui. Şi deaca vom păzi acéstia cîte am zis, atunce vom fi creştini buni şi adevăraţ ucenici a adevăratului Hristos Dumnezeu şi făr' de nici o îndoială să avem nădéjde bună că aici, întru această lume vom petréce viiaţă pacinică şi făr' de turburare, iară în cea viitoare ne vom bucura şi ne vom veseli împreună cu sfîntul Nicolae
f. 51v şi cu toţ sfinţii, întru împărăţiia ceriului, / caré cu toţii să o dobîndim, prin darul domnului nostru Isus Hristos, a căruia milă rugăm să fie pururea cu voi. Amin.

LUNA LUI IUNIE, 29 DE ZILE. CAZANIE LA SFINŢII APOSTOLI PETRU ŞI PAVEL

Atîta sînt de mari vredniciile ale slăviţilor apostoli Petru şi Pavel, carii să prăznuesc astăzi, cît nu iaste cu putinţă limba omenească a le grăi.

Atîta sînt de multe învăţăturile lor céle vrédnice de minune cît întrec la număr năsipul mării şi stélele ceriului. Atîta sînt de minunate vitejiile lor, cît nu e să o priceapă toată limba pămîntească şi să nu să minunéze toată mintea omenească. Atîta sînt de slăvite faptele lor, cît covîrşesc

1 să ne asămînăm] să urmăm C / pe B // 2 după cum] precum C / dintîiu B // 6 cucérnicii preoţi B, C // 7 zavistie B, C // 8 altele B / acestea C // 9 răutăţi B, C // 10 dăsparţă C // 11 acestea C / 12 adevăraţi C // 13 a adevăratului Hristos] lui Hristos adevăratului C / Dumnezeu B // 14 într-această C // 15 iar C // 16 *ad. marginal* impreună B // 17 toţi C / care C // 19 *după* voi *ad.* cu toţi C // 20 *lipseşte* Cazanie B // 20—21 Cuvînt la zioa sfinţilor apostoli Petru şi Pavel, iunie 29 C // 22 Atît C / vredniciele B // 24 limbă C / a le] a C // 25 Atît C // 26 minuni C / stelile C / cerului B // 27 Atît C / să o] să le B // 27—29 cît nu e să o priceapă toată limba pămîntească şi să nu să minunéze toată mintea omenească] cît limba pămîntească şi mintea omenească nu poate a o pricepe C // 28 *lipseşte* toată B // 29 Şi atît C / laptile C / covîrşăsc B, C //

tot cuvîntul și fac făr'de graiu toată mintea spre lauda lor și spre cinstea pomenirii lor.

Deci nu mă pricep ce voiu să fac astăzi, pentru ca să împlinesc lauda prăznuirii lor. Să vorbesc? Dară ce cuvînt vrédnic va putea să aducă mintea mea cea proastă și f. 52 neștiința învățăturii / méle, ca să poată mări, după cum să cade vredniciilor lor céle mari? Să tac iar? Mă tem că mă voiu osîndi, ca un nemulțemitor și ca acela ce ascunde facerile céle mari de bine, carele ei au arătat în politiia cea creștinească, în besérica cea pravoslavnică și peste tot pămîntul ce iaste supt soare luminînd limbile céle întunecate, povățuind la credința cea adevărată oile céle rătăcite și adăogînd mulțime de credincios în besérica lui Hristos.

Și pentru ca să biruesc, drept acéia, nepriceperea minții méle îi voiu asemîna cu cei doi luminători mari, adecă cu soarele și cu luna și așa apropiindu-mă puțintel de minunatele lor fapte, cu asemînarea acelor luminaț luminător, voiu da îndrăzneală neputinții méle, spre a face, lauda lor, fugind cu aceasta împreună și de semnul nemulțumirii.

La capul cel dintîi al *Facerii* spune Moisi cum că Dumnezeu au făcut doi luminători mari: unul mai mare și altul mai mic; și pre cel mai mare, adec pre soare, întru stăpînirea zilii, iar pre cel mai mic, adecă pre lună, întru f. 52v stăpînirea nopții. / Și pre aceștea, i-au făcut pentru întărirea trebuincioasei chivernisiri a toată lumea. Și iarăși acestaș Dumnezeu, făcîndu-se om, au pus alți doi luminători, pentru întărirea și întemeiarea bésericii: pre cel mai mare, adecă pre Petru, pentru ca să fie întru stăpînirea zilii a dumnezeeești cunoștințe întru jidovime; iară pre cel mai mic, adecă pre Pavel, întru stăpînirea întunecatei nopți a închinării de idoli, la limbi, pentru ca să răsipească cu strălucirea minunilor și cu lumina învățăturii norii cei întunecaț ai înșălăciunii.

Și, pentru ca să încépem de la luminătoriul cel mare, de la soare, zicem cum să iaste soarele vîrf celoralalte stéle și

---

1 *lipsește* tot cuvîntul B // 4 Dar C // 7 vredniciile B, C // 8 nemulțămitor C // 9 care C // 10 biserică C // 13 credincioși B, C / biserica C // 16 adică C // 17 soarile B, C / minunatile C // 18 asămînarea B, C / luminați luminători B, C // 20 nemulțămirii B, C // 21 dintîiu B // 23 adecă B, adică C // 24 adică C // 25 acéștia B // 28 întemeerea C / bisericii C // 29 adică C / pre] pe C // 31 cunoștinți C / iar C // 31 adică C / întunecatii C // 34 întunecați B, C // 35 luminătorul C / *lipsește* de la C // 36 soarile B, C / celorlalte C //

le covîrşaşte cu lumina pe toate şi de la răsărit pîn'la apus, tot pămîntul şi toate unghiurile lui luminează, încălziaşte, îngraşă şi răvarsă pretutindenea razele lui. Cine nu va mărturisi cum că vredniciile acéstia să cuvin lui Petru, de vréme ce el au fost vîrf cétei apostoleşti şi mai întîi în rînduiala ucenicilor şi au întins pururea, ca alt soare, de taină, peste tot pămîntul razele darurilor şi a facerilor de bine? Au încungiurat toată Iudea, Antiohia, Pontul, / f. 53 Galatiia, Cappadochiia, Assia şi Vithania, gonind cu lumina dumnezeeştilor cuvinte, întunérecul necredinţei, dînd daruri de tămăduiri la toată neputinţa şi vindecînd pre cei ce rău să chinuia de viclénii draci. Şi mai vîrtos că numai singură umbra acestui soare atîta era la toţ făcătoare de bine, precum să véde la *Faptele apostolilor*, la 5 capete: „Cît şi la uliţă scotea pre cei bolnavi şi-i punea în aşternuturi şi în paturi ca, viind Petru, măcar umbra lui să umbréze pre fieştecare dintru dînşii".

Căldura soarelui are lucrare firească a dărui copacilor, erburilor, pietrilor scumpe şi plodurilor pămîntului vieţuitoare, umejoasă şi îngrăşătoare putére spre creştere. Aşijderea, şi căldura cea vieţuitoare a soarelui celui de taină a lui Petru, asémenea au stătu aceştii puteri; că raza cea mai mică ce-au trimis la cela ce au fost din pîntecele maicii lui olog, carele stătea înaintea uşii beséricii ce să chiema Frumoasă, îndată l-au tămăduit, pentru că zicîndu-i de grabă: „Caută la noi", îndatăş i s-au întărit talpele şi gleznele. /

f. 53v Cu această putére vieţuitoare a lui Petru s-au rădicat sănătos din pat şi oarecare om, anume Enea, carele zăcea de 8 ani, slăbănog. Cu aceasta şi la Iopi, lucru de minune la toţi, au înviiat pre Tavitha, ce murise.

Are soarele şi altă a sa lucrare, că tréce prin crăpăturile uşilor şi prin găurile păreţilor şi céle mai din lăuntru ale caselor le iscodéşte şi le luminează. Şi de la Petru n-au fost lipsită această putére, de vréme ce, după cum zice Ieremia la 17 capete: „Adîncă iaste inima decît toate şi

---

1 pînă B, C // 2 încălzeşte C // 3 pretutindenea B, C / razile B, C // 4 acestea C // 5 întîiu C // 7 razile B, C // 8 Iudeia B, C / Antiohiia B, C // 9 Capadochiia C / Assiia B, Asiia C / Vithaniia B, C // 10 necredinţii B, C // 13 toţi B, C // 14 Faptile apostolilor C // 20 îngrăşitoare B // 23 pîntecile B, C // 24 chiamă C // 26 degrab' B, C / îndată C // 27 gleznile C // 29 Eneia B, Ennea C / care C // 30 opt C / Iopii C // 31toţ B // 32 soarile C / trece C // 35 lipsit B // 36 Ieremiia B, C / cap C //

om iaste și cine-l va cunoaște, pre el". Însă aceasta o au iscoditu-o și au atins cu razele lui, precum să véde adevărat la Anania și la Samfira, a cărora mincinosul cuget cu moarte făr' de véste i-au certat.

Au iscodit céle ascunse ale inimii lui Simon vrăjitorul și au descoperit vicleșugul cel ascuns al inimii sale, pentru care lucru în față l-au înfruntat, zicînd: „Că întru amărăciunea fierii și întru legătura nedreptății te văz că ești;
f. 54 pocăiaște-te, drept acéia, de răutatea / aceasta și te roagă lui Dumnezeu, ca doară ți s-ar erta ție cugetul inimii tale".

S-au aflat întinăciuni la soarele cel simțitor, prin mijlocul ochianurilor, de astronomii ceşti de pe urmă, lucru necunoscut de cei vechi și cu totul neadevărat. Deci, să mărturisim și noi cum că s-au aflat oarecare întinăciuni și la soarele nostru cel de taină, la Petru. Și oare nu era mare întinăciune, cînd în curtea arhierului s-au lepădat de 3 ori de învățătoriul său? Nu era mare întinăciune cînd în grădină, fugind, au lăsat singur pre dulcele Iisus? Aceste însă întinături, cu lacrămile ce vărsa adéseori, dintru adîncul inimii, le-au spălat și au rămas cu totul curat, atîta cît s-au arătat ca alt soare, luminînd în casa celui înalt.

Zice de aceasta și cel cu Gura de Aur, Ioann, la tîlcul Psalomului 48, cum că mulți împăraț au rădicat cetăț și au făcut zidiri minunate și puindu-ș numele s-au dus, iară nimic nu s-au folosit, ce au încetat și uitării s-au dat pomenirea lor. Iară păscariul Petru nici unele de acéstia
f. 54v făcînd, luminează mai / mult decît soarele și după moarte.

Să trécem, acum de la luminătoriul cel mare la cel mai mic, de la soare la lună, de la vasul luminat la vasul cel ales, de la Petru la Pavel.

Multe feliuri de vrednicii, stăpîniri și puteri dau filosofii să aibă luna. Și întîi zic cum că luna iaste podoaba nopții, asămînătoare soarelui și stăpînă mării: acéste însă vrednicii cu dreptate să cuvin vasului celui ales și cu cale iaste să se numească podoaba nopții, de vréme ce s-au trimis de la

---

2 o au iscodit-o B, au iscodit-o C / razile B, C // 3 Ananiia B, C / Sapfira C // 5 vrăjitoru C // 9 pocăești-te C // 10 doar C // 11 soarile C / simțitoriu B // 12 ochiianurilor B, ochiianelor C/ cei de pe urmă C/ de pe] după B // 15 soarile C// 17 învățătoru C // 19 *lipsește* însă B / adeseaori C // 24 Psalmului C / împărați B, C / cetăți B, C // 25 puindu-și C / iar C // 26 ci C // 27 Iar C / unile B, C / acestea C // 28 soarile C // 29 luminătoru C // 30 vasul cel luminat B // 33 întîiu B // 34 acéste însă] însă acéste B / acestea C //

Dumnezeu, pentru ca să luminéze limbile dintru întunérecul slujirii de idoli, precum o au zis mai nainte Isaia: „Te-am dat spre lumină limbilor, să fii spre mîntuire pînă la marginile pămîtului".

Noapte întunecată au fost atunce în toată lumea, cînd argintul și aurul, pietrile și lémnele să slujiia ca niște dumnezei și omul să abătea cu toate puterile sufletului spre acéia ce iubiia Luțifer și dracii, carii ca niște nașteri ale iadului și ca niște fii ai înșiș răutății, alta nu pohtiia,
f. 55 alta nu / iubiia, făr'numai răutatea, păgîniia, răsfătăciunile trupului, nerușinarea obiciaiurilor, uitarea desăvîrșit a celor sfinte, apucările de la streini, iubirile de argint și trufiile; cînd să călca pravilele lui Dumnezeu și să huliia acélia ale firii, cînd era lipsiț oamenii de suflet, sufletul lui Dumnezeu și Dumnezeu de slujba și închinăciunea ce i să cuveniia.

Deci pentru ca să gonească această noapte întunecată și pentru ca să luminéze o întunecare împuțită ca aceasta, au ales Dumnezeu pre Pavel, ca luminînd ca altă lună luminată în lume, să răsipească întunérecul închinăciunei de idoli și pentru ca să adeveréze acéia ce zice: „Norodul carele ședea întru întunérec au văzut lumină mare".

Să cuvine lui Pavel și a dooa stăpînire a lumii, căci iaste asemănătoriu soarelui, pentru căci Pavel s-au arătat întru toate desăvîrșit, asămînătoriu lui Petru. Deci cu cuviință iaste și putem să zicem acel cuvînt al Isaiei: „Și va fi lumina lunii ca lumina soarelui". Și cine nu va mărtu-
f. 55v risi cum că Pavel s-au arătat asămînător / lui Petru? Smerit era Petru, de vréme ce după acea minunată vînătorie a peștilor au zis lui Iisus: „Eși de la mine, că om păcătos sînt, Doamne", Iară mai smerit la spălarea picioarelor, cînd cu răspuns desăvîrșit au zis: „Nu-mi vei spăla picioarele în véci". Și încăș mai smerit s-au aflat la moarte, vrînd ca să moară pre cruce cu capul în jos.

---

2 Isaiia C // 4 marginele B // 5 atuncea C // 6 *ad. marginal* și lémnele B / lemnile C // 7 abătiia C // 8 Luțiferul B, Luciper C // 9 însuș C // 10 fără numai B, C// 11 răsfătăciunele B, răsfățăciunile C / obicéiurilor B, obiceiurilor C // 12 striin B, striini C // 13 să bucura cînd să călca pravilile C // 14 acelea C / lipsiți B, C // 19 ca[1]] și B // 20 risipească B / închinăciunii C // 21 Norodu C // 22 șădea B, C // 24 asămînător C / că Pavel C // 25 asămătoriu B, asămînător C // 26 Isaiii C // 28 s-au] nu s-au B / asămînătoriu B // 31 Iar C / picioarilor B, C // 33 picioarile B, C //

Și Pavel nu s-au asemînat lui Petru cu smereniia, chiemîndu-se pre sine mai mic decît apostolii și cum că nu iaste vrédnic a să numi apostol? Și să mărturisiia pre sine întîi și mai mare păcătos (zicînd): „Hristos Iisus au venit în lume să mîntuiască pre păcătoș, carele cel dintîi sînt eu".

Răbdătoriu era Petru, răbdător și Pavel. Amîndoi cu bucurie au răbdat lanțurile, bătăile, închisorile, goanele și bucurîndu-să mergea de spre fața adunării, căci pentru numele lui Iisus să învredniciră a să necinsti; au plîns cu amar Petru greșala lui. Și Pavel, cîte lacrimi n-au vărsat căci, prin neștiință, întîi era hulitoriu și gonaci și ocărîtoriu beséricii lui Dumnezeu. Mare nevoe au fost lui Petru cînd, întrebîndu-se de 3 ori: „Petre, iubești-mă",
f. 56 cu totul întristîndu-se / au răspuns: „Doamne, tu știi că te iubesc". Și Pavel, atîta era de fierbinte în dragostea lui Hristos, cît verice feliu de muncă, toate zidirile céle văzute și nevăzute, nicidecum, întru nimica, nu le-au socotit (zicînd): „Cine ne va despărți pre noi de dragostea lui Hristos? Necazul, au supărarea, au gonirea, au foametea, au golătatea, au primejdiia, au sabiia? Pentru că adeverit sînt că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici începătoriile, nici puterile, nici altă oarecare zidire va putea pre noi să se usibească de dragostea lui Dumnezeu".

Cu umbra lui Petru să tămăduia mulțime de bolnavi și nu puțini din cei ce era chinuiți de duhurile céle necurate; și măhrămile și ștergătorile lui Pavel goniia toată boala și duhurile céle viclénе de la trupurile bolnavilor. Au rădicat Petru pre cel ce era olog din pîntecele mîne-sa, lîngă ușa beséricii. Asémenea au făcut și Pavel în Listra. Au înviiat Petru pre Tavitha, moartă fiind și Pavel au înviiat pre Eftih, tînărul carele căzuse din a treia strașină. Asémenea au fost amîndoi întru osteneli, întru necazuri, pentru
f. 56v Hristos, în rîvnă / pentru mîntuirea sufletelor, în minuni, în moarte și la îngropăciuni, pentru căci amîndoi în Roma, mărturisind, s-au îngropat.

---

1 nu] au nu B / asămînat B, C / chemîndu-se C // 2 pă sine C // 4 întîiu B, C / *fără paranteze* zicînd C // 5 păcătoși C / care C / dintîiu C // 7 răbdătoriu B / *după* răbdător *ad.* era C // 8 goanile C // 9 mergia B // 10 a să cinsti C // 11 grașala B / n-au] au C // 12 căci] că B / întîiu B, C / hulitor C // 13 ocărîtor C // 14 întrebîndu-să C / iubește-mă C // 15 întristîndu-să B // 17 fel C // 18 li-au socotit B // 21 adeverit] adevărate B // 22 viiața B, C // 24 osebească B, osibească C // 28 *după* céle *ad.* necurate și B // 29 pîntecile B, C // 30 bisericii C // 31 pe C // 34 sufletilor C //

Vredniciia cea după urmă a lunii iaste să stăpînească marea, care lucru să cuvine şi lui Pavel, pentru căci de 3 ori s-au sfărîmat corabiia cu el; o noapte şi o zi întru adîncul (mării) au făcut şi de s-au şi biruit de cumplitele valurile mării, iară pururea nevătămat s-au aflat într-acea înecătură.

Între célélalte idiomata adecă alsăuiri ce are luna are şi aceasta: cînd iaste plină să scoală asupră-i cîinii, ca nişte vrăjmaş, cu luptă şi nu încetează a o lătra, neputînd suferi lumina ei; şi cu acéstia toate, ia fiind curată şi nevinovată, luminează şi călătoréşte călătoriia ei, făr'de zăticneală.

Cîţ cîini sălbateci s-au sculat, turbaţ, asupra lui Pavel, lătrînd. Au lătrat asupra lui Pavel tot Efesul, pentru căci învăţa de faţă cum că, acei (idoli) ce să fac de mîini, nu-s dumnezei. Au lătrat asupră-i la Iconiia, cînd s-au pornit limbile şi jidovii să ucigă cu pietri pre Pavel. Fost-au f. 57 lătrat de Elima vrăjitoriul, carele din / strălucirile lunii noastre, cei de taină, lui Pavel, au rămas orb. Fost-au lătrat, la cea mai de pe urmă, de cîţva jidovi carii, s-au blestemat ei singuri pre sine, nici să mănînce, nici să bea, pînă nu vor ucide pre Pavel.

Însă cu acéste goane, scîrbe şi nevoi, făr'de frică au urmat calea lui, strigînd neîncetat: „Cine ne va despărţ de dragostea lui Hristos? Lasă, să se mînie jidovii, să se scoale tiranii, să latre cîinii cei sălbateci; eu calea voiu săvîrşi, credinţa voiu păzi". Cine dară să nu mărturisească cum că Pavel au strălucit între limbi, ca luna plină în zilele ei?

Făr'de prepus iaste, drept acéia că Petru au stătu în besérică, ca alt luminător mare, pentru căci s-au arătat ca soarele luminînd peste besérica celui înalt. Iară Pavel au fost stătut luminătoriu mai mic, însă asămînător soarelui, cu lumina cu strălucirea, cu bunătăţile, cu vredniciia şi cu slava.

Acum voiu întoarce cuvîntul mieu cătră tine, ţară creştină, şi dinpreună cu tine mă voiu bucura, pentru căci ai

---

1 lunii] lumii C // 4 *fără paranteze* mării C // 5 valurile] valuri ale C / iar C / întru acea B // 7 adică C // 9 vrăjmaşi C // 10 aceste C // 13 cîţi B, căci C / sălbatici B / turbaţi B, C // 15 *fără paranteze* idoli C // 17 pietrii C // 18 vrăjitorul C / care C // 19 lui] ale lui C // 20 cîţiva B, C // 24 calia B / dăspărţi C // 27 dar C / *lipseşte* cum C // 30 biserică C / luminătoriu B // 31 soarile C / biserica C / iar C // 32 luminător C / aseminător C // 33 şi cu] şi C // 36 mă voi bucura B //

în loc de acoperemînt pre verhovnicii apostoli Petru şi
f. 57v Pavel şi ai tipărit, în corona ta, / chipul crucii, pentru ca să nădăjduești a lua roadă de bună viețuire din lemnul vieții. Nu s-au întors corbul, odinioară, în chivotul lui Noe, pentru căci au așteptat să între mai cu multă norocire, aicea, în tine și pentru ca să aducă veștile liniștei, nu cu frunză de maslin, ci cu ramura crucii în gură; s-au întors pasărea în brațele tale, cinstită țară și să laudă cu pohvală între soare și între lună. Soarele de-a dreapta și luna de-a stînga sînt slăviții apostoli Petru și Pavel și închipuiaște semnul cum că cei ce sînt întîi cu șădérea apostoli au purtare de grije pentru folosul norodului tău, adecă celor drepți și celor păcătoș; celor drepți, ce sînt de-a dreapta, pentru căci soarele luminează zioa, că iaste și semnului darului și celor păcătoși ce sînt de-a stînga, pentru căci luna luminează noaptea, că iaste semnul păcatului.

Săltează, drept acéia, cu glas de bucurie și te veséléște, pentru căci ai ajutători ca aceștea și folositori mari și biruitori fierbinți ca aceștea.

Voi iară, o dascali mari ai lumii, văzînd userdiia noro-
f. 58 dului ce stă împrejur și toată creștineasca / politiia aceasta, spre lauda spre cinstea și spre prăznuirea voastră, nu ne lipsiți de călduroasa voastră folosință și de putérnicul vostru acoperemînt, ci căutaț din ceriu, ca niște luminători mari tăriei cei de sus, spre noi carii șădem întru întunérecul și umbra morții. Mîngîiați-ne spre noi, ticăloșii, cei ce ședem în valea plîngerii; mijlociț pentru norodul domnului, pentru pravoslavnica besérică, pentru preoțiia împărătească și mai ales vă rugaț lui Iisus celui răstignit, a căruia *Evangheliia* cu atîtea ostenéle și trude, goane și munci, închisori și bătăi, crucea și moartea în toată lumea o aț propoveduit.

Să păzească în ani mulți, întru luminatul lui scaun, pre cucérnecul rugătoriu, pre prăznuitoriul numelui vostru, pre cinstitoriul pomenirei voastre, pre creștinul nostru

4 întorsul B // 6 liniștii C // 8 brațile B, C // 9 pohfală B / Soarile C // 11 închipuește C / întîiu B, C / șădéria B // 12 apostolii C / grijă B, C // 13 adică C / păcătoși C // 14 soarile B, C // 19 ajutori B, C / aceștia B // 21 iar C / osîrdiia B, C // 22 îmtrejur A // 23 cinstia B // 25 căutați B, C // 26 tării C // 27 Mîngîeți-ne C // 28 șădem B, C / valia B / mijlociți B, C // 29 biserică C // 30 rugați C // 31 atîta B, C // 32 în bătăi B // 33 ați B, C // 35 preacucérinicul B / *lipsește* pre cucérnecul rugătoriu C / numelui] neamului B // 36 pomeniri C //

domn, ca întru creştineasca întemeiare a înălţimei sale să fim şi noi, cu toţii, cu linişte sufletească şi trupească, mai presus de toată ispita celora ce stau împotriva creştinătăţii, să propoveduim în mulţi ani numele vostru, să prăznuim stradaniia voastră, să sărbăm luminat cu cuviinţă slăvita voastră pomenire. Amin. /

f. 58v CUVÎNT DE ÎNVĂŢĂTURĂ LA BOGOIAVLENIE

Luminat şi cinstit au fost praznicul ce au trecut, al naşterii domnului Hristos, blagosloviţilor creştini, iară mai luminat şi mai cinstit iaste acest de astăzi, căci acolo au arătat steaoa pe Hristos, cum că s-au născut, iar aici mărturiséşte tatăl din ceriu pre cel ce să botează, zicînd: „Acesta iaste Fiiul mieu cel iubit întru carele bine am voit". Acolo vrăjitorii cu darurile lor i s-au închinat, ca unui Dumnezeu şi împărat, iar aici îngeri cereşti, ca unui Dumnezeu adevărat şi om desăvîrşit îi slujesc. Acolo era ca un prunc mic, înfăşat şi pus în iasle, iar aici ca un Dumnezeu desăvîrşit şi om desăvîrşit să botează în apa Iordanului, pentru ca să spéle tot neamul omenesc din spurcăciunea păcatului celui strămoşesc. Acolo îngerul cel mare Gavriil slujiia cu cucerie, iară aicea îngerul şi înainte mergătoriul Ioann slujaşte taina.

Deci dară decît sînt lucrurile praznicului de astăzi mai
f. 59 luminate, cu atîta sînt şi mai / mari decît ale praznicului ce au trecut. Pentru aceasta dară, de vréme ce să botează Hristos, să ne botezăm şi noi, nu că doară că nu sîntem botezaţ cu sfîntul botez, adecă cu apă şi cu duh, ci pentru căci am întinat cu păcatele noastre sfîntul botez. Trebue să ne spălăm cu lacrămile pocăinţii, ca să ne facem curaţ, după cum zice prorocul Isaia: „Lăsînd vicleşugurile dintru inimile voastre şi faptele céle réle, de carele să bucură vrăjmaşul nostru diavolul" şi să ne îmbrăcăm cu noul Adam, cu domnul nostru Iisus Hristos, după cum zice

1 întemeere C // 3 de] decît B / împrotica C // 5 luminat cu cuviinţă] cu luminată cuviinţă B // 7 Cuvînt la Bogoiavlenie, adică la ghenarie 6 C // 9 blagosloviviţilor B, blagosloviţi C / iar C // 16 slujăsc C // 17 mic şi înfăşat B // 18 desăvîrşit[1]] deplin C // 21 iar B, C / *lipseşte* îngerul B // 22 tainii B // 23 dar C / decît] cu cît C // 25 dar C // 26 nu că] nu B / doar C // 27 botezaţi B, C / adică C // 29 curaţi C // 30 Isaiia B, C // 33—1 *lipseşte* după cum zice fericitul Pavel C //

fericitul Pavel, pentru ca să ne putem sui şi noi la ceriu curaţi şi luminaţ, ca şi Hristos şi cîţ am priimit propoveduirea lui, de am şi greşit, să alergăm că ne va priimi Hristos, ca un bun şi iubitoriu.

Botează-se Hristos, ca să sfinţească apele. Botează-se Hristos, ca să ne arate taina. Mîna prorocului slujaşte, ca să botéze mîna Tatălui, adecă pre Fiiul şi cuvîntu lui Dumnezeu. Om slujaşte şi om să botează; însuşi Ioann, ca un rob slujaşte şi Hristos ca un om să botează.

Pentru aceasta dară şi noi, ca nişte robi adevăraţi şi înţelepţi, să slujim taina cu inimă curată, după cum zice
f. 59v prorocul David. Minte / bună şi credincioasă să avem, ca să pricépem taina drept; şi cine iaste credincios şi drept, să alérge ca să auză ce zice David: „Veniţ cătră dînsul (adecă cătră Domnul) şi vă luminaţi şi féţele voastre nu să vor ruşina", ca să se albească păcatele noastre ca zăpada, dupre cum zice Isaia. Şi cine iaste credincios şi temător de Dumnezeu, să mărească şi să laude taina, că mărire ca aceasta priiméşte Dumnezeu ca o tămîe cu bună mireazmă, iar cine iaste păgîn şi ispititor de tainele noastre să lipsească din besérică şi să se depărtéze, pentru ca să nu vie urgiia lui Dumnezeu asupră-i şi să va bîntu; că şi Moisi, cînd s-au suit în muntele Sinaii, ca să priimească tabelele legii ce i-au dat Dumnezeu, aşa au poruncit ca să nu să apropie de muntele acela nice o hiară sau vreun dobitoc, iar de să va apropiia, să fie ucis cu pietri de mulţimea jidovilor.

Asémenea iaste şi acuma. Taina avem de sărbăm şi prăznuim şi vom să ne suim sus nu cu trupul, sau în munte ca Moisi, ci cu mintea, la mari şi la înalte gînduri; ci numai cîţ sînt credincioş să se apropie cu mintea ca să
f. 60 priceapă taina / prăznicului de astăzi.

După naşterea domnului Hristos, rămîind batjocorit şi amăgit Irod împăratul de vrăjitori, s-au mîniiat foarte şi au trimis la Vithleem şi în toate hotarăle lui de au

1 că B / şi noi sui C // 2 luminaţi B, C / cîţi C // 4 iubitoriu] de oameni iubitor C // 5 Botează-să 2 C // 7 adică C / cuvîntul B, C // 8 Ioan C // 10 dar C // 13 priceapă C // 14 Veniţi C // 15 adică C / luminaţ B / féţile B, feţile C / să să albească C // 17 Isaiia B, C / temătoriu B // 20 ispititoriu B / tainile C // 21 bisérică C/ dăpărtéze B // 23 Sinai C // 24 i-au poruncit C // 25 nu se apropie B / de] di B / nici B, C // 28 Taină C // 31 ci numai cîţ] deci numai aceia cîţ C / să să apropie C // 34—35 *ad. marginal* împăratul de vrăjitori, s-au mîniiat foarte şi au trimis B //

junghiat 14 mii de coconi mici cîte de 2 ani şi mai jos, între care coconi era şi cinstitul Ioan, prunc mic în braţele maică-sa Elisaftei. Şi, vrînd ca să-l junghie şi pre el, s-au desfăcut muntele din voia lui Dumnezeu şi au trecut de céia parte maică-sa cu dînsul. Şi îngerul Domnului l-au luat de l-au dus în pustie şi-l hrăniia acolo, pînă au venit în vîrstă de s-au făcut de 33 de ani şi 3 luni, a căruia hrană era vlăstarile copacilor şi miiare sălbatecă.

Şi au venit cuvîntu Domnului de i-au zis să lase pustiia şi să meargă în părţile Iudeii să propoveduiască noroadelor pocăinţă. Şi acolo mergea mulţimea jidovimei de-ş mărturisiia păcatele lor şi să boteza de el în apa Iordanului şi-l întrebară pre el zicînd: „Au doară eşti tu prorocul? Iar el au zis: nu sînt", nu că doară nu era el proroc, ci nu l-au întrebat de iaste proroc, ci numai de iaste el prorocul acela de carele au zis Moisi că: „Proroc va rădica f. 60v noao domnul Dumnezeul nostru / dintru fraţii noştri", adecă iaste să vie un proroc mare din neamu jidovesc şi socotiia jidovii cum că iaste Ioann prorocul acela şi pentru acéia îl întreba. Iar el le-au răspuns şi le-au zis: „Nu sînt eu acela, ci iaste să vie după mine, a căruia nu sînt eu vrédnic să-i dezleg curélele încălţămintelor lui", adecă nu pociu pricépe cum s-au născut. Adevărat, mai pre urmă s-au născut decît mine ca un om, iară ca un Dumnezeu ce iaste mai nainte decît mine s-au născut, în anii dumnezeirii. „Şi eu vă botez pre voi numai cu apă, iar el vă va boteza cu duh sfînt şi cu foc. În mîna lui iaste lopata şi vîntură pleavă din grîu"; adecă iaste cunoscătoriu de inimi ca un Dumnezeu şi cunoaşte pre cei păcătoş şi pre cei drepţi. Deci pre cei păcătoşi îi osîndéşte în focul cel de véci, iar pre cei drepţi îi adună la împărăţiia ceriului.

Şi vorbind Ioann cu mulţimea jidovilor zise iară: „Nu sînt eu cel ce socotiţ, ci iată că vine". Şi aşa vorbind cu

---

1 junghiiat B C / 14000 C / cîte de] cîte B // 2 Ioann B / braţile B, C // 3 junghe C // 4 din voia] den vrerea C // 5 Domnului lui Dumnezeu B // 6 şi-l] şi să C // 8 vlăstarăle C / miere C / sălbatăcă B, sălbatică C // 9 cuvîntul B, C / pustii B // 10 Iudei C // 11 pocăinţa C / jidovimii C // 12 păcate B, păcatile C / de el] de la el B // 13 doar C // 14 doar C / ci] dar C // 15 *după* iaste [1] *ad.* el C // 16 carile C // 17 nostru] vostru B / noştri] voştri B // 18 adică C / neam B, neamul C // 19 iaste Ioann] Ioan iaste C // 21 a căruia] căruia C // 22 să dezleg B / curélele încălţămintelor lui] încălţămintele cărărilor lui C // 23 adică C / nu poci C // 24 pă C / iar C // 27 duhul B // 28 adică C / cunoscător C // 29 păcătoşi C // 30 *ad. marginal* drepţi B // 31 cerului B // 32 iar C // 33 socoţi B, C //

noroadele, sosi și Hristos să se botéze. Iară Ioan, deaca l-au văzut zise cătră jidovi: „Iată mielul lui Dumnezeu, carele rădică păcatul lumii. Acesta iaste Fiiul lui Dumnezeu celui adevărat ce vă spuneam". Atunce au mers f. 61 Hristos la Ioan / și i-au zis: „Vino de mă botează, căci pentru aceasta am venit". Iară Ioann i-au zis: „Mie trebue să mă botez de tine, sau să mărturisesc alt botez pentru numele tău și tu vei să te botez eu? Apa Iordanului, văzîndu-te, au fugit de frica ta înapoi, dară eu cum voiu cuteza să te botez, de vréme ce Moisi, văzătoriul de Dumnezeu și marele proroc, nu îndrăzniia să vază fața ta, dară eu cum voiu să mă ating de sfîntul tău créștet, cu mîini păcătoase? Iarba pămîntului sînt, dar cum mă voiu apropiia de focul cel nesuferit? Tu mă sfințéște, Doamne, tu mă botează, stăpîne, tu mă curățéște de tina păcatului, mîntuitoriule, că eu nu cutez, nici sînt vrédnic să te botez".

Zise Hristos: „Ioanne, lasă cuvintele acéstia acuma, că nu iaste vréme de a înmulți vorba; vrémea purtării de grijă iaste. Pentru aceasta m-am făcut om, pentru aceasta m-am îmbrăcat în trup, pentru aceasta m-am arătat sărac și m-am arătat smerit, pentru ca să împlinesc toată dreptatea. Ci vino, de mă botează, ca să se împlinească purtarea mea de grijă și toată plecăciunea mea".

Atunce au apucat cinstitul Ioan și l-au botezat și s-au pogorît Duhul Sfînt în chipul porunbului pre capul lui f. 61v Hristos și glas din ceriu s-au auzit zicînd cum că: / „Acesta iaste fiiul mieu cel iubit, cu carele am purtat de grijă pentru mîntuirea omenească". Și atunce au eșit Hristos din rîu, botezat.

Și cum că s-au botezat Hristos, așa ne învață dumnezeeștii evangheliști; iar încăș avem la praznicul de astăzi cîteva întrebăciuni, carele sînt trebuincioase a le ști. Și întîi iaste: pentru ce Hristos, fiind făr'de păcate, s-au botezat? A dooa: pentru ce s-au botezat în apa Iordanului și nu într-alt rîu? A treia: pentru ce s-au pogorît Duhul Sfînt pre capul lui Hristos și pentru ce în chipul porunbu-

1 noroadile C / să să boteze C / iar C // 3 carile B / păcatele B, C // 5 Ioann B, C / căci că C // 6 Iar C / Mie îmi trebue B / Mie] eu C // 8 vei] vii B // 9 *după* văzîndu-te *ad.* pre tine B / dar C // 10 văzătoru C / *lipsește* de B // 11 marile B // 12 dar C // 13 dară B // 14 *după* botează *ad.* Doamne și C // 17 aceste C // 18 vremea 1 C / vrémia B // 23 mia [8] B // 24 Atuncea B, C // 25 porumbului B // 26 cer C // 28 atuncea B, C // 31 încăși C // 33 întîiu B, C //

lui? A patra: cîte botezuri sînt? A cincea: pentru ce iaste botezul de apă și de duh?

Acéste 5 întrebăciuni avem astăzi foarte de folos a le ști; mai sînt și altele, ci noi le lăsăm pentru lungimea vorbei și vom zice numai pentru acéstia, foarte pre scurt. Deci, cîț v-aț adunat astăzi la sfînta besérică, pentru ca să prăznuiț praznicul, deșchideți-vă ochii, nu numai ai trupului, ce și ai sufletului, pentru ca să pricépeț ce vom să zicem, că nu sînt lucruri lumești, ce iaste taină mare și înfricoșată, caré s-au făcut pentru mîntuirea omenească.

Întrebăciunea dintîi iaste: pentru ce Hristos, fiind fără de păcate, s-au botezat? Zicem că botezul iaste mîntuirea /
f. 62 păcatelor omului și curățenie de păcatul cel strămoșesc, iară Hristos fiind făr'de păcate, după cum zice prorocul Isaia: „Că păcat n-au făcut, nici vicleșug în gura lui nu s-au aflat", pentru ce, dară, s-au botezat? Zicem la aceasta cum că sînt 4 stihii, dintre carele s-au făcut omul și toată lumea și iar întru acélea stihii, va să se topească omul, pînă la a dooa venire a domnului Hristos, dintru carele iară va să se închiiage.

Deci stihiia cea dintîi și mai de treabă iaste vîntul, că fără de răsuflare nu poate trăi omul nici un ceas. A dooa stihie și mai înaltă iaste focul, nu numai acest ce vedem cu ochii și ne slujim cu dînsul, ce și focul cel din văzduh. A treia stihie iaste apa și a patra stihie iaste pămîntul. Deci într-acéste 4 stihii iaste omul făcut și, pentru căci sînt alcătuirile trupului omenesc, era cu cale să se sfințească cu pogorîrea Domnului. Deci vîntul, și focul s-au sfințit cu pogorîrea cuvîntului lui Dumnezeu, iar pămîntul s-au sfințit cînd au născut trupéște în peșteră. Și să cădea să se sfințească și apa, de vréme ce iaste din cele 4 stihii
f. 62v și într-alt chip / nu să putea să se sfințească, de nu s-ar fi botezat Domnul, trupéște, în Iordan, arătîndu-se mai vîrtos și taina cea mai mare a credinței noastre: și alta, pentru ca să sfărîme capetele șărpilor, adecă a dracilor

---

3 cinci C / *lipsește* astăzi B // 4 lesăm B / vorbii C / aceste C / pre] pă C //6 cîți C / v-ați adunat C / bisérică C // 7 prăznuiți B, C // 8 ce și] ci și C / pricépeți B, C // 9 ce] ci C // 10 care C // 11 cea dintîiu întrebăciune C / făr'de păcate C // 12 *după* Zicem *ad. marginal* la aceasta B // 13 strămoșăsc C // 14 iar C // 15 Isaiia C // 16 dar C / zicem și B // 17 care C // 18 acélia B // 19 a domnului Hristos] a lui Hristos, Domnului nostru C // 20 iar C / închége C // 21 dintîiu B // 22 făr'de răsuflare C // 24 ci și B, C // 26 făcutu B // 28 să să sfințască C / Deci] ci C // 34 credinții B, C // 35 sfărame B, C / capetile C / adică C / a] ale B //

ce era în apă, după cum zice David: „Tu ai zdrobit capetile bălaurilor în apă".

A dooa întrebăciune era: pentru ce s-au botezat Hristos în Iordan și nu într-alt rîu? Zicem și la aceasta că fiind rîul acela sfințit de cît alte rîuri, pentru minunile ce s-au făcut într-însul, au mers și Hristos iară la acela, care minuni sînt acéstia: întîi, cînd au trecut Iisus Naviin cu tot norodul jidovesc prin mijlocul apei și nu s-au udat nimeni, pentru că întrase 12 preoţ de ţinea chivotul pre spatele lor și apa să dedése înapoi din porunca dumnezeiască, pînă au trecut tot norodul. A dooa minune, cînd au lovit prorocul Ilie cu cojocul său apa și s-au desfăcut, de au trecut el, cu ucenicul său, ca pre uscat. A treia minune, cînd s-au scăldat de 7 ori Neeman boiariul, sfétnicul împăratului de la Siriia, după cuvîntul prorocului Elisei și s-au tămăduit de bubele ce avea. A patra minune pe vrémea prorocului Elisei, mergînd niște oameni să tae lémne /
f. 63 de casă pre lîngă ţărmurile Iordanului, fiind și prorocul împreună cu dînșii, au căzut toporul unuia din coadă și s-au înecat în apă; iar Elisei, luînd coada toporului și mergînd la ţărmurile apei, întinse coada spre apă și zise: „Arată, Doamne, minune" și îndată sări toporul din apă și să puse în coadă, care minune închipuiaște sfîntul botez, după cum scrie sfîntul Ioann Damaschin la un tropar al canonului de la Înălţarea cinstitei cruci, la a patra peasnă. Deci, pentru acéste minuni s-au botezat și Hristos într-acel rîu.

A treia întrebăciune iaste: pentru ce s-au pogorît Duhul Sfînt și zicem: cînd să boteza Hristos s-au deșchis ceriurile și au mărturisit Tatăl pre Fiiul, zicînd: „Acesta iaste Fiiul mieu cel iubit, întru carele bine am voit"? Deci de vréme ce au mărturisit Tatăl, socotiia jidovii că pentru Ioann s-au făcut glasul acela, pentru că-l știia ca pre un proroc și fiiu de proroc și sfînt și pentru ca să nu zică norodul cum că lui Ioann îi zice „fiiu iubit", pentru acéasta s-au pogorît Duhul Sfînt pre capul lui Hristos, de l-au arătat și l-au mărturisit Tatăl de sus.

6 iar C // 7 aceste C / întîiu C / Navi C // 9 preoţi C // 10 spatele] capetile C / didése B, didese C // 16 bubele] boalile C / pă vremea C // 19 toporu C // 20 înecat] afundat C // 21—22 *lipsește* și zise: „Arată Doamne minune" și îndată sări toporul din apă B // 22 toporu C // 23 închipuește C // 26 *lipsește* și C // 29 deschis C // 31 care C // 37 mărturisît B //

Iar pentru ce s-au arătat Duhul Sfînt în chipul porunbului, să vă spuiu o istorie din *Tistamentul* cel vechiu, f. 63v măcar că o ştiţi mai toţ. Cînd au făcut Dumnezeu / potopul şi au înecat tot pămîntul pentru păcatele omeneşti şi au şters tot faptul dupe faţa pămîntului, din om pînă în dobitoc, s-au mîntuit numai Noe, cu toată casa lui, în corabiia ce făcuse din poruncă dumnezeiască. Şi împreună cu dînsul era şi din dobitoacele pămîntului şi din pasările ceriului, după cum scrie mai pre larg la cartea *Facerii*. Iară după ce au încetat apa potopului, au trimis Noe din corabie pre corbul, să vază, ostoitu-s-au apa potopului, au ba. Iar el mergînd şi aflînd stîrvurile, s-au aşăzat pre iale şi nu s-au mai întors înapoi să dea véste. Şi văzînd Noe zăbava corbului au trimis pre porumb; iar el fiind pasăre curată, n-au vrut să şază pre tină, ce au luat o ramură cu frunză de maslin în gură şi o au dus în corabie şi aşa au cunoscut Noe cum că s-au ostoit apa potopului.

Deci pentru acéia s-au arătat şi Duh Sfînt în chip de porunb pre capul lui Hristos, arătînd că s-au ostoit potopul păcatelor omeneşti; şi alta, că porunbul iaste întreg, adecă făr'de răutate, după cum zice Hristos la sfînta *Evanghelie*: „Faceţi-vă înţelepţi ca şărpii şi întregi ca porunbii".

A patra întrebăciune iaste cum că am zis: cîte botezuri / f. 64 sînt? Şi zicem că sînt 8, precum scrie şi sfîntul Ioan Damaschin la a 4 carte a *Bogosloviei* lui: botezul dintîi iaste al potopului, spre tăiarea păcatului. Al doilea botez iaste al lui Moisi, cînd au trecut pre jidovi prin Marea Roşie. Al treilea botez iaste al legii, că de să spurca cineva pînă nu-ş spăla cu apă trupul şi hainele, nu intra în tabără. Al patrulea botez iaste al lui Ioann, însă spre pocăinţă numai. Al cincilea botez iaste al lui Hristos, cu carele ni-am botezat şi noi, creştinii. Al şaselea botez iaste al pocăinţei şi al lacrămilor, cu carele curăţim botezul cel dintîi ce am întinat. Al şaptelea botez iaste al muceniei, carele iaste şi mai bun şi mai cinstit, că nu să téme să se mai spurce cu păcate botezul acesta, carele l-au arătat întîi

---

2 Testamentul C // 3 toţi B, C // 4 păcatile C // 5 dupe] după B, de pe C / din] de la C / în] la C // 8 dobitoacile C // 9 după cum] dupre cum C // 10 Iar C / *lipseşte* Noe C // 15 ci B, C // 16 adus C // 18 Duhul B // 19 capu C / potopul] apa potopului C // 20 adică C // 22 întregi] proşti C // 24 Ioann B, C // 25 patra C / dintîiu B // 28 treilia B / de să va spurca C // 29 hainile C // 30 patralea B // 31 cincelia B // 32 ne-am botezat B, C // 33 pocăinţii B, C // 34 dintîiu B / mucenii C // 35 care C / întîiu B, C //

Hristos, că ş-au vărsat preacinstit şi scump sîngele său pre cruce şi toţi mucenicii cu acest botez s-au botezat şi s-au învrednicit împărăţiei ceriului. Al optulea botez, cel mai de pre urmă, iaste al focului celui nestins, ce va să muncească pre cei păcătoş, după cum zice la un tropar al canonului de astăzi la a 6 peasnă: „Cu focul cel de pe urmă botează Hristos pre cei protivnici şi neînţelegători
f. 64v de / dumnezeirea lui".

A cincea întrebăciune iaste: botezul pentru ce iaste de apă şi de duh? Şi zicem că fiind omu îndoit, adecă cu trup şi cu suflet şi fiind trupul simţitoriu trebuiaşte, cînd îl întinăm, să-l spălăm cu apă, că apa încă iaste simţitoare. Iară sufletul fiind făr'de materie, Duhul Sfînt îl curăţă şi-l luminează şi-l mîntuiaşte de păcate.

Acéste întrebăciuni avem la praznicul de astăzi, precum le-aţi şi auzit. Deci pentru aceasta trebuiaşte, blagosloviţilor creştini, cît ne-am botezat în numele sfintei şi cinstite troiţe, să ne ferim de toate lucrurile şi faptele drăceşti, ca să nu ne întinăm sfîntul botez cu păcatele, nici să călcăm făgăduinţele ce ni-am făgăduit lui Hristos. Şi pentru ca să priimească Dumnezeu praznicile şi sărbătorile noastre, trebue să păzim, după cît ni-ar fi putinţa, poruncile lui şi să purtăm grijă pentru mîntuirea noastră şi pentru împărăţiia ceriului, căci acolo ne iaste lăcaşul, după cum zice fericitul Pavel: „Petrécerea noastră în ceriuri iaste". Să nu ne lunecăm cu firea spre lucrurile céle deşarte ale lumii,
f. 65 pentru că sînt toate trecătoare şi mincinoase. / Să ne ferim de ucideri, de curvii şi de preacurvii, de beţii şi de apucări. Să nu ţinem prizmă unul altuia, nici să ne vindem cu pîra, unul pre altul, cu cruzie de inimă şi cu nemilostivniciia, pentru ca să ne păgubim şi să ne sărăcim unul pre altul, dupre cum vedem totdeauna că fac mulţi, netemîndu-să nici de Dumnezeu, nici de păcat, nici îş aduc aminte de moarte sau de osîndă; să numesc numai cu numele creştini, iar cu inima sînt departe de Dumnezeu, după cum

1 ş-au] s-au C // 3 împărăţii C // 4 de pre] du pre C // 5 păcătoşi B, C // 6 dupe C // 9 den apă B // 10 den duh B / om B, C / adică C // 11 simţitor C / trebueşte C // 12 *lipseşte* încă C // 13 Iar C / *lipseşte* sfînt B // 14 mîntueşte C // 16 le-aţ C / trebuieşte C // 17 cît] căci B, cîţ C / cinstitei B, C // 19 păcatile C // 20 făgăduinţile B, C / ne-am făgăduit B, C // 22 *după* păzim, *ad. marginal* poruncile lui B / ne-ar fi B, ne va fi C // 25 *ad. marginal* Filipieni, cap 3, stih 20 B // 28 ucidere C // 32 dupre] depre B / *şters* totdeauna că C / mulţi] unii C / netemîndu-se C // 34 să numesc] numindu-să C //

zice Isaia și faptele lor nu sînt păgînești, ci mai vîrtos voiu zice că sînt drăcești, că numai diavolul nu pohtéște binele omului, pentru că iaste vrăjmaș și mincinos din ceput, după cum zice Hristos.

Să nu ne trufim întru inimile noastre, veri pentru ce bine am face, că ne vom piiarde plata ostenélii și în scurt să ne ferim de toate lucrurile céle réle și necuvioase, carele ne vatămă la suflet și să bucură vrăjmașul nostru diiavolul de iale, ci numai să pohtim pururea să facem fapte bune și plăcute lui Dumnezeu, pentru că rămîn făr'de moarte și vom lua plată la ceriuri pentru iale.

Să alergăm la sfintele besérici, de nu în toate zilele, / f. 65v pentru multe neputințe și nevoi ale noastre ce ne vin totdeauna din valurile lumii, măcar duminecile și sărbătorile; căci că pentru aceasta s-au rînduit acéste sfinte zile: una pentru ca să ne odihnim și noi și dobitoacele noastre de trudele și de ostenélele ce facem peste toată săptămîna; a dooa, pentru ca să mulțemim și să dăm laudă lui Dumnezeu, pentru multele și nespusele facerile de bine ce au arătat cătră noi și ne arată totdeauna și ne ține și ne chiverniséște ca un milostiv; a treia, să auzim cîntările și slujbele célia ce să fac pentru folosul cel sufletesc. Că precum nu poate trăi trupul omului făr'de hrană simțitoare, așa nici sufletul nu poate trăi fără de hrana cea duhovnicească, care iaste cuvîntul lui Dumnezeu, după cum zice Hristos la *Evanghelie*: „Nu numai cu pîine va trăi omul, ci cu tot cuvîntul carele iaste din gura lui Dumnezeu". Iar nu să mérgem pe la hore și pe la jocuri și pe la cîrciume, dupre cum ne iaste obiciaiul, că în loc de a ne folosi, ne păgubim și suflétéște și trupéște. Iar de ne trebue să ne adunăm pre la hore, ca să privim, mai bună horă f. 66 decît aceasta a / beséricii și mai frumoasă priveală și mai cuvioasă adunare nu socotesc nici cunosc a fi alta decît

---

1 *ad. marginal* Isaia, cap, 19, stih 13 B / faptile C / păgînești] creștinești B // 3 pentru căci C // 4 dinn ceput C // 6 pierde C // 8 diavol C // 11 ele C // 12 biserici C / de nu] nu vă zic C // 13–14 că aceasta nu e cu putințe pentru valurile lumii ci C // 14 *ad. marginal* lumii B / duminicile B, C // 16 dobitoacile B, C // 17 trude B, trudile C / ostenéle B, ostenelile C // 18 mulțămim B, mulțumim C // 20 de] di B // 22 cîntările și slujbele] dumnezeiasca slujbă C / *șters* celea C // 23 făr'de hrana C // 25 dup' C // 26 *ad. marginal* Mathei, cap IV, stih 4 B // 28 jocori B // 28–29 pe la hore și pe la jocuri și pe la cîrciume, dupre cum ne iaste obiciaiul] *șters și ad.* pă la ospețe și pă la băuturi, cum fac unii C // 29 obicéiul B // 30–33 *șters de la* Iar *și ad.* că mai bună adunare decît a bisericii și mai frumoasă priveală și mai cuvioasă faptă C //

aceasta. Că vedem cu ochii, afară din mulțimea oamenilor ce s-au adunat, pre domnul nostru Iisus Hristos, ca un împărat vécinic și pre cinstită maică-sa, pre sfinții îngeri, pre aspotoli, pre mucenici și pre toț sfinții. Iar cu urechile auzim faptele și lucrurile céle minunate ce au făcut pre pămînt și ne bucurăm și sufletéște și trupéște, că nu păgubim nimic, ci mai vîrtos cîștigăm sfințenie și milă de la Dumnezeu.

Și cînd eșim de la besérică, să nu eșim deșărți, ci să facem cum face ariciul că, după ce mérge la vie, întîi să satură el de struguri și apoi scutură vița de cad broboanele jos și să tăvăléște pre dînsele de să înfig în ghimpii lui și duce și puilor. Așa să ducem și noi, fieștecine, pre la casele noastre, copiilor și celor ce n-au mers la besérică, din cuvintele ce am auzi din sfînta *Evanghelie* și dintr-alte cărți, ca să-i hrănim și pre dînșii cu hrana cea sufletească. Și după acéia să ne păzim mintea de cugetele céle vicléne și trupurile noastre să le ferim de toate spurcăciunile. Să avem dragoste către toți, să facem milostenie la săraci, să
f. 66v iubim pre cei streini, să căutăm / pre cei bolnavi și pre cei din chisori să-i cercetăm. Să facem bine vrăjmașilor noștri, după cum ne învață Hristos. Să avem răbdare la nevoi și la scîrbe, să ne supunem celor mai mari, domnilor și stăpînilor noștri. Să ascultăm și să cinstim pre părinții noștri. Să ne cucerim cu cuviință duhovnicilor noștri și preoților și călugărilor, că așa place lui Dumnezeu.

Și acéstia toate păzindu-le și făcîndu-le, să avem nădéjde bună și făr'de îndoială către Dumnezeu că aici, întru această viață, vom petréce viață bună și făr'de întristare, iar în cea viitoare ne va învrednici și ne va pune în numărul celor drepți, ca să ne bucurăm în veci nesfîrșiți întru acea

---

1—2 Că afară din mulțimea oamenilor ce s-au adunat vedem cu ochii noștri, B, Că vedem cu ochii (afară din oamenii ce sînt adunați) C // 3 cinstita C // 4 toți C // 5 faptile C // 6 că] și C // 9 biserică C // 10 că] că el B / întîiu B, C // 11 broboanile C // 12 *după* înfig *ad. marginal* broboanele B // 14 biserică C // 17 de] și B // 17—18 *șters* Și după acéia să ne păzim . . . de toate spurcăciunile C // 20 striini B, C // 21 închisori C // 23—24 domnilor și stăpînilor] stăpînitorilor C // 24—25 *lipsește* Să ascultăm și să cinstim pre părinții noștri B] Precum și feciorii să asculte și să cinstească pre părinții lor C // 25—26 Să avem evlavie către duhovnici și preoți și călugări C // 27 acestea C / *după* făcîndu-le *ad. marginal* să nu ne trufim la urmă pentru fapta bună ce am face, că apoi ne perdem plata binelui, ci smerindu-ne C / *șters* și C // 28 că] și așa C // 29 *ad. marginal* această B / viiață[2] C // 30 *șters* și ne va pune C //

fericire, lăudînd și binecuvîntînd numele Tatălui și al Fiiului și al Sfîntului Duh, a căruia iaste mărirea și ținéria în véci. Amin. /

f. 67 CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA PREOBRAJENIIA DOMNULUI NOSTRU IISUS HRISTOS

„Luat-au Iisus pre Petru și pre Ioann și pre Iacov, fratele lui și i-au suit pre dînșii într-un munte înalt deosebi și s-au schimbat înaintea lor. Și au strălucit fața lui ca soarele, iar hainele lui să făcură albe ca lumina".

De vréme ce soarele cest simțitoriu, cînd răsare și să înalță de pre pămînt să face pricină și mijlocitor a multor bunătăți, că întinzîndu-ș razele luminează pămîntul și marea, gonéște și răsipéște toată ceața și negura, încălzéște și hrănéște toate neamurile dobitoacelor, și, în scurt să zic, toate le însuflețéște și le înviază și pre toate împreună le bucură și le veseléște, dară cu cît mai vîrtos soarele cel de gînd al dreptății, Fiiul și cuvîntul lui Dumnezeu Tatăl, domnul nostru Iisus Hristos (pentru carele zice prorocul Malahie la 4 capete: „Va răsări voao, celora ce vă temeț
f. 67v de numele mieu, soarele dreptății"), carele s-au suit / și au răsărit astăzi în muntele Thavorului, întinzînd razele și strălucirile mărire dumnezeirii lui.

N-ar fi dat viță morților, ca lui Moisi, n-ar fi luminat pre vii, ca pre Ilie, n-ar fi gonit prepusul și cugetul cel potrivnic din mintea apostolilor, n-ar fi înrădăcinat și n-ar fi crescut mai multă credință în inima lor, nu le-ar fi dat să-l cunoască luminat, cum că el iaste Mesiia cel adevărat, Hristos și cum că de voia lui mérge spre moarte, neavînd vină de moarte și să cunoască cum că numai pre dînsul să cuvine să-l iubească, iar célialalte toate să le aibă ca niște gunoae. Drept acéia pohtesc pre înțelepțiia voastră

2 Duhului Sfînt C / ținerea B, C // 4 al doilea cuvînt la C // 6 Ioan C // 7 fratile C // 9 soarile C / hainile C // 10 soarile B, C / simțitor C // 12 razile B // 14 toate neamurile] toată feliurimea C / dobitoacilor C // 15 înviiază B, C // 16 veseliaște B / dar C / soarile C // 17 *ad. marginal* tatăl B // 19 Malahiia C / temeți B, C // 20 soarile B, C / drăptății B // 21 razile B, C // 22 măririi B, măririi C // 23 viță] viiață B, C // 27 să-l cunoască mai luminat B // 30 celelalte C //

să-mi daţ puţinică ascultare cu dragoste, ca să înţelégeţi de iaste cu cale şi de să cuvine să avem şi noi dragoste cătră Hristos, ca apostolii.

Vedem la al doilea cap a preaînţeleptului Sirah că învaţă pre cela ce va vrea să slujască lui Dumnezeu, ce i să cuvine să priimească, zicînd: „Fiiule, de vei vrea să te apropii a sluji domnului Dumnezeu, gătéşte sufletul tău spre ispită". Pentru acéia, dară, trebuiaşte cela ce slujaşte lui Dumnezeu să aştépte ispitele şi războiul vicleanului diavol, iar să nu să deznădăjduiască, ci mai vîrtos f. 68 atunce / să aştépte mai mult ajutor şi mai multă putére de la Dumnezeu (numai să stea cu credinţă adevărată, cu nădéjde bună şi să ţie dreptatea şi să urméze bunătăţile şi faptele céle bune), că nu-l va lăsa Dumnezeu să se ispitească preste putinţa lui, ci fără de zăbavă îi va înceta scîrba şi ispita o va goni de la dînsul, precum o vedem aceasta luminat că s-au făcut la mulţi, în multe locuri. Că, întîi lui Avraam i-au poruncit Dumnezeu să se sue în munte şi însuş, cu mîinile lui să junghe şi să jărtvuiască pre unul născut, iubit, fiiul său, pre Isaac.

Oare n-au fost grea această cérere, ce au pohtit Dumnezeu de la dînsul? Oare n-au fost mare şi nesuferită durére de inimă aceasta? Iară văzîndu-i Dumnezeu credinţa şi cum că n-au lenevit, nici au zăbovit a o face aceasta, îndată i-au rădicat întristarea şi scîrba, prin mijlocul îngerului, zicîndu-i: „Avraame, Avraame, nu pune mîna ta pre copil".

Şi norodul cel jidovesc cît necaz petrecea în Eghipet, fiind robiţ în mîinile lui faraon; iar pentru ca să-i mîntuiască Dumnezeu din scîrbe, cîtă putére nebiruită au arătat cu céle 10 rane, prin mijlocul lui Moisi. Aşijderea şi dreptul şi mult pătimaşul Iov, ca într-o clipă de ceas au pierdut /, f. 68v nu numai mulţimea dobitoacelor, casele, feciorii, fétele şi toată avuţiia ce avea, ci şi trupul lui s-au umplut de bube şi de viermi şi zăcea într-un gunoiu. Iar pentru căci

---

1 să-m daţi C // 4 doilia B / a] al B // 5—7 *ad. marginal* ce i să cuvine să priimească, zicînd: „Fiiule, de vei vrea să te apropii a sluji domnului Dumnezeu B // 8 dar C / trebueşte C // 9 ispitile B // 10 diiavolul B / dăznădăjduiască C // 11 atuncea C / ajutoriu B // 14 faptile C / *ad. marginal* Dumnezeu B / 15 făr'de zăbavă C // 18 întîiu C // 21 aceasta B // 22 duréria B // 23 Iar C // 25 au rădicat C // 29 robiţi B, C // 31 au arătat *după* Moisi B // 32 care într-o clipă C // 33 casile C / fetile C //

au răbdat ispitele cu mare vitejie de inimă, fără de zăbavă i-au dat Dumnezeu îndoit célia ce au pierdut.

Însă cu acéste vorbe ce am zis, socoteala noastră nu iaste alta, făr'numai ca să arătăm taina de astăzi a schimbării féţii lui Hristos, cu carea au dat mare ajutor apostolilor la nevoia necredinţii, ce era să cază. Că văzînd apostolii pe Hristos într-atîta lipsă şi sărăcie, cît nici capul nu avea unde să şi-l pléce şi într-atîta smerenie de margine şi într-atîta hulă, ce-i făcea jidovii, să turbura în cugetul lor, ca nişte oameni proşti ce era; şi pentru acéia au început a nu-l créde, socotind cum că nu va fi acesta Mesiia cel adevărat şi mai vîrtos că peste puţine zile era să moară cu moarte nicinstită.

Drept acéia, ce alt ar fi trebuit la această nevoe e necredinţii, fără numai ajutor de la Fiiul lui Dumnezeu, de la Hristos, carele cu adevărat le-au dat mare putére şi mare ajutor. Că i-au suit într-un munte şi s-au schimbat înaintea lor, arătîndu-le lumina dumnezeirii lui (pre cît era cu
f. 69 putinţă să vază cu ochii omeneşti), / luminînd şi mărind firea cea omenească cé era îmbrăcat, care lumină s-au vărsat şi pe hainele lui, ca să dea cu aceasta apostolilor o îndrăzneală şi un ajutor mare şi să-i adeveréze şi să-i încredinţéze cum că acest sărac şi smerit la védere, carele era hulit pentru multa a lui smerenie, măcar că peste puţine zile să va da legat în mîinile jidovilor să se hulească, să se batjocorească, să se scuipe, să se bată cu palma peste obraz, să se muncească, să se rănească şi la cea de apoi să se şi răstignească ca un făcătoriu de réle. Iar să nu socotească că iaste numai om singur, ci iaste şi Dumnezeu desăvîrşit şi adevărat şi pentru aceasta s-au schimbat înaintea lor.

La 3 lucruri trebuia mare ajutor apostolilor, ca să scape de nevoia şi de ispita cea mare a necredinţii: întîi să cuveniia să crează cum că Hristos iaste adevăratul Mesiia; a dooa, văzîndu-l pre cruce, mort, le trebuia ajutor să nu-şi piarză credinţa, nici să socotească cum că acesta

---

1 ispitile B / fără zăbavă C // 2 celea C // 4 fără numai B, C // 5 feţii C / care C // 8 de margine] mare C // 9 într-atîtea B / hule B // 13 necinstită B, C // 15 ajutoriu C // 20 ce] cu care B // 21 hainile C // 22 ajutoriu B // 24 multa lui C // 25 mîniile C // 26 să să $^{1-4}$ C / batjocurească C / preste C // 27 să să $^{1-2}$ C / cea] acea C // 28 să să C / făcător C // 29 *ad. marginal* şi Dumnezeu B // 33 necredinţei C / întîiu C // 35 ajutoriu B // 36 nu-ş B, C / piiarză B //

nu iaste Dumnezeu; a treia, să le dea pricină să-l iubească cu dreagoste fierbinte. Deci, la acéste cîte tréle să véde astăzi cum că au dat Hristos cu schimbarea feţii lui mare ajutor apostolilor, pentru ca să-l cunoască că el iaste f. 69v Mesiia cel adevărat şi / pentru acéia le aduce trei marturi, vrédnici de crezut: pre Moisi, pre Ilie şi pre Tatăl lui cel ceresc. „Şi iată — zice evanghelistul — să arată lor Moisi şi Ilie, grăind cu dînsul de eşirea lui, carea vrea să se plinească în Ierusalim". Şi Tatăl, cu glas îl mărturiséşte din nor: „Şi iată glas din nor zicînd: acesta iaste Fiiul meu cel iubit, întru carele bine am vrut, pre acesta ascultaţ".

Şi pentru ca să le ajute apostolilor să nu iasă din credinţă, văzîndu-l pre cruce, zice mai înainte că vorbéşte cu Moisi şi cu Ilie pentru moartea cea de pe cruce, carea vrea să ia, pentru ca să-i facă după cum am zis, să-l iubească cu dragoste fierbinte şi pentru acéia au descoperit puţintel slava dumnezeirii lui, cu carea au mărit firea cea omenească şi va să mărească şi pre sfinţii lui, la a dooa venire.

„Şi să arată lor Moisi şi Ilie, grăind cu dînsul". Minunată vorbă şi alése soţii are astăzi Hristos, cu adevărat şi i să cuveniia să aibă soţii ca acéstia, pentru că Hristos iaste Mesiia, că Moisi iaste făcătoriu de lége, Ilie iaste proroc mare; Hristos iaste mîntuitoriul lumii. Moisi iaste mîntui- f. 70 toriul / jidovilor, Ilie ca să fie mîntuitoriul celor drepţi, mai nainte puţin de judecată. Hristos iaste dătător de lége, Moisi învăţător de lége şi Ilie rîvnitor de lége.

Vedeţ, dară, ce soţii alése are şi cum să aseamănă în oarecarele: Moisi au murit, Ilie n-au murit. Şi oare ce poate fi aceast, de s-au însoţit Hristos cu un drept din cei morţi şi cu un drept din cei vii? Pentru căci la judecata cea viitoare vor să se judece vii şi morţii şi vor să se veselească la împărăţiia ceriului cîţ vii vor fi drepţi şi cîţ morţi vor fi drepţi. Şi de vréme ce taina aceasta de astăzi, a schimbării lui Hristos închipuiaşte şi iaste ca un aravon

---

2 herbinte C // 5 *lipseşte* şi B / acéia] ce C / marturi B, C // 6 şi pre Ilie C // 8 care C / să să C // 9 Erusalim B // 10 nori [1-2] C // 11 ascultaţi C // 13 mai nainte C // 14 de pe] după B, dupe C / caria B, care C // 18 *ad. marginal* va să mărească A / doao C // 21 aleasă soţie B // 22 acestea C // 23 făcător C // 26 *ad. marginal* puţin B // 27 *după* Moisi *ad.* iaste B / rîvnitori B // 28 Vedeţi dar C / cum să] cum să să B // 29 oarecarele] oarecare chip B / *şters* şi cum să asamînă în oarecarele: Moisi C / *lipseşte* au murit, Ilie n-au murit. Şi C / oare] are A // 32 să să judece C / vii C / şi] cu B // 33 cîţi [1-2] C // 35 închipueşte C //

aceii măriri ai împărăției ceriului, pentru aceasta au adus la mijloc unul din cei morți, pre Moisi și unul din cei vii, pre Ilie. Și cum că vor să vie la împărățiia ceriului, împreună, viii și morții ni-o adeverează fericitul Pavel, la 15 capete cătră corinthéni, zicînd: „Toț nu vor adormi, iar toț ne vom schimba de trupul acest stricăcios și ne vom face nestricăcioși".

„Și să arată lor Moisi și Ilie". Oare pentru ce? Pentru patru lucruri: una pentru ca să scoață de la norod acea socoteală mincinoasă, ce avea asupra lui Hristos, că unii îi zicea că iaste Ilie, alții îi zicea că iaste Ieremia, sau/, f. 70v unul din proroci; a dooa, pentru ca să cunoască jidovii cum că Hristos nu iaste împotriva legii lui Moisi și pentru aceasta stă cu dragoste de vorbéște cu singur făcătoriul legii, cu Moisi și cu rîvnitorul legii, cu Ilie; a treia pentru ca să se arate cum că iaste domn și stăpînitor, al vieții și al morții și stăpînéște pe cei vii și pe cei morți și, cînd îi chiamă, vin, precum adeverează poeticul la un tropar de astăzi de la a opta peasnă, zicînd: „Ca celuia ce stăpînești ceriul și împărățești pămîntul și domnești céle dedesupt, au stătut înaintea ta Hristoase, de pre pămînt apostolii, iar ca de la ceriu Thesviteanul Ilie și Moisi din cei morți"; a patra, să vază apostolii în ce chip au cinstit pre acești 2 proroci, pre Moisi, căci avea mare blîndéțe și pre Ilie, căci avea mare rîvnă spre credință, pentru ca să se asémene și lor, să fie blînzi și rîvnitori, acolo unde vor vedea că iaste în nevoe credința și închinăciunea lui Dumnezeu.

Și pentru acéste 4 pricini, ce am zis, au adus la mijloc pre Moisi și pre Ilie. Iar mai vîrtos să zic că i-au adus pentru ca să mărturisească apostolilor cum că iaste Mesiia, măcar că n-ar fi trebuit această mărturie să o aducem la f. 71 mijloc fiind mărturiia tatălui / din ceriu mai vrédnică decît a prorocilor: „Și iată glas din nor zicînd: acesta iaste Fiiul mieu cel iubit, întru care bine am vrut; pre acesta ascultaț".

---

1 acei C / împărății C // 3 Ilile A // 4 vii C // 5 Toți C // 6 *ad. marginal* iar toț ne vom schimba, adecă nu vom muri toț B / toți C // 7 nestricăcioș B // 11 Ieremiia B, C // 12 doao C // 14 *șters* cu [2] B / făcătoru C // 15 rîvnitorul C // 18 chiiamă B // 19 Că C // 21 înaintea lui B // 22 Thesviteanu C // 26 să să asamine C / *lipsește* lor C // 29 au] am C // 35 carele C // 36 ascultați B, C //

O, ce mărturie credincioasă şi adevărată iaste aceasta! O, ce bunătate şi fericire au cîştigat acei ce au ascultat pre cel mărturisit şi au urmat lui, după porunca părintelui celui ceresc! Că adevărat, de s-au şi pedepsit într-această lume puţin, după cum zice preaînţeleptul Solomon, iară cu mari bunătăţi şi ferictri s-au dăruit: „Căci Dumnezeu i-au ispitit pre dînşii şi i-au aflat luişi vrédnici, ca aurul în ulcea i-au lămurit pre ei şi ca o jărtvă de ardere întreagă i-au primit pre ei". Puţin au ostenit, adevărat, iară mare plată au luat. În scurtă vréme au fost în scîrbe, iară în vréme nesfîrşită să vor bucura, că nu-s vrédnice patemile vremii de acum către mărirea cea viitoare, după cum zice fericitul Pavel.

Şi iată glas din nor zicînd: „Acesta iaste Fiiul mieu cel iubit, întru carele bine am vrut; pre acesta ascultaţ". Oare acest cuvînt ce zice tatăl: „Pre acesta ascultaţ", numai apostolilor să fie zis să-l asculte, au şi noao? Mie f. 71v mi să pare să-l fie zis şi noao să-l ascultăm, de vréme / ce ne ţinem creştini şi ucenici ai lui Hristos. Acuma, dară, trebue să înţelégem întîi lucrarea acestui cuvînt: „Ascultaţ ", ce va să zică, apoi célélalte le vom înţelége pre lesne. Acest „ascultaţ" aici nu să înţelége cuvîntul cel gol, ce iase din gura omului şi-l ascultăm cu urechile, căci acela nu să numéşte ascultare, ci auzire, ce să înţelége sfîrşitul faptului, adecă ca cum am zice unii slugi: du-te de fă, iată ce şi el auzind cuvîntul să supune ascultării şi mérge de face. Aşa şi Dumnezeu Tatăl ne zice noao: „Pre acesta ascultaţ", adecă ca ce ne va porunci Hristos să facem, să ne supunem ascultării şi să săvîrşim lucrul după pohta lui, pentru binele nostru.

Să vedem dară acum de ţinem porunca lui Dumnezeu şi de ascultăm pre Hristos la céle ce ne învaţă. Eu socotesc să fim departe de acea ascultare, cît e ceriul de pămînt; pentru căci Hristos zice la Ioan în 14 capete: „Cela ce are poruncile méle şi le păzéşte pre iale, acela iaste cela ce mă iubéşte".

---

6 iar C / mare B // 7 luiş B // 8 *ad. marginal* întreagă B // 9 iar C // 10 iar B, C // 11 patimile B, C // 15 care C / am voit C / ascultaţi B, C // 16 ascultaţi B, C // 17 fi C // 19 uceniţi C / ai lui] lui B / dar C // 20 întîiu B // 21 Ascultaţi B, C / célialalte B // 22 Aceasta B, C / ascultaţi B, C / *după* înţelége *ad.* singur B // 23 şi-l] să-l B / ascultăm] ascultaţi C // 24 ci să înţelege C // 25 sfrşitul B / adică C // 28 ascultaţi B, C / adică C / *lipseşte* ca B / ca ce] orice C // 31 dar C //

Acuma dară, de vom zice că iubim pe Hristos, să vedem care poruncă a lui ținem.

Hristos zice: „Scîrbe veț avea în lume". Noi nu pohtim să avem nici o scîrbă, iar de și avem vreo scîrbă, o avem pentru căci nu ni să împlinéște pohta, iar nu pentru dragostea lui. /

f. 72 Hristos zice: „Pacea mea o dau voao", iar noi, nu dea Dumnezeu să avem pace între noi, ce ne turburăm pururea, pentru fieștece, ca valurile mării cînd le suflă vîntul.

Hristos zice: „Nu judecareț, ca să nu vă judecaț", iar noi de-a putéria fi nu iaste nici zi, nici ceas să nu judecăm de rău, nu numa pre cei ce-i știm ce și pre cei ce nu-i știm.

Hristos zice: „Precum pohtiț voi să vă facă voao oamenii, faceț și voi lor". Noi pohtim să ne cinstească toț, să ne dea toț pocloane și daruri, să ne laude, să ne fericească, să ne grăiască de bine, să facă toț după pohta noastră, să nu ne stea nimenea împrotivă, nici să ne zică nimica, de am face verce rău; iară noi pohtim să osîndim pre toț, să nu dăm nimănui nimica, să nu facem nimărui nici un bine, nici să se folosească nimenea de noi. Pre toț îi hulim, pre toț îi grăim de rău, pre toț îi pîrîm, pre toț îi luom în rîs și în batjocură, tuturora le zicem că sînt nebuni și fără nici o socoteală numai pre noi înșine, voiu cuteza a zice, ne facem mai înțelepți și decît Dumnezeu și nu ne aducem aminte că înțelepciunea lumii aceștiia iaste nebunie înaintea lui Dumnezeu.

Hristos zice: „Poruncă noao vă dau voao, ca să iubiț
f. 72v unul pre altul", iar noi ne urîm și ne căutăm ponciș / unul altuia, ca cînd ne-am fi ucis părinții, sau ne-am fi făcut alt rău, ceva.

Hristos zice că: „Cine să va rușina de mine și de cuvintele méle într-această rudă prea curvare și păcătoasă și fiiul omenesc să va rușina de el, cînd va veni întru slava Tatălui său, cu îngerii cei sfinți", iară noi nici de dînsul ne rușinăm

---

1 Acum B, C / dar C // 2 *lipsește* a lui C // 3 veți C // 7—8 iar noi, nu dea Dumnezeu să avem] iar noi nu voim să avem C // 8 întru B / ce] ci C // 10 judecareți B, C / judecați B, C // 11 de-a putéria fi nu iaste] de-ar fi cu putință să nu ne treacă C / să nu judecăm de rău] cu judecarea și cu grăirea de rău C // 12 numai B, C / ce îi știm C / ci și B, C // 14 faceți B, C / toți B, C // 15 toți B, C / plocoane C // 16 să nu facă B / toți B, C // 17 nimeni B, C / împotrivă B, C // 18 veri B, C / iar C / toți B, C // 19 nimerui $^{1-2}$ B // 20 toți B, C // 21 toți $^{1-3}$ C / luîm B, luăm C // 24 facem și mai înțelepți C // 27 iubiți C // 29 ne-ar $^{1-2}$ B // 34 iar C //

nici cuvintele lui le ținem în seamă, ca o nimica, nici cele ce ne învață spre folosul și mîntuirea sufletelor noastre le păzim, ci aflăm pricini și zicem că nu putem să le facem acéstia ce ne învață Hristos, că nu ne dă îndemînă, căci avem case gréle și vrémea nu ne slujaște, că sîntem supuș supt jugul păgînului și avem nevoi multe și supărări de toate părțile. Dară célia ce pohtim noi, cum le putem face toate, deplin, făr'de nici o zăticneală?

Pre Dumnezeu nu vom să-l ascultăm, la céle ce ne învață să facem, pentru binele și folosul nostru cel sufletesc, ce ne par, învățăturile lui, gréle și réle și pentru acéia nu-l cinstim, ca cînd ni-ar fi vrăjmaș de moarte. Iar pre oamenii cei ce nu să tem de Dumnezeu, nici să rușinează de fétele omenești îi ascultăm la céle ce ne învață să le f. 73 facem, spre pierzarea sufletelor noastre / și spre necinstea noastră și spre a ne cleveti toț și a ne blestema pentru nedreptățile ce facem; și priimim învățăturile lor cu dragoste și le facem cu mare pohtă și ne bucurăm de iale, ca de mare avuție și-i lăudăm către toț, ca pre niște priiateni și făcători de bine și-i cinstim pentru căci ne răpun sufletele, cu învățăturile lor, mai vîrtos decît pre Dumnezeu, carele poftéște pre toț oamenii să se mîntuiască.

Hristos zice: „De pe aceasta vor cunoaște toț că-mi sînteți ucenici, de veț avea dragoste între voi", iar noi ne pizmuim, ne zavistuim, ne pohtim răul unul altuia și mijlocim în tot chipul să ne păgubim unul pre altul, nu numai de avére, ci mai vîrtos de cinste; și facem cu aceasta păcat împrotiva Duhului Sfînt. Dară Dumnezeu n-au făcut lumea numai pentr-un om, ci pentru toț, nici împărățiia ceriului pentru unul, ci pentru toți. Că de ar fi făcut Dumnezeu lumea numai pentru un om, ce ar fi trebuit să mai facă și pre Eva și apoi să-i blagoslovească și să le zică: „Créșteț și vă înmulțiț și umpleț pămîntul și domniț pre dînsul", iar de și iaste cineva să arate dragoste către altul,

---

1 nemica C // 4 acestea C / îndămînă C // 5 supuși C // 7 Dar C / celea C // 11 pare B // 12 ne-ar fi B, C // 13 oameni C // 14 fétile B, fețile C // 16 toți C // 18 și să le facem C / iale C // 19 și lăudăm C / toți C/ prietini C // 20 și-i] și îi cinstim C / sufletile C // 22 pohtéște B, pohtește C / toți B, C // 23 De pe] dupe B, după C / toți B, C / că-mi] cum C // 24 sîntem ucenіți C / veți avea C// 28 împotriva B, C / Dar C / n-au] de ar fi B // 29 pentru un B, C / toți C // 29—31 *lipsește* ci pentru toț, nici împărățiia ceriului pentru unul, ci pentru toți. Că de ar fi făcut Dumnezeu lumea numai pentru un om B // 33 Créșteți B, creșteți C / înmulțiți B, C / umpleți B, C / domniți B, stăpîniți C //

f. 73v iaste mincinos şi viclean, că o face au de vreo frică, au / de vreo ruşine, au pentru vreun cîştig rău.

Hristos zice: „Daţ ale chesariului, chesariului şi ale lui Dumnezeu lui Dumnezeu", iar noi nici mai-marilor noştri, atîta celor besericeşti, cît şi celor mireneşti, nu le dăm căzuta cinste nici lui Dumnezeu, nici ne supunem lor cu dreptate, ci cu viclenie şi cu răutate şi în loc de a-i iubi şi a ne cuceri lor, noi îi grăim de rău şi-i ponosluim. Dară să vedem ce zice Dumnezeu pentru dînşii la cartea *Eşirii*, la 22 de capete: „Pre dumnezeii tăi să nu-i grăeşti de rău şi pre boiariul norodului tău să nu-l vorbeşti de rău". Tîlcuitorii sfintei *Scripturi* înţeleg să fie dumnezeu arhiereii, păstorii şi dascalii beséricii; boiariul norodului înţeleg a fi împăraţii, domnii şi judecătorii.

Acuma, dară, asupra a cărora pornim limba noastră cea blestemată şi grăim de rău, al cărora cinste rădicăm, al cărora nume ocărîm? Pre sémne al arhiereilor, al domnilor şi al stăpînilor noştri, pentru carii ne poruncéşte Dumnezeu să nu-i grăim de rău, iar noi făr'de nici o socoteală punem gura noastră, după cum zice David, la ceriu, cu atîta semeţie şi obrăznicie, neaducîndu-ne aminte nicidecum f. 74 de osîndă. Şi / pentru căci iaste cugetul nostru viclean şi înaintea lui Dumnezeu şi înaintea oamenilor, pentru acéia petrécem o viaţă blestemată şi turburată, o viaţă plină de frică şi de urîciune, plină de nevoe şi de necazuri.

Şi iată, dară, că ne vădesc lucrurile şi faptele, că nici ascultăm pe Hristos, nici îl iubim, că de l-am iubi am face poruncile lui; ci umblăm de capetele noastre, făcînd fieştecarele ce ni să pare şi ce ne place, neaducîndu-ne aminte nici de moarte, nici de judecată şi de nu ne vom îndrepta cu adevărat, vom să greşim şi vom să mérgem răului.

Drept acéia, iubiţii miei, trebue să facem mintea noastră muntele Thavorului, ca să vie lumina adevărată să o vedem cu ochii cei de gînd ai sufletului, să ne arătăm şi noi cu osîrdie în dragostea lui Hristos, ca apostolii, să ne asămînăm lui Moisi şi lui Ilie, rîvnitori şi nelenevoşi în

---

2 cîştig] creştin B // 3 Daţi B, C / chesarului $^{1-2}$ B // 5 bisericeşti C // 8 noi] nui B / Dar C // 11 boiarul B // 12 dumnezeii B / arhierei C // 13 bisericii C / boiarul C // 15 dar C/ asupra cărora C // 17 Pă semne C // 24 viiaţă $^{1-2}$ B, C // 25 necazur C // 26 dar C / faptile C // 28 capetile C // 29 ni să place C // 31 vom greşi rău şi vom merge în munca de veci C / *după* răului *ad. marginal* la rău iar nu la bine B // 32 *şters* iubiţii miei *şi ad.* creştinilor C // 33 Thavoriului B / lumina cea adevărată C // 36 asemînăm B / nelenevoş B //

poruncile lui pentru ca să ne putem sui şi noi, împreună cu Hristos, în mintea cea oblăduitoare a sufletului să vedem cu gîndul slava acéia şi norul cel luminat şi să auzim glasul cel părintesc: „Acesta iaste Fiiul mieu cel iubit" i proci. Şi la cea de pe urmă să ne învrednicim să împărăţim împreună cu el. /

f 74v Aşa, stăpîne Hristoase, te rugăm noi, ticăloşii şi nevrédnicii robii tăi, carii ne-ai răscumpărat cu preascump sîngele tău din mîinile vrăjmaşului celui viclean să te milostiveşti pentru mulţimea îndurărilor tale, să luminezi ochii sufletelor noastre ce-i întunecaţ, cu lumina cunoştinţii tale şi să aprinzi în inimile noastre céle împietrite văpaia dragostei tale şi să ne învredniceşti cu darul tău să te ascultăm şi să facem cu pohtă cîte ne porunceşt şi să te iubim din tot sufletul, aici într-această viaţă ticăloasă şi plină de scîrbe; iară în cea viitoare să ne învredniceşti mărirei şi luminii slavei dumnezeirii tale, ca de pururea să te mărim, împreună cu făr'de început părintele tău şi cu presfîntul şi bunul şi de viaţă începătoriul tău duh, în veci nesfîrşiţi. Amin. /

f. 75 CUVÎNT DE ÎNVĂŢĂTURĂ LA SFINŢII ŞI ÎNTOCMA CU APOSTOLII ÎMPĂRAŢ COSTANDIN ŞI ELENA

„Cu slavă şi cu cinste l-ai încununat pre dînsul."

Cei ce să cunosc pre sine avuţ, acéia pot să dea daruri vrédnice unui împărat şi cei ce să cunosc pre sine învăţaţ, aceia pot să-i facă şi căzuta laudă. Iar eu, cunoscîndu-mă pre mine foarte sărac de fapte bune şi slab de învăţătură, n-am să aduc alt dar vrédnic, nici altă laudă cuvioasă, de Dumnezeu încununatului, marelui împărat şi întocma cu apostolii Constandin, fără numai cap plecat şi cugetul mieu cel cuciarnic.

---

5 de pe] după B, dupre C // 10 *după* luminezi *ad. marginal* cu lumina cunoştinţii tale C // 11 întunecaţi C / *şters* lumina cunoştinţii tale şi *ad.* văpaia dragostei tale C // 13 *şters* văpaia dragostei tale C / dragostii B / învrednicim C // 14 porunceşti B, C // 15 viiaţă B, C // 16 iar C // 16—17 învredniceşti luminii şi slavei C // 17 dumnezeeştii B // 17 de-a pururea C // 18 cu cel B, C // 19 viiaţă B, C / începătorul C / *ad. marginal* duh B // 21—22 Cuvînt la sfinţii împăraţi şi întocma cu apostolii Costandin şi Elena, în luna lui mai 21 C // 22 împăraţi B // 24 avuţi B, C // 25 învăţaţi B, C // 30 Costandin P, C / cugetul mieu cel cuciarnic] cuget cucernic C //

Drept acéia, întru cinstea lui am a zice, înaintea dragostei voastre puţine cuvinte, nu cu obrăznicie, ci cu multă cucerie; nu cu vorbe ritoriceşti şi alcătuite, ci cuvinte f. 75v smerite şi prostatece, nu după / cum să cuvine, ci după putinţă. Ci vă pohtesc să ascultaţ cu dragoste.

Şi iară cu cucerie iscodesc să afle tîlcuitorii sfintei *Scripturi* la *Faptele apostolilor*, oare dintr-atîtea daruri mari, cu carele din dumnezeiescul dar s-au îmbogăţit fericitul Pavel, care dar să fie cel mai mare şi mai ales, cu carele în cîte patru părţi ale lumii s-au arătat minunat şi vestit? Şi zic unii cum să fie învăţătura cea cerească, cu care au vînat toate limbile, au dezrădăcinat din toate locurile păgînătatea şi au întins de la răsărit pînă la apus numele lui Hristos şi credinţa.

Alţii zic cum să fie descoperirile ce au luat, că fiind încă în trup s-au răpit pînă la al treilea ceriu, au văzut frumuseţile céle cereşti, au auzit cuvinte nespuse, carele nu iaste slobod omului a le grăi.

Alţii iară zic cum să fie fost minunile céle făr'de asămînare ce făcea, cu carele au luminat credinţa, de vréme ce nu numai cu glasul vindeca şi cu cuvîntul făcea sémne ce şi cu umbra şi cu hainele făcea minuni. Iar apoi cu toţii să unesc la vorbă şi zic cum că nici un dar mai mult nu f. 76 l-au / mărit pre Pavel ca chiemarea lui.

Şi adevărat au stătut prea minunat, de vréme ce pentru întoarcerea lui Pavel nici învăţătura apostolilor au lucrat, nici putéria minunilor, ce lucrul acesta l-au săvîrşit însuş cuvîntul lui Dumnezeu; şi au făcut Fiiul lui Dumnezeu numai pentru Pavel acéia ce au făcut pentru tot neamul omenesc. Şi de s-au pogorît acolo din sînul Tatălui pentru toţ oamenii, aici iară însuş pentru Pavel au lăsat ceriul şi s-au pogorît trupéşte, cu toată dumnezeiasca lui slavă, pentru ca să-l întoarcă. Şi de vréme ce acea chiemare face pre Pavel atîta de minunat, cît nici apostol, nici mucenic nu iaste întocma măririlor lui, dară pentru vredniciile

1 cinstia B / dragostii B // 4 prostatice B, C // 5 ascultaţi B // 6 *lipseşte* Şi iară B, C / să aflu C / tîlcuitorii] mîntuitorii B // 7 Faptile C / dintr-atîta B, C // 8 dumnezeescul C // 10 cîte 4 C // 11 *lipseşte* cum C // 12 vînat] avut B / locurile] lucrurile B // 16 treilia C / cer C / şi au văzut B // 17 care C // 19 iar C *lipseşte* cum C // 20 carile B, care C // 22 ci şi B, C / hainile C // 24 chemarea C // 25 minunat] luminat C // 27 putérea B, puterea C / ci B, C // 30 de s-au] de au C // 31 toţi B, C / iar C // 33 chemare C // 35 dar C //

de Dumnezeu încununatului mieu Constandin, ce voiu putea zice? Carele asémene ca Pavel au luat întoarcerea lui asémene și chiemarea; din ceriu fu chiemat Pavel, din ceriu s-au chiemat și Constandin, după cum îl cîntă besérica. Pavel cu glas de lumină, precum spune Luca la *Faptele apostolilor*: „Văzuiu, zice, pre cale încungiurîndu-mă f. 76v lumină" și Constandin / cu slove alcătuite de stéle și cu glas purtător de lumină, precum mărturiséște istoriia: „Întru acesta biruiaște" . Acolo Pavel, în miazăzi, aici Constandin în miazăzi; acolo Pavel de Iisus ce s-au răstignit, aici Constandin, prin crucea lui Iisus. Și de vréme ce acolo mărturiséște cel cu limba și cu inima de aur, Ioann, cum că nu-i iaste limba iscusită spre a spune măririle lui Pavel, dară eu, că n-am nici limba aceluia cu vorba de aur, nici bogățiia graiului, ce voiu putea să aduc spre lauda lui Constandin, carele la chiemare au luat darul lui Pavel?

Drept acéia, cunoscîndu-mi neputința neștiinții méle, îmi caută și făr'de voe a lăsa într-o parte toate célialalte mari vrednicii și lucruri minunate ce au făcut în multe părți ale lumii, acest minunat și sfînt împărat și voiu zice cu puține cuvinte, numai pentru un lucru; ce ascultaț, să auziț.

Oare pentru ce, sfîntului Constandin i s-au dat acest tituluș, de-l numéște sfînta besérică numai pe dînsul cu f. 77 acéste trei numiri: de Dumnezeu încununat, mare / împărat și întocma cu apostolii? Și zicem, întîi, cum că iaste de Dumnezeu încununat. În ce chip? Una, pentru că pre ceialalți împăraț îi aleg oamenii de-i fac împărați și-i încunună cu cunună de aur și cu pietri scumpe, iar pre marele Constandin, pentru bunătatea și curățeniia inimii sale însuș Dumnezeu l-au ales din limbi, ca pre Pavel din jidovi și l-au chiemat, cu glas ceresc, la vredniciia împărăției și l-au încununat cu cununa darului celui

---

1 *lipsește* mieu C / Costandin B, C // 2 care C / asemenea C // 3 asemenea C / chemarea C / chemat C // 4 chemat C / Costandin B, C / biserica C / *după* besérica *ad.* τὴν κλῆσιν οὐχ ἐξ ἀνθρώπων δεξάμενος <= chemarea nu de la oameni luînd> B // 5 Faptile C // 7 Costandin B, C // 8 purtătoriu B // 9 biruește C / miiazăzi B // 10 Costandin B, C / *după* Pavel *ad.* s-au chemat C / ce s-au] cel C // 11 Costandin B, C // 14 dar C // 16 Costandin B, C / care C / chemare C / *după* Pavel *ad.* *între paranteze* și iar de vei vrea A, B // 18 îm caută C / celelate C // 19 multe] toate B, C // 20 părți ale] părțile C // 21 ascultați C // 22 auziți B, C // 23 Costandin B, C // 24 biserică C / pă C // 25 aceste 3 C/ încoronat C // 26 întîiu B // 28 împărați B, C // 29 încununează B / pietre C //30 marile B / Costandin B, C/ curățiia B // 32 chemat C / învredniciia B / împărății C//

de sus, cu arma bunavoirii, după cum zice David; și alta, că peste noapte i s-au arătat în vis domnul Hristos. zicîndu-i: „Acel semn ce ți-am arătat astăzi pe ceriu iaste arma acéia cu carea am mîntuit din mînile diavolului tot neamul omenesc, acela să aibi și tu ca un steag rădicat, să meargă înaintea ta, la toate războaele și cu darul aceluia vei birui pre toț vrăjmașii norodului ce ți-am încredințat să-l paști și vei fi pururea biruitoriu și izbăvitor.

A dooa, de vréme ce împărăția iaste un dar desăvîrșit, carele să pogoară de sus, de la părintele luminelor, asupra celor aleși și îmbunătățaț, pentru vredniciia lui îi déde Dumnezeu de să făcu împărat întîi al creștinilor, ca să /
f. 77v îndreptéze pre cei răzvrătiț, să păzească turma lui Hristos de lupii cei gînditori și cu praștiia Duhului Sfînt să-i gonească și besérica lui Dumnezeu, ce era călcată și gemea de supt tirani, să o rădice și să o veselească. Căci cununa cea împărătească are despărțeală de mitra cea arhierească și împăratul carele să nevoiaște pentru binele și folosul norodului său, atîta la céle trupești și trecătoare, cît și la céle sufletești și duhovnicești, măcar că nu are acea vrednicie (arhierească), iară plata îi iaste de la Dumnezeu întocma cu episcopii cu carii ar fi mai rîvnitori și să face și el diadoh apostolilor, carii sînt împăraț și preoț al beséricii, de vréme ce dinpreună lucrează cu Dumnezeu, pentru mîntuirea lumii.

Drept acéia pre dreptate zice marele Constandin sfinților părinți de la săborul cel dintîi: „Voi în besérică, iar eu afară de besérică sînt pus de Dumnezeu episcop".

Pentru acéia, dară să nu socotească împărații și stăpînitorii pămîntului cum că i-au pus Dumnezeu să șază pre scaun frumos numai spre vedére înaintea ochilor omenești, împodobiți cu veșminte scumpe, cu cununa în cap și cu schiptrul cel de aur în mînă, că numai singură
f. 78 dreptatea iaste de-i / face cinstiț la norod. Pentru acéia zicea și înțeleptul Isiod, cum că împărații pentru doao

1 buneivoiri B, C // 3 pă C // 4 care C / mîinile B, C / diiavolului B // 7 toți B, C / te-am încredințat C // 8 biruitor C // 10 luminilor B // 11 aleș B / îmbunătățați B, C / dete C // 12 întîiu C // 13 răzvrătiți B, C // 15 biserica C / gemea] legea C // 17 dăspărțeală C // 18 nevoește C // 19 *lipsește* său B // 21 iar C // 23 diiadoh B / împărații B, împărați C / preoții B, preoți C / bisérícii C // 26 pre] pă C / Costandin B, C // 27 soboru C / dintîiu B / biserică C // 28 din biserică C // 29 dar C // 34 cinstiți B, C // 35 pentru 2 C //

lucruri s-au rînduit, de oameni, să fie: una, pentru ca să le facă dreptate și alta, ca să rădice strîmbătățile de la mijloc. Pentru acéia prorocul David, ca din gura norodului zicea: „Dumnezeule, judecata dă-o împăratului și dreptatea fiiului împăratului; căci cînd într-o politie strălucéște dreptatea sînt cei suppuș pururea norociț. Că zicea un filosof: anul cel bun nu-l face atîta mulțimea rodurilor, cît îl face dreptatea stăpînitoriului. Și altul iar fu întrebat care cuvînt iaste mai bun, pentru ca să trăiască omul bine și mulțemit? Au răspuns: acela numai, carele păzéște dreptatea întocma, la toț.

Al doilea nume din tituluș iaste: pentru ce să numéște sfîntul Constandin mare împărat? Și zicem: pentru căci iaste de Dumnezeu încununat; urmează, drept acéia, să fie și mare. Și cum să nu fie mare unul ca acela, pre carele Dumnezeu l-au încununat? Iar nu zic pentru aceasta că iaste mare, ci numai pre cum scrie Evsevie, că lumea l-au numit pre sfîntul Constandin mare împărat, nu atîta pentru biruințele céle mari ce au făcut la războae, f. 78v cît / pentru marile faceri de bine ce au făcut suppușilor lui. Și încăș adaoge de zice cum că nici cu un mijloc nu să bucura, pînă cînd vedea pre vreunul trist înaintea lui. Hrana și îmbrăcămintele nu le avea săracii de la alții, fără numai de la el. Nenumăraț era mulțimea săracilor carii alerga la el să le ajute și nici unul nu să întorcea deșărt de dorita mîngîiare.

Iar nici pentru aceasta îi vom zice că iaste mare, că mă uit la prorociia ce zice David pentru Hristos la Psalm 70 zicînd: „Și să vor închina lui toț împărații pămîntului, toate limbile vor sluji lui".

Și socotesc că această prorocie numai pe vrémea marelui Constandin s-au împlinit. În ce chip? Lui i s-au suppus toț împărații pămîntului și pentru căci era el capul tuturor împăraților și închinîndu-se el lui Hristos, prin mijlocul lui toț s-au închinat și cu pilda lui au luat frumuséțea

---

1 *după* rînduit *ad. deasupra rîndului*, să fie stăpînitor B // 3 prorocu C // 4 judecata ta C // 6 suppuși B, supuși C / norociți C // 9 cuvînt] vînt A, C // 10 mulțămit C // 11 toți C // 13 Costandin B, C / împărat mare C // 15 *ad. marginal* Și cum să nu fie mare B // 16 care C // 17 Efsevie C // 18 Costandin B, C // 20 facerile de bine cele mari C / supușilor C // 22 *șters* pînă B // 24 nenumărați, B, C // 25 întorciia C // 26 dășărt C / mîngăere C // 28 psalm 71 B // 29 toți C // 31 pe] pre B, pă C // 32 Costantin B, C / supus C // 33 toți C // 35 toți C / frumuséția B //

credinții; și pentru aceasta s-au numit mare pentru căci tuturor celor mai mari ai pămîntului el era singur țiitor.

Și voiu zice că iaste mare și pentru căci au stătut pentru besérica lui Dumnezeu și s-au arătat împărat credincios f. 79 pentru plata creștinătății / sale au suppus Dumnezeu supt picioarele lui toată lumea atîta cît și de la India au venit sol cu daruri mari de i s-au închinat lui, pentru ca să-l cunoască pre el că le iaste împărat, de vréme ce véstia armelor lui și multa a lui creștinătate îl mărturisiia peste tot pămîntul domn și stăpîn a toatei lumi.

Al treilea nume din tituluș iaste: pentru ce să numéște sfîntul Constandin întocma cu apostolii? Că el, să încunjure cetăț, orașă și sate, ca apostolii, n-au încunjurat; nici au umblat să propovăduiască numele lui Hristos și credința, ca dînșii; să ostenească cu călătorie pe jos, să asude, să flămînzească și să însetoșaze ca ei, n-au făcut; să se închiză ca Petru în temniță, cu lanțul de gît, să se bată cu toiage, ca Pavel, să se spînzure de copaci ca Andrei și să se pedepsească cu de toate féliurile de munci și de cazne și la cea de apoi să-i tae capul, ca celoralalți apostoli, nicăiri nu să véde.

Dară apoi cum și pentru ce să fie întocma cu apostolii? Pentru căci acéle ce au făcut apostolii, cu osteneala lor și cu propoveduirea, el le-au făcut însuș, cu a sa pildă. f. 79v Căci putérea împăraților și a domnilor iaste să / prefacă și să întoarcă voința norodului, după cum vor vrea ei; și aceasta nu o pot face cu alt mijloc, fără numai cînd vor face întîi ei acéia ce pohtesc să se facă de alții, precum au făcut Tumcuin, împăratul Chitaiului că, puindu-ș întîi el mîna pre coarnele plugului, s-au îndemnat toț supușii lui de s-au apucat de lucrul pămîntului. Așijderea și marele Alixandru, cînd ocolise ostrovul Tirului, pentru căci au luat el întîi pe umerile sale un braț de lémne, s-au îndemnat toată oastea lui de au luat pietri și lémne cu mînile lor

---

3 țiitoriu C // 4 voi zice B // 5 biserica C // 6 supus C // 7 picioarile B, C / Indiia B, C // 10 vestea C / multa lui C // 13 Costandin B, C / încungiure C // 14 cetăți C / n-au încungiurat C // 15 proveduiască C // 16 pă C // 17 flămînzască C / însetoșeze C // 18 lanț C / să să bată C // 19 toege C / Andreiu C // 21 celorlalți C // 23 Dar C / ca apostolii C // 24 acelea C // 26 al domnilor A // 28 cu] ca A // 29 să să facă C // 31 coarnile C / toți B, C // 34 întîiu B / pă C / lemne C / mînile B, C //

de au umplut gîrla şi au făcut trecătoare şi au mers de o au luat.

Aşa şi marele Constandin, cu a sa pildă şi cu sa creştinătate, au făcut pre toţi suppuşii lui creştini şi acéia ce n-au putut să o isprăvească desăvîrşit toţ apostolii cu propovăduirea, fieştecarele unde i s-au fost dat soarta, au isprăvit el singur, cu poruncile ce au dat în toată lumea şi au întins numele lui Hristos şi credinţa, cît iaşte întins pămîntul şi lumea.

Drept acéia, cu dreptate iaste să se numească întocma cu apostolii, căci au împlinit şi slujba şi numirea apostolilor.

Acuma dară, de vréme ce pentru smereniia, pentru f. 80 marile faceri / de bine şi pentru creştinătatea lui cea desăvîrşit au cîştigat acest titulus de să numéşte de Dumnezeu încununat, mare împărat şi întocma cu apostolii, cine să va îndoi cu firea, cum că nu are şi mare îndrăzneală cătră Dumnezeu.

Drept acéia dară, mă rog şi eu, măcar că sînt şi nevrédnic, să mijlocească cu călduroasele lui rugăciuni pre mult milostivul şi îndurătoriul Dumnezeu, ca să te păzească pre măriia ta, încununat cu slavă şi cu cinstea, întreg şi sănătos, în mulţi ani, cu multă fericire. Amin. /

f. 80v CUVÎNT DE ÎNVĂŢĂTURĂ LA DUMINECA FLORILOR

Pofta cea mare şi dragostea cea curată, sau, mai vîrtos să zic, datoriia cea părintească ce am cătră înţelepţiia voastră mă îndeamnă pururea ca să nu lenevesc a vă cerceta, după putinţă, cu învăţăturile céle sufleteşti. Că de pe aceasta mă voiu cunoaşte cu adevărat că vă sînt părinte sufletesc şi păstoriu, cînd voiu pofti cinstea, folosul şi spăseniia sufletelor voastre. Şi dumneavoastră iară de pe aceasta vă veţi arăta cum sînteţi adevăraţii fii sufleteşti

---

1 umplut B / de o au] de au B // 3 marile B / Costandin B, C // 4 supuşii C // 5 toţi C // 6 fieştecare C // 13 Acum C / dar C // 14 facerile cele mari de bine C // 15 încununat de Dumnezeu C // 19 Drept acéia dară] îndrăznesc dar de C // 21 îndurătoru C / păzească] mărească C // 22 cinste B // 23 *lipseşte* multă C // 24 *lipseşte* de învăţătură C // 26 hohta B, C // 30 de pe] dupe B / mă] vă C // 31 păstor C / pohti B, C // 32 iarăşi B, iar C/ de pe] după B, dupe C // 33 adevăraţi B, C //

și turmă aleasă și sfîntă, cînd veț priimi cu dragoste célia ce vă învăț și după putință fieștecarele dintru voi le va ținea și le va face.

Drept acéia, iubiții miei ascultători, cîț v-aț adunat la această cuvioasă și sufletească adunare, măcar că iaste astăzi dumineca ce să numéște de obște a florilor, iar n-am a zice pentru dînsa nimica. Una, pentru că fiind praznicul domnesc și trebuind la dînsa multă materie și multă vorbă ca să descoperim cevaș, cît de puțin, întru cinstea și lauda f. 81 ei neștiința ne contenéște și alta/, pentru căci știu că într-această săptămînă siléște fieștecarele dintru voi să se grijască, pentru ca să se învrednicească să se cuminece, unii la joi mari și alții sîmbătă și duminecă, în zioa de Paști.

Drept acéia, pentru acel lucru avem datorie mai vîrtos și trebue să zicem célia ce ne va lumina domnul Hristos, de la carele cérem și ajutor. Ci vă pohtesc să ascultaț cu dragoste célia ce voiu să zic; și socotesc că de nu veț lua vreun folos din zisele méle, iară pagubă știu bine că nu veț avea.

Din céle 7 taini ce ține sfînta și dumnezeiasca besérică a răsăritului iaste cea dintîi la rînduială și mai mare decît toate, sfîntul botez. Și fără dînsa nu poate nimenea să între întru împărățiia ceriului; că așa zice domnul Hristos la Ioann, în 3 capete: „De nu să va naște neștine din apă și din duh, nu va putea să între întru împărățiia lui Dumnezeu“, care botez face pre om fericit, sfînt, desăvîrșit și fiiu lui Dumnezeu, după dar.

Iară eu îndrăznesc și zic cum că iaste taina pocăinții întocma cu sfîntul botez, în cinste și în lucrare și socotesc că nu voiu greși de aceasta. Pentru ce? Pentru căci f. 81v acéle 4 daruri ce dă sfîntul / botez omului, păcatul strică și le întină și din fericit să face ticălos, din sfînt păcătos, din săvîrșit să face netrébnic și de nimica și din fiiul lui

1 veți B / celea C // 2 învăți B / fieștecare C / din C / *după* voi *ad.* să să nevoiască a le ținea și a le face C // 4 cîți v-ați adunat C // 7 nimic C // 9 cevași C // 10 contenéște] zăticnește C / *lipsește* că C // 11 *repetă* fiește B // 12 *lipsește* să se grijască, pentru C // 13 *lipsește* și[1] C / și[2]] alții C / Paște B // 14–15 Pentru care avem datorie să zicem cele C // 15 cialea B // 16 care C / și ajutor cerem C / ascultați C // 17 *lipsește* célia ce voiu să zic; și socotesc C / și de nu veț C // 18 zisele] zilele B / iară] dar nici C / *lipsește* știu bine că C / veți B, C // 20 *ad. marginal* și dumnezeiasca A, B / biserică C // 21 dintîiu B, C / rînduială B, C // 22 Și fără dînsa] făr'de care C / dînsul B / nimeni nu poate C // 24 în 13 capete B / cap C // 25 să între] întra C // 28 Iar C // 31 acelea C / le strică B / fiiu B, C //

Dumnezeu să face fiiul diavolului; că aşa zice Ioann în 3 capete: „Cela ce face păcatul de la diavolul iaste, că din început diavolul păcătuiaşte“. Şi cum că taina pocăinţii cu sfîntul botez iaste întocma în cinste şi în lucrare o putem adeveri cu multe dovéde, dintru carele vom zice 1,2.

La al optulea cap al *Facerii* zice Dumnezeu cătră Noe: „Nu voiu mai adaoge de acum a blestema pămîntul pentru faptele oamenilor, pentru că zace cugetul omului spre céle réle, din tineréţele lui. Deci, nu voiu mai adaoge a omorî tot trupul viu, după cum am făcut“, arătînd cu aceasta multa a lui îndelunga răbdare.

Pentru acéia potopul acela, după cum zic dascalii beséricii, însemna sfîntul botez; că precum apa potopului au spălat tot păcatul şi toată fărdelégia de pe faţa pămîntului, cu acea înecăciune ce au făcut, de s-au concenit tot trupul viu, aşa şi apa sfîntului botez au spălat şi au f. 82 şters tot păcatul cel strămoşesc şi al voinţii / de al neamul omenesc. Iar apoi ştiind Dumnezeu că nu să va părăsi diavolul pentru răutatea lui cea multă, nici va conteni de a zavistui şi a vicleni pre ticălosul om şi a-l îndemna cu o mie de mijloace ca să strice haina sfîntului botez şi să o zmolească cu zmoala păcatului, pentru acéia, ca un părinte al milelor şi al îndurărilor, au dat omului această mare vindecare a pocăinţii, ca prin mijlocul ei să vie iară la cinstea cea dintîi şi din fiiul neascultării şi al pierzării să se facă iarăşi fiiul lui Dumnezeu şi din mort să se facă viu şi din pierdut, aflat. Că aşa zice la Luca în 15 capete: „Fiul mieu acesta era mort şi au înviat şi pierdut era şi s-au aflat“.

Zice Dumnezeu şi la Isaia, la capul cel dintîi: „Spălaţi-vă şi vă curăţiţ, scoateţ vicleşugurile din sufletele voastre înaintea ochilor miei şi veniţ să ne întrebăm, zice Domnul şi de vor fi păcatele voastre ca mohorîciunea, ca zăpada le voiu albi, iar de vor fi ca ruşala, ca lîna le voiu albi“.

---

1 diiavolului B // 2 3] 13 B / cap C / diiavolul B // 3 diiavolul B / păcătuiaşte B, păcătueşte C // 4 şi în] şi B // 5 dovezi C / din care una, doao, vom zice C // 6 al 8 cap C // 8 faptile C // 9 tinerétile B // 11 multa lui îndelungă C // 13 biserícii C // 14 liagia B, legea C / dupe C // 15 concenit] mistuit C // 16 *lipseşte* apa B / sfîntul B / *ad. marginal* spală şi curăţéşte A, C // 17 strămoşăsc C // 19 diiavolul B // 23 mililor B // 24 iar C // 25 dintîiu B, C // 26 să să C / iară C / fiiu C // 27 cap C // 28 înviiat B, C / era, s-au aflat C // 30 Isaiia B, C / capu C / dintîiu B / Spălaţe-vă C // 31 curăţiţi B, C / scoateţi B, C / sufletile C // 32 veniţi C // 33 păcatile C // 34 albi] face albe B //

Luaţ seama, rogu-vă, cu minte întreagă şi înţelégeţ acéste cuvinte ce zice Dumnezeu prin Isaia, că acéia ce zice: „Spălaţi-vă şi vă curăţiţ", nu că zice doară să ne / f. 82v spălăm cu apa ceastă proastă, ce bem şi ne slujim cu dînsa, carea nu are alt fără numa a spăla piialea trupului, ce zice să ne spălăm şi să ne curăţim păcatele, cu apa sfîntei pocăinţe şi cu lacrămi. Şi iarăş zice: „Scoate vicluşugurile din sufletele voastre înaintea ochilor miei", adecă zice să ne ispoveduim, nu cu buzele, ci cu inima şi cu gînd ca acela, ca să nu mai păcătuim, că Dumnezeu fiind tot ochiu, le véde toate şi le cunoaşte şi nu să uită la mărturisirea buzelor, carele sînt scule spre slujba trupului, ci să uită la adîncul inimii; că el iaste cela ce ispitéşte inimile şi rărunchii, după cum zice David, la al 7 Psalom: „Că de nu ne vom căi de la inimă, zice, şi de nu ne vom întoarce cătră dînsul, sabiia sa o va luci şi arcul lui l-au încordat şi l-au gătit pre el şi într-însul au gătit vasele morţii (şi) săgeţile sale celor arzători le-au lucrat". Că pocăinţa atunce iaste pocăinţă, cînd merge neştine de bună voia lui, făr'de nici un fel de pricină, să se ispoveduiască la duhovnicul lui, cu umilinţă, cu înfrîngere de inimă cu lacrămi fierbinţi şi cu gînd desăvîrşit, ca să se părăsească f. 83 de păcate, căci / acéstia sînt temeiul ei; şi atunce iaste cuvîntul acela ce zice: „Veniţ să ne întrebăm", adecă atunce vom avea îndrăzneală să mérgem înaintea lui şi să ne deşchidem gura şi să ne spunem jalba ce avem de vrăjmaşul nostru, să-i spunem stricăciunea ce ne face. Şi el să făgăduiaşte că ruşalele céle mai mari ce ar avea păcatele noastre, carele sînt ale sîngelui, adecă uciderile, el le va albi şi le va curăţi, ca însuş pre sine; că zăpada şi oaia iaste omenirea lui, precum hainele lui le-am arătat albe ca zăpada în muntele Thavorului, după cum zice la Marco în 9 capete.

Drept acéia ce altă mai mare bunătate, sau mai multă ertăciune decît aceasta pohtiţ? Să facă pre cei ispoveduiţ

1 Luaţi B, C / mintea C / înţelégeţi B // 2 Isaiia C // 3 curăţiţi B, C / doar C // 4 aceasta C // 5 care C / numai B, C / pielea C // 6 ci C / păcatile C // 7 Scoateţi B//8 sufletile C // 9 adică C / buzile B // 12 care C/ *lipseşte* scule C// 13 cel C // 14 Psalm B, C // 17 vasile C //18 *fără paranteze* C // 19 atuncea C / niştine B // 23 aciastia B, acestea C // 24 Veniţi C / adică C // 25 atunci C // 26 deschidem C // 28 făgădueşte C / că] cu C / ruşalile C / 29 păcatile C / care C / adică C // 30 *după* zăpada *ad.* iaste C// 31 hainile C / le-au arătat B // 33 cap C // 35 pohtiţi B, C / ispoveduiţi B, C //

albi şi curaţ ca trupul lui „carele fărdelége n-au făcut, nici vicleşug nu s-au aflat în gura lui".

Iată dară că taina pocăinţii cu sfîntul botez, după cum am zis, iaste întocma în cinste şi în lucrare. Că precum acela spală păcatul cel strămoşesc şi face pre om fericit, sfînt, desăvîrşit şi fiiu lui Dumnezeu, după dar, aşa şi sfînta f. 83v pocăinţă face pre om din mort viu, din pierdut aflat/, din necinstit cinstit şi sfînt şi din fiul neascultării fiiul lui Dumnezeu.

Cînd au poruncit Dumnezeu lui Noe să facă corabiia, spun istoricii cum să o fie făcut într-o 100 de ani, nu pentru alta, făr' numai pentru ca să aibă oamenii vréme să-ş vie în fire, să se căiască de păcatele lor. Şi într-acea sută de ani le propoveduia dreptul Noe, cum că va să facă Dumnezeu potop şi va să înéce tot pămîntul şi tot trupul viu va să-l omoare. Iar oamenii nicidecum nu-l credea, ci îl lua în rîs şi în batjocură, zicîndu-i că nu ştie nici ce grăiaşte, nici ce face. Aşijderea şi cînd au început a ploa ar fi putut Dumnezeu numai într-o zi să facă potopul, dară n-au vrut, ci au ploat 40 de zile şi 40 de nopţi, arătînd şi cu aceasta multa a lui îndelungă răbdare, dînd vréme oamenilor să se căiască şi nici cu aceasta nu ş-au venit în fire. Iar apoi văzînd oamenii că să înmulţéşte apa şi de ce mergea să îmfla în sus au început a să sui pre case, pre movile, pre munţi şi pre copaci, dară nu era cu putinţă să se folosească nimica. Că corabiia o închisése Dumnezeu pre dinnafară şi luase chieile şi pentru căci nu mai era nici o f. 84 nădéjde de mîntuire s-au concenit tot trupul / de la om pînă la dobitoc.

Aşa şi noao, creştinilor, nu 100 de ani ci 1710 de ani ni s-au propoveduit prin mijlocul lui Noe celui adevărat, Iisus Hristos, carele ne-au mîntuit cu corabiia trupului său, de potopul păcatului celui strămoşesc, cum că va să facă potopul cel cumplit şi amar, potopul cel plin de scîrbă

---

1 curaţi C / care C // 3 dar C // 5 strămoşăsc C // 8 *ad. marginal* pierzării A / *după* neascultării *ad. marginal* şi al pierzării B / fiiu[2] B // 11 fie] fi C / sută C // 12 fără numai B, C // 13 să să căiască C / păcatile C // 16 oameni C // 17 grăeşte C // 19 dar C // 21 a lui] lui C / răbdarea C // 22 să să căiască C // 23 mergia B // 24 umfla C // 25 dar C / să să folosească C // 26 dinafară C // 27 chiele B, cheile C // 28 concenit] pierdut C // 30 o sută B, C // 30—31 *şiers şi ad.* ci mai bine de o mie de ani sînt de cînd ni să tot propoveduеşte C // 32 carele] cela ce C / ni-au mîntuit B // 33 său] sau B / strămoşăsc B, C //

și de întristare, potopul cel groaznic și înfricoșat al judecății. Și de nu ne vom veni în fire, ca să ne părăsim de răutățile și să ne căim, ne vom îneca în véci nesfîrșiți, în noianul focului celui nestins.

Și această véste ni să dă pururea prin gura beséricii, prin propoveduirea *Evangheliei* și prin învățătura dascalilor, dară nicidecum nu ne venim în fire, să ne căim și să ne părăsim de răutăț; ci de ce vedem mai cîrtos că să înmulțéște apa potopului pierzării noastre, în loc de a alerga în corabiia pocăinții să ne mîntuim, de acéia ne lunecăm cu firea și socotim că doară nu va fi nimica și îndelungăm vrémea ba astăzi, ba mîine, ba poimîine, pînă ne vine ceasul și perim cu totul și trupéște și sufletéște.

Și putem cunoaște aceasta cum că iaste așa de pe cuvintele ce voiu să zic. De cînd au întrat săptămîna cea dintîi a sfîntului post, din cîț ne aflăm aici de față, oare / f. 84v ispoveduitu-s-au vreunul, după cum să cuvine? Făcut-au cu dragoste canonul ce i-au dat duhovnicul? Păzitu-s-au pre sine, după putință, curat și nevinovat? Petrecut-au creștinéște, după rînduiala și porunca bisércii, cu posturi, cu rugăciuni și cu alte faceri de bine? Mi să pare să nu fie făcut nici unul aceasta; iar pentru ca să nu mint, poate că vor fi făcut vreunii din cei proști. Iar noi, cei ce ne ținem mai mari, mai vrédnici, mai înțelepți și mai cunoscători, am mutat vrémea din săptămînă în săptămînă, petrecînd, cu mîncări de toate féliurile, cu băuturi îndestulate și cu toate pohtele trupului nostru; iar de suflet n-am purtat grijă nicidecum, ca cînd am fi nesimțitori. Și tocma acum, în săptămîna ceastă de pre urmă ne ispoveduim, ca să ne grijim 3 zile și la Joi mari să ne cuminecăm. Iar ce fél de ispovedanie facem știe Dumnezeu, că mi-e rușine a o spune.

Unii să ispoveduesc de frica vreunor întîmplări, alții pentru un obiceaiu, alții de rușinea omenească, alții de frica stăpînilor; alții iară au cîte doi duhovnici, unul la țară și altul la oraș; la cel de la țară, ca la un om prost,

---

2 *după* răutățile *ad. ulterior* noastre B // 6 *Evanghelii* C // 7 dar C // 8 răutăți B, C // 10 de acéia] noi C // 11 doar C / nimic C // 12 pînă] pîne B // 14 de pe] dupe B, după C // 16 dintîiu B / cîți C // 20 rînduiala C / beséricii B // 23 vreunul C // 25 tot mutăm vreme C // 27 pohtile C / nu purtăm C // 29 pe urmă C // 30 grijim] postim B, gătim C // 31 că mi-e] îmi iaste C // 34 obicéiu B, obiceiur C // 35 iar C //

spune păcatele céle ce socotéște el că sînt mai mari, iar f. 85 la cel de la oraș spune păcatele céle ce socotéște el că / sînt mai mici, neguțătorind și meșterșugind taina ispovedaniei.

Și, în scurte cuvinte, nici unul din noi nu vom să ne ispoveduim de bună voe, pentru evlavie și cu gînd desăvîrșit, ca să ne părăsim de păcate, ci numai în vedéria oamenilor, pentru pricinile ce am zis, pînă ne vom cumineca, apoi iară ne întoarcem, să mă ertaț, ca cîinele la borăturile sale și ca scroafa la tăvăliturile de împuciciune, după cum zice fruntașul apostolilor, Petru, în doao capete, la a dooa carte. Acii, în pripă ne ispoveduim și ne cuminecăm și acii în pripă, iarăș ne apucăm de păcatele céle obicinuite și atîta ne bucurăm de iale și ne pare bine, căci le facem ca cînd am cîștiga mare bogăție și mare bunătate și ne lăudăm într-însele, după cum zice David: „Să laudă păcătosul, întru pohtele sufletului său și cel ce face strîmbătate bine să cuvintează".

Și la acea mincinoasă ispovedanie, ce facem? Cercăm să aflăm duhovnic om prost, pentru ca să se teamă de noi și să-i fie rușine de féțele noastre și ce vom zice noi așa să fie, socotind în gîndurile noastre că, precum înșălăm pre dînsul, vom înșăla și pre Dumnezeu. Dară Dumnezeu nu să înșală, ce ne înșălăm noi înșine, spre peirea noastră cea sufletească./

f. 85v Și cînd mérgem să ne ispoveduim nu spunem duhovnicului că mîncăm carnea și munca fratelui nostru, creștinului, și-i bem sîngele și sudoarea féței lui cu lăcomiile și cu nesațiul ce avem, ci spunem cum c-am mîncat la masa domnească, miercurea și vinerea, péște și în post raci și untdelemn, și am băut vin.

Nu spunem că ținem bălaurul cel cu 7 capete, zavistiia, încuibat în inimile noastre, de ne roade totdeauna ficații, ca rugina pre fier și ca cariul pre lemn, ce zicem că n-am făcut nimănui nici un rău.

Nu spunem strîmbătățile ce facem totdeauna, clevetirile, voile veghiiate, fățăriile, mozaviriile, vînzările și

1 păcatile C / că] cît B // 2 *lipsește* céle C / socotește că C // 3 negoțătorind B / merșteșugind B, meșteșugind C / ispovedanii C // 6 vedérea B // 8 iar C / ertați C / cîinile C // 9 împuțiciune C // 10 dooa B, 2 C // 11 cap C / 2 C // 12 păcatile C // 18 ispovedanie mincinoasă C // 19 să să teamă C // 20 féțile B, fețile C // 22 Dar C // 23 ce] ci B, C // 27 și-i] și C / feții C // 28 c-am] că am mîncat C // 29 la masa domnească] la o masă boerească C // 30 undelemn B // 32 încuibată C // 33 hier B / carul B / ci zicem C // 36 veghiete C //

pîrăle ce facem unul altuia, ca să-l surpăm din cinstea lui, ce zicem: am face milă, ce nu ne dă îndemînă, că avem nevoi multe și dări și avem casă grea și copilaș ca-n gloată și oameni mulți carii să ocrotesc pre lîngă noi.

Nu spunem că crédem minciunile slugilor noastre mai vîrtos decît adevărul celui ce să năpăstuiaște, carele, de s-ar și jura, nu-l crédem, nici îi facem dreptate, ci-l pedepsim cu atîta cruzime de inimă cît de am putea l-am stinge și de pre fața pămîntului; ce zicem că fiind în valurile lumii f. 86 nu putem să ne căutăm de suflet, / ci dăm cîte un sărindariu, iară din jafuri, iar din nedreaptă agoniseală.

Nu spunem că pre carele îl vedem că jăfuiaște și pradă și căznéște pre săraci, îi lăudăm și-i zicem că iaste om înțelept, îi ajunge mintea la toate și iaste vrédnic și face dreptăți, iar pre carele îl vedem că nu să améstecă într-acélia îl facem blestemat, mojic și nevrédnic și cum că nu-i ajunge mintea să facă judecăți și dreptate, neaducîndu-ne aminte de cuvîntul ce zice Isaia la capul 64 că: „pentru necurățeniia noastră dreptatea noastră înaintea lui Dumnezeu iaste ca cîrpa muerii ce are pre sine (și sîntem necurați)". Și pentru ca să nu mai lungesc cu vorba, toate răutățile cîte facem avem vréme și mijloace ca acélia de le săvîrșim după pohta inimii noastre, iar pentru céle sufletești nu putem afla vréme.

Drept acéia, iubiții miei ascultători, mă rog pentru numele lui Iisus Hristos, carele ș-au vărsat preacinstit și scump sîngele său, de ni-au răscumpărat din robiia diavolului, să ne venim în fire și să ne luom seama, că acéstia ce facem ne duc pre calea periciunii. Și de vréme ce nu f. 86v ni-au lăsat năravul nostru cel rău, să lucrăm în / viia Domnului spăseniia sufletelor noastre, din ceasul cel dintîi al sfîntului post, încailea să lucrăm acum la ceasul al 11. Și el, fiind milostiv ca un stăpîn îndurătoriu, ne va da plata deplin, a căruia slava iaste în véci. Amin. /

---

1 cinstia B // 2 ce [1-2]] ci C / milă] milostenie C / îndămînă B, mîna C // 3 copilași C / ca-n] cam C // 6 năpăstuiaște] numéște B, năpăstuește C / care C // 9 ce] ci C // 10 ci dăm] *ad. marginal* și cînd dăm și B, așijderea de dăm C / sărindar B, C // 11 iar din nedreptate agonisite îl dăm C // 12 De vedem pre cineva că jăfuește C // 13 pre] pă C / *după* săraci *ad.* nu-l spunem ci C / îi] îl C // 15 care C / améstică B, amestică C / într-acelea C // 16 mojîc C // 17 judecăți drépte B // 18 Isaiia B, C / cap C // 19 noastră] ne iaste C // 22 acelea C / *după* acelea *ad.* și bună îndămînare C // 26 *lipsește* Iisus C / care C // 27 ne-au răscumpărat B, C / diiavolului B // 28 luăm C / acestea C // 30 nu ne-au lăsat B, C // 31 dintîiu B, C // 33 *ad. marginal* ca un stăpîn B / îndurător C //

f. 93 CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ
LA DUMINECA LĂSATULUI SEC DE BRÎNZĂ

Fieștecare vînătoriu îș gătéște sculele și ciniile meșterșugului său, adecă cel ce prinde pasări zburătoare face lațuri, clucse și mreji; iar cel ce vinează hiară sălbatece își face pușcă, cursă de hier, gropi și altele ca acéstia. Așijderea și păscariul îș face undițe, cîrlige, plasă, sac și cîte îl învață meșterșugul său, ca să dobîndească și să cîștige céia ce pohtéște; iar cel ce va vrea să vînéze oameni, cu ce scule socotiți că ar putea să-i vînéze? (Că oamenii încă să vînează și să prind ca și peștii, după cum zice Hristos la sfînta *Evanghelie*, la al 4 cap al lui Mathei: „Veniți după mine și vă voiu face pre voi păscari de oameni").

Nu socotesc cu alt cu nimic ca să-i poată vîna, fără numai cu învățătura și cu cuvîntul. Căci pentru om nu iaste nici undiță, nici vreun féliu de mreajă, ca învățătura cea împletită de cuvinte cu carele să vînează și să unéște cu Dumnezeu și să fericéște cu dînsul, în véci! f. 93v Această mreajă a învățăturii, / puindu-să din dreapta și din stînga, iaste foarte de folos și pentru céste de acum și pentru céle ce vor să fie.

Această undiță a cuvintelor și cu mărturiile Duhului Sfînt prind pre om dintru adîncu păcatelor, ca pre péștele dintru adîncul apei și-l scoate la lumina cunoștinței de Dumnezeu. Deci pentru aceasta, blagosloviților creștini, cîți v-ați adunat astăzi la această cuvioasă și sufletească adunare, am datorie, ca un păscar sufletesc ce m-au rînduit Dumnezeu ca pre un nevrédnic, să întinz mreaja învățăturii și să puiu undița cuvîntului înaintea dragostei voastre și, ajutorind iubitoriul de oameni, Dumnezeu, am nădéjde bună și făr' de îndoială, cum că voiu scoate dintru adîncul turburăciunii păcatului mult vînat, căci cunosc voința inimii voastră cea bună și dragostea ce aveți spre ascultarea celor de folos, cu care vînat voiu putea face masă cinstită

1—2 Cuvînt al doilea la Dumineca lăsatului de brînză C // 3 vînător B, C / sculile C / ciniile] cinii ale B / meștețugului C// 4 adică C / zborătoare B // 5 vînează C / hiiară B / sălbatici B, C // 6 își face B / her C / altile C / acestea C // 7 păsharul B, păscarii C / fac C // 8 meștețugul C // 12 *lipsește* sfînta B / patru B // 13 *lipsește* pre voi C // 14 cu alt nimic C // 19 puindu-se B, puind C // 23 prind] *ad. marginal* trage B, scoate C / adîncul B, C / péștile B, pești C // 27 păshar B // 33 voastre B, C //

și desfătată lui Dumnezeu. Că nu să bucură nici să veseléște Dumnezeu cu altcevaș mai mult ca cînd s-ar întoarce cineva din cei păcătoși dintru greșalele lui la pocăință, după cum zice la sfînta *Evanghelie:* „Că mare bucurie se face în ceriu pentru un păcătos ce să căiaște"; și iarăș prin rostul prorocului zice Dumnezeu: „Că nu voesc
f. 94 moartea păcătosului, precum pohtesc să se întoarcă / și să fie viu".

Pentru aceasta dară, vă pohtesc ca să vă deșchideți urechile inimilor voastre și să ascultaț cuvintele ce voiu să grăesc, pentru ca să vă folosiți voi cu ascultarea și eu cu zisele. Că zice Pavel apostolul: „Fericiți cei ce grăesc în urechile celor ce ascultă"; și apoi trebue să faceți roadă sufletească din céle ce veț auzi, pentru ca să nu vă fie ascultarea și osteneala în deșărt, că arătîndu-vă ca pomii cei făr'de roadă și ca vițele céle stérpe, ce folos veți avea de ascultarea voastră și de osteneala ce aț făcut?

Iată că au sosit, cu ajutoriul lui Dumnezeu, să încépem de mîine călătoriia sfîntului post. Și pentru căci avem a mérge la războiu asupra vrăjmașului sufletelor noastre, trebue să ne gătim ca niște ostaș vitéji ai lui Hristos, încingîndu-ne mijloacele noastre cu adevărul, după cum zice dumnezeescul Pavel și să ne încălțăm picioarele cu gătirea *Evangheliei* și să ne îmbrăcăm cu zaoa dreptății și să punem coiful mîntuirii pre capetele noastre și să luom pavăza credinții în mîinile noastre, cu carele vom putea stinge toate săgețile celui viclean, céle arzătoare și sabiia duhului carele iaste graiul lui Dumnezeu. Pentru că nu
f. 94v iaste lupta noastră spre sînge / și trup, ci către domnii, către puteri, către țiitori lumii întunérecului veacului acestuia, spre duhurile vicleșugului celor de supt ceriu.

Și avem datorie cu toții, din mic pînă la mare, bărbaț și mueri, copii și féte, bătrîni și tineri, însurați și neînsurați, să facem trei lucruri: întîi, să ne ducem fieștecine la duhovnicul său, să ne mărturisim păcatele, cu multă

3 greșalile C // 4 *lipsește* la B, C // 5 căește C, pocăiaște B // 7 precum pohtesc] ci ca C // 9 dar C // 10 ascultați B, C // 14 veți B//15 dășărt C // 16 roadă B, C] răadă A/ vițile B // 17 veți avea B, C / ați făcut B // 20 războae B // 21 ostași C // 22 mijloacile B, C // 23 picioarile B, C // 24 *Evanghelii* C / drăptății B // 25 capetile C / luăm C // 26 care B // 28 care C // 29 *ad. marginal* Efeseni, 6 B // 31 vicleanului B / celor] celui C // 32 din] de la C / bărbați B, C // 33 neînesuruți B // 34 întîiu C // 35 păcatile C //

cucerie și cu înfrîngere de inimă, spuind cu îndrăzneală și făr' de nici o témere, toate cît am făcut, sau cu cuvîntul, sau cu fapta, sau cu cugetul, de voe sau făr' de voe, prin știință sau prin neștiință, pentru căci ispovedania iaste una din céle șapte taini ale sfintei bisérici și cînd ne ispoveduim, lui Dumnezeu ne ispoveduim, iar nu preotului.

Iară de va zice cineva, în cugetul său, dară deaca ne ispoveduim lui Dumnezeu, preotul ce mai trebuiaște, că el încă iaste om păcătos, ca și mine? Adevărat, păcătos, iaste, ca și tine, iar are dar de la Dumnezeu, prin lucrarea Duhului Sfînt și are putére de la domnul Hristos, ca ce va lega și ce va dezlega pre pămînt să fie legat și dezlegat și în ceriu, după cum zice la capul cel dintîi al lui Ioann:
f. 95 „Cărora veți lăsa / păcatele, lăsate vor fi și cărora veți ținea, ținute vor fi"

Și nu numai mirénii să cade să se ispoveduiască, ci mai vîrtos și noi cei besericești, adecă: diaconii, preoții, călugării, arhiereii, căci noi încă sîntem păcătoș și greșiț înaintea lui Dumnezeu, mai cu mult decît cei proști; și ce greșale facem, mai mult prin știință le facem și, de nu ne vom pocăi, vom să avem mai multă osîndă decît cei ce greșesc prin neștiință, după cum zice la sfînta *Evanghelie*, la 12 capete ale Lucăi: „Că cel ce cunoaște mult, mult să va pedepsi și celui ce i s-au dat mult, mult i să va și cére".

Și această taină a ispovedaniei n-au făcut-o Dumnezeu cu acest mijloc pentru alta, fără numai pentru căci așa cum au făcut neștine păcatul cu om și ș-au dezvălit rușinea la curvă și s-a îmbrățișat cu diavolul și ș-au spurcat trupul, așa iară trebue să meargă la om, adecă la duhovnic, să-ș descopere toate păcatele lui: pentru căci cu omul au făcut păcatul și iară cu omul trebue să-l strice și să-l piarză, precum au făcut și Hristos cu noi; că pentru omul, adecă pentru Adam am eșit din raiu și pentru omul
f. 95v iară, adecă pentru Hristos am întrat în raiu. / Că, măcar de n-ai mărturisi tu lui Dumenezeu păcatele tale, el le

---

4 ispovedaniia B, C // 5 cele 7 taine C / biserici C // 7 Iar C / dar C // 8 trebuește C // 12 *lipsește* să fie legat și dezlegat și în ceriu C // 13 capul] cuvîntul C / dintîiu C // 14 veț lăsa B // 15 veț ținea C // 16 să să ispoveduiască C // 17 cei] cești C / bisericești C / adică C / diiaconii B // 18 păcătoși C, pătoși B / greșiți C // 19 *lipsește* cu C // 21 grășesc B, greșăsc C // 22 *lipsește* la B // 23 cap C // 24 pedeppsi B // 25 ispovedanii C / făcut-o C // 27 ș-au] s-au B, C // 28 ș-au] s-au B, C // 29 iar C / adică C // 30 păcatile C // 31 cu] că C / iar C // 32 piiarză C // 33 adică C // 34 iar C / adică C // 35 păcatile C //

ştie; că înaintea lui sînt scrise şi céle nelucrate de noi. Au doară nu ştiia Dumnezeu unde iaste Adam, cît s-au ascuns de faţa lui, pentru greşala ce au făcut? Ci-l întreba: „Adame, unde eşti?" dîndu-i pricină ca doară s-ar căi şi ar zice: „Doamne, greşit-am şi am călcat porunca ta şi m-am dezgolit de darul tău şi fiindu-mi ruşine să stau de faţă, m-am ascuns" (Dară unde vei să te ascunzi, ticăloase, dinnaintea lui Dumnezeu, că de te vei sui în ceriu, el acolea iaste lăcuitoriu; de te vei pogorî în iad, iaste de faţă; de te vei duce la marginea mării, îi ajunge mîna).

Ci el atunce aşa l-au ajuns mintea şi au răspuns într-acel féliu; iar nu i-au folosit nimic, căci nu s-au căit. Au de uciderea lui Avel, nu ştiia Dumnezeu? Şi întreba pre Cain zicîndu-i: „Unde iaste fratele tău Avel?" Şi nici el n-au vrut să zică că au greşit, ci ca un blestemat au zis: „Dară au păzitor sînt eu fratelui mieu"? Şi aşa au luat blestem.

Şi cînd era Hristos pre pămînt zicea cătră apostoli: „Cine mă va mărturisi înaintea oamenilor, mărturisi-l voiu şi eu pre dînsul înaintea Tatălui mieu; iar cine să va
f. 96 lepăda de mine înaintea oamenilor, mă voiu / lepăda şi eu de dînsul înaintea Tatălui mieu".

Iată dară, că cu acéste cuvinte să cunoaşte chiar că pohtéşte Dumnezeu, nu numai pre dînsul să-l mărturisim înaintea oamenilor, ce şi pre noi să ne mărturisim cum că sîntem greşiţ lui Dumnezeu, pentru ca să ni să iarte păcatele.

Şi cînd ne ispoveduim să nu ne ruşinăm de duhovnicul şi vom ascunde cevaş păcatele noastre, măcar cît de puţin, că nu ne vom folosi nimic. Că vedem în sfintele cărţi că mulţi, nespuindu-ş păcatele toate la duhovnic, s-au osîndit în munca iadului. Şi, pentru ca să nu cădem şi noi în osîndă, trebue să spunem toate deplin, pentru ca să luom şi ertăciune desăvîrşit. Şi apoi deaca ne vom ispovedui, ce canon ne va da duhovnicul, să-l priimim cu multă dragoste şi să-l facem deplin; că precum un om, cînd iaste dator cuiva cu niscare bani, pînă nu-i va plăti nu să ţine

---

1 că] căci C // 3 Ci îl întreba C // 4 *repetă* unde B / doar C // 7 Dar C // 9 lăcuitor C // 11 atuncea B, *lipseşte* C // 15 Dar C // 16 păzitoriu B // 22 dar C / chiiar C // 24 ci C // 25 greşiţi B, C / pentru ca să ne iarte B // 26 păcatile C // 27 *după* duhovnicul *ad.* nostru B // 28 ca să ascundem niscai păcate, măcar C / cevaşi B // 29 *ad. marginal* în *Sfînta Scriptură* B // 30 nespuindu-şi B, C / păcatile C // 32 luăm B // 34 *lipseşte* da B // 35 datoriu B / niscariva B, niscai C //

mîntuit, aşa şi cela ce are canon de la duhovnicul său şi nu-l face, nu să va putea mîntui de păcate. De aciia să ne ferim, veri cu ce mijloc am putea, de păcate.

A dooa, trebuiaşte să postim, pentru că postul acesta iaste zeciuiala anului şi l-au arătat singur Hristos; că f. 96v sfinţiia-sa / încă au postit 40 de zile şi 40 de nopţi, precum să véde la Luca în 4 capete, care post trebuiaşte să-l facem, cu rugăciuni. Că precum nu sînt dulci bucatele făr'de-sare, aşa nici postul făr' de rugăciune.

Zice sfîntul Vasilie, la cartea lui cea dintîi, la al doilea cuvînt ce vorovéşte pentru post, cum că sînt la fieştecare besérică îngeri de scriu pre cei ce postesc. Ci să căutăm şi noi să nu ne păgubim de scrierea îngerului, pentru puţinică dulceaţă a mîncării.

Aşijderea şi sfîntul Grigorie zice la a dooa carte, la încéperea postului, cum că postul iaste pace de obşte al sufletului şi al trupului, traiu făr' de turburare, petrecanie cu bună tocmire, viaţă ce veseléşte pre Dumnezeu şi întristează pre vrăjmaşul; că precum sînt păzitori, celor ce postesc, sfinţii îngeri şi-i feresc de toate primejdiile, aşa sînt şi celor ce nu postesc, păzitori, dracii şi-i îndeamnă la multe păcate.

Deci, pentru aceasta trebue să ne postim, pentru ca să nu avem părtăşie cu diavolul; că nu s-au făcut nimeni învăţat sau înţelept, din cei ce s-au răsfăţat în mîncări, f. 97 nici din cei ce au alergat la veselii s-au făcut / ucenic bunătăţilor, nici iubitoriul de răsfăţăciuni, sfînt; nice cel <ce> vieţuiaşte trupéşte, părtaş împărăţiei ceriului.

Pentru aceasta dară, tot omul credincios şi iubitoriu de Dumnezeu, cu bucurie şi cu veselie să vie la zilele céle de post, pentru căci nici unul din cei trişti nu iaste viteaz la începutul stradaniei. Nu te face trist ca copiii ce-i duc la şcoală; nu răpşti împotriva zilelor celor curate; nu cerca sfîrşitul săptămînii, ca sfîrşitul ernii venirea verii; nu pohti sîmbăta pentru beţii, ca şi jidovii; nu număra zilele postului, precum aşteptă argatul cel rău plata simbriei; nu te întrista căci nu fumegă cuhniia ta, sau bucătariul căci n-au stătut lîngă foc.

2 Şi de aceia C // 4 trebue C // 7 cap C / trebue C // 8 bucatile C // 9 rugăciuni B // 10 dintîiu B // 11 ce] şi B // 12 biserică C // 13 *lipseşte* şi B // 17 trupului] sufletului C // 18 viiaţă C // 19—20 sînt păzitori sfinţii îngeri celor ce postesc C // 23 părtăşie] împărtăşire C / nimea A // 26 iubitor C / nici C / cel ce B, C // 27 vieţueşte C / împărăţii C // 28 dar C / iubitor C // 30 căci] că C // 31 stradaniilor C / copii C // 33 cu venirea C // 35 simbrii C // 36 bucătaru C //

Mă ruşinez a spune de posomorîrea celor mîncăcioş, în ce chip să tînguesc în zilele céle de post: cască adése, să culcă puţin şi iară să scoală; dorm în silă şi silesc să treacă zilele şi să nu le priceapă. Să îngreuiază asupra soarelui, căci zăbovéşte a înopta; numesc zilele postului mai mari decît célialalte; să fac cum că au durére la stomah şi ameţeli de cap şi stricăciune obiciaiului lor, carele nu sînt
f. 97v sémne ale postului, ci ale nesaţiului. / Cu nepohtă să duc la masă; răpşesc asupra vérzelor, înjură legumile zicînd: „în zadar s-au adus în lume". Să fac şi cunoscători de firi; iubitorii de mîncări beau apa făr' de răsuflare, ca cînd ar fi luat de la doftor vreo băutură făr' de dulceaţă de vindecare. Şi cei mai mulţi meşterşuguesc băutura, mîngîindu-ş pohta lor unii cu bragă, alţii cu bére, alţii cu şerbet, alţii cu livej, alţii cu mied.

Nu amesteca postul cu meşterşugitele tale pofte, că nu vei rămînea nepedepsit. Nu aduce la mijloc boale mincinoase. Nu zice minciuni asupra postului, cum că iaste făcător de boale, pentru căci iaste făcător de sănătate. Numai pentru obiciaiul tău cel rău să socotéşte postu la tine vrăjmaş, dară nu iaste, firéşte greu. Obicinuiaşte-te pre tine cu postul şi cu vréme ţi să va face ţie uşor şi vă lăcui în tine. Iar de vei avea soţii mîncările şi băuturile nu vei avea dragoste niciodată spre post, ci mai vîrtos să va arăta la tine strei şi greu şi neobicinuit; căci viaţa cea postitioare iaste asemînare vieţii ce-i nestricate, ce va să fie. Ci să fugim de iubirea de mîncări, cît vom putea, pentru că nu iaste putinţă nicidecum un om să fie şi /
f. 98 iubitoriu de mîncări şi iubitoriu de Dumnezeu.

Şi cînd ne postim trebuie să nu postim numai de bucate, ci mai vîrtos să ne postim de réle; căci ne vătămăm sufletéşte, adecă de hule, de înjurături, de zavistii, de mînii, de urgii, de clevete, de pîrăle ce aveţi obiciaiu ce vă pîrîţi unul pre altul, ca să vă sărăciţi care lucru îl face numai

---

1 mîncăcioşi B, C // 2 adesea C // 3 iar C // 4 zilile C /îngreuiaze B / nomesc A / mare B // 6 célelalte B, celelalte C // 7 ameţesc C / obiceiului C / *lipseşte* lor B // 8 saţiului B // 13 meşteşuguesc C / *ad. marginal* mîngîindu-ş B, mîngîindu-şi C // 15 şărbet C / liverj B // 16 meşteşugitele C / pohte B, C // 17 nepedepsit B // 19 făcătoriu 1-2 B // 20 obiceiul C / socoteşti C / postul B, C // 21 dar C / Obicinueşti-te C // 23 în] întru C // 25 viiaţa B, C // 26 asămînare B, C // 28 *lipseşte* să fie C // 29 *ad. marginal* şi iubitoriu B, iubitor 1-2 C // 30 trebu B // 32 adică C // 33 pîrile B / obiceiu C //

singur diavolul, că el iaste vrăjmaș neamului omenesc; și cine are acel obiciaiu de pîraște pre fratele său, creștinul, pentru ca să-l păgubească și să-l sărăcească, să se lase de acel lucru; că toate păcatele cîte va face după ce să va ispovedui și-ș va face canonul ce-i va da duhovnicul î să vor erta, iar acel păcat, al pîrăi, nu i să va erta nici cu un mijloc, că iaste mai mare decît uciderea.

Și iată că vă poruncesc și voao, preoților, cine ar veni la voi să se ispoveduiască și va avea acel păcat al pîrăi, de să va apuca acel om înaintea voastră, cu chezășie bună, că nu va mai pîrî pre nimeni, în viața lui, voi să faceți ertăciune, dîndu-i și canon, apoi să se și cuminice; iară de nu va avea să se părăsească, să-l lipsiț nu numai de la f. 98v sfînta taină, ce și de la / besérică, pentru căci stă împotriva lui Dumnezeu și să asamînă diavolului.

Al treilea lucru, trebuiaște să facem milostenie. Ci acuma la acest cuvînt, puteț să gîndiț întru inimile voastre și să ziceț: „dară noi sîntem săraci și nevoiaș și cum vom putea să facem milostenie, că n-avem bani?" Milosteniia iaste de multe féliuri, după cum scrie în sfînta *Evanghelie* la 25 de capete a lui Mathei, stih 35: „Și carele dintr-acélea îț va da îndemînă, fă că acéia iaste milostenie", adecă: „Flămînd am fost și mi-aț dat de am mîncat, am fost însetoșat și mi-aț dat de am băut, strein am fost și m-aț priimit, gol am fost și m-ați îmbrăcat, bolnav am fost și m-aț căutat, în temniță am fost și aț venit la mine". Și afară dintr-acéstia mai sînt și alte féliuri de milostenii; că de vei îndemna pre cineva să facă vreun bine, milostenie iaste; de vei sfătui pre cineva la lucrurile céle sufletești, milostenie iaste; de vei mîngîia inima vreunui scîrbit cu cuvinte, milostenie iaste și în scurte cuvinte, de vei da un pahar de apă réce cuiva, în numele lui Hristos,

---

2 *lipsește* acel C / obiceiu C / fratile C / creștinu C // 4 păcatile C // 6 i să va erta B / pîrii B, C / nu să va erta C // 9 să să ispoveduiască C / pîrii B, pîrî C // 10 de va da acel om înaintea voastră făgăduială și să va chezășui, cum că C // 11 pre] pă C / viiața B, C / voi să faceți] voi să-i daț C // 12 dîndu-i și canon] dar să-l și canonisiți C / să să și cuminece B, C / iar C // 13 să să părăsescă C / lipsiți, B, C // 14 ci și B, C / biserică C // 15 cu diiavolul B // 16 trebue C //17 puteți B, C // 18 ziceți B, C / dar C / nevoiași C // 21 cap C // 22 îndămînă C / adică C // 23 mi-iați B, mi-aț C // 24 mi-iați B / striin B // 26 m-ați căutat C / ați venit C // 27 dintr-acestea C //

adevărat să ştii că nu-ţ vei piiarde plata, după cum zice f. 99 la al / 9 cap a lui Marco.

Iată dară că să pot face milosteniile şi fără bani; ci numai pentru multa a noastră mîndrie ce ne înălţăm şi ne trufim, ca cînd am ajunge tocma la ceriu şi ca cum niciodată nu vom să murim, aşa hrăpim şi lăcomim şi sîntem porniţi cu totul spre răutăţ, cît nu ne putem opri. Şi nici cuvintele lui Dumnezeu ne domolesc, nici munca iadului ne înţelepţéşte.

Şi nu ştiu ce voiu să mai zic, că de grăim vreodată cîte vreun cuvînt ca să folosim pre cineva şi mai vîrtos pre înşine, pentru datoriia ce avem, cei mai mulţi răpşesc, zicînd: acum acesta s-au aflat mai de treabă şi mai învăţat decît alţii, să ne pue pre noi la cale. De la părinţi aşa ne-am pomenit şi ne-am ţinut şi făr' de acéste învăţături şi tot acest féliu de obiciaiu am avut şi nimenea n-au zis că sînt réle, nici au silit să ne strice obiceaele.

Ci de aceasta voiu zice şi eu că iaste aşa precum ziceţi voi; că viiarmele ce zace la rădăcina hreanului, de-i va zice cineva să iasă de acolea să meargă la alte rădăcini mai bune şi mai dulci, el zice că mai dulce decît hreanul f. 99v nu iaste; / căci acolo s-au născut şi întru acéia s-au pomenit. Aşa şi voi, pomenindu-vă într-acéste fapte şi lucruri şi nefiind cineva să vă înveţe, cu adevărat vă par amar acum vorbele méle, nefiind obicinuiţi cu dînsele. Iar cînd vom sta cu mintea noastră la socoteala cea adevărată, după cum zice un filosof: să ne cunoaştem pre sine, adecă să ne luom seama să vedem din ceput ce-am fost şi acuma ce sîntem şi după moarte ce vom să ne facem? Că sfîrşitul a tot cuvîntul, după cum zice Eclisiastul la al 12 cap: „De Dumnezeu să ne témem şi poruncile lui să le păzim, căci aceasta iaste în tot omul, că toate facerea Dumnezeu o va duce la judecată întru tot ce e trecut cu vedéria, ori bine, ori rău".

Şi aşa precepînd cuvintele acéstea ce vorovesc şi de să vor lipi de inimile voastre atuncea ştiu bine că aţ zice că nu vă învăţ nici vă sfătuesc de rău. Ci această vină tot o dau să fie mai mult a preoţilor, pentru căci ei sînt

---

1—32 *lipsesc* N / 1 nu-ţi vei pierde C // 2 al noalea B // 3 dar cei făr'de bani C // 4 multa noastră C // 5 cum] cînd B // 7 răutăţi B, C / nici C // 12 acuma C // 15 obiceiu C // 16 obiceile C // 18 viermele C // 23 pare amară C // 26 sine] noi înşine C // 27 adică C / luăm C // 29 Eclisiiastul B, C // 31 toată C / facerea *ad. marginal şi*: făptura B // 32 judecată C / trecut] stricat C // 33 vederea C / *între paranteze* ori bine ori rău C// 34 pricepînd B, C/ vorbesc C // 35 atunci C/ aţi zice B // 36 învăţi B//

sarea pămîntului, după cum zice Hristos; şi de va împuţi f. 100 sarea, cu ce să va săra? Adecă, fiind ei proşti şi de carte / şi de chibzuială, cu ce vor putea învăţa norodul? Că întîi temeiul, cel mai mare, frica lui Dumnezeu, nu iaste la dînşii; că de ar fi, ar fi şi înţelepţi, după cum zice Solomon: „Începătura înţelepciunii este frica lui Dumnezeu".

Şi de nu-ş vor veni în fire, ca să se îndreptéze spre céle ce au datorie să facă vor să aibă mare osîndă de la Dumnezeu: iară şi voi, încă aveţi datorie să alergaţi la duhovnici de ispravă, la carii aţi cunoaşte că sînt mai învăţaţi ca să vă îndreptéze spre céle de folos, iar nu la fieştecare blestemat. Că unul ce să ţine doftor şi nu ştie a vindeca ranele, ce folos va să fac celui rănit? Aşa şi cel ce să ţine duhovnic, deaca nu ştie carte şi tainele beséricii şi deaca n-are frica lui Dumnezeu, ce folos va să facă celui ce mérge la dînsul să se ispoveduiască?

Acéstia toate cîte am grăit, avînd datorie le-am grăit, iar Dumnezeu cel ce înţelepţéşte pre orbi şi îndreptează pre cei sfărîmaţ, să vă înţelepţească şi pre voi şi să vă îndreptéze spre céle de folos şi să vă învrednicească şi pre voi şi pre noi ca să trécem sfîntul post cu pace, cu sănătate, cu ertare de păcate; să ajungem şi la sfînta şi purtă- f. 100v toarea / de viaţă înviiare a Domnului şi mîntuitoriului nostru Iisus Hristos, a căruia slava şi cinstea în vécii vécilor. Amin.

CUVÎNT DE ÎNVĂŢĂTURĂ LA DUMINECA FLORILOR

„Mérgeţ în satul carele iaste înaintea voastră şi numaidecît veţi găsi o asină legată şi mînzul cu ia. Dezlegîndu-o, o aduceţi şi, de va zice cineva ceva, veţi zice că acéstia Domnului trebuesc şi numaidecît va trimite pre iale".

Cum va putea fi adevărat Domnul tuturor făpturilor a-i fi lipsă de nişte dobitoace ca acéstia? Că de i-au fost

---

2 Adică C // 3 întîiu N // 5 *lipseşte* ar fi C // 7 să să îndrepteze N // 9 iar C // 10 aţ cunoaşte B, C // 11 îndreptéză B // 12 blestemat] neînvăţat C // 13 ranile C, N // 14 tainile C // 16 să să ispoveduiască N // 17 Aceste C / avînd] după C / li-am grăit N // 19 sfărîmaţi C / înţelepţască C // 23 purtătoare C / viiaţă B, C / înviere C / mîntuitorului C // 24 a căruia e B, a căruia iaste C / *lipseşte* şi C / cintia B, cinstia N // 26—32 *lipsesc* N // 26 Cuvînt al doilea la Dumineca Florilor C // 27 mergeţi B, C / care C // 29 o aduceţ mie B / veţ zice C / acestea C // 32 acestea C //

lipsă de cară şi de căruţe, ca să meargă undevaş, are el cu mult mai slăvite şi mai lăudate cară decît acéstia; că zice David, Psalm 17: „S-au suit pe heruvimi şi au zburat; zburat-au pe arepile vîntului".

De sînt, drept acéia, carăle lui Dumnezeu acéstia, cum
f. 101 i-au fost lipsă a să purta de nişte dobitoace / netrébnice, ca acéstia? Lipsă i-au fost nu numai pentru sine, ci mai vîrtos pentru mine, că mă îngroziia pre mine mai de demult mărirea acéia de care iaste scris: „Înfricoşat iaste cela ce ia sufletele boiarilor, înfricoşat iaste mai mult decît împăraţii pămîntului". Şi iarăş zice într-alt loc: „Dumnezeul izbîndirilor, domnul Dumnezeul izbîndirilor slobod au lucrat", de care frică şi groază fiind cuprins şi începătoriul neamului omenesc, strămoşul nostru Adam, s-au ascuns şi <n-a> cutezat ca să iasă înaintea înfricoşatei féţei lui Dumnezeu, pentru că aceastaşi Dumnezeu, precum iaste înfricoşat şi groaznic, aşa iaste de blînd şi de smerit. Că n-au vrut neamul omenesc cu groază şi cu înfricoşare să-l întoarcă de la rătăcire, ci cu blîndéţe şi cu faceri de bine. Pentru acéia zice că i-au fost lipsă tocma de acéste dobitoace, pre care fu dus, smerit şi cu blîndéţe, în Ierusalim.

Iar pentru că mai de-nainte arătase din destul mărirea îngrozirii şi a dreptăţii, să cuveniia drept acéia a arăta celor muritori tocma şi mulţimea blîndéţelor şi a milostivirii, vrînd ca să se împlinească şi prorociia prorocului
f. 101v Zahariei care au zis? „Spuneţ fétei Sionului: iată / împăratul tău vine la tine blînd şi şezînd pre asin şi pre mînz, fiiul cei de supt jug", cu care cuvinte Duhul Sfînt groaza carea o putea socoti norodul, pentru numele cel împărătesc, făcînd pomenire de blîndéţe şi de smerenie, minunat o au potoli întru atîta cît nu era nimic aşa de

---

1—31 *lipsesc* N // 1 car C // 1—2 decît aceste cu mult mai slăvite şi mai lăudate cară are C // 2 *ad. marginal* Psalm 17 A, B // 3 zborat B // 4 aripile B, C / vînturilor C//5—6 Deci cu toate că Dumnezeu are acest feliu de cară, dar cum i-au fost C//6 şi s-au purtat C / necuviincioase dobitoace C // 7 acestea C // 9 *lipseşte* iaste C // 10 sufletile C / *ad. marginal* Psalm 75 A, B // 12 slobod au lucrat] cu îndrăzneală au stătut C // 13 coprins C / începătorul C // 15 n-au cutezat B, / nu cuteza C / féţii B, C // 16 acestaşi B / pentru că aceastaşi Dumnezeu] carele C // 17 şi smerit C // 18—19 Că n-au vrut pe neamul omenesc să-l întoarcă de la rătăcire cu groază şi cu înfricoşare C // 20—21 i-au fost lipsă de alte dobitoace, mai cinstite; şi s-au purtat pre asină, pre care fu dus C // 23 drăptăţii B // 24 blîndéţilor B // 25 *lipseşte* şi C / Zaharii C / Spune-ţi B, C / fétii B, C // 27 asină B // 28 cei] celui C / jog B // 29 carea] cu care C //

sărac și de lepădat, carele să socotească că nu va putea mérge la împăratul cel cu numele smérin și sărac.

Deci spre arătarea aceștii faceri de bine, iubite, cu adevărat i-au fost lipsă lui Dumnezeu de acéle dobitoace. Că precum împărații cu alt féliu de haine cînd merg la vînat, cu alt fel cînd merg la îngropăciuni și cu alt fel de haine cînd merg la nunte, așa și Dumnezeu, după vremi să înfrumușățează. Drept acéia, cu alt fel de podoabă va veni cînd va judeca lumea, că va veni pre norii ceriului, cu putére și cu slavă mare; că așa să cuvine, mai vîrtos judecătoriului. Iară acuma, pentru că nu vine să judece, ci vine pentru ca să răscumpere și să întoarcă cătră sine neamul omenesc, precum însuș grăiaște, n-au trimis Dumnezeu pre Fiiul său în lume, ca să judece lumea, ci pentru ca să mîntuiască lumea printr-însul.

f. 102 Și tocma / pentru aceasta i-au trebuit să vie îmbrăcat cu blîndéțe și cu smerenie, ca nu doară viind cu altă slavă oarécarea mai mare, să se spară oamenii și să fugă de dînsul, precum odinioară jidovii în muntele Sinaii, spăriindu-se, au fugit, neputînd răbda groaza și mărirea lui. Că de ar avea cineva ochi ca aceia cu carii ca într-o oglindă, măcar cît de puțintel să poată vedea acea făr' de săvîrșit și nespusă mare adîncime a facerilor de bine a lui Dumnezeu, acela adevărat n-ar putea să se oprească ca să nu să aprinză de dragoste și de bucurie și ca să nu vetească de pururea laudele dumnezeiești și ca să nu să răpească în minte de minunea unor faceri de bine, ca acestia.

Și carii socotesc, drept acéia, acéste faceri de bine zioa și noaptea oare de ce bucurie vor fi cuprinși? Și cu ce veselie să vor răsfăța și ce sărbători vor prăznui? Ce Psalmi și ce cîntări vor cînta? Că adevărat, nu numai cu Psalmi și cu cîntări de veselie trebuiaște să prăznuim o facere de bine ca acéasta, ce și preste fire (putem a zice) oarecare

---

1—20 *lipsesc* N // 1 care C / putia B // 2 smerit B, C // 3 *lipsește* iubite B // 4 acelea C // 5 alt] un B / fel C / *după* vînat *ad.* să arată și C // 6 feliu [1-2] B / *lipsește* de haine C //17 nuntă B, C // 8 înfrumusețează B, înfrumusețază C / Drept acéia] Deci C / feliu B, C // 11 judecătorului C / iar C // 12 răscumpere B // 13 neamu C / grăește C // 17 doar C //18 oarecare C / sperie C // 19 muntile C / Sina[1] C / speriindu-să C // 22 făr'de sfîrșit C, N // 24 să să oprească N // 26 de-a pururea C / laudile C / *după* laudele *ad.* céle B // 27 minté B / 27—28 *ad. marginal* ca acéstia. Și care socotesc, drept acéia, aceste faceri de bine B // 29 coprinși C// 30 Psalomi N // 31 Că] cu C / Psalomi N // 32 trebuie C // 33 ci și C, N / *fără paranteze* putem zice C //

lucru de bucurie mare să facem şi cu veselie din destul să prăznuim.

f. 102v Şi, pentru / ca să nu fie bucuriia şi veseliia noastră în deşert, trebue să cunoaştem cu ochii cei sufleteşti prăznuirea vremii aceştiia, ca să nu ne zică şi noao prorocul: „Uliul pre ceriu au cunoscut vrémea sa, turtureaoa, rîndureaoa şi barza au cunoscut vrémea venirei lor, iar norodul mieu n-au cunoscut judecata lui Dumnezeu". Că urît lucru va fi şi necuvios, cînd păsările vor cunoaşte vrémea lor şi după vrémea acéia îş vor şti schimba lăcaşurile sale.

Iar noi, vremile céle rînduite de sfînta besérică, spre spăseniia sufletelor noastre nu le vom cunoaşte; că precum trupurilor celor vii aşa şi sufletelor le iaste de lipsă schimbarea vremilor, că faptelor bune, celor de multe feliuri, iară de multe feliuri de vremi le lipsesc, ca să le sporească. Care lucru, băgîndu-l de seamă besérica noastră, ca o maică dulce şi iubitoare de fii, de pururea priveghind şi rugîndu-să pentru noi, au rînduit schimbarea vremilor, pentru că cu această schimbare de vremi, nu numa urîrea lucrurilor celor sufleteşti să o schimbe (carele lucru mult a ne strica au putut) ce şi spre faceri de bine şi spre cuvîntări dumnezeeşti ne îndeamnă. Că pentru acéia toată acea f. 103 vréme care iaste de la / Dumineca întrării domnului Iisus Hristos în Ierusalim, pînă la zioa patimilor, au rînduit besérica noastră ca să fie vrémea canonisirii şi a pocăinţii; iar din zioa acéia, pînă la Paşti iaste a întristării şi a amărăciunii; iar de la Paşti pînă la Rusalii iaste vrémea bucuriei şi a veseliei sufleteşti. Că acéle taine le-au rînduit Dumnezeu ca pre acéste vremi să se săvîrşească, care făcînd ageră firea omului, a mulţi faptele céle bune îl îndeamnă.

Iară acuma, pentru că iaste vrémea sau zioa întrării Domnului nostru în Ierusalim, puteţ, doară, întreba ceva besérica noastră cu această sfîntă vréme, sau mai vîrtos să zic: ce pohteşte de la noi? Pofteşte vrémea aceasta

4 deşărt B, N, dăşărt C // 6 cer C / uleul N // 7 venirii B, C, N // 9 *lipseşte* va fi C // 10 vor şti a-ş schimba C // 12 biserică C // 13 *lipseşte* noastre C, N // 14 trupurile C / *lipseşte* şi B // 15 faptilor N // 16 *ad. marginal* iar de multe feliuri N / iar C / *lipseşte* de vremi B // 17 bisérica C // 18 de-a pururea C, N // 19 rugîndu-se B, C, N // 20 numai B, C // 21 *lipseşte textul dintre paranteze* C // 22 ci şi spre facerea C, N // 23 *lipseşte* toată acea B / vremea acéia N, C // 24 Duminica N // 29 veselii C / acelea C / taini C / li-au rînduit N // 30 să să săvîrşască N // 31 faptile N, C / bune îndeamnă C // 32 Iar C // 33 Erusalim B / puteţi B, N, C / doar C // 34 bisérica C // 35 Pohtéşte B, C, N //

cugetul cel bun a sufletului nostru cătră Dumnezeu, mîntuitorul nostru; pohtéşte dreptatea, pohtéşte dragostea cea adevărată, pohtéşte şi mărire din inima smerită, pentru că toată mîntuinţa omului de la Dumnezeu iaste şi omul nu vrea să meargă cătră Dumnezeu, ci Dumnezeu s-au milostivit şi au venit la om.

Iar de veţ întreba, la ce au venit? Venit-au (precum însuş zice) ca să caute şi să mîntuiască ce era perit şi au f. 103v venit ca să / arate lumină celora ce era într-ntunérec şi şădea în umbra morţii. Venit-au ca să mîntuiască pre cei robiţ şi pre cei rătăciţi să-i aducă la cale şi pre cei streini la moşiile lor şi pre cei morţi să-i înviiaze spre viaţă şi pre vrăjmaşii şi pizmaşii lui Dumnezeu să-i împace cu Dumnezeu Tatăl, şi, făcîndu-i părtaşi duhului său cel sfînt, să-i facă moşnéni împărăţiei sale. Venit-au, drept acéia, robilor răscumpărare morţilor înviiare şi viaţă, bolnavilor vraci, rătăciţilor cale dreaptă.

Şi, luînd Dumnezeu trup, mergea după cela care fugise de la dînsul, că fugise de la binele cel mare omul cel orb şi nebun întru atîta cît nu l-au putut înturna cu nici un glas de strigare proroocească, ca să se întoarcă de pre calea rătăcirii. Pentru acéiaş însuş Dumnezeu, întrupîndu-se, s-au apropiiat de cel ce fugiia, ca să-l întoarcă cătră sine; despre care lucru învaţă apostolul cînd zice că domnul Hristos n-au luat din îngeri, ci din sămînţa lui Avraam au priimit. A priimi să zice, care prinde unul dintru vrăjmaşii săi şi fiind volnic ca să-l omoară, nu-l omoară, ci-l face şie-ş fiiu şi moştean în casa sa.

Aşa au primit, drept acéia şi mîntuitoriul nostru, săf. 104 mînţa lui Avraam; iar de vei vrea / cu puţintéle cuvînte, ca să înţelegi la ce au venit, ascultă de vezi ce zice prin Isaia prorocul: „Duhul Domnului preste mine, pentru care m-au uns, a binevesti săracilor, m-au trimis a vindeca pre cei zdrobiţi cu inima, a propovedui celor robiţ ertare şi orbilor vedére; a chiema Domnului ai priimit, ca să

1 al B, C / sufletelor noastre N, C // 2—3 *ad. marginal* Luca 1 B // 3 inimă N // 7 veţi întreba C // 8 însuşi B / *după* mîntuiască *ad.* pre cel B // 9 întru întunéric N, C / *ad. marginal* Isaiia 61 B // 11 robiţi B, C / striin B, striini N // 12 învieze C / viiaţă B, N, C // 15 moşnéni B / împărăţiii C // 16 înviere C / viiaţă B, N, C // 18 mergia C // 19 *ad. marginal* de la dînsul, că fugise de la binele cel mare omul cel B / binile N // 22 aceia N, C / însuşi C // 25 n-au luoat N // 27 vrăjmaşi C / *ad. marginal* nu-l omoară N / omoare [1] C // 28 şie-ş] *ad.* şi luiş B / şi eişi C // 30 putiţintéle B // 31 de vezi ce zice] de vei zice ceva B // 32 Isaiia N, C / *ad. marginal* Isaiia, 18 B // 33 binevisti B // 34 robiţi B, C // 35 chema B, C //

mîngîe tot jalnicul şi ca să puiu tărie tuturor celora ce jăluiesc în Sion şi ca să le dau lor coroană pentru cenuşă, untul veseliei pentru suspine, haina bucuriei pentru întristare".

Ce iaste, drept, acéia, mai dulce decît cuvintele acéstia? Ce iaste mai frumos şi ce iaste mai iubit? De iaste, drept acéia, trimis Hristos de la Dumnezeu Tatăl spre săvîrşirea acestor faceri de bine, să fie blagoslovită venirea lui în lume şi să fie blagoslovit şi acela ce l-au trimis pre el la noi şi să fie blagoslovit şi acela ce vine, a căruia facere de bine astăz cu asémene glasuri strigînd, pruncii o propoveduesc: „Blagoslovit iaste cel ce vine în numele Domnului, Osanna întru cei de sus", care cuvînt nu numai astăzi, ci f. 104v în toată viaţa noastră, limbile, rosturile şi gurile / noastre să-l grăiască.

Aceasta iaste, dară taina acéia care încépe a prăznui besérica noastră astăzi şi ne arată noao vaetele, plînsurile, suspinile şi dorirea părinţilor celor din légia véche, carii cu atîta dragoste doriia de venirea lui Hristos, precum îş zice către ucenicii săi: „Fericiţi sînt ochii carii văd ce vedeţi; că adevăr zic voao: mulţi împăraţi şi proroci au vrut să vază ce vedeţi voi şi n-au văzut şi să auză ce auziţ voi şi n-au auzit". Că aceştea toţ au luat numai făgăduinţa aceştii faceri de bine, iară nu moştenire, precum grăiaşte şi apostolul; după credinţă murire aceştea toţii, nepriimind făgăduinţa ci de departe privindu-o.

Frumos grăiaşte privindu-o, că precum fac aceia carii un lucru foarte iubit îl văd de departe, iar la el ca să meargă nu pot, carii cu ochii văzîndu-l, iar cu cugetul şi cu sufletul dorind, îl privesc, care lucru făcea sfîntul acela patriarh, carele cu atîţea ani murind înaintea lui Hristos zicea: „Mîntuirea ta voiu aştepta, Doamne şi oasele méle să vor odihni întru nădăjduire".

f. 105 Pentru care lucru / mie mi să pare a fi părinţii cei de demult asémenea acelora pre carii îi ia şi-i învăluiaşte furtuna cea de noapte pre mare şi văd lumină oare unde,

1 ca să să mîngîe C / jalnic B // 2 coronă C // 3 veseliii C / bucurii C // 4 cuvintile N / acestea C // 7 blagoslovită] binecuvîntată C // 8 blagoslovit] binecuvîntat C / pre el la noi] în lume C // 10 astăzi C / asemenea C, N // 11 iaste] e C / este N // 13 viiaţa B, C, N // 15 dar C // 16 vaetile B, N, C // 17 suspinurile B / dorirea] durérea B / liagia B, legea C / véchie N // 19 îş] însuş N, C / văd céle ce vedeţi voi B // 21 *după* vază *ad.* céle B / *după* auză *ad.* céle B / auziţi C // 22 acéştia C / toţi B, C / luoat N // 23 iar C / grăeşte C // 24 murira] mărire B / aceştiia C / toţi C // 25 *şters* privindu-o B // 26 grăeşte C // 29 patriiarh N, C // 30 carele] ce C / carile N / atîţia B // 31 oasile N// 34 învălueşte C//

departe, într-un loc de nădéjde pusă, spre care silesc ca să o ajungă cei învăluiți; și adése cu ochii cătră dînsa privesc și pînzele le îndreptează ca să meargă (din cît pot) într-acolo; și acéia, de nu pot amintrilea, cu ochii și cu sufletul o cuprind.

Așijderea și părinții noștri cei de demult, întorcîndu-ș ochii spre lumina cea adevărată, spre domnul nostru Iisus Hristos (care cu lumina sa umbra și întunérecul lumii aceștiia l-au stricat) cu smerenie-ș tindea mînile sale și spre acéia din tot cugetul doriia și spre acéia degrab', ca să sosească pohtiia strigînd cu prorocul: „În degrab' să ne ia pre noi, pre dinnainte, milele tale, Doamne, că ni-am supărat foarte", spre care strigare îi îndemna și de Dumnezeu cuvîntătoriul prorocul Isaia, zicînd: „Carii vă aduceți aminte de Dumnezeu nu tăcéreț și nu fiț muț, pînă cînd va pune lauda Ierusalimului pre pămînt".

Zice și într-alt loc: „Pentru Sion nu voiu tăcea și pentru
f. 105v Ierusalim nu mă voiu / odihni, pînă cînd va eși ca lumina dreptul lui și mîntuitoriul lui ca o făclie aprinsă". Adecă pentru marea dragoste cu carea iubesc besérica și adunarea celor credincioș, nu voiu tăcea nici mă voiu odihni, ci de pururea cu rugăciunile méle voiu striga cătră urechile milostivirii dumnezeești, pînă cînd va trimite pe dreptul acela de carele toate neamurile doresc, carele ca răsărita soarelui și ca făcliia cea aprinsă întunérecul lumii va strica și lumina cea adevărată, adecă luminata cunoștința lucrurilor dumnezeești o arată ochilor oamenilor celor muritori să făgăduiaște; și precum au făgăduit au și săvîrșit, slobozind dintru adîncul inimii, cu căldură cuvîntul acela: „Rouraț ceriurile de sus și norii să ploao dreptul, să se deșchiză pămîntul și să arate pre mîntuitoriul".

Ce zici, prorocule? Ce pohtești? De pohtești ca să es din ceriu și dintre nori cel drept, cum zici pămîntului ca să-l arate pre mîntuitoriul și cum poate fi ca ceriul cu

---

2 adesea C // 3 pînzile C, N // 4 *șters* amintrilea *și ad.* alt chip B, aminterea C, aminterilea N // 5 coprind C // 9 îș tindea B, C, N / mîinile B, C // 10 spre] spră B // 11 În degrab'] degrab' C // 12 *după* să ne ia *ad.* și să ne întîmpine B, C / *lipsește* pre dinnainte C, denainte N / milile N / ne-am supărat B // 13 că ni-am supărat foarte] că am sărăcit foarte C / și Dumnezeu N / și Dumnezeu prin cuvîntătoriul C // 14 Isaiia C, N // 15 tăcéreți B, tăcereți C, tăcériț B / nu fiți muți C // 17 într-alt loc B, C // 19 dreptu C, N / Adică C // 20 care C / biserica C // 21 credincioși C // 22 de-a pururea C // 24 carile [1-2] N // 26 adică C // 27 o va arăta B // 28 făgăduește C // 30 Rîurați B, C, N / ploă C / dreptul] dreptate N / să să deșchiză C, N // 32 zice C / *ad. marginal* de pohtești N // 34 să arate C //

norii să ivească pre cel drept şi pămîntul să-l arate? Amîn- f. 106 doao sînt adevărate, din ceriu şi de pe pămînt / deodată a să ivi: din ceriu, pentru că iaste Fiiul lui Dumnezeu, de pre pămînt pentru că iaste fiiul omenesc. Pentru acéia strig către ceriu şi către pămînt, ca să ne arate noao pre direptul şi mîntuitoriul acela al lumii.

Drept acéia acéste cuvinte, acéste strigări şi acéste dorinţe ale sfinţilor părinţi, beséрica întru aceasta vréme ni le arată celor mai denainte făgăduindu-le, iară noao dîndu-ne mila sa. Că ce doriia sfinţii aceia părinţi, noi avem; şi ce milă aşteapta ei, pre noi ne-au întimpinat; şi ce priviia ei de departe, noi cu evanghelistul avem astăz: „Carele era din ceput, care am auzit, care am văzut cu ochii noştri, care am privit şi mîinile noastre au pipăit pentru cuvîntul vieţii, pre acela vestim şi mărturisim voao viaţa cea vécinică, care au fost la părintele, iară acum s-au arătat", a căruia arătare atîta bucurie ne aduce noao, mai multă decît acéia ce avea părinţii cei sfinţi de demult, a căruia aşteptare cu drag şi cu dorire, mă îndeamnă ca să zic acest cuvînt: „Sărută-mă pre mine cu sărutarea f. 106v gurii sale", că toţi / cîţ era din duh, cu duhul cunoştea cîtă milă era să vérse pre buzele aceluia.

Dorind şi el, drept acéia, ca să fie părtaş unii bunătăţi ca aceştiia zice din tot sufletul ca să mă sărute pre mine cu sărutarea gurei sale; care cuvînt atîta face ca şi cînd ar zice: pre Moisi nu-l auz căci iaste la limbă împiedecat, buzele Isaiei sînt întinate, Ieremiia a grăi nu ştie pentru că iaste prunc şi toţi prorocii au amuţit; ci el însuş să-mi grăiască mie şi să-mi deschiză voia părintelui său şi în fiinţa sa pre mine să mă învéţe, a căruia preaiubita fiinţă pre mine să mă înoiască şi rîurile învăţăturilor lui să se facă în mine izvor de apă mîntuitoare întru viaţa cea vecinică.

Vedeţi, drept acéia, fraţilor, ce taină mare prăznuiaşte beséрica noastră întru această vréme, care taină cei de demult întru atîţea ani de la începutul lumii au dorit şi n-au cîştigat-o. Iar noi, întru această vréme avînd-o, o

3—4 *lipseşte* lui Dumnezeu, de pre pămînt pentru că iaste fiiul C // 6 dreptul C, N // 8 biserica C / această C, N // 9 iar C // 11 întîmpinat C//12 astăzi B, C, N//13 carile N // 14 noştrii C // 16 viiaţa C, N / părintile N / iar C // 18 mult C // 19 dorire] durére B // 21 toţ B / *ad. marginal* cu duhul B // 22 buzile N, C // 23 aceia C / părtaşi N, C // 25 gurii C, N / cînd] cît C, N // 26 împiedicat C // 27 buzile C, N / Isaiai N // 28 căci iaste C, N / toţ B / ci] ce B // 30 prea iubită B // 32 viiaţa B, N, C // 33 prăznueşte C // 34 biserica C // 35 atîţia B / *ad. marginal* lumii B // 36 n-au cîştigat B, C / iară N //

prăznuim. De aici lesne iaste a înţelége ce pohtéşte de la noi pricina acestii sfinte vremi: pohtéşte nevoinţa sfintelor rugăciuni, laude dumnezeeşti, mulţemite pentru binele ce am luat de la Dumnezeu, împărţirea milosteniei, pos-
f. 107 turi, împreunare adése / cu preasfintele taine, curăţeniia sufletului, carele acésteia toate gătesc sălaş întru inimile noastre, spre venirea Domnului şi ne îndeamnă spre faceri de bine.

Că cu acéste podoabe de fapte bune logodnica chiamă către sine pre iubitul mire zicînd: patul inimii méle înfrumuseţat iaste cu florile doririlor dumnezeeşti şi casa mea iaste cu lémnele céle mirositoare şi nestricate a facerilor de bine întemeiată. Că pre acest fél de sălaş şi mirele bucuros să pleacă şi rămîne acolea pînă cînd tréce zioa şi umbra să pleacă. Spre prăznuirea adevărată acestor taine trebue ca să-ş rînduiască omul vréme în toate zilele; iar de nu vom face nici unele de acéstia, de ce folos vor fi noao acéste sfinte vremi? Trebuiaşte, dară, pentru aceasta ca să ne facem şi noi soţ vremii şi să ne nevoim spre prăznuirea intrării trupeşti a domnului nostru Iisus Hristos în Ierusalim şi spre ascultarea patimilor sfinţiei-sale să ne gătim, ca să putem striga şi noi ca tîlhariul: „Adu-ţ aminte, Doamne, cînd vei veni întru împărăţiia ta" şi cu moartea sa, omorînd moartea, să ne dăruiască viaţa cea dorită. Amin. /

f. 107v

CUVÎNT DE ÎNVĂŢĂTURĂ LA SFINŢII ŞI ÎNTOCMA CU APOSTOLII ÎMPĂRAŢ COSTANDIN ŞI ELENA

„Tot cel ce să smeréşte să va înălţa".

Nu iaste cu putinţă să ajungă neştine la liniştia mîntuirii, de nu va tréce întîi prin uşa răbdării.

Nu iaste cu putinţă să se sue în cereasca cetate a fericirii de nu va întra prin calea smereniei.

---

3 mulţămite B, N, C //4 luoat N / milostenii C // 5 adesea C / preasfintile taini N, C //6 carile N, care B, C / aceste C // 9 chiiamă B, N // 12 lemnile C, N // 13 mirile B, N // 14 acolia B // 16 vrémea B / zilile N // 17 iară N / unile B, N, C / de [a]] din B / acestea C, N // 18 Trebueşte C / dar Ç // 19 soţi C, N // 21 sfinţii-sale B, C // 22 tîlharu C / Adu-ţi B / Adu-ţ aminte] Pomeneşti-ne pre noi C // 24 viiaţa B, N, C // 26—27 Cuvînt al 2 la sfinţii împăraţi şi întocma cu apostolii Costandin şi Elena C // 27 împăraţi B, C // 28 *lipseşte* să C // 29 liniştea C, N // 30 întîiu B, N //31 să să sue C, N // 32 smerenii C //

Nu iaste cu putință să se înalțe în ceata sfinților, de nu să va smeri cu duhul aici, jos, în orașul celor pămîntești.

Nu iaste cu putință să împărățească împreună cu Hristos la ceriu, de nu va urma aici urmele lui Hristos cu crucea.

Nu iaste cu putință a rămînea cuiva nume vestit în lume, cu fapte réle și necuvioase.

Aceasta cunoscînd și marele Constandin, cine va putea să povestească smereniia lui cea mare? Cine va putea să f. 108 scoață la arătare creștinătatea lui / cea desăvîrșit și cugetul lui cel creștinesc, pentru ca să se învrednicească dumnezeeștilor făgădueli, pentru ca să se împărtășască bucuriei cei nespuse a împărăției ceriului? Căci cînd au răsărit în lumina lumii aceștiia și au lăsat brațele céle părintești eșind din Vretaniia, de n-au și fost încă creștin, iară fugiia de cugetul cel păgînesc: și urîciunea ce arăta cătră lucrurile céle păgînești închipuia procopsea la cea viitoare, ce era să facă în creștinătate

Și oare n-au arătat mare creștinătate? Că auzind nedreptățile céle păgînești ale lui Maxentie ce făcea asupra creștinilor au rădicat asupră-i războiu și măcar că era în nevoe, atîta cît era să se biruiască de Maxentie, iar l-au încredințat biruitoriu și i-au sporit bărbățiia sufletului spre luptă, neadormita proniia lui Dumnezeu cu o închipuire de cruce pre ceriu carea zicea cu slove de stéle: „Cu acesta să biruești", dintru care arătare, întărindu-se bun credinciosul Constandin, atîta de tare s-au luptat cu păgînul de Maxentie, cît l-au biruit desăvîrșit și l-au înecat în apa Tiverului.

f. 108v Luînd, drept acéia, / îndrăzneală de pe acéste sémne cerești blagocestivul împărat atîta au procopsit în creștinătate, cît face să se minunéze toț cei ce aud.

Omul iaste dobitoc, iubitor de sine. Că de ce nu să apucă? Și ce nu să ostenéște? Și cu ce nu să siléște, pentru odihna, liniștea și paza sănătății lui? Că fiind sănătos, ce nu face, pentru ca să apere și să depărtéze céle ce supără sănătatea? Cîtă cheltuială face, pentru ca să stea împotriva

---

1 să să înalțe N // 2 orașu C // 6 *după* lume *ad.* de va fi C // 7 marile C, N / Costandin B, C // 9 scoață] scoară N // 10 să învrednicească C, N // 12 împărății C // 13 brațile B, N, C// 14 părintești C, N// 15 iar C // 16 procopsala N // 21 în mare nevoe N, C / se se biruiască B // 22 biruitor C // 23 ca o închipuire B // 24 pe N, pă C / care C, N // 25 *lipsește* întărindu-se N, C // 26 Costandin B, C / *lipsește* de C, N // 31 *lipsește* face C / cît să face N / toți C, N // 32 iubitoriu N / de ce] di ce C // 33 și ce ostenește N, și ce nu ostenește C // 36 sănătatia N // 36 *lipsește* pentru C, N //

gerului ernii, împotriva arşiţei verii? Fiind bolnav, cît să cheltuiaşte, cît pătiméşte, cît rabdă, pentru ca să-şi cîştige ce-au pierdut? Nu bagă în seamă a-ş cheltui avéria, a gusta doftorii amară, a să adăpa cu băuturi greţoase, a-ş vărsa sîngele; şi nu iaste nici un lucru ca să nu-l facă pentru sănătatea lui şi pentru mîntuirea cea trupească. De pe acéstia poate să priceapă fieştecarele cît iaste <de> dulce sănătatea şi cît iaste de iubitor pre sine omul.

Deci acea pohtă a sănătăţii carea poate atîta la ceilalţi să facă céle puţincioase şi céle neputincioase, n-au putut nicidecum să facă nimica blagostivului Constandin. N-au f. 109 putut, zic, măcar cît / de puţin să-l mişce din călduroasa lui blagocestie, pentru că fiind rănit iubitoriul de Dumnezeu de cumplite bube peste tot trupul era o minune celor ce-l vedea. N-au putut meşterşugul cel doftoresc să afle mijlocire vindecătoare şi doftorii iscusiţi pentru această boală nevindecată.

Iară zavistiia cea jidovească aceasta sfătuia pre împăratul să ucigă atîţea prunci cît să-ş poată spăla trupul într-acel sînge cald al pruncilor celor omorîţ; şi aşa, cufundînd patima, acolea înlăuntru, s-ar fi mîntuit împăratul.

Ce socotiţ, oare, să fie primit sfatul acesta, iubitoriul de Hristos, să se fi apucat de doftoriia, aceasta, credinciosul? Ba, nu s-au apucat. De ce? O, de credinţă cea desăvîrşit a credinciosului împărat au zis cu glas mare: mai bine voesc să moriu eu, bolnav şi pentru dragostea lui Dumnezeu, decît să-mi iau sănătatea mea şi să-mi răscumpăr mîntuirea mea cu atîta sînge nevinovat.

Răspuns adevărat de împărat credincios. Mai bine au socotit viaţa altora decît a lui. (Oare) nu s-au arătat cu această faptă, adevărat următor lui Hristos? Mi să pare

---

1 geriului C / arşiţii N, arsurii C // 2 cheltueşte C / să-ş cîştige B, C, N // 3 averea C, N // 5 a vărsa C / sînge C / ca să] să C// 6 sănătatia N // 7 De pe] după C, dupe N / aceste C / poate] toate C / fieştecarile N // 8 de dulce C / iubitoriu N // 9 care C / céialalţi B // 11 Costandin B, C // 12 puţintel C, N // 13 *între paranteze* iubitoriul de Dumnezeu C // 14 preste C // 15 meşteşugul C // 16 iscusite C, N // 18 Iar C // 19 atîţia B // 20 omorîţi B, C, N // 22—23 Oare pă sfatul acesta priimit-au credinciosul şi iubitoru de Hristos împărat ca să să apuce de doftoria aceasta? C // 22 socotiţi B, N / priimit B // 24—25 Ba] Dar ce au zis blagoslovitul încă cu glas mare C // 24 de] din B // 27 sănătatia N / răscumper B, răscumpăr C, N //28 *lipseşte* mea C // 29 adevărat răspuns C / lipseşte credincios C // 30 viiaţa B, N, C / *fără paranteze* oare C // 31 următoriu N //

f. 109v să fie săltat ceriul cu toț îngerii săi, / de acest glas blagocestiv al răspunsului. Au săltat sufletele celor drepți și cétele cerești, heruvimii și serafimii s-au bucurat pentru această curată cunoștință a dragostei cătră Dumnezeu, a iubitoriului de Dumnezeu Constandin. Și aceasta o adeverez din săvîrșitul cel de pe urmă. Că peste noapte i-au descoperit însuș împăratul împăraților, prin rostul slăviților apostoli (Petru și Pavel) cum că pentru credința lui cea desăvîrșit s-au hirotonit de la Dumnezeu întocma cu apostolii și i-au dăruit nu numai sănătatea trupului ce și a sufletului, botezîndu-se de sfîntul Silivestru. S-au botezat, drept acéia în baia a dooa a nașterii și s-au curățit de toată boala.

O, de înălțimea credinții lui Constandin! Și cine poate măcar cu mintea să te ajungă? Și de vréme ce atîta credință au arătat credinciosul împărat mai înainte de a să îmbrăca cu haina cea luminată a credinții prin botez, socotiț de vedeț la cîtă înălțime s-au suit după podoaba credinții.

Să turbura liniștea cea besericească de dobitoceasca pornirea eresului arianesc și pravoslaviia credinții să lupta
f. 110 de valurile necredinții. Și la atîta nevoe / au strălucit steaoa cea luminoasă, blagocestivul Constandin. Și, adunînd la Nichea săborul cel lăudat, au potolit turburarea béséricii. Și precum firea naște iarba cea de vindecare la locul unde răsare odrasla cea purtătoare de moarte, precum să véde: are otravă de moarte scorpiia, iar după moarte să preface trupul ei iarbă de vindecare; mușcă năpîrca de moarte, iar din trupul ei să face tiriacul, carele iaste împotriva veninului, într-acestaș chip au rînduit dumnezeiasca pronia ca pe vremile necuratului Arie să strălucească blagocestivul Constandin, pentru ca să răsipească cu lumina credinții norul eresului arianesc.

---

1 **toți** B, C / blagocestiv] fericit C // 2 sufletile C, N // 3 cétile B, cetile C, N / *după* bucurat *ad.* foarte C // 4 dragostii B, N, C // 5 a iubitoriului de Dumnezeu] a pravoslavnicului împărat C / Costandin B, C // 6 adevărez B / sfîrșitul C / de pe] după C // 8 *fără paranteze* Petru și Pavel C // 9 *după* Dumnezeu *ad.* a fi C // 10 sănătatia N //11 ci și B, N, C// 12 aceia C / a dooa a nașterii B, C//13 *șters* de B// 14 O, mare înălțime a credinții C / Costandin B, C // 16 mai nainte C, N // 17 socotiți B, C// 18 vedeți B, C// 19 liniștia B / bisericească C// 20 arienesc C, N// 22 Costantin B, C //23 Nicheia C, N / soborul C, N // 24 bisericii C // 26 scorpiia are otravă de moarte C // 26—29 *între paranteze* scorpiia are otravă... împotriva veninului C // 28 năpîrca mușcă de moarte C / tiriiiacul B, tiriiacul N / carile N, ce C // 29 *după* veninului *ad.* așa C / într-acest C // 30 pronie B, C, proniia N/ pre C, N // 31 Costandin B, C // 32 arienesc B, N, C //

Aici, adevărat, să cuveniia să aibi minte îngerească, pentru ca să scoţ la arătare legile céle sfinte, ce însuş au scris, spre sporiul creştinătăţii şi al credinţii celor credincioş, mulţimea beséricilor carele în multe locuri, în slava lui Dumnezeu, cu mare cuviinţă au făcut, milosteniile către cei lipsiţ, ajutoriul către cei săraci şi dragostea cea creştinească către toţi şi toate, pentru întărirea şi întemeierea credinţii.

Deci de au strălucit atîta marele şi întocma cu apostolii f. 110v în credinţă, socotiţ cît s-au înălţat / în semerenie, care iaste roada credinţii. Socotiţi pre preaslăvitul împărat că au numărat mai mult biruinţe şi pohfale, decît zile a vieţui lui. Socotiţ îndestulata lărgime a stăpînirii lui, caré începea de la răsărit şi să sfîrşiia la apus.

Şi cu toate acéste pricini, carele îl îndemna spre mîndrie ca pre un împărat şi împărat înfricoşat, slăvit şi purtător de biruinţă, vedeţi-l cît iaste de despărţit de acéia ce să cuveniia să-l arate vredniciia; să cuveniia ca un hirotonit întocma cu apostolii, nu de oamenii, ci de însuşi arhiereul cel desăvîrşit Hristos, să şază întîi la sfintele săboară, iară ca un smérin nu s-au arătat niciodată să şază de nu vrea a şeda întîi toţ părinţii şi nu în scaun nalt, împărătesc, ci în scaun scund şi prost.

Ajungea, ca un blagocestiv împărat să poruncească să se zidească besérici, să se rădice case de rugăciuni şi alte zidiri plăcute lui Dumnezeu. Iar ca un smerit ce era însuş să pogoriia din scaunul lui cel înalt şi lepăda schiptrul lui din mînă şi scotea haina cea împărătească de pe trupul lui şi-ş goliia capul de cununa cea de mult preţ şi aducea pre umbrele lui pietri şi cu mîinile lui iubitoriul de Dumnezeu săpa cu ceialalţi lucrători la teméele beséricilor.

---

1 aibă B, aib' C // 3 sporul C, N / credincioşi C, N // 4 bisericilor C / care C, carile N // 5 *ad. marginal* cu mare B //6 de către N / lipsiţi B, N, C / ajutoru C // 7 creştinănească B / tot B / întemeerea C // 9 marile B, N, C // 10 *după* credinţă *ad.* Costantin C / socotiţi, B, C // 11—13 Că aflîndu-să întru îndestulată lărgime a stăpînirii lui C // 11 pre] pe B // 12 biruinţă B / pohfale] pohte N // 13 Socotiţi B//14 care C// 15 carile N// 15—18 Nici cum nu s-au îndemnat spre mîndrie, ci mare despărţire au avut de aceia ce să cuveniia C // 16 purtătoriu B, N // 18. să cuveniia ca un] şi fiind C // 19 oameni B, C/ însuş B, C // 20 *lipseşte* cel desăvîrşit C // 18—21 să cuveniia măcar la sfintele săboară să şază mai întîiu, iar el, ca un smerit ce era, nu s-au arătat C // 20 întîiu B, N / soboară B, N // 21 smérin *ad.* şi smerit B // 22 şădea C, N / întîiu B, N / toţi B, N, C / *după* părinţii *ad.* apoi şădea şi el C // 23 scund] stînd B //24 Ajungia B // 25 biserici C // 26 *lipseşte* ce era C// 27 pogoriia C / nalt C //28 de pe] după C, dupe N // 30 umerile B, N, C / iubitoru C // 31 temeile C / bisericilor C //

f. 111 O, smerenie / fără margine! Veniți aici, voi lăcuitorii pustiiului, carii, ați stătut pilde minunate și dascali ai smereniei, veniț, zic și vă minunați de smereniia împăratului celui ce iaste întocma cu apostolii; mărturisiți cum că au ajuns pînă la nu mai înainte. Pentru căci voi de aț și înfrînat dobitoceștile patimi ale trupului, de ați smerit trupul, de aț lepădat dășărtăciunile pohtelor, de ați iubit ținérea, de ați urît mîndriia, de ați trăit în curățenie, de v-ați făcut cu măsurăciunea smeriți, nu iaste minune, pentru căci despărțindu-vă de lume și iubind sărăciia lesne ați găsit sufletul vostru la smerenie, pentru căci bine știm că sărăciia smeréște pre om.

Iar marele Constandin în luciul lumii aceștiia, împărat mare, stăpînitor lumii, cu domnie lată, cu stăpînire desăvîrșit, cu mărire nespusă și să nu să mîndrească, ci mai vîrtos să se arate desăvîrșit pildă smereniei. Nu iaste minune ninunilor? Nu iaste semn de mare sfințenie? Nu iaste dovadă a unui dar mare de la Dumnezeu în ceriuri?

Și pentru căci au strălucit în bunătățile céle mai alése, peste măsură, marele și întocma cu apostolii, Constandin, f. 111v învață cu a sa pildă toată adunarea credincioșilor, / toate cétele oamenilor, carii dinpreună sărbează și prăznuesc pomenirea lui, să călătorească cu îndrăzneală sfîntă pre calea mîntuirii, pentru ca să se învrednicească dumnezeeștilor făgădueli, pentru ca să se facă părtași cereștilor bucurii și fericirilor celor de pururea.

Învață, drept acéia, pre cei bogați, pentru căci fiind el prea bogat făcea comoară în ceriuri, după evangheliceasca poruncă. Învață pre cei de neam bun, pentru căci fiind el prea de neam bun au pohtit viețuirea și petrecaniia cetății cei de sus. Învață pre împărați, pentru că împărățind el cu atîta putére să siliia pururea să cîștige

---

1 fără] de N, ce B / fără margine] nemărginită C / Veniț C / aicea N // 2 dascalii B // 3 smerenii C / minunați B, C // 4 *între paranteze* celui ce iaste întocma cu apostolii C // 4—5 *lipsește* mărturisiți cum că au ajuns pînă la nu mai înainte C // *5 lipsește* nu mai înainte N / *șters* nu mai înainte și *ad.* céle mai înalte C // 6 ați B, C // 7 ați lepădat B, C / deșărtăciunile C, N // 8 aț iubit C / ținéria B / aț trăit B, C // 9 de v-ați făcut cu măsurăciunea smeriți] de ați petrecut în smerenie C // 11 sărățiia C / aț gătit C/ la] spre C// 12 pentru că C / *lipsește* bine știm că C/ smeriaște B // 13 marile B, N / Costandin B, C / lumii] mării C // 14 stăpînitoriu B, N // 15 mîndriască B //16 să să arate C / smerenii C // 21 marile N / Costandin B, C // 23 cétile B, N, C // 26 părtaș B //27 bucuriei C, N // 29 fiind prea bogat *N // 30 niam N //*

moștenirea făgăduialelor lui Hristos. Învață pre méseri și pre săraci, pentru că de vréme ce bogățiia și mărirea s-au biruit de pohta bunătății, cum să nu sporească pre lesne sărăciia, care iaste pricină spre facere de bine, după cum zice David?

Bucură-te, drept acéia, acolo sus, la împărățiile céle mari a dumnezeeștii măriri, o, blagocestive împărate! Sue-te la înălțimea dumnezeeștilor fericiri, unde cea desăvîrșit smerenie te-au suit. Culége rodurile credinții tale cei peste măsură în ceriuri, carele aici, jos, pre pămînt, ai sămînat tu. Iară să nu ne laș nici pre noi săraci de folosirile, de acoperemîntul și de rugăciunile tale céle / f. 112 fierbinți cătră Dumnezeu și mai vîrtos te roagă Fiiului și Cuvîntului lui Dumnezeu, să păzească între și cu fericire chipul cel viu al bunătăților tale, pre adevăratul moștenitor creștinătății tale, pre iubitoriul de Hristos și creștinul nostru domn.

Suppune supt picioarele credinciosului lui suflet slabi și făr'de putére pre vrăjmașii măriei-tale, precum ai supus pre protivnicii credinții, pentru ca să luminéze în mulți ani, întru stăpînirea sa, creștinătatea, pentru ca domnind el să împărățească dreptatea, pentru ca să ție cu slobozenie bunătatea, să nu aibă obraz strîmbătatea.

Și așa să se mărească Dumnezeu, să se cinstească dreapta credință, carea nădăjduim să o cîștigăm prin darul tău, pentru căci acesta însuș avînd numele tău să face asămînătoriu desăvîrșit bunătăților tale. Amin. /

f. 112v

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA NAȘTEREA DOMNULUI NOSTRU IISUS HRISTOS

„Că nu pre îngeri cîndva au luat, ci sămînța lui Avraam au luat", zice fericitul Pavel în 2 capete cătră evrei.

Doao firi mai alése și mai de cinste au făcut Dumnezeu, adecă cea îngerească și cea omenească; căci că pre înger

1 făgăduielilor C // 4 faceri B // 6 împărățiele B // 7 *lipsește* a dumnezeeștii măriri B // 10 carile N // 11 aicea jos N / Iar C /lași B, C //12 de acoperemîntul] acoperemîntului tău C, N // 15 moștenitoriu B, N // 18 Supune C / picioarile B, N, C/ *lipsește* lui C // 19 mării B, N, C / *șters* tale și *ad.* sale B, sale C// 20 potrivnicii B, potrivniții C// 21 creștinitatea N/ *lipsește* pentru C// 22 dreptatia N / pentru ca să] să să C // 23 obraz *ad.* și loc B // 24 să să cinstiască C, N // 25 care C / să o] să C // 27 asămînător C // 28—29 Cuvînt la zioa nașterii lui Hristos C // 30 pre] prin B / înger N / luoat N // 31 luoat N / *lipsește* zice fericitul Pavel în 2 capete cătră evrei C,N//32 *șters* mai ales și C/ *după* Dumnezeu *ad.* după chipu său C//33 adică C/ îngeri B//

și pre om i-au făcut Dumnezeu după chipul său, precum zice la capul cel dintîi al Facerii: „Să facem om după chipul nostru și după asămînare". Însă nu pentru trup ci pentru suflet iaste făcut omul după chipul lui Dumnezeu, căci că Dumnezeu nu are trup, ci iaste duh, după cum zice Hristos: „Duh iaste Dumnezeu". Îngerul încă iaste duh, că așa zice prorocul David: „Cela ce face pre îngerii săi duhuri". Și sufletul omului iaste duh, că iarăș acestaș proroc zice: „Lua-vei duhul lor și să vor sfîrși și în țărîna sa să vor întoarce".

Dumnezeu iaste nevăzut, îngerul iaste nevăzut și sufletul omului iaste nevăzut. Dumnezeu iaste nemuritoriu, îngerul
f. 113 iaste nemuritoriu / și sufletul omului iaste nemuritoriu.

Dumnezeu are înțelégere și voe, îngerul are înțelégere și voe și sufletul omului are înțelégere și voe.

Deci amîndoao firile acélia era căzute, pentru trufiia: îngerul pentru căci au pohtit să fie asémenea lui Dumnezeu, după cum zice la Isaia în 14 capete: „Sui-mă-voi deasupra norilor și voiu fi asémene celui de sus înalt", și pentru acéia l-au înbeznat Dumnezeu întru prăpastiile iadului și omul iară vrea să fie asémene lui Dumnezeu, că auzind din gura șarpelui că în ce zi va mînca din lemnul cunoștinții să va face Dumnezeu; și pentru căci au mîncat, fu izgonit și el din grădina desfătării și luo blestem ca să între în pămîntul dintru carele s-au luat.

Iar acum Dumnezeu dăruiaște omului mila sa, că au luat spre sine firea lui cea căzută, iar îngerului nu va să-i arate acea milă; și pentru acéia n-au luat spre sine firea lui, după cum zice fericitul Pavel: „Că nu pre îngeri cîndva au luat, ci sămînța lui Avraam au luat".

Drept acéia am a zice înaintea dragostei voastre, în vorba ce voiu să fac astăz (patru) pricinile pentru ce au luat Dumnezeu firea omenească și n-au luat cea îngerească;

33—1 *șters* căci că pre îngeri... chipul său C // 2 dintîiu B, N // 3 asemînare C // 7 că așa] cum C // 8 iarăși B / că iarăș acestaș] precum acelaș C // 9 luao-vei N// 11 nevăzut [2]] asemenea C // 12 iaste nevăzut] asemenea C / nemuritor C // 13 iaste nemuritoriu [1-2]] asemenea C // 14 înțelégere și voe [1-2]] asemenea C // 15 sufletul omului iar are N // 16 acelea C // 18 *șters* după C / Isaiia C, N / cap C //19 norului B / asemenea C, N // 21 prăpăstiile C / iar C / asemenea C, N // 24 dăsfătării N / luă C // 25 carile N / s-au luoat N // 26 iară N / dărueşte C //27 au luoat N / iară N // 28 să-i arata N / luoat N // 30 luoat N // 31 dragostii N // 31—32 Drept deci, ca să pricepeți avem 4 pricini: pentru ce au luat C // 33 luoat [1-2] N // 33—1 *ad. marginal* Dumnezeu firea omenească și n-au luat cea îngerească; așijderea și pentru ce au luat B //

f. 113v așijderea și pentru ce au luat spre sine / Fiiul lui Dumnezeu firea omenească și n-au luat altă față a dumnezeirei, adecă Tatăl, sau Duhul Sfînt, care pricini le vom spune foarte pre scurt, pentru ca să nu vă dăm supărare. Ci mă rog lui Dumnezeu să-mi dea ajutoriu și pre dumneavoastră vă pohtesc să ascultaț cu dragoste.

Pricina cea dintîi, pentru care au luat Dumnezeu spre sine firea omenească, iar nu cea îngerească iaste că îngerii n-au perit toț, ci au rămas din ei mulți, iar oamenii era căzuț toț, pentru păcatul născutului celui dintîi. Și ne putem încredința de aceasta din pilda ce zice Domnul Hristos la Luca, în 15 capete, zicînd: „Care om dintru voi, avînd 100 de oi și, pierzînd una dintr-însele, au nu va lăsa céle 99 în pustie și va mérge după cea pierdută, pînă o va afla; și, aflînd-o, o pune pre umărul lui, bucurîndu-să"?

Omul acela să înțelége a fi Domnul Hristos. Că așa zice prorocul David: „Eși-va omul la lucrul său și la lucrarea sa pînă în seară". Iar céle 99 de oi să înțeleg céle 9 céte de îngeri pre carii, lăsîndu-i Hristos în ceriu, au venit pre pămînt să caute oaia cea rătăcită, adecă firea cea omenească, caré era depărtată de Dumnezeu, pentru păcat și era rătăcită în lume. Că așa zice David
f. 114 către Dumnezeu: „Rătăciiu ca o oae pierdută, / cearcă pre robul tău".

Aflat-au Hristos pre acea oae rătăcită și au luat-o pre umerile sale, adecă au luat spre sine firea omului, după cuvîntul apostolului Domnului <care> zice: „Să arătă în trup". Încă putem înțelége aceasta și dintr-altă pildă a lui Hristos, carele zice: „Care muiare avînd 10 bani

---

2 luoat N / *șters* altă față a dumnezeirei, adecă B / dumnezeirii C //3 adică C]//[3—6 *șters de la* care pricini C // 4 scurt] scut B // 6 ascultați B / cu dragoste să ascultați N // 7 *șters* cea dintîi C / dintîiu N / luoat N// 9 toți B, C N, / iară N // 10 căzuți B, C / *lipsește* toț B, toți C / născutului celui dintîi] *șters și ad.* lui Adam C / dintîiu B, N // 11 *lipsește* domnul C, N// 12 cap. C, N // 13 sută B / dintr-însile N // 14 acea pierdută C, N // 15 aflîndu-o N / bucurîndu-se B // 17 îngelege B / *lipsește* a fi C, N // 18 *ad. marginal* prorocul B / lucrul] cucrul B // 19 pînă seara B, C / *lipsește* cele 2 C // 21 ca să caute B / adică C // 22 care N, C / dăpărtată C //23 rătăcit B // 24 Rătăcit-am C / ca o] ca B / cearcă] caută C // 26 au luat-o C, au luoat-o N // 27 adică C / luoat N // 28 *șters* Domnului C / care C // 30 carile N, ce C / muere C //

și va piiarde unul dintr-înșii, au nu aprinde lumînare și mătură casa și caută cu dinadinsul, pînă-l găsește?"

Muiarea acéia să înțelége a dooa față a dumnezeirii, carele lăsînd în ceriu 9 bani, adecă 9 céte de îngeri, s-au pogorît pre pămînt să caute banul cel pierdut, adecă firea omenească, cu lumînarea aprinsă, adecă cu învățăturile céle dumnezeești. Că așa zice David: „Luminătoriul picioarelor méle iaste légia ta și lumina cărărilor méle".

Aflat-au banul acela al doilea chip al dumnezeirii, adecă Fiiul lui Dumnezeu, că s-au îmbrăcat cu trup omenesc, după cuvîntul evanghelistului Ioann: „Și cuvîntul trup s-au făcut".

Drept acéia îngerii m-au fost perit toț, căci că au mai rămas din ei 9 céte în ceriu, iar firea omenească era toată pierdută, carea să înțelége oaia și banul cel pierdut și Hristos l-au aflat.

A dooa pricină pentru care au luat Dumnezeu spre sine firea omenească, iar nu cea îngerească, căci că omul / f. 114v au greșit din slăbiciune, avînd pre sine trup, carele l-au plecat pre lesne la păcat. Iar îngerul au greșit din firea cea rea, neavînd trup pre sine. Că în trei chipuri greșaște omul: sau din slăbiciune, sau din neștiință, sau din firea cea rea. Deci păcatul din slăbiciune iaste împotriva lui Dumnezeu Tatăl, căci că Tatăl să chiamă întru tot putérnic.

Păcatul dintru neștiință iaste împotriva Fiiului, că Fiiul lui Dumnezeu să chiamă înțelepciune.

Păcatul din firea cea rea iaste împotriva Duhului Sfînt, căci că Duhul Sfînt să chiamă bun.

Deci care om va greși din slăbiciune, sau din neștiință, îl va erta Domnul mai lesne, de să va pocăi. Că așa zice David: „Păcatul tineréțelor méle ș-a neștiinții méle nu-l pomene". Iar cine greșaște din firea cea rea împotriva Duhului Sfînt, omului aceluia nu-i iartă Dumnezeu

---

1 pierde C / lumînarea B, N, C// 2 denadinsul B, N, C// 3 Muerea C // 4 carile N/ adică C // 5 adică C // 6 lumînarea] făcliia C / adică C // 7 David, Psalm 118 C // 8 luminătoriul] făclie C / picioarilor B, C / iaste] e C / légea C, N / lumină C // 11 adică C // 12 Ioan C // 14 toți B, C // 15 iară N// 16 care C// 18 A dooa] Alaltă C/ luoat N/ *lipsește* spre sine B // 19 iară N // 20 carile N // 21 iară N // 25 chiiamă B, N // 28 chiiamă B, N // 30 chiiamă B, N // 32 Domnul] Dumnezeu C, N // 33 tinereților B, N, C / și al neștiinții B, N, C // 34 pomeni B, N, C / iară N //

lesne păcatul. Că aşa zice Domnul Hristos: „Tot păcatul şi hula să vă erta oamenilor, iar hula care iaste spre Duhul Sfînt nu să va erta oamenilor".

Şi sînt păcate de moarte 7, carele sînt şi împrotiva Duhului Sfînt, făr'de nici o greşeală, de vréme ce sînt neertate, deaca nu să va face la dînsele căzuta vindecare; păcatul cel dintîi iaste trufiia, dintru carele să naşte /
f. 115 semeţiia şi neascultarea; al doilea iaste zavistiia, dintru carele să naşte vrăjmăşiia şi uciderea; al treilea iaste iubirea de argint, carele să numéşte a doua închinare de idoli, dintru carele să nasc toate rélele; al patrulea iaste călcarea de lége, adecă nebăgarea în seamă celor hotărîte şi aşăzate în legi şi în pravile, dintru carele să naşte necredinţa şi lepădarea de Dumnezeu; al cincilea iaste sămînarea de vrajbă între fraţ şi între priiateni, care păcat l-au aflat singur satana; şi cine are acel nărav iaste asémenea diiavolului; al şaselea iaste nădiajdia cea necuvioasă ce are neştine la multe mila lui Dumnezeu şi nu să părăséşte de păcate, socotind că-l va erta, dintru carele să naşte netémerea de Dumnezeu şi toată necurăţiia; al şaptelea, cel mai de pre urmă şi mai mare şi mai rău decît toate iaste oceaania, adecă deznădăjduirea de mila lui Dumnezeu, socotind că nu-l va erta nici cu un mijloc, dintru carele să naşte moartea cea sufletească şi munca cea vécinică a iadului.

Şi cine va avea vreunul dintr-acéste păcate şi nu va vrea să se părăsească de dînsul, mai bine să nu-l fie născut mumă-sa, că „îi iaste cerbicea lui vînă de hier şi fruntea
f. 115v lui de aramă", / după cum zice Isaia în 48 de capete.

Şi pentru acéia au luat Domnul spre sine firea omenească, iar nu cea îngerească, căci omul au greşit din slăbiciune împotriva lui Dumnezeu Tatăl, iar îngerul au greşit din firea lui cea rea, împotriva Duhului Sfînt.

A treia pricină pentru care au luat Domnul spre sine firea omenească, iar nu cea îngerească iaste că îngerul au

---

1 *lipseşte* lesne N, C // 4 împotriva B, N, C // 7 dintîiu B, N / carile N // 8 zivistiia B / dintru] din C // 9 carile N // 10 care C / a dooa N, *şters* C // 11 dintru carele] dintr-însa C / rélile N, C // 12 adică C / celor] ciolor B // 13 care C / carile N // 14 cincelia B / iaste vrajba ce să pricinueşte între fraţi C // 15 fraţi B / prietini C // 17 diavolului C / nădéjdea B,N, nădejdea C // 19 carile N // 21 dupre urmă C / pre] pe B // 22 ociania B, *lipseşte* C / *lipseşte* adecă C / dejnădăjduirea B, dăznădăjduirea C // 24 care C, carile N // 26 vreunu C // 27 să să părăsească C // 29 Isaiia B, N, C / cap C // 30 luoat N / Domnul] Dumnezeu N, C / firea cea omenească C, N // 31 căci că omul N // 34 A treia]a trea N, Altă C / carea B / luoat N //

greșit de bună voia lui, iar pre ticălosul om l-au înșălat șarpele. Că a dooa chipuri iaste păcatul: unul iaste chiar al nostru, carele-l facem noi înșine, iar altul iaste păcatul cel striin, care îl face alt om și rămînem și noi părtaș acelui păcat strein. Și ne ceartă Dumnezeu și pentru păcatele céle streine, precum iaste și în trupul omenesc. Că pentru un mădular, cînd iaste bolnav, pătimesc toate mădulările, așijderea și în lumea caré să chiamă trup, adecă besérica lui Hristos, creștinii, pentru un om rău pre mulți oameni buni îi ceartă Dumnezeu, precum se véde aceasta în multe cărți și în multe istorii, că s-au făcut de multe ori, în bogate locuri. Că după cuvîntul apostolului ce zice că „puțin aluat toată frămîntătura dospéște", așa și răutatea și păcatul unuia pricinuiaște / f. 116 la mulți mare pacoste.

Drept acéia prorocul David să ruga lui Dumnezeu să-l cruțe de păcatul cel strein. Pentru acéia au luat Dumnezeu spre sine firea omenească, iară nu cea îngerească, căci că îngerul au greșit de bună voia sa, iară omul au greșit dintru înșălăciune a cărui păcat iaste părtaș și îngerul cel rău, adecă diavolul, pentru că el au înșălat pre om, prin mijlocul șarpelui.

A patra pricină pentru care au luat Dumnezeu spre sine firea omenească, iar nu cea îngerească iaste căci că îngerul era mai de cinste decît omul; pentru acéia era datoriu și mai tare să se ferească de păcat. Că cine iaste mai de cinste i să cade să fie mai cu omenie; că îngerii sînt stéle, iar omul iaste putrejune. Că așa zice în cartea lui Iov în 25 de capete: „Stélele sînt necurate înaintea lui, dară cu cît mai vîrtos omul, fiind putrejune și feciorul lui viiarme". (Drept acéia să cade omului celui sufletesc, adecă celui bisericesc) să fie mai cu omenie decît mireanul, pentru ca să ia pildă și învățătură fieștecine de la el, văzînd faptele lui céle bune.

---

1 de] din B // 2 Că în doao C / chiiar B, N // 3 care îl facem, carile îl facem N/ 4 strein C / părtași C // 5 striin B, N // 6 păcatile C, N / striine N // 8—9 *șters* care să chiamă adică bisérica lui Hristos C // 8 chiiamă B, N / *lipsește* trup N//9 *lipsește* creștinii C//10 *lipsește* buni C, N//13 aluat] au luoat N//14 răutatia N / pricinuește C // 17 cruțe, *ad.* și ferească B, izbăvească C / striin N / luoat N // 18 iar B, C // 21 adică C / diiavolul B, N // 23 A patra] altă C / luoat N // 26 dator C // 28 iară N // 29 stélile N // 30 dar C / *repetă margine* mai vîrtos B / feciorul B, feciorul C// 31 vierme C // 31—32 *fără paranteze* C// 32 adică C/ bisericesc C // 34 faptile C, N //

Pentru acéia și Hristos, pre oamenii cei sufletești îi numéște sare, zicînd: „Voi sînteți sarea pămîntului"/; f. 116v deci de să va strica sarea, cu ce să va mai săra? Îi numéște lumină, zicînd: „Voi sînteți lumina lumii". Și iarăși: „Așa să luminéze lumina voastră înaintea oamenilor, ca, văzînd faptele voastre céle bune, să mărească pre părintele vostru cel ceresc". (Îi numéște cetate, zicînd: „Nu să poate ascunde cetatea în vîrful muntelui". Îi numéște făclie aprinsă, zicînd: „Nimeni nu aprinde făclie să o pue supt obroc, ci în sféșnic, ca să luminéze tuturor celor ce sînt în casă").

Că nu să mînie Dumnezeu atîta pre omul cel prost cînd face păcat, cît să mînie pre omul cel bisericesc și pre omul cel de cinste. Și pentru acéia li să cade să fie mai cu omenie și nu li să cădea să facă păcat.

Deci pentru acéste patru pricini, ce-am zis, au luat Dumnezeu firea cea omenească, iar nu cea îngerească. Iar pentru ce au luat Fiiul lui Dumnezeu firea omenească, iar nu altă față a dumnezeirii, adecă Tatăl, sau Duhul Sfînt, încă sînt 4 pricini. Una, pentru căci să chiamă Fiiul lui Dumnezeu înțelepciune au luat chipu omului ca să vindecere nepricéperea omului, prin caré au căzut în păcat.

A dooa, ca cela ce iaste Fiiul lui Dumnezeu, făr' de ani, f. 117 să se facă / și fiiu omului, supt ani.

A treia, precum s-au făcut Fiiul lui Dumnezeu fiiul omului, să se facă și fiiul omului Fiiul lui Dumnezeu, după cuvîntul lui Ioann: „Și déde lor putére a fi fii lui Dumnezeu".

A patra, fiind fiiul fața cea de mijloc, s-au făcut mijlocitoriu de au făcut pace întru Dumnezeu și între om, după cum zice fericitul Pavel: „Că unul iaste mijlocitoriul lui Dumnezeu și oamenilor, omul Hristos Iisus".

Iar pentru nașterea domnului Hristos, ce prăznuiaște astăzi luminat sfînta bisérică, în ce chip s-au născut Fiiul

---

1 oameni C // 3 de să va mai strica N / sarea pămîntului N // 4 *margine* lumină B // 6 faptile C, N / pre tatăl vostru cel din ceriuri C / părintile N // 7 *fără paranteze* C / nu poate C, N // 10 și o pune supt obroc B // 13 besericesc B, N // 15 omenie] mînie N // 16 patru]4 C, N / luoat N // 18 luoat N // 19 adică C// 20 chiiamă B //21 luoat N / chipul B// 22 care B// 25 să să facă C// 27 să să facă B / fiiu [1] B // 28 Ioan C / dete C // 30 mijlocitor C // 32 mijlocitoriu B // 33 și] și a C // 34 prăznuește C // 35 *șters* astăzi C / besérică B, N //

lui Dumnezeu din tată făr'de mumă și cum s-au întrupat din mumă făr'de tată, nu trebuiaște iscoadă, de vréme ce iaste taina foarte mare, adîncă și peste fire, ci numai cu credință și cu măriri de cuvîntări să ne închinăm lui, ca unui soare al dreptății ce au răsărit din pîntecele Fecioarei, noao celora ce șădeam întru întunérecul și umbra morții; și din călduroasa inimă să-i mulțemim pentru multa și nemăsurata milă ce au făcut cu noi, de-am înoit firea noastră cea căzută, cu nașterea sa, căruia și eu mă rog, nevrédnicul, ca unuia ce iaste unul născut Fiiu al lui Dumnezeu și Dumnezeu adevărat, să dăruiască prealuminatului / f. 117v sănătate, viață norocită și bună întemeiare, întru cinstit și luminat scaunul măriei-sale, împreună cu toată luminata casa măriei-sale și împreună cu dumneavoastră cu toț și cu tot norodul creștinesc ca de pururea să prăznuiț în mulți ani, luminat, cu toate céle bune și de folos.

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA OBREZANIIA LUI HRISTOS

„Și cînd s-au umplut 8 zile ca să tae pruncul împrejur, chemat-au numele lui Iisus, carele au fost zis de înger mai înainte, pînă a nu să zemisli el în pîntece".

Zice la cartea Facerii, în 17 capete, cum că au tocmit Dumnezeu cu Avraam împăcare și spre semn de adeverință i-au poruncit Dumnezeu, zicîndu-i: „Aceasta iaste făgăduința carea vei păzi între mijlocul mieu și între voi și între mijlocul semenției tale, după tine între neamurile lor, să se tae voao împrejur toată partea bărbătească și va fi făgăduința mea peste trupul vostru, întru făgăduință / f. 118 vécinică. Și copilul carele nu să va tăia împrejur a opta zi să va piiarde, sufletul acela din rudeniia lui,

2 trebuește C / iscoadă, *ad.* și să ispitim mai mult B // 5 pîntecile B, C, pînticile N / fecioarii B, fecioarei N // 6 șădem N / întunerecu C // 7 călduroasă N / mulțumim C, mulțămim N // 8 de au înoit C, N // 9 cu nașterea sa firea noastră cea căzută C // 12 *după* prealuminatului *ad.* nostru domn B, C / viiață B, C // 13 scaunu C, *ad. marginal* întru cinstit și luminat scaunul mării-sale B / măriisale N // 14 mării N, B, C / *lipsește* luminata B // 15 toți B, C / de-a pururea C // 16 prăznuiți C // 17 *după* folos *ad.* Amin B // 18 Cuvînt la cea după trup tăerea împrejur a domnului nostru Iisus Hristos, la ghenarie 1 dni C // 20 chiemat-au N / carile N / îngeri C // 21 nainte B, C / zămisli B, N, C // 25 care C // 26 semințiii B, seminții C // 27 să să tae C / împrejur voao C, N // 28 preste C, N // 29 copilu C / care N, C // 30 B / pierde C //

căci au stricat făgăduinţa mea", arătînd cu această tăiare împrejur 4 lucruri: una pentru ca să se cunoască cei crezuţ întru Dumnezeu; a dooa, pentru ca să rămîie semenţie lui Avraam slobodă de păcatul născutului celui dintîi; a treia, pentru ca să facă pre Avraam părinte a multe neamuri credincioase, pentru adevărata credinţă ce au arătat şi el către Dumnezeu; a patra, pentru căci din neamul lui Avraam au vrut să se nască Hristos.

Deci, pentru semnul împăcării aceiia care s-au tocmit cu noi au priimit Hristos tăiarea împrejur, după cum zice Luca evanghelistul: „Şi cînd s-au umplut 8 zile ca să tae pruncul împrejur, chiemat-au numele lui Iisus", care nume iaste cu adevărat mai presus decît tot numele, după cum zice fericitul Pavel, „că să înţelége mîntuitor". Şi să poate adeveri şi de pe alte multe numiri cum că să chiamă Iisus mîntuitoriu neamului omenesc, iară mai vîrtos de pă acéste opt nume ce voiu să zic.

Întîi să chiamă viaţă de véci, după cum zice Ioann la f. 118v 17 cap: „Iară aceasta iaste / viaţa de véci, ca să te cunoască pe tine unul Dumnezeu şi pre Iisus Hristos, pre carele ai trimis".

A dooa să chiamă mărire, că aşa zice David: „Sătura-mă-voiu cînd mi să va arăta mărirea ta".

A treia să chiamă odihnă, că aşa zice Hristos: „Luaţ jugul mieu spre voi şi vă învăţaţ de la mine că sînt blînd şi smerit cu inima şi veţ afla odihnă sufletelor voastre".

A patra să chiamă veselie, că aşa zice Ioann la Apocalipsis, în 19 capete: „Să ne bucurăm şi să ne veselim şi să dăm mărire lui, că au venit nunta mielului (adecă a lui Hristos) şi muiarea lui s-au gătit spre sine" (adecă besérica).

A cincea să chiamă împărăţie, că aşa va să zică Hristos la judecata cea înfricoşată, către oamenii cei drepţi:

---

1 *lipseşte* mea B / tăere C // 2 patru N, C / *după* cunoască *ad. marginal* jidovii dintr-alte neamuri cum că sînt oamenii B // 3 crezuţi B, C // 4 seminţiia B, C // 5 dintîiu B, C / părinte] tată C // 9 împăcării] împărăţii C / împărăţiei N // 10 tăerea C // 13 iaste adevărat C, N // 14 că să] că N, C / mîntuitoriu B, C, N // 15 de pe] după C / chiiamă B, N // 16 mîntuitoriul C, N / iar C //17 de pă] după C / 8 C, N // 18 Întîiu N, B / chiiamă B / viiaţă B, C, viiaţa N / Ioan C // 19 capete N / Iar C / viiaţa B, N, C// 20 pre B, C / carile N// 22 chiiamă B, N// 23 *repetă* cînd A// 24 chiiamă N, B / Luaţi B, C, luoaţi N // 25 învăţaţi B, C // 26 veţi afla B, C/sufletilor N//27 chiiamă B, N// 28 cap C// 29 adică C// 30 muiarea *ad. şi* mireasa B/ muerea C / adică C // 31 bisérica C //32 chiiamă B, N / *lipseşte* Hristos B //

„Veniți, blagosloviții părintelui mieu și moșteniț împărățiia, carea iaste gătită voao mai nainte de începutul lumii".

A șasea să chiamă coroană, că așa zice Ioann la Apocalipsis: Ține ce ai dobîndit, ca să nu ia nimeni coroana ta".

A șaptea să chiamă ban că așa zice la Mathei, în 20 de capete: „Și deaca veni seara, tuturor le déde plata tot, întocma, cîte un ban"./

f. 119 A opta să chiamă cină, că așa zice la Luca în 14 capete: „Un om oarecarele făcu cină și chiemă pre mulți și ei nu vrea să meargă, puind fieștecarele, la mijloc pricini: unul că au cumpărat holdă și mérge să o vază; altul că au cumpărat părechi de boi și mérge să-i ispitească; altul că au luat muiare și pentru acéia nu pot să meargă", carii să înțeleg a fi oamenii cei păcătoți și iubitori de céle lumești, carii nu să vor învrednici să mănînce din cina acéia, adecă nu vor vedea fața lui Dumnezeu.

Deci, de pe acéste nume ce am zis, că înțelégeț Iisus mîntuitoriu. Că au mîntuit neamul omenesc din tirăniia diavolului și le-au arătat calea vieții de véci.

Și au priimit de s-au tăiat înprejur pentru doao lucruri: una, pentru ca să împlinească légia, ca un făcător de lége și să ne dea și noao pildă să ne suppunem legii; alta și pentru ca să se astupe toată gura hulitoare și clevetnică a eriticilor, carii zicea că n-au luat trup, ci s-au născut după nălucire. Iar pentru ce s-au tăiat împrejur a opta zi să înțelége că la al optulea veac va să tae Hristos împrejur, cu judecata cea înfricoșată, ca / cu o sabie cu doao
f. 119v rosturi toate răutățile și tot féliul de nedreptăți din lume; și pre cei păcătoși îi va arunca în matca focului celui nestins, iar pre cei drepți îi va aduna la împărățiia sa cea vecinică, caré și noi, cu toții să o dobîndim.

---

1 moșteniți B // 2 care C // 4 șase C / chiiamă N, B / coronă C // 5 corona C // 6 chiiamă N, B / Matthei B, C // 7 20 cap C / dete C // 8 ban, *ad. și* dinar B // 9 chiiamă N] chiia B / la] și B / cap. C // 10 oarecare C, oarecarile N / chemă C // 11 fieștecarile N // 13 ispitească] cerce C // 14 luoat N / muere C / să meargă] merge C // 15 păcătoși C // 16 cina] masa C, N // 17 adică C // 18 de pe] după B, C / aceste C / înțelégeți B, înțelege C // 18—19 *ad. marginal* că Iisus să zice mîntuitoriu B // 19 mîntuitor C // 20 diiavolului B, N / le-au arătat N // 21 doao] 2 C, N // 22 légea C / făcătoriu B, N// 23 supunem C, N// 25 luoat N// 26 al 8-lea B// 28 doao] 2 N, C //29 rosturi *ad. marginal* și ascuțituri B] ascuțituri C / feliu B, C // 30 *ad. marginal* celui B // 31 *lipsește* sa N // 32 care C //

CUVÎNT DE ÎNVĂŢĂTURĂ LA ADORMIREA PREASFINTEI STĂPÎNEI NOASTRE NĂSCĂTOAREI DE DUMNEZEU ŞI PURUREA FECIOAREI MARIA

„Că căută spre smereniia slujnicii sale că, iată, de acum mă vor ferici toate neamurile".

„Pomenirea drepţilor cu laude, zicea preaînţeleptul Solomon, şi blagosloveniia Domnului pre capetele lor". Drept acéia toţ sfinţii, fără de nici un prepus sînt drepţ înaintea lui Dumnezeu şi sînt blagoslovit. Iar mai dreaptă şi mai blagoslovită în ceriu şi pre pămînt nu iaste alta decît Fecioara Maria, pentru căci s-au învrednicit de au f. 120 născut, ca o sfîntă ce iaste decît / toţi sfinţii, pre sfîntul şi adevăratul drept, pre blagoslovitul Iisus, a căruia preasfînta Adormire prăznuiaşte luminat astăzi sfînta besérică.

Şi măcar că eu nu sînt vrédnic a zice nimica întru cinstea şi lauda ei, pentru întunecarea ce are mintea mea, de mulţimea păcatelor, iară încăş, după putinţă vom zice célea ce ne va lumina prin rugăciunile ei, lumina cea adevărată, Hristos. Ce vă pohtesc să ascultaţ cu dragoste.

„Că căută spre smereniia" i proci.

Fără de nici un prepus să cunoaşte cu socoteală dreaptă cum că Dumnezeu iaste preaputérnic, pentru căci are putéria întocma cu voinţa şi poate să facă cîte va vrea, după cum zice prorocul David: „Toate cîte au vrut au făcut Domnul. Drept acéia, de ar fi vrut ar fi putut şi nefăcîndu-se om, cu alt mijloc să mîntuiască pre om din mîinile diavolului, iar n-au vrut. Şi de veţ întreba pentru ce, pentru căci au vrut să arate la această taină a întrupării 4 alsăuri fireşti: bunătatea, înţelepciunea, putéria şi dreptatea.

Şi întîi au arătat bunătatea pentru căci nu s-au îndemnat să mîntuiască pre om din niscai bunătăţi ale lui, fiind

1 Cuvînt al 2 la Adormirea preasfintii C // 2 stăpînii N / Născătoarii B // 3 fecioarii B, C / Mariei C, N // 4 căută] au căutat C // 5 *repetă* mă B // 7 capetele] catele B, capetile C // 8 toţi N, C / făr'de N, C / drepţi B, N, C // 9 blagosloviţi B, C // 11 Mariia B, N, C // 13—14 *şters şi ad.* domnul Dumnezeu şi mîntuitorul nostru Iisus Hristos ai căriia adormire luminat o prăznueşte C // 14 sfînta noastră biserică C // 16 cinstia B // 18 iar C // 19 cele C // 20 Ci C / ascultaţi B, C // 21 Că au căutat spre smereniia slujnicii sale C // 22 făr'de C // 24 putere C, N / poată N // 26 domnul au făcut B // 28 diiavolului B, N / iară N / veţi întreba B, C // 30 ale sale fireşti B / *după* fireşti *ad.* fapte bune, adică C / bunătatia N // 31 puterea C, N / dreptatia N // 32 întiiu N // 33 bunătăţ B //

f. 120v rob păcatului, după cum / zice fericitul Pavel: „Nici dintr-altceva, făr' numai dintru a sa singură bunătate; că precum s-au îndemnat din ceput, dintru a sa bunătate, de au zidit pre om, așa și acum s-au îndemnat să-l mîntuiască".

A dooa, au arătat înțelepciunea, pentru căci ca unul numai singur ce iaste înțelept au aflat mijlocire ca acéia ca să mîntuiască pre om. În ce chip? Să împreune dumnezeirea și să se facă el însuș Dumnezeu și om? ca un om să se lupte pentru om cu vicleanul diavolul și ca un Dumnezeu să biruiască și să mîntuiască pre om, precum vom zice și mai jos.

A treia, au arătat putéria, pentru căci ca un Dumnezeu putérnic au putut de au făcut un lucru mare și înfricoșat, ca acesta. Că zice Ioann Damaschin: „Ce iaste mai mare decît a să face Dumnezeu om, ziditoriul să se facă zidire, făcătoriul facere. Dumnezeul cel făr' de materie să se facă om cu materie, cel nevăzut să se facă văzut, stăpînul să se facă rob și Dumnezeu cel înalt să se facă om smerit. Și, împreunînd acéste doao împrotiviri de margine, să păzească a fieștecăriia firea neschimbată, să rămîe cel nezidit, nezidit și cel zidit, zidit și cel nevăzut, nevăzut. Și în scurte cuvinte să rămîie dumnezeirea, dumnezeire / f. 121 și omenirea, omenire și nici firea dumnezeirii să se prefacă în firea omenirii, nici omenirea să se prefacă în firea dumnezeirii, care lucru iaste mai putérnic și mai minunat, să poată păzi fieștecare fire alsăurile ei céle firești și după împreunare".

A patra, au arătat dreptatea. În ce chip? Pentru că n-au vrut să se lupte cu vicleanul diavol cu dumnezeirea descoperită, ci s-au îmbrăcat cu trup, pentru căci că ar fi putut zice diavolul cătră Dumnezeu, îndreptîndu-se: eu cu om mă lupt, iar nu cu Dumnezeu și nu iaste cu drepl tate tu, Dumnezeu fiind, să te lupți cu mine, tu ziditoriu-

---

2 fără numai C // 6 unul ce B // 8—11 *ad. marginal* În ce chip? Să împreune dumnezeirea și omenirea și să se facă el însuș Dumnezeu și om; ca un om să se lupte pentru om cu vicleanul diiavolul și ca un Dumnezeu să biruiască și să mîntuiască pre om B // 9 să să facă C // 10 să să lupte N, C / diiavolul N // 13 a trea N / puterea C, N // 15 Ioan C // 16 ziditoru C // 17 făcătorul C / facere *ad.* și făptura B / fără materie C / să să facă C // 18 să să facă C // 19 să să facă [1-2] C // 20 aceste împotriviri C, N // 24 prifacă B // 25 prifacă B // 29 dreptatia N // 30 să să lupte C, N / diiavol N // 32 diiavolul N // 33 *după* om *ad.* p ociu să C / nu[2]] nici C //

și făcătoriul să te lupți cu mine, zidirea și făptura; ci mă lasă pre mine, ca pre o zidire, să mă lupt cu altă zidire, carele iaste omul.

Drept acéia, Dumnezeu, carele purtarea să îndreptează cătră toț și biruiaște la judecata lui, după cum zice David, ce face? Pentru ca să nu mai aibă diavolul cuvînt a să îndrepta și să zică cum că-i face Dumnezeu strîmbătate, pentru aceasta s-au îmbrăcat acestaș Dumnezeu cu trup și să face om adevărat, pentru ca să se lupte ca un om și să biruiască ca un Dumnezeu pre vrăjmașul firii ome- f. 121v nești, pre care fire o au fost biruit / diavolul, ca iarăși, acéia să biruiască pre diavolul: biruitul să se facă biruitoriu și biruitoriul să se facă biruit; cu mijlocirea ce au biruit să se biruiască; au înșălat pre om, făgăduindu-i să se facă Dumnezeu, să înșală și el, pentru căci vedea om și au căzut în mînile dumnezeirii, ce era ascunsă în omenire.

Drept acéia, pentru ca să păzească Dumnezeu dreptatea, să face om, luînd trup din preacuratele sîngiuri ale preasfintei Fecioarei. Și socotind adîncimea minunei, rămîiu făr'de graiu și mă minunez, căci că nu aflu cuvinte întocma la cinste, ca lucrul, pentru ca să laud minunatul acesta dar. Cum să măresc izvorul iubirii de oameni? Cum voiu să propoveduesc mulțimea îndurărilor? Cum voiu să îndrăznesc la noianul Fecioarii și să ispitesc adîncimea tainii cei peste fire? Și cum voiu să povestesc pentru tine, Fecioară, nu căci ai născut din tine cu trup pre Fiiul și cuvîntul lui Dumnezeu, care naștere iaste mai presus de fire, ci pentru căci te-ai făcut maică și ai rămas fecioară. Că din fire iaste unii mueri fecioară să fie fecioară numai în cîtă vréme va păzi feciorija și mumă / f. 122 nu poate să fie deaca iaste fecioară și o muiare caré au născut prunc nu poate să mai fie fecioară. Iar la tine, vrînd cel ce s-au născut din tine, au schimbat rînduiala firii, ca un făcătoriu al firii și ai rămas și după naștere iarăș fecioară.

3 carile N // 4 carile N // 5 toți B, C / biruește C // 6 diiavolul B, N // 8 cu] în C // 9 să să lupte C, N / cu un om N // 11 diiavolul N / iarăș B, C, N / 12 acéia fire N / diiavolul N / să să facă C / biruitor C // 13 să să facă C // 14 să să biruiască C // 16 mîinile B, C, N // 18 Dumnezeu ca să păzească C // 19 preacuratile N, C // 20 fecioarii N, B / și] însă eu C / minunii N // 23 izvoriul B // 25 noianul B // 26 tainei B // 27—28 *după* fiiul *ad.* și; *șters* din tine B // 32 muere C / care C, *repetă* B // 35 făcător C / dupe C // 36 iarăși C //

O, lucru preaslăvit și tăiare de fire! O, pîntece sfînt și vas dumnezeesc! Întru tine, cu adevărat, s-au spart zapisul păcatului. În tine s-au făcut Dumnezeu om, fără de a-ș schimba dumnezeirea.

Drept acéia, cu ce limbă voiu putea să măresc fecioriia ta și nașterea ta cea preste fire? Că prin mijlocul tău ne-am învrednicit să cîștigăm bunătățile céle mari. Cu ce flori de laudă voiu putea împleti cununa feciorie tale, ca uniia ce ești încununată cu toate florile bunătăților, de tatăl cel ceresc? Pentru căci ai încununat neamul nostru cu slavă și cu cinste, ce fel de dariu vrédnice aducem? Că toate cîte-s ale lumii, nu sînt vrédnice înaintea ta. Că de te voiu numi cer, ești mai naltă, că ai născut pre făcătoriul ceriului. De te voiu numi închipu- f. 122v irea / lui Dumnezeu, destoinică ești. De te voii numi doamnă îngerilor, întru toate a fi te adeverează și ver ce alt aș putea zice și aș putea să te numesc, nu iaste destul, cătră lauda măririlor tale.

Bucură-te, drept acéia, că tu singură ai prorocit, că te vor ferici toate neamurile și adevărat că te fericesc, pentru căci cu smereniia ta cea de margine ne-ai arătat cătră ziditoriul tău,. te-ai făcut pricină de s-au smerit cel ce iaste din fire nesmerit și au priimit de au lăsat sînul Tatălui și au venit de au sălășluit în preacuratul și sfîntul pîntecile tău.

O, fericită și sfîntă smereniia a fecioarii, cîtă putére ai! Că au făcut de s-au smerit pînă la moarte cela de carele fuge ceriul de groaza lui și i să smeresc toate și ai înălțat pre omul cel din fire smerit și l-ai făcut de au cîștigat lăcașurile și fericile céle cerești. Fericit iaste, cu adevărat și preafericit cine au putut cîștiga pre această blagoslovită smerenie, că s-au cinstit și de oameni și de Dumnezeu.

Și de vréme ce tu, fericită Fecioară, după cum ai zis că au căutat domnul pre smereniia ta și te-au înălțat de pre pămînt la ceriu, pentru ca să împărățești împreună

3 În] Intru B // 4 făr'de C // 8 fecioarei B, feciorii C // 9 *șters* ca uniia *și ad.* ceia C / uniia N // 11 feliu N / daruri B, C, dar N // 13 ceriu B, N, C / nalt A // 14 *după* ceriului *ad. marginal* · De te voi numi muma neamurilor B // 15 destoinic A // 16 doamnă] domn C / veri ce B, C // 17 numesc] măresc N / dăstul C // 21 *șters* cea de margine C / ne-ai] că ai B, N, care ai C // 23 nesmerit] smerit B // 26 sfînta B // 27 carile N // 28 și să smeresc C // 29 *lipsește* cel C, N / l-au făcut B // 30 fericirile N // 32 s-au cinstit de oameni B // 33 au zis B // 34 pre] spre N / ti-au N //

cu el, caută spre noi, ticăloșii, robii tăi, cu umilință și / f. 123 mîngăe pre judecătoriul cel înfricoșat, pre fiiul tău, cu rugăciunile tale céle călduroase, să ne mîntuiască de scîrbele și de nevoile ce ne-au împresurat. Și precum cu dumnezeiasca putére într-o mică de ceas au adunat din toată lumea pre apostoli ca să petreacă preacinstit și sfînt trupul tău spre îmgropare, cu laude și cu cîntări, așa să adune și mintea noastră cea înprăștiiată, întru dășărtăciunile céle lumești și să o luminéze ca de pururea pre dînsul să-l mărim și să-l lăudăm. Iară ție, ca unii adevărate Născătoare de Dumnezeu, să-ț cîntăm cu cucerie cîntarea cea îngerească: „Bucură-te céia ce ești cu bun dar dăruită, Domnul cu tine". /

f. 123v ÎNVĂȚĂTURĂ LA SFÎNTUL PĂRINTELE NOSTRU NICOLAE:

„Eu sînt păstoriul cel bun; păstoriul cel bun sufletul lui pune pentru oi".

Aducîndu-mi aminte de rîvna cea mare și de dragostea cea multă ce are păstoriul cel bun cătră oile sale, foarte mă minunez și laud credința și dragostea inimii sale ce are spre paza lor, precum vedem că era fericitul acela și credinciosul rob al lui Dumnezeu, Moisi, carele au fost păstoriu norodului israiltenesc. Că văzînd urgiia lui Dumnezeu că era foarte mare și groaznică asupra jidovilor, atîta cît li să cuveniia și pierzare, iar n-au vrut pentru dragostea oilor să fugă să se mîntuiască el singur, ci, mai vîrtos, după cum zice la 22 de capete la Eșire, au stătut împotriva lui Dumnezeu și cu mînie au început a-i zice: „Rogu-mă, Doamne, greșit-au norodul acesta greșală mare și ș-au făcut lor dumnezei de aur; și acum, f. 124 de vrei să lași / păcatul lor, lasă-l, iar de nu, stinge-mă și pre mine din cartea <în> caré m-ai scris".

---

1 *lipsește* ticăloșii B // 3 căldoroase B // 6 precinstit B // 7 *șters* să adune C // 8 *lipsește* noastră B / deșărtăciunile B, C // 9 *după* lumești *ad.* să o adune C / de-a pururea C // 10 Iar C // 13 Domnul e cu tine C // 14 Al doilea cuvînt la zioa sfîntului ierarh Nicolae. Dechemvrie 6 dni C // 15 păstoru! [1-2] C // 17—20 *șters* Aducîndu-mi aminte ... precum vedem că era C // 20 *șters* acela C // 21 care C, carile N // 22 păstor C / Că văzînd] Cu toate că au văzut C // 23 *șters* foarte C // 24 *șters* atîta C / iar] dar C // 26 *după* vîrtos *deschide paranteză* C / cap. C // *după* Eșire *închide paranteză* C // 30 vrei] vei C / laș B // 31 care C ///

Auzit-aț rîvna și dragostea cea mare a acelui păstor? Cu adevărat, iubiții miei ascultători, stau de mă mir de acéle cuvinte mari și gréle ce au grăit Moisi cu atîta mînie. Iar mai mult mă minunez de îndelunga răbdare și de multa iubire de oameni a lui Dumnezeu, cum nu l-au dat pierzării, împreună cu jidovii cei făr' de lége; că lui Dumnezeu, nu numai Moisi, ce și toată lumea nu-i iaste nici de o trebuință, după cum zice David la psalm 16: „Bunătățile méle nu-ț trebuesc".

Iar pentru ca să nu mă depărtez cu vorba zic cum că Dumnezeu nu s-au uitat la acéle cuvinte ale lui Moisi, ce-l îndemna spre mînie; ci mai vîrtos s-au uitat la dragostea lui cea mare ce avea cătră oile sale, ca să nu pață rău și cum că mai bine au priimit să moară împreună cu oile lui și pentru acéia n-au vrut Dumnezeu să facă acea stricăciune mare ca să-i piarză.

Mare era, cu adevărat, dragostea lui Moisi spre jidovi, iar mai mare au fost dragostea lui Hristos spre tot neamul
f. 124v omenesc. Căci Moisi numai / pentru un norod pohtiia să moară, iar Hristos pentru toată lumea. Și Moisi nu zice: piiarde-mă numai pre mine și lasă pre jidovi, iar Hristos această poftă avea, nefiind vinovat să moară și toată lumea să trăiască, precum zice și la sfînta *Evanghelie* de astăzi: „Sufletul mieu puiu pentru oi". Și într-alt loc iară zice că: „Să cade să se înalțe fiiul omenesc, ca tot cela ce va créde într-însul să nu piară, ci să aibă viață vecinică". Deci de pe aceste vorbe ce-am zis vom putea cunoaște dragostea cea adevărată și credința păstoriului celui bun; ci mă rog să ascultați.

Sînt mulți în lume de să numesc că sînt păstori și zic cum că poartă grijă de oi; ci o zic, ticăloșii, numai cu cuvîntul, iar cu fapta sînt departe, cîtu e ceriul de pămînt, pentru căci nu poartă grijă pentru folosul oilor lor, ci să nevoesc numai pentru folosul lor, cărora nu să cuvine

---

1—2 *șters* Auzita-ți rîvna și dragostea cea mare a acelui păstor? Cu adevărat, iubiții miei ascultători, stau de mă mir, *și ad.* Să să mire cineva C // 3 acelea C // 7 ci și B, C // 8 *lipsește* David B // 9 Că bunătățile C / nu-ți C // 10 *șters* Iar pentru ca să nu mă depărtez cu vorba zic cum că C // 11 acelea C // 13 dragostea cea mare C, N // 14 *șters* și cum că mai bine au priimit *și ad.* că-l vedea că e bucuros C // 15 și] ci C // 15—16 *șters* să facă acea stricăciune mare C // 16 ca să-l piiarză C, N // 18 iară N // 21 pierde-mă C // 24—29 *șters* Și într-alt loc . . . să ascultați C // 26 întru dînsul N / să nu piiară B, N / viiață N // 27 de pe] dupe N // 28 păstorului N // 30 mulț C // 31 grija C // 32 cît C // 33 *șters* pentru căci C / *lipsește* lor B, C // 34 folosul] venitul C / cuvine] cade C //

să le zică neştine păstori, ci năemiţ, sau, mai vîrtos să zic, furi şi tîlhari; că lasă oile lor de le mănîncă lupii şi ei sar pe aiurea, în turmele céle streine să fure şi să junghe şi să piarză. Pentru carii zice domnul Hristos, la Mathei,
f. 125 în 7 capete: „Luaţi-vă aminte de proroci mincinoş,/carii vin cătră voi, în veşmintele oilor îmbrăcaţ iar pe din lăuntru sînt lupi răpitori, pre carii din rodul lor (zice) îi veţi cunoaşte pre ei", adecă de pe faptele lor céle necuvioase.

Şi iarăşi la 23 de capete, pe unii ca aceştea îi numéşte făţarnici, orbi, nebuni şi mormînte spoite pe dinnafară. Făţarnici îi numéşte pentru căci să arată cu înşălăciuni înaintea oamenilor şi să fac pre sine cum că sînt sfinţi şi drepţi. Orbi îi numéşte pentru căci nu vor să învéţe pre oameni céle ce să cuvin şi sînt drépte şi adevărate, ce-i învaţă şi-i îndeamnă pururea la lucrurile céle vătămătoare de suflet. Nebuni îi numéşte, pentru căci calcă poruncile céle mai mari ale lui Dumnezeu şi cearcă lucruri deşarte şi de nimica. Mormînte spoite pe dinnafară îi numéşte, pentru căci să fac ei mai învăţaţi, mai drepţi, mai buni şi mai vrédnici decît sfinţii părinţi şi decît apostolii şi nu ţin în seamă într-o nimica céle ce au zis ei şi le-au aşăzat, spre cinstea besércii, spre întemeiarea credinţii şi a creştinătăţii şi spre folosul cel ‹de› obşte, ca nişte călcători de lége ce sînt. Opresc şi pe alţii, cu o mie de mij-
f. 125v loace, să nu le / ţie, pentru ca să-i osîndească împreună cu dînşii, pentru binele cel mare ce le fac şi mila ce le dau, pentru care lucru vor să ia, ticăloşii, mai multă osîndă de la Dumnezeu.

„Păstoriul cel bun sufletul lui pune pentru oi".

---

1 năemiţi B, năimiţi C / *şters* să zic C // 2 *lipseşte* lor N // 3 striine B // 4 piiarză B, N / care C // 5 cap B, C / *între paranteze* la Matthei, în 7 cap. C / Luaţi-vă, *ad.* şi păziţi-vă B / mincinoşi C // 6 veşmintele *ad.* şi pei B / *şters* veşmintele oilor *şi ad.* piei de oi pă din afară C / îmbrăcaţi B, C / pe] pă C // 8 pre ei din rodul lor, zice, îi veţi cunoaşte C / din rodul lor îi veţi cunoaşte pre ei, zice N / veţı B / de pe] dupe B, C / faptile N / necuvioasă B // 10 iarăş C / la 23 cap C / pă C / acéstia B, aceştiia C // 11 pre denafară N / denn C // 12 *şters* îi numeşte C // 14 *şters* îi numeşte C // 15 *şters* să cuvin şi C / şi céle ce sînt B // 16 lucruri C / *şters* céle C // 17 *şters* îl numeşte C // 18 *şters* mai C // 19 pă C / pre denafară N // 20 *şters* îi numeşte C / învăţaţ B // 22 şi întru nimic nu ţin în seamă C // 23 li-au aşăzat B / cinstia B / bisérícii C / întemeiaria B, întemeerea C // 24 *ad. marginal* şi a creştinătăţii B, *lipseşte* C / de C / ca] ci ca C // 25 *şters* ce sînt C / pre alţii B, C / *ad. marginal* cu mii de mijlociri B // 26 *şters* pentru C / să-i] să să C // 27—29 *şters* pentru binele ... la Dumnezeu C // 30 lui] îş C //

La cartea cea dintîi cătră Timothei, la al 3 cap, zice fericitul Pavel cum că episcopul trebuie să fie făr'de prihană, întreg la minte, cu bună rînduială, iubitoriu de streini, învățătoriu bun, nesfadnic, blînd, neînvrăjbitoriu, neiubitoriu de argint, casei sale bine îndreptătoriu, că de nu va ști a-ș îndrepta casa sa, cum va purta grijă de besérica lui Dumnezeu?

Drept acéia nu eu, ci socoteala cea dreaptă află cum că păstoriului celui bun i să cuvine să aibă trei lucruri: una, credință curată, a dooa, înțelepciune întreagă și a treia, să aibă toiag în mînă. Cu credința cea curată să caute și să pohtească pururea binele și folosul oilor lui, nu numai celor sănătoase și zdravene, ce și celor bolnave și struncinate. Cu înțelepciunea sa păstorească pre oameni, dînd învățătură fieștecăruia după vîrsta și rîn-
f. 126 duiala lui, că precum sînt boale de multe féliuri / și nu să pot vindeca tot ca un feliu de doftorii, așa nici eu cu un feliu de învățătură nu să pot odihni, nici să pot îndrepta toate firile omenești, ci unii cu un féliu, alții cu alt fél; că altă învățătură trebui bărbatului și alta muerii; altă îndreptare trebue bătrînului și alta tînărului; altă povățuire trebue bogatului și alta săracului; altă mîngîiare trebue celui vésel și alta celui trist; altă vindecare trebue celui sănătos și alta celui bolnav; altă înfruntare trebue stăpînului și alta slugii; altă îndemnare trebue celui îndrăzneți și alta celui fricos; altă îmbunare trebue celui blînd și alta celui mînios; altă vorbă trebue celui învățat și alta celui neînvățat.

Și în scurte cuvinte, pre fieștecarele, după vîrsta sa și după rînduiala sa, precum am și mai zis, trebuia să-l odihnească cu învățătura, cu toiahul ce ține în mînă adecă stăpînirea și cu darul Duhului Sfînt să pedepsească atîta pre oi cît pre lupii cei de gînd și pre hiarăle céle
f. 126v sălbatece ce vin asupra oilor. Pentru căci / adevărat că

---

1 *între paranteze* La cartea cea dintîi C / dintîiu B // 2 *după* Pavel *ad.* zice C // 3 orînduială C / iubitor C // 4 striini B, N / învățător C / neînvrăjbitor C // 5 neiubitor C / casii C, N / îndreptător C // 7 biserica C // 8 *șters* Drept aceia *și ad.* Deci C / *șters* află *și ad.* o dă C // 9 păstorul C / cel bun C // 10 *șters* una *și ad.* întîi C // 11 a trea N // 13 ci și B, C // 17 fel C, N / doftorie N // 18 fel B, N // 19 fel B, C, N // 20 feliu C, N / *șters* că C // 23 mîngăere C // 26 îndrăzneț C // 28 *margine* și alta celui neînvățat B, N // 29 fieștecarile N // 30 *șters* precum am și mai zis C / trebuia B] să cade C // 32 adică C // 33 hiiarele B // 34 sălbatice B, C, N / că de ce] cu cît C //

de ce rămîn oile ‹ne›pedepsite, de atîta cad în mai multe și nenumărate patemi. Așijderea și lupii, cînd nu văd toiag în mîna păstoriului, răpesc oile fără de nici o frică și le mănîncă. Pentru toiagul acesta zice David la Psalm 22: „Toiagul tău și varga ta aceasta m-au mîngîiat". Cu sfîntul toiag au mîntuit Moisi norodul cel jidovesc și pre faraon l-au înecat.

Drept acéia păstoriul carele va vrea să păstorească pre lége și pre dreptate trebue pururea să ție toiagul în mînă, adecă dojana și înfruntarea și după vremi să pedepsească pre oi și să gonească hiarăle, căci acesta iaste sfîrșitul cel bun a păstoriei sale, ca să ție oile și să le păzească cu sănătatea cea duhovnicească, adecă cu învățătura. Această sănătate iaste pururea datoriu păstoriul să o dea oilor lui; iar de va fi vreuna din oi beteagă trebue și făr'de voia ei să o lége și să o pue jos să-i tae carnea cea putredă, să o lépede și să-i pue căzuta doftorie, neuitîndu-se nimic la zvîrliturile picioarelor ei cu carele poată să-i mijlocească și vătămare, au la obraz, au la mînă, au la f. 127 picior. Și așa, cu această / faptă bună și cu această mijlocire va avea păstoriul cel bun despărțeală de năemiț, pentru căci năemiții nu pasc oile pentru ca să le folosească, ci numai pentru plata ce apucă de la iale; și cînd véde pre lup viind de departe adecă pre diavolul, ei lasă oile și fug, pentru căci sînt năemiți și nu poartă grijă pentru oi. Ci să ferească Dumnezeu și să mîntuiască toate turmele de păstori ca aceștea, ca și de moartea ciumei.

„Păstoriul cel bun sufletul lui pune pentru oi".

Cînd au vrut domnul nostru Hristos să se înalțe la ceriu, s-au făgăduit ucenicilor lui că nu-i va lăsa săraci, ci le va trimite alt mîngătoriu, pre Duhul Sfînt, carele îi va învăța pre ei toate și-i va povățui întru tot adevărul,

---

1 nepedeppsite B / de] cu C // 2 patimi B, C, N // 3 făr' de B, C, N // 5 acestea B, acest C // 6 *șters* sfîntul C // 8 Drept acéia] Deci C / care C, carile N // 9 pre] pă C // 10 adică C / dupe N // 11 oi] om C / hiiarăle B, N // 12 păstorii sale C // 13 adică C // 14 dator C / *lipsește* păstoriul B, păstorul C // 16 *șters* să o lége și să o pue jos C // 18 nimic] nimeni B / *șters* zvîrliturile picioarilor *și ad.* zmîcinătura C / care B, C, carile N // 19 *șters* să-i mijlocească și vătămare, au la obraz, au la mînă, au la picior *și ad.* singură să se vatăme mai rău C // 20 picioare B // 21 păstorul C / despărneață B / năemiți B, năimiți C // 22 *șters* pentru căci năimiții *și ad.* carii C / *șters* nu C / *șters* pentru ca să le folosească, ci C // 23 *ad. marginal* ci numai B / pintru B / de la] de B / ele C // 24 adică C / diiavolul N // 25 năemiț B, năimiți C // 26 Ci Dumnezeu ferească C / *șters* toate turmele *și ad.* pre tăt norodu creștinăsc C // 27 aceștia B / aceștea N // 29 Iisus Hristos C // 31 carile N // 32 *ad. marginal* învăța C //

care făgăduială au rămas, necurmat, la toți arhiereii ce au păstorit, după vremi, turmele sale pînă în zioa de astăzi și va fi pînă va sta lumea; și acea făgăduială să înțelége și la tot norodul creștinesc. Că precum zice Sinesie, că nu vor lipsi împăratului niciodată ostaș, așa nu vor lipsi nici păstorii din besérica lui Hristos pentru ca să mîngăe pre norodul cel ales al lui Dumnezeu, cu céle bune și de folos, dintru cari păstori au fost unul și fericitul și minu- [f. 127v] natul Nicolae, episcopul / Mirelor Lichiei, făcătoriul de minuni, a căruia prăznuim, astăzi, cinstita pomenire, carele s-au arătat adevărat următoriu dascalului și învățătoriului său, lui Hristos; și au înmulțit talantul ce i s-au încredințat, nu îndoit ci întreit, că s-au nevoit de au săvîrșit trei bunătăți mari: una spre cinstea și lauda stăpînului său Hristos, a dooa spre întemeiarea credinții cei de obște a toatei politiei creștinești și a treia spre folosul turmei sale ce i s-au încredințat.

Deci bunătatea ce-au arătat spre cinstea și lauda stăpînului Hristos iaste credința cea adevărată, dragostea cea curată, rugăciunile céle neîncetate, posturile, vărsările de lacrămi, smereniia de margine, bdeniile, vorbele céle curate către Dumnezeu și ostenélele céle de multe féliuri, carele acéstia toate fiind împreunate la un loc, arăta o dragoste peste măsură către Dumnezeu. Și pentru acéia l-au iubit și Dumnezeu pe dînsul și l-au făcut vestit și lăudat în toată lumea.

Iar bunătatea ce-au arătat de obște iaste acéia ce-au făcut înaintea credinciosului și marelui împărat Constandin și înaintea a tot săborului ce să adunase în Nichea, de-au înfruntat pre începătoriul de eresuri, pre Arie, / [f. 128] și ca pre un mincinos și hulitoriu împotriva dreptății l-au lovit și cu palma preste obraz și i-au pecetluit spurcata și clevetnica lui gură cu amuțeala și i-au mărturisit de

---

1 / care] această C / *șters* necurmat *și ad* întreagă C // 3—8 *șters* și acea făgăduială ... bune și de folos C // 5 ostași B // 8 din care C / care B / păstoriu N // 9 *șters* Nicolae *și ad.* Spiridon C / *șters* Mirelor Lichiei *și ad.* Trimithundei C / Licheiei B/ făcătoru C // 10 a căruia cinstita pomenire o prăznuim astăzi C // 11 carile N / următor C // 14 cinstia B // 15 doao C / întemeerea C // 16 a toatii N / politii C, N / a trea N // 18 cinstia B, N // 20 posturile și vărsările B // 21 de margine] nemărginită C // 22 *lipsește* céle B / ostenelile C, N // 23 carile N/ acestea C // 27 iar N // 28 Costandin împărat C, N / Costandin B // 29 soborului N, C / Nicheia B,C // 30 aresuri A / Ariia C // 31 hulitor C // 32 și cu] cu B / peste B // 33 mărtusit B //

față pre Fiiul și Cuvîntul Tatălui a fi de o ființă și întocma cu Tatăl și cu Duhul Sfînt.

Iar bunătatea ce-au arătat spre folosul turmei sale și în viață și după moarte iaste dragostea cea peste măsură, învățăturile céle cuvioase, milosteniile céle îndestulate, tămăduirile céle de multe féliuri, blîndéțele cătră toți, mîntuirile de morți, din închisori, din mări și alte multe și nenumărate faceri de bine, carele nefiind ticăloasa mea limbă vrédnică a le povesti, după cum să cade, le las asupra celor mai aleși și mai desăvîrșit întru știința învățăturii, ca să le adeveréze ei mai pre larg.

Iar eu plecîndu-mi capul cu cucerie, mă rog împăratului celui din nălțime și a toate țiitoriului Dumnezeu ca, cu rugăciunile céle fierbinți ale acestui preacuvios păstor, să dăruiască prealuminatului domnului nostru viață pacinică și norocită cu întreagă sănătate și biruință
f. 128v asupra vrăjmașilor celor văzuți și nevăzuț. Și / pentru această puținică osteneală și cheltuială trecătoare ce au făcut întru lauda lui Dumnezeu și întru cinstea sfîntului, de au împodobit această sfîntă casă, după viața a mulți ani ferici să-i facă odihnă la împărățiia ceriului și să-i dăruiască bunătățile céle vécinice și de-a pururea stătătoare.

Și dumneavoastră, celor ce sînteți de față și celor ce lipsesc, tuturor, să vă dea sănătate, viață curată, spăsenie sufletească, sporiu și ajutor întru toate céle bune și de folos. Așijderea și tuturor creștinilor, ca dinpreună să mărim și să lăudăm, pururea numele lui cel sfînt și preasfînt. Amin. /

f. 129 **PREDOSLOVIE LA CUVÎNTUL DE INVĂȚĂTURĂ ÎN DUMINECA FLORILOR**

O, cît sînt de minunate sémnele bucuriei, ce arată astăzi Ierusalimului, la întrarea domnului Hristos! Ca pre un biruitoriu îl priiméște. Toată cetatea iase întru

---

1 tatului B // 4 viiață B, C // 6 blîndéțile B, N, blîndețile C // 8 carile N // 15 păstoriu B // 16 viiață C // 17 nevăzuți B, C // 19 laudă C / cinstia B // 20 viiața B, C, N // 21 feriçiți B, C // 24 sînt A // 25 viiață B, C, N // 26 spor C / ajutoriu B, N // 30—31 Cuvînt al 3 la Dumineca Florilor C // 30 Duminica B // 32 semnile C / bucurii C // 34 biruitor C //

întinpinarea lui. Norodul și mulțimea, toată rînduiala i să închină cu cucerie și toată vîrsta îl cinstéște cu laude. Unii aștern hainele lor pre pămînt ca să treacă și alții cu frunzele copacilor îi împodobesc calea. Alții merg înainte cu stîlpări și alții îi urma cu ramuri. Alții îl slăvesc ca pre un fiiu al lui David: „Osana, fiiul lui David" și alții îl propoveduesc împărat lui Israil: „Blagoslovit cel ce vine în numele Domnului, împăratul lui Israil".

Și pentru ca să fie bucuriia mai cu mult minunată, pînă și pruncii cei făr'de răotate, cu ramuri în mîini și cu laudele striga: „Osana, celui dintru înălțime"./

f. 129v Dară oare de unde atîtea glasuri veselitoare? De unde atîtea măriri? Din ce pricină atîta bucurie la norod și atîta cinste mîntuitoriului Hristos? Ne-o spune, feții miei, evanghelistul Ioan la *Evanghelia* de astăzi, zicînd: „Pentru acéia îl și întimpină pre el norodul că auzise că au făcut el acest semn! Înviiarea cea trupească a lui Lazar au dat pricină norodului să facă cătră Hristos o priimință neobicinuită ca aceasta, să alérge întru întimpinarea lui cu stîlpări, să-l mărească cu laude: „Osana, fiiul lui David".

Și gîndul cel de taină a aceștii învieri îmi dă mie pricină să fac astăzi, înaintea dragostei voastre, această vorbă. Însă voiu să vă arat cui să închipuiaște acest Lazar și a cîtă milă are trebuință, pentru ca să înviiaze, cela ce zace ca Lazar mort de patru zile în groapă. Ce ascultați cu dragoste, de pohtiți să vă folosiți sufletéște./

f. 130 CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ ȘI DE UMILINȚĂ ÎN DUMINECA FLORILOR

Nu socotesc să fie nici unul din cei ce au puținică știință den sfînta *Evanghelie*, carele să nu poată înțelége fără multe tălmăcituri, cui să închipuiaște acest Lazăr, pentru carele

---

1 întîmpinarea C / *lipsește* și C // 3 hainile C // 4 frunzile C, N // 4–5 *lipsește* Alții merg înainte cu stîlpări B // 6 Osanna C // 7 împăratul C // 7–8 *lipsește* Blagoslovit cel ce vine în numele Domnului, împăratul lui Israil C, N // 7 Blagoslovite B // 10 pruncii] prorocii B / răutate B, C, N // 11 laude C, N / Osanna C // 12 Dar C / *lipsește* oare C, N / atîta B, C, N // 13 atîta măriri B, C, N // 15 Ioann B / *Evangheliia* B, C // 16 întîmpină C // 17 învierea C / Lazar B // 19 întîmpinarea C // 20 Osana B // 22 dragostii C// 23 închipuește C/ Lazăr B, C// 24 învieze C // 25 Lazăr B / Ci ascultaț B // 27–28 *lipsește* C // 30 din C / carile N // 31 tălmăciri C, N / cui] cum C / închipuește C / Lazăr B / pentru care C, pentru carile N //

pre larg povestéște *Evanghelia* lui Ioann. Ajungă să știe cum că păcatul iaste moartea sufletului, pentru ca să cunoască îndată cum că mort ca acesta carele zace împuțit în groapă altul nu iaste fără numai păcătosul (carele, măcar că trăiaște, măcar că vorbéște, măcar că să bucură și să răsfață pururea, iară iaste mort, pentru căci sufletu carele iaste partea cea mai aleasă și mai stăpînitoare al sinelui său iaste mort, pentru căci îi lipséște darul cel dumnezeesc, carele îi iaste viața cea adevărată).

Și dintru acéste puține cuvinte pre lesne au înțeles fieștecarele cui închipuiaște Lazar. Dară nu știu de va înțelége așa pre lesne și céle pentru ale lui Lazar că, fiind f. 130v mijlociri ca acélea, dau / pricină fieștecăruia să gîndească și să se minunéze. Pentru căci la acest Lazar mort vedem atîta despre partea lui Hristos cît și despre partea norodului, oarecari despărțeli, oarecari sémne alése, carele la alți morți ce-au înviiat Hristos nici să văd, nici vreunul din evangheliști o povestéște.

Noi știm cum că Hristos, afară din Lazar, au înviiat și pe alți 2 morți, precum să véde la Mathei, în 9 capete și la Luca în 7, adecă pre fata lui Iair și pre feciorul văduvei: pre céia la Capernaum și pre cela la Cetatea Nain; pre acéia de 12 ani și pre acesta tînăr de vîrstă; pre acéia singură născută și pre acesta singur născut; pre acéia în casa tătîne-său și pre acesta la ușa cetății. Și cu toate acéstea, nici la fata acéia, nici la acest fecior n-au făcut norodul vreo arătare, nici au eșit cu stîlpări și cu ramuri întru întîmpinarea lui Hristos, precum au făcut astăzi, la înviiarea lui Lazar. Că și cei mici și cei mari striga: „Bine e cuvîntat cel ce vine în numele Domnului, Osanna, celui dintru înălțime".

Dară (oare pentru ce) această despărțeală între cei doi f. 131 morți și între cest de al treilea? / Nu era minuni și acéle doao, precum iaste și această de a treia? Nu era acestaș Hristos ce au înviiat și pre cei doi morți, precum au înviiat

1 *Evangheliia* B, C / Ioan C // 3 cunoască] nu nască B / carile N // 4 *fără paranteză* C / carile N // 5 trăește C // 6 iar C, *repetă* N / sufletul B // 7 care C, carile N / *ad. marginal* mai B // 9 carile N / viiața B, C, N / *fără paranteză* C // 11 fieștecarile N / *după* cui *ad.* să B / închipuește C / Lazăr B, C / Dar C // 12 Lazăr B, C // 13 *lipsește* ca acélea C / acelia B // 16 care C, carile N // 19 Lazăr B // 20 doi C, N / Matthei B, C // 21 adică C / fecioriul C / văduvii C // 26 acéstia B, N // 29 învierea C / Lazăr B // 32 Dar C / *fără paranteze* C // 33 între acest C, N / acelea C // 34 doi] 2 C, N / treilia N // 35 pe cei C //

și pre·acest de al treilea? Dară apoi pentru ce, la înviiarea lui Lazăr, atîta bucurie, atîta cinste, atîta mărire și la acei doi morți numai o mulțemită proastă cătră Dumnezeu și nu mai mult? Pentru ca să pricépem taina acestui cuvînt să cuvine să socotim pre acești morți, nu după slova evangheliceștii istoricii, ci după duh și după taina gîndului evanghelicesc.

Dumnezeeștii părinți să unesc într-un gînd și zic cum că și acești doi morți sînt închipuiri păcătosului, precum iaste și Lazar închipuire păcătosului, precum am și mai zis. Însă cîte trei morții nu sînt închipuiri numai unuia singur păcătos, ci a multor féliuri de păcătoși. Pentru căci alt păcătos să înțelége fata lui Iair și altul feciorul văduvei și altul Lazar.

Fata cea moartă a lui Iair, ce au murit în casă, închipuiaște pre păcătosul acela care păcătuiaște cu mintea și cu voința, adecă carele să află în voință ca acéia să păcătuiască, f. 131v dară păcatul încă nu l-au isprăvit cu lucrul / sau pentru căci nu i-au dat vréme îndemînă, sau pentru căci n-au avut putére să facă acéia ce pohtiia. Închipuiaște încă și celuia carele, au din nesocotință au din nepricépere, au din pornirea tinerééților, sau, precum zice dumnezeescul Theofilact, din slăbiciunea firii omenești fiind biruit, cade, făr' de véste, în cursele păcatului. Încăș închipuiaște și celuia ce au greșit adevărat, iar păcatul lui iaste pentru ca să zic așa, ascuns în casă, nu s-au vădit în lume nici s-au făcut cunoscut la oameni.

Iar feciorul veduvei, carele să aduce în pat, afară din cetate, închipuiaște păcătosului aceluia carele au săvîrșit cu lucrul păcatul și s-au îndulcit pre sine, sau cu lăcomiia, sau cu strîmbătatea, sau cu curviia și cu altele asémenea. Închipuiaște încă și celuia ce au adaos la păcatul cel dintîi și al doilea și, călcînd o poruncă a lui Dumnezeu,

1 Dar C / învierea C // 2 Lazăr B, C // 3 mulțumită B, C, N // 4 a acestui C, N // 10 Lazăr B // 11 Însă morții cîte trei C // 12 păcătoș B // 13 fecioriul B // 14 văduvii C / Lazăr B // 15 închipuește C // 16 păcătuește C // 17 adică C / care C, carile N // 18 dar C // 19 vremea C / îndămînă C // 20 închipuește C / încă și aceluia N, C // 21 care C, carile N // 22 porninirea tinereților C, N // 24 Încăș închipuiaște] Mai închipuește încă C / cursile N // 25 și aceluia C, N / iar] dar C // 26 *lipsește* pentru ca să zic așa C / casă] taină C // 26—27 nevădit în lume și nefăcut cunoscut [cunoscut] la oameni C // 28 văduvii C / carile N // 29 să închipuiaște B, închipuește C / carile N // 31 strîmbătatia N / altile C, N // 32 Închipuește C / aceluia C, N // 33 dintîiu C, N //

nu s-au·temut să calce și a dooa și a treia; și aceasta nu în taină, ca cel dintîi, ci de față, făr' de rușine și făr' de frică, în mijlocul cetății și în vederia tuturor oamenilor, cu scandilă de obște și cu paguba vecinului său. /

f. 132 Al treilea mort, carele iaste Lazar, ne adeverează pre cel ce au îmbătrînit în păcat și s-au obicinuit în răutate și nu poartă grijă niciodată pentru mîntuirea sufletului său. Toată zioa curvéște, preacurvéște, năpăstuiaște, apucă, nu să rușinează de oameni, nu să *téme* de Dumnezeu, nu ascultă învățături, nu priiméște sfaturi: plîng înaintea lui săracii și nu i să face milă de ei; strigă văduvele pentru căci nu le face dreptate și nimic nu grijaște; suspină vecinul, pentru căci îi ține al său și nu ascultă. Acest păcătos, nu numai că iaste îngropat în groapa păcatului, făr' de graiu, făr' de duh, făr' de simțire, făr' de nădejdia mîntuirii, ce iaste încă, ca și Lazar, legat de mîini și de picioare, cu fășuri, adecă strîns tare de legăturile păcatelor lui, după cum zice Sfîntul Duh la 5 capete ale Pildelor: „Fieștecarele să strînge cu șirurile păcatelor sale, făr' de a putea să săvîrșească vreo bunătate sau vreun lucru plăcut lui Dumnezeu".

Are și fața lui cu giulgiu legată; fiind orbit de păcat nu cunoaște ticăloasa lui întîmplare, nu véde adîncul întru
f. 132v carele să află; nu socotéște muncile / céle de véci ce-l așteaptă. Zace și deasupra lui piatră grea, carea iaste putéria obiciaiului celui vîrtos, care obiciaiu apasă și îngreuiază sufletul lui atîta, cît nu-l lasă să se scoale din groapa ticăloșiei, nici lasă să răsufle.

Deci precum pentru Lazar zicea Martha, „Doamne, iată pute", așa mai cu cuviință putem să zicem și noi cum că acest păcătos iaste adevărat împuțit, de vréme ce nu patru zile, ce săptămîni și luni și ani și vremi, să află îngropat în groapa păcatului.

Acum dară să vedem drept ce să face atîta bucurie la înviiarea lui Lazar și nu să face la înviiarea celoralalți morți

---

2 dintîiu B, C, N // 3 vederea B, C, N // 4 scandălă C/ dă obște C // 5 carile N / Lazăr C // 7 grija C, N / *lipsește* niciodată C, N // 8 năpăstuește C // 14 nu numai iaste N // 15 nădéjdea B, N, nădejdea C // 16 ci C / încă] tocma C / Lazăr B // 17 de] cu B / și înfășat cu strînsoare tare de legăturile C / păcatului C // 18 a pildelor C / Fieștecare C, N // 19 șirurile *ad. și* legăturile B / păcatilor N // 22 legat C, N // 24 carile N / de] din C // 25 piiatră B, N / care C // 26 puterea C / obicéiului B, obiceiului C / carea B / obicéiu B, obicei C // 27 atît C // 28 ticăloșii C // 29 Lazăr B // 30 *lipsește* cum B // 32 patru] 4 C, N / ce] și C, ci N // 34 dar C // 35 învierea[1–2] C / Lazăr B / la] și la B / celorlalți C //

(aceasta iaste pricina), pentru căci măcar că înaintea puterii lui Dumnezeu nu iaste nici un lucru cu anevoe, sau cu neputinţă, iar în socoteala omenească mai cu anevoe şi mai de minune să véde înviiarea unui mort, pre carele l-au văzut în groapă de patru zile şi împuţit, precum era Lazar, decît înviiarea unui mort, pre carele îl ducea să-l îngroape, ca pe feciorul văduvei, sau altui mort, carele numai atunce, în grab' au murit, ca fata lui Iair, pentru ca să cunoască
f. 133 păcătosul carele / ş-au cheltuit toată viaţa în păcat şi au îmbătrînit în răutăţi şi s-au înstreinat de tot din darul lui Dumnezeu şi s-au făcut slugă păcatelor şi rob diavolului, cît iaste de cu anevoe întoarcerea lui şi cum că din groapa obiceaiului celui rău nu iaste cu putinţă, niciodată, să iasă, fără numai cu mare osteneală, cu neasemînată pocăinţă şi cu o milă a lui Dumnezeu, mai aleasă. Şi, de vă prepuneţ la aceasta, socotiţi rogu-vă acéia ce au făcut Hristos cînd au înviiat pre cei trei morţi şi veţ înţelége adevărul.

La mortul cel dintîi, carele era fata lui Iair, zice evanghelistul Mathei cum cînd au mers Hristos să o înviiaze n-au zis un cuvînt, numai au apucat-o de mînă şi s-au sculat fata.

La al doilea mort, la feciorul văduvei, zice evanghelistul Luca cum că s-au atins de coşciug şi numai atîta zise: „Voinice, ţie zic: scoală! Să şăzu mortul".

Iar la al treilea, la Lazar, ce n-au zis şi ce n-au făcut dulcele Iisus, să-l înviiaze. Cetiţ la Ioan în 11 capete şi vedeţi. Întîi zice: „Gemu cu duhul şi să turbură pre sine". A dooa, din ochii lui cei dumnezeeşti au curs lacrămi:
f. 133v „Şi lăcrămă Iisus"./A treia: „Au rădicat ochii în sus şi s-au rugat pentru dînsul lui Dumnezeu Tatăl: Părinte, mulţumescu-ţ că m-ai ascultat". Şi la cea de pe urmă, cu glas

---

1 *fără paranteze* B, C, N / pentru că B / *lipseşte* puterii C // 4 învierea C / pre carele] ce C, pre carile N // 5 de 4 C, N / Lazăr B, C // 6 învierea, C / care C, carile N // 7 pre C, N / văduvii C, N / atuncea C // 8 grab'] groapă C, N // 9 carile N / viiaţa B, C, N / în păcate N // 10 întriinat N // 11 diiavolului C, N // 13 obiceiului C // 14 neasămînată B, C, N // 16 prepuneţi B, C // 17 cei 3 C, N / veţi B // 19 dintîiu B, N / care C, carile N // 20 învieze C // 23 fecioru C / văduvii C, N // 24 zice B // 25 voinice, *ad. şi* tînărule B // 26 la al 3 C / Lazăr B, C / iar la al treilea Lazar N // 27 dulcile N / învieze C / Cetiţi B, C, citiţi N / Ioann B // 28 *lipseşte* şi vedeţi. Întîi C / Întîiu B, N / ce zice C / Gemu *ad. şi* să mîhni B / *şters* pre sine B // 29 Au curs lacrămi din ochii lui cei dumnezeeşti. Că zice C // 30 *lipseşte* A treia: Au rădicat în sus C / a 3-a N // 32 mulţumescu-ţi B, C, N / de pe] după C, dupre N //

groaznic, cu carele au turbutat tot iadul, aduse pre Lazar dintru întunérecul morţii la lumina vieţii: „Glas mare strigă: Lazare eşi afară. Şi eşi mortul".

Acum spuneţi-mi, ce închipuiaşte aceasta? Ce ne învaţă această mijlocire despărţită, cu care au înviiat Hristos pre cei trei morţi: pre cel dintîi, cu atingerea mîinii, pre al doilea cu un cuvînt prost şi pre al treilea cu lacrămi, cu rugăciune şi cu glas mare?

Dumnezeescul Zlatoust şi sfîntul Theofilact şi toţi tîlcuitorii sfintei *Evanghelii* zic cum că aceasta au vrut să ne învéţe Hristos, Domnul vieţii şi al morţii, că păcătosul carele iaste mort în darul lui Dumnezeu, pentru căci au păcătuit din nesocoteală şi din slăbiciunea firii, înviiază pre lesne, lasă păcatul şi vine în pocăinţă, cu atingerea dumnezeescului dar.

Aşijderea şi celalalt, carele au căzut din dragostea lui
f. 134 Dumnezeu de doao ori şi de trei ori; iară / încă fiind tînăr în răutate şi acesta, cu ajutoriul lui Dumnezeu, cu învăţăturile *Evangheliei*, de nu să va căi astăzi, să va căi mîine: lasă răutatea şi iară să întoarce pre calea mîntuinţei.

Iar al treilea, carele au îmbătrînit în păcat şi s-au obicinuit, în desfătări şi în deşărtăciunile céle lumeşti, în pohtele lui céle réle, nu iaste cu putinţă să se întoarcă pre lesne ci, au rămîne făr' de căinţă şi moare în păcat, de vréme ce, după cum zice David: „Departe e de la păcătoş mîntuirea", pentru căci în toată viaţa lui n-au cercat îndreptările lui Dumnezeu, sau, pentru ca să vie în căinţă trebuiaşte un ajutoriu tare, de sus, un cuvînt viu al lui Dumnezeu, carele să va în tot chipul să-l rădice din păcat, precum au rădicat şi pre Lazar din groapă.

Şi de vréme ce aceasta nu să întîmplă niciodată, sau să întîmplă foarte rar, pentru căci nu are Dumnezeu datorie să mîntuiască pre nimenea cu de-a sila, pentru aceasta, cînd să va întîmpla vreo minune ca aceasta şi să va căi

---

1 carile N / Lazăr B// 2 cu glas B, C, N // 3 eşi *ad. şi* vino B // 4 închipueşte C/ Ce ne] cine B, N // 5 dăspărţită C // 6 *ad. marginal* trei B, 3 C / dintîiu B, N // 8 rugăciuni C, N // 9 *lipseşte* sfîntul C // 10 *Evangheliei* B // 11 să ne] să B // 12 care C, carile N// 15 dumnezeescului C] celălalt C // 16 carile N// 17 *lipseşte* şi de trei ori B/ iară încă] dar C // 18 ajutoru C // 19 *Evanghelii* C // 20 iar C / mîntuinţii B, C, N // 21 carile N // 22 dăsfătări C / dăşărtăciunile B, C / pohtile C, N // 25 păcătos C // 26 în] întru C / viiaţa B, C, N // 27 trebueşte C // 28 ajutor C // 29 care C, carile N // 30 Lazăr C // 32 Dumnezeu nu are C // 34 vreo] o C //

unul ca acesta, învechit în păcat, cînd să va întîmpla să se înviiaze un mort ca acesta, de patru zile, să se întoarcă în f. 134v casa cea părintească, un fiiu / ca acesta preacurvariu să se afle o oae rătăcită ca aceasta şi un filiar ca acesta pierdut, adevărat fiind această minune a milostivirii lui Dumnezeu, mare bucurie să face în ceriu şi pre pămînt, a căriia bucurie iaste închipuirea aceasta ce s-au făcut astăzi în Ierusalim, pentru înviiarea lui Lazar. Pentru căci să bucură Dumnezeu, să bucură îngerii, să veseléşte toată besérica, carea au cîştigat. Iară pre iubitul său fiiu, a căruia era desăvîrşit desnădăjduită mîntuirea, iată dară cîtă neîndemînă, cîte împiedecări şi cîte împotriviri are pocăinţa păcătosului, carele au îmbătrînit în păcat.

Dară putea-voiu créde eu, iubiţii miei, cum că aici, între turma mea cea cuvîntătoare, să fie oi ca acéstia, rătăcite, Lazari ca aceştea, păcătoş ca aceştea, împietriţi la inimă şi necăitori? Credinţa voastră cea multă nu mă lasă să o crez (aceasta). Iar de să va întîmpla, din depărtarea dumnezeiască, să se afle cineva întru această nevoe ticăloasă şi vrédnică de plîns, cu multă scîrbă de inimă îmi f. 135 întorc cuvîntul cătră dînsul şi-i / zic, precum zicea Hristos cătră jidovi, pentru Lazar: „Unde l-aţi pus pre dînsul"? Unde ţi-ai pus, păcătosule, sufletul tău cel iscusit, cel frumos, cel minunat, cel vrédnic? unde ţi-ai îngropat partea cea mai aleasă aş sinelui tău, zidirea cea mai iscusită a dumnezeeştii puteri, soţiia cea iubită a îngerilor? Unde iaste frumuséţea acéia a închipuirii cei dumnezeeşti? Unde iaste podoaba a darului celui dumnezeesc? Unde iaste slava? Unde sînt frumuséţele lui céle minunate, carele îl arăta mai luminat decît soarele?

Aşa, făr'de socoteală, ai lăsat să se piarză păcatul şi să-l vînture, ca ţărîna vîntul. Dară cum nu te milostiveşti asupră-ţ? Cum nu-ţ plîngi nenorocirea? Plînge pentru tine besérica. Plîng drepţii. Plînge îngerul, păzi-

34—1 *lipseşte* vreo minune ca aceasta şi să va căi unul ca acesta, învechit în păcat, cînd să va întîmpla B // 2 să învieze C / un] vreun C, N / de 4 C // 4 filear B, filer C // 7 *lipseşte* închipuirea C, N // 8 Erusalim B / învierea C / Lazăr B, C // 10 biserica C / care C / Iar C, N // 11 dar C / cîte C // 12 împiedicări C / căinţa C // 13 care C, carile N // 14 Dar C // 15 acestea C, N // 16 păcătoşi C / aceştiia C // 17 necăitori] nepocăiţi C // 20 *lipseşte* îmi C // 22 Lazăr B/l-aţ B//23 ţe-ai B, C, N // 24 ţe-ai C, N // 27 frumusiaţia B, frumuseţea C / *lipseşte* acéia C // 29 frumuséţile B, frumuseţile C, N / carile N // 30 soarile B, N // 31 să le piiarză B, piiarză N // 32 ca] cu B / Dar C // 33 asupră-ţi C // 34 biserica C //

toriul sufletului tău, pentru căci véde, aiave, pierzarea ta. Şi tu nu verşi o lacrămă, nu te întristezi, nu vii în căinţă. O, fiiule, carele eşti mort, Lazare îngropatule în groapa nesimţirei, eşi afară! Vino odată în sine-ţi. Vezi-ţi ticăloşiia ta. Lasă acel obiciaiu rău al păcatului, f. 135v carele te-au / omorît şi te-au despărţit de Dumnezeu, carele te-au zidit: „Întoarceţi-vă cătră mine, şi mă voiu întoarce cătră voi", zice Dumnezeu, prin rostul prorocului Malahiei, cătră toţi păcătoşii.

Adevărat, feţii miei, milostiv iaste Dumnezeu şi îndelung răbdătoriu şi pohtéşte întoarcerea şi mîntuirea tuturor; că pentru acéia au priimit crucea şi moartea. Ci numai un lucru trebuiaşte, făr'de carele nu iaste cu putinţă să vie niciodată păcătosul în căinţă, care lucru nici arată Hristos la înviiarea lui Lazar. Putea, adevărat, mîntuitoriul să înviiaze pre Lazar aşa precum să afla închis în mormînt, iar n-au vrut. Ci întîi au poruncit să rădice piatra de pre mormînt şi atunce l-au înviiat. Dară ştiţi pentru ce? Pentru ca să înţeleagă păcătoşii cum că de nu vor rădica deasupra lor piatra obiciaiului celui rău, cu neputinţă iaste să înviiaze şi să se căiască. „Luaţi piatra". Această piatră trebue să o rădice (de pe inima sa) iubitoriul de argint; să dea înapoi lucru cel strein, să nu facă strîmbătate, să nu jăfuiască; iar de nu, nu va înviia.

f. 136 Această piatră trebue să o rădice / iubitoriul de desfătări; să lase pohtele lui céle réle, voile trupului; iar de nu, nu să va scula. Această piatră să cuvine să rădice zavistnicul, pre aceasta pizmătariul, pre aceasta trufaşul, pre aceasta clevetnicul. Să nu necinstească cu clevetirea pre fratele său; să nu hrănească vrajba în inima lui; să nu voiască răutatea altuia; să nu să tru-

---

1 aevea C // 2 nu te] şi tu nu te C, N // 4 groaba B / nesimţirii B, C, N // 5 Vezi-ţ B / obiceiul B, obiceiu C // 6 carile N / dăspărţit C // 7 carile N, ce C // 11 răbdător C // 13 trebueşte C / care C, făr' de cale N // 15 învierea C / Lazăr C // 15—16 *ad. marginal* Putea, cu adevărat, mîntuitoriul să învieze pre Lazar C // 16 Lazăr B // 17 *ad. marginal* închis B // 18 piiatra B / *după* mormînt *ad.* de-o parte C, N / atuncea C // 19 Dară *ad. şi* oare B / Dar C // 20 *ad. marginal* deasupra lor N / lor] lui B / piiatra B, N / obicéiului B, obiceiului C // 21 învieze C // 22 luoaţi N / piiatra B, N / piiatră C, N / *fără paranteze* C // 23 pre C, N // 24 striin N // 25 *lipseşte* nu B // 26 piiatră B, N / dăsfători B, C // 27 pohtile C, N // 28 nu să va mai scula N / iar de nu, va înviia B / *ad. marginal* piatră B / să o rădice B, C // 29 *lipseşte* pre aceasta C / pizmătoriul B, pizmătarul C // 30 trufaşu C / pre] pă C // 31 fratile N / său] tău B //

fească asupra altora. Iar de nu, nici mîntuire va afla, nici să va scula din groapa păcatului.

Dară ce voiu zice? Mă tem că să va prinde la noi cuvîntul Isaiei ce zice la al şaselea cap: „S-au îngrăşat inima norodului acestuia şi cu urechile greu au înţeles şi ochii lor au închis"; şi aceasta iaste pricina.

Cînd au vrut David să se lupte cu Goliath, alte arme n-au luat la el, fără numai o praştie şi cinci pietri din rîu. Şi ce s-au întîmplat? Îndată cum au aruncat piatra cea dintîi, zice *Scriptura*, la întîia carte a Împăraţilor, la 17 capete, cum că au rănit pre streinul de fél în frunte, şi, surpîndu-l jos, l-au omorît. Goliath iaste păcatul; 136v David, carele să luptă asupra păcatului / iaste propoveduitoriul *Evangheliei;* pietrile sînt cuvintele lui Dumnezeu şi praştiia iaste putéria dumnezeescului dar.

Împotriva acestui Goliath o, cîţi Davizi, cîţi propoveduitori *Evangheliei* s-au luptat cu putérea Duhului Sfînt şi într-alte vremi şi în céste de acum. Au zvîrlit asupra păcatului nu cu un cuvînt evanghelicesc, nu cu o piatră, precum au făcut David, ci cu multe şi de multe féliuri de cuvinte şi învăţături.

Şi de vréme ce sfînta *Scriptură* nu să dă lenevirii, nici încetează propoveduirea *Evangheliei*, dară ce, oare căzut-a cu aceasta Goliath? Oare omorîtu-s-au întru voi păcatul? Dară unde sînt sémnele mîntuirii voastre? Unde sînt sémnele biruinţii?

Ştiu că astăzi aţi luat, cu toţii, din mîna biséricii, stîlpările şi ramurile carele, pentru că sînt sémnele biruinţii, vădesc că le-aţi luat; pentru căci într-acéste zile aţ biruit pre vrăjmaşii voştri, pre diavolul şi pre păcatul.

Dară, oare, fi-va, aceasta adevărat? Măcar de ar da Dumnezeu să fie aşa! O, cîtă bucurie s-ar fi făcut în f. 137 ceriu / pentru voi! Ci mă tem că voi ţineţi sémnele biruinţii şi biruitoriu iaste diavolul, pentru căci nu văz pocăinţă,

3 Dar C / noi] voi B, C // 4 Isaii C / al 6-lea B, al 6 C / îngrăşat] îngroşat B, N, îngropat C // 8 luoat N / *lipseşte* numai C, N / pietrii C // 9 Şi] Dar C / piiatra B, N // 10 dintîiu B, N // 11 striinul N // 12 Goliiath B, C // 13 care C, carile N // 14 propoveduitoru C / *Evanghelii* C / cuvintile N // 15 puterea C, N // 17 *Evanghelii* C / putéria B // 19 nu ca [1-2] C, N // 20 piiatră B, N // 21 *ad. marginal* féliuri B // 23 *Evanghelii* C / dar C // 25 Dar C / semnile [1-2] C, N // 27 beséricii B, N // 28 carile N / semnile C, N // 29 vădesc] vedem C / luoat N / aţi biruit B, C // 30 diiavolul N // 31 Dar C // 33 cer C / semnile C, N // 34 biruitor C / diiavolul B, N//

nu văz ispovedanie adevărată, nu văz vreo bunătate carea să veselească pre îngeri și să întristéze pre diavolul.

Însă aveți încă, iubiții miei, vréme de mîntuință. V-au rămas și acéste zile ale patemilor celor mîntuitoare, întru carele fiiul lui Dumnezeu ș-au vărsat preasfîntul sîngele său pentru mîntuirea sufletelor voastre. Deci, întru acéste sfinte zile faceți céle ce n-ați isprăvit în toată vrémea (ceastă bine priimită) a sfîntului post sau din nesocotință, sau din zăticneala vrăjmașului. Lăsați jafurile. Lăsați strîmbătățile, vrăjmășiile, curviile și scandilele.

Prorocul Iona, cînd propoveduia pocăință în Ninevi, zicea către norod: „Încă 3 zile și Ninevi să va strica". Asémenea vă zic și eu astăzi: încă 3 zile v-au rămas: luni, marți și miercuri; cine întru acéste 3 zile nu să va căi și nu-ș va ispovedui păcatele, creștinéște, cu omilință

f. 137v și înfrîngere de inimă și să se cuminece / la joi mari cu sfintele taine, adevărat, pentru unul ca acela rămîne puținică nădéjde de mîntuință.

Și fieștecarele să gîndească cu socoteală acéste ce zic. Și Dumnezeu să luminéze pre toți să faceți acéia ce iaste de folos pentru sufletele voastre.

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA PREOBRAJENIIA DOMNULUI NOSTRU IISUS HRISTOS

„Și iată glas din nor zicînd: «Acesta iaste Fiiul mieu cel iubit întru carele bine am vrut; pre acesta ascultați»".

N-au văzut pămîntul alt lucru mai slăvit, decît acest de astăzi, nici au cunoscut lumea, ceasta văzută, altă minune mai luminată. Fiiul și Cuvîntul lui Dumnezeu, carele au făcut sémne și minuni nenumărate, n-au făcut altă faptă mai presus decît el, sau asémenea. În vîrful

f. 138 muntelui / Thavorului au avut să arate apostolilor prea-

---

2 care C / *ad. marginal* pre² B / diiavolul N // 3 Însă încă aveți vreme de mîntuință, iubiții miei C, N // 4 patimılor B, C // 5 care C, carile N / preasfînt C / sîngile C // 6 sufletilor N // 8 această B // 10 scandelile B, N, scandălile C // 11 Ioana B, C, N / Nineviia N // 12 trei C, N // 15 păcatile C, N / umilință B, C, N // 16 și] și cu B, C, N / cuminice N // 17 sfintile N / taini B, C, N // 19 fieștecare B, fieștecarile N // 20 să vă lumineze C / toț B / ceia C // 21 sufletile C, N // 22 Cuvînt al 3 la C / préobrajăniia N // 22—23 *lipsește* B // 25 carile N / ascultaț B // 26 decît] de C // 27 văzută] văzătoare C, N // 28 luminat B // 29 carile N // 31 Havorulu B //

luminata slava dumnezeirii sale. Drept acéia ș-au schimbat și fața și chipul și într-o clipă de ceas s-au arătat precum era, mai înainte de véci, împodobit cu toate frumusețile ceriului, luminat cu toată lumina dumnezeirii. Razele ce eșiia din dumnezeiasca lui față biruia strălucirile soarelui și albiciunea hainelor lui întrecea strălucirile luminii. Moisi și Ilie, mai aleșii prorocilor era mărturii acestui preaslăvit lucru și privitori ai neapropiiatei măriri era Petru, Iacov și Ioann, mai marii apostolilor. În ce chip de nor luminat ce umbriia și muntele și pre apostoli, s-au arătat Duhul Sfînt; și pentru ca să cunoască fieștecarele cum că să afla toată sfînta troiță la acest lucru preaslăvit, părintele cel făr'de început au adevărat cum că iaste de față, cu cuvintele ce au zis către apostoli: „Acesta iasté Fiiul mieu cel iubit, pre acesta ascultați". /

f. 138v O, fericiț ochii apostolilor carii s-au învrednicit de au văzut mărirea aceștii înfricoșate înfrumusețări! Că ce taine nu să închiiae întru acest lucru preaslăvit, sau ce învățături sufletești și mîntuitoare nu ne dă această înfrumusețare a mîntuitoriului! Nu ajunge cunoștința omenească să le priceapă, nici minte îngerească să le cuprinză.

Și pentru aceasta, cunoscîndu-mă și eu nevrédnic și departe de toată știința, nu îndrăznesc să întru întru atîta adîncime și cinstind taina aceasta a dumnezeeștii înfrumusețării, cu cap plecat și cu cuciarnică tăcére trec cu cuvîntul, spre puținică învățătură, carea socotesc să fie foarte folositoare de suflete și mîntuitoare la ceia ce vor să aculte cu dragoste.

Mă uit la această dumnezeiască și înfricoșată înfrumusețare, cînd părintele cel fără de ani cu glas viu, de sus, au mărturisit cum că acest înfrumusețat Iisus iaste Fiiul său cel iubit. Altă învățătură nu să véde ca să fie
f. 139 dat apostolilor celor ce era / de față, fără numai aceasta să-l asculte: „Pre dînsul ascultați". Nu le-au zis să laude

1 s-au schimbat C // 3 mai nainte C, N // 5 Razile C, N // 6 hainilor C // 8 privitor C // 9 Ioan C / mai marilor apostolilor C, N // 10 munt N / apostol N // 12 fieștecarile N / toată] taină C, N // 13 părintile N // 14 cuvintile N // 15 *lipsește* cel iubit B // 16 feriçiți C // 18 închee B, C // 21 *ad. marginal* omenească N // 22 coprinză C // 24 *lipsește* să întru C, N // 25 dumnezeirii C, N // 26 cucérnică B, N, cucernică C // 27 care C // 31 părintile N / făr' de ani B, C // 33 ca să] să C // 34 dată B / *lipsește* apostolilor B // 35 nu li-au zis N //

pre Fiiul său, nici să-l slăvească, nici să mărească lucrurile lui, nici să-i propoveduiască numele, nici să se minunéze de învățătura lui, nici să-ș răpue viața lor pentru dînsul, nici să rabde scîrbe, necazuri, nevoi și altele ca acéstia, asémene; ce numai să fie ascultători, să aibă ascultare, să suppue voința lor supt voia acestuia unuia singur născut, Fiiului său, carele să înfrumuseța. „Pre dînsul ascultați".

Și, cercînd cu denadinsul, ca să înțeleg pricina, am cunoscut din sfînta *Scriptură* și din cea véche și din cea noao și de la dumnezeeștii dascali cum că această poruncă iaste foarte tainică și nu să putea să să dea apostolilor alta mai iscusită, mai folositoare și mai de suflet mîntuitoare decît aceasta, adecă decît ascultarea.

Și pricina iaste că cine are ascultare, acela are împreună și toate darurile și toate bunătățile; acela iaste întreg la minte, acela iaste răbdătoriu, acela iaste smerit acela f. 139v iaste / blînd, acela iaste ertătoriu, acela iaste iubitoriu de streini, cuciarnic, pacinic și, în scurte cuvinte, acela iaste lăcașul tuturor bunătăților și vasul tuturor darurilor. Și cum că iaste adevărul așa, o dovedéște dumnezeiasca *Evanghelie*.

Povestéște evanghelistul Ioan Botezătoriul <sic> la capul cel dintîi cum că, văzînd Ioan Botezătoriul pre Hristos mergînd cătră dînsul, fiind cu totul plin de bucurie pentru darul ce lua, au început a mărturisi înaintea tuturor și a zice: „Iată mielul lui Dumnezeu, carele rădică păcatul lumii", la care cuvinte ale lui Ioann stau de să miră dascalii beséricii.

Oare pentru ce fiind atîtea păcate în lume, carele trebuia să se știargă de Fiiul lui Dumnezeu, n-au zis: Carele rădică păcatele lumii, ci „păcatul". Și, iară, zicînd „păcatul", nehotărît, care era acel păcat al lumii ce vrea să-l pierză Hristos și să lase cialialalte?

---

2 propoveduiască A, B / minuéze B // 3 viiața B, C, N / pentru] cătră B // 4 altile N / acestea B, acestea C // 5 asémenea B, asemenea C / ci numai B, C // 6 supue C // 7 carile N // 9 dinadinsul N // 10 *lipsește* și din cea véche B / 12 să se dea B // 14 adică C // 17 răbdător C // 18 ertător C / iubitor C // 19 striini C, N / cucérnic B, N, cucernic C // 23 Ioann B / *șters* Botezătoriul B, Botezătoru C // 24 dintîiu B, N / Ioann B / *lipsește* Ioan Botezătoriul C // 26 luoa N // 27 carile N // 28 Ioan C // 29 bisericii C // 30 atîta C / carile N / trebuiaște B // 31 ștează B, C / Care C, carile N // 32 păcatile C, N // 33 carele B / să-l] să B // 34 piiarză B, N / célelalte B, N, celelalte C //

Dumnezeescul Theofilact, tălmăcind acest cuvînt al *Evangheliei* zice că păcatul lumii iaste neascultătoarea prea caré au rădicat-o Domnul de la mijloc, făcîndu-se
f. 140 pre sine ascultătoriu pînă la moarte; au numit-o / Ioann păcatul lumii, ca cînd n-ar fi fost alt păcat mai mare în lume decît neascultarea. Şi au zis păcat, iar nu păcate, pentru căci numai întru acéia singură neascultare să cuprinde toate păcatele.

Drept acéia zicînd cum că păcatul acela l-au şters Domnul nostru arată cum că au şters împreună toate şi célialalte păcate; şi de vréme ce cu împotriva s-au vindecat împotrivirea, după cum zice Theofilact, adecă neascultarea lumii cu ascultarea lui Hristos, urmează făr'de nici un prepus că precum neascultarea iaste începutul şi rădăcina tuturor păcatelor, aşa şi ascultarea iaste izvorul şi mumă tuturor bunătăţilor. Pentru acéia Dumnezeu Tatăl pre dreptate au dat apostolilor numai această poruncă a ascultării în vrémea înfrumuseţării, pentru căci întru dînsa să alcătuesc toate bunătăţile şi toate darurile.

Şi-mi adeverez mai mult cuvîntul mărturiia lui Iacov fratele Domnului la al doilea cap, zicînd cum că Avraam, cînd au mers să junghe pre fiiu-său pre Isaac, numéşte jărtva acéia lucruri -Iacov o zice multe-; jărtva era una, iar nu multe. Deci şi lucrul unul era, iar nu multe şi să cuveniia să o zică cu număr de unul, iar nu cu număr /
f. 140v de mulţi. Taina iaste aceasta; lucrul acesta al jărtvei lui Avraam era lucrul ascultării şi de vréme ce unde iaste ascultarea acolo sînt adunate toate bunătăţile, acolo sînt toate lucrurile céle bune. Pentru acéia cu cale au zis Iacov cum că Avraam s-au îndreptat din lucruri, iar nu din lucru, pentru căci înaintea lui Dumnezeu i s-au socotit ascultare, nu ca o bunătate ci ca multe bunătăţi, atîta iaste de minunată, atîta-i de aleasă şi dumnezeiască bunătatea ascultării.

---

1 tălmăcind] tîlcuind C // 2 *Evanghelii* C / neascultarea N // 3 care C / rădicat B // 4 ascultător C / numit B / Ioan C // 5 *repetă* cînd N // 6 *ad. marginal* păcat iar C / *lipseşte* păcat N // 7 *lipseşte* întru C, N / neascultarea B, C, N / *şters* să C // 8 coprinde C / păcatile C, N // 11 celelalte C, N / împotriva] împotrivirea C // 12 adică C // 14 fără nici C // 17 pre] pă C / *lipseşte* au dat C // 18 *după* înfrumuseţării *ad.* le-au dat C // 21 Şi-mi] Şi C, N / adeverează B, C / mărturiia] mîntuirea B // 22 fratile N // 23 fiiul său B, C, N / Isac B // 27 a jărtvei C, N // 33 ascultarea C, N // 34 atîta-i] atîta e B, atîta iaste C //

Pentru acéia și Duhul Sfînt, la cartea cea dintîi a Împăraților, în 15 capete zice: „Mai bună iaste ascultarea decît jărtvele“. Mai bine place lui Dumnezeu ascultarea decît jărtvele, pentru căci cine jărtvuiaște, aduce lui Dumnezeu lucru strein, iar cine-l ascultă suppune voința sa lui Dumnezeu și slobozeniia, dintru care ascultare ce altă jărtvă poate să se afle mai plăcută lui Dumnezeu? Și dumnezeescul Efrem, la cuvîntul ce face pentru ascultare zice: O ascultare poate mai mult decît toate bunătățile.

Și pentru aceasta vedem, atîta în *Scriptura* véche,
f. 141 cît și în cea noao, cum că cîți / s-au arătat ascultători lui Dumnezeu, toț au cîștigat și plată mai aleasă.

Lui Noe i-au poruncit Dumnezeu să facă chivotul și l-au făcut, fără de a-ș prepune altceva rău în gîndul lui, sau deșert.

Lui Avraam i-au poruncit, zicîndu-i: „Eși din pămîntul tău și din rudeniia ta și te du în pămîntul în carele îț voiu arăta“ și nimic nu s-au îndoit.

Iară lui Avraam, a dooa oară, i-au poruncit să junghe pre fiiu-său, pre Isaac și nimic nu s-au întristat, ci cu bucurie au priimit porunca.

Lui Isaac, că s-au supus ascultării și au priimit să jărtvuiască pentru dragoste lui Dumnezeu și nu s-au temut.

Lui Moisi i-au poruncit să meargă în Eghipet să mîntuiască pre norodul lui Israil din robie și măcar că era făicav la limbă și vedea și multe împiedecări, fiind la mijloc împărat tiran și crud la inimă, iar nu s-au îngrijit.

Lui Petru i-au poruncit Hristos să umble pre ape și vedea că iaste lucru cu nevoe și cu neputință, iară n-au eșit din poruncă. /

f. 141v Pavel, mergînd pre cale și căzînd jos de pre cal de frica videniei ce au văzut, au zis: „Doamne, ce poruncești să fac?“ și ce i-au zis glasul au ascultat, neîndoindu-se.

---

1 dintîiu B, C, N // 4 jărtvuește C // 5 striin N / cine îl ascultă C / supune C // 11 *lipsește* atîta B, atît C // 12 că ori cîți C // 13 toți C // 15—16 fără a nu socoti în gîndul lui ceva rău sau în dășărt C // 15 ceva rău N // 16 deșărt B, N // 18 carile N // 19 *după* arăta *ad.* eu C, N // 20 Iarăș B / a doară C, a dooara N / *după* poruncit *ad.* Dumnezeu C, N // 21 fiiul său B, C, N // 22—24 *după* porunca *ad.*: supuindu-să ascultării și au priimit să jărtvuiască pre fii-său pentru dragostea lui Dumnezeu și nu s-au temut C // 23 să să jărtvuiască B // 26 făicav *ad.* și gîngav B, gîngav C // 27 împiedicări C // 28 îngrijat N // 29 Petre C / puruncit A / *lipsește* pre N / apă B // 30 anevoe N / iar B, C // 32 de pre] după C // 33 videnii C // 34 neîndoindu-să C //

Şi pentru acéia, aceştia toţi s-au cinstit, s-au lăudat şi s-au mărit înaintea lui Dumnezeu şi au luat dar pentru ascultarea lor; că Noe s-au arătat mîntuitor lumii; Avraam s-au făcut părinte a multe neamuri; Isaac s-au făcut fiiu blagosloveniei şi închipuirile lui Hristos; Moisi, căpetenie lui Israil şi iubit lui Dumnezeu; Petru s-au făcut verhovnic apostolilor, căruia i s-au încredinţat şi chieile împărăţiei ceriului şi Pavel, dascal limbilor, vas ales şi văzătoriu cereştilor bunătăţi.

Şi nu numai aceştea, ci toţi cîţi s-au suppus ascultării lui Dumnezeu şi mai nainte de lége şi după lége, s-au făcut fii darului şi să bucură cu îngerii întru împărăţiia ceriului.

Acuma, dară, o poruncă folositoare ca aceasta şi mîntuitoare iaste, cineva din noi să o păzească? Noi, toată zioa şi la rugăciuni şi la împreunări şi la vorbe şi la fieştece lucru al nostru, chiemăm pre Dumnezeu şi-l numim Domn. f. 142 / Şi de-l numim Domn şi stăpîn, unde ne iaste suppunerea ce arătăm, ca nişte slugi la domnul nostru? Sluga face voia domnului său, dară noi care voe facem, acestui domn al nostru? Care din poruncile lui păzim? Care dragoste avem cătră dînsul şi ce cinste îi facem? O zice însuş Dumnezeu, prin rostul Malahiei, la capul cel dintîi: „Şi de sînt eu Domnul, unde iaste frica mea? Cine iaste din voi, să se teamă de mine, să mă cinstească, să se ruşinéze de mine? [1] „Nu iaste, pînă la unul- zice

---

1 aceştiia C, aceştea N / toţ B // 3 mîntuitoriu B, N // 4 Isaac au făcut C // 5 blagoslovenii C / închipuiri B // 7 vărhovnic B // 8 împărăţii C / dascalul C, N // 9 văzător C / bunătăţi B, C // 10 acéstia B, aceştiia C / cîţ B / supus C // 14 dar C / aceaste C // 17 chemăm C // 18 unde iaste C // 19 supunerea C // 20 dar C // 23 însuşi C / Malahii C // 24 dintîiu N, B / domn B // 26 să să ruşineze C //

---

[1] *Urmează o cruce şi o menţiune marginală:* de la acest semn treci list. 133. *Textul, ce urma să înlocuiască finalul didahiei — în ipoteza în care domnul s-ar fi aflat de faţă — ocupă în întregime f. 159 din ms. A, f. 154v—155 din ms. B, f. 87v—88 din ms. C şi f. 206—207 din ms. N:* Că cela ce să téme de Dumnezeu, — zice Ioan cel cu rostul de aurnu iscodéşte, ce crede, îmblînzéşte, jărvuiaşte, cinstéşte, măréşte, cîntă, şi laudă.

Însă precum nu lipsesc împăratului ostaş credincioşi, aşa nu lipsesc nici lui Dumnezeu fii cuciarnici, carii să tem de el şi-l cinstesc, dintru care fii cuciarnici şi credincioş, cel mai ales eşti măriia-ta, preaînălţate doamne, carele mai mult decît toţi te temi de Dumnezeu, de vréme ce mai mult decît toţ de închini lui şi-l asculţi mai mult decît fieştecarele, îl cinsteşti şi-l lauzi. Pentru măriia-ta putem zice acéia ce zice Dumnezeu pentru David: „Înălţat-am pre ce ales din norodul mieu. Aflat-ma pre David, sluga mea; cu unt sfînt l-am uns pre el". Măriiya-ta eşti cel ales din zeci de mii, după cum zice *Scriptura*, carele, cu faptele tale céle bune cinsteşti pre Dumnezeu, cu facerile de bine îl îmblînzeşti, şi cu multa-ţ credinţă măreşti şi lauz numele lui cel sfînt.

David la Psalm 3, toț s-au abătut împreună, netrébnici, s-au făcut; nu iaste cel ce face bunătate, nu iaste, pînă la unul".

Drept acéia nu iaste minune de nu ne ascultă nici pre noi fiii noștri, nici ni să suppun slugile și patemile noastre, carele în toate zilele oștesc asupra sufletului; iaste aceasta dreaptă judecată a lui Dumnezeu.

Zice fericitul Pavel la capul cel dintîi către romani, stih 29: să fim plini de toată nedreptatea, cu curvie, cu vicleșug, cu lăcomie, cu răutate, pline de zavistie,
f. 142v de ucidere, de price, de înșălăciune, de / nărav rău; să fim șoptitori, clevetnici, urîț de Dumnezeu, ocarnici, mîndri, semeți, aflători de réle, la părinți neascultători și, în scurte cuvinte, să fim robi lumii, trupului și diavolului, pentru căci, cunoscînd pre Dumnezeu, nu-l cinstim ca pre un Dumnezeu, nu-l ascultăm ca pre un domn, nu ne suppunem lui, ca unui stăpîn; și cum că iaste adevărul așa, adeverează-o dragostea și unirea ce avem. /

---

1 Ascultă dar ce zice David la psalm 52 C / psalm 30 B / toți B, C // 4 *ad. marginal* nici B // 5 fii C / suppus B, supun C / patimile B, C, N // 6 care B, carile N / zilile N / această C // 8 dintîiu B, C, N // 9 stih 28 C / *după* stih 28 *ad*. Fraților, precum n-au adeverit păgînii a avea pre Dumnezeu în cunoștință, așa i-au dat pre ei Dumnezeu întru minte nepricepută a face cele ce nu să cad: plini a fi de toată C / de curvie C // 10 de viclenie C / cu [a-a] de C / plini B, C / zavistie] pizmă C // 11 price] sfadă C / năravuri réle C // 12 șoptitori (a fi) C / clevetnici] grăitori de rău C / urîți B, N, urtîtori C / ocărîtori C // 13 mîndri] măreți C / semeți] trufași C / la] de C / *după* neascultători *ad*. fără minte, neînpăcăcioși, fără dragoste, fără milostivire, care în scurte cuvinte zicem: „fiilor, să nu fim robi C // 14 diiavolului B, N // 15 *repetă* nu-l cinstim B // 17 supunem B, N // 18 dragoste B, N / unire N // 15—18 și de vreme că pe Dumnezeu îl chemăm și îl numim domn și stăpîn, să-l cinstim dar ca pre Dumnezeu, să-l ascultăm ca pre un domn, pentru că judecata lui Dumnezeu iaste după dreptate asupra celora ce fac fapte rele și nu să pocăesc. Iar de ne vom supune ascultării lui Dumnezeu, ca să lăsăm tot feliul de păcat și să urmăm lui și să-l ascultăm cu rîvnă, precum apostolii, ne vom învrednici și noi, aici, de vom petrece viiață liniștită; iar acolo de vom vedea și noi dumnezeiasca lui strălucire, a căruia slavă și stăpînire iaste în veci nesfîrșiți. Amin. C //

Drept acéia, precum pentru David s-au făgăduit să-l înalțe mai vîrtos decît împărații pămîntului să-i păzească în vécii vécilor semenția lui și scaunul lui ca zilele ceriului, așa mîna lui cea prea putérnică va fi pururea, spre paza domniei tale; va tăia de la fața ta pre vrăjmașii tăi, va înfrînge pre cei ce te urăsc și va păzi în véci semenția ta și scaunul tău. Că voia celora ce să tem de el va face — zice David — și rugăciunea lor va auzi și-i va mîntui pre dînșii.

Acestui dar să va învrednici și fieștecarele din voi, feții miei, de veț asculta cu cucerie și cu dragoste glasul părintelui celui făr'de ani și veți face învățăturile înfrumusețatului Hristos, Fiiului său, al căruia darul și mila cea bogată rugăm pururea să fie spre mîntuirea sufletelor voastre. Amin.

f. 143 **CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ LA OCTOMVRIE 26, ÎN ZIOA SFÎNTULUI ȘI MARELUI MUCENIC DIMITRIE, IZVORÎTORIULUI DE MIR ASUPRA CUTREMURULUI**

„Doamne, mîntuiaște-ne, că perim". Mathei, 8.

Pomenirea marelui mucenic Dimitrie, ce să prăznuiaște astăzi în toată lumea, ce alt așteaptă de la adunarea iubitorilor de prăznuire, făr'numai laude și cîntări. Însă eu, cunoscîndu-mă nevrédnic și slab întru știință, nu îndrăznesc să-i împletesc cununi de laude, nici să-i vestesc precum să cuvine măririle minunilor lui. Căci altă învățătură cearcă muceniceștile lui luptări și alt prăznuitoriu trebuie pentru luminatele lui nevoințe.

Drept acéia las să laude alții lucrurile lui céle slăvite, alții să povestească cea preste firea omenească bărbățiia sufletului său și alții să spue vitejiia cea mare, cu care au răbdat ranele și moartea. Iară eu, ca un neputincios
f. 143v la vorbă, / precum mă îndemn să mă minunez de iale cu mintea, așa și a le cinsti mă silesc cu tăcéria și mă întorc cu vorba iară, la începutul cel dintîi: „Doamne, mîntuiaște-ne, că perim".

Pentru ca să arăt înaintea dragostei voastre nevoia ce au petrecut apostolii în corabie și grabnic ajutoriu ce le-au dat Hristos în mijlocul mării și nădăjduesc, cu darul sfîntului, să vă folosiți sufletéște. Ce vă pohtesc să ascultați cu dragoste și cu socotință.

Înfricoșat lucru socotesc, cu adevărat, să fie stătut turburarea mării de astăzi, de vréme ce și sfînta *Evanghelie* o numéște mare (zicînd): „Și iată cutremur mare să făcu în mare".

Mi să pare ca cînd ași vedea înaintea ochilor miei chipul ei, de toate părțile să sufle vînturi mari, să se strîngă împrejurul vîntului nori negri și deși, toată marea să spumege de mînie și petutindenea să se înalțe valurile,

---

1 în 26 N // 1–3 *lipsește* B, Cuvînt în zioa sfîntului și marelui mucenic Dimitrie, izvorîtoriul de mir, asupra cutremurului, la octomvrie 26 dni C // 4 mîntuești-ne C / *ad. marginal* Matthei 8 B, *lipsește* C, N // 5 prăznuește C // 7 fără numai B, C, N // 9 înîmpletesc B // 11 prăznuitor C // 12 luminatile C, N // 16 ranile C, N / Iar C // 18 tăcerea C, N // 19 iar C / *lipsește* cel C, N / dintîiu N // 20 mîntuești-ne C // 21 dragostii B, N // 22 ajutor C // 24 Ci C / , N // 27 *lipsește* și C // 30 aș vedea B, C // 31 să sufle] să să afle C / să să strîngă C, N // 32 negrii C / toate N // 33 petutindinea C //

ca nişte munţi. Mi să pare că văz corabiia apostolilor că o luptă cu multă sălbăticie turburarea mării: de o f. 144 parte o bat / valurile, de altă parte o turbură vînturile; de o parte o rădică spre ceriu, de altă parte o pogoară la iad. Mi să pare că văz pre féţele apostolilor zugrăvită, de frică, moartea: unul să se cutremure, altul să se spăimîntéze; unul să se turbure, altul să strige şi toţi cu suspinuri şi cu lacrămi să ceară, cu rugăminte, ajutoriu de la Hristos, ce dormiia: „Doamne, mîntuiaşte-ne că perim".

Eu însă nu mă minunez nici pentru turburarea mării, pentru căci fiind o stihie nestatornică, aşa îi iaste pururea din fire, cînd să fie lină şi cînd să se turbure, nici pentru turburarea apostolilor, pentru căci nevoia aduce pururea turburare şi frică la oameni, ce mă minunez, cum s-au întîmplat că, îndată ce au alergat şi îndată ce s-au rugat, îndată au luat şi ajutoriul. „Şi să făcu linişte mare", zice *Evanghelia*.

Au încetat valuri, au perit întunérecul, s-au împrăştiiat norii, s-au smerit marea şi corabiia întreagă şi făr'de nici o vătămare, au ajuns la adăposteală.

Cercînd eu pricina aceştii minuni ce s-au făcut făr'de f. 144v zăbavă, aflu de la tîlcuitorii sfintei / *Evanghelii* cum că alta n-au fost fără numai rugăciunea ce au făcut apostolii cu un glas şi cu un suflet; toţi deodată au strigat, toţi s-au rugat, toţi au cerşut deodată ajutor: „Doamne, mîntuiaşti-ne, că perim". Şi pentru acéia Domnul au ascultat, îndată rugăciunea lor şi pre toţi i-au mîntuit, pre toţi i-au păzit; n-au lăsat să piară nici unul în turburarea mării.

Drept acéia şi dumnezeescul Theofilact: doarme, zice, Domnul, pentru ca să alérge apostolii, ce era înfricoşaţ la ajutoriul lui, să-l roage şi să ia pricină din rugăciunea lor cea de obşte, să-i mîntuiască din nevoe.

---

2 că o] ca o B, că să C / *ad. marginal* cu multă B / sălbăticie N // 3 valuri B / de altă parte o bat vînturile şi o turb <ur>ă C, N // 5 féţile B, C, N // 6 moartea zugrăvită; că de frică unul să cutremura C // 7 altul să spăimînta; unul să turbura, altul striga C / toţ B // 8 ceară, *ad. marginal şi* cerea C / ajutor C // 9 mîntueşte-ne C // 12 aşa] şi C, N // 15 ci B, C, N // 17 luoat N // 18 *Evangheliia* B, C, N // 21 adăpostosteală B // 23 *Evangheliei* B, N // 26 toţi[1]] tot B / cerşut] cerut C, N / ajutoriu B, N // 27 mîntueşti-ne C // 28 toţi B, C // 29 n-au] nu i-au B / piiară B, N / *lipseşte* unul B // 32 înfricoşaţi B, C // 33 să se roage C //

Cu adevărat, mare învățătură ni să dă noao cu aceasta, pentru ca să luom pildă, să ne rugăm și noi lui Dumnezeu la nevoile noastre céle de obște.

Lumea aceasta iaste ca o mare ce să turbură, întru care niciodată n-au oamenii odihnă, nici liniște. Corăbiile între valuri sînt împărățiile, crăiile, domniile și orașele, mulțimea norodului, politiile, suppușii, bogații și săracii, cei mari și cei mici, sînt cei ce călătoresc și să află în nevoe.

f. 145 Vînturile céle mari ce umflă marea sînt nevoile céle / ce ne supără totdeauna.

Valurile ce luptă corabiia sînt nenorocirile carele să întîmplă în toate zilele.

Norii ce negresc văzduhul, fulgerile ce orbesc ochii, tunetile ce înfricoșază toată inima vitează sînt întîmplările céle de multe féliuri, neașteptatele pagube, înfricoșările vrăjmașilor, supărările, necazurile ce ne vin de la cei dinn afară, jafurile, robiile, dările céle gréle și nesuferite, carele le lasă Dumnezeu și ne încungiură, pentru ca să cunoască credința noastră și să ne vază răbdarea.

Acuma dară, pentru ca să se mîntuiască norodul de acéstia și să lépede deasupra lor nevoia cea grea, oare care iaste mijlocirea mîntuirii? Acea mijlocire ne-o învață cu pilda lor norodul cel israiltenesc, cînd să supăra de oștile lui Hananeu, împăratul Aradului, în pustiu; ne-o învață lăcuitorii din Vetulua, cînd s-au ocolit în cetatea lor de oastea cea groaznică a lui Olofern; ne-o învață Esdra, cînd să întorcea cu norodul lui Israil în Ierusalim, mîntuit din robiia Vavilonului; ne-o învață nineviténii, /
f. 145v cînd au scăpat de periciunea, caré de spre partea lui Dumnezeu le-au fost spus prorocul Iona.

Toț aceștea, pentru căci s-au rugat cu un glas și cu un gînd și au cerșut de la Dumnezeu ajutoriu, s-au mîntuit.

Zice sfînta *Scriptură*: „Și să rugă Israil rugă Domnului și auzi Domnul glasul lui Israil și déde pre Hananeu

---

2 luăm C // 5 oameni C // 6 orașăle C, N // 7 supușii C, N // 8—9 *șters* sînt cei ce călătoresc și să află în nevoe C // 12 care B, carile C, N // 13 zilile C, N // 16 feluri B, feliri C / neașteptatile C, N // 18 den C, N // 19 care B, C, carile N // 21 dar C, N // 22 acestea C // 25 *ad. marginal* Numere, cap. 21 A, B, N / pustiiu B, C, N // 26 Vetuluoa N // 27 *ad. marginal* Iudith, 4 A, B, N // 28 *ad. marginal* I, cap 8 A, B, N // 29 nineviteni C // 30 care C // 31 li-au fost N / Ioana B // 32 Toți B, toții C / acéștiia B, aceștiia C // 33 cerșut] cerut C / ajutor C // 35 dete C //

supt mîna lui". Şi lăcuitorii ce era ocoliţ în Vetulua au strigat cătră Domnul, cu toţii deodată, neîncetat şi au ascultat Domnul rugăciunea lor şi i-au mîntuit din mîinile lui Olofern. Zice Esdra: „Am cerşut de la Dumnezeul nostru cale dreaptă noao şi coconilor noştri şi la toată agonisita noastră şi ne-au ascultat pre noi". Şi iară nineviténii au strigat cătră Dumnezeu, neîncetat şi s-au îmbrăcat în saci, de la mare pînă la mic; şi văzu Domnul lacrămile lor şi n-au stricat pre ei, nici dobitoacele, nici cetatea lor.

Drept acéia, zice David la Psalm 21: „Pre tine au nădăjduit părinţii noştri, nădăjduiră şi ai izbăvit pre dînşii; cătră tine au strigat şi s-au mîntuit". /

f. 146 Dară ce mai cerc eu din istoriile *Scripturii* şi din pildele ei să învăţ în ce chip să fugim din întîmplările şi nevoile ce ne vin? Însuş Dumnezeu ne învaţă, prin rostul lui David, la Psalm 49 (zicînd): Şi mă chiamă pre mine în zioa necazului tău şi te voiu scoate şi mă vei proslăvi". Şi la Psalm 90: „Striga-va cătră mine şi voiu asculta pre el. Cu dînsul sînt în necaz, scoate-voiu pre dînsul". Şi iarăş prin rostul prorocului Isaiei, la 41 de capete zice: „Şi să vor bucura lipsiţii, pentru că vor cére şi eu voiu asculta, Dumnezeul lui Israil şi nu voi părăsi pre ei". Asémene zice şi la 29 de capete ale Ieremiei şi la al 10 a Zahariei. Şi Domnul nostru Iisus Hristos aceasta ne învaţă în sfînta *Evanghelie*: „Céreţi (zice) şi să va da voao".

Şi, pentru ca să ne încredinţăm mai mult cum că făgăduiala lui iaste nemincinoasă, adaoge la 11 capete ale lui Marco: „Toate cîte veţi cére rugîndu-vă, să crédeţ că veţ lua şi vor fi voao". Şi de pe aceasta putem cunoaşte
f. 146v cum că nu iaste alt lucru mai / de folos şi mai cuviincios decît a ne ruga, împreună cu toţii, să cérem de la Dumnezeu ajutoriu şi să alergăm la milostivirea lui. De am ţinea

1 ocoliţi B / Vetuluoa N // 3 mîinile B, C, B // 4 cerşut] cerut C, N // 5 coconilor] fiilor C, *ad.* şi feciorilor B // 6 iar C // 8 lacrămile] *corectat* lucrurile B // 9 dobitoacile C, N // 11 *lipseşte* la C / Spre tine B, C // 12 nădăjduit-au şi i-ai C / ai] au N // 13 *lipseşte* tine N // 14 Dar C / pildile N // 15 învăţi B / din] de C, N // 17 *lipseşte* la C / *fără paranteze* C / chiiamă B, N // 21 Isaii C / *lipseşte* la N / 41 cap C // 22 Dumnezeu B // 23 nu voiu părăsi C, N / Asémenea B, C, N / la 29 cap C // 24 Ieremii C / al Zaharii C // 25 *lipseşte* ne C // 26 *fără paranteze* C // 29 veţ cere B / crédeţi B, credeţi C // 30 veţi lua B, C, luoa N / de pe] dupe B, după C // 32 cerem C // 33 ajutor B, C //

acest sfat și această învățătură, ce ne dă Domnul și să-l facem cînd ne încungiură întîmplările și nevoile céle mari, o cît ajutoriu și cîtă mîngîiare am lua de la nemăsurata mila lui Dumnezeu.

Dumnezeu iaste tată de obște al tuturor. Pre toț ne iubéște ca pre niște adevărați fii ai lui și nu poate răbda milostivirea lui cea iubitoare de oameni să ne aflăm pururea în ticăloșii și în nevoi, ce numai așteaptă rugăciunea noastră; ia aminte să auză glasurile noastre; stă pururea cu urechile deșchise, pentru ca să ne asculte, îndată ce vom chiema numele lui cel sfînt.

Dară ce voiu să zic de nesimțirea cea mare a oamenilor acestui veac?Toți pătimesc, toți sînt în scîrbe, toți suspină supt jugul cel greu al nevoei. Dară iaste cineva să zică, împreună cu David: „Cătră Domnul, cînd m-am necăjit am strigat? „S-au zice cineva, vreodată, lui Dumnezeu, întru supărările lui: miluiaște-mă, Doamne, și mă ascultă?

f. 147 Noi pohtim să ne / ajute Dumnezeu și să ne facă milă, făr'de a-l ruga.

Dară cine iaste împăratul acela, sau cine iaste stăpînitoriul acela, carele să împarță milă norodului său, sau să ușuréze pre suppușii lui de dările céle gréle, făr'de a-l ruga și făr'de a-i dovedi nevoia lor? Sau, să zic mai bine, carele iaste tatăl acela ce dă pîine feciorilor lui, făr'de a-i cére? Și acéia ce nu face un împărat cu norodul său și un tată ce feciorii lui, fără de rugăciune, v‹r›eț să o facă Dumnezeu cu noi, netrébnicii, din voința sa, fără de a ne ruga lui? „Sărac trufaș au urît sufletul mieu“, zice Domnul la 25 de capete ale lui Sirah.. Nu poate răbda Dumnezeu nici cu un mijloc pre acei ce sînt lipsiți, ticăloș, nenorocit și apoi să înalță și stau îngînfaț întru ale sale și nu vor să se arate cum că au trebuință.

Și cine socotiți să fie aceștea? Noi sîntem, cu toții, carii pătimim atîta scîrbe nesuferite și stăm în cumpănă să

---

2 încunjură N // 3 ajutor C / mîngîere C / luoa N // 5 toți B, C // 6 fii adevărați C, N // 8 ci B, C, N // 10 deschise N // 11 chema C // 12 Dar C // 13 scîrbă C // 14 nevoii B, N, nevoi C / Dar C // 15 năcăjit C, nejit B // 17 milueşte-mă C // 18 ne facă milă] *șters și ad.* milostivească asupră-ne C // 20 Dar C // 21 carile N // 22 supușii C // 23 făr' dă B / care C, carile N // 24 feciorului său C, feciorului lui N // 26 făr' de rugăciune B, C / vreți C // 27 făr' de C // 28 Pre săracu trufaș C / au urît] arăt B //29 *lipsește* de C // 30 ticăloși C, N / nenorociți B, C, N // 31 îngînfați B, C / să să arate C, N // 34 atîtea B / cunpănă N //

perim de nevoi, de nenorociri și cu toate acéstia nu ne smerim înaintea lui Dumnezeu, nu ne plecăm cerbicea de trufiia cea multă ce avem, nu alergăm cu suspinuri și
f. 147v cu lacrămi să cérem / ajutoriu de la Dumnezeu.

Și cum dară să va mîntui norodul, cum să scuture această ticăloasă de țară sarcina cea grea a rélelor ce o supără? Noi socotim numai cu putérea noastră și cu înțelepciunea noastră, caré iaste nebunie înaintea lui Dumnezeu, să chivernisim norodul și să-l apărăm de réle? Dară în zadar trudim. Că zice Hristos: „Făr'de mine nu veți putea face nimic". Și David iară, la Psalm 126: „De nu va păzi Domnul cetatea, în deșert o păzesc păzitorii".

Însă mie mi să pare cum că mulți (din cei ce ascultă) pot să răspunză la cîte am zis pînă acum, că noi și mult ne rugăm lui Dumnezeu, cînd ne vin scîrbele și nevoile și cădem la mila lui, dară nu vedem nici o mîntuire, nici sîntem încredințați cum că ajung rugăciunile noastre la ceriu, măcar că aceasta nu o crez să o facă nimeni.

Iar să vă spuiu ce au răspuns Tiveriu chesarul unui tînăr, carele pentru multele lui răutăți să afla la închisoare și să căzniia ticălosul multă vréme în legături, cu foame, cu séte, întru întunérecul pușcăriei. Și, de vréme ce cunoștea că nu iaste pentru dînsul nici o nădéjde de mîntuire,
f. 148 au cerșut de la / împăratul, cu mare rugăminte, să poruncească să-i dea moarte, pentru că să se mîntuiască din caznile ce pătimiia, căruia i-au zis Tiverie: „Tu încă n-ai aflat har înaintea ochilor miei și-mi ceri o facere de bine ca aceasta?"

Și de vréme ce un vinovat n-are îndrăzneală înaintea împăratului celui pămîntesc, măcar să-i ceară moarte, dară noi, că sîntem vinovați înaintea a tot puternicului împăratului Dumnezeu și încărcați de gréle păcate, cum pohtim să asculte Dumnezeu rugăciunea noastră și să dea bunătățile ce cérem? Cetiț la 59 de capete, la Isaia, să înțelégeț pricina pentru ce rugăciunile noastre nu află

1 aceste C // 2 cerbicia C // 4 ajutor C // 5 dar C / *șters* scuture *și ad.* va ușura C / scutură N // 6 *după* țară *ad.* de C / *șters* ce o supără și *ad.* cu care iaste îngreuiată C // 7 puteria B / *lipsește* și cu înțelepciunea noastră B// 8 care C // 9 Dar C //11 iar C//12 dășărt B, deșărt C,N // 14 *lipsește* că C// 15 și de ne rugăm mult C/scîrbile N // 16 dar C // 18 ninimeni B // 19 Iară B, N / Tiverie C, N / chesaru C //20 carile N / multile N // 21 leguturi B // 22 pușcării C / cunoștia B, cunoștea N // 24 cerșut] cerut C, N // 25 den B // 26 caznele B // 27 faceri B // 30 pămintesc N / dar C // 34 Citiți B, N/cetiți C/*lipsește* de C/Isiia C, N//35 înțelégeți B, înțelegeți C, înțelégem N//

ascultare la urechile lui Dumnezeu. Zice prorocul: au nu poate mîna Domnului a mîntui? Au îngreuit-au uréchia lui ca să nu asculte? Ce socotiț — zice — cum că nu poate preaputérnică mîna lui Dumnezeu, să vă mîntuiască din nevoile voastre? Au doară socotiți că are astupate urechile lui și nu ascultă rugăciunea voastră? Ba nu iaste așa; ci pentru păcatele voastre (zice) au întors fața lui de la voi, f. 148[v] ca să nu vă miluiască. / Păcatele voastre céle multe sînt acélia ce opresc mila lui și acélia nu lasă rugăciunile voastre să ajungă înaintea scaunului dumnezeeștii lui măriri. Căci mîinile voastre (zeci) pîngărite-s cu sînge; buzele voastre grăesc fărdelége; limba voastră strînbătate cugetă picioarele voastre aleargă pre calea răutății; nimeni nu grăiaște drept, nimeni nu sfătuiaște bine, nimeni nu va să facă judecată adevărată.

Și, cum dară, să vă asculte Dumnezeu? Cum să vă mîntuiască din nevoile voastre? Și cum, ziceț mai bine, cum îndelung rabdă, cum îngăduiaște și cum poate suferi și nu ne cufundă pre toț, ca pre sodomleni? (Slavă, îndelungii răbdării tale, Doamne, slavă ție).

Via, filosoful, mergia odată pre mare cu corabiia și era împreună cu el, niște oameni răi. Și, apucîndu-i furtună mare, era să piară. Iar oamenii cei răi au început a să ruga dumnezeilor, lor, să-i mîntuiască din nevoe. Iar filosoful le-au zis: rogu-vă, tăceț, să nu vă priceapă caré cumva dumnezeii că sînteț aici, că adevărat vă va cufunda. Asé- f. 149 mene zic și eu către păcătoșii ce să roagă, / că mai bine iaste să tacă, decît cu buzele lor céle spurcate, să aducă rugăciuni, către Dumnezeu la nevoile lor, că în loc de a afla mîntuire, poate să piară desăvîrșit pentru păcatele lor.

Să cuvine întîi să lăsăm răutatea, jafurile, strîmbătățile, urîciunea, vrajba, zavistiia și atunce să ne rugăm, pentru

---

2 îngreuiat-au C / urechiia C // 3 socotiți B, C // 4 preaputernica C / din] de C // 5 doară] dar C // 7 păcatile C, N // 8 păcatile C, N // 9 acelea [1-2] C // 11 buzile B, N // 12 *după* lege *ad.* și C / strîmbătate C / *lipsește* cugetă C // 13 picioarile B, C // 14 nu grăește C / nu sfătuește C // 15 judecată dreaptă și adevărată C, N // 16 dar C // 17 și cum nu ziceți C // 18 îndălung C / îngăduește C / cum poate suferi] sufere C // 19 și] de C / toți C // 21 Viia B, N, *șters* și *ad.* un filosof C / mergea C, N // 23 piiară B / iară N // 25 tăceți B / *lipsește* vă B / care C // 26 dumnezei C / sînteți B, C // 28 buzile C, N // 30 piiară B, N // 31 păcatile C, N // 32 întîiu B // 33 *după* zavistiia *ad.* și altele C / *ad.* și altile N / atuncea C //

căci atunce vom afla ascultătoare urechile lui Dumnezeu. Că zice sfîntul Ioann Zlatoust: „Cînd din buze curate iase rugăciunea, atunce ajunge la nemomita urechia stăpînului". Cînd noi sîntem curaţ, atunce ajunge şi rugăciunea noastră la ceriu. Însă afară de aceasta trebuiaşte şi alta, pentru ca să ne mîntuim de nevoile noastre, cu mijlocul rugăciunii. Să cuvine, că precum iaste răutatea şi întîmplarea de obşte, să fie şi rugăciunea de obşte. Toţi să ne rugăm, toţ să cérem ajutoriu, precum au făcut şi apostolii astăzi în corabie, de au strigat toţi cu o gură şi cu o inimă: „Doamne, mîntuiaşte-ne că perim". Iară nu unul să se roage şi altul nici să gîndească; unul să plîngă şi altul să rîză; f. 149v unul să se întristéze şi / altul să se bucure. Pentru căci atunce adevărat, Dumnezeu nu ne ascultă.

Zice Hristos la Mathei, în 18 capete, că: „De să vor tocmi doi dintru voi pre pămînt de tot lucrul carele ar cére, fi-va lor, de la tatăl mieu cel din ceriuri". Deci dară, cînd doi, uniţi, să vor ruga, cîştigă mila; cu cît mai vîrtos vor cîştiga, cînd tot norodul şi toată mulţimea, cu un glas şi cu o gură şi cu o inimă, vor cére de la Dumnezeu ajutoriu.

Pentru aceasta vă pohtesc, feţii miei, aşa să vă rugaţ, pururea şi toţi deodată. Şi mai vîrtos întru acéste vremi ce s-au înmulţit nevoile şi pre toţi, împreună, de toate părţile ne-au încungiurat nenorocirile, necazurile şi scîrbele. Că zice David: „Voia celor ce să tem de el va face şi rugăciunea lor va auzi şi-i va mîntui pre dînşii". Ne va asculta pururea Dumnezeu, cînd toţi cu inimă curată îl vom ruga şi ne va mîntui de toate primejdiile şi din toate nevoile, prin rugăciunile marelui mucenic Dimitrie, ce să prăznuiaşte astăzi, a căruia rugăciuni să păzească pre înălţatul domnul nostru şi toată cinstita boerime şi tot norodul creştinesc. Amin. /

---

1 atuncea, N // 2 Ioan C // 3 atuncea C, *ad. marginal* atuncea ajunge N / urechiia C, N // 4 coraţi B, curaţi C / atuncea C, N // 5 trebueşte C // 8 toţi' B, C // 9 ajutor C // 11 mîntueşte-ne C / Iar C // 13 să să bucure C, N / 14 atuncea N / adevăratul B // 16 care B, carile N // 17 dar C // 20 ininimă B / ajutor C // 22 rugaţi C // 23 toţ B / această vréme B // 24 *repetă:* şi pre toţ N // 25 încunjurat N // 26 celora C / 27 şi-i] şi C // 30 marilui N // 31 prăznueşte C // 32 nostru domn C // 33 *lipseşte* Amin C, N //

f. 150 ## ÎNVĂȚĂTURĂ LA NOEMVRIE 8, ÎN ZIOA SĂBORULUI SFINȚILOR ÎNGERI

„Socotiț să nu obidiț pre vreunul dintru aceşti mici". Mathei 18.

Nu să cuvine cinstea şi lauda numai oamenilor celor mari şi bogaț, că sînt vrédnici acestui dar şi cei mici şi smeriț. Că măcar că cei mari strălucesc cu hainele céle de mult preț şi cei mici n-au cu ce să-ş acopere trupul; cei mari să odihnesc pe aşternuturi moi şi frumoase şi cei mici să culcă pe pămîntul gol şi pe pae; aceia însoțiț cu mulțime de slugi, iar aceştea lipsiț, pustii şi de ajutoriu şi de priiateni; aceia între răsfățări şi între bogății şi aceştea între primejdii şi între întristăciuni. Însă, cu toate acéstia măriri despărțite, nu să cuvine celor mici mai puținică cinste şi dragoste decît acéia ce să cuvine celor mari şi bogați, nici iaste cu dreptate celor mari să li să închine lumea şi pre cei mici să-i batjocorească: de aceia / f. 150v să se teamă şi pre aceştea să-i obidească; de acéia să se ruşinéze şi pre aceştea să-i înfruntéze, pentru căci măcar că cei mari cu sila şi cu putérea răsplătesc sudălmile, iar cei mici au îngeri sprijinitori în ceriu de pedepsesc pre cei ce-i obidesc.

Drept acéia şi domnul nostru Iisus Hristos poruncéşte tuturor în *Evanghelia* de astăzi, să se păzească, să nu socotească pre unii ca aceştea batjocură norocirii şi necurății ale lumii. „Socotiți, zice, să nu obidiț pre vreunul dintru aceşti mici". Şi pricina iaste, pentru ce aceştea atîta să iubesc de Dumnezeu că au cu dînşii îngeri carii pururea văd fața lui Dumnezeu, în ceriuri, dintru care cuvînt evanghelicesc luom pricină astăzi să arătăm înaintea dragostei voastre măririle acestor mici, ce zice *Evanghelia*,

---

1 – 2 Cuvînt la noemvrie 8, în zioa sfinților îngeri C // 1 soborului B, N // 3 Socotiți B, C / nu obidiți B, C / *după* aceşti *ad.* mai C, N // 5 *ad. marginal* Matthei 18 A, B, N / *lipseşte* C // 5 cinstia B // 6 bogați B, C // 7 smeriți B, C / hainile C, N // 8 cei mici n-au cu ce-ş acoperi C // 10 pre pămînt C, N / pă pae C / însoțiți B, C // 11 aceştia B / lipsiți B, C / ajutor C // 12 prietini C // 13 aceştia B / cu] după C // 14 acestea C, N / *după* despărțite *ad.* dar tot C // 17 batjocurească C // 18 să să teamă C, N / aceştia C / *după* să-i *ad.* osîndească şi să-i obidească C, N // 19 să să ruşineze C // 24 *Evangheliia* B, C / *după* astăzi *ad. marginal* cea de la Utrănie C / să să păzească C // 25 *şters* norocirii şi necurății ale C // 26 obidiți B, C / pe C // 27 aceştia B // 30 luăm C // 31 *şters* înaintea dragostei voastre C, dragostii N / mici] cuvinte C / *Evangheliia* B, C //

pentru ca să priceapă cei ce îndrăznesc de-i obidesc, cît
păcătuesc de greu și ce răspuns vor să dea.
Și lăsînd la alți înțelepți și învățați să prăznuiască pre-
cum să cade săborul fericiților îngeri, ce prăznuiaște,
astăzi besérica lui Dumnezeu, eu mă voiu nevoi să-i vese-
f. 151 lesc cu această vorbă ce voiu să fac, / de va lumina mila
lui Dumnezeu, pre vreunul din păcătoși să vie la pocăință,
de vréme ce să face mare bucurie în ceriu, pentru un păcă-
tos ce să va căi; ci să ascultaț cu dragoste, de pohtiți să
vă folosiți.
De doao féliuri de mici să află în lume și pre doao féliuri
de mici să obicinuesc de obște oamenii, de-i obidesc: cei
dintîi sînt săracii și cea de a doao sînt preoții. Pentru cei
săraci, zice înțelepciunea lui Sirah la 13 capete: „Scîrbă e
la cel bogat, săracul". Și dumnezeescul Iacov, fratele
Domnului, la Poslaniia lui, la al doilea cap zice: „Iară voi
aț necistit pre sărac". Și pentru preoț mărturiséște obi-
ciaiul cel de obște și mai vîrtos acela al locului acestuia,
întru care preoții sînt cei mai necinstiți și mai obidiți.
Însă aceștea, pre carii lumea îi socotéște mici și proști,
nu sînt mici, ci sînt a unii vrednicii și a unii măriri; că
poci zice pentru dînșii, prin rostul apostolului, cum că
f. 151v pentru aceștea nu iaste / vrédnică lumea. Cei săraci sînt
atîta de mari cît iaste însuș Hristos de mare, de vréme
ce pre aceștea nu-i numéște slugi, nici priiateni, ci-i nu-
méște în *Evanghelie* fraț zicînd că: „Ce aț făcut unuia
dintru acești fraț mai mici ai miei, mie aț făcut". Și preoții
iară, atîta sînt făr'de asemînare că după Dumnezeu nu să
află nici nici în ceriu nici pre pămînt, nimeni carele să
poată să fie asémenea cu ei; cu Dumnezeu sînt, mai mici
decît el și cu oamenii sînt mai mari decît ei. Nu sînt,
firește, îngeri, iar pentru darul ce au sînt mai mari decît
îngerii. Drept acéia zice și dumnezeescul Efrem Sirianul,
la cuvîntul cel dintîiu ce face pentru preoție: „Preaslăvită

4 soborul C, N / *lipsește* îngeri C, N / prăznueşte C // 7 pă C / vreunul B // 9 ascultați B, C // 11 *ad. marginal* să află în lume B // 13 dintîiu B, N // 14 *ad. marginal* stih 52 A, B, N // 15 fratile N // 16 al 2 cap C, N / Iar C / *ad. marginal* stih 6 A, B, N // 17 ați necinstit B, C / preoți B, C / obiceiul C // 20 care C // 22 pociu B, C, N // 23 aceștia B // 25 prietini C // 26 frați B, fraci C / ați făcut B, C // 27 frați B, C / ați făcut B, C // 28 iar C / asămînare C, N // 29 carile N // 30 poate C // 30—31 *șters* cu Dumnezeu sînt mai mici decît el și cu oamenii sînt mai mari decît ei C // 32 iară N // 33 Siriianul C, N // 34 dintîi C //

minune iaste preotul și putére nespusă; de cer să atinge, cu îngerii petréce și cu Dumnezeu are mare amestecare".

Și pentru ca să cunoașteți cu lucrul și cu ispita măririle acestor mici, adecă a preoților, ce-i batjocoréște lumea, luaț seama, rogu-vă, cu socoteală întreagă și vedeț putérea cea mare ce au și în ceriu și pre pămînt, pre lîngă oameni
f. 152 și pre lîngă / Dumnezeu.

Cînd domnul nostru Iisus Hristos au ertat păcatele slăbănogului aceluia ce l-au fost adus înaintea lui, să-l tămăduiască, știți ce au zis cărturarii și fariseii, ce era acolo de față: „Cine poate erta păcatele, fără numai singur Dumnezeu?" Unul ce poate să iarte păcatele oamenilor cu adevărat, au Dumnezeu iaste, au putére dumnezeiască are în sine. Deci dară de o fac aceasta preoții în toate zilele cu păcătoșii și au atîta putére să iarte păcatele, precum cu toții o crédem, puteț să ziceț cum că acești mici nu sînt alți dumnezei în lume?

Ascultați și alta, mai mare. De aț vedea, aici de față, de o parte mulțime de arapi negri carii să fie rănit de vrăjmaș cu rane de moarte și legați cu lanțuri tari și de altă parte un om putérnic și să le zică: să fiț slobozi, să fie tămăduite ranele voastre, să fugă din trupurile voastre acea negreală ce vă întunecă și, zicînd așa, de aț vedea să
f. 152v cază din mînile/și din picioarele acelor ticăloș legăturile, să rămîe îndată sănătoș de rane și să se prefacă în albiciune acea negreală întunecată întreb, oare ce aț putea zice pentru acel om? Cum v-ar părea putéria lui? Eu sînt încredințat cum că aț zice și aț mărturisi cum că acel om iaste iaste preste toț oamenii, cum că iaste om pogorît din ceriu, cum că iaste alt Dumnezeu și om.

Acuma dară socotiț cum că acest om iaste unul din cei mici, ce nu-i bagă lumea în seamă. Arapi negri sînt ticăloșii de păcătoș pre carii păcatul îi face mai întunecați

---

1 ceriu C, N // 2 amestecare] împărtășire C // 4 adică C / batjocurește C // 5 luați C, luoați N / vedeți B, C / putéria B // 6 ce au în ceriu C // 8 păcatile N // 9 slăbăgănogului B // 10 tămăduiiască C / farisei C // 11 păcatile N // 12 să iarte] erta B, să erte C / păcatile C, N // 14 dar C // 15 erte C / păcatile C, N // 16 puteți ziceți B, C // 18 ați vedea B, C // 19 răniți B, C / vrăjmași B, C // 21 să fiți B, C // 22 ranile C, N // 23 ați vedea B, C // 24 mîinile B, C, N / picioarele C, N / ticăloși C // 25 sănătoși C / să să prifacă N / albiciuni B // 26 ați putea C // 27 puterea C, N // 28 ați [1-2] B, C // 29 toți B, C // 30 *după* ceriu *ad.* și C, N // 31 dar C / socotiți B, C // 32 ce] ci N // 33 păcătoși C //

decît dracii; aceștea sînt toți răniți pentru căci de cîte ori păcătuesc, de atîtea ori să tipăréște în sufletul lor rane de moarte. Sînt legați cu lanțuri gréle pentru căci păcatul îi face robi diavolului. Aici vine micul acela netrébnicul preot și cu un cuvînt al lui, cu un: „Ertate să-ț fie păcatele", face la sufletele păcătoșilor mai slăvite lucruri decît acélia ce aț auzit mai sus; dezleagă legăturile păcatelor, vindecă ranele, îi curățéște de tina păcatului, îi mîntuiaște
f. 153 din mînile diavolului, îi prietenéște cu Dumnezeu, / îi face de petrec cu îngerii.

Acuma dară și acest mic, cum vă să pare? Socotiț să aibă pre pămînt pre altul mai tare decît el? Dară ce zic: pre pămînt, nici în ceriu, afară din Dumnezeu, nu are micul acesta asémenea lui în putére. Și voiu dovedi-o. Luaț seama pentru omul acela ce zice în sfînta *Evanghelie*, că să pogoriia din Ierusalim la Ierihon și au căzut în tîlhari; să fie fost ca noi, creștin și drept în credință mi să pare că-l văz mai mort de rane, să zacă pre pămînt și să ceară ajutoriu de la toț să se întristéze și să plîngă, nu atîta pentru viață, ce răpunea, cît pentru suflet, care pentru multele lui păcate sta în nevoe să-l piarză.

Vie acum, aici, împărații cei mari și putérnicii pămîntului, să vedem de au atîta putére să mîntuiască sufletul acelui ticălos, din nevoia vécinicii morți. Dară ce zic: împărații și putérnicii? Vie îngerii raiului, heruvimii cei cu ochi mulți, serafimii cei cîte cu 6 arepi, scaunele, domniile și toate cétele îngerești, să vedem de le va ajunge pînă într-atîta putéria. Lasă să ia împreună cu ei, într-aju-
f. 153v toriu toate cétele sfinților, să alérge / măcinicii, să năvălească apostolii, să grăbească cuvioșii, drepții, prorocii, patriarșii, să se pogoare împreună cu ei însăși preacurata stăpînă, Maica lui Dumnezeu, împărăteasa îngerilor și a oamenilor, ce vă să pare? Socotiți că va putea toată ceata această cerească și toț sfinții să dezlége din legătura păca-

---

1 aceștia B // 2 rană B//3 legaț B / lanțiuri B / *după* lanțuri *ad.* de moarte grea C, moarte gréle N // 4 diiavolului N // 5 *lipsește* cu$^{1-2}$ C / să-ți fie B / păcatile N // 6 sufletile C, N // 7 aceia C / ați auzit B, C // 8 ranile N / mîntuește C // 9 mîinile B, C, N / diiavolului N / priitenéște B, înprietinește C // 11 dar C / Socotiți B, C, luoați N // 12 Dar C // 13 din] de B // 14 Luați B, C // 16 Ierehon B // 17 creștini B // 19 ajutor C / toți B, C // 20 viiață B, C, N // 21 piiarză B, N // 24 Dar C // 25 hieruvimii N // 26 cei cu cîte B, C, N / aripi B, C] arapi N / scaunile B, C, N // 27 cetile C, N // 28 puterea C, N // 29 într-ajutor C / cetile C, N / mucenicii B, C, N // 31 patriiarșii B, C / însuș C // 32 stăpîna B // 33 vi să pare C // 34 toți C //

telor, ce-l trag în iad, sufletul acelui ce zăcea mai mort? De o va zice cineva aceasta (că va putea), acela nu créde drept, așăzămînturile sfintei noastre credință, nici iaste din turma lui Hristos, de vréme ce nu ține acéia ce zice Hristos pentru aceasta la *Evanghelie*. Îngerii tot să mijlocească, sfinții să se roage, drepții să se cucere, Maica lui Dumnezeu să mijlocească pentru ca să ia, ticălosul acela de păcătos, dezlegare păcatelor lui, iar să-l dezlége de păcate, cu putéria lor nu pot nici unul din sfinți.

Și pricina iaste pentru căci putéria a lega și a dezlega nu o au fericiții, în ceriu, ci o au preoții, oamenii, pre pămînt. Acuma (dară) acéia ce în ceriu nu o pot face toate cétele sfinților, vedeți cum o săvîrșaște pre pămînt unul dintru acești mici. Lasă să se pogoare și aici, după întîm-
f. 154 plare, un preot oarecarele / și să vază pre cel ce zăcea pre cale mai mort, carele cére ajutoriu și mîntuire sufletească; lasă să vază lacrămile, să vază suspinurile, să se uite voinței și, blagoslovind cu mîna acéia ce nu priimesc cei mari să o sărute cu evlavie, lasă să zică numai: te sloboz de toate păcatele tale. Să vedeț streine, înfricoșate și preaslăvite, îndată să mîntuiaște sufletul acela din nevoia vécinicii munci, să dezleagă legăturile păcatelor, fug dracii, să bucură fericiții îngeri și aciiaș dumnezeiască dreptate, ce ținea goală sabiia răsplătirii o pune iarăș în teacă și toată să îmblînzéște.

Nu iaste, drept acéia, lucru înfățișat că nici în ceriu nu iaste nimeni, afară din Dumnezeu să aibă atîta putére, atîta stăpînire, cîtă au pre pămînt acești mici, acești preoțiț.

Iară să vedeți și alta, lucru mai minunat acestor mici. Au rămas toată zidirea uimită cînd Iisus al lui Navi au poruncit soarelui să stea pre cer, nemișcat, pînă va birui

---

2 ceneva B // 3 credința B, C, credințe N // 5 tot] pot B, toți C, N // 6 să să 1–2 C // 7 *lipsește* Dumnezeu B // 8 acela păcătos C / iară N // 9 puterea C, N // 10 puterea C, N // 11 *ad. marginal* oamenii A, *lipsește* C, N // 12 *fără paranteze* C / *după* ceriu *ad.* oamenii C, N // 13 cetile B, C, N // 15 oarecarile N // 16 carile N // 17 voinții N // 14—20 Lasă . . . preaslăvite *șters și ad.* O, ce vederi streine, înfricoșate și preaslăvite, pravoslavnicilor creștini! Că pre un păcătos, care cere ajutor și mîntuire sufletească, micul acela de preot, blagoslovindu-l cu mîna aceia ce nu priimesc cei mari să o sărute cu evlavie și zicînd: „te slobozi și te ert de toate păcatelei tale" C // 20 păcatile N / să vedeți B / striine N // 21 mîntuiește C // 22 și i să dezleagă C // 23 aciiași B, aceiași C / dumnezeasca C, N // 25 îmblînzesc B // 27 nimenea C // 28 pămînt] mînt B // 29 preoți B, preoțiți C // 30 Iar C / alt lucru B, C, N // 32 ceriu C //

pre vrăjmașii lui; dară cu cît mai vîrtos socotiți că s-ar
54v minuna cînd acestaș / Iisus ar zice soarelui, nu să stea nemișcat pre ceriu, ci să se pogoare din ceriu pre pămînt. Adevărat, înfricoșat lucru ar fi acesta, iar nu iaste nimica întru asemenare cu acéia ce face preotul în toate zilele, în sfîntul jărtăvnic. El nu poruncéște soarelui cestui ce să véde, ce pune supt datorie cu cuvintele lui și cu rugăciunea lui, pre soarele cel de taină al dreptății, pre însuș unul născut fiiul lui Dumnezeu, să se pogoare din ceriu și supt întîmplările pîinii și a vinului să se facă iară jărtvă vie pentru ertăciunea păcatelor noastre. Și aceasta nu odată sau de doao ori, ce peste tot anul, în toate zile, cînd el va vrea și în ce loc va pohti. Și nu iaste aceasta o putére de caré să minunează și îngerii? Pre Melhisedec îl numéște, marele Pavel, asémenea cu Fiiul lui Dumnezeu, la al 7 cap către ovrei, pentru căci aducea pîine și vin jărtvă lui Dumnezeu, carele era închipuire dumnezeeștilor taini.

Și noi cum vom numi cu nevrednicie pe preoții noștrii carii în toate zilele aduc, nu închipuirile, ci adevărul, nu umbrele, ci acelaș trup și sînge a mîntuitoriului nostru,
f. 155 Dumnezeu. Cu cît / mai vîrtos decît Melhisedec iaste acesta asémene cu fiiul lui Dumnezeu? Cu adevărat, nu poate afla mintea gînduri, nici limba cuvinte, pentru ca să vădească măririle acestor mici.

Și cu acéstia toate, ce cinste le face lumea? Au să zic mai chiar, care obide n-au de la oameni, de la creștini și de la fiii lor cei duhovnicești? „Cu tot sufletul tău téme-te de Domnul (poruncéște Sfîntul Duh la al 7 cap a lui Sirah) și pe preoții laudă". Și iarăș: „Temé-te de Domnul și slăvéște pe preotul". Și iaste cineva să o facă aceasta? Iaste cineva să aibă cucerie către preoț, să-i cinstească, să-i slăvească?

---

1 dar C // 2 acestași B // 3 să să pɔgoare C, N // 5 aseminare N / zilile N // 6 jărtevnic B, jărtvenic C, N // 7 ci pune C, N / supt datorie cuvintele lui B, C / cuvintile N // 7—8 și cu rugăciunile soarile cel de taină C // 7 rugăciunile N // 8 soarile N / însuși C, N // 9 să să pogoare C, N // 10 întîmplările *ad. și* féliul B / să facă N, C / iar C // 12 ce] ci C, N / *șters* peste tot anul C / zilele B, zilile C, N // 12—13 *șters* cînd el va vrea și în ce loc va pohti C // 13 Și nu] *șters și ad.* Deci au nu C // 14 care C // 15 marile N // 17 carile N // 18 cum nu vom putea numi C / vrednicie B, C, N / pre B, pă C // 20 umprile B, C, N // 22 asemene C, N // 23 gîndului C, N // 25 acestea C // 27 fii C / Că tot sufletul B / *lipsește* tău B // 28 *fără paranteze* C // 29 al lui Sirah C / iarăși B // 30 pă C // 31 *ad. marginal* Iaste B / preoți B, C //

În légia véche atîta de mare socotiia necinstea preoților cît însuș Dumnezeu au dat poruncă, precum scrie la a Dooa lége, în 17 capete, ca de va îndrăzni cineva, cu semeție să necinstească pe preot și să nu asculte porunca lui, omul acela să se dea morții.

Acuma dară a cîtă osîndă socotiț că sînt vrédnici cei ce îndrăznesc, cu atîta semeție, de fac necinste preoților, a sfintei beséricii noastre, carii covîrșesc și în dar și în vred-
f. 155v nicie și în putére, / pe preoții legii vechi.

Pentru marele Antonie scrie în viața dumnezeescul Athanasie cum că măcar că era atîta de mare și vestit întru bunătăți, că să cutremura de el dracii și hiarăle pustiiului i să suppunea, iar cînd vrea întimpina vreun preot îș pleca genunchele înaintea lui și nu să scula de la pămînt pînă nu-i săruta întîi mîna și să ia de la el blagoslovenie. Și acum nu Antonii, nu sfinți, ci oameni netrébnici și păcătoși, nu numai să priimească să sărute mînă de preot, ce pornesc asupra lor cu atîta semeție limbilor céle slobode, de-i dojenesc, de-i înfruntează și-i necinstesc. Și iaste aceasta credință dumnezeiască, sau faptă creștinească?

Mi să pare că auz pre mulți de-m dau răspuns cum că preoții nu sînt ca preoții acei vremi. Aceia, zic, era cu fapte bune, aceștea sînt înrăutățaț; aceia era cuciarnici și aceștea léneși. Aceia era postnici, aceștea sînt bețivi; aceia era făr'de răutate și aceștea vicléni. Aceia era toți duh și aceștea toți trup și pentru acéia cu dreptate să și necins-
f. 156 tesc / de lume (trebue dară să nu avem preoție nicidecum, ci să fim ca dobitoacele céle necuvîntătoare).

Însă eu voi zice cum că cu adevărat bună pricină iaste aceasta și așa să fie. Numai întîi voiu zice și eu, cu sfînta *Scriptură*, fieștecăruia: „Cine te-au pus pre tine boiarin și judecătoriu preste noi?“ Și iarăși împreună cu mine

1 legea C, N / necinstia B // 2 însuși C // 4 pă C // 5 să să dea C, N // 6 dar C / socotiți B, C // 8 biséricii C / vrednicie și putere B // 9 pă C // 10 marile C, N / viiața B, C, N // 12 hiiarăle B, N // 13 supunea C,N, *ad. și* pleca A/iară N/ întîmpina C // 14 genunchile C, N, genunele B// 15 întîiu C, N// 17 păcătos B/ serute B/mîna B // 18 ci pornesc B, ci să pornesc C, N / a limbilor C // 19 dojănesc C, N // 20 faptă creștinească] sfat creștinesc C // 22 preoții noștri N // 23 înrăutățați B, C, N / cucérnici B, N / cucernici C / aceștia B // 24 léneș B / aceștia B // 25 fără C, N / ceștia B // 26 aceștia B / toț B // 27 *lipsește* de lume C, N / dar C / preoți C, preoții N // 27—28 *fără paranteze* C // 28 dobitoacile C, N // 29 *lipsește* voiu zice C, N / cum că adevărat B // 30 întîiu N, B // 31 *ad. marginal* Eșirea, cap 2, stih 14 A, B, N, *între paranteze* C / boiariu C //32 judecător C / iarăș B, C //

zice sfîntul Pavel: „Tu cine ești cela ce judeci pre sluga streină?“ Și la al 2 cap către evrei, zice: „Și gîndești, o, oame, cela ce judeci pre ceia ce ca acéstia fac și făcînd acéstia că tu vei scăpa de judecata lui Dumnezeu?“ Cine au dat volniciia aceasta mirénilor, să înfruntéze pe preoț, să ia seama petrecaniia lor să viclenească la faptele lor? Nu era împărat — și împărat creștin — marele Constandin? Iar cînd i-au spus pentru un preot, cum să petréce viață rea și preacurvească n-au vrut să-i cérce, nici să-i iscodească viața și fapta lui ci, ca un iubitoriu de Hristos, ce era, au zis: de aș vedea cu ochii miei pe preotul să facă păcatul, l-aș acoperi cu cabanița mea. Și iară, la săborul / f. 156v cel dintîi de la Nichea, aducînd oarecarii o scrisoare împotriva unor preoț și episcopi, n-au vrut fericitul nici cum să o cetească, ci îndată au rupt-o și au băgat-o însuș în foc, de au ars și au zis și acéste cuvinte vrédnice de pomenire: să nu dea Dumnezeu să judec eu vreodată pe preoții lui Dumnezeu.

Deci acum acéia ce n-au făcut un împărat atîta de mare și atîta de sfînt, cum îndrăznéște să o facă un om de rînd, un om păcătos, nenorocit și nevrédnic?

A dooa răspunz: acéste greșale, ce ziceți că au preoții, oare din copilărie le-au avut, au le-au cîștigat după ce au luat preoțiile? De le-au avut din copilărie, vina nu iaste a lor, ci iaste a mirénilor, că n-au vrut să-i crească cu frica lui Dumnezeu, cu învățături folositoare și cu pilda lor cea bună. Iar de le-au cîștigat pre urmă, iară de la miréni le-au luat și de la dînșii au învățat răutatea, că ei n-au născut preoț, ci miréni. Și pentru ce nu clevetiț înșivă pre voi și să vă înfruntaț că aț dat pricină rea? Ce necinstiți pe preoț carii, de s-au făcut ucenici răi, s-au făcut pentru căci / f. 157 au avut pre voi dascali răi? Însă eu mă voiu uni cu gîndul vostru și acéstia ce ziceți pentru preoț zic și eu că iaste așa. Însă să ascultaț o pildă.

---

2 striină N / al doilea C / *șters* Și gîndești C / *lipsește* o B // 3 acestea C // 4 acestea C/ *după* acestea *ad.* gîndești C // 5 pre C / preoții B, preoți C // 6 faptile C, N // 7 marile N / Costandin B, C // 9 viiață B, C, N // 10 viiața B, C, N / iubitor C // 11 pă C // 12 iar C / soborul C // 13 dintîiu C / Nicheia B, C / oarecarii C // 14 împotriva C / preoți B, C // 15 cetească] cinstească B, citească C, N // 17 pă C // 20 *șters* de rînd *și ad.* prost B // 22 ziceț B // 23 li-au avut N/ li-au cîștigat N // 24 luoat N // 27 li-au cîștigat N / pă urmă C / iar C // 29 preoți B, C / nu clevetiți B, C // 30 înfruntați B, C /ați dat B /Ci C / pă C // 31 preoți B, C // 32 dascăli C // 33 acestea C / preoții B, preoți C // 34 acultați B, C //

Evdoxiia, împărăteasa lui Arcadie, au fost înțeles cum că norodul de la Gaza nu petrec creștinéște, de vréme ci cei mai mulți să închina idolilor. Și zicea împăratului și-l îndemna să facă în tot chipul să-i suppue supt creștinătate, pentru ca să nu să necinstească împărăția și numele lui Hristos și al credinții. Iar împăratul Arcadie i-au răspuns: o știu eu aceasta de mult, cum că acel norod pleacă mai mult la închinăciunea idolilor, dară ce voiu să fac? Să cuvine să mă fac cum că nu-mi iaste în știre și să-i las să trăiască cum vor vrea, pentru căci are mare cîștig împărăției noastră din dările lor.

Acum dară, dintr-acest răspuns iau și eu pricină ca să astup gurile mirénilor acelora carii, cu atîta îndrăzneală iscodesc, cu tot denadinsul faptele lor, preoților. Ce ziceț voi, rîvnitorii, cum că preoții sînt răi și păcătuesc. Adevărat, f. 157v eu încă zic că păcătuesc. / Numai aceștea ce voi fi socotiț păcătoș, aceștea sînt cei ce vă dau blagoslovenii. Aceștea sînt cei ce vă sfințesc. Aceștea sînt cei ce vă nasc de a doa oară în baia sfîntului botez. Aceștea vă pecetluesc cu darul Duhului. Aceștea sparg zapisul păcatelor voastre. Aceștea vă împrietenesc cu Dumnezeu. Aceștea vă fac părtași cu trupul și cu sîngele Domnului. Aceștea sînt ce vă folosesc cu rugăciunile lor, la boalele voastre, la nevoile voastre, în viață, la moarte și după moarte.

Și nu căutați la atîta cîștig și bunătăți ce vă fac, la atîtea daruri, la atîtea faceri de bine ce vă împart, numai vă uitați cu atîta pizmă și cu atîta mînie la greșalele ce au, ca niște oameni ce poartă trup și viețuesc în lume. Dară pe cine vatămă preotul, de greșaște, au de face ceva neplăcut? Și de nu vatămă pre nimeni, ci mai vîrtos face folos norodului lui Dumnezeu și bésericii, pentru ce vă îndemnaț pentru un rău, carele nu va face pagubă, să obidiț și să necinstiț un bine ce vă dă atîta folos? Dară f. 158 ce voiu să zic? Răutatea cea multă / a lumii orbéște ochii

2 *șters* de vreme C // 4 supue C, N // 8 dar C / voi să fac B // 9 cum] nu C / nu-m iaste B, C // 12 dar C // 14 faptile C, N / *șters* lor B, N / ziceți B, C // 16 acéstia B / socotiți B, C // 17 păcătoși C / blagoslovenie B, C / Aceștia B // 18 *lipsește* Acestea sînt cei ce vă nasc C, N / de a dooară B, N, de a doară C // 20 *după* duhului *ad.* sfînt C // 21 împriitenesc B, împrietinesc C / Aceștia B // 22 Aceia C, N // 23 boalile C, N // 24 viiață B, C, N // 26 atîta $^{1-2}$ B, C, N // 27 greșalile C, N // 28 Dar C // 32 îndemnați B, C / carile N // 33 obidiți C / necinstiți B, C / Dar C //

a fieştecăruia şi nu lasă să se uite la păcatul cel mare ce face, cînd necinstéşte unul dintru aceşti mici.

Însă zice chiar marele Zlatoust, la al şatptesprăzécelea vorbă ce face *Evanghelia* lui Mathei: „Cei ce ţin locul lui Hristos sînt preoţii şi cel ce cinstéşte pe preotul lui Hristos pe Hristos cinstéşte"; iar cel ce sudue pe preot, pre însuşi Domnul nostru sudue şi necinstéşte; că Hristos pe preoţ au lăsat în locul lui ispravnici în besérica sa (şi de vréme ce un boiar nu poate suferi să-i necinstească cineva pe ispravnicul său, carele îl va lăsa la niscai case a lui), dară Hristos cum va putea suferi?

Şi la cea de apoi, ce dar socotiţ că vor lua unii ca aceia şi în această viaţă şi în céialaltă? N-aţ cetit vreodată în sfînta *Scriptură* ce s-au întîmplat lui Noe cînd au băut şi s-au îmbătat? S-au dezbrăcat de tot în casa sa şi dormiia şi au văzut fiiu-său Ham goliciunea lui şi, în loc de a-l acoperi ca pre un tată, au eşit afară şi l-au grăit de rău
f. 158v cătră fraţii lui. / Iară aceia, ca nişte înţelepţi şi cuciarnici au mers de au acoperit goliciunea tatălui lor, făr'de a-şi întoarce féţele lor, să-l vază. Şi dintru aceasta ce au urmat? „Şi să trezvi (zice *Scriptura*) Noe din vin şi cunoscu cîte îi făcu lui feciorul lui cel mai tînăr şi zise: blestemat Ham, feciorul, slugă va fi fraţilor lui, de vréme ce mi-au făcut aceasta Ham şi m-au grăit de rău în lume. Să fie blestemat şi el şi copii lui şi averile lui; stăpînire să nu ia, în viaţa lui, ci să se facă slugă suppusă fraţilor lui". Atîta au zis bătrînul Noe şi pînă astăzi şi în véci va fi, pururea, blestemat neamul lui Ham.

Şi aceasta socotiţi, feţii miei iubiţ, că să va întîmpla şi la cei ce obidesc pre unul dintru ceşti mici. Iar iubitorii de Dumnezeu şi creştinii să se păzească de clevetirea cea preoţească, pentru ca să cîştige blagosloveniia lui Sim şi a lui Iafeth, caré rugăm să vă dăruiască milostivul Dumnezeu şi în această lume şi în cea viitoare. Amin. /

---

1 să să uite C // 2 *după* necinstéşte ***ad. maginal*** pre B // 3 chiiar C, B, N / şaptesprezécelea B, 17 C, N // 4 vorbă] cuvînt C / ***Evangheliia*** B, C // 5 pă C // 6 iară N / pă[1-2] C / cinstiaşte B / însuş B, C // 7 pă C / preoţi B, C // 8 biserica C / ***fără paranteze*** C // 9 boiariu N / pre C // 10 carile N / nescai B / ale lui B, C, N / dar C // 12 socotiţi B, C / vor luoa N // 13 viiaţă B, C, N / citit B, N // 14 ***ad. marginal Facerea***, 9, 28 A, N // 16 fii-său C, fie-său N // 18 Iar C / cucérnici B, N, cucernici C // 20 a-ş întoarce B / féţile B, N, feţile C / să le vază N // 22 fecioru C // 23 fecioru C // 25 copii C / viiaţa B, C, N // 26 să să facă C, N / supusă C // 29 iubiţi B, C // 30 aceşti C / iară N // 31 creştini C // 33 care C //

f. 160 **CUVÎNT DE ÎNVĂŢĂTURĂ ÎN 26 A LUNII LUI OCTOMVRIE, ASUPRA CUTREMURULUI ŞI A MARELUI MUCENIC DIMITRIE IZVORÎTORIULUI DE MIR**

„Şi iată cutremur mare să făcu în mare, cît să acoperiia corabiia de valuri".

Precum un tată din ceşti pămînteşti, fiind din sine bune şi drept, are firească dragoste a iubi pre toţ feciorii lui, tot într-o potrivă şi a-i cinsti tot întocma şi a le împărţi avéria şi bunătăţile lui, tot într-un chip, nedînd unuia mai mult şi altuia mai puţin, sau să iubească pre cel dintîi mai vîrtos decît pre cel de pre urmă, fără numai cînd însuş feciorul să va face mai ascultătoriu, sau mai neascultătoriu poruncilor tătîne-său; şi aşa cu acest mijloc, poate fi el pricina a înmulţi dragostea tătîne-său asupra lui, sau a o împuţina, precum pentru ascultarea aceasta şi neascul-
f. 160v tarea / ni-o însemnează în pildă Mathei evanghelistul, zicînd, cum că un om avea doi feciori şi unuia şi zicea să facă voia lui şi să făgăduia, iară nu o făcea; şi celuilalt îi zicea şi el nu să făgăduia şi făcea. Aşa iaste de bun şi de drept tatăl tuturor, Dumnezeu, cît toate zidirile, ca nişte faceri ale lui le-au născut şi bunătatea o face întocma, la toate, după vredniciia a fieştecăruia.

Drept acéia va să cinstiască pre îngeri, ca pe nişte zidiri mai aproape şi fără de trupuri, ce strălucesc cu nemurirea, va să cinstească pre oameni ca pre nişte chipuri ale sale, va să cinstească şi céle neînsufleţite, adecă ceriul şi pămîntul şi toate cîte-s pre dînsul.

Şi iaste cinstea cea mai aleasă la acéstea toate îndoită: cinstea cea dintîi au fost la venirea cea dintîi pre pămînt a lui Hristos, iară a dooa cinste va să fie la înfricoşata a dooa venirea lui. Deci cu venirea lui cea dintîi au slăvit pre îngeri, căci au învrednicit pre Gavriil a fi slugă întîi
f. 161 la taina purtării de grijă, iar célialalte / mulţimi de îngeri

1 de învăţătură] al doilea C / a lunii] ale B, C // 2 la marele mucenic C // 3 izvorîtoriul B, C, izvorîtorului N / mair C // 5 *ad. marginal* Mathei, 8 A, B // 7 toţi B, C // 8 *lipseşte* tot[2] C // 9 averea C, N / unu N // 10 pre] pă C / dintîiu B, N // 11 vîrtos] mult C / de pre] dupre C / pre] pe B / însuşi C // 12 ascultător C / *ad. marginal* sau mai neascultător B / neascultător C // 14 dragostia B // 16 *ad. marginal* Mathei 21 A, B // 18 iar C // 21 li-au născut N // 23 cinstească B, C, N / pre nişte C // 24 făr' de trupuri C // 26 adică C // 28 acéstia B, aceasta C, N / îndoite B, C, N // 29 cinstia B / dintîiu [1-2] B, N // 30 iar C // 31 dintîiu B, N // 32 întîiu B, N // 33 celelalte C, N / mulţime C, N //

la naşterea lui cea sfîntă, din preacurata Fecioară, lăudînd pre Dumnezeu şi zicînd: „Slavă Dumnezeului celui din nălţime şi pre pămînt pace".

Pre oameni încă i-au cinstit cu dragostea, precum zice preaînţeleptul Pavel, la 5 capete către romani, că: „Vrăjmaş fiind, ne-am împăcat cu Dumnezeu, prin moartea fiiului lui, cu mult mai vîrtos fiind împăcaţi ne vom mîntui întru viaţa lui". Aşijderea şi célialalte toate le-au cinstit Dumnezeu, ca toate să le aducă supt un cap în domnul nostru Iisus, precum zice iarăş Pavel, la capul cel dintîi către efeséni, adecă: „Arătîndu-ne noao taina voii sale după bună plăcéria sa, caré au pus mai înainte întru dînsul, spre isprăvniciia plinirii vremilor, ca toate să le adune supt un cap, întru Hristos, céle din ceriu şi céle de pre pămînt, întru dînsul". Şi iarăş una cîte una le-au cinstit cu oarecare podoabă ce le-au dat; văzduhul le-au cinstit cu pogorîrea îngerilor şi a Duhului Sfînt, că au trecut printr-însul; apele céle dulci / f. 161v le-au cinstit cu sfîntul botez; pămîntul l-au cinstit cu cutremurul, cu deşchiderea mormintelor şi cu înviiarea morţilor. Urma, drept acéia, să cinstească şi marea cea sărată; şi au cinstit-o cu turburarea cutremurului.

„Şi iată, cutremur mare să făcu în mare". Pentru cutremur spun filozofii ellinilor cum să se fie făcut din amestecarea stihiilor, zicînd unii într-un chip, alţii într-alt chip, fieştecarele după putéria sa, scoţînd însă de la mijloc pre Dumnezeu, carele iaste pricina cea dintîi. Ci noi, acum, de această dată, vom lăsa într-o parte céle ce au zis Anaxagora, Aristotel, Dimocrit şi Anaxament şi vom créde mai vîrtos pre dumnezeescul filosof, pre David, carele zice: „Cela ce caută pre pămînt şi-l face de să cutremură şi, întorcîndu-şi faţa, să vor turbura".

Drept acéia, socotind şi noi a fi pricina cea dintîi a cutremurului Dumnezeu, avem să zicem la această vorbă

---

2 *ad. marginal* Luca 2, A, B // 4 dragoste B // 5 Vrăjmaşi C / *ad. marginal* romani 5 A, B, N // 8 viiaţa B, C, N / celelalte C, N / li-au cinstit N // 10 iarăşi B, N / dintîiu B, N // 11 *ad. marginal* efeseni 1 B adică C/ voi sale C // 12 plăcerea C, N / care C. N / mai nainte C, N // 14 într-un Hristos B, N // 16 li-au dat N // 17 li-au cinstit N // 20 învierea C // 21 au cinstit C, N // 24 elinilor C, N / să să fie făcînd C, N // 25 *ad. marginal* alţii într-alt chip B //26 fieştecare C, fieştecarile N // 26 putérea B, N, puterea C // 27 carile N / dintîiu B, N // 28 célia B / Anaxamen B // 30 carile N, care C / *după* zice *ad.* Psalm 103 C, *ad. marginal* A, B // 32 întorcîndu-ş B // 33 dintîiu B, N //

3 lucruri: întîi, pentru ce să se facă cutremurul în mare; a dooa, pentru ce să doarmă Hristos în corabie; a treia pentru ce să lase pre ucenici să se turbure.

f. 162 Şi zicem la cea dintîi. / Marile Dumnezeu, în *Sfînta Scriptură*, îndoit să zice a fi în lucrare: spre chivernisirea neamului omenescu, certînd şi miluind. Certînd însemnează la Isaia în 9 capete, unde spune urgiia lui Dumnezeu cea multă asupra lui Israil, zicînd: „Şi au luat Domnul de la Israil capul şi coada", mare şi mic, într-o zi. Şi, miluind, iară la Isaia mărturiséşte lui Dumnezeu, însuş Israil zicînd: „Bine te voiu cuvînta, Doamne, căci te-ai urgisit asupra mea şi ai întors mîniia ta şi m-ai miluit pre mine". Pentru urgiia lui Dumnezeu zice şi prorocul David: „Tinerii lor i-au mîncat focul şi fétele lor nejăite era; preoţii lor de sabie au căzut şi văduvele lor nu s-au tînguit". Iar pentru mila lui Dumnezeu zice la Psalomul 68: „Ascultă-mă, Doamne, că e bună mila ta, şi după mulţimea îndurărilor tale, caută asupra mea".

Şi, de vréme ce am zis că Dumnezeu iaste îndoit în lucrare, spre chivernisirea oamenilor, amîndoao cu înţelepciune le lucrează. Iar încăş zic şi aceasta cum că, de demult, Dumnezeu mai mult să arăta cercetătoriu şi certa lumea cu armele stihiilor, adecă cu focul, cu văzdu-
162v hul, cu apa / şi cu pămîntul acesta, carele este maica tuturor oamenilor.

Cu apa au certat pe vrémea lui Noe, cînd au făcut potopul şi au înecat tot trupul, de la om pînă la dobitoc, precum zice Moisi la al 7 cap. Cu focul au certat pre sodomiténi în zilele lui Avraam, arzîndu-le cetăţile lor, precum zice la cartea Facerii, la 19 capete. Cu pămîntul au certat pe vrémea lui Moisi, pre Core şi pre Dathan şi pre Aviron, pre carii, crăpînd pămîntul, i-au înghiţit şi pre toţ cîţ era cu dînşii, precum zice la cartea Numerelor. Cu văzduhul au certat pre faraon cel vîrtos la cerbice, că prin sila vîn-

---

1 întîiu B / să să facă C, N / cutremurul în mare] cutremur mare C / cutremur în mare N // 3 să să turbure C, N // 4 dintîiu B / Marele B, C // 7 Isaiia C, N / spune pentru urgiia N // 8 *ad. marginal* Isaiia 9, 14 A, B / au luoat N // 10 iar C / Isaiia B, C, N / mărturiséşte mila N // 12 *ad. marginal* Isaia 12 A, B // 13 prorocu C / tinerei N / *ad. marginal* Psalm 77 A, B // 14 fetile C, N // 15 *lipseşte* lor[2] B // 16 iară N / Psalm B, Psalmul C / Ascultă B // 20 amîndooao B // 21 iară N / încăşi B, N // 22 mai de demult C, N / cercetător C // 23 adică C // 24 carile N / iaste C, N // 26 pă vremea C // 29 zilile C, N // 30 cap C // 31 pă vremea C // 32 toţi B, C / cîţi B, C // 33 Numerilor B, C, N / *ad. marginal* Arithmoi 16 A, B //

tului de la Austru l-au înecat în Marea Roşie, cu toată călărimea lui, precum zice la 14 capete, la Eşire.

Drept, acéia, de demult era Dumnezeu mai mult Dumnezeul răsplătirilor, iar acum iaste al milii şi al îndurării; şi pentru acéia lucrează cu acéliaş stihii, ca să arate mila lui cea bogată: apa, prin botez, pentru ca să înéce păcatele; focul prin limbile céle de foc, la pogorîrea Sfîntului Duh f. 163 asupra capetelor sfinţilor apostoli; pămîntul / prin sfînta naşterea lui din fecioară, în peşteră şi prin umbletul şi prin moartea cea de pe cruce şi prin îngropăciune şi prin înviiarea din morţi; văzduhul, prin înălţarea la ceriu.

Acéste îndoite lucruri vrînd să le arate astăzi, face cutremurul cel mare ce povestiaşte Mathei evanghelistul zicînd: „Şi iată cutremur mare să făcu în mare", cu cutremurul să dea puţină certare, ca cum ar fi arătat cu aceasta cum că acesta însuş au fost şi de demult, carele certa prin stihii şi cu certarea să arate mila lui. Că zice: „Atunce certă vînturile şi marea şi să făcu linişte mare". În mare face cutremurul, pentru ca să cunoască toţi cum că a lui iaste marea şi el au făcut-o pre dînsa: „Şi uscatul mînile lui l-au zidit". Şi încăş, să nu gîndească lumea cum că numai pre pămînt să ocoléşte putéria lui Hristos Dumnezeului nostru, ce în toată zidirea, neocolit lucrează putérea lui, ca a unui stăpîn: „Tu stăpîneşti putéria mării şi turburarea valurilor ei tu o îmblînzeşti".

A dooa, pentru ce să doarmă în corabie, zice Mathei, f. 163v cum că Hristos / dormiia, iar Marco zice: „Şi el era la cîrmă, dormind pre căpătîiu". Şi oare pentru ce, dormind, să se facă cutremurul? 3 lucruri socotesc că urma să se facă, de ar fi fost deşteptat: întîi urma să nu să facă cutremur; a dooa, de ar fi fost deşteptat urma că de ar fi început puţin oarece cutremurul, îndată l-ar fi încetat, că de nu l-ar fi încetat îndată ar fi zis cei ce era de faţă, cum că nu poate; a treia, ca de ar fi fost deşteptat, nu l-ar fi

---

2 cap C // 5 aceleaşi C // 6 păcatile C, N // 7 Duhului Sfînt B, C // 8 capetilor C, N // 10 de pe] după B, C // 11 învierea C // 13 povesteşte B, N, povesteşte C // 15—16 *lipseşte* cu aceasta cum că acesta B // 16 au fost însuş C, N / carile N // 17 Atuncea B, C, N // 20 mîinile B, C / *ad. marginal* Psalm 94 A, B // 21 încăşi C // 22 puterea B, C, N // 23 ci B, C, N / putiaria B, puterea C, N / ca a unui] ca unui B, C // 24 putérea B, C, N // 25 *ad. marginal* Psalm 88 A, B // 27 iară N // 29 să să facă C, N // 30 să să facă C, N / întîiu B, N / cutremurul C, N // 34 a trea N / că N //

rugat ucenicii și să-i zică: „Doamne, mîntuiaște-ne pre noi, că perim".

Iar încăș să mai zic și alta, ca doară s-ar mai cuveni. Domnul nostru Hristos, ca un Dumnezeu adevărat, iaste mai nainte cunoscătoriu și cunoștea împuținarea credinții ce avea apostolii; și pentru aceasta au dormit și s-au depărtat să se facă cutremurul, pentru ca să se arate împuținarea credinții lor, ca să-i cérte puținel și să-i înfruntéze. Căci de ar fi crezut deplin să cuveniia să nu zică cuvintele ce au zis, nici să se teamă, ci să socotească cum că Domnul nostru și cînd doarme mîntuiaște, după cea desăvîrșit putiarea dumnezeirii lui; și să cuveniia să zică: de vréme ce Domnul iaste cu noi, ce rău poate să ni să f. 164 întîmple? / Că zice fericitul Pavel, la 10 capete cătră romani: că tot oricarele va chiema numele Domnului, să va mîntui, necum să-l aibă înaintea ochilor pre Hristos, ci numai avînd credință curată și chiemînd preacinstit numele lui să mîntuiaște de nevoi. Dară ei, că-l avea și cu lucrul și cu numele?

Deci pentru acéia Domnul nostru au înfruntat necredința lor și drept acéia le-au arătat de față boala lor cea sufletească, adecă puținica lor credință, cu acea puțină înfruntare, zicîndu-le: „Ce sînteți fricoși, puțin credincioșilor?" Apoi, sculîndu-se, au certat vîntul și marea.

Socotiț, iubiții miei, de vedeț purtare de grijă vindecătoare a dohtorului celui ceresc, dohtorul cel desăvîrșit. Întîi curătéște ranele de carnea cea putredă, apoi pune erburile céle vindecătoare. Nu voiu lenevi a zice cum că de n-ar fi tămăduit necredința, n-ar fi încetat cutremurul și să facă liniște. Și această taină ascunsă și acoperită o f. 164v socotesc și de pe alte minuni ce au făcut / domnul nostru Hristos, ca și slăbănogului; că i-au zis întîi: „Cutează fiiule, iartă-ți-să păcatele". Au scos și de la el întîi putre-

---

1 mîntuești-ne C / *lipsește* pre noi C, N // 3 iară N / dooară B, doar C // 5 cunoscător C // 6 au adormit C // 7 s-au dăpărtat C / ca să arate B // 10 cuvintile N // 11 mîntuește C //12 putéria B, puterea C. N // 14 cap C / *ad. marginal* romani 10 A, B //15 oricarile N / chema C //16 necum] precum B // 17 chemînd C //18 mîntuește C / Dar C //19 lucru B // 21 li-au arătat N // 22 adică C / credința C, N // 23 fricoș B / puțini C // 25 Socotiți B, C, N / vedeți B, C / purtarea B // 26 doftorului B, C. N / doftoriul B, N, doftorul C // 27 Întîiu B, C. N / ranile C, N //28 erbile C// 30 și să să facă C, N // 31 de pe] dupe C, N// 32 întîiu B, N / 33 iartă-ți-să] iartă-ți-se ție B, iartă-ți-să ție C, iarte-ți-să N / păcatile C, N / *ad. marginal* Mathei 9 A. B, *lipsește* C / întîiu B, C, N //

junea păcatelor, apoi îi zice: „Scoală, ia-ți patul tău și mergi în casa ta".

Să nu vă pară lucru de minune căci am zis pentru apostoli cum că au avut puțină credință, căci acea frică ce avea ei le dovedéște credința, precum și cînd au întrat în corabie, cătră Vithsaida, unde s-au și temut noaptea, că-l vedea pre Hristos ca o nălucă și s-au spăimîntat și pentru ce zice Marco evanghelistul că nu înțeléseră din pîini, căci era inima lor împietrită. Și aici iară așa: frica și cuvintele ce zicea cătră Hristos arăta necredința lor, „Deșteaptă-te — zice — că ne înecăm". Iară Hristos le zice: „Ce sînteți fricoș, puțin credincioșilor".

Oare ce socotiți iubiții miei, puteț dară zice cum că acéste cuvinte sfinte să fie fost goale, numai dojănicioase? Ba. Ce numai cuvintele acéstia asemăna erburilor celor amară ce dau dohtorii cei aleș, carele la gust sînt amară și
f. 165 oțăroase, iar apoi au lucrare putérnică / a trage veninul și flegmele și să curățe trupul de toate răutățile și să mijlocească sănătate. Așa era cuvintele blagoslovitului Iisus, cuvinte de sănătate și de viață, măcar că era și puțin amară, precum zice fericitul Petru: „Doamne, cătră cine vom mérge? Cuvintele vieții de veac ai". Acéste cuvinte sînt încredințate cum că au rădicat necredința de la ucenici și cum au auzit necredința, au certat vînturile și marea și să făcu liniște mare.

Stau puțin de mă mir de aceasta. Oare pentru ce să cérte Hristos stihiile céle neînsuflețite și nesimțitoare: marea și vîntul? Nu socotesc să fie certat Hristos stihiile, ci pre dracii aceia carii din depărtarea lui Dumnezeu lucrează unile ca acéstia, spre ispita noastră. Și de pe ce mă încredințez cum să fie așa? De pe cuvintele evanghelistului Marco, că au zis vîntului: taci, cuvînt carele era obicinuit Hristos să-l zică la draci, precum au zis în Capernaum la omul cel ce avea duh necurat și la omul ce au adus pre

---

3 am] au C // 4 puținică B // 7 ca pre o nălucă C, N // 9 pîne B / iar C // 10 cuvintile N / necridința B // 11 Iar C // 12 zise C, N / fricoși B, C, N / puțini B // 13 socotiți B, C / puteți B, C / dar C // 15 Ci B, C, N / cuvintile N / acestea C, N / asămîna C, N // 16 doftorii C, N / aleși B, C, N / carile N // 17 iară N // 18 curăță C, N // 20 viiață B, C, N // 22 *ad. marginal* Ioan 6 A, B // 30 acestea C, N / de pe] dupe B, N / după C // 31 După B, Dupe C / cuvintile N // 32 carile N / *ad. marginal* Luca 4 A, B // 33 ce au adus] cel ce au dus B //

fiiu-său și avea duh mut și surd, precum spune Mathei că tot cu acel cuvînt: taci, au certat vînturile și marea. /

f. 165v A 3 întrebăciune, pentru ce să lase pre ucenici să se turbure.

Din ceput, Iisus Hristos, Dumnezeul nostru, carele s-au făcut om, pre sfinții lui ucenici și cu cuvinte și cu fapte îi învăța să petreacă în strimtorime, în scîrbe și în ispite, pentru ca să le arate cum că aceasta iaste calea cea adevărată, că întîi el, din ceputul vieții lui au pătimit goane, scîrbe și ispite, pînă la moarte. Drept acéia, le zicea și lor: „Vă vor da și pre voi în scîrbe și vă vor ucide pre voi și veți fi urîț de toate limbile pentru numele mieu". Să se turbure i-au lăsat și să vie în nevoi, pentru ca să facă minunea mare și cu minunea să-i mîntuiască din puțina credință.

Și adevărat, pentru căci pricina minunii iaste mare și numai lui Dumnezeu să cuvine. Că-n-au făcut minunea cu toiagul, ca robul lui Dumnezeu Moisi, în Marea Roșie, sau cu cojocul, ca Elisei cu chiemarea lui Ilie, de au trecut Iordanul, sau cu chivotul, ca Iisus fiiul lui Navi, de au stătut apele lui Iordan de-o parte și de altă parte, ce nu-

f. 166 mai cu poruncă și cu certare, ca un stăpîn slugii / lui. Zise mării și vînturilor: taci și îndată au încetat. Și atîta i-au plecat pre ucenici minunea aceasta, cît să temură. Zice Marco: „Frică mare și zicea între dînșii: oare cine iaste acesta, că și vîntul și marea ascultă pre dînsul?"

Iară stau de mă minunez, cum putu fi aceasta, de s-au întîmplat astăzi să prăznuim 2 cutremuri de-o dată: unul ce s-au făcut în mare din depărtarea lui Dumnezeu, de draci, pentru ca să se îndreptéze puțina credință a ucenicilor, al doilea cutremur ce s-au făcut pre pămînt, din sălbăticiia și cruzimea inimilor lui Dioclitian și Maximian, păréchia dracului, pentru ca să se adeveréze credința cea multă a sfîntului, marelui mucenic Dimitrie, a căruia preznuim cinstita pomenire. Că atît cutremur au făcut

---

1 *după* Matthei *ad.* cap 8 C / *ad. marginal* Mathei 8, A, B // 3 a treia B // 5 Dumnezeul] domnul C / carile N // 7 strîmtorime B // 9 întîiu B, N / *ad. marginal* ceputul vieții lui au pătimit goane și B / *după* goane *ad.* și C, N // 10 *lipsește* scîrbe B // 11 vă vor da pre voi B // 12 urîți C / *ad. marginal* Mathei 24 A, B, *între paranteze* Matthei, 24 C // 13 vie] fie C / *ad. marginal* în nevoi B // 14 minune B, minuni C, N / mari C, N // 15 Și] Așa B / minune B / 16 *după* minunea *ad.* numai C, N // 17 ca] lui B // 18 chemarea B, C // 20 ci numai B, C, N // 23 ucenîți C // 24 Mare frică B / *ad. marginal* Marcu 4 A, Mathei 4 B // 26 Iar C // 28 dăpărtarea N // 31 Diocletiian B, Dioclitiian C / Maxmiian B, C // 32 păréche B, părechea C // 34 prăznuim B, C / atîta B, C, N //

și atîtea valuri sălbatece au pornit asupra blagoslovitei corăbiei lui Dimitrie cît siliia să între întru céle mai din lăuntru ale fericitului său suflet, să-l cufunde, neștiind turbații aceia de oameni, ca niște fiară sălbatece, cum că Dimitrie nu era corabie deșartă, ci avea catarg bun și f. 166v corăbiiar / vrédnic și vétrile iscusite și cîrmaci foarte învățat.

Catartul era cinstita cruce, întru carea să lăuda că iaste pururea tare și nou și poate să rabde vînturile Duhului Sfînt, întru inima lui; căci îi da atîta îndrăzneală fericitul Pavel, după cum scrie la 6 capete cătră galaténi: „Mie să nu-mi fie a mă lăuda, fără numai în crucea domnului nostru Iisus Hristos". Iar mai vîrtos cuvîntul domnului Iisus, ce zice în sfînta *Evanghelie*: „Și cine nu va lua crucea sa și să vie după mine nu iaste mie destoinic". Iar corăbiiariul iaste știut de toț cum că altul nu era numai însuș Hristos, foarte învățat întru călătoriia cetății cei cerești, căci de acolo iaste; și moșiia lui iaste ceriul, precum zice la Ioan în 18 capete: „Împărățiia mea nu iaste din lumea aceasta"; și la al 6 cap: „Eu sînt pîinea cea vie, carea s-au pogorît din ceriu".

Acesta însuș era întru adîncul sufletului lui Dimitrie, lăcuitoriu și cînd îl vedea puțin că să înfricoșa, îi zicea: „Dimitrie, tu ești oaia mea și foarte bine te cunosc, că urmezi f. 167 după mine; nu te téme, că nu te va / răpi nimeni din mîna mea. Și-ț voiu da ție viață vécinică și acolea unde vor să pătrunză trupul tău cu sulițele, eu sînt: loviturile tale le voiu primi eu și nu te voiu lăsa să aibi durori. Aleargă curînd, că ai vréme bună. Eu am umplut vétrila credinții tale cei curate, cu duhul mieu cel sfînt. Dimitrie fă-te părtași morții méle, că te voiu face părtași și învierii méle; cu duhul lui Dumnezeu petreci în patemi, pentru aceasta fiiul lui Dumnezeu ești. Nu voiu lăsa să aibi duhul robiei spre frică, ci-ți voiu da duhul moștenirei fiești, carele să mărturisească cum că ești fiiul lui Dumnezeu și, ca un

1 sălbatice B, C, N // 2 corăbii C // 4 hiiară B / fiiară N / sălbatice N // 5–6 catarg și corăbier vrednic C, catarg și corăbiiariu vrédnic N // 6 vétrele B / cîrmaciu C, N // 8 care C // 13 iară N / *ad. marginal* Galateni 6 A, B // 14 luoa N // 15 dăstoinic C / corăbiiarul B, corăbierul C // 16 toți B, C, N / însuși N// 19 Ioann B / *ad. marginal* Ioan, 18 A, B, N // 20 care C // 22 însuși C // 23 lăcuitor C // 26 viiață B, C, N // 27 sulițile C, N / lovitorile C // 29 vetrela B // 31 părtaș[1] B, C, N / părtaș[2] C, N / înviiarii B] împărății C, N // 32 patimi B, C // 34 robii C / sfrică B / ci-ț voiu da C / moștenirii B, C, N / carile N // 35 fiiu B //

fiiu al lui Dumnezeu, vei fi şi moştean lui şi moştean împreună cu mine, iubitul tău Hristos. Fiiul mieu, Dimitrie, vezi crucea? În inima ta am înfipt-o. Pre crucea aceasta dormu somnul patemii, a morţii, carea au mijlocit viaţa a toatei lumi; ce m-au deşteptat mila preaputérnicului Dumnezeu, cu înviiarea, pentru multa dragoste ce am cătră tine şi cătră toată lumea.

Furtunele acéstia şi cumplite valurile voiu înceta şi pre tine te voiu răpi din mijlocul lor. Ce vino după mine, f. 167v că am întors cîrma din partea cea / slobodă a deşărtăciunii, spre frumoséţele céle nemuritoare ale împărăţiei méle. Vino, prin moartea lui, în viaţa cea vécinică, să mă vezi şi să te veseleşti".

Drept acéia şi noi, smeriţii robii tăi, mare mucenice Dimitrie, te rugăm, de vréme ce într-atîta cinste te-ai învrednicit Dumnezeu, ca să te faci fiiul lui şi sfînta lui dreaptă să te ia şi să te sue întru împărăţiia lui, ca să te răsfeţ cu fericiţii îngeri, cuvîntul tău şi rugăciunea ta poate mult. Drept acéia adu-ţi aminte şi de noi, carii ne turburăm în furtuna cea mare a vrăjmaşilor şi în valurile deşărtăciunilor celor lumeşti şi de doarme Dumnezeu, adecă de să face ca cela ce doarme, şi nu va vrea să ne asculte, tu ai multă îndrăzneală ce-l deşteaptă şi te roagă lui tu, cel vrédnic, pentru noi, cei nevrédnici; tu, cel iubit a lui Dumnezeu, pentru noi, cei urîţi, pentru neascultarea şi nesupunerea poruncilor lui; tu, cel desăvîrşit priiaten a lui Dumnezeu, pentru noi, vrăjmaşii, pentru păcat.

Să încéteze furtuna şi să alinéze valurile, că iaste dator să facă voia ta. Şi fă această osteneală ca să ne aduni în corabiia ta, cea blagoslovită, cînd va răspunde preami- f. 168 lostivul / stăpîn să stăm de faţă, în zioa cea dulcea a răsplătirii, ca dinpreună să binecuvîntăm prealăudat numele Tatălui şi al Fiiului şi al Duhului Sfînt, în véci. Amin.

---

4 dorm B, C / patimii B, C, N / al morţii C / viiaţa B, C, N // 6 învierea C // 8 Furtunile C, N / acestea C / cumplitele C, N / valuri B, C // 9 Ci B, C // 11 frumoséţile B, frumuseţile C, frumuséţéle N / împărăţii C // 12 viiaţa B, C, N // 16 te-au învrednicit B, C, N / să te facă B / fiiu B, C // 18 răsfeţi B] veseleşti C // 19 poate mai mult C / Drept acéia] Deci C / ado-ţ A // 21 dăşărtăciunilor B, C // 22 adică C // 23 ci-l deşteaptă B, C, N // 24 *ad. marginal:* pentru noi cei nevrédnici N // 26 nesupunerea C, N / prietin C / al lui B, C // 27 pentru păcat] şi cufundaţii în păcate C // 28 datoriu N //

„Bine e cuvîntat cel ce vine în numele Domnului. Osanna întru cei de sus."

Astăzi ne povestéște Mathei evanghelistul istoriia zilei acestui sfînt praznic, întru care au întrat domnul nostru Iisus Hristos în Ierusalim, într-acesta chip zicînd: „Veni Iisus din Vithania la muntele Maslinilor și au trimis doi din ucenicii lui, zicîndu-le lor: Mérgeți în satul carele iaste înaintea voastră, și numaidecît veț găsi o asină legată și mînzul cu ia; dezlegîndu-o, o aduceți. Și de va zice voao cineva ceva, veț zice că acéstia Domnului trebuesc și numai decît le va trimite pre iale.

f. 168v Și acéstia toate au fost ca să se plinească ce / s-au grăit prin prorocul ce zice: Spuneț fétei Sionului, iată împăratul tău vine la tine blînd și șăzînd pre asină și pre mînz, fiiul cei de supt jug".

Ci noi, acum, de această dată, vom lăsa cuvintele evanghelistului într-o parte și vom zice numai pentru cuvintele prorocului carele zice: „Iată împăratul tău vine, blînd". Și nu numai singur acest proroc, ci toată ceata prorocească, cu un glas mărturisesc pre domnul Hristos a fi împărat și pentru această pricină îi zic Mesiia (adecă împărat, miruit).

Iar poate să zică cineva pentru Hristos, cum că cîtă vréme au fost pre pămînt, ce lucru de mărire împărătească au arătat? Sau ce pohfală au făcut? Unde-i sînt curțele? Unde-i iaste scaunul? Unde-i sînt gloatele și slugile céle împărătești? Unde-i iaste stema și podoabele și célialalte lucruri ce să cuvin împăraților? Adevărat, nici unele de acéstia n-au avut, căci împărățiia lui Hristos, nevăzută și nepreceputa, iaste vécinică și nemutată, iaste nebiruită și făr'de moarte, iaste cerească și sufletească iar nu pămîntească și trupească, precum însuș

1 Cuvînt al 4 la Dumineca florilor C // 3 Osana B // 4 zilii B, C, N // 6 într-acestaș C // 7 Vithaniia B, C, N / muntile C, N // 8 carile N // 9 veți găsi B, C // 10 aduceț C // 11 veți zice B / acestea C // 12 pre ele C // 13 aceste C // 14 Spuneți B, C, N / fétii B, N, fetii C // 17 *lipsește* acum C, N / cuvintile N // 19 cuvintile N / carile N // 20 *lipsește* singur C // 21 prooorocească C // 23 adică C // 24 ceneva B / *lipsește* că B, C, N // 26 *ad. marginal* împărătească N / pohvală C, N / Unde îi sînt C // 27 curțile N / gloatile C, N // 29 celelalte C, N // 30 unile B, C, N / acestea C / *după* Hristos *ad.* au fost C // 31 *ad. marginal* nevăzută și nepreceputa A, *lipsește* B / *după* nepreceputa *ad.* și C / nemutată] neclătită C / nepricepută N // 33 însuși B //

au zis înaintea lui Pilat: „Împărăţiia mea nu iaste din lumea aceasta".

169 Drept acéia, dascalul şi împăratul / acest ceresc toată lucrarea *Evangheliei* au numit-o a fi împărăţiia ceriurilor, adecă acéle ce sînt scrise în sfînta *Evanghelie* sînt cereşti şi dumnezeeşti, că ne îndreptează pre noi pre calea cea dreaptă ce mérge la împărăţiia ceriului şi cu duh ceresc ne întăréşte, învăţîndu-ne să petrécem viaţa cerească, pentru ca să cîştigăm şi lăcaşurile ei şi să ne facem desăvîrşit, dumnezeeşti şi cereşti. Şi de vréme, dară, ce iaste aşa, cu cuviinţă au numit domnul Hristos *Evanghelia* sa cu numele împărăţiei ceriului, pentru că nimic nu iaste într-însa alta, fără numai lucru ceresc şi dumnezeesc.

Drept acéia, pre împăratul acesta ca cu dégetul ni-l arată astăzi Zaharia prorocul zicînd: „Iată împăratul tău vine la tine blînd", pre care împărat văzîndu-l fariseii, de zavistie răpştiia asupra lui. Iar pruncii cei mici, fiind porniţi de Duhul Sfînt, cu glasuri de veselie îl măriia, zicînd: „Bine e cuvîntat cel ce vine în numele Domnului; Osanna întru cei de sus", care cuvinte să înţeleg: Mîntuiaşte-ne, drept acéia, pre noi, cela ce ai venit din nălţime. /

f. 169v Multe şi alése lucruri trebuesc a le săvîrşi împăraţii cei buni şi vrédnici; iar mai vîrtos au datorie să păzească pre norodul său de armele şi de stricăciunile vrăjmaşilor, care lucru şi datorie domnul Hristos foarte din destul l-au săvîrşit. Căci noi, fiind ocoliţ de 5 vrăjmaş nebiruiţ, carii stau de-a pururea împotrivă şi ne aducea la mare şi nevindecată stricăciune, cu preaputerniciia dumnezeirii, i-au biruit şi i-au omorît. Care vrăjmaş sînt aceştea? Păcatul, moartea, iadul, diavolul şi trupul.

Păcatul, prin vărsarea preascumpului său sînge l-au stins şi nu poate nimic să ne strice de nu ne va fi stăpînind vreo răutate. Moartea, carea s-au născut din păcat, precum zice fericitul Pavel: „Printr-un om au întrat păcatul în lume şi, prin păcat, moartea", ca un vrăjmaş nemilostiv

3 dascalul şi împăratul acest ceresc] împăratul ceresc C // 4 *Evanghelii* C / au] o au C, N / ceriului C // 5 adică C / céle N // 8 viiaţă B, C, N //10 dar C // 11 *Evangheliia* B, C, N //12 împărăţii C // 15 Zahariia B, C, N / prorocu C // 16 văzînd B / farisei C // 17 iară N // 20 Mîntiaşte-ne B, mîntueşti-ne C // 21 *lipseşte* din nălţime C, N // 23 iară N // 24 *lipseşte* pre N / norodu C / vrăjmaşului B // 26 ocoliţi N, B, C / vrăjmaşi B, C / nebiruiţi B, C // 29 vrăjmaşi B, C, N / aceştia B, aceştiia C // 30 diiavolul N // 32 ca să ne strice C / nu ne va fi] nu va fi B //33 care C//

ce iaste asupra noastră, cu moartea lui au omorît-o. Iadul, carele iaste plata cea desăvîrşit a păcatului, prin pogorîrea lui într-însul l-au deşărtat şi l-au sfărîmat. Pre diavolul, ca pre un începător tuturor păcatelor şi f. 170 muncitoriu sufletelor noastre, / l-au legat şi l-au îmbeznat întru prăpăstiile céle mai adînci ale iadului. Trupul prin patemile sale şi prin răstignirea cea de pe cruce de patemi l-au domolit şi l-au curăţit.

Şi, cum că ne-au mîntuit domnul Hristos de aceşti 5 vrăjmaş nemilostivi, ce am zis, putem să ne încredinţăm şi din mărturiile sfintei *Scripturi*. Că întîi, pentru păcat, Mihea prorocul zice: „Lepăda-va toate strîmbătăţile noastre şi va arunca toate păcatele noastre întru adîncul mării". Aceştea sînt eghipténii cei sufleteşti carii, gonind pre fiii lui Israil, fură înecaţi şi omorîţi în Marea Roşie (adecă întru sîngele lui Hristos).

Pentru moarte zice apostolul Pavel, la cartea cea dintîi cătră corinthéni, în 15 capete: „În vrémea cea noao (adecă la vrémea învierii cei de obşte a trupurilor) vrăjmaşa moarte să va strica şi dintr-acéia zi înainte nu va mai avea loc întru oameni".

Pentru iad tot acestaşi apostol luminat arată, grăind: „Nimica păgubitoriu nu iaste acelora carii sînt întru Hristos Iisus, carii nu dupe trup, ci dupe suflet umblă".

f. 170v Pentru / diavolul însuş Domnul zice la Ioan, în 12 capete: „Acum iaste judecata lumii; acum mai marele lumii aceştiia să va lepăda afară".

Pentru patima trupului, putéria crucii minunat ne păzéşte, pre caré omul nostru cel vechiu s-au răstignit, după cum zice la rîmléni, în 6 capete: „Ca să se strice trupul, adecă tăriia şi putéria păcatului, ca de acum să nu mai slujim păcatului".

Că prin moartea lui, tuturor credincioşilor li s-au dat bunătate, cu care, prin duhul lui întărindu-să omul cel

---

1 *lipseşte* cu C, N / o au omorît B / carile N // 3 dăşărtat C // 4 diiavolul N / începătoriu C, N // 5 muncitor C / sufletilor N / noastre] voastre B // 6 întru] în C // 7 patimile B, C, N / pren N / de pe] după C, dupe N / patimi B, C, N // 9 ni-au mîntuit N // 10 vrăjmaşi B, C, N // 11 întîiu B, C, N /12 Micheia B, C, Miheia N // 13 păcatile C, N // 14 Aceştia B // 15 fii C / înecaţ B / omorîţ B //16 adică C // 17 apostol B // 18 dintîiu B, N // 19 *fără paranteze* C / adică C / vremia B // 20 dintr-acea C // 22 acestaş B, C // 23 păgubitor C // 24 după$^{1-2}$ B, C, după^{1} N // 25 diiavolul C, N / Ioann B / *lipseşte* în B // 26 marile B, C, N // 28 puterea C, N // 29 care C // 31 adică C / puterea C, N // 33 *ad. marginal* tuturor B // 34 întărindu-se B, C //

din lăuntru, pre omul cel dinnafară și vechiu să-l răstignească, împreună cu greșalele și pohtele sale și să îmbrace pre omul cel nou, carele iaste întru sfințiia și dreptatea adevărului.

Iară de vei pohti a cunoaște firea și năravurile acestui împărat, evanghelistul (tîlcuind cuvintele proorocului) le-au scris, zicînd: „Vine ție blînd". Oamenii pohtesc pre împărat a-i vedea înălțat întru trufie și să poruncească cu putére și cu groază mare. Iar precum grăiaște Solomon: „Mila și adevărul iaste paza împăratului și cu dreptatea /
f. 171 să întăréște scaunul lui". Aceasta iaste dară, lauda cea mare a împăratului nostru.

Bine au grăit de dînsul Zahariia, zicînd: „Vine ție blînd". Blînd zic, iar nu groaznic și înfricoșat; că n-au venit să rădice oști, sau să arunce dări preste noroade, sau să-i îngreuiaze cu lucruri mari și gréle, nici ca să ia bunătăț pămîntești, cela ce dăruiaște podoabe cerești. Ci au venit „ție blînd", adecă spre ocăr, spre necazuri, spre batjocuri, spre scuipări și spre bătăi a răbda; că trupul său, după cum zice Isaia: „L-au dat celora ce-l bătea și obrazul său scuipătorilor". Și încă atîta au fost blîndéțele împăratului acestuia și atîtea bunătăți ne-au adus noao printr-însa, căci vrînd ca să ceară apostolul ceva de la oameni, cu denadinsul îi jura pre dînșii, pre blîndéțele lui Hristos zicînd: juru-vă pre voi, fraților, pre blîndéțele lui Hristos.

Și de vréme ce toț urmează împăratului și ascultă de dînsul, căci să nu ne îndreptăm și noi viața noastră spre blîndéțele acestui împărat? Ce ținem în piepturile noastre mîniia hiarălor celor sălbatice și pohta izbîndirii, limba aspidei, gura șărpilor, cu caré toată zioa clevetim,
f. 171v batjocorim, / ocărîm, înjurăm și ne pohtim unul altuia răul și paguba.

După acéia pomenéște evanghelistul a fi săvîrșit ucenicii porunca Domnului și a fi adus asina, împreună cu mînzul

---

2 greșalile C / pohtile C, N // 3 *după* iaste *ad. marginal* făcut B // 5 Iar C// 6 *fără paranteze* C, *ad. marginal* cuvintele B, cuvintile N // 8 împărați B, C / înălțați B, C // 9 grăește C // 10 dreptate C, N // 11 dar C // 15 sau] au C // 16 îngreueze C // 17 bunătăți B, C / dăruește C // 18 ce au venit N / adică C / ocări C // 19 că] cu A //20 *între paranteze* după cum zice Isaiia C / Isaiia N // 22 blîndețile C, N / atîta C, N // 25 blîndéțile B, blîndețile C, N // 26 blîndéțile B, blîndețile C, N // 27 toți B, C // 28 viiața B, C, N // 29 blîndéțile B, blîndețile C, N / Ci C // 30 hiiarălor N / sălbateci B // 31 care C // 34 a fi] că ar fi C // 35 și a fi adus] de au adus C //

ei. Iară n-au lipsit aceia carii striga și zicea: ce faceț, dezlegînd mînzul? Care cuvinte nu s-au scris în deșărț de Marco evanghelistul, că cu acéstia au vrut să însemnéze cum că niciodată de acum nu vor lipsi aceia carii vor sta împrotivă apostolilor, cu cuvinte gréle și împrotiva celor ce vor urma lor și tuturor celor ce ar vrea să petreacă întru Hristos cu dreptate și să se nevoiască a întoarce și a învăța pre norod, spre bunătăți. Că așa iaste scris împrotiva binelui, rău și împrotiva vieții, moarte; așa și împrotiva dreptului, cel păcătos.

După acéia, Domnul, șăzînd pre asină, mergea în Ierusalim și toată cetatea, pornindu-să de dragoste, să bucura de o întrare fericită ca aceasta și cu ramuri de finic și de maslin l-au întimpinat, cu acélia propoveduind nu numai biruința, ce și mila lui. Și cei ce era aprinși de dumnezeiasca dragoste, așternea pre cale veșmintele sale, care feliu de cinste și de întîmpinare nu aflăm nicăiri să se fie făcut,/
f. 172 nici unui împărat biruitoriu. Iar acest feliu de cinste de pre urmă, sufletéște, o dau lui Hristos, carii, pre omul cel vechiu lepădîndu-l, obiciaiurile céle vechi, pentru mărirea lui Hristos a le lepăda, să nevoesc; care lucru, măcar că și într-altă vréme, iar mai vîrtos cînd iaste vrémea pocăinții, trebuiaște a-l face, ca, răstignind păcatul întru Hristos, împreună cu dînsul înviind întru înoirea vieții să umblăm. Drept acéia, de pohtim să facem această cinste și întimpinare Domnului, creștinéște, trebue să lepădăm mîniia, să scuipăm pizma, să stingem pohta izbîndirii, să gonim de la noi gura cea vicleană și buzele céle hulitoare, să lepădăm de la noi. Și de am luat cuiva, ceva, cu strîmbul, să-l dăm înapoi, a cui iaste. Și de sîntem însoțiți cu vreo soție oarecare, netrémnică și îndemnătoare spre lucruri réle și de acéia să ne lipsim. Căci toate acéstia sînt legăturile diavolului; că de nu vom face aceasta acuma, cînd avem atîtea pilde înaintea ochilor noștri și cînd ne în-

---

1 Iar C / faceți B, N // 2 dășărt C // 3 acestea C // 4 cari C // 5 împotrivă[1-2] B, C // 8 împotriva B, C // 9 împotriva [1-2] B, C // 12 cetatea] ceata C, N / pornindu-se B, C, N // 14 întîmpinat B, C / acelea C // 15 ci și B, C, N // 16 fel B // 17 întimpinare C, N / să să fie făcut C, N //18 biruitor C / fel B // 19 care C, N // 20 obiceiurile C // 19—21 *ad. marginal* carii pre omul cel vechiu lepădîndu-l, obiceiurile céle vechi, pentru mărirea lui Hristos B // 21 a lepăda B // 23 trebuește C // 25 *după* aceia *ad.* creștinește C / întimpinare B // 26 *lipsește* creștinește C / să lepădăm, trebue, mîniia C// 28 buzile C, N // 29 luoat N // 30 să dăm C, N // 31 *ad. marginal* oarecare N / netrébnică B, N, netrebnică C/îndămnătoare C//32 aceste C//33 diiavolului B, N//34 atîta C, N//

deamnă atîta învățătură bisericească — și încă tocma și moartea, crucea, piroanele, sulița, bătăile, scuipările, ocărîle, legăturile, încă și sîngele cel vărsat a lui Hristos—
f. 172v nu ne vor întoarce spre pocăință, / dară la focul cînd ne vom mai întoarce?

Și de vom vrea a prăznui, cu dragoste, patima și înviiarea Domnului și de pohtim a priimi destoinicéște pre Domnul cel ce vine spre mîntuirea noastră, trebue să lepădăm veșmintele omului celui vechiu, adecă să zdrobim și să sfărîmăm obiceaiurile și pohtele noastre céle vechi și așa îi vom face întimpinare priimită și cinstită. Și împreună cu pruncii cei mici, carii sînt făr'de răutate, să strigăm din inimă umilită, cu bucurie sufletească și cu cucerie: „Bine e cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului. Osanna întru cei de sus". /

f. 173 CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ ASUPRA OMULUI MORT[1]

„Nu plîngeț, că n-au murit, ci doarme." Așa au zis Fiiul lui Dumnezeu, cînd au văzut moartă în pat pre fata lui Iair, mai marele Sinagogului. Și așa zic și eu cătră înțelepțiia voastră, blagosloviților ascultători și cătră dumneata (cutarele) și cătră célialalte iubite rudenii, carii cu tînguiri și cu lacrămi vă întristaț împreună, pentru această de bun neam și cinstită cocoană carea s-au odihnit în Domnul.

„Nu plîngeți, că n-au murit, ce doarme." Fericitul ei sfîrșit iaste adormire, iar nu moarte. Drept acéia nu cére de la voi lacrămi, nu pohtéște suspinuri, nu priiméște întristăciune, nici plîngere. Vrédnici de plîns sînt limbile, că n-au credință, jidovii, că n-au botez, ereticii, că sînt despărțit din brațele biséricii; pentru căci aceștea adevărat mor, aceștea iau vécinica moarte, precum zice fericitul

1 besericească N / *lipsește* încă B / întocma B // 2 piroanile C, N // 3 ocărîle B, C, N / al lui B, C // 4 *lipsește* nu ne vor întoarce spre pocăință C / dar C / la focul] apoi B, *lipsește* C // 6 învierea C // 7 dăstoinicéște C, destoinicéște *ad. marginal și*: cu destoinicie B // 9 veșmintile N / adică C // 10 obiceiurile C / pohtile C, N // 11 întîmpinare C / *lipsește* Și C, N // 12 care C, N // 17 plîngeți B, N // 19 marile B, N // 21 cutarile N / célelalte N // 22 întristați B // 24 ci doarme B, N // 25 sfîrșit] suflet N // 27 nici nu B / Vrédnice B // 29 despărțiți B / din] de B, den N / brațile B, N / beséréricii B, biséricii N / aceștia B // 30 aceștia B //

[1] Această didahie lipsește din manuscrisul C.

Pavel, la al şaselea cap, cătră romani: „Că cel ce au murit păcatului, au murit odată".

f. 173v Iar o cocoană creştinească, ca aceasta, / ce s-au născut în baia sfîntului botez, ce au supt laptele credinţii, ce s-au hrănit în casa învăţăturii dumnezeescului dar, ce s-au întemeiat cu putérea cinstitelor taini, ce era îngrădită cu bunătăţi, cu faceri de bine, cu lucruri plăcute lui Dumnezeu, una ca aceasta adevărat, n-au murit, ci doarme. Aşa ni-o adeverează nemincinoasa gura lui Hristos la sfînta *Evanghelie*: „Cela ce créde întru mine nu va muri în véci". Şi de vréme ce credinciosul nu moare, iaşte lucru adevărat că sfîrşitul lui nu iaste moarte, ce adormire. O mărturiséşte marele Vasilie la cuvîntul ce face asupra morţii: „Moartea drepţilor iaste (zice) adormire". Şi iarăş, la molitvele Rusaliilor: „Că nu iaste, Doamne, moarte robilor tăi, cînd eşim noi din trup şi venim la tine, Dumnezeul nostru, ce schimbare dentru céle mai cu grijă la céle mai fericite şi la céle mai vésele şi la odihnă şi la bucurie".

Şi adevărat, cît iaste de dulce această adormire şi cu cît iaste mai dorită decît adormirea cea firească, de toate zilele. La adormirea cea firească rămîne omul făr'de
f. 174 simţire: nu véde, nu aude, nu cunoaşte, să uită / pre sine, uită pre fiii lui, pre rudenii, pre priiateni, rămîne lipsit de toate răsfăţările vieţii şi de lumina aceştii lumi.

Iar la adormirea ceastă de pă urmă o, cît să bucură, cît să răsfaţă şi cît înviiază, în loc de a-ş piiarde lumina. Îş deşchide mai vîrtos uşa ceriului, a luminii ce adevărate. O zice Isaia la al noaolea cap: „Celor ce lăcuesc în locul şi umbra morţii, lumină îi va lumina pre ei". În loc de a să lipsi de răsfăţări şi de bogăţii, cîştigă frumoseţile, carele pot singure să sature toate pohtele lui. O adeverează David, la Psalomul 16: „Sătura-mă-voiu cînd mi să va arăta mărirea ta". În loc de a rămînea de cunoştinţa rudeniilor şi a priiatenilor, între strălucirile luminii cei neapropiiate, véde, în toate zilele, şi pre părinţi şi pre fii şi verice alt au avut dorit în lume. O mărturiséşte marele Pavel

1 al 6 B, N // 2 odată au murit N // 4 laptile N // 6 putéria B // 12 ci B, N // 13 marile B, N / Vasile // 14 (zice) iaste N / iarăşi B, iară N // 17 dintr-acélia B, dintru céle N //25 pă] pe B, N //27 cerului B //28 noalea B, 9 N //29 în umbră N // 30 bucugăţii B / frumuséţile B, frumuseţile N / carile N // 31 pohtile N // 34 luminii cei neaproate N // 36 marile N //

către corinthéni, în 13 capete: „Acum cunosc din parte, iar atuncea voiu cunoaşte, precum şi cunoscut sînt".

Şi de vréme ce aici, după adormirea cea firească, să întoarce iară omul la osteneli, la scîrbe, la supărări, la patemi, acolo, după adormirea cea de pe urmă, caré o
f. 174v numim noi / a morţii, tréce din scîrbă la bucurie, din stricăciune întru nestricăciune, din oraşul lacrămilor la locul veseliei, din turburarea vieţii la adăpostirea cea lină a mîntuirii, din patimile Eghipetului în pămîntul cel fericit al făgăduinţei din robiia lumii la mîntuirea ceriului, din petrecaniia omenească, în ceata fericiţilor îngeri. Şi ce altă norocire iaste mai mare, decît aceasta? Ce altă adormire mai dorită, decît adormirea morţii?

Drept acéia zice şi Duhul Sfînt la Eclisiastul, în 7 capete: „Mai bună e zioa morţii, decît zioa naşterii, că naşterea iaste începutul durerilor, iar moartea iaste începutul vieţii cei fericite".

Drept acéia zic iară: „Nu plîngeţ că n-au murit, ci doarme", şi cu mine împreună vă zice şi cel cu rostul de aur, Ioan: „Să cuvine la moarte să ne bucurăm, iară să nu plîngem". Şi pricina iaste, zice sfîntul: „De va fi tînăr, s-au mîntuit curînd din mijlocul rélelor, iar de va fi bătrîn, acéia ce i să părea mai dorită a fi, cu saţiu luîndu-l, s-au dus".

Şi noi, de nu vărsăm lacrămi niciodată, cînd ruda sau
f. 175 priiatenul doarme, ci mai vîrtos liniştim, / tăcem şi ne nevoim ca să nu-i dăm vreo supărare, măcar că ştim cum că adormirea iaste moarte trecătoare „sfîrşitul a unii zile", precum zice dumnezeescul Zlatoust, dară pentru ce să le vărsăm pentru cei morţi? Pentru ce să ne întristăm de sfîrşitul vieţii fraţilor noştri, ce să odihnesc în Domnul, ce să veselesc în slava cerească, ce lăcuesc în lăcaşurile celor vii? Adevărat, moartea, ca o nemilostivă ce iaste, au secerat făr'de vréme pre această floare aleasă şi au răpit prea timpuriu podoaba, frumuséţia neamului femeesc.

---

4 omul iar N / ostenéle B // 5 patimi B, N // 8 lină] bună N // 9 patimile B, N // 10 făgăduinţii N // 11 petrecanie B // 14 Eclisiiastul B // 16 *ad marginal* începutul[1] N // 18 iar N / nu plîngeţi B // 20 Ioann B // 25 sau] şi B //26 priiatenii B, dorm B // 28 moartea B / trecătoare B // 29 ce să vărsăm B //30 morţii B // 33—34 au secerat pre această floare aleasă făr'de vréme şi au răpit N // 35 timpurie B / şi frumuséţea N / fămeesc B, fămesc N //

Iar pentru aceasta nici lacrămele, sînt cu cale, nici întristarea cu dreptate. Că precum iaste mai norocit corăbiiariul acela, pre carele vîntul cel tare îl aduce cu grabă la liniște, decît acela ce cu mare liniște, făr'de vînt, călătoréște, așa mai fericit iaste și cela ce fără vréme, de moarte grabnică să mută la liniștea dumnezeeștii fericiri. Zice înțeleptul Solomon: „Sfîrșindu-se preste puțin, au plinit ani mulți, că plăcut era Domnului sufletul lui". Au stătut f. 175v cu bună mulțemită la Dumnezeu și sufletul aceștii / cinstite cocoane, pentru multa ei credință, pentru bunătățile ei céle creștinești, pentru curățeniia cea făr'de asemînare, pentru cuceriia cea mare, la céle dumnezeești.

Drept acéia s-au sfîrșit preste puțin, pentru ca să cîștige rodurile lucrurilor ei, celor plăcute lui Dumnezeu sau, să zic mai bine, s-au sfîrșit preste puțin, pentru ca să cîștige zilele ei și să-ș facă viața ei vécinică.

O pasăre, ce să numéște finix, de ce să săvîrșește făr'de vréme de acéia mai mult îș adaoge zilele vieții lui, pentru căci moartea îi înoiaște viața și-i dăruiaște ani mai mulți. Deci această cocoană, de ar fi murit pentru ca să se săvîrșească, ar fi fost vrednic de plîns sfîrșitul ei, pentru căci s-ar fi pierdut un chip minunat ca acesta al darurilor și al bunătăților. Dară de vréme ce s-au săvîrșit pentru ca să trăiască în véci, pentru ca să se bucure, împreună cu îngerii, pentru ca să se nască de a doa ora, în ceriu, ca finixul, ce trebuesc lacrămele? Să cuvine (zice fericitul Pavel) f. 176 acest trup stricăcios să se îmbrace cu nestricăciune / și acest muritoriu să se îmbrace cu nemurirea. Încetează, drept acéia, jalea, săvîrșască-se întristăciunea, că n-au murit, ce doarme.

Și precum zicea apostolii cătră Hristos pentru Lazar, așa zic și eu pentru dînsa: „De-au adormit, mîntui-să-va". Va așăza, fără de nici un prepus, marele Dumnezeu sufletul ei cel creștinesc în sînul lui Avraam și al lui Isac și al lui Iacov, în lăcașurile celor vii, în corturile celor drepți,

---

1 lacrămile B, N // 2 corăbiiarul B // 3 carile N // 5 acela B // 6 liniștia B // 7 peste B // 9 mulțămită N // 11 asăminare N // 14—15 *ad. marginal* rodurile lucrurilor ei, celor plăcute lui Dumnezeu sau, să zic mai bine, s-au săvîrșit pentru ca să cîștige B // 16 zilile N / viiața B, N / *lipsește* ei B // 17 sevîrșaște B // 18 zilile N / lui] ei N // 19 viiața N // 25 do oara B, N // 26 lacrămile N // 27 nestricăciunea N // 28 încetéze B // 29 întristăciune N // 30 ci doarme B, N // 33 făr' de B, N / marile N // 34—35 și lui Isaac și lui Iacov N //

unde strălucéște lumina cea de pururea a dumnezeeștii lui mărire.

Și de vréme ce între célialalte faceri de bine sînt folositoare cérerile sfintei besérici și rugăciunile celor credincioș, pentru ca să cîștige fieștecare creștin fericirea cea neschimbată, pentru aceasta vă pohtesc pre toț, preasfințiților arhierei, cuvioșilor ieromonași, cucérnicilor preoț, cinstiților boiari și pre tot norodul ce vă aflaț de față, să ziceț cu un glas și cu o inimă, toț deodată, Dumnezeu să o iarte și să o fericească, pentru ca să învrednicească și ia și noi toți (cînd va fi voia lui Dumnezeu) să ne veselim împreună întru împărățiia ceriului, unde iaste viața făr'de moarte și mărirea nedescoperită și bucurie stătătoare și vécinică. Amin. /

f. 177

ÎNVĂȚĂTURĂ CÎND SĂ FACE PARASTAS[1]

Un lucru peste fire văz în *Sfînta Scriptură* la a doaoa carte a Împăraților, în 12 capete și foarte mă face de mă minunez. Împăratului David i-au fost bolnăvit copilașul cel dintîiu, ce avea din Virsavea. Și, pentru căci se afla în nevoia morții, era pururea trist și mîhnit și nici mînca nici bea, nici putea nimeni să-l mîngîe. Iar după ce au murit, zice *Sfînta Scriptură*, îndată s-au spălat și s-au uns cu mirosuri și s-au îmbrăcat în haine luminate și, mergînd în casa Domnului, au dat mulțemită lui Dumnezeu. Și eșind afară s-au ospătat și s-au veselit, de care lucru stau de mă mir, cum putu fi aceasta? Că pînă era viu și bolnav plîngea și să întrista și, după ce au murit, s-au veselit.

Răspunsul acesta ni-l dă însuș David. „Pînă era — zice — bolnav, mi să cuveniia să mă mîhnesc pentru el, căci aveam nădéjde că mi-l va lăsa Dumnezeu. Iar de

2 *lipsește* lui N // 3 célelalte N // 4 credincioși N // 5 firicirea N // 6 toți B // 8 aflați B, N / ziceți B, N // 9 toți B, N // 12 viiață B, viiața N //13 nedescoperită] nedespărțită B / bucuriia N / *lipsește* și vécinică B // 16 *Schiptură* B / dooa B, N // 19 Virsaviia B, N // 21 nimeni] nimic N / iar N // 24 mulțămită B // 27 plîngia B //

[1] Această didahie lipsește din manuscrisul C.

vréme ce au murit, înapoi nu pociu să-l mai întorc, ci-m caut mie a mérge după el; şi pentru acéia mă bucur că f. 177v s-au / odihnit în Domnul şi s-au mîntuit de grijile lumii".

Drept acéia zic şi eu către dumneata (cutarele) şi către célialalte iubite rudenii să încetaţi întristarea şi să părăsiţ lacrămile, de vréme ce s-au odihnit în Domnul această cinstită cocoană ce să pomenéşte astăz. Căci lacrămile şi întristăciunile nu dau nici un folos morţilor, nici pot să-i întoarcă din viaţa cea vécinică, nici să-i scoaţă din gropi. Şi pentru acéia au pus lége dumnezeeştii apostoli, să nu plîngem pre morţi, ci să-i pomenim la înfricoşatele taini şi să facem milostenii şi alte faceri de bine pentru ei, că iaste plăcut înaintea lui Dumnezeu şi li să face mare folos şi aduc multă dobîndă şi mîntuinţă sufletelor, precum adeverează şi sfîntul Dionisie Areopaghitul la cuvîntul ce face asupra morţii. „Rugăciunile — zice — ce să fac la sfintele jertăvnice sînt de folos nu numai celor vii, ci mai vîrtos şi celor morţi".

Şi pentru acéia şi sfînta besérică să roagă neîncetat bunătăţii lui Dumnezeu să lase toate greşalele celui mort, pentru neputinţa omenească şi să-l odihnească în locul celor vii, în sînul lui Avraam şi al lui Isaac şi al lui f. 178 Iacov, de unde lipséşte toată duréria, grija şi / suspinarea. Şi să nu să uite putéria lui Dumnezeu pentru multa şi nespusa a lui bunătate, spurcăciunilor ce s-au făcut de cel mort, pentru neputinţa omenească, de vréme ce nu iaste nimeni curat de spurcăciuni, după cum iaste zis.

Şi de vréme ce şi această cinstită cocoană ce să pomenéşte astăz, cu cuvioasă slujbă bisericească au vieţuit în lume ca un om, să roagă, prin mijlocul mieu, tuturor cîţi vă aflaţ de faţă, ca ce va fi greşit înaintea lui Dumnezeu şi înaintea oamenilor, să ziceţ toţi, cu un glas şi cu o inimă: Dumnezeu să o iarte, pentru ca să ne învrednicim şi noi a lua această ertăciune, după petrecaniia noastră. Amin.

---

1 poci // 3 şi s-au mutat şi s-au mîntuit N // 5 cutarile N // 6 célelalte N / părăsiţi B // 8 astăzi B, N //9 întristăciuninile B // 10 viiaţa B, N // 12 înfricoşatile N // 13 milostenie B // 15 sufletelelor B, sufletilor N // 16 Ariopaghitul B, *lipseşte* N // 18 sfintile N / jertvenice B, jărtăvnice N // 31 astăzi B, N // 33 aflaţi B, N // 34 ziceţi B, N // 36 luoa N //

f. 178v CUVÎNT DE ÎNVĂŢĂTURĂ ÎN 25 A LUNII DECHEMVRIE, LA NAŞTEREA DOMNULUI NOSTRU IISUS HRISTOS

„Că iată vestesc voao bucurie mare, carea va fi la tot norodul, că s-au născut voao astăz mîntuitor, carele iaste Hristos, Domnul, în cetatea lui David".

Multă veselie sufletească ne aduc noao, celor credincioşi şi iubitori de prăznuire acéste cuvinte ale sfintei *Evanghelii* de astăzi, dintre care cuvinte adunăm 2 lucruri minunate şi peste fire; una, că înţelégem o véste bună, caré din véci nu s-au auzit, nici să va mai auzi pînă în véci şi alta, că auzim o bucurie mare caré stinge toată jalea, toată întristăciunea şi toată lacrăma de pe faţa pămîntului. Aş pohti însă acéste cuvinte să le întinz ca o masă desfătată înaintea dragostei voastre şi să vă fac un ospăţ sufletesc, după putinţă, puind în loc de bucate, cu multe féliuri de bunătăţi drése, cuvîntul cel de bună
f. 179 vestire / şi, în loc de băutură veselitoare, să dreg în păharul preaînţeléptelor capetelor voastre cuvîntul cel de mare bucurie, pentru care lucru cérem putére de la Hristos, carele înţelepţéşte pre cei neînvăţaţi, ca să ne luminéze mintea şi să ne dea ajutor ca să putem îndulci cu ospăţul vorbelor inimile şi auzurile celor ce vor ospăta sufletéşte.

Decît célialalte nume, cu carele zice Isaia să se numească mîntuitoriul, decît toate iaste, cel dintîi, minunat; şi cu cuviinţă i să cuvine acest nume, că nu numa într-un lucru ci în toate faptele sale minunat au fost: minunată zemislirea lui, minunată şi naşterea, minunată şi viaţa, învăţătura, moartea, înviiarea, înălţarea la ceriu; minunată au fost şi pohfala înălţării lui, că toate întru dînsul au fost noao înălţate şi minunate. Iar ce iaste prăznuirea noastră, ceastă de acuma, iaste mai minunată decît toate,

1—2 Cuvînt al doilea la zioa naşterii lui Hristos C // 1 a lunii] ale lui B / dichemvrie B // 3 vestit *ad. marginal* şi vestesc B / care C // 4 astăzi B / mîntuitoriu B, mîntuitoriul C / care C, N // 6 credincioş B // 7 *Evangheliei* B, N // 10 care C // 11 care C // 12 jalia B / de pe] după C // 13 *repetă* aş pohti N / însă] ca C întinzu B//14 dragostii C, N // 16 feluri B / *ad. marginal* de bunătăţi B// 17 vestire] voire B / *ad. marginal* veselitoare B / păharu C / păhariul N // 20 carile N/ înţelepţiaşte B // 21 ajutoriu B, N // 22 ce vor] ce să vor B, C, N // 24 celelalte C, N /care C, carile N / Isaiia C, N / să să numească C, să să numească N // 25 mîntuitorul C / dintîiu N // 26 numai B, C / întru un B, întru acest C, N // 27 faptile C, N // 28 zămislirea C, N / viiaţa B, C, N // 29 învierea C // 30 pohvala C, N // 32 acum C //

carele pomenéște evanghelistul zicînd: „Și au născut pre Fiiul său cel întîi născut și l-au înfășat pre dînsul și l-au f. 179[v] pus în iasle, pentru că nu avea ei loc în casă" /. Că ce iaste mai minunat decît a zăcea în iasle Domnul tuturor? Și nu fu lui alt loc în lume? Ce iaste mai minunat decît o mărire ca aceasta, să fie aruncat la locul dobitoacelor? Și pentru căci văd îngerii pre Domnul ceriurilor, aruncat în gunoae, cîntă: mărire lui Dumnezeu, celui din nălțime.

Și nașterea aceasta n-au fost numai mîntuitoare, ce și minunată. Că despre o parte trebue să ne minunăm de sfatul cel minunat al înțelepției lui Dumnezeu, iar de altă parte trebuiește să mărim lucrul cel mare al bunătății lui. Că am cîștigat astăzi pre judecătoriul ceriului și al pămîntului, carele, surpînd zapisul răutăților noastre, s-au milostivit de au rupt și legăturile.

Cîștigat-am astăzi pre Domnul, carele jugul cel vechiu al robiei noastre, de pe grumazii noștri fărămîndu-l, întristăciunea lumii au veselit-o, cu slobozirea cea vécinică. Cîștigat-am pre împăratul cel blînd carele, în toată lumea călcînd cu pașii dreptății cerești, tirăniia vrăjmașului celui răpștitoriu au sfărîmat-o.

Astăzi au strălucit noul Adam, carele nu iaste lăcuitoriu, f. 180 ci domn și stăpîn raiului, pre carele / frumoséția pomului celui oprit nu-l va înșăla, șarpele nu-l va vicleni, muiarea nu-l va amăgi.

Astăzi au răsărit lumina întru întunérec.

Astăzi, pre acela de carele să turbura ceriul și ceriul ceriurilor, avîndu-l lumea, neștiind l-au cîștigat.

Văzut-au sfinții, strămoșii noștri, minuni mari și fără de număr; că Marea Roșie, desfăcîndu-se în doao le-au făcut cale; focul, ca un stîlp luminîndu-le noaptea, le-au slujit; norul, de arșița și zăduful zilii i-au umbrit; ceriul, hrană îngerească le-au dat; piatra cea vîrtoasă, păhar dulce li-au deschis; Iordanul, curgerile sale céle répede, spre fugă li-au întors; zidurile céle tari ale vrăjmașilor,

---

1 carile N // 2 întîiu B, C, N // 6 o mărire] *șters* omorîrea *și ad.* o smerire B / dobitoacilor C // 7 cerurilor B // 9 ci și B, C // 11 înțelepciunii C, N // 12 trebue B, trebuește C // 14 carile N / nostre B // 16 carile N // 17 robii C / de pe] dupe C, N / noștrii C // 21 răpștitor C // 22 carile N / lăcuitor C // 23 carile N / frumoséția B, frumusețea C, N // 24 muerea C // 27 care C, N // 28 cerurilor B // 30 doao] 2 N // 31 li-au slujit N // 32 arșița *ad. și* arsura B, arsura C / zăduhul N // 33 li-au dat N piiatra B, N //34 le-au deșchis C // 35 le-au întors C //

de glasul trîmbiţelor cu căzut; soarele, pre ceriu zăbovind cu călătoriia, au mărit zioa pentru izbînda. Iar minune ca aceasta nu s-au văzut niciodată, nici s-au auzit, ca cela ce iaste unul născut celui preaînalt, pre carele puterile arhanghelilor cu frică îi slujesc, a să arăta pre sine, cu trup, oamenilor şi trupul carele l-au luat de la oameni să-l îndumnezeiască.

Drept acéia, decît iaste taina aceasta mîntuitoare, de atîta iaste şi mai minunată; caré necum limba omenească / f. 180v poate a o grăi, ce şi îngerii, carii ne vestesc noao astăzi bucuriia cea mare şi cîntă mărirea lui Dumnezeu, nu iaste cu putinţă ca să o adeveréze.

Eşit-au — zice — poruncă de la chesariul Avgust, să se scrie toată lumea, adecă ca fieştecine numele său, la moşiia sa şi la locul naşterii sale să şi-l spue. Drept acéia, cu pricina aceştii porunci, s-au suit şi Iosif din Galilea, din cetatea Nazaretului, la Iudea, în cetatea lui David, caré să chiamă Vithleem (pentru că era el din casa sa şi din moşiia lui David), să se scrie cu Mariia cea logodită lui, muiare, fiind grea. Iar osteneala şi greotatea călătoriei aceştiia pre lesne o va putea cunoaşte fieştecine, de va vrea să socotească vrémea şi cine au fost cei ce călătoriia. Că era pre la miezul ernii, cînd pămîntul şi apele sînt îngheţate de ger şi de vînturile céle reci; şi fecioara tînără şi ruşinoasă, caré nici din casă nu era obicinuită a eşi, şi, fiind aproape de a naşte, purcéde pre o cale grea şi cu anevoe ca aceasta. Şi, apropiindu-să de Vithleem, doară s-ar fi găsit vreo casă cuvioasă, ca să nască fecioara aceasta într-însa, iară însuş iubitoriul de sărăcie, Domnul, f. 181 au pohtit / într-o coşare smerită, ca să se nască.

Şi fu, drept acéia (zice evanghelistul), fiind acolo s-au umplut zilele ei să nască. Şi era noaptea, caré noapte era mai luminată decît soarele, întru caré au răsărit soarele dreptăţii. Însă eu mai bine voiu numai zioa acéia a fi

---

1 trîmbiţilor B, N / soarile C, N // 3 că cela ce B, C, N // 4 carile N // 5 slujăsc B, C, N / oamenilor cu trup C, N // 6 trupul B / carile N / l-au luat N // 8 decît *ad. şi* cu cît B / de *ad. şi* cu C // 9 care C / necum] cu B // 10 ci şi B, C, N / care C // 14 să scrie C, N / adică C // 16 Galileia B, C, N // 17 Iudeia B, C / cetatia N // 18 care C / chiiamă N / Vithleaem B, Vithliaem N / *fără paranteze* C // 20 muere C / greutatea B, C, N / călătorii C // 24 înghieţate N // 25 care C // 26 a eşi] să iasă C, N // 27 apropindu-se B, N / Vithleaem B // 28 doar C // 29 iar C / însuşiN / iubitorul B // 32 zilile N / care C, N // 33 soarile $^{1-2}$ N / care C, carile N //

noapte întru caré omul cel dintîi, Adam, au pohtit a fi asémenea lui Dumnezeu. Și noaptea aceasta, între caré au strălucit lumina cea cerească în lume, noul Adam, o voiu numi zio.

Iar sfînta Fecioară aștepta, cu mare pohtă ceasul acela întru care, pre Dumnezeu ca un prunc, să-l ia în brațele sale și cu mînile sale să-l cuprinză și cu țîțele sale să-l aplécе, fiind, drept acéia, toate într-un liniște și întru tăcére.

Făcîndu-ș și noaptea calea sa jumătate eșit-au aici, în lumina aceasta a noastră, ca un mire din cămara sa; eșit-au, zic, nădéjdea tuturor vécilor, bucuriia îngerilor, mîntuirea neamurilor, scularea celor morți, izvorul milii, rădăcina vieții. Eșit-au cuvîntul Tatălui, cu trup îmbrăcat, din trupul Fecioarei; eșit-au gol, pentru ca să ne îmbrace pre noi, sărac ca să ne îmbogățească, smerit ca să ne înalțe f. 181v la ceriu, ca un prunc / ca să ne facă pre noi desăvîrșit și să ne dea noao bucuriia cea vécinică. Auzitu-s-au, rogu-vă, vreodată, véste ca aceasta? Au socotiț că să va mai auzi? De aduce atîta bucurie la oameni o véste bună de céste trecătoare, dară această véste cu cît mai vîrtos va aduce bucurie mare la tot norodul, după cum au zis îngerul? Precum căldura soarelui trage aburul de pe pămînt, în sus și de acolo să pogoară roao și face pămîntul de rodéște și să veseléște așa și preacuratul sîngele Fecioarei, cu putéria Sfîntului Duh, făr' de nice o sămînță de bărbat, zemislindu-se, s-au făcut trupul Domnului Hristos carele, eșind la lumină, ca cela ce iaste lumina cea adevărată, minunat au veselit tot neamul omenesc; și născîndu-l, l-au făcut mai frumos decît ar fi fost înfrumusețat cu tot féliul de bunătăț. Că el iaste izvorul bunătăților făr' de nici o stricăciune a fecioriei sale și făr'de nici o simțire de durére au strălucit în lume acest sfînt prunc.

Obiciai iaste, în multe părți, ca tot cela ce ar duce roadă noao de vînzare iaste ertat de toată datoriia vămii lui.

---

1 care C, N / dintîiu N] din B / a fi cu Dumnezeu asemenea C, N // 2 care C, N // 4 zioă C, N // 5 iară N / mare] multă C, N // 6 brațile B, N // 7 mînile B, C, N / coprinză C / țîțele B, N // 9 făcîndu-și N // 10 cămarea B // 11 nădéjdia N // 12 milii C // 14 fecioarii B, C, N / pentru] pentre A // 15 îmbogățiască N // 18 socotiți B, C, N // 20 dar C / veste cît] mult B // 22 de pe] dupre C, N // 24 preacurat C, N / fecioarii C, N // 25 puterea C, N / nici B, C, N // 26 zămislindu-să C, N / carile N // 29 înfrumusețat B, N / cu tot] cu de tot C, N // 30 bunătăți B, C, N // 31 fecioarei B // 33 Obiciaiu B, N, obiceiu C //

Drept acéia, vrédnic lucru au fost să fie şi sfînta Fecioară
f. 182 mîntuită de / toată vama datoriei durerii naşterii sale, că numai ia singură au adus lumii roadă noao. Că toate muerile cîte au născut în lume au adus roduri vechi, zemislite în tina păcatului celui strămoşesc; iar acesta pre carele l-au născut sfînta Fecioară cu adevărat iaste roadă noao, că iaste om zemislit din Duhul Sfînt şi nu numai om singur, ce şi Dumnezeu. Că singură ia au adus în lume această roadă frumoasă şi pentru acéia au rămas mîntuită de toată vama naşterii cea cu durére, precum şi de toată stricăciunea feciorіei au rămas întreagă. Că cel ce venise în lume ca să facă pre toţ oamenii curaţi şi făr' de stricăciune n-ar fi fost nicidecum cu cuviinţă să facă Maicii sale stricăciune.

Drept acéia, ce iaste mai minunat şi mai slăvit decît această naştere? Că să întunecă mintea omului şi nu poate a le pricépe acéstia, cum poate că să nască fecioara fiiu? Şi prin venirea unui dar în lume să săvîrşeşte taina a doao daruri; că ziditoriul să naşte din zidirea sa şi muma cea neîmpreunată cu bărbat să minunează de rodul pîntecelui său şi muiarea să face începătoriul său începătoare.

f. 182v Şi nu ştiu de ce / mă voiu minuna întîi? De zemislirea cea făr'de sămînţă, au căci prin naşterea aceasta mai mult s-au slăvit feciorііa? Şi nu iaste minune de au născut şi au rămas Fecioara curată, că au născut pre cela ce iaste începutul feciorіei şi întru tot curat.

Cine va putea spune cu ce dragoste şi cu ce frică împreună va fi cuprins pre acest Fiiu al său, că fiind plină de credinţă îl cunoştea pre acesta a fi Dumnezeu şi-l cunoştea a fi şi Fiiul său; să cunoştea pre sine a fi şi mumă şi slujnică. Drept acéia, ca o mumă cu dragoste îl cuprindea şi-l săruta şi ca o slujnică, ca pre un Dumnezeu înalt abiia cu preacuratele mînile sale cuteza a-l apipăi. Căci ştiia că nici preoţilor nu era slobod a să atinge de lada legii,

---

5 zămislite B, C, N / strămoşăsc B, C, N / iară N // 6 carile N // 7 zămislit B, C, N // 8 ci şi B, C // 11 fecioarii C, N // 12 ca să] să C, N / toţi B, C, N // 13 — 14 *ad. marginal* n-ar fi fost nicidecum cu cuviinţă să facă stricăciune maicii sale B // 15 slăvită B // 17 aceste C, N / *lipseşte* fecioara C, N // 18 săvîrşaşte N / dooa N // 21 muerea C // 23 di ce N / întîiu B, C, N / zămislirea B, C // 24 fără de N // 30 cunoştia $^{1-2}$ B // 31 cunoştia B / şi mumă a fi C, N // 32 Drept acéia] Deci C / coprindea C // 34 preacuratile sale mîini C, N / mîinile B / pipăi B, C, N / Că ştiia B, *ad. marginal* N //

caré era ca o umbră înaintea aceştii taine şi ştiia a fi scris ca să se curăţească cei ce purta vasele Domnului. Şi de pohtiia arămurile béséricii atîta curăţie, cu cît mai vîrtos pohtéşte acesta curăţiia carele iaste începătoriul şi izvorul curăţiei.

Drept acéia preaînţeleapta Fecioară, cu frică şi cu dragoste, împreună cu multe lacrămi, carele le scotea dragostea f. 183 cea multă ce avea cătră cela ce să născuse / dintru dînsa, uda trupul preasfîntului cocon; şi luîndu-l cu scutece l-au înfăşat şi cu braţele l-au cuprins şi ţiţe feciorești dîndu-i în gură, cu lapte curat l-au adăpat.

Şi ce s-au mai întîmplat iaste lucru cu adevărat că covîrşaşte toată minunea minţii omeneşti. Că zice: „Şi-l puse pre dînsul în iasle, pentru că nu avea ei loc în casă". Înfăţişind, drept acéia, un lucru prea de jos, cu un lucru prea înalt, cum nu te vei cutremura de minune? Că pruncul acesta, carele să vîrguléşte în iasle, de ne vom rădica ochii credinţii noastre îl vom cunoaşte făcînd tunete şi fulgere în nori şi pre cer umbletul stélelor rînduind, soarele şi luna de raze împlîndu-se şi mişcarea ceriului îndreptînd şi toată greimea lumii acest prunc înfăşat o cîrmuiaşte.

Cine iaste acela aşa mic şi aşa mare, aşa smerit şi aşa înalt, cît în iasle zăcînd, în ceriu cu glasuri îngereşti să măréşte? Că ce iaste mai mic şi mai smerit decît a să naşte în iasle, care loc nu iaste al oamenilor, ci al dobitoacelor? Şi ce iaste mai mare şi mai înalt decît tot întru aceastaş naştere, pămîntul cu mare lumină a străluci şi mulţimea f. 183v oştilor cereşti a cînta şi cétele îngerilor / a să veseli cîntînd: „Mărire lui Dumnezeu întru cei de sus"? Şi umplînd văzduhul de glasuri dulci şi mîngăioase, cînd, de la începutul lumii, s-au mai auzit, la naşterea vreunui om, glasuri şi cîntări îngereşti? De nu poţi créde, omule, cu slăbiciunea ta, cum că s-au născut Dumnezeu din muiare, cunoaşte că s-au născut din fecioară. De-ţi pare lucru prost a fi scutecele acélia întru carele iaste înfăşat, minunează-te

---

1 care C, N// 2 vasile C, N // 3 arămurile *ad. şi* vasele B, arămuri C, N // 4 carile N // 5 curăţii C //6 fecioara C // 7 carile N / dreagostia B // 9 cocon] prunc C / scutice N //10 braţile N / coprins C, N / ţîţe B, C, N / feciureşte // 13 covîrştaşte A / *lipseşte* toată B // 14 esle C // 15 Înfăţişînd C / *lipseşte* prea C, N // 17 carile N / vîrguléşte *ad. marginal şi ;* sălăşluiaşte B / carele să vîrguléşte] care iaste C / esle C // 19 ceriu B, C, N / soarile C, N // 20 umplîndu-se C // 21 cîrmueşte C // 23 esle C // 25 esle C / dobitoacilor C // 28 cetile C, N // 31 s-au] au B // 33 muere C // 34 De-ţ pare B // 35 scutecile B, C, N / acelea C / carile N //

de îngerii şi de mulţimea oştilor lor cereşti, cu ce cîntări îl măresc. Şi de te scîrbeşti de iasle, rădică-ţ ochii puţinel şi vei vedea pre ceriu stea noao, caré mărturiséşte lumii naşterea Domnului. Şi de vréme ce crezi altele mai mici, créde şi céle minunate. Şi de te priceşti de céle ce sînt ale smereniei, cinstéşte céle cereşti şi înalte.

Cine, drept acéia, întru înălţimea mărirei aceştiia fiind împreunată cu atîta smerenie, nu va cunoaşte a fi doao firi, dintru cari una iaste vrednicie măririi şi alta priiminţa bunătăţii; carele amîndoao le arată prorocul Isaia, zicînd: „Prunc s-au născut noao şi fiiu s-au dat noao". Numindu-l prunc, însemnează smereniia omenirii şi numindu-l fiiu dat, arată înălţimea măririi. Că s-au născut noao, cel f. 184 ce luiş era; dat iaste, / drept acéia, din dumnezeire şi născut din fecioară.

Născut iaste cela ce simte apusul; dat iaste cela ce n-are început: născut iaste cel ce iaste mai tînăr decît mulţi; dat iaste decît carele nu iaste nici părintele mai vechiu; născut iaste cel ce va să moară; dat iaste acela dintru carele viaţa să naşte şi aşa, cel ce era, dat iaste şi cel ce nu era s-au născut. Acela stăpînéşte, iar acesta să smeréşte. Luiş stăpînéşte şi noao, celor credincioş, ne gătéşte moştenire; şi nimeni să nu socotească că, luînd trup, s-au micşorat ceva din mărirea cea dumnezeiască. Nu s-au născut îngerilor, căci acei ce au rămas în dreptate nu le trebuia mîntuire şi cei ce căzuse nu putea ca să se mîntuiască. Noao iaste, drept acéia, dat Domnul acesta şi născut.

Şi de vréme ce îngerii îl măresc pre dînsul, cu cîntări, neîntorcîndu-i pre dînşii de la răutate, nici cételе lor să le mai slăvească, dară noi, cu cît mai vîrtos să cuvine să-l mărim şi să-i mulţemim pentru véstia cea bună a împăcăciunii ce ne-au adus de la Dumnezeu Tatăl pentru bucuriia cea mare ce au vărsat peste tot pămîntul, pentru mîntuirea f. 184v noastră din mîna / vrăjmaşului, pentru deşchiderea uşilor

---

1 lor] celor N // 2 rădică-ţi B, C // 3 care C // 4 altile N // 5 priceşti] pripeşti C, N // 6 smerenii C / *repetă* céle N // 7 *lipseşte* drept acéia C / întru] dintru C / măririi C / aceştii C, N // 8 doao] 2 C, N // 9 dintru care B, dintre care C / vredniciia C, N / priiminţa *ad. marginal şi* priinţa B // 10 carile N / Isaiia C, N // 11 noao [1]] voao N / *şters* şi B // 13 noao] voao B // 14 *ad. marginal* drept acéia N // 18 carile N / *lipseşte* nici C, N / părinte B, părintile N // 20 care C, carile N / viiaţa B, C, N / aşa] alta C // 23 credincioşi B, C // 25 aceia C // 27 datu C // 29 *după* neîntorcîndu-i *ad.* creştini C, N / dînşii] ei C, N / cetelor C, cétilor N / *lipseşte* lor C, N // 30 dar C // 31 mulţumim, mulţămim N / vestea C // 32 ni-au adus N // 33 preste C, N //

raiului și pentru multele și nenumăratele faceri de bine ce ne-au făcut și ne face totdeauna, pentru carele trebuiaște, cu bucurie sufletească și cu laude de mulțemiri și de slavoslovie să-i zicem: Slavă ție, Dumnezeule, celui din nălțime.

Și să ne închinăm nașterii lui, aducîndu-i cu dragoste, cu frică și cu multă cucerie, împreună cu filozofii și daruri de bunătăț: aur, tămîe și zmirnă în locul aurului să-i aducem credință dreaptă, ca unui împărat ce iaste al ceriului și al pămîntului și a tuturor adîncurilor; în locul tămîei să-i aducem dragoste curată, ca unui Dumnezeu vécinic; și în loc de zmirnă să-i aducem nădéjdia cea bună, că el iaste toată nădéjdia lumii.

Și așa, cu acest mijloc făcînd, vom fi adevărați prăznuitori și închinători nașterii domnului Hristos, căruia ne rugăm ca unui mult îndurătoriu, măcar că sîntem și nevrédnici, să arate bunătatea lui cea desăvîrșit; și precum s-au milostivit de au surpat cu smereniia lui cea de margine, pre mîndrul acela Luțifer, să surpe și pre toț vrăjmașii f. 185 cei văzuț și nevăzuț a prealuminatului, / înălțatului și iubitoriului de Hristos domnului nostru Io Costantin voevod.

Și precum au înoit cu nașterea sfinției-sale toată lumea și viața omenească, așa să înoiască și anii vieții măriei-sale, ca să poată prăznui în mulți ani luminat și pe plăcérea lui Dumnezeu acest luminat praznic cu fericită și întreaga sănătate, cu lină pace și cu viață norocită și să-l învrednicească Dumnezeu întru adînci bătrînéțe, să stăpînească întru înălțat scaunul măriei-sale și să oblăduiască cu blîndéțe turma și norodul ce i s-au încredințat, împreună cu toată luminata și de Dumnezeu blagoslovita casa măriei-sale, cu luminata doamnă, cu luminatele odrasle, coconi și cocoane ale măriei-sale și cu toată cinstea și blagorodnica boerime, cu cei mari și cu cei mici, cu cei ce sînt de față și cu cei ce lipsesc cu toată creștinătatea și cu toată țara cu

1 multile N / nenumăratile C, nenumărați N // 2 mi-au făcut N / care B, C, carile N / trebuește C // 3 mulțămiri B, C / slavoslovii C // 4 *după* Dumnezeule *ad.* slavă ție B // 7 bunătăți B, C, N // 8 cerului B // 9 tămîi C // 11 smirnă C / nădéjdea B, N, nădejdea C // 12 nădéjdea B, N, nădejdea C // 15 îndurător C // 17 de margine *ad. și* preaînaltă B, nemărginită C // 18 Luțiper C / toți B, C // 19 văzuți și năvăzuți B, C // 20 Constandin N // 22 sfinții B, C // 23 viiața B, C, N / *lipsește* și[2] B / mării B, C, mării-tale N // 24 că să poată B / pe] pă C / plăcéria B // 26 viiață B, C, N // 28 mării B, C, N / să-i oblăduiască N // 30 mării B, C, N // 31 prealuminata B / luminatile C, N / coconi și cocoane *ad. și* beizadéle și domnițe B // 32 mării B, C, N //

blagosloveniia preasfinţilor mitropoliţi şi a iubitorilor de Hristos episcopi, cu rugăciunile cuvioşilor egumeni şi a cu- f. 185v ciarnicilor preoţ şi a tot cinul bisericesc, ca cu o gură/şi cu o inimă, cu bucurie sufletească să zicem împreună cu îngerii: Slavă lui Dumnezeu celui din nălţime şi pre pămînt pace, întru oameni bunăvoire. /

f. 186

CUVÎNT DE ÎNVĂŢĂTURĂ LA DUMINECA FLORILOR

„Ziceţ fétii Sionului: « Iată împăratul tău vine la tine blînd şi mîntuind »", ne povesteşte Mathei evanghelistul, în *Evangheliia* de astăz.

La acest preacinstit şi sfînt praznic de astăz aflu doao lucruri împrotivitoare, carele, amîndoao deodată, întru acestaş cea, îmi pricinuesc şi veselie şi întristare. Văz, de-o parte, pre mîntuitoriul lumii că întră, biruitoriu, în Ierusalim, însoţit cu de tot féliul de rînduială şi de vîrstă omenească, dintru carii, unii, mergea înainte şi alţii urma. Alţii tăia ramuri din copaci şi alţii aşternea hainele lor pre pămînt. Alţii îl lăuda şi alţii îi cuvînta măriri: „Osanna, fiiul lui David". Şi de bucurie tot sufletul mi să veseléşte.

De altă parte iară văz pre acestaş mîntuitoriu Hristos că apropiindu-să de Ierusalim, varsă lacrămi amară pentru dînsa, din ochii lui cei dumnezeeşti. „Şi văzînd cetatea f. 186v (zice / evanghelistul) au plîns pentru dînsa". Şi, de multă întristăciune, mi să amăraşte inima şi stau de mă mir cum poate aici de să uneşte lumina cu întunéricul, liniştea cu furtuna, săltările cu suspinul, bucuriia cu întristarea, cîntările cu lacrămile? Cum aşa amăraşte, dulcele Iisus, cu plînsul, bucuriia biruinţii sale? Cum nu să veseléşte împreună cu norodul ce-l laudă? Cum nu să bucură cu cei ce-l propoveduesc, petutindenea, împărat: blagoslovit cel ce vine în numele Domnului, împăratul lui Israil?

---

2 igumeni C / cucérnicilor B, C, N // 3 preoţi B, C, N / cinului B, C, N / bisericesc C / cu inimă N // 5 celui dintru înălţime C // 7 Cuvînt al 5 la Dumineca Florilor C // 8 Ziceţi B, C / fétei B // 10 astăzi B, C // 11 astăzi B, C / 2 C // 12 împotrivitoare C / care B // 14 biruitor C // 16 mergia B // 17 alţii îi tăia C // 18 hainile C // 20 veseliaşte B // 21 iarăş B, iar C / mîntuitor C // 23 dînsa] dînsul C / *după* dumnezeeşti *ad.* precum zice evanghelistul C // 23—24 *lipseşte* Şi văzînd cetatea au plîns pentru dînsa C // 26 uneşte] numeşte C / întunerecul C / liniştia C // 27 suspinuri B // 28 dulcile C // 31 pretutindenea B // 32 întru numele C //

Plînge, feții miei, între bucurii, domnul nostru Iisus Hristos, pentru căci întră întru nemulțumitoarea de cetate, cu totul blînd, pentru ca să o mîntuiască de păcatele ei. „Zicet fétii Sionului" i proci.

Și în loc de a afla într-însa pocăință și umilință, află sudălmi și necinstiri, află inima ei gata să-l osîndească spre moarte. Acest féliu de plată sînt obicinuiț oameni a da lui Dumnezeu, cînd cu milostivirea lui cea de margine îi chiamă la pocăință și pohtéște să-i mîntuiască.

Și iaste cu putință să aibă pricină să se întristéze astăzi Hristos și să plîngă și pentru voi, fiii miei cei sufletești,
f. 187 carii / cu stîlpări și cu ramuri aț venit, cu toții, véseli, întru întimpinarea lui. Însă, pentru ca să cunosc adevărul, vă pohtesc să-m dăruiț puținică ascultare, pentru ca să se mîngăe și cuceriia voastră și dorința mea.

La învățătura ce am făcut în a dooa duminecă a postului, de veți ținea minte, aț auzit cît iaste fără de asămînare milostivirea lui Dumnezeu și cu cîtă dragoste părințească chiamă pre păcătoș la pocăință; că numa pentru acest sfîrșit au rînduit Dumnezeu în sfînta a lui besérică acéste 40 de zile ale postului acestuia, pentru ca să aibă păcătoșii pricină să se pocăiască de păcatele lor și Dumnezeu să-ș arate cătră ei milostivirea lui. Au rînduit această vréme să fie ca o zeciuială anului, nu pentru dînsul, ci pentru folosul nostru, pentru ca să lăsăm răutățile, pentru ca să înfrînăm patemile, pentru ca să supunem trupul, pentru ca să facem lucruri creștinești și plăcute lui Dumnezeu: să hrănim pre săraci, să miluim pre cei streini, să ertăm pre cei greșiț, să arătăm dragoste cătră Dumnezeu și
f. 187v cătră / vecinul nostru, iar mai vîrtos pentru ca să ne curățim cugetele noastre de tina păcatului și cérem, ertăciune de la Dumnezeu pentru necinstele ce i-am făcut, peste tot anul, cu gîndul, cu cuvintele și cu lucrurile céle făr' de lége.

---

1 *șters* feții miei *și ad.* fraților C // 2 nemulțămitoarea B, C // 3 păcatile C// 4 ziceți C // 7 fel B, C / obicinuiți B, C / oamenii B, C // 8 Dumnezeu C // 9 chiiamă B / mîntuiască B // 10 Și iaste pricină să se întristeze astăz C // 12 ați B, au C // 13 să să cunoască B, C // 14 să-mi B, C / dăruiți B // 17 veț C / ați C / făr' de C // 19 chiiamă B / păcătoși B, C / numai B, C // 20 a lui] lui C / biserică C // 22 păcatile C // 26 patimile B, C // 28 pre] pă C / striini B // 29 greșiți B, C // 31 cugetile C / și să cerem B, C // 32 necinstile C / am făcut B //

Acum, toate acéstia, oare făcutu-li-am? Oare cine iaste sluga cea credincioasă și înțeleaptă? (Întreb și eu, cu gura mîntuitoriului Hristos, după cum zice la 24 de capete a lui Mathei). Carele, viind domnul lui, va afla făcînd așa? Cine iaste creștinul acela carele într-acéste sfinte zile ș-au plătit datoriia? Cine iaste acel drept în credință și îmbunătățat, carele să fie postit și sufletéște și trupéște, să se fie pocăit de păcatele lui, să fie alergat, cu umilință adevărată la milostivirea lui Dumnezeu și să ceară ertăciune? Cine iaste sluga cea credincioasă și înțeleaptă?

Marele Vasilie, la cuvîntul al doilea ce face pentru post, zice cum că îngerii a fieștecării besérici au cîte o carte, întru caré, de la începutul postului scriu pre cei ce să postesc pen'ca să știe cei ce nu-ș fac datoriia. Besérica încă are o carte, caré au luat-o de la Hristos, după a căruia
f. 188 învățătură / sînt să se întrébe toț cîț să laudă a fi creștini, următori lui Hristos și fii adevăraț ai sfintei besérici. Și oare ce carte socotiț să fie aceasta? Iaste acéia ce stă în lăuntru, în sfîntul jărtăvnic, pre sfîntul prestol, căriia ne închinăm cu toții și o crédem; adecă iaste sfînta și dumnezeiasca *Evanghelie*.

În cartea îngerilor poate să fie mulți nescriș, sau pentru vreo nevoe lumească, sau pentru vreo boală trupească, cu carele li s-au zăticnit postul, iar în cartea bes'ericii iaste să se afle, negreșit, scriș toț și cei tineri și cei bătrîni, bogații și săracii, arhiereii, și preoții, boiarii și stăpînitorii și toț cîț mărturisesc dreapta credință. Pentru căci cine nu să va afla într-acea carte nu să va învrednici împărăției ceriului.

Pentru această sfîntă carte, prorocind David, cu duhul zice un lucru preaslăvit la Psalomul 138, care mă pune la mare mirare. Și cuvintele lui sînt acéstia: „Și în cartea ta toț să vor scrie: zile să vor zidi și nimeni întru dînșii". Adecă zice că în cartea lui Dumnezeu toți să vor scrie și

1 aceste C / făcutu-le-am B, C // 2—4 *fără paranteze* C // 3 mîntuitorului C // 4 Care C // 5 creștinu C / care C / întru aceste B // 7 care C / postit sufletește C // 9 milostivirea B // 8—9 cu milostivire și cu umilința adevărată la milostivirea lui Dumnezeu cea multă C // 12 fieștecarii B / biserici C // 13 care C / pre] pă C // 14 pentru ca să știe B, pentru ca să să știe C / Biserica C // 15 care C// 16 toți cîți să laudă B, C // 17 adevărați C / biserici C // 18 socotiți B, C // 19 jărtvénic B, jărtvenic C //20 adică C // 22 nescriși C // 24 care B / li s-au zăticnit B, C / bisericii C // 25 scriși toți C // 27 toți cîți C // 28 întru acea B / împărății C // 31 *lipsește* la B / psalm B, C // 32 aceste C / 33 toți B, C / în zile B // 34 Adică C //

cum că să vor rîndui nişte zile despărţite, întru carele nimeni nu să va afla scris.

188v Acéste cuvinte a lui David foarte / mi să par întunecate şi nepricepute. Eu ştiu din *Scriptură* cum că în cartea lui Dumnezeu nu numa să scrie fieştecarele, ce să scriu încă şi a fieştecăruia şi faptele céle bune ce au lucrat şi păcatele ce au făcut şi zilele şi ceasul şi locul întru carele le-au făcut. Că zice iarăş David: „Şi cel nelucrat de mine au cunoscut ochii tăi".

Dară oare care sînt zilele acélia întru carele nici unul nu va fi scris? Multe sînt, peste tot anul, iar mai multe ale sfîntului post. Întru acéste zile mă tem, adevărat că nimeni nu să va fi scris în cartea lui Dumnezeu, căci aşa mi se pare cum că nimeni n-au făcut pocăinţa adevărată.

Cartea lui Dumnezeu iaste sfînta *Evanghelie*, precum am şi mai zis. Nu zic pentru célialalte zile ale anului, ci numai pentru acéstia ale sfîntului post. Cine s-au scris într-însa? Cine au făcut acélea ce l-au învăţat *Evangheliia*?

În Dumineca de lăsata secului de brînză ne-a învăţat *Evangheliia* să ertăm pre vrăjmaşii noştri, pentru ca să ne iarte şi pre noi părintele cel ceresc, să nu facem lucrurile noastre în făţărie, să nu adunăm comori pre pămînt, ce comorîle să le adunăm în ceriu, unde nici moliile, nici f. 189 rugina nu o strică / şi unde furii nu o sapă nici o fură. Şi acéstia, cine din noi le-au făcut? Au trecut acea zi şi în carte nimeni nu s-au scris. „Zile să vor zidi şi nimenea întru dînşii".

Au venit Dumineca cea dintîi a postului, întru caré au zis *Evangheliia* cum că Fiiul lui Dumnezeu ne-au văzut supt smochin: smochinul iaste semnul păcatului. Şi din noi care creştin au lăsat păcatul? Cine s-au asemînat lui Nathanail, să alérge cu pohtă şi cu dragoste cătră Hristos, să-l mărturisească „Fiiul lui Dumnezeu" şi să urască din tot sufletul pre blestematul de smochin, pre păcatul? Au trecut zioa şi în carte nu s-au scris nimeni, carele să se fie pocăit. „Zile să vor zidi şi nimenea întru dînşii".

---

1 rînduі] zidi C / dăspărţite C / care C // 3 ale lui David C // 5 numai B, C/ ci să scriu B, C // 6 faptile C // 7 păcatile C / care B, C // 10 Dar C / zile B / acelea C // 14 *lipseşte* cum C // 16 acélialalte B, celelalte C // 17 acestea C // 18 acélia B // 19 Dumineca lăsatului sec C // 20 noştrii C // 22 ci B, C // 23 comorile B / să le] să ne C // 25 acestea C // 26 În zile B // 28 dintîiu B, C / care C // 31 asăminat B // 35 care C // 36 nimeni C //

Au venit a dooa Duminecă, a slăbănogului și cu pilda cărturarilor și a fariseilor, carii au clevetit pre Hristos și-l făcea hulitor, pentru căci erta păcatele, zicînd: ce grăiaște acesta așa hule? Ni-au învățat *Evangheliia* să părăsim clevetirile, să nu grăim de rău pre vecinul nostru, să nu-i zicem cuvinte grozave, să nu-l necinstim. Și cine au făcut-o aceasta? Cine ș-au oprit limba de rău și buzele f. 189v lui să nu grăiască vicleșug?/ Au rămas și într-acea zi cartea nescrisă. „Zile să vor zidi și nimenea întru dînșii".

Au venit a treia Duminecă, a închinării cinstitei cruci, întru carė ne sfătuia Hristos să ne lepădăm de lume, să fugim deșărtăciunile și să rădicăm crucea lui: „Cine va vrea — zice—, vie după mine, să se lépede de sine și să-ș ia crucea sa și să vie după mine. Și carele din creștini au primit sfatul lui? Cine au făcut acel lucru plăcut lui Dumnezeu? „Zile să vor zidi și nimenea întru dînșii". Au trecut și acea zi și nimenea nu s-au scris.

Au venit a 4 Duminecă și ni-au pus *Evangheliia* de față pre fiiul acelui om ce avea, din copilărie duh mut. Și oare cîț s-au învățat dintru aceasta să tacă păcatele céle streine și să-ș ispoveduiască, cu umilință, precum să cade, păcatele lor? „Zile să vor zidi și nimenea întru dînșii". Cîț era obicinuiț să-ș ascunză greșalele și să nu-și vădească păcatele lor, la duhovnic, au rămas iarăș aceia, precum au fost și mai înainte. Au trecut și zioa acéia și în carte nimeni nu s-au scris.

Au sosit și a cincea Duminecă a fiilor lui Zevedeu și cu f. 190 dojana ce le-au făcut Hristos, zicîndu-le: „Nu știți / ce cereți" au vrut să ne învéțe să nu fim trufaș, să nu cérem măriri deșarte, să nu purtăm grijă pentru bogății și pentru slave trecătoare, ci pentru împărăția lui Dumnezeu. Și cu aceasta ce am sporit? Că au rămas și într-acea zi cartea nescrisă și nimeni întru dînșii.

---

1 *după* Duminecă *ad.* întru care s-au zis *Evangheliia* C / *lipsește* și C // 3 făcia B / hulitoriu B // 4 ce grăește C / Ne-au învățat B, C // 7 făcut C / de] de la B, C / buzile C // 9 *lipsește* cartea B / În zile B // 10 *după* venit *ad.* și C // 11 care C //12 de deșărtăciuni B, de dășărtăciuni C // 13 *între paranteze* zice C / să vie C // 14 *lipsește* sa C / Și carele] deci care C // 15 acest lucru C // 16 În zile B // 17 *șters* Au trecut și acea zi și nimenea nu s-au scris B // 18 a patra B, C / ne-au B, C / pus] spus B // 20 cîți B / păcatile C / striine B // 22 păcatile C / În zile B / Cîți B, C // 23 obicinuiți B, C / greșalile C / nu-ș vădească B, C // 24 păcatile C / duhovnici C // 25 mai nainte B, C / *lipsește* și [1] B // 27 Zevedei C // 28 le-au] au B // 29 trufași C //

Şi la cea de pe urmă au venit şi zioa de eri, a lui Lazar, carele de patru zile zăcea în groapă şi au înviiat. Şi cine, au din cei tineri, au din cei bătrîni, s-au sculat din groapa păcatului? Cine ş-au deşchis ochii să vază lumina darului? Cine au ascultat glasul Fiiului lui Dumnezeu, carele cu pilda lui Lazăr îl chiema la pocăinţă? Au trecut şi această zi şi cu dînsa s-au săvîrşit şi sfîntul post şi unde să se scrie cineva în sfînta carte „Zile să vor zidi şi nimenea întru dînşii".

Dară acéstia sînt rodurile pocăinţii? Acest folos ne-au mijlocit postul? Aceasta dobîndă au făcut zeciuiala acestui an? Precum văz eu şi pentru noi are pricină să se întristeze Hristos precum să întrista şi plîngea şi pentru Ierusalim, cînd întra cu ramuri şi cu stîlpări.

f. 190v Dară cînd vor fi zilele acélia întru carele au să facă / creştinii hotărîre să schimbe firea să schimbe viaţa şi să se facă îmbunătăţiţ, de nu vor fi acéstia ale postului, carele să numesc zilele plîngerii şi ale umilinţei? Ce acéstia iată că au trecut, făr' de folos şi nu iaste cu putinţă vrémea ce au trecut să se mai întoarcă înapoi.

Acum, dară, ce altă vréme ni-au mai rămas pentru ca să putem să ne scriem în cartea lui Dumnezeu, cu o pocăinţă adevărată şi cu ispovedanie?

Văz în *Sfînta Scriptură*, la Eşire, în trei capete cum cînd au chiemat Dumnezeu din rug pre Moisi şi i-au descoperit cum că va, prin mijlocul lui, să mîntuiască din robiia lui faraon pre neamul jidovesc, i-au poruncit să meargă, să zică acéste cuvinte: „Aşa să zici fiilor lui Israil: domnul Dumnezeul jidovilor ne-au chiemat pre noi să mérgem cale de trei zile în pustiiu, să-i facem jărtvă". Această poruncă iaste taină ascunsă şi trebuie să o descoperim, pentru ca să se înţeleagă. Aici vedem patru lucruri: Eghipet, faraon, Moisi şi trei zile în pustiiu.

Eghipetul iaste lumea aceasta, neascultătoare şi vicleană, întru care iaste întins întunérecul păcatului, unde să omor f. *191* toate întîi născute, / adecă sufletele céle cuvîntătoare, unde să prefac apele în sînge, adecă faptele omeneşti

1 de pe] după C// 2 care C// 4 deschis C // 5 care C // 6 chema C / A trecut B// 8 În zile B // 9 Dar C / acestea C // 12 plîngia B // 14 Dar C / acelea C / care C/ *ad. marginal* să facă B / creştini C // 15 viiaţa B, C // 16 îmbunătăţiţi C / acestea C// 17 umilinţii B, C / Ci B, C / acestea C // 19 să să mai întoarcă C // 20 dar C / ne-au B, C / ca să ne putem B // 23 trei] 3 C / *şters* cum B // 24 chemat C // 28 Dumnezeul jidovesc B // 29 cale de 3 zile C // 31 patru] 4 C // 35 *după* toate *ad.* céle B / adică C / sufletile C // 36 adică C / faptile C //

în sudălmi și în batjocură lui Dumnezeu, unde stăpînește lăcusta și omida, adecă apucăturile, strîmbătățile, ura, zavistiia și vrajba.

Faraon iaste diavolul, carele cu înșălăciunile și cu vicleșugurile, adecă cu desfătările trupului, cu deșărtăciunile céle lumești, cu pohtele céle réle prinde pre oameni în cursă și ține robiț pre creștini, carii sînt Noul Israil și norodul cel ales a lui Dumnezeu.

Moisi sînt eu, nevrédnicul, păstoriul vostru și cîț alți arhierei propoveduesc *Evangheliia*, carii sîntem trimiși de Dumnezeu să vă chiem la pocăință, să faceț jărtvă lui Dumnezeu, să-i jărtvuiț tot sufletul vostru, tot gîndul vostru și toată inima voastră. Că așa zice David: „Jărtvă lui Dumnezeu, duh zdrobit și inimă înfrîntă"; și apostolul Pavel: „Jărtve ca acéstia sînt plăcute lui Dumnezeu". Așa ne iaste poruncit la al doilea cap al lui Ioil: „Trîmbițaț — zice — cu trîmbiță în Sion, sfințiț post, strigați
f. 191v slujbă, adunați norod, sfințiți adunare, alégeț / bătrîni, adunați prunci".

Și de vréme ce acéste 40 de zile ale sfîntului post le-aț trecut în Eghipetul patemilor, întru grijile vieții, întru deșărtăciunile lumii, Dumnezeu, carele iaste tot, cu totul milostiv și índurătoriu, iară vă chiamă pre toți în pustiiu, adecă întru această sfîntă săptămînă, caré să cuvine să fie pustie, adecă slobodă de grij, de păreri lumești, de desfătări, de mîncări și de odihne trupești și vă rînduiaște cale de trei zile, carele sînt acéste trei zile ce au mai rămas, adecă luni, marți și miercuri, pentru ca să vă curățiț cu pocăința, pentru ca să vă îndreptați cu ispovedaniia, pentru ca să vă împodobiți cu lucrurile céle sufletești și pentru ca să vă gătiț cu rugăciuni și cu milostenii, în zioa cea mare și înfricoșată a sfintelor taini. Să aduceț lui Dumnezeu jărtvă de laudă, să vă împreunaț cu trupul și cu sîngele Fiiului lui Dumnezeu, să vă uniț toț cu Dumnezeu și toț să vă scrieț în cartea lui.

---

2 adică C / ura] urîciunea C // 4 diiavolul B // 5 adică C / dăsfătările C / dășărtăciunile C // 7 robiți C // 8 lui Dumnezeu B, C // 9 păstorul C / cîți C // 10 trimiș B // 11 chiemăm B, chemăm C / faceți B, C // 12 jărtvuiți B, C / tot [1-2]] cu tot B // 13 și cu toată B // 15 acestea C // 17 Trîmbițați B, C // 18 alégeți B, alegeți C // 20 le-ați trecut B, C // 21 patimilor B, C // 22 deșărtăciunile] desfătăciunile B, dășărtăciunile C // 23 îndurător C / iar C / toț B, C // 24 adică C / care C // 25 adică C / griji B, C // 25—26 *lipsește* de desfătări, de mîncări C // 26 rîndueşte C //27 trei] 3 C / care B, C / sînt *după* adecă B // 28 adică C / curățiți B, C // 31 gătiți B, C // 32 aduceți B, C // 33 împreunați B, C // 34 uniți B, C / toți C // 35 toți C/scrieți C //

Acuma, iaste cu putință să se afle cineva atîta de vrăjmaș luiș, cît să lase să treacă și acéste trei zile și să rămîe f. 192 nepocăit, să rămîe nemișcat din Eghipetul răutăților,/ să rămîe lipist de darul și de milostivirea lui Dumnezeu, ce-l chiamă la pocăință?

Aceasta iaste, fetii miei, vrémea cea bine priimită, ce zice marele Pavel. Și zilele aceștii sfinte săptămîni sînt zilele mîntuirii, întru care să cuvine să răscumpărăm vrémea, caré în deșărt o am pierdut; pentru căci célialalte zile ce așteptăm sînt viclene, sînt zilele lumii, zilele trupului, zilele deșărtăciunii, întru carele nu s-au folosit cei ce au umblat și întru acéstia trebue să se vază cuceriia voastră, întru acéstia să strălucească rîvna creștinătății voastre, întru acéstia să cunoască lumea putéria credinții voaste.

Norodul ce au ieșit astăzi întru întimpinarea mîntuitoriului Hristos — zice sfînta *Evanghelia* la Mathei în 24 de capete — cum că unii au așternut veșmîntele lor pre cale și alții frîngea stîlpări den copaci și așternea pre cale și măcar că Mathei nu zice ce fel de stîlpări era, iar Ioan zice că era stîlpări de finic și Luca zice că era stîlpări de maslin și aceasta să cuvine să facă fieștecare creștin într-acéste zile, pentru ca să cinstească patemile lui Hristos / f. 192ᵛ și pentru ca să priimească cu vrednicie dumnezeeștile taini, să aștearnă pre pămînt veșmîntele lui și să ție în mînă stîlpări de finic și de maslin.

Veșmîntele — zice dumnezeecul Theofilact — cum că închipuesc trupul, că trupul iaste veșmînt sufletului. Drept acéia să cuvine să supue neștine trupul sufletului, să-l smerească cu posturi, cu țineri și cu strimtorimi, pentru ca să se facă lăcaș Dumnezeului celui viu și vas curat Fiiului lui Dumnezeu.

Stîlpările céle de finic închipuesc răbdarea, iar céle de maslin închipuesc îndurarea. Și să cuvine acéste doao bunătăț să le arate creștinul mai mult decît célialalte,

---

1 Acum C / vrăjmași C // 5 *lipsește* ce-l chiamă B / *șters* la pocăință B // 7 zilile C // 8 carea B // 9 care C / dășărt C / celelalte C // 11 dășărtăciunii C / care C // 12 acestea C // 13 acestea C // 14 acestea C / puterea C // 15 voastre B, C // 16 Norodu C / întîmpinarea C // 16—17 lui Hristos, mîntuitoru nostru C // 17 *lipsește* în B // 18 veșmintele B, C // 19 fringia B / den] de B, C//20—21 *ad. marginal* făr' de <sic> stîlpări era, iar Ioan zice B // 23 patimile B, C // 25 veșmintele B, C // 27 Veșmintele B, C // 30 strîmtorime B // 35 bunătăți B, C / creștinu C / celelalte C //

întru acéste sfinte zile și cu acéstia să priimească pre mîntuitoriul lumii; să rabde puținică scîrbă pentru dragostia celuia ce au răbdat crucea și moartea. Aceasta să se înțelepțească întru voi, caré și în Hristos Iisus ne învață marele Pavel.

La toate simțirile au pătimit Domnul nostru: la vedére, la auz, la miros, la pipăire și la gust și la toate simțirile f. 193 iaste cu cale și cu dreptate să pătimească cine / iaste creștin și următoriu mîntuitoriului: ochii lui să vérse lacrămi, pentru ca să-ș plîngă păcatele; urechile lui să asculte cu răbdare, în toate zilele, cetaniile besericești, cîntările și slujbele; cu mirosul să nu mirosească alta făr' numai mirosul cel duhovnicesc, ce iase din sfintele cuvinte și din darul Duhului Sfînt. Gustul să păzească post desăvîrșit și ținére cu pîine și cu apă, numai să împlinească trebuința și nu cu bucatele céle de multe feliuri și cu băuturile céle multe. Pipăirea iară, pentru căci iaste de cît célialalte simțiri mai vinovată, să cuvine să se smerească mai mult decît célialalte, cu neodihna, cu metanii și cu alte osteneli cu cîte să înfrînează trupul.

Și acéstia sînt stîlpările céle de finic; dară n-ajung numai acélia, ce trebuesc și stîlpările céle de maslin.

Cînd au mers priiatenii lui Ioav să-l vază la acea nevoe mare ce i s-au întîmplat, zice *Sfînta Scriptură* cum că au stătut 7 zile numai uitîndu-se la el, făr' de a-i grăi un cu- f. 193v vînt măcar. Și aceasta să cuvine să facă și / sufletele céle creștinești, într-această săptămînă. De iubesc pre Fiiul lui Dumnezeu, să se uite la el, să tacă și să se minunéze; să gîndească pentru a cui dragoste pătiméște un Dumnezeu, făr' de păcate și dimpreună să simță durére, pentru durerile lui, să se întristéze pentru întristarea lui și dinpreună să pătimească cu dînsul, cu gîndul și cu inima.

Și așa făcînd, într-acest fél, veț răscumpăra vrémea postului, ce au trecut făr' de folos; vă veț face vrédnici

---

1 acestea C//2 lumii] lumini C/ dragostea C // 4 înțelepțiască B / care C // 5 *între paranteze* „Filipiseni, cap 2 C, *ad. marginal* Filipis, cap 2 A, *lipsește* B// 8 *lipsește* iaste cu cale B // 9 următor C // 10 pacatele B, păcatile C // 11 citaniile C / bisericești C // 13 fără numai B, C // 16 și nu] iar nu C / bucatile C / *lipsește* și [2] B // 17 iar C // 18 celelalte C / să să smerească C // 19 celelalte C // 21 acestea C / dar C / nu ajung C // 22 acelea C / ci B, C // 23 prietinii C / în nevoia cea mare C // 26 sufletile C // 27 întru această B // 28 să să uite C / să să minuneze C // 29 pătimește C / Dumnezeu C // 31 durerile] dure A / să să întristeze C // 32 dînsul] dunsul A // 33 veți B / răscumra B // 34 veți B //

să vă împreunați cu preacuratele taini ale mîntuitoriului, vă veț scrie făr'de nici o îndoială în cartea lui Dumnezeu. Și Domnul nostru Iisus Hristos, viind blînd și mîntuind, va avea pricină nu să se întristéze, nici să vérse lacrămi pentru sufletele voastre, și să vă blagoslovească, să vă sfințească și să îmbogățească cu darul lui cel dumnezeesc, a căruia noianul milostivirii să fie pururea acoperemînt, putére și mîntuire sufletelor voastre. Amin. /

f. 194

ÎNVĂȚĂTURĂ ASUPRA POCĂINȚII

„Întoarce‹ți›-vă cătră mine, din toată inima voastră și cu post și cu plîngere și cu tînguire rumpeți inimile voastre și nu hainele voastre și mă voiu întoarce cătră voi", zice Domnul, la Ioil, în 2 capete.

Cine au văzut vreodinioară între zidiri atîta dragoste cîtă iaste acéia ce arată soarele spre pămînt, că de și iaste luminătoriu mare al ceriului și împărat al tuturor stélelor, iar lăsînd célialalte stihii, îndrăgéște și iubește mai mult pre smeritul acesta de pămînt și spre dînsul are închinată toată pohta lui, pre dînsul luminează cu razele sale, pre dînsul împodobéște cu de toate féliurile de copaci, pre dînsul încununează cu florile, pre dînsul îmbogățéște cu rodurile, pre dînsul hrănéște cu lucrurile sale. Și, pentru ca să nu să depărtéze de la el niciodată, face f. 194v pururea o / învîrtejire împrejurul ‹lui› cu un umblet necontenit.

Asémene aceștii pohte, sau, mai vîrtos să zic, mai cu mult făr' de asămînare arată marele Dumnezeu, ziditoriul și făcătoriul a toate, spre sufletul cel smerit și păcătos al omului, măcar că are în mîinile lui céle dumnezeești toate marginile pămîntului, măcar că bunătățile noastre nu-i trebuesc, după cum zice David, iar spre acest suflet are pusă toată dragostea lui cea dumnezeiască; pentru dînsul poartă grijă să-l mîntuiască, pre dînsul cearcă, pre dînsul

1 să vă împreunaț B, a vă împreuna C / preacuratile C // 2 vă] și vă C // 5 sufletile C / voastre] noastre C // 9 Cuvînt pentru pocăință C // 11 *șters* și[1] B / rumpeț C // 12 hainile C // 13 doao capete B // 15 soarile C // 16 luminător C/ cerului B // 17 stelilor C / célelalte B, C // 19 închinată, *ad.* *și* plecată B / razile B, C // 23 să nu se depărtéze B / dăpărteze C // 24 învîrtăjire C / împrejuru C / lui B, său C / cu] ca B // 26 Asémenea B, Asemenea C / aceștiia B // 27 asemînare B / marile B, C // 30 *după* marginile *ad.* lumii C //

iubéște și, ca cum ar avea vreo trebuință, de la el pleacă dumnezeiasca lui mărire și pohtéște dragostea lui, pohtéște prieteșugul lui, pohtéște să umble pururea împreună cu dînsul.

Drept acéia trimite către dînsul proroci, trimite dascali, îl cearcă în toate părțile pămîntului, îl cearcă în toate unghiurile lumii. Și, pentru căci pohtéște să fie pururea împreunat cu el și nedespărțit de împărăția lui, îi arată calea, îi spune mijlocirea, pentru ca să se mîntuiască de păcat și să se întoarcă spre dînsul.

Oare care iaste mijlocirea acéia? Iaste acéia a pocăinții, /
f. 195 caré nu are greșală. „Întoarceți-vă — zice — către mine și mă voiu întoarce către voi". Deci pentru pocăința aceasta sînt gata astăzi să grăesc puțintéle cuvinte, înaintea înțelepției voastre, feții miei. Ci vă pohtesc să ascultaț cu dragoste, căci aceasta iaste mai trebuincioasă decît toate și mijlocire făr' de greșală pentru mîntuința noastră.

Mare iaste, cu adevărat, darul acesta al pocăinții, dintru care poate cunoaște fieștecarele, mai ales dragostea cea multă ce arată Dumnezeu spre noi creștinii și pohta ce are ca să ne vază mîntuiți, de vréme ce numai pentru noi au rînduit-o, numai pentru noi au dat-o, numai pentru noi au vrut să fie pocăința în lume. Și cum că iaste adevărul așa o dovedéște socoteala; pentru căci de ar fi vrut să o rînduiască pentru alții și nu pentru noi, credincioșii creștini, să cuveniia această rînduială să fie sau pentru îngeri sau pentru draci, sau pentru dobitoace, sau pentru célialalte ale lui făpturi.

Și de vréme ce pentru îngeri nu iaste, căci îngerii cei buni nici au greșit, nici pot să greșască, drept acéia nici pocăință le trebue. Nici pentru draci, pentru căci ei
f. 195v dintru a sa voință fiind / împietriți în vicleșug nu priimesc nici vor pocăința. Iar nici pentru dobitoace, pentru căci n-au nici minte, nici cuvînt, ce lucrează pururea făr' de greșală, precum îi învață firea lor. Nici iaste pentru altă făptură din cîte să află în lume, pentru căci sînt toate nesimțitoare și urmează a nu fi priimitoare de pocăință.

---

3 priiteșugul B, prietișugul C // 8 nedăspărțit C // 12 care C // 15 înțelepții C / ascultați B, C // 20 creștini C // 22 rînduit-o] rădicat B / dat B // 27 celelalte C // 28 făpturi] fapturi B // 30 grășască B // 31 *lipsește* pentru[2] C // 33 pentru căci] că ele C // 34 ci lucrează B // 34—35 ci de-a pururea urmează precum le învață C // 36 *lipsește* pentru C //

Şi iată dară că numai pentru noi, oamenii, au dat îndurătoriul Dumnezeu acest dar de mîntuire al pocăinţei; sau, să zic mai bine, pentru noi creştinii, pentru căci păcătuesc şi jidovii şi turcii, iar nu le foloséşte, nici le ajută pocăinţa, nimic, pentru căci sînt afară de lége. Iar noao cu adevărat ne ajută şi ne dă mare folos, pentru căci avem credinţă, pentru căci avem nădéjde, pentru căci prin mijlocul sfîntului botez ne-am făcut fii lui Dumnezeu, după cum zice Ioan la capul cel dintîi: „Le-au dat lor putére ca să fie fii lui Dumnezeu, celor ce cred întru numele lui".

Şi adevărat, ce alt ajutoriu mai mare, sau ce alt folos mai trebuincios poate să fie decît acela al pocăinţii? Minunată iaste putéria ei, preaslăvite sînt lucrurile ei şi darul făr' de asemînare.

f. 196 Un lucru minunat să véde în *Sfînta Scriptură*, la / a patra carte a Împăraţilor, în 15 capete, zicînd cum să se fie întîmplat după moartea prorocului Elisei, de au fost murit un jidov în cetatea Samariei şi, după obiceaiul ce avea acolo, au rădicat unii trupul mortului şi-l ducea afară din cetate, să-l îngroape. Şi mergînd pre cale, la locul ce rînduit, făr' de véste au eşit dintr-un crîng, ce era acolea aproape, nişte tîlhari moaviténi, ca să-i omoară. Şi văzînd îngropătorii o nevoe ca acéia, neaşteptată, de frică să făcură mai morţi decît mortul ce ţinea. Şi, pentru ca să-ş mîntuiască viaţa lor, au aruncat pre mortul într-o groapă ce s-au aflat acolo şi îndată au fugit, întru care groapă era îngropat prorocul Elisei. Şi, îndată ce s-au atins trupul mortului de oasele prorocului, au înviiat şi au venit iară în viaţă.

Frumoasă închipuire a pocăinţii înţelégem a fi acest lucru preaslăvit ce s-au întîmplat. Că după ce face omul păcatul rămîne mort. Mort, pentru căci piiarde darul cel dumnezeesc; mort, pentru căci să desparte de Dumnezeu,

---

1 dar C // 2 îndurătoru C // 3 pocăinţii B, C // 3—13 însă pentru noi, creştini, că noao cu adevărat ne ajută pocăinţa şi ne dă mare folos, căci sîntem fii lui Dumnezeu, prin mijlocul sfîntului botez (precum zice Ioan la capul cel dintîi: „Le-au dat lor putere ca să fie fii lui Dumnezeu, cei ce cred întru numele lui") şi pentru căci avem credinţă şi nădejde. Minunată dar C // 9 Ioann B // 13 trebuincioasă B // 14 putéria ei] puterea pocăinţii C / şi darul ei C // 17 patra] 4 C / cap C // 19 Samariii C / obicéiul B, obiceiu C // 22 dintr-un crîngul B // 23 acolia B / omoare C // 26 viiaţa B, C / mort C // 28 s-au] au C // 30 iar C / viaţă B, C // 33 *lipseşte* Mort, pentru căci piiarde darul cel dumnezeesc C // 34 dăsparte C //

carele iaste viaţa cea adevărată şi ca pre un mort patemile lui, pohtele lui céle réle şi îndulcirile trupului său îl aduc f. 196v să-l îngroape. / Unde? Afară din cetate, afară din pămîntul cel fericit al raiului, în groapa vecinicii munci. Dară ce să întîmplă? Îndurătoriul Dumnezeu, carele prin rostul prorocului zice: „Nu voesc moartea păcătosului, precum a să întoarce şi a fi viu", trimite împotriva lui, făr' de véste, o năvală de tîlhari înfricoşaţ. Dară cine sînt tîlharii aceştea? Frica morţii, cutremurul muncii de véci, zioa cea înfricoşată a judecăţii, dreapta răsplătire a lui Dumnezeu.

„Durerile iadului m-au încungiurat; întimpinatu-m-au laţurile morţii". Să uită păcătosul la nevoe, véde aiavea pierzarea lui, tremură, să îngrozéşte şi de frică fug îngropătorii: pohtele céle réle, patimile céle neînfrînate, odihnele, desfătările trupeşti. Şi unde îl aruncă? În groapa lui Eliseu.

Groapa iaste pocăinţa, pentru căci precum groapa strică, răsipéşte şi piiarde trupurile céle împuţite ce să pun într-însa, aşa şi pocăinţa ştérge, strică şi topéşte împuciciunea păcatelor ce înfăşură sufletul.

Aici dară, într-această groapă a pocăinţii, căzînd păcătosul, afle pre Elisei cel de taină, carele iaste domnul nostru Iisus Hristos. Că Elisei să tîlcuiaşte Dumnezeu f. 197 mîntuitoriu; şi cu putérea acestuia / şi cu daru acestuia i să iartă păcatele, să îndreptează şi să întoarce iară la viaţă. „Şi trăi mortul — zice *Sfînta Scriptură* — şi să sculă pre picioarele lui".

De pe aceasta dară să priceapă fieştecarele cîtă iaste putéria pocăinţii, de vréme ce înviază sufletul cel mort al păcătosului, îi dă iară podoaba dumnezeescului dar ce au pierdut, îi deschide uşile ceriului carele i le-au închis păcatul, îl face soţie fericiţilor îngeri, îl face moştean, lăcaş lui Dumnezeu şi părtaş slavei lui cei dumnezeeşti. Dară nu săvîrşaşte numai acéste preaslăvite, această bună-

---

1 viiaţa B, C / patimile B, C // 2 pohtile C // 4 Dar C // 5 *după* întîmplă *deschide paranteză* C / îndurătorul C // 6 *şters* precum a să *şi ad.* ci ca să se B // 7 *după* viu *închide paranteză* C / *lipseşte* trimite împotriva lui C // 8 înfricoşaţi B, C / Dar C / aceştia B, aceştiia C // 12 la nevoia cea de aiavea B / aevea C // 14 pohtile C / odihnile B, C // 15 dăsfătările C / trupului C / Elisei B, C // 17 pierde C // 18 împuţiciunea C // 20 dar C // 22 tîlcueşte C // 23 mîntuitoriul B, mîntuitor C / putéria B / darul B, C // 24 iar C // 25 viiaţă B, C // 26 picioare B, picioarile C / *lipseşte* lui B // 27 Dupe C / dar C // 28 putiarea B / înviiază B, C // 27—28 ce putere are pocăinţa C // 29 iar C // 30 carele] ce C // 32 lăcaşului C / părtaşi C // 33—2 Şi nu numai aceste, ci alta şi mai minunată, care face mintea să să mire C //

tate mare a pocăinții, ci iaste alta și mai minunată, care face mintea să se mire și inima să se uimească: biruiaște pre însuș Dumnezeu. Și cînd iaste mînios de sudălmile, de necinstirile și de hulele ce-i fac în toate zilele păcătoșii, cu faptele lor céle fărdelége, cu strîmbătățile lor, cu jafurile lor, cu multa a lor trufie, cu zavistie ce hrănesc în inima lor, cu atîtea necurății cu carele spurcă și trupul și sufletul, stă gata să facă asupra lor răsplătire, să arunce asupra lor trăsnetele urgiei sale, să-i piarză de pe toată fața pămîntului. Aleargă atunce pocăința și cu o cucér-
f. 197v nică îndrăzneală, / cu doao lacrăme ce varsă din ochi, cu un suspin ce înalță la ceriu dintru adîncul inimii (cutez a zice), că leagă mîinile lui Dumnezeu, îi ia armele a dréptei lui răsplătire preface urgiia lui spre ertăciune, îl face blînd, ertătoriu, îndelung răbdătoriu, milostiv, iubitoriu asupra celui păcătos, carele atîta l-au necinstit și nu l-au băgat în seamă.

Și, pentru ca să nu socotiț, feții miei, cum că acéstia sînt aflări ale méle, ascultați o pildă.

La a treia carte a Împăraților, la 21 de capete, zice cum că au vrut direptul judecătoriul, Dumnezeu, să pedepsească pre Ahaav, împăratul lui Israil, pentru multele păgînătăți și nedreptăți ce făcea în toate zilele și nu numai din răutatea lui ce și din sfatul înrăutățatei fămeii lui, a Iezavelii. Și i-au trimis cuvînt cu prorocul Ilie cum că va să-i rădice împărățiia, să-i piarză casa lui, să-i răsipească avuțiia lui, să nu mai aibă după acéia nici vrednicie, nici cinste și la cea de pe urmă să se facă mîncare cîinilor și a pasărilor ceriului. Răspunse Ahaav: atîta răutate să-mi vie mie și atîta pedeapsă? Eu să aflu mijlocire ca acéia,
f. 198 să prefac dreapta a lui Dumnezeu mînie. / Și ce au făcut? Cum au auzit Ahaav cuvintele acéstia îș rumpse haina lui și încinse sac peste trupul lui și puse cenușă pre capul

2 biruește C // 3 Și de cînd B // 4 necinstele C / și hulele B / hulile C // 5 faptile C / *după* cele *ad.* făr' de rușine și C // 6 multa lor trufie C // 7 atîta B, C // 9 trăsnetile C / urgiii B, urgii C / piiarză B / *lipsește* toată C // 10 *ad. marginal* fața B / atuncea B, atunci C // 11 doao] 2 C // 12 *fără paranteze* B // 14 răsplătirii C // 15 ertător C / răbdător C / iubitor C // 16 care C // 18 socotiți B, C / acestea C // 20 treia] 3 C / la cap 21 C // 21 dreptul B / Dumnezeu dreptul judecător C // 22 Ahav C // 23 și nu numai] uniori C // 24 ce și] ci și B, alteori C / lui] sale B, C // 25 cu] pre C // 26 piiarză B // 28 de pe] după C // 29 Ahav C / să-m vie C // 31 prifac B / a lui] lui C / *lipsește* mînie C // 32 Ahav C / acestea C / rupse C // 33 *lipsește* și [1] C / preste B //

lui și posti și făcu o pocăință ca acéia, cît au schimbat îndată Dumnezeu mîniia lui și au îmblînzit urgiia lui. Și chiemînd iară pre Ilie i-au zis: n-ai văzut ce smerenie au arătat înaintea mea Ahaav și ce pocăință au făcut? Deci, pentru căci s-au smerit înaintea féții méle, nu voiu aduce răutate în zilele lui, ce în zilele feciorului lui voiu aduce răutatea peste casa lui.

Dară ce poate fi aceasta? Pînă acum cu bătăi, cu urgie, cu mînie, înfricoșa Dumnezeu pre Ahaav și zicea să-l piarză, să-i ia și stăpînirea și viața și acum zice (cum) că nu poate să-i facă rău. Iaste cu putință acea puținică cenușă ce au pus Ahaav în capul lui, acel sac cu carele s-au îmbrăcat, acel puțin post ce au făcut, acea pocăință ce au arătat să fie slăbit dumnezeiasca urgie și să îndémne pre Dumnezeu să facă acéia ce vrea păcătosul acela Ahaav și nu acéia ce cerca dumnezeiasca dreptate? Adevărat, așa iaste. Pocăința au întors urgiia lui, pocăința au oprit mîniia lui, pocăința i-au zmult din mîinile lui céle preaputérnice sabiia răsplătirii, pocăința au șters răspunsul cel înfricoșat și purtător de moarte. „Nu voiu aduce — zice — f. 198v răutate / în zilele lui“.

Însă, pentru ca să poată pocăința să săvîrșească acéste lucruri preaslăvite, să cuvine să fie pocăința adevărată, iar nu mincinoasă; pocăință curată, iar nu vicleană, pocăință a inimii, iar nu a gurii, că precum iaste aur adevărat și aur mincinos, așa iaste și pocăință adevărată și pocăință mincinoasă.

Mulț socotesc, pentru căci zic: am greșit și Doamne iartă mie, păcătosul, cum că adevărat, să pocăesc și nu știu ticăloșii, că pocăința nu stă numai în cuvinte. Că zice Hristos la *Evanghelie*: „Nu tot cel ce-mi zice mie Doamne, Doamne, va întra întru împărățiia lui Dumnezeu, ci cel ce face voia Tatălui mieu, celui ceresc“.

Între ceialalți ce s-au pocăit, doi să află vestiți în *Sfînta Scriptură*: unul iaste Saul și altul David. Greșit-au Saul, au greșit și David și vin amîndoi în cunoștiința greșălii lor. „Am greșit“ zice unul, „am greșit“ zice și celalalt. Dară Da-

---

2 *lipsește* lui $^{1-2}$ C / și au] și ș-au C // 3 chemînd C / iar C / smerenie C // 4 Ahav C // 6 ci B, C // 7 peste toată casa lui C // 8 Dar C // 9 Ahav C // 10 piiarză C / viiața B, C /*fără paranteze* B, C // 12 Ahav C / care C // 13 acel] cel B // 15 Ahav C // 20 purtătoriu B // 26 pocăința$^{1-2}$ B // 28 Mulți B, C / căci zic] un cuvînt care zic C // 29 iartă mie] iartă-mă C // 31 ce-m zice C / *lipsește* mie C // 36 cunoștința C // 37 celălalt C / Dar C //

vid au auzit acest fericit glas: „Și Dumnezeu au lăsat păcatul tău: nu vei muri". Și pentru Saul să roagă Samuil prorocul cu lacrămi și Dumnezeu îi răspunde cu urgie „Pînă cînd vei plînge tu pentru Saul? Și eu l-am defăimat pre el".

Dară pentru ce pricină drept judecătoriule, Doamne, arăț despărțeală ca aceasta, cu acești doi ce să căesc? De iaste adevărat, precum o cunoaștem, prea adevărat, f. 199 cum că înaintea / ta nu iaste nici o fățărie și cum că priimești cu multă milă și dragoste pre cei ce să căesc, pentru ce, aici priimești pre David și pre Saul îl gonești? Nu iaste împărat și unul și altul? N-au greșit amîndoi înaintea ta? Dară drept ce, David, carele au făcut păcat mai mare și îndoit, adecă preacurviia și uciderea, află milă înaintea ta și Saul să defaimă și să leapădă, carele s-au arătat numai neascultoiu?

Adevărat, feții miei, pe dinn afară așa să véde, iar Dumnezeu, carele iaste cunoscători de inimi și véde dinn läuntru acéia ce noi nu vedem au văzut despărțeala pocăinții și a unuia și a altuia. Că pocăința lui David era pocăință adevărată, „cu duh umilit și cu inimă înfrîntă și smerită", precum zice *Sfînta Scriptură*, iar a lui Saul pocăința era mincinoasă și vicleană, din gură numai, iar nu și de la inimă, că inima lui nu era dreaptă cătră Dumnezeu. Și pentru aceasta acea a lui David s-au arătat priimită și a lui Saul s-au defăimat.

Drept acéia dară, pentru căci iaste pocăința lucrătoare și bine priimită înaintea lui Dumnezeu, să cuvine să fie pocăință adevărată, ca a lui David. Și, pentru ca să poată fieștecarele să cîștige această pocăință adevărată, f. 199v desăvîrșit, curată și priimită, Duhul Sfînt în /*Scriptură* ne arată în ce chip să o facem, cu pedeapsa ce au dat lui Navuhodonosor, împăratul asiriianilor. Pre aceasta, vrînd dumnezeiasca dreptate să-l pedepsească într-această viață, pentru multa a lui trufie și iară să-l miluiască, au făcut

---

4 dăfăimat C // 6 Dar C / drepte B // 7 arăți C // 8 *lipsește* adevărat C / o și cunoaștem C / *șters* prea adevărat B // 12 *după* altul *ad. marginal* Nu iaste jidov și unui și altul? B // 13 Dar C // 14 adică C // 16 neascultoiu] dar nu ascultă B, neascultător C // 17 pă din afară C // 18 care C / cunoscător B, C / din B, C // 19 nu o vedem B // 22 pocăință C // 23 *repetă* și [2] B // 27 dar C // 31 ne arată prin *Scriptură* C // 32—34 să o facem pre Navohodonosor, împăratul asirienilor, vrînd dumnezeiasca dreptate C // 34 viiață C // 35 a lui] lui C //

asupra lui acest răspuns, precum să véde la al patrulea cap al lui Daniil: „Cu hiarăle partea lui, în buruianul pămîntului; inima lui de la oameni să va schimba și inima de hiară să va da lui și șapte vremi să vor premeni preste el". Adecă l-au osîndit să pască împreună cu hiarăle și ca o hiară să mănînce erburile pămîntului; să i să schimbe inima lui cea omenească și să i să dea inimă de hiară și să se afle întru aceasta pînă să vor premeni șapte vremi și atuncea să i să dea ertăciunea. Și adevărat așa s-au întîmplat, de au pătimit Navuhodonosor, după cum au rînduit dreapta judecata lui Dumnezeu și într-acesta chip ș-au luat ertăciunea, desăvîrșit.

Să cuvine, drept acéia, acéste trei lucrure să facă fieștecare creștin, pentru ca să arate pocăință adevărată și plăcută cătră Dumnezeu. Întîi, să fie partea lui în iarba pămîntului. Cînd păcătuiaște omul lasă trupul lui slobod, în desfătări, în pohte, în beții și în mîncări mult și alta nu socotéște, fără numai cum îș va dezmierda trupul
f. 200 cum să-i dea odihne, cum să-l hrănească cu / multe féliuri de bucate, dintru carele urmează bețiile, curviile, preacurviile și alte pohte neînfrînate, carele fac pre suflet lăcași diavolului.

Drept acéia să cuvine, cînd va avea să se pocăiască adevărat, să schimbe firea, să schimbe viața, să suppue trupul. Cu ce? În iarba pămîntului, cu ținéria, cu posturile, cu ajunările, cu depărtarea mîncărilor și a desfătărilor. Pentru căci, precum zice marele Vasilie, postul iaste stricăciune păcatului, înstreinare patemilor, omorîre trupului; și cînd slăbéște cu postul omul cel dinn afară, atunce cel din lăuntru să întăréște, atunce să face casă lui Dumnezeu și vas curat darului celui dumnezeesc.

Al doilea lucru ce trebuiaște iaste să schimbe inima lui și să ia inimă de hiară („și inimă de hiară să va da lui"). Omul, precum are inima iscusită, așa o are și mult pohtitoare și pe neplăcére; nu iaste pururea întru o stare: acum

---

1 patrulea] 4 C // 4 primeni B, C // 5 Adică C // 8 primeni C // 9 atunci C / ertăciune C / *lipsește* așa B // 10 Navohodonosor C // 10—11 precum dreapta judecată a lui Dumnezeu au rînduit C // 11 într-acest C // 13 trei] 3 C / lucruri C // 15 întîiu C // 16 păcătuește C // 17 dăsfătări C // 18 dăzmierda C // 20 din care C // 22 lăcaș C // 23 *lipsește* Drept acéia C / să] ci să C / să se pocăiască] să să ispovedujască C // 24 viiața B, C / supue C // 25 ținerea C // 26 dăpărtarea C / dăsfătărilor C // 27 marile C // 28 înstriinare B, înstreinarea C / patimilor B, C / omorîrea C // 29 din C / atuncea B, C // 30 atunci C // 32 *șters* ce trebuia B, ce trebuește C // 33 să va da] i să va da B // 34 și] mai B // 35 *lipsește* și pe neplăcére C / într-o stare C //

să preface spre bine şi acum să schimbă spre rău, acum pohtéşte un lucru şi acum îl uraşte, acum iubéşte şi acum vrăjmăşuiaşte.

Împotriva acestora hiara are pururea acéiaş inimă, neprefăcută, stătătoare şi nemişcată. Şi de vréme ce omul, f. 200v cînd păcătuiaşte, pentru căci are / inima prefăcătoare, să depărtează de la Dumnezeu şi dă toată voinţa lui şi dragostea la zidiri. Şi, pentru ca să facă pocăinţă adevărată, trebue să schimbe — zice Dumnezeu — acea inimă a lui, vicleană şi amăgitoare caré iaste nestătătoare şi lesne mutătoare şi să ia inima de hiară, adecă o inimă stătătoare, o inimă neschimbătoare, o inimă caré să rămîe pururea nemişcată de la bine, de la dragostea mea şi de la paza poruncilor méle, caré să nu mai pohtească răul, nici să se abată la păcat. Şi aceasta iaste acéia ce zice prorocul Ioil: „Rumpeţ inimile voastre".

Şi la cea de pre urmă, al treilea lucru carele să urméze pocăinţii cei adevărate iaste aceasta: „7 vremi să vor premeni preste dînsul".

Păcătosul, cînd iase din calea lui Dumnezeu şi să face pre sine rob pohtelor celor trupeşti, săvîrşaşte toate păcatele céle de moarte, dintru carele céle mai mari sînt, precum ne învaţă légia lui Dumnezeu şi sfînta *Evanghelie*, adecă: trufiia, iubirea de argint, păcatul cel trupesc, zavistiia, lăcomiia, mîniia şi lénea.

Deci acéste păcate sînt céle 7 vremi carele să cuvine să le schimbe cela ce va vrea să se pocăiască cu adevărat, f. 201 adecă / să prefacă trufiia în smerenie, iubirea de argint în milostenie, păcatul cel trupesc în curăţenie, zavistiia în dragoste, lăcomiia în post, mîniia în blîndéţe şi lénea în rugăciune şi într-alte fapte bune. Şi precum cînd făcea acéste păcate să bucura, să desfăta şi rîdea, aşa şi cînd să pocăiaşte să cuvine să se mîhnească, să suspine şi să

---

1 priface B // 3 vrăjmăşueşte C // 4 Împrotiva B, Împotriva C / hiiara B / neprifăcută C // 6 păcătueşte C / inimă B // 7 dăpărtează B, C / dă] de C / *lipseşte* şi dragostea la zidiri C // 8 Şi] Ci C // 10 caré] ce C // 11 adică inimă C / stătătoare] statornică C // 12 *lipseşte* o inimă [1-2] C / care C // 14 caré] şi C // 16 Rumpeţi B, C / *după* voastre *ad.* iar nu hainile voastre C // 17 de pre] după C / care C // 21 săvîrşaşte] săvîrştaşte A // 22 păcatile C / dintru] din B, C / care C // 22—23 *între paranteze* precum ne învaţă legea lui Dumnezeu C // 23 adică C // 25 lénia B // 26 *după* vremi *ad.* ci acela ce va vrea C // 28 adecă] i să cuvine C // 28—29 *lipseşte* iubirea de argint în milostenie C // 30 lénia B // 32 dăsfăta C // 33 pocăeşte C //

plîngă, pentru ca să facă premeneală vremilor și să se arate prefacerea adevărată.

Cu acest fél de mijloace să face pocăința desăvîrșit și plăcută și cîștigă păcătosul ertăciunea deplin, să împrietenéște cu Dumnezeu și să face iară vas, darului celui dumnezeesc.

Drept acéia dară, feții miei, de vréme ce pocăința are putére ca aceasta, precum aț auzit și nu iaste altă cale și altă mijlocire pentru ca să vă mîntuiț sufletele voastre, fără numai cu pocăința, trebue dară toț și cei tineri și cei bătrîni și cei bogați și cei săraci, să alergați cu osîrdie la această pacinică liniște a mîntuirii, pentru căci veți afla toț odihnă sufletelor voastre, după cum zice Hristos la *Evanghelie* și toți vă veț mîntui.

f. 201v Pocăința aceasta iaste cetatea cea minunată în / patru cornuri ce au văzut sfîntul Ioan la Apocalipsis, în 21 de capete, carea avea 12 uși: 3 de spre răsărit, 3 de spre miazănoapte, 3 de spre amiazăzi și 3 de spre apus, pentru ca să poată întra printr-însele toți și cei mici și cei mari, bătrînii și tinerii și fieștecarele după rînduiala sa și după vîrsta sa: prin céle de spre răsărit să între cei tineri, ca cei ce sînt la răsăritul vieții; prin céle de spre amiază să între bărbații carii să află la mijlocul vîrstii; prin céle de spre amiazănoapte cei bătrîni, al cărora le iaste sîngele réce și albiciunea zăpezii o țin în barbă; și prin céle de spre apus să între, fără de nici o deznădăjduire, cei ce sînt la sfîrșitul vieții și au amîndoao picioarele în groapă și sufletul în buze, al cărora milostivirea lui Dumnezeu le va priimi pocăința.

Drept acéia, în toată vrémea, iar mai vîrtos în zilele acéstia a sfîntului post, vă chiamă pre toț milostivul Dumnezeu, carele pohtéște mîntuirea tuturor, zicînd: „Întoarceți-vă cătră mine și mă voiu întoarce cătră voi".

---

1 primeneală B, primenéle C // 3 feliu C // 4 ertăciune C / deplin] deprin B / împriitenéște B, împrietinește C // 5 iar C / *ad. marginal* vas B // 7 dar C // 8 ați auzit B // 9 mîntuiți B, C / sufletile C // 10 *lipsește* fără numai cu pocăința C / dar C / toții C / *lipsește* și cei [1–2] C // 11 *lipsește* și cei [1–2] C / cu osîrdie să alergați C // 12 pentru căci] că C / veț afla C // 13 toți B, C / după cum] precum C // 14 veți mîntui B // 15—16 cetatea cea mare și minunată ce zice sfîntul Ioann C // 17 care B, că C / *după* răsărit *ad.* și B / miiazănoapte B // 19 toț B // 20 fieștecare C / orînduiala C // 21 tiniri B // 22 amiiazăzi B // 24 miiazănoapte B / *după* amiazănoapte *ad.* să între C / al] ial B // 26 făr' de nici C / *lipsește* de B / dejnădăjduire B // 27 picioarile B, C // 31 acestea C / a] ale C / toți B, C // 32 care C // 33 și eu mă voiu C //

Drept acéia nu învîrtoşaţ inimile voastre, ci cu vitejie f. 202 creştinească lepădaţ lucrurile întunérecului, / adecă strîmbătăţile, jafurile, clevetirile, zavistiia, urîciunea, vrajba, curviile şi toate necurăţiile şi vă îmbrăcaţi cu armele luminii, cu credinţa, cu nădéjdia, cu dragostea, cu frica lui Dumnezeu, cu cuceriia şi cu smereniia, pentru ca să suppuneţi cu acéste bunătăţi pre împrotivnicul vostru, pre diavolul, trupul ce tiiănéşte şi patemile céle ce strică sufletul şi să vă faceţi moşténi împărăţiei ceriului, a căriia să vă învredniciţi toţi, cu darul şi cu mila lui Dumnezeu. Amin. /

f. 202v CUVÎNT DE ÎNVĂŢĂTURĂ LA POGREBANIIA OMULUI PRESTĂVIT[1]

Mult pătimaşul acela şi îngăduitoriul Iov, piatra răbdării, după luptele céle mari ce i-au făcut vicleanul diavol şi l-au golit ca într-o clipă de ceas de toate averile lui şi l-au lipsit de toată cinstea, de toată bogăţiia, de toată slava şi de toate soţiile lui şi au rămas numai cu muiarea, afară din casa lui, şăzînd într-un gunoiu, cu multă ticăloşie, plin de bube şi de viermi, iar încăş la acéstia toate, pentru ca să ruşinéze pre vicleanul diavol şi să-l biruiască cu bărbăţiia sufletului lui şi cu răbdarea, precum zice mai pre larg istoriia lui, n-au dat nebunie lui Dumnezeu, nici au greşit cu buzele lui, măcar că cu acéstia toate, socotind şi el deşărtăciunia şi ticăloşiia aceştii vieţi şi multele învîrtejiri şi prefaceri ale lucrurilor omeneşti, plîngea şi să tînguia şi suspinînd zicea: „Pre moartea am chiemat-o să-mi fie tată", Iov, 17, adecă, ca cum ar zice: moartea-mi iaste tatăl, carele mă naşte.

Oare ce poate fi aceasta, iubiţii miei, ce zice direptul acesta, Iov? Nu iaste lucru împrotivă, nu iaste lucru

1 Drept acéia] Deci C / învîrtoşaţi B // 2 lepădaţi C / adică C // 5 nădéjdea B, nădejdea C // 6 *lipseşte* pentru C // 7 supuneţi C // 8 diiavolul B / *după* diavolul *ad.* şi pre C / patimile B, C // 9 faceţ B / împărăţii C / *lipseşte* a C / căruia B // 10 învredniciţ B / *după* Dumnezeu *ad.* acum şi pururea şi întru veci de veci C // 11 *după* Amin *ad.* Sfîrşit şi lui Dumnezeu laudă C // 15 diavolul // 17 cinstia // 18 *lipseşte* lui // 25 deşărtăciunea // 26 plîngia // 28 *ad. marginal* Iov, 17 A, *lipseşte* B / moartea-mi] moartea //

[1] Această didahie lipseşte din manuscrisul C.

f. 203 neunit. / Moartea tae și strică ca o sécere, iar tatăl naște. Dară cum poate nașterea și stricăciunea să se unească, fiind amîndoao împotrivă? Poate că de ispitele céle multe ce i s-au întîmplat și de pagubele céle multe ce l-au ajuns îș va fi pierdut mintea, de zice că moartea îi iaste tată, sau de multele dureri poate că nu va fi știind ce grăiaște?

Ba, iubiții miei, ba! Nu ș-au pierdut mintea și știe ce grăiaște. Ci numai socotind cum că cu alta nu să poate mîntui omul, nici să poate odihni de patemile și de ticăloșiile aceștii vieți, fără numai cu moartea, precum și într-alt loc zice: „Moartea iaste odihna omului". Iov, 3.

Dară stau de mă mir pentru ce nu zice: pre moartea am chiemat-o să-m fie mîntuire, ce zice: pre moartea am chiemat-o să-mi fie tată.

Ascultați, iubiții miei, socoteala și învățătura cea creștinească. Au cunoscut și au preceput cum că iaste la fieștecare creștin trei nașteri: una trupească, alta sufletească și alta mîntuitoare. Deci, nașterea cea trupească iaste acéia ce să naște neștine trupéște, din tată și din mumă, precum o vedem aceasta totdeauna, nu numai la oameni,
f. 203v ce și la dobitoace. / Și pentru aceasta să numéște naștere trupească, precum zice și domnul Hristos: „Că ce e născut din trup, trup iaste".

A dooa naștere iaste cea duhovnicească și nu iaste la toți oamenii, ci numai la cei ce s-au născut duhovnicéște din baia sfîntului botez, pentru carea iarăș acestași Hristos zice către ucenicul cel ascuns, către Nicodim: „De nu să va naște neștine din apă și din duh nu va putea să între întru împărăția ceriului".

Iară a treia naștere, ce am zis că iaste mîntuitoare, iaste aceasta ce zice dreptul Iov, cum că-i iaste tată moartea, pentru căci că precum la nașterea cea dintîi trupească, născîndu-să omul, iase dintru întunecatele chisori ale pîntecelui maicii sale și véde strălucita lumina soarelui și precum la a dooa naștere, a băii cei duhovnicești a sfîntului botez, iase omul dintru întunérecul necredinții și vine la lumina cunoștinții de Dumnezeu, strălucindu-se și luminîndu-se din lumina cea cu trei străluciri a sfintei

5 tatăl // 9 patimile // 11 *ad. marginal* Iov, 3 A, *lipsește* B // 13 să-mi fie // 15 ascultați // 16 priceput // 21 ci și // 24 *repetă* iaste [1] // 26 aceastaș // 31 iaste [1]] iată // 32 dintîiu // 33 născîndu-se / închisori / pîntecilui // 38 din] dintru //

troițe, într-acestaș chip și la nașterea cea de a treia, carea iaste mîntuitoare, să naște sufletul omului și iase dintru întunérecul și tina trupului, ca dintr-o pușcărie întunecată f. 204 și mérge să vază lumina / cea strălucitoare și slava cea fericită a vieții cei de pururea.

Aceasta naștere a mîntuirii pohtiia să vază și prorocul David și pentru aceasta zicea: „Scoate, Doamne, din temniță sufletul mieu, ca să mărturisească numele tău", Psalm. Așijderea și fericitul Pavel zicea: Pohtesc să mă sloboz din trupul acesta și să fiu împreună cu Hristos", Filipis, 1.

Această naștere, a treia iaste cu mult mai bună și mai de folos decît célialalte, pentru căci nașterea cea trupească să numéște naștere întunecată, iar nașterea cea duhovnicească, a sfîntului botez, să numéște luminată. Și pentru aceasta sfîntul botez să zice luminare și cei botezaț să numesc luminați.

Iar a treia naștere, a morții, care iaste mîntuitoaré, iaste făr'de greșală și făr'de primejdie la omul cel credincios și drept, căci nu poate să mai păcătuiască după moarte.

Drept acéia alergăm toț credincioșii și mérgem împreună cu priiatenii noștri și cu rudeniile, petrecîndu-i pînă la groapă (sau besérică), cu adunare de preoți cucérnici, cu mulțime de creștini credincioși, cu cîntări sfinte, cu făclii aprinse și cu tămîieri și cu toate alte slavoslovii și podoabe luminate.

f. 204v Dintr-această naștere s-au / născut astăzi și sufletul cel curat al acestui fericit frate (cutarele) ce au murit. Și de vréme ce ș-au dat obșteasca datorie, după rînduiala cea creștinească și-l petrécem la groapă și să desparte de noi dintr-această viață, pre carele nădăjduim și noi să-l vedem în céialaltă viață, trebuiaște să-i dăm cu toții o ertăciune și mă rog să ziceț cu toții, din tot sufletul vostru: Dumnezeu să-l iarte. De vréme ce au viețuit ca un om și au petrecut cu noi într-această lume poate că va fi amărît sau va fi scîrbit pe cineva, sau cu cuvîntul, sau cu fapta; și pentru aceasta iară să-i zicem cu toții: Dumnezeu să-l iarte, căci această călătorie iaste să o facem cu toții. Și pentru ca

---

8 numelui // 9 *ad. marginal* psalm A, *lipsește* B // 11 *ad. marginal* Filipis 1 A, *lipsește* B // 12 iaste a treia // 13 célelalte // 28 *lipsește* cutarele // 31 viiață // 31—32 *ad. marginal* pre carele nădăjduim și noi să-l avem în ceialaltă viiață // 37 iar //

să putem cîştiga şi noi, după moarte, această plată a ertăciunii de la cei vii, pentru aceasta să zicem şi a treia oară: Dumnezeu să-l iarte şi pre noi să ne miluiască, ca un bun şi iubitoriu de oameni. Amin. /

f. 205 CUVÎNT DE ÎNVĂŢĂTURĂ IARĂ LA PRESTEVIREA OMULUI[1]

Întristat, jalnic şi amar să véde a fi răspunsul morţii la om, de vréme ce Dumnezeu pe strămoşul nostru Adam, pentru păcatul neascultării, l-au osîndit spre moarte, zicîndu-i: „Pămînt eşti şi în pămînt vei mérge". Însă de va sta neştine să ia seama cu tot dinadinsul socoteala aceii osînde şi sfîrşitul acelui răspuns a lui Dumnezeu nu o va afla să fie muncă şi pedeapsă, ce mare facere de bine şi mare dobîndă. Pentru căci de n-ar fi hotărît Dumnezeu moartea la om era să se facă răotatea nemoartă şi păcatul necurmat. Şi pentru aceasta zice *Sfînta Scriptură* şi acum „ca nu cumva să întinză mîna sa şi va lua din lemnul vieţii şi va mînca şi va trăi în véci".

Preceput-aţ pricina, cum că după ce au mîncat din lemnul cunoştinţii şi au căzut în păcatul neascultării l-au oprit Dumnezeu să nu carea cumva să mănînce şi din lemnul vieţii şi va trăi în véci şi să se facă răutatea nemoartă şi va rămînea omul cu păcatul făr'de moarte. Şi apoi /
f. 205v ce altă nevoe mai rea şi mai cumplită ar fi putut fi la ticălosul om, decît aceasta?

Drept acéia, mare folos şi mare dar şi milostivnică vindecare s-au dat omului de la Dumnezeu, ca să moară şi să se strice acest trup al păcatului şi să înviiaze la înviiarea cea de obşte alt trup, duhovnicesc, făr'de stricăciune şi făr'de moarte; că mare dobîndă să face omului moartea, după cum zice şi sfîntul Grigorie Bogoslov, că să tae păcatul, pentru ca să nu rămîe răutatea nemoartă şi să face munca milostivire şi iubire de oameni. Pentru aceasta (s-au zis în *Scriptură*): „Pămînt eşti şi în pămînt vei mérge". Pentru aceasta l-au scos domnul Dumnezeu din

5 prestăvirea // 7 pre // 10 denadinsul // 12 ci / *ad. marginal* mare // 14 răutatea // 24 acesta / *după* acéia *ad. marginal* dar // 27 învieze //

[1] Această didahie lipseşte din manuscrisul C.

raiu, să lucréze pămîntul, dintre care s-au luat. Pentru aceasta i-au zis: „Întru sudoarea féții tale vei mînca pîinea ta, pînă te vei întoarce în pămîntul dintru carele te-ai luat". Pentru aceasta s-au învălit cu foi de smochin. Pentru aceasta s-au îmbrăcat cu îmbrăcăminte de piei, care îmbrăcăminte nu iaste alta, după cum zice iarăși sfîntul Grigorie „fără numai acest trup gras și muritoriu".

Drept acéia „acest trup gras", o, iubiții miei ascultători, ca un trup al păcatului l-au dezbrăcat astăzi și l-au aruncat la pămînt ca o haină véche și stricată.

Și acest fericit răposat, fratele nostru (cutarele) s-au
f. 206 dezbrăcat, zic, de trupul acesta, / pentru ca să se îmbrace cu altul, fără de stricăciune, au lăsat lăcașul cel pămîntesc pentru ca să cîștige alt lăcaș, în ceriuri, precum mărturiséște fericitul Pavel, zicînd: pentru că știm că de să va surpa casa noastră cea pămîntească a trupului, avem zidire de la Dumnezeu casă vecinică în ceriuri, nefăcută de mînă. Și de vréme ce petrécem fericitul lui suflet în mîinile lui Dumnezeu, cu adunare de preoț cuciarnici, cu mulțime de creștini credincioși, cu cîntări sfinte, cu făclii aprinse și cu tămîieri și cu toate alte slavoslovii și podoabe luminate.

Dintr-această naștere s-au născut astăzi și sufletul cel curat al acestui fericit frate (cutarele) ce au murit. Și de vréme ce ș-au dat obșteasca datorie, după rînduiala cea creștinească și-l petrécem la groapă și să desparte de noi dintr-această viață, pre carele nădăjduim și noi să-l vedem în céialaltă viață, trebuiaște să-i dăm cu toții o ertăciune și mă rog să ziceț cu toții, din tot sufletul vostru: Dumnezeu să-l iarte. De vréme ce au viețuit ca un om și au petrecut cu noi într-această lume, poate că va fi amărît sau va fi scîrbit pre cineva, sau cu cuvîntul, sau cu fapta și pentru aceasta iară să-i zicem, cu toții: Dumnezeu să-l iarte, căci această călătorie iaste să o facem cu toții. Și pentru ca să putem cîștiga și noi, după moarte, această plată a ertăciunii de la cei vii, pentru aceasta să zicem și
f. 206v a / treia oară: Dumnezeu să-l iarte și pre noi să ne miluiască, ca un bun și iubitoriu de oameni. Amin. /

---

3 pînă ce // 6 iarăș // 7 *după* numai *ad. marginal* pentru // 8 *lipsește* miei // 11 *lipsește* cutarele // 16 surpa *ad. marginal* și strica // 19 preoți cucérnici // 24 *lipsește* cutarele // 27 dintru viiață // 28 viiață // 29 zicem / *șters* vostru //32 ceneva // 33 iar // 36 cei] acei // 37 oara // 38 *lipsește* Amin //

f. 87 SCRISOAREA LA LEAT 7220, ÎN LUNA GHENARIE, ÎN 13 ZILE

Duminecă, la vréme de chindie, prealuminatul domn Io Costandin Basarab Brîncoveanu voevod, avînd prepus pentru nişte lucruri ce le-au adus întîmplările vremii de s-au făcut, cum să se fie făcut cu învăţătura şi îndemnarea noastră şi fiind măriia-sa îndemnat de nişte obraze mari bisericeşti şi mireneşti, pline de zavistii şi de răutate au trimis la noi cu poruncă mare pre duhovnicul lui pre episcopul Nisis chir Mitrofan Thasitul, carele era sfetagoreţ de la mănăstirea Dionisiului, de ni-au zis au să fac paretisis de bună voia mea, şi să-mi las scaunul, să es, au să mă scoaţă măriia-sa cu sila şi să scrie la Ţarigrad să mă şi catherisească. Pentru care lucru, mergînd eu la curte marţi seara şi, vorbind în taină cu măriia-sa, i-am zis cum că mă las de vlădicie, de voia mea, şi într-acel ceas i-am dat şi scris acéste 12 capete, carele însămnăm aici, să se afle la cei de pre urmă, spre aducere aminte şi să cunoască fieştecine şi nevinovăţia noastră.

„Domnul au fost luminarea mea şi mîntuitoriul mieu",
f. 87v Psalm 26. / Această scrisoare ce o închin întru înţeleapta socoteala măriei-tale, mă rog ca unui domn milostiv şi iubitoriu de Hristos să o citeşti, cînd vei avea îndeléte, cu blîndéţe, pentru dragostea τοῦ πραωτάτου Χ͂υ (= preablîndului Hristos) şi céle scrise să le socoteşti toate cu amăruntul, cu judecata dreaptă, că le vei afla adevărate; şi scoate den inima mării-tale acel ghimp, că nu sînt (ştie Domnul) precum mă socoteşti măriia-ta şi precum μὲ γλωσσαλγοῦν (= mă limbuţesc) împrotivnicii miei şi am nădéjde pre Dumnezeu că să va descoperi dreptatea mea fără de zăbavă; ὅτι ἐγὼ ἐν ἀχαχίᾳ μου ἐπορεύσην, σοὶ δὲ Κύριε, ἐλέησον με (= că eu întru nerăutatea mea am umblat, iar tu, Doamne, mă miluiaşte). Ştiu că vrăjmaşii

1 Scrisoarea ce au scris vlădica Anthim către măriia-sa Constantin vodă Brîncoveanu, la leat 7220, în luna lui ghenarie 13 C / *lipseşte* Scrisoarea B / *după* luna *ad.* lui B // 2 Io] Ionn B // 3 Basarab B / *lipseşte* Brîncoveanu C // 5 cum să fie făcut B, cum să să fie făcut C // 7 mireneşte B // 10 Dionisiu C / ne-au zis B, C // 15 i-am dat în scris C // 16 însemnăm B, C // 17 dupre urmă C / aducerea C // 19 mîntuitoriu C // 20 *ad. marginal* Psalm 26 A, B, *lipseşte* C // 21 mării-tale B, C // 22 iubitor C // 23—24 *ad. marginal* preablîndului Hristos A, *ad. marginal* preablîndului Iisus B, *lipseşte* C // 26 din B, C / *lipseşte* acel B // 28 *ad. marginal* mă limbuţesc A, *lipseşte* B, C / împotrivnicii C // 29 dăscoperi C // 30 fără zăbavă C // 31—32 *ad. marginal traducerea* A, *lipseşte* B, C //

miei λόγον παράνομον κατέθεντο κατ' ἐμοῦ = (cuvînt făr'delége au pus asupra mea) înaintea făcătoriului mieu debine, carele eşti măriia-ta; şi la aceasta ce alta pociu. zice întîi, fără numai:

1) De am viclenit pre măriia-ta, au casa măriei-tale, au am vreun gînd rău să fac (în cît va îndelung răbda Dumnezeu să trăesc pre pămînt), au în viaţa măriei-tale, au după petrecaniia a mulţi ani ai măriei-tale, să fie eu supt legătura cea grea a afurisaniei; iar de nu, să fie cei ce au grăit rău cătră măriia-ta (asupra nevinovatului) fărădelége, în trufie şi în defăimare.

2) A dooa, de am grăit au în besérică (propoveduind /
f. 88 cuvîntul lui Dumnezeu), au afară, în taină, sau de faţă înaintea măriei-tale, au şi pe după dos vreun cuvînt carele să nu fie fost pre plăcérea măriei-tale, l-am grăit χρεοστιχῶς[1] ca un păstoriu sufletesc, iar nu cu vicleşug, să te vatăm, au trupéşte au sufletéşte.

3) Eu aici, în ţară, n-am venit de voia mea, nici de vreo sărăcie sau lipsă; nici mănăstirea Sneagovului o am luat-o cu de-a sila. Iară ce am lucrat în 7 ani, ce am făcut acolo (nu atîta din venitul casei, cît din sudorile féţii méle), lucrurile acélea mărturisesc la toţi, şi măcar că măriia-ta nu pohtiiai să es de acolo, iar cine au fost pricinuitorii eşirii méle vor da seama înaintea lui Dumnezeu; iară încailea am eşit cu cinste şi nimenea nu mi-au luat seama, căci să vedea că am făcut şi am adaos, iară n-am stricat, iar nici datorie am lăsat.

4) La episcopiia Rîmnicului puiu martur τὸν κρυφοκαρδιογνώστιν Θ͠ν[2] că nici în visul mieu δέν τὸ ἐφαντάστικα[3] să mă fac arhiereu, cunoscîndu-mă pre mine mai păcătos şi mai nevrédnic decît toţ oamenii pămîntului. Iar de vréme ce ὁ τά πάντα πρός τὸ συμφέρον οἰκονομόν Θεός[4], aşa au

1 *ad. marginal traducerea* A, *lipseşte* B, C // 4 zice] să zic C // 5 întîiu B // 6 *lipseşte* să fac C // 7 viiaţa B, C / mării-tale B, C // 8 mării-tale B, C // 9 afurisanii C // 12 A dooa] Pentru că şi C / biserică C // 12—13 *fără paranteze* C // 14 mării-tale B, C / pă C / carile B // 15 mării-tale B, C // 16 păstor C // 19 nu o am luat-o B // 20 Iar C / făcut] fost C // 21 casii C // 22 toţ B // 23 pricinitorii C // 24 iar C // 26 iar B, C // 28 martur] matur B, martor C // 31 toţi B, C //

[1] Din datorie.
[2] Pe Dumnezeu, care cunoaşte ascunzişurile inimii.
[3] Nu mi-am închipuit.
[4] Dumnezeu, cel ce pe toate le orînduieşte spre mai bine.

vrut, să rădice, din pămînt sărac și din gunoiu să înalțe méser, τοῦ καθῆσι αὐτόν μετὰ ἀρχώντων λαοῦ αὐτοῦ[1], eu ce puteam face? ὑποτάγην τῷ Κ͠ῳ καί ἱκέτευσα αὐτόν[2].

f. 88v Am șăzut și acolo 3 ani, fără doao luni. Ce am lucrat și acolo (nu atîta din veniturile casei), cît, iară, din osteneala și sudoarea féții méle), iaste φαναρόν τοῖς πάσι[3].

Eșirea mea de acolo n-au fost cu voia mea. Eram odihnit cu atîta și mi-ajungea din destul necazurile ce petreceam; iar apoi am eșit cu cinste și nici seama mi-au luat nimenea, nici datorie am lăsat, că așa ni-au slujit vrémea.

5)[4] Mitropoliia n-am luat-o cu sila, nici cu mite, nici cu rugăciuni. Facă-mi Dumnezeu răsplătire de va fi urmat vreuna de acéstia, ci așa au fost plăcut înaintea stăpînului Dumnezeu și au luminat pre măriia-ta și te-au făcut ὄργανον[5] la mijloc, de mi s-au făcut mutare dintr-un scaun într-altul. Și, știind că această συνάφεια[6] iaste duhovnicească, am pus osteneli peste osteneli întru toate și am trudit din zi din noapte să înmulțesc talantul Domnului, pentru ca să nu mă număr în rîndul léneșii slugi; și am silit, după putința mea și după proastă ajungerea minții méle, de am lucrat în viia Domnului, de nu ca cel de la al noaolea ceas, măcar ca cel de la al unsprăzécelea ceas și nădăjduesc că voiu lua de la stăpîn plata deplin „că iaste volnic pre al său". Și acéstia cîte am lucrat cu mîinile și cîte am grăit cu limba, cine va vrea, să le so-
f. 89 cotească μέ ὀρθόν λογισμόν ἀπροσωπολήπτως/καί κατά Θεόν[7] nici una nu va afla ca să nu fie spre slava lui Dumnezeu, spre cinstea măriei-tale și spre folosul țării.

6) Răutatea și zavistiia din lume nici au lipsit, nici va lipsi, pentru căci iaste pornit omul din tinerétele lui spre

4 doao] 2 C // 5 casii B, C / iar C // 8 mii-ajungia B, și-mi ajungea C / petrécem B // 9 nu mi-au luat B // 10 ne-au slujit B, C // 13 dintr-acestea C // 15 dintr-un] dintru B // 22 *lipsește* la[1] C / noalea B / unsprăzécelia B, unsprezecilea C // 24 acestea C // 28 cinstia B / mării-tale B, C / țării B, C // 30 tinerétile B, tineretile C //

[1] Pentru a-l așeza pe el cu boierii poporului său.

[2] M-am supus Domnului și l-am rugat pe el.

[3] Vederat tuturor.

[4] Punctele 5—12 nu sînt numerotate în ms. B.

[5] Instrument.

[6] Urmare.

[7] Cu cuget drept, fără părtinire și după Dumnezeu.

céle viclene și nu să părăséște a nu zavistui binele și cinstea altuia. Și pentru acéia știu că să nevoesc mulți ca să strice cu vorbele lor céle otrăvicioase τά χρηστά σου ἤθη[1] și silesc cu vicleșug ca să te îndémne pre măriia-ta să faci célia ce n-ai făcut în tineréțe, spre sufleteasca vătămare și spre clevetirea oamenilor.

7) Pre cei ce sînt pricina răutății îi știu cine sînt, ca cum mă știu însumi pre mine: unii de aicea și alții dintr-altă parte, carii sînt ἀμετάτρεπτοι[2] din rău; iară aș pohti să stau de față cu dînșii, înaintea măriei-tale și înaintea a mult norod νά παραστήσουν[3] céle neadevărate, cu carele mă lupt în zadar. Și măcar că mie nu mi să cuvine, ca unui arhiereu, să grăesc pe nimenea de rău, nici să pîrăsc, iar mi să pare că cu ajutoriul lui Dumnezeu foarte tare s-ar rușina.

8) Între célialalte mozavirii și vînzări ce-mi fac, ca Iuda
f. 89v pre Hristos, au zis cătră măriia-ta, cel ce au zis, cum / să fiu făcut 24 de capete asupra măriei-tale împotrivă, ce, și ce voiu să fac. Întreabă pre părintele Nisis, să-ț spue acéle capete ce zic, că i le-am cetit într-acel ceas ce au pomenit de iale, fiind de față și Odrianul, care capete eu vream să le arăt măriei-tale tocma de atunce și să-ț cer voe să mă laș să-i afurisesc de față pre cei ce le scornesc; dară n-au vrut să mă lase unii. Iar de vei pohti mării-ta să ți le trimiț să le cetești, să vezi ce cinste îmi fac fiii miei cei sufletești și ce vorbesc pentru mine; ci zicînd eu aceluia ce ți le-au spus, cum că s-au lunecat și el cu firea, ca toț oamenii și cum că toate le am însemnate capete și nevrînd să i le cetesc, că nici aveam vréme, nici îmi iaste drag să le mai auz, au zis cătră măriia-ta τό ἀνάπαλον[4]. Dumnezeu să facă plată fieștecăruia dintr-înșii, după faptele lor; eu sînt gata.

---

1 cinstia B // 3 vorbele] bărbățiile C // 5 celea B, cele C / n-ai] n-au B // 6 clevitirea B // 8 pre mine însumi C // 9 iar C / ași pohti C // 10 mării-tale B, C // 11 *lipsește* cu C // 13 pă C / nimenea] nimea B // 15 célelalte B, celelalte C // 16 pe C / să fie B // 17 mării-tale B, C // 17—18 *lipsește* ce și ce voiu să fac C // 18 să-ți spue B // 19 citit B // 20 Odriianul C // 21 mării-tale B, C / *lipsește* tocma C / atuncea C // 22 *lipsește* să mă laș C // 23 dar C // 24 trimiți B / citești B, C / îmi fac mie C // 27 toți B, C // 28 citesc B, C //

---

[1] Bunele tale moravuri.
[2] Neschimbători.
[3] Să arate.
[4] Contrariul.

9) Iară pentru paretisis ce mi-au venit poruncă de la măriia-ta ca să fac, zic cum că nu îndrăznesc, pentru făgăduialele care dăm noi, arhiereii, înaintea lui Dumnezeu, cînd ne hirotonim (precum şi cu mîna scriem în condică, după cum iaste rînduiala bisericească şi iscălim înaintea celor ce vor să hirotonească), să facem paretisis înşine, noi, de voia noastră, căci călcăm porunca şi făgăduiala şi / f. 90 Dumnezeu nu gluméşte. Că zice marele Pavel: ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη ἐκεῖ καί μενέτω[1]; iar pentru dragostea măriei-tale, de ne vei porunci, vom face, pentru ca să nu socoteşti că-ţ stăm împotrivă; numai fă, măriia-ta, socoteală dreaptă şi cu frica lui Dumnezeu. De iaste cu dreptul să zică cineva, unui om, cu sila: desparţi-te de muiarea ta şi lipséşte din casa ta şi din toată agonisita ta făr'de nici o vină, pentru carele iaste zic (măcar că iaste împreunare trupească): „Unde Dumnezeu au împreunat, omul să nu desparţă", dară cu cît mai vîrtos să îndémne cineva pre un arhiereu să-ş lase eparhiia, fără vină şi făr'de judecată, că iaste împreunare duhovnicească, carele are datorie, pînă la vărsarea sîngelui, să nu-ş părăsească turma, după cum zice Hristos: „Păstoriul cel bun îş pune sufletul pentru oi"; iară încăş eu pohtesc să fac voia măriei-tale, iară nu a mea.

10) Judecă, măriia-ta, ca un domn creştin, de iaste cu cale şi de să cuvine să fiu lipsit acuma, la bătrînéţele méle, de amîndoao: şi de turma ce mi s-au încredinţat de la Dumnezeu, ca unui nevrédnic şi de munca şi osteneala f. 90v tineréţelor méle? Că zice *Sfînta Scriptură*: / Οὐκ ἐκδικήσεις δίς ἐπί τῷ αὐτῷ.[2] Şi de vei afla măriia-ta că iaste cu dreptate, fie numele domnului blagoslovit, de acum şi pînă în véci.

---

1 Iar C // 2 făgăduelile C // 3 *lipseşte* arhiereii C // 5 bisericească C // 6—7 *după* să se hirotonească: care şi înşine noi de voia noastră, de vom face paretisis, călcăm porunca . . . C // 7 nostră A, C// 8 *lipseşte* marele B // 9 mării-tale B, C // 11 că-ţi stăm C // 13 desparţă-te C // muerea C // 15 carele] că C // 17 să nu dăsparţă C / dar C // 18 făr' de vină C // 20 nu-şi părăsească C // 21 Păstorul C // 22 iar 1–2 C / *ad. marginal* iară încăş eu pohtesc B / mării-tale B, C // 24 bătrînéţile B, bătrîneţile C // 25 încredinţa B // 27 tineréţilor B, tinereţilor C // 29 blagoslovit] binecuvîntat C / acum] cum B // *lipseşte* şi B //

---

[1] Fiecare, unde a fost chemat, acolo să rămînă.

[2] Nu vei pedepsi de două ori pentru aceeaşi (faptă).

11) Iară de vei zice măriia-ta, pentru ce am îndatorit casa, de am făcut céle ce am făcut, am multe, de mi s-ar ținea în seamă, carele nu sînt făr'de cale, numai le las și zic că am cheltuit ca la o casă a mea, cum cheltuiaște fieștecine la casa sa și ca un păstoriu adevărat, iară nu ca un năemit carele junghe și strică. Și alta: pre acéste vremi aș pohti să știu, cine nu iaste datoriu, din cîț ne fiiarbem într-această ticăloasă de țară? Că întîi și pre măriia-ta te auz totdeauna zicînd cum că iaste datoare țara cu doao sute și mai multe de pungi; oare acea datorie măriia-ta o faci, au întîmplările vremii? Adevărat, întîmplările vremii. Și acéstia au adus și pre alții și pre mine la datorie. Iar mă rog măriei-tale să nu rămîiu într-aceasta, nici să fiu lipsit de mila măriei-tale.

12) Între altele să cuvintează și aceasta cum că sînt strein și nu s-au cuvenit să fiu eu mitropolit. În Hristos f. 91 sîntem toț una. Și apoi n-am fost numai / eu episcop și mitropolit strein în Țara Românească, ci au fost și alții, mulți, precum să văd în condice și precum să politicéște în toată besérica, precum și domni au stătut și de țară și streini, ca și în toată lumea; că Dumnezeu au făcut lumea slobodă pentru toț. Și un lucru ce nu să face, nici să strămută la o besérică de céle proaste, sau la o mănăstire, pentru carele nu iaste hotar bisericesc, iară de să va și întîmpla vreo pricină ἢ εὔλογη ἢ ἄδικη[1] rîpștesc cei mai mulți și zic că iaste păcat; dară cu cît mai vîrtos să se strămute capul beséricii a vreunii eparhii și să nu să vatăme multe suflete și să nu urméze multe lucruri necuvioase, precum vedem că să fac în bogate locuri.

Și cum că poț măriia-ta să faci ce vei vrea, după pohta măriei-tale, iaste lucru adevărat; iar eu încă zic să faci

1 Iar C / îndatorat C // 3—4 le las să zic B // 4 cheltuește C // 5 păstor C / iar C // 6 năimit C / acéște B, acestea C // 7 dator C / cîți C / fierbem C // 8 întîiu B, C // 10 doao sute] 200 C / multe] bine C // 11—12 *lipsește* Adevărat, întîmplările vremii C // 12 acestea C // 13 mării-tale B, C // 14 mării-tale B, C // 15 altile C //16 striin B / în] întru C // 17 toți B, C // 20 precum au stătut și alți domni de țară B //21 strein B // 22 toți B, C // 23 bisérică C // 24 iar C / *lipsește* și C // 25 tîmpla B / rîpșesc C // 26 dar C // 27 să să strămute C / bisericii C // 31 mării-tale B, C / fac C //

[1] Sau dreaptă, sau nedreaptă.

și după pohta lui Hristos de mă ții cu tot dinadinsul greșit măriei-tale „lăsaț și să va lăsa voao".

Acéstia spre îndreptarea mea le scriu, în dreptate și în adevăr. Iar din ce am zis înaintea măriei-tale nu voiu eși; fie după cum pohtești și Dumnezeul păcii să fie cu măriia-ta. /

f. 91v DUMINECĂ LA FEVRUARIE 3 ZILE, RĂSPUNSUL CE AM DAT A DOA OARĂ

„'Εν πᾶσι τοῖς λόγοις σου μιμνήσκου τά ἔσκατά σου, καί εἰς τόν αἰῶνα οὐχ᾿ ἁμαρτήσεις[1]" zice Sirah. Iarăși și a doa oară fac supărare măriei-tale cu această puținică a mea cucérnică scrisoare și zic cuvîntul lui David: „Mîniiați-vă și nu greșiți célia ce ziceț în inimile voastră". Și ia seama (pentru dragostea lui Hristos) acestor scrise cu gînd drept și de pohtești ca să fii și măriia-ta odihnit și fără vătămare sufletească și să fiu și eu mulțemit, mă rog ține cumpăna judecății drept și nu lăsa să-ț spurce unii și alții auzurile, cu vorbele lor céle otrăvicioase. Că zice David: „Mincinoș fiii oamenilor în cumpene a face strîmbătate".

Măriia-ta, cînd ai trimis la mine pe părintele Nisis, mi-au zis chiar în față, au să fac, după cum îmi poruncești măriia-ta, paretisis de voia mea, au peste 15 zile vei face măria-ta precum vei ști, de mă vei scoate cu paguba mea și cu rușine. Eu încă, pentru ca să nu mă arăt către măriia-ta iubitor de scandale și să potolesc mîniia măriei-
f. 92 tale am zis către sfinția-sa / că voiu face după cum îm poruncești și voiu veni la măriia-ta, precum am și venit. Și într-acel ceas mi-am dat cu cucerie toată voința mea înaintea măriei-tale și prin glas viu și în scris, socotind că după ce vei ceti măriia-ta acéle 12 capete ce am scris

1 denadinsul B, C // 2 mării-tale B, C / lăsați B, C // 3 Acestea C // 4 mării-tale B, C // 7 *lipsește* zile C // 8 a dooară B, a doa oră C // 10 *lipsește* zice Sirah B, C / Iarăș C // 11 mării-tale B, C // 13 cele C / ziceți B, C / în] întru B // 15 ca să fii măriia-ta B // 16 mulțumit C // 18 Mincinoși C // 20 pre C // 21 chiiar B, C // 22 *ad. marginal* paretisis de voia mea, au peste 15 zile vei face măriia-ta B // 25 iubitoriu B / scandele B, C / mării-tale B, C // 26 îmi poruncești C // 28 *lipsește* Și C // 29 mării-tale B, C // 30 citi B, C / acelea C //

[1] *În toate cuvintele tale adu-ți aminte de cele de pe urmă ale tale și în veci nu vei greși.*

într-acea foiță ce ți-am dat θέλης μεταμεληθῇ[1] și vei lăsa pre Irod (pre carele te îndeamnă să face aceasta) ca pre un mincinos, că nu știe a cînta alliluia și nu vei întra în păcat cu mine și în clevetirea a toatei lumi. Iar de vréme ce văz că te nevoești măriia-ta, cu tot dinadinsul să o isprăvești aceasta, iarăși zic că nu voiu eși din porunca măriei-tale. Numai mă rog măriei-tale să-ț fie milă de bătrînéțele méle și de neputințéle ce am; și precum te-au luminat Dumnezeu de ai aflat chiverniseala acelor trei pungi (precum mi-au zis Nisis) să afli și celoralalte 4 și să-mi iai zapisele de la datornici să mi le dai în mîna mea. Și așa voiu face și eu scrisoare de la mîna mea τῆς παραιτήσεως[2]. Și aceasta nu pentru alta, fără numai ca să ia sfîrșit scandilile carele vei fi socotind măriia-ta că doară să trag de spre mine; și așa vei fi măriia-ta fără păcat f. 92v și eu mulțemit și odihnit / și cel ce va fi în urma mea va fi pre lége și nu fărădelége, pentru căci atunci mă voiu lăsa de voia mea. Iar într-alt chip, veri cu ce mijloc voiu eși, nu va fi nici să va putea numi, cel de pe urma mea, pre lége; că de să va face și catherisis[3], după cum înțelégem, va fi ca acéia ce au făcut acum lui Alixandrias; ce și acéia nu iaste catheresis, ce batjocură beséricii lui Dumnezeu și sfintelor taini, pentru care lucru cel ce lăcuiaște în ceriuri va rîde de dînșii și Domnul va batjocori pre ei.

Iară măriia-ta fă ca un domn creștin și milostiv și nu mă lăsa să es obodit și cu lacrămile pe obraz, că va fi păcat. Și precum nu te pripești la céle politicești a face răsplătire pentru cinstea domniei, așa nu te pripi nici la céle bisericești, pentru cinstea lui Dumnezeu; că răul a să face iaste lesne, iar a să desface iaste cu nevoe. Îț mai ia seama de aceasta și Dumnezeu să te luminéze să faci

---

1 țe-am dat B, C // 3 alliluiia B, alilluiia C // 5 denadinsul C // 6 iarăș C // 7 mării-tale [1-2] B, C / să-ți B, C / fie] faci B // 8 bătrînéțile B / neputințile B // 11 iai] ei C / zapisile C // 12 voiu] pociu C / și eu scrisoare de la mîna mea] paretisis C // 7 *ad. marginal* τῆς παραιτήσεως A, *lipsește* C//13 *repetă* fără numai B // 14 scandelile C / care C / doar C // 16 mulțumit C // 17 fărdelege C / atunce B, atuncea C // 19 *lipsește* nu va fi C / de pe] dupre C // 21 Alixandriias B, Alexandriias C // 22 ci și B / catherisis B, C / ci C // 24 lăcuește C / ceruri B / *lipsește* de B // 26 Iar C // 27 pre B, pă C // 29 cinstia B / domnii C // 30 cinstia B // 31 a face B / anevoe C / Îți B, C //

---

[1] Te vei răzgîndi.

[2] Paretisis = renunțare.

[3] Caterisire = demitere din tagma eclesiastică.

ce ar fi mai cu cinste şi mai de folos, a căruia nespusă milă rugăm să fie pururea cu măriia-ta.

Obiditul rugător al măriei-tale,

Antim al Ungrovlahiei. /

f. 208 ÎNCEPĂTURĂ ŞI ÎNVĂŢĂTURĂ PENTRU ISPOVEDANIE[1]

Cel ce va să se ispoveduiască să-l aducă să stea înaintea icoanei domnului nostru Iisus Hristos şi să înceapă duhovnicul, carele va fi: Блгсвенъ бгъ ншъ[2], стъїи бже[3], гсди помилѹи[4] 12, прїидѣте[5]. După acéia: помилѹи мѧ бже[6] să-l zică cel ce va să să ispoveduiască (de va şti carte), iar de nu va şti, să-l zică duhovnicul.

Şi după acéia să grăiască duhovnicul către cel ce va să să ispoveduiască: iată, fiiul mieu, că nevăzut stă înaintea noastră domnul nostru Iisus Hristos, să-ţ priimească ispovedaniia ta. Deci nimic să nu sfieşti, sau să te ruşinezi, nici să te spăimîntezi şi să ascunzi ceva de către mine, ci

f. 208v cu îndrăzneală să-mi spui toate / cîte ai greşit, ca să primeşti ertăciune de la domnul nostru Iisus Hristos. Iată chipul sfinţiei-sale aici, înaintea noastră. Iar eu numai ce sînt mărturie, ca să mărturisesc înaintea sfinţiei-sale toate cîte-mi vei grăi către mine. Iar de vei ascunde ceva de către mine vei să aibi îndoit păcatul şi osînda. Deci ia-te aminte, deaca ai venit la doftor, să nu te duci netămăduit.

Şi aşa să-l întrébe pre acela foarte cu dinadinsul, una după alta şi să-i îngăduiască pînă ce-i va răspunde. Deci iar să grăiască duhovnicul către dînsul: spune-mi, fiiule, au doară ţe-ai stricat curăţiia ta cu malachiia ? Şi iar îmi spune: au doară ai căzut în păcatul sodomiei cu cineva, sau cineva cu tine? Au doară ai căzut în păcat cu muiare?

---

3 rugătoriu B / mării-tale B, C // 6 cel ce va vrea // 8 Благословенъ / стїи // 9 *după* прїидѣте *ad.* поклонимсѧ[7] // 10 cel ce va vrea / să se // 11 *după* şti *ad.* carte // 12 cel ce va vrea să se ispoveduiască // 14 să-ţi priimească // 19 sfinţii // 20 sfinţii // 21 cîte // 24 denadinsul // 25 să-i] să //

---

[1] Lipseşte din manuscrisul C.

[2] Binecuvîntat este Dumnezeul nostru.

[3] Sfinte Dumnezeule.

[4] Doamne miluieşte (de 12 ori).

[5] Veniţi (să ne închinăm).

[6] Miluieşte-mă Dumnezeul (începutule Psalmului 50).

[7] Ne închinăm.

Sau şi cu cîte ai căzut şi ce chipuri au fost: de céle văduve, au de céle cu bărbat? Pentru că cela ce cade în păcat cu muiarea céia ce are bărbat, acela să chiamă preacurvariu. Aşijderea şi muiarea carea va cădea în păcat cu altul, / f. 209 avînd ia bărbat să chiiamă preacurvare.

Şi iar îl întreabă pre acela, pentru amestecarea de sînge: spune-mi, fiiule, au doară ai căzut cu rudeniile tale, sau cu fină-ta, sau cu naşă-ta au ce chipuri au fost? Că acéstia să chiamă amestecare de sînge? Spune-mi au doară ai căzut cu dobitoc sau cu pasăre?

Iar de va fi însurat acel ce să ispoveduiaşte să-l întrébe: spune-mi, fiiule, au doară ai căzut în păcat cu făméia ta, peste fire, afară den fire? Au doară mai nainte de nuntă, fiind logodit cu dînsa, ai căzut în păcat? Sau au doară ai căzut în păcat cu alt féliu de oameni, care sînt de altă lége? Că acel păcat să canonéşte mai greu cu un an de alte păcate care sînt.

Spune-mi, fiiule, au doară ai omorît pre cineva cu voia ta, sau făr'de voia ta?

Şi iar îmi spune: au doară ai furat ceva şi mai pre urmă f. 209v s-au făcut afurisanie? Sau au furat / altul şi au adus la tine? Şi de vei fi furat ceva, să întorci; şi îndată cum vei întoarce, să alergi la arhiereu şi să-ţ iai canon de la dînsul şi să te iarte de afurisanie, să întorci, adecă să plăteşti.

Spune-mi, fiiule, au doară ai jurat cu strîmbul şi în ce chip te-ai jurat: cu voia ta, au făr'de voia ta? Au doară ai băgat vreun sărac în nevoe? Au doară faci năpaste cuiva, au ai făcut? Au ai oprit simbriia cuiva? De vei fi năpăstuit pre cineva, sau năpăstueşti, să întorci.

Spune-mi, fiiule, au doară eşti cititoriu de stéle, au faci farmece? Sau ai vărsat ceară, sau plumbu? Au doară ai adus în casa ta fărmecătoare, de te-au isbăvit de farmece? Au doară le faci tu însuţi, sau le-ai făcut vreodată? Sau ai făcut farmece spre stricăciunea cuiva? Au doară legi dobitoacele, ca să nu le mănînce lupii? Sau ai pus pre alţii de au făcut de acéstia lucrure? Au doară ai legat pre f. 210 bărbat cu fămée? / Au altă legătură pentru vreo boală? Au porţi niscari baere, au erbi?

---

3 chiiamă // 4 Aşijderia // 5 *lipseşte* ia // 6 iar întreabă // 9 chiiamă / *după* Spune-mi *ad.* fiiule // 12 *lipseşte* în păcat / 13 din // 23 să-ţi ei canon // 25 au] sau // 31 plunb // 38 erburi //

Și de să va afla cum că au făcut el de acéstia, sau îi va fi făcut lui alții, unul ca acela să canonéște 6 ani, precum iaste porunca sfintelor canoane. Iar meșterul acela carele le face acest féliu de lucrare să canoniséște ca un ucigaș, adecă ani 20, precum poruncéște marele Vasilie.

Și iar îi zice: spune-mi, fiiule, au doară ai ocărît pre părinții tăi, sau pre vreun om, sau călugăr? Au doară ai vrajbă cu cineva? Pentru că de vei avea vrajbă cu cineva, darurile tale și pravila ta nu iaste priimită înaintea lui Dumnezeu și nici alteceva, orice vei face, nu sînt priimite.

Spune-mi, fiiule, au doară ai mîncat carne mortăcină, sau sînge de cel oprit, sau de lupi mîncat, sau de vulturi omorît? S-au te-ai spurcat cu altceva? Sau pre posturi, miercurea/
f. 210v sau vinerea, te vei fi spurcat? Au doară ai închinat pre cineva diiavolului? Sau ai hulit, sau ai înjurat sfînta lége, sau credința, sau altăceva hulă? Sau ai anathimit pre om? Sau grăești minciuni și te juri în minciuni? Au doară ești trufaș? Sau doară te îmbeți, pentru care iaste aceasta periciune și trupéște și sufletéște?

Deci acéstia toate de acum înainte iaste să te păzești foarte și să te iaia aminte, pentru că iată că de a doao oară te botezi, dupre cum iaste taina credinții creștinești și de acum înainte să pui începătură bună, cu ajutoriul lui Dumnezeu.

Și de glume să te ferești, să nu faci pre oameni să rîză, că acéstea nu sînt creștinești, ci cu dreptate și cu curăție și cu smerenie să-ț petreci viața, pentru ca să-ț ajute Dumnezeu.

Și după ce va zice el acéstea toate către dînsul cu amăruntul și acela iar să va făgădui de acéstia, de toate să să
f. 211 părăsească, / atunce îndată pleacă în genunche cel ce să ispoveduiaște și să-i citească duhovnicul molitvă. Deci, după ce-i va citi molitva, să zic: **достоино єст**[1], **слава... и нн҃ѣ**[2] și otpust[3].

Atunce îl canonéște duhovnicul pre dînsul, după cumu-i va fi greșalele lui. Și de va avea acela multe păcate, îl

---

4 fel // 12 omurît // 14 te vei] te-i // 15 diavolului // 16 altceva // 20 acéste // 21 a do oară // 26 acéstia // 27 smereniia / viiața / să-ți ajute // 29 acéstia // 31 îndată să pleacă // 36 greșala //

---

[1] Vrednic este.

[2] Slavă ... și acum ...

[3] Rugăciune finală.

canonéşte în care păcat iaste mai mare din célealalte, adecă care păcat are ani mai mulţi; şi célealalte păcate toate într-acel canon să iartă.

Deci atunci iar zice duhovnicul cătră dînsul: iată, fiiule, că atîţea ani poruncéşte sfînta pravilă ca să nu te priceştueşti sfintelor taini. Numai cînd va fi la praznicele céle mari, cînd va fi vrémea de priceştenie, în loc de priceştenie să iai aghiazmă. Şi de te vei ţinea, adecă de te vei opri de sfînta priceştenie, pre cumu-ţ dau canon, ţi să vor erta păcatele; iar de vei tréce, adecă de nu vei băga seamă, Iudă te vei face.

f. 211v Al doilea şi să păzeşti, de ţi să va tîmpla boală / grea, de moarte, atuncea să te priceştueşti; şi de te vei scula iar să stai într-acel canon care ţi s-au poruncit şi să pui măsură, iar să ţii mai nainte cu un an, în care te-ai priceştuit, să plineşti măsura anilor care-ţ sînt poruncit.

Şi tu care eşti duhovnic ia aminte şi aceasta că, dă să va părăsi omul de păcat, atuncea să canoniséşte şi să priméşte, precum poruncéşte canonul al marelui Vasilie. Iar în cîtă vréme va fi el împăcat nici nu să socoteşte canonul lui. Iar de va ţinea cîtăva vréme să nu să priceştuiască şi apoi iar să va tîmpla de va cădea în păcat, iar să pue începătură canonul dentru-întîi. Iar după ce să va părăsi el de păcat şi să va fi oprit den voia lui şi de priceştenie, sau de porunca altui duhovnic, atuncea i să socotesc lui şi acei ani în canon. Iar de să va afla vreun om cucerit şi de să va
f. 212 nevoi el să facă cîtăva seamă de metanii, / în zi şi în noapte, să-i pogori lui un an, mai jos de măsura anilor de priceştenie. Iar de va nevoi el să dea milostenie, pre cît îi va fi putérea, iar să-i laşi lui, şi alt an. Iar de va posti el miercurea şi vinerea, precum poruncéşte sfînta pravilă, lasă-i lui şi alt an; de va ţinea lunea, de dulce să nu mănînce, lasă-i lui şi alt an.

Iar de va fi omul de treizeci de ani, sau şi mai jos şi alt an să-i laş lui. Iar de va fi de douăzeci de ani, sau şi mai jos mai puţin să să canonească. Iar de nu va suferi acéstea care zisem mai sus, să plinească toţ anii care am zis mai

---

1 célialalte // 2 célialalte // 4 fiiule] fiiul mieu // 5 atîţia // 6 pricestueşti / praznicile // 7 priceştanie $^{1-2}$ // 8 aghiiazmă // 12 gria // 13 atunce // 15 pricestuit // 16 care-ţ] carii / porunciţi // 17 de // 19 poruncéşte marele Vasilie la canon // 23 dintru-tîi // 24 din / priceştanie // 30 putéria / laş // 31 miercuria // 33 mănînce] mînne // 35 laş] lase // 36 să se canonească acéstia // 37 toţi //

sus, desăvîrşit precum i s-au poruncit întîi; că acéstea semuiri, adecă tocmire, iaste a sfîntului Ioan Postnicul şi mai mult acei 15 ani ai preacurviei şi ai sodomiei şi ai dobitoacelor îi pogoară pînă la trei ani, însă cu adevărat f. 212v de-i va posti aceşti trei ani necurmat, adecă / desăvîrşit, cu post în zi odată să mănînce şi metanii să facă, cum i să va porunci de la duhovnic afară osebi de sîmbătă şi de duminecă. Iar alţi părinţi de acéstea n-au poruncit, numai de sfînta priceştenie să fie oprit, după greşala lor. Iar de păcatul curviei, pînă la patru ani să-l pogoare dinpreună să ţie cu ce i să va porunci, precum s-au zis mai sus.

Iar miercurea şi vinerea să cuvine tuturor creştinilor să postească, ca şi cei ce au canoane şi cei ce n-au, pentru că aceasta iaste obicinuită creştinilor.

Iar după cădére în păcat, de va vrea acela să să călugărească, doao părţi să ţie şi o parte să-i erţi. Iar de va vrea să meargă la obşte jîtie, lasă-i lui canon pre jumătate; iar după ce au luat cinul călugăresc şi au căzut în păcat, cîţ ani i s-au poruncit, să-i plinească.

Aşijderea şi muerile să le întrebi, au doară vor fi purtînd erbi, sau vor fi băut erbi să nu facă copii. Sau, de să va afla f. 213 să / fie făcut iale lucru ca acesta, ca ucigaşii să să canonească. Iar de va fi lepădat ia copilul de vreo nevoe, un an să nu să priceştuiască. Iar céia ce va fi purtat erbi, sau va fi purtînd, să le lépede şi să să canonească şase ani. Iar de va face farmece, ca să ştie ce copil va face, sau să ştie alte lucruri, şase ani să nu să cuminece. Aşijderea să fie întrebate iale de toate păcatele, ca şi partea bărbătească şi, în cîţi ani să vor afla în canon, să n-aibă voe a frămînta prescuri. /

---

1 întîiu / că]dă/ acéstia // 2 Ioan Posnicul // 4 *lipseşte* cu // 8 acéstia // 9 priceştanie / oprit // 15 să se călugărească // 17 jitie / *lipseşte* pre // 18 cîţi // 22 să se canonească // 24 pricestuiască // 25 *lipseşte* şi să să canonească şase ani // 27 să nu se cuminece //

CHIPURILE VECHIULUI ŞI NOULUI TESTAMENT

f. 2v Chipurile Vechiului și Noului Testament, adecă obrazele oamenilor celor vestiți ce să află în „Sfînta Scriptură", în „Biblie" și în „Evanghelie" și adunare pre scurt istoriilor celor ce s-au făcut pe vrémea lor, adeverind a fieștecăruia viața și faptele atîta a celora ce au viețuit cu viață bună, cît și a celora ce au viețuit cu viață necuvioasă, începînd de la Adam și pogorînd pînă la Hristos, acum întîi într-acest chip alcătuită și așăzată, prin multă nevoință și osteneala preasfințitului mitropolit al Ungrovlahiei chir Anthim Ivireanul și închinată cu cucerie, spre semn de dragoste adevărată, prealuminatului și înălțatului marelui domn și oblăduitoriu a toată Țara Rumânească Ion Constandin Brîncoveanul Basarab Voevod.

Dat în vestitul oraș al Tîrgoviștei, la anul de la zidirea lumii 7217 ‹1709›, meseți iulîie, 1./

f. 2 „Făcut-au Domnul Dumnezeu toate din neființă
Și în ființă le-au adus cu multă biruință
Și după acéia au zidit, luund pămînt și tină
Pre omul cel dintîi, Adam, fără cuvînt de vină,
După asămînarea Sa făcu-i închipuire
Suflînd asupra féții lui și duh de viețuire
Adăugînd din coasta lui, face, cu socotință,
Pre Eva, dîndu-i ajutoriu spre bună lăcuință.
Și dintr-aceștea amîndoi mulți oameni să născură
Precum să véde luminat de-a rîndul în *Scriptură*;

Oameni aleşi şi minunaţi, vestiţi în fapte bune,
Trăind în blagocestie, precum *Scriptura* spune.
Şi de la acestea de la toţi luo asemînare
Şi iubitoriul de Hristos, întru credinţă tare,
Prealuminatul Constandin din viţă Basarabă,
Stăpînul Ţării Rumâneşti, mulţi ani să aibă,
Care la sine adună florile bunătăţii
Şi cu credinţa defaimă căile strîmbătăţii." /

f. 3

Prealuminaatului şi preaînălţatului domn Constandin Brîncoveanu Basarab Voevod

Multe şi despărţite sînt faptele şi sfîrşiturile a cugetului celui mulţemitor, prin mijlocul a cărora să adeverează fără de prepus cum că rămîn întru neuitarea celor ce li s-au făcut binele. Toate facerile de bine ce au cîştigat, iară mai vîrtos şi mai ales acéste doao: întîi mulţemita cea adevărată caré să face din inima cea călduroasă prin cuvînt şi-a dooa, oarecare daruri mici spre semn de cunoştinţă a datoriei ce li s-ar cuveni.

Pentru aceasta dară şi smerenia noastră, cunoscînd cum că pentru multele folosuri şi faceri de bine ce ai arătat şi arăţi măriia-ta de-a pururea către noi sînt datoriu nu numai să mă rog lui Dumnezeu, pentru fericita sănătate şi buna întărire întru luminat scaunul măriei-tale, ce şi veri cu ce alt mijloc aşi putea să mă arăt către măriia-ta mulţemitoriu şi voitoriu de bine atîta la céle sufleteşti, cît şi la céle trupeşti.

Drept acéia am vrut cu iubire de osteneală de am adunat şi am însemnat întru această cărticea chipurile şi obrazele tuturor strămoşilor noştri anume carele din carele să trage, precum să povestesc în sfînta şi dumnezeiasca *Scriptură* în cea véche şi în cea noao şi ca un dar mic şi mare să o aduc creştineştii stăpîniri a înălţimei-tale, mic zic pentru statul ei, de vréme ce pre scurt şi cu puţine cuvinte închiiae toată rodoslovia de la Adam pînă la Hristos; mare iară pentru gîndul, căci întru această rodoslovie să cuprind obraze de oameni mari şi minunaţi, proroci, drepţi şi împăraţi, a cărora rîvnitor fierbinte eşti înălţimea-ta şi o oglindă curată prin mijlocul a căriia poate să vază fieştecarele toate bunătăţile a celor fericiţi bărbaţi.

Și socotesc lucrul acesta să nu fie fără de cuviință și fără de socoteală; una pentru căci acéle ce înțelégem prin auz și prin cetaniia a multor zile cu vedéria chipurilor celor însemnate și cu cetaniia povestirei lor pre scurt mai mult ne încredințăm și mai pre lesne întru pomenire le putem păzi. A dooa, ca celuia ce ești stăpînitoriu întru așăzămînt preaslăvit și întru oblăduire prealuminat și de atîta mulțime de credincioși purtător de grijă și chivernisitor să cuvine drept acéia a fi adus înălțimei-tale de la noi un dar ca acesta; că céle luminate și preaslăvite să cuvin iară celor luminați și preaslăviți. Pentru că măriia-ta între prealuminatul neam al Băsărăbeștilor dintru carii s-au arătat domni vrédnici și creștini, însuți ai odrăslit ca o odraslă cu străluciri de aur și ai înflorit ca o floare cu bun miros, păzită cu mila lui Dumnezeu, neveștejită pînă acum și să va păzi și de acum înainte kata diadohin pentru multele și nenumăratele faceri de bine, carele au cîștigat cei de departe și cei de aproape de la creștineasca și asămînătoarea lui Hristos voință a măriei-tale, pentru care lucru de vom zice și te vom numi coroana tuturor domnilor nu vom greși adevărului, de vréme ce ca un maslin roditoriu ce ești sădit în casa Domnului întinzi spre toți ramurile céle neveștejite ale milosteniei și făcliia creștinescului tău suflet spre faptele céle bune și dumnezeești pururea aprinsă cu focul credinții și a dragostei cei fierbinte și pusă în sféșnic pentru ca să lumineze tuturor celor ce sînt întru întunérecul scîrbelor.

f. 3v Și precum / într-o grădină împărătească cu multe podoabe să află multe și de multe feliuri de flori, carele veselesc cu mirosul toate simțirile celor ce s-apropie, așa și chipul cel de Dumnezeu împodobit a înălțimei-tale iaste plin și împodobit cu multe daruri și bunătăți și pociu zice cum că, ca alt Pariv indianesc, carele cu putéria lui cea trăgătoare trage la sine toate materiile, sau ca alt izvor din Scotusa ce închiagă toate vasăle céle stricate, așa și blîndéțele măriei-tale trage pre toți cătră sine și-i închiagă cu mîngăiare și tămăduiaște a fieștecăruia scîrba inimii și supărarea lipsii cu îndurarea.

Și cu adevărat ești tot cu totul un chip însuflețit asémene făr'de nici o despărțire cu acei minunați și vestiți ce mai sus s-au zis, atrăgînd și adunînd de pre la toți bunătățile céle mai de treabă și mai mari: însă de la unul cucerniciia, de la altul credința cea fierbinte și rîvna cea

dumnezeiască, de la altul iubirea de streini, de la altul blîndéţele, de la altul îndelungă răbdarea şi nerăutatea, de la altul milostivirea şi iubirea de săraci şi de la alţii alte bunătăţi, carele sînt cunoscute şi adevărate că le ai măriia-ta, iar mai vîrtos şi mai ales de la dulcele mieu Iisus, smereniia cea de margine; că decît te-au mărit Dumnezeu şi te-au înălţat în cinste şi în stăpînire, cu atîta mai vîrtos te smereşti cu duhul. Şi pentru acéia cu multă cucerie te afli supt jugul cel bun şi supt sarcina lui Hristos cea uşoară, priimind cu multă răbdare şi cu multe blîndéţe necazurile şi supărările céle multe şi de multe feliuri ce vin neîncetat, totdeauna, de toate părţile.

Şi precum cel într-un nume cu măriia-ta slăvitul şi de Dumnezeu încununatul, marele şi întocma cu apostolii Constandin, întîiul împărat al creştinilor n-au ţinut cu putére omenească schiptrul împărăţiei, ci numai cu singura nebiruita putéria împăratului ceresc, într-acestaş chip şi măriia-ta, ca un iubitoriu de Dumnezeu nu nădăjdueşti a chivernisi trebile domniei cu ajutoriul şi cu înţelepciune omenească, ci chemi pururea şi ajutoriul cel de sus căruia mă rog necontenind ca să ajute măriei-tale, păzindu-te cu sănătate, cu veselie, cu viaţă îndelungată, mai presus decît toate célia ce aduc întristare, neclătit şi nemişcat, întru înălţat scaunul măriei-tale, împreună cu toată luminată rudeniia măriei-tale. Amin.

Dat în vestitul oraş al Tîrgoviştei, la anul de la zidirea lumii 7217<1709>, meseţă iulîie, 1.

A păzitei de Dumnezeu înălţimei-tale, întru Hristos rugător, smeritul mitropolit al Ungrovlahiei, Anthim. /

f. 4 POVESTIRE PRE SCURT PENTRU ZIDIREA LUI ADAM

Adam s-au zidit şi s-au însufleţit la locul Damascului, precum zic unii. Şi după acéia l-au mutat Dumnezeu în Grădina desfătării (dintru caré iase rîu şi să înparte în

[1] Textul filei 4 recto lipseşte în întregime din manuscrisele M şi C. El a fost înlocuit cu textul următor:

Manuscrisul M :

„La începutul anilor, sau al vremilor, au făcut Dumnezeu ceriul şi pămîntul.

începături: numele unuia este Fison; acesta încungiură tot pămîntul Evilat. Numele celui de al doilea este Gheon; acesta încungiură tot pămîntul Ethiopiei. Rîul al treilea este Tigru; acesta mérge în preajma Asiriilor și rîul al patrulea este Eufrat). Și adormi Dumnezeu pre Adam și luo o coastă dintr-ale lui și făcu pre muiare, pre caré, văzînd-o Adam, îi puse numele ei Eva, închipuind cu prorocie pe Hristos și besérica, precum și la célialalte zidiri ale lui Dumnezeu au dat cu prorocie numire la toate.

Și, plecîndu-se Adam cuvintelor Evei, au mîncat din roada ce i-au poruncit Dumnezeu să nu mănînce. Și pentru rușinea golătății lor cusură foi de smochin și-s acoperiră golătatea, pre carii blestemîndu-i Dumnezeu, îi goni din raiu pre amîndoi. Și au pus Dumnezeu înaintea ușii raiului heruvimi și sabiia cea de pară.

Iară după acéia, la al 15 ani ai vieții lui, au născut Adam pre Cain și la 30 de ani au născut pre Avel; iară la 230 ani de ai vieții lui au născut pre Sith.

Să zice pentru Adam, cum să fie născut 30 de feciori și 30 de féte, afară din Cain și din Avel, precum istoricul

---

Dar pămîntul și ceriul, împreună cu apele încă nu era altcevaș fără numai o materie amestecată și turburată, înnecată în grozăviia întunérecului și duhul lui Dumnezeu să purta deasupra apei.

Îndată Dumnezeu au zidit lumina și usebindu-o din întunérec au făcut despărțirea cea dintîi a zilii și a nopții; și aceasta au fost zioa cea dintîi întru caré s-au întîmplat facerea a toată lumea.

A dooa zi au înălțat Dumnezeu tăriia ceriului ca pentru să încununéze lucrarea lui cea mare și amestecîndu-o cumpătat cu umezeală dulce o au rînduit să-și vérse rîurile ca să ajute rodirii pămîntului.

A treia zi au făcut de s-au ivit pămîntul despărțindu-l de apele care poeziia pre dînsul dîndu-i și putére a face roduri și pomi și semințe de tot féliul.

A patra zi au făcut Dumnezeu soarele și luna și toate stélele, cari cu însemnarea lor cea dreaptă era să însemnéze încungiurarea timpilor, schimbarea vremilor și curgerea anilor.

A cincia zi au făcut toate dobitoacele céle de pre uscat, usebindu-le în parte bărbătească și fămeiască, ca prin mijlocirea nașterii să înmulțească créșterea și paza firii lor necontenit".

Manuscrisul C:

„1 Dintru început au făcut Dumnezeu cerul și pămîntul. Însă pămîntul era încă nevăzut și neîntocmit și întunerecul erea dasupra adîncului.

Dumnezeu zise ca să să facă lumină și să făcu lumină. Și văzu Dumnezeu că lumina este bună și despărți lumina de întunerec; și numi lumina zioa, iar întunerecul noapte.

Și să făcu seara și dimineața. Și aceasta fu zioa cea dintîi.

2 Dumnezeu zise să să înnalțe o boltă în mijlocul apelor, ca să despărțească apele ce ereau deasupra aceștii bolte, de către cele ce era dedesupt și să făcu așea.

Filon zice. Naşterea întîia şi a patra şi va să zică aceasta, că patru naşteri de la Adam s-au făcut: au născut pre Cain, o naştere; pre Halmana, a dooa naştere; pre Avel, a treia naştere; pre Delvora, a patra naştere. Acéste naşteri aci să socotesc de laturi.

Şi au fost toată viaţa lui Adam ani 930. Facerea, cap 1 şi 4.

Cade-să a şti şi aceasta, că légia cea firească au ţinut de la începutul lui Adam pînă la Moisi, ani 3682 şi de la Moisi s-au început légia cea scrisă.

Pre Sith, carele l-au născut Adam la 230 de ani ai vieţii lui, Moisi nu pune la număr cei 100 de ani ce-au plîns Adam şi Eva pre Avel, dintru care Sith să trage neamul fiilor lui Dumnezeu. Şi au trăit Sith ani 912.

Pre acest Sith zic unii, cum că l-au trimis Adam cînd s-au bolnăvit, să meargă în raiu să-i aducă din lemnul vieţii; dară nu i s-au dat voe, ci numai i-au dat îngerul lemn de finic. Şi cînd s-au întors înapoi au găsit pre Adam mort şi au sădit lemnul acela la mormîntul lui Adam, de spre cap, carele s-au făcut copaci mare. Şi după acéia, zic istoriile, să-l fie pus Solomon la lucrul curţilor lui ce au

---

Şi această boltă să numi cer. Aşea între bolta cerului şi între apele cele de dedesupt, în văzduh, să arătară nori.

Şi să făcu seara şi dimineaţa. Aceasta fu zioa a doă.

3 A trea zi au făcut Dumnezeu de s-au ivit pămîntul, despărţindu-l de apele care poezea preste dînsu, dîndu-i şi putere a face de tot felul de roade.

4 Dumnezeu mai zise să să facă şi doi luminători mari, unul spre stăpînirea zilei şi altul spre stăpînirea nopţii, toate planitele şi mulţimea stelelor, careş cu însemnarea lor; şi s-au făcut aşea.

Şi să făcu seara şi dimineaţa. Zioa a patra.

5 A cincea zi au făcut Dumnezeu toate dobitoacele pre uscat şi în ape cele înotătoare, iar în văzduh cele zburătoare, poruncind să se înmulţească fiecare la felul său.

6 A şeasea zi mai repetă a zice Dumnezeu pămîntului să scoaţă de tot fel dobitoace şi fiare tîrîtoare după felurile lor. Şi aşea să făcură toate dobitoacele şi fiarăle cele tîrîtoare, după cum au zis Dumnezeu. Şi văzu Dumnezeu că este bine. Şi aşea începură peştii a înnota în ape şi păsările a zbura în văzduh şi a-ş arăta bucuria lor prin dulcea cîntare. Şi aşea începură a umbla toate vieţuitoarele prin munţi şi prin văi, osebindu-le în parte bărbătească şi femeească, ca prin mijlocul naşterii să se înmulţească creşterea lor şi paza firei lor necontenit.

Dintr-aceasta dar vedem că Dumnezeu este făcătorul cerului şi al pămîntului şi atotputernic: ceea ce voeşte face. El zice şi toate i se supun. El este izvorul înţelepciunii. Precum [şi] privirea unii icoane frumoase dovedeşte iscusinţa zugravului său, aşea şi privirea cerului şi al pămîntului dovedeşte puterea şi înţelepciunea lui Dumnezeu".

făcut, pre carele zic să se fie răstignit și Hristos. (Iară eu nu o țiu să fie aceasta adevărată).

Zice Stravon istoricul, că după ce au murit Avel, Adam s-au făgăduit lui Dumnezeu ca să nu să mai înpreune cu muiarea lui. Iar Dumnezeu, prin mijlocul îngerului, i-au stricat făgăduiala, pentru ca să se nască Fiiul lui Dumnezeu, din semenția lui.

Iară Iosip istoricul zice că, după ce s-au omorît Avel și au fugit Cain își aducea aminte Adam de odrăslirea (adecă de naşterea) fiilor și să sfărîma foarte tare de dorul și de dragostea ce avea cătră dînșii; care socoteală a odrăslirii au numit-o Stravon odrăslire poruncilor lui Dumnezeu, că la Facere au zis Dumnezeu: „Créșteți și vă înmulțiți". Așa zice Filon, istoricul. /

f. 4v Col. 1 Cain au fost plugariu. Și pentru căci era nepriimite de Dumnezeu darurile lui, nefăcîndu-se cu dreptate, iară ale frățini-său priimite, s-au întristat. Și măcar că fu înfruntat de Dumnezeu, iară încăș tot au omorît pre frate-său Avel, greșind cu aceasta înșeptit: întîi, că n-au adus jărtvă dreaptă lui Dumnezeu; a dooa, că au zavistuit pre frate-său; a treia, că l-au viclenit; a patra, că l-au omorît; a cincea, că au spurcat pămîntul cu vărsarea sîngelui frățini-său; a șasia, că au tăgăduit cu obrăznicie lui Dumnezeu; a șaptea, că nu s-au căit. Și drept acéia fu pedepsit înșeptit. Iar după blestemul lui Dumnezeu fu pre pămînt rătăcit<or> și nestatornic. Facerea, cap 4.

Acest Cain au aflat întîi cumpenile și măsurile și au pus hotară pămîntului și au zidit cetăți. Iară după acéia, aflîndu-să într-un desiș de pădure, fu omorît de Lameh,

---

15 Acest Cain M, C / nu era priimite M // 16 *lipsește* de Dumnezeu M / darurile lui către Dumnezeu C / nefăcîndu-se] căci nu le făcea C / căci le făcea cu nedreptate M / iar C//17 frățini-său] lui Avel C// 16—17 iar ale frăține-său Avel, ce era păstor de oi, priimite M // 18 de Dumnezeu pentru căci zavistuia pre fratele său, iar încăș tot l-au omorît M // 17—19 s-au foarte întristat și au început a pizmui pre Avel. Și măcar că fu înfruntat Cain de Dumnezeu pentru aceasta, dar încăș l-au omorît, greșind C // 19 *lipsește* pre frate-său Avel M / înșăptit M / că] pentru că C//20 jertfă C//21 fratele său M / ficlenit M, C// 22—23 cu sîngele fratelui său M, C// 24 *lipsește* lui Dumnezeu M, C / și a 7 că nu s-au căit de greșala sa C / drept] pentru M//25 fu] s-au și M / înșăptit M // 25—26 înșeptit, rătăcind și tremurînd după blestemul lui Dumnezeu M // 25—4 lui Dumnezeu, rătăcindu-să într-o desime de pădure fu și el omorît de Lameh orbul, carele fu al 7-lea de la Adam. Pre acest Cain l-au născut Adam la 410 ani ai vieții lui. Acesta au aflat întîi cumpenele și măsurile și au pus hotară și au zidit cetăți C // 27—4 Pre acest Cain l-au născut

feciorul lui Mathusala, carele era al șaptelea după Adam. Facerea, cap 4.

Zice istoricul Iosip, cum că au născut Adam pre acest Cain la al cinsprăzécelia ani ai vieții lui.

Acest Avel fu iubit de Dumnezeu și darurile lui priimite, căci le făcea cu dreptate; și pentru această pricină fu omorît de frate-său Cain, cînd era de 100 de ani.

Pre acest Avel l-au născut Adam la 30 de ani ai vieții lui, pre carele l-au plîns Adam și Eva 100 de ani. Și locul întru carele l-au plîns să chiamă pînă acum Valea Lacrămilor, care iaste aproape de Evron. Facerea, cap 4.

Acest Lameh au scornit întîi a ținea doao mueri și cu acest lucru necuvios au călcat porunca lui Dumnezeu, caré au zis: „Și vor fi amîndoi un trup". Acesta fiind orb, îl trăgea altul. Și pentru căci omorîse pre Cain, zăcînd în niște mărăcini, au zis mai nainte muerilor lui: „Am ucis bărbat întru rană mie și tinerel întru struncinare mie. Drept acéia mi să va da răsplătire de 77 de ori". Fac‹erea›, cap 4. /

Col. II Pre acest Enos l-au născut Sith la 205 de ani ai vieții lui, fiind Adam atunce de 335 de ani. Și să tîlcuiaște Enos: om, sau bărbat, adecă cuvîntătoriu și tare. Acesta au aflat întîi cuvinte de rugăciune și au început a să ruga lui Dumnezeu și a chiema numele lui. Însă zic jidovii cum că acesta să fie izvodit chipuri întru cinstea lui Dumnezeu, pentru ca să nu să lenevească oamenii a să închina și a cinsti pre Dumnezeu, precum în vremile

---

Adam la 15 ani ai vieții lui. Și el au aflat întîi cumpenile și măsurile și au pus hotară și au zidit cetăți. Apoi aflîndu-să M // 1 *lipsește* feciorul lui Mathusala M / după] dela M // 2 *lipsește* Facerea, cap 4 M // 3—4 *lipsesc* M // 5 *lipsește* acest M / erea priimite C // 6 *lipsește* și C / *lipsește* pricină M // 7 fu omorît] s-au și omorît C / fratele său C / pă cînd era în vîrstă de 100 de ani C // 9 pe care C / și] iar C // 10 întru] în M / întru carele] unde C / chiamă] numește C / *lipsește* pînă acum M, C // 11 care] ce M, C / este M // 12 Lameh] Maleh C // 12—13 și cu lucru ca acesta necuvios M / *lipsește* și M // 14 fi-vor doi un trup M / amîndoi] doi C//15 *lipsește* pentru M, C//15—16 zăcînd într-un desiș au zis M//16 *lipsește* mai nainte C // 17 ucis-am M / un bărbat C / *lipsește* și tinerel întru struncinare mie C] i proci M // 18 Drept aceea mi să va răsplăti și mie de șeaptezeci și șeapte de ori C // 18—19 *lipsește* M // 20 *lipsește* de M // 21 atuncea M / *lipsește* de[2] M / atunci în vîrstă C / tîlcuește C // 22 adică cuvîntător C // 24 numele lui cel sfînt C / jidovii] evrei C //25 *lipsește* cum C / cum acesta M / că tot acesta au izvodit și chipuri C // 26 *lipsește* pentru M / lenevească] lenească M // 27 Dumnezeu-Tatăl C // 27—1 precum ținem noi creștinii în vremile de acum sfintele icoane M//27—2 precum și în vremile noastre ținem și noi creștinii sfintele icoane la care ne închinăm; iar anii lui au fost 905 C //

de acum ţinem noi creştinii sfintele icoane; a căruia anii vieţii lui au fost 905.

Acest Cainan au trăit ani 910 şi au făcut feciori şi féte.

Acest Maleleil au trăit ani 900.

Acest Iared au trăit ani 962.

Acest Enoh, fiind plăcut lui Dumnezeu, s-au mutat în Grădina desfătării (adecă în raiu) şi trăiaşte împreună cu prorocul Ilie. Iară în vrémea lui Antihrist vor să vie amîndoi dupe prorociia Zahariei şi a lui Ioann la Apocalipsis, ca să întoarcă inimile părinţilor cătră feciori; şi de el să vor omorî în Ierusalim. Însă acest Enoh, precum scrie în poslaniia Iudei, au izvodit slovele şi au scris carte. Şi pe vrémea acestuia să adeverează să fie murit Adam.

Şi toată viaţa lui Enoh pre pămînt au fost ani 365.

Pentru anii lui Mathusala multe păreri sînt. Pentru că după tocmirea celor 70 de tîlcuitori zic unii cum că au trăit după Potop ani 14, măcar că în corabie nu să véde nicăiri să fie fost, nici să poménéşte undeva să se fie mutat, ca Enoh. Iară alţii zic să fie murit mai naintea Potopului. Iară Ieronim zice că au murit atuncea, în vrémea Potopului; pentru că zice că au trăit, înaintea lui Lameh, ani 188 şi Lameh, înaintea lui Noe, ani 181 şi Noe înaintea Potopului, ani 600. Şi într-acest gînd, al lui Ieronim, să potrivesc toţi; adecă cum că au murit Mathusala în vrémea Potopului. Iar precum zic cei 70 de tîlcuitori, véde-să a fi trăit înaintea lui Lameh 167, de ani şi Lameh, înaintea lui Noe, 188 şi Noe, înaintea Potopului, 600 şi dupe Popop ani 14, carii fac, de toţi, ani 969. Facerea, cap 5. /

---

2 *lipseşte* lui M / i-au fost M // 3 făcut]născut C // 7 *lipseşte* adecă M] sau C / trăeşte C // 8 Andihrist C // 9 amundoi C / după M, C / lui Zahariea C / Zahariei prorocul M / Ioan ce zice la C / la Apocalipsis] Bogoslov M // 11 el] Antihrist M//11—12 Însă acest Enoh să scrie că ar fi izvodit slove C/*lipseşte* precum scrie în poslaniia Iudei M // 13 pre M] în C / să fi murit M] că ar fi murit C // 15 au fost 365 de ani C // 16 sînt] să află C / *lipseşte* pentru M // 17 tocmirea] tălmăcirea M / tîlcuitori] tălmăcitori M / zic că ar fi trăit C / *lipseşte* unii M // 18—19 măcar că nicăiri nu arată să fie fost şi el în corabie, nici M, măcar că nicăeri nu să dovedeşte să fi fost şi el în corabie, nici C // 19 *lipseşte* poméneşte undeva să M / să să fi mutat undevaş, ca Enoh C //20 să fi murit M, C // 21—22 *lipseşte* Iară Ieronim zice că au murit atuncea, în vrémea Potopului C / atuncea în Potop; că zice M // 23 ani 188] 181 de ani C / *lipseşte* ani [2] M / ani 181] tot 181 de ani C // 24 *lipseşte* ani M / 600 de ani C // 27 tîlcuitori] tălmăcitori M / să fi trăit C // 28 *lipseşte* de M / 188] 181 de ani C // 29 după C / 14 ani C //29—30 şi care să fac peste tot 969 de ani C // 29 să fac M //30 *lipseşte* Facerea, cap 5 M //

f. 5 Col. I

Acest Iovil au aflat întîi corturile păstorilor și au despărțit turmele după féliuri și după neamuri, adecă osebind oile din capre și au rînduit anii. Facerea, cap 4.

Acest Iuval au aflat meșteșugul muzicesc, adecă lăutele, organele și alte féliuri de cîntări. Acesta, cunoscînd cum va să se facă Potop au scris istoriile vremilor acelora pe stîlp de pămînt și de piatră ca, de să va face Potopul de apă, să rămîe stîlpul cel de piatră cu istoriile iar de să va face de foc, să rămîe stîlpul cel de pămînt. Face‹rea› cap 4.

Această muiare, Noeman, precum zic unii din istorici, au aflat întîi meșteșugul țesăturii și a cusăturii.

Acest Thovel află meșteșugul făuriei, adecă să făcu începător lucrului băilor de fier și de aramă și a celorlalte băi de aur, de argint și de altele. Și din sunetul ciocanelor lui Thovel, veselindu-se Iuval au aflat potrivirile și întocmirile glasurilor. Face‹rea›, cap 4.

În vremile acestui Maleleil, împreunîndu-se fiii lui Dumnezeu, carii să trăgeau din Sith, cu fétele lui Cain, s-au născut uriașii. Face‹rea›, cap 6.

Tot neamul lui Cain au perit în Potop, carele era 77 de suflete. Și pentru aceasta s-au zis de Lameh cum că de 77 de ori să va pedepsi, pentru căci au omorît pre Cain, pentru că 77 de suflete dintr-ai lui au murit, precum zic unii din istorici.

Cade-să a ști cum că veacurile nu să zic pentru numărul anilor, precum vor unii, ci pentru niscare minuni carele să fac la începuturile veacurilor. Pentru că la începutul veacului celui dintîi fu începutul lumii; iar la începutul veacului al doilea fu curățirea lumii prin Potop, iară la

---

2 *lipsește* adecă M // 2—3 după neamuri. Tot acesta au orînduit cursul anului C // 3 au făcut orînduială anilor M / *lipsește* Facerea, cap 4 M, C // 4 Ioval M, C / alăutele M // 4—5 muzicesc, cum organile, lăutele și celelalte. Acesta cunoscînd că va C // 5 cîntări] zicături M // 7 pe un stîlp M / și pe unul de piatră M / peatră C // 8 stîlpii cei de peatră C / istoria C // 9 *lipsește* Facerea, cap 4 C // 11 Noema M, C / *lipsește* unii din M, C // 12 țesăturei și cusături C/ și cusătura M // 13 făorii C] flueriii M / adică C] și M // 14 *lipsește* și a celorlalte C // 15 *lipsește* și de altele M] și alte metale C // 16 Ioval M, C // 17 *lipsește* Facerea, cap 4 C // 18—20 *lipsesc* C // 20 născut] izvodit M / *lipsește* Facerea, cap 6. M // 21 Și în vremea Potopului au perit tot neamu lui Cain care era C / care M // 22 *lipsește* și M, C / aceasta] acéia M / s-au fost zis C// 23 *lipsește* pentru M, C//24 pentru că] căci că M /24—25 pentru că 77 de suflete dintr-ai lui au perit în vremea Potopului, după cum aceasta zic uni din istorici C / au murit; așa zic istoricii M // 26—8 *lipsesc* C // 26—2 *lipsesc* M //

începutul veacului al treilea s-au légiuit tăiarea împrejur împotriva păcatului celui strămoşesc. /

Col. II Acest Lameh au trăit ani 753 şi au făcut feţi şi féte. Face<rea>, cap 5.

Aici, la naşterea lui Noe, să sfîrşaşte veacul cel dintîi, avînd, după cum zic jidovii, ani 1642; şi de la naşterea lui Noe pînă la Potop au fost ani 600, carii fac de toţi, de la Adam pînă la Potop, ani 2242.

Noe, la al şaselea sute de ani ai vieţii lui, împreună cu muiarea şi cu 3 feciori ai lui, cu muerile lor, apropiindu-să Potopul, au întrat în corabiia ce făcuse din porunca lui Dumnezeu (cu 100 de ani mai nainte, după cum zice Ieronim). Şi după acéia, desfăcîndu-se toate izvoarăle apelor şi deşchizîndu-se jghiaburile ceriului, au ploat 40 de zile şi 40 de nopţi. Şi s-au înălţat apa în sus de 15 coţi de cît toţi munţii cei înalţi, carii era supt ceriu, după cum zice la 7 capete ale Facerii. Şi au murit tot trupul cel ce mişca pre pămînt şi toate cîte au suflare de viaţă. Iară la 27 de zile a lunii a şaptea, înpuţinîndu-se apa, s-au aşăzat corabiia pre munţii Ararat şi la 27 de zile a lunii a dooa au eşit Noe din corabie, împlinindu-să un an încheiat, dupre călătoriia soarelui şi fiind şi luna de 17 zile.

Stravon gheograful zice că în anul în care au grăit Dumnezeu cătră Noe, tot într-acelaş au început şi corabiia şi o au sfîrşit şi au şi intrat într-însa.

Cade-să a şti că anul iaste în doao féliuri: iaste anul soarelui, carele în 12 luni îşi face călătoriia sa şi acestui an urmăm noi <şi> iaste şi anul lunii, carele cu 12 încunjurături ale ei, îşi vine la locul său. Însă anul lunii iaste mai mic cu 11 zile, decît al soarelui.

Iară de vei vrea să faci şi anul luminii întocma cu al soarelui, céle 11 zile ce au rămas din micşorarea anului

---

3 au făcut feciori şi féte M // 4 *lipseşte* Facerea, cap. 5 M // 5—8 *lipsesc* M //9 la a şasea sută M, la a şeaptelea sută C // 10 muerea sa C // 11 corabie C / ce] carea M, care să C / din] după C // 13 izvoarăle] zghiaburile C //14 deschizîndu-să şi zghiaburile C // 16 *lipseşte* toţ C / carii] ce M // 16—19 munţi cei înalţi şi s-au înecat toate cele mişcătoare şi toată suflarea după faţa pămîntului, afară de Noe cu ai săi şi cîte păsări şi dobitoace luase în corabie din porunca lui Dumnezeu. Iar la 27 zile C// 16—17 *lipseşte* după cum zice la 7 capete ale Facerii M// 18 cel ce] ce să M // 19 iar M / a şeaptelea C // 20 aşezat C / preste munţi C // 22 după C // 22 — 6 *lipseşte* dupre călătoriia ... au eşit M // 24 — 6 *lipseşte* Stravon ... au eşit C //

ce am zis mai sus le adaogi la începutul crugului celui dintîi al luminii și așa, cu acest mijloc, iaste amînduror luminilor anul tot întocma

Drept acéia, de vréme ce la 27 zile a lunii a dooa au întrat Noe în corabie, iarăși într-acéiași zi, împlinind-se anul soarelui, au eșit. Și, făcînd jărtăvnic lui Dumnezeu, i s-au dat voe a mînca, carne făr'de sînge. Și să puse și curcubeul în loc de semn, cum că nu să va mai face potop.

După acéia, îmbătîndu-se Noe de vin, s-au dezgolit în casa lui. Și văzînd fiiuu-său Ham goliciunea tătînesău, rîse de el. /

f. 5v Col. I Iar la începutul veacului al patrulea fu aflarea împăraților; iar la începutul veacului al cincilea fu mutarea norodului lui Dumnezeu în Vavilon. Iară la începutul veacului al șaselea fu întruparea Fiiului lui Dumnezeu iară la începutul veacului al șaptelea fu deșchiderea ușilor ceriurilor; iară la începutul veacului al optulea va fi scularea trupurilor și răsplătirea celor buni și celor răi, precum zice Avgustin.

Veacul au fost de la Adam pînă la Noe și de la Noe pînă la Avraam și de la Avraam pînă la David și de la David pînă la mutarea în Vavilon și de la mutarea în Vavilon pînă la Hristos și de la Hristos pînă la sfîrșitul lumii.

Acéstia sînt veacurile celor vii; iaste și veacul celor drepți, ce să odihnesc, carele s-au început de la patimile lui Hristos și va conteni la zioa judecății. Va fi și veacul celor ce să vor scula, carele să va încépe de la zioa judecății și va fi fără de sfîrșit. /

Col. II Și, înțelegînd tată-său, îl blestemă, iară pre frații lui îi blagoslovi. Și trăind ani 950 au murit, carele la 500 de ani ai vieții lui au născut pre Sim, fiind de la facerea lumii 2140 de ani. Facerea, cap 8 și 9.

Pricina pentru caré au făcut Dumnezeu Potopul, precum zice Methodie, iaste aceasta, că la 100 de ani ai miei cei dintîi să împreuna feciorii lui Cain cu muerile fraților lor,

---

6—7 Apoi au făcut și un jertfelnic și i s-au dat voe de au mîncat C // 6 jărtvénec M // 7 și] apoi C // 10 văzîndu-l fie-său Ham C // 12—29 *lipsesc* M, C // 30 iar M // 33 *lipsește* Facerea, cap 8 și 9 M // 34—35 s-au făcut Potopul de la Dumnezeu este, precum zice Methodie, că la C // 35 o sută M / miii M // 36 să împreunară M //

făcînd mari curvii. Şi întorcîndu-se muerile în răutăţime să amesteca cu alţi bărbaţi, hulind pre bărbaţii lor.

Iară după ce au murit Adam ş-au despărţit Sith ruda lui din ruda lui Cain şi s-au dus în locul întru carele s-au născut. Pentru că încă trăind tată-său îl opriia a nu fi împreună cu dînsul, însă Sith au lăcuit într-un munte aproape de raiu, iar Cain într-o cîmpie, unde şi pre Avel au ucis.

Deci la 500 de ani ai miei a dooa, s-au întărîtat oamenii spre muerile unul a altuia şi la 600 de ani s-au împreunat feciorii lui Sith cu fétele lui Cain, dintru carii s-au născut uriaşii; şi începînd miia a treia s-au făcut Potopul.

Iară la 100 de ani după Potop să născu lui Ham fecior şi chiemă numele lui Hus, căruia, deaca să făcu de 30 de ani i-au dat daruri şi l-au lăsat pre el în pămîntul lui Etham. Şi au ţinut acel loc Hus pînă în marea, caré să numéşte Oraşul Soarelui.

Acesta au luat de la Dumnezeu dar de înţelepciune şi au aflat astronomiia, dintru carele au născut Nevrod uriiaşul, carele era de 20 de coţi. Acesta au început a împărăţi în Vavilon şi au cunoscut mai nainte pentru încéperea celor 4 împărăţii şi pentru sfîrşitul lor, cum că vor fi una dupe alta, pentru care sfîrşit mai ales au grăit şi prorocul Daniil.

Şi Nevrod cătră ucenicul său au zis că întîi vor împărăţi din feciorii lui Ham, dintru carele s-au tras Vil; apoi vor împărăţi cei ce să vor trage din Sim, adecă midiii,

---

1 răotăţime M, răutăţire C // 2 să amestecară M / pre bărbaţii lor] pre a: or C // 3 iar M, ear C / ş-au dispîrţit C //3—4 pre rudele sale din rudele lui C / *lipseşte* întru M / întru carele s-au născut] unde s-au fost născut C // 5 trăind] de cînd trăia M, C / tatăl său C // 5—6 îl opriia pre Sith a nu fi cu Cain; însă Sith M/ îl oprea a nu să împreuna cu dînsu C//6 lăcuea C// 6—7 munte care era aproape de raiu C // 7—8 în cîmpiia în carea ucisése pre frate-său Avel N / unde ucise pre fratele său Avel C // 9 Deci la 100 de ani C/ ai miii M // 10 earăş spre muerile unu a altuea C / s-au înpreunat earăş C // 11 din carii M, din care C // 12 miea a treea de ani de la Adam pînă atunci s-au făcut şi Potopul, precum să vede în tabloul de mai sus C // 13 iar M / s-au născut C // 15 *lipseşte* lui M // 16 caré] ce M // 18—19 Acesta au fost foarte înţelept. Acesta au aflat astronomia C // 19 din care s-au născut C / din care Hus s-au născut M // 23 celor 5 înpărăţii C // 23—24 cum va fi una după alta M//23—25 şi pentru sfîrşitul lor, pentru care au grăit şi prorocul C // 25 Nevrod au fost, zic, către ucenicul său că întîi C / că] cum că M // 26 din carii M / din carii să trage Vil C // 27 adică midei sau elini C //

elinii și persii; după acéia vor împărăți cei ce să vor trage din Iafet, adecă romanii. Așa zic istoricii. /

f. 6 Col. I Dintr-acești 3 feciori ai lui Noe, Sim, Ham și Iafeth, s-au făcut neamuri 72, adecă: 15 din Iafeth, 30 din Ham, 27 din Sim și s-au împărțit în lume; pentru că Sim au ținut Asiia, Ham Africhiia, Iafeth Europi, adecă părțile de cătră amiazănoapte.

Ci numai pentru neamul lui Sim vom zice mai cu denadinsul, pentru că din seminția lui, după ce au trecut multe neamuri, s-au născut Hristos, precum să va aráta mai în jos. Iar din ceialalți doi, adecă din Ham și din Iafeth, s-au făcut limbile.

Sim de 102 ani era cînd au născut pe Arfaxad, dintru care sînt iudeii și haldeii. Iară anii vieții lui au fost 602. Facerea, cap 11.

Filon, în Cartea Întrebăciunilor lui, la cartea Facerii, zice că dintr-acești 3 feciori ai lui Noe, încă trăind el, s-au făcut 24000 de bărbați, afară din mueri și din copii, avînd și stăpînitori pre dînșii; pentru că peste feciorii lui Ham era Nevrod stăpînitor în Vavilon, iar pre feciorii lui Sim era Ghetraf, iar pe feciorii lui Iafeth era Sulfanos.

Ieronim, la Isaia, zice pentru Vavilon cum că s-au zidit într-o cîmpie; însă cetatea era în 4 cornuri și de la un corn pînă la altul erau 16.000 de pași. Iară curtea ei, adecă unde șădea împăratul, era turnul, carele s-au zidit în urma Potopului și să numéște turnul lui Vavil, a căruia înnălțime era de 3.000 de pași, întru care era ulițele de marmură și besérici de aur; ulițele împodobite cu aur și cu pietri și vînătorii împărătești, cu de tot féliul de hiară, era înlăuntrul cetății, carele s-au stricat în

---

1 cei] din cei C / Iafeth M // 2 *lipsește* așa zic istoricii C // 3 dintru acești M / *lipsește* Sim, Ham și Iafeth M // 4 s-au făcut 72 de neamuri M, C / adică din Iafeth 15, din Ham 30 și din Sim 27 M, C // 5 *lipsește* pentru M //6 iar Ham Africa și Iafeth Europa C // 6—7 Europa miazănoapte M // 9 pentru că] căci M // 10 s-au născut Domnul nostru Iisus Hristos C // 11 mai în jos] mai nainte C, *lipsește* M / *lipsește* adecă din Ham și din Iafeth M // 13 Sim erea de 102 ani cînd au născut C / Sim de ani 102 era M / pre M / Arfixad C / dintru] din M, C // 14 care M / sînt] să trag C / iar M / anii vieții lui Sim C // 16—30 *lipsesc* M // 19 pre dînșii] preste ei C / pentru că] căci C / preste C // 20 *lipsește* Ham C / pre] preste C // 21 Ghetram C / pe] preste C / Sufanos C // 23—27 cîmpie; cetate în 4 cornuri și curtea palatului era unde era turnul care să numește Turnul lui Babel, a căruea C // 28—30 ulițile pardosite cu marmură și cu biserici poleite cu aur și ulițile împodobite cu vînători făcuți de peatră cioplită cu de tot felul de heară, iar în lăuntrul cetății, care C //

vrémea lui Valtasar, împăratul Vavilonului și a lui Daniil prorocului. Și acuma lăcuesc acolo bălauri și pasări ce să numesc strutocamili, precum au fost zis mai nainte Isaia, la 13 capete.

Iară Vida zice cum că s-au zidit Vavilonul pentru închipuirea lumii de Nevrod uriiașul, carele era de 20 de coți, întru carele au și împărățit întîi; căruia Vavilon lățimea zidului era de 200 de coți, iară încunjurarea de 3.000 de stadii, întărindu-l cu 100 de porți de hier. Și curgea prin mijlocu-i rîul lui Efrat, în care scrie a fi un turn de 3.000 de pași de nalt. /

Col. II Acest Arfaxad au trăit ani 330, dintru carele să trag samarinénii și indiii. Facerea, cap 11. L<eat> 2379./

f. 6v Col. I După Potop s-au început patru împărății: despre răsărit împărățiia asiriianilor, întru caré au împărățit Vil; despre apus împărățiia sihimeilor, întru caré au împărățit întîi Eghialie; despre miazănoapte împărățiia schithilor, întru caré au împărățit Darie; despre miazăzi împărățiia eghipténilor, întru caré au împărățit Menefta. Iară după Vil au împărățit la asiriiani Semiramis, muiarea lui, caré ș-au luat bărbat pre fiiu-său și au făcut cetatea Vavilonului cap împărăției. Iară dupe dînsa au priimit împărățiia Ninos, carele să făcu aflător idolilor, făcînd chipul tătîne-său și puindu-l în ulițe, ca să se cinstească de toți. Iar mai pre urmă au luat împărățiia Sardanapal.

Iară după el au mutat Arbachi împărățiia la Midii și au împărățit pre Midii Asteaghie, dîndu-ș fata lui domnului perșilor, dintru caré născîndu-se Chir au biruit pe Asteaghie, carele murind și sfîrșindu-i-se împărățiia, Darie, feciorul lui Asteag, împreună cu Chirul au împărățit, precum să véde în cartea lui Daniil. /

Col. II Acest Sala au trăit ani 800. Acesta au zidit Salimul, adecă Ierusalimul. Facerea, cap 11.

1—13 *lipsesc* M//1 în vrémea lui] de C/și a] în vremea lui C// 4 la cap 13 C//5 zice că s-au închipuit Vavilonul închipuirea lumii C // 6 *lipsește* carele era de 20 de coț C //7 care C // 9 fier C // 10 mijlocul lui C / rîul Efrat C / în care cetate era un turn C //11 pași înnalt C // 12—13 *lipsesc* C // 14 s-au început 5 împărății C// 16 ear despre apus C / sihimiilor C // 17 *lipsește* întîi C / ear despre amiazănoapte C // 18 ear despre C / amiazăzi M // 19 Nenefta C // 20 iar M // 21 de bărbat C / fiul său C // 22 cap înpărățiilor celorlalte C / iar M / după M / priimit] luat M // 23 aflător] izvoditor M// 25 pre] la C// 26 înpărățeia Arvechi C// 27 dîndu-și pre fiica lui C// 28 dintru] din M //29 *lipsește* carele murind M// 30 Chir M// 32 acesta] carele M // 33 *lipsește* Facerea, cap 11 M //

Dintr-acest Ever s-au numit evreii (au din Avraam, adecă avraniiani). Acest Ever au trăit ani 200. În vrémea acestuia s-au zidit turnul lui Vavil, în cîmpul lui Sanaar.

Falec au trăit ani 209. Acesta întîi s-au închinat idolilor. În vrémea acestui Falec s-au făcut despărţirea limbilor la zidirea turnului lui Vavil şi în ruda lui au rămas limba ovreiască, caré să grăia mai întîi decît toate limbile. Acesta s-au numit Falec, adecă despărţire, pentru că în zilele lui au despărţit Dumnezeu pre toţi feciorii lui Noe în 72 de limbi. Facerea, cap 11. /

f. 7 Col. I Ragav au trăit ani 207. În vrémea acestuia s-au început împărăţiia schitilor, întru caré au împărăţit întîi Ranos, de spre miazănoapte. L<ea>t 2902.

Seruh au trăit ani 200. În vrémea acestuia s-au început împărăţiia eghipténilor, întru caré au împărăţit întîi Mincos.

Nahor au trăit ani 125. În vrémea acestuia s-au început împărăţiia asiriianilor, întru caré au împărăţit întîi Vil despre răsărit şi împărăţiia sihimeilor, despre apus, întru caré au împărăţit Eghialie.

Nahor, feciorul Tharei şi frate lui Avraam, mergînd în Hanaan, după porunca lui Dumnezeu, au făcut aceşti 3 feciori; pre Uz, pre Vuz şi pre Vathuil, împreună şi cu alţi 5 feciori, dintru care Vuz s-au tras Valaam, pentru care grăiaşte în cartea Numerilor, cap 23 şi 24, carele dupe zisa evreilor, în cartea lui Iov, să chiamă Eliuz Vuziteanul. Iov, cap 32.

Însă acest Nahor, eşind din pămîntul haldeilor, ş-au luat muiare pre Malha, fata frăţini-său, lui Arran, fiind Arran mort. Şi au lăcuit în Harran al Mesopotamiei, murind acolo şi Thara, tatăl lui. Face<rea>, cap 11./

1 au] precum C // 2 *lipseşte* adică C / Acest Ever au trăit ani 200 din carele să numesc evreii, ca avraamii, din Avraam. În vrémea M / avrameni C / Şi în vremea C // 3 Turnu Vavilonului C / în cîmpii Senaar M, *lipseşte* C // 4 s-au închinat întîi C // 5 acestuia M / *lipseşte* Falec M // 6 Turnului Vavilon C / ruda] neamul M, limba C // 7 evrească C / mai întîi] mai înainte C // 8 pentru că] căci M //9 *lipseşte* toţi C // 11 Acest Ragav C // 13 amiazănoapte M / leat 2702 C // 14 Şi în vremea C // 17 Acest Nahor C // 19 hisimeilor C // 20 întîi Eghialie C // 21 feciorul lui Thara M // 22—28 au făcut aceşti 3 feciori şi alţi 5, din care Vuz s-au tras Valaam, de carele scrie la Numere. Acest Valaam să chiamă şi Eliuz. Nahor eşind M / pre aceşti 3 feciori şi pre alţi 5, dintru care s-au tras Vus Valam care să cheamă de evrei Eleus Vuziteanul. Acest Nahor C // 29 Melha M, C / în Aran Mesopotamii C // 31 şi tată-său Thara M / *lipseşte* Facerea, cap 11 C //

Col. II Acest Thara, tatăl lui Avraam, neputînd răbda ocările haldeilor, pentru că nu vrea să se închine focului, fiind în pămîntul lor, întru care au omorît haldeii pre fiiu-său cel dintîi, au fugit împreună cu Avraam și cu Nahor și cu oamenii de casa lui Arran în Harran al Mesopotamiei, întru care, lăcuind ani 205, au murit.

În vrémea acestuia au aflat Zoroastru meșteșugul vrăjii. Leat 3184. Facerea, cap 11.

La nașterea lui Avraam s-au plinit veacul al doilea, cuprinzînd ani 942, carii sînt de toți de la Adam ani 3184.

Avraam, după ce s-au înecat frate-său Arran, au luat cu sineși pre Lot, feciorul frățini-său, și luîndu-și muiare pre Sarra, fata frățini-său, lui Arran, s-au dus împreună cu tată-său în pămîntul lui Harran, întru care, după ce au murit tată-său, au venit la Sihem. Și de acolo, mutîndu-se, ș-au făcut coliba la Pendapoli, între Vethil și între Agghe.

Deci întorcîndu-să de la Egipet, întru care fiind au zis pentru muiarea lui cum că-i iaste soră, de frica împăratului faraon și lăcuind la stăjarul lui Mamvri au văzut 3 îngeri, asémenea ca cum ar fi 3 frați. Și întorcîndu-se de la uciderea celor 5 împărați și luînd înapoi toate cîte au fost prădat ei de la Sodoma, foarte fu cinstit de Melhisedec, împăratul Salimului. Și i-au dat Avraam lui zeciuială din toate prăzile acélia. Facerea, de la cap 11 pînă la cap 14.

Acestui Avraam, la 75 de ani ai vieții lui, i s-au făgăduit, de la Dumnezeu, fecior; și la 86 de ani i să născu lui Ismail. Iar la 100 de ani i să născu lui Isaac. Iar la 127 de ani au murit Sarra. Anii vieții lui au fost 175.

Acesta au priimit întîi tăiare împrejur.

---

1 nemaiputînd C // 2 pentru că] căci M, C / să să închine și el focului M // 3 *lipsește* întru care M, C // 3—4 omorînd pre fiul său cel dintîi, haldei, apoi fugind C // 4 și el au fugit M / cu Avram cu Nahor C //5 de] din M / *lipsește* de casa C / Arran] Avram C // 6 ani 210 M // 7 și în vremea C / Zoroastru adică C / meșterșugul M // 9—10 *lipsesc* C // 10 sînt toți M // 11—26 *lipsesc* M // 11—12 După ce s-au înnecat Aram, fratele lui Avram, au luat Avram cu sine C // 13 *lipsește* împreună C // 14 întru care] apoi C // 16 Pendapol C // 17 Agghet C // 20 stejarul C // 20—21 Mamvrid îngerii ca trei frați. Întorcîndu-să C // 22 *lipsește* înapoi C // 23 cîte prădase C / fu foarte cinstiți C // 24 și au dat Avram zeciueala C // 25 *lipsește* Facerea de la cap 11 pînă la cap 14 C // 27 Acest Avram la 72 de ani C // 28 și la 86 ani i s-au născut C / *lipsește* lui M // 29 i s-au născut C / *lipsește* lui M / iar] și M // 30 Și ani vieții lui C //

De va fi întrebăciune, pentru ce evanghelistul nu poménéște nimic pentru ceialalți feciori ai lui Avraam, ci numai de Isaac, cade-să a răspunde cum că Ismail și ceialalți feciori ai lui Avraam n-au stătut în credința unui Dumnezeu, împreună cu Isaac. Drept acéia încépe de la Avraam, carele de față au propoveduit închinăciunea unui Dumnezeu și pentru acéia să cuvine a să numi întîi credincios. /

f. 7v Col. I Vrînd să se prăpădească din urgie dumnezeiască céle 5 cetăți ale Sodomului, de foc și de iarbă pucioasă, fugi Lot cu muiarea lui, ca să meargă în Sigor. Și călcînd muiarea porunca lui Dumnezeu cu căutătura îndărăt s-au prefăcut în stîlp de sare. Iar după acéia făcu Lot pre acești 2 feciori, pre Moav și pre Amon, din doao féte ale lui, carele, îmbătîndu-l pre el, s-au împreunat cu dînsul și amîndoao au luat în pîntece.

Acest Iov, dupe cum zic unii, fu împărat al doilea după Vil, din neamul lui Edom, carele, precum scrie la Facere, cap 36, iaste fecior nepotului lui Edom. Iar jidovii zic cum să se fie trăgînd el din Uz, feciorul lui Nahor.

Filon zice cum că acest Iov ș-au luat muiare pre Dina, fata lui Iacov și au făcut cu dînsa 7 feciori și 3 féte, mai nainte de ispita ce i s-au întîmplat lui de la Dumnezeu.

Și după acéia au făcut iară atîțea feciori și féte, precum să véde în cartea lui Iov. /

Col. II Avraam începător fu credinții, ales întru dreptate, viteaz în războae, putiarnic întru biruințe, precum scrie Amvrosie.

Pre această Hetură, Avraam o au luatu muiare după ce au murit Sarra. Însă unii zic cum că aceasta iaste să fie

1—8 *lipsesc* M, C // 9 din] de C // 10 *lipsește* de foc și de iarbă pucioasă C // 11—14 cu muerea lui și cu doă fete ale lui. Deci muerea lui făcîndu-să stîlp de sare pentru căutătura ei înnapoi, apoi acele doă fete au înbătat pre tată său și împreunîndu-să cu dînsul au făcut pre acești doi feciori: pre Amon și pre Moav C // 14 *lipsește* pre[1] M / *lipsește* pre Moav și pre Amon M // 15 care M / s-au fost împreunat M // 16 dînsul] el M // 17 Iov] Ioav C // 18 *lipsește* carele precum scrie la Facere, cap 36 C //19 *lipsește* cap 36 M / și este C //20 zic cum că să trage din Us C, zic că să trage el din Uz M *după* Nahor *adaos* precum să arată M // 21 Ear Filon C / *lipsește* cum C / Iov] Ioav C // 22 și făcu cu ea 7 feciori C // 24—25 Și apoi, pre urmă au făcut alți feciori și féte, precum scrie la cartea lui Iov M, și apoi au făcut și alți copii, feciori și fete, precum zice Iov la cartea sa C // 26 fu începător M, C / întru] în C // 27 și putérnic M, C / biruință M / scrie] zice C // 29—1 Pentru această Hetură zic unii cum că ar fi fost Agara, numai ce șe-au schimbat numele. Pre această Hetură o au Avram după moartea Sarrii C // 29—30 după moartea Sarrii M // 30 *lipsește* însă M //

Agar, caré din posadnică fu lui muiare slobodă. Şi bine să potrivéşte pentru că Hetura, tîlcuindu-se, va să zică împreunată.

Şi au făcut aceasta mulţi feciori, dintru carii să trag sarachinii, măcar că ei tăgăduesc. Acéstia zic istoricii.

Pre aceşti 2, adecă pre Naveoth şi pre Chidar i-au născut Ismail, feciorul Agarei egipténcei şi pre alţi zéce. Facerea, cap 25. /

f. 8 Col. I Acest Valaam, carele în cartea lui Iov să zice Elius Vuziteanul, să trage din Vuz, feciorul lui Nahor, pre carele chiemîndu-l Valac, împăratul moaviténilor ca să blésteme pre norodul lui Israil, care veniia din Eghipet asupra lui, în loc de a-l blestema, mai vîrtos l-au blagoslovit. Căci că grăise cătră dînsul asinul, mai nainte, pînă a nu sosi la împăratul Valac, zicîndu-i: „Ce mă baţi, că iată îngerul lui Dumnezeu, ţiind sabie goală, nu mă lasă să umblu".

Acesta au prorocit pentru răsăritul stélei mîntuitoriului nostru Iisus Hristos zicînd că va răsări stea din Iacov şi să va scula om din Israil şi va sfărîma pre începătorii lui Moav, i proci. Numere, cap 22 şi 23.

Pre această Reveca o au adus Eliezer, sluga lui Avraam, din Mesopotamiia a fi muiare lui Isaac, caré, scoţînd apă, i-au cerut Eliezer să bea. Şi răspunzîndu-i ia, zise: „Bea, doamne şi voiu da şi cămilelor tale băutură". Şi era aceasta fată lui Vathuil şi soră lui Lavan. Facerea, cap 24.

Isaf cel des la păr, feciorul lui Isaac, era vînător, carele-ş vîndu naşterile dintîi frăţini-său, lui Iacov, pentru o fiertură de linte, carele pentru înfierbinţeala lui s-au numit Edom. Îşi luo 3 mueri: doao gavaoniéce, pre Iudith şi

---

30—4 zic unii să fie iar Agara cea izgonită. Că Hetura tîlcuindu-să să zice înturnată, din caré s-au născut mulţi feciori M // 6—7 Pre aceşti doi şi pre alţi i-au născut Ismail M, Ismail au născut pre aceşti doi şi pre alţi zece C // 9—10 Acest Eliud Vuziteanul, ce să zice şi Valaam să trage C // 10 feciorul] fiu C // 13 şi el în loc C // 14 căci că-i grăise lui asinul C / *lipseşte* mai nainte M //15 a nu sosi el la Valac înpărat C // 17 umblu] merg M, C //18 Tot acesta C / răsăritul] răsărirea M//19 zicînd: răsări-va stea M, C// 20—21 şi va zdrobi pre boiarii lui Moav M, şi va zdrobi pre boerii lui Moav C// 21 *lipseşte* i proci, Numere cap 22 şi 23 M / iproci] şi celelalte C // 22 Eliazar C // 24 au cerut C / Eliazar C / îi zise C // 26 această Revecă fiica lui Vathuil C // 26 *lipseşte* Facerea, cap 24 M, C // 28 Isaaf C / Isaaf cel păros M // 29 naşterea M / *lipseşte* frăţini-său C // 30 carele] şi C /înfierbinţeala] învierşunarea M, C// 32 şi luă dooă mueri gavaonence C/ gavaonénce M//

pre Vetheamath și una din fétele lui Ismail. Înșălîndu-l, după acéia, frate-său Iacov, cu învățătura mume-sei Revecăi, i-au luat și blagosloveniia. Facerea, cap 26 și 27. /

Col. II Isaac, cînd să chinuia muiarea lui Reveca la nașterea feciorilor ei, au auzit prorocie pentru Isaf cum că va să dea nașterile céle dintîi lui Iacov. Deci, lăcuind la Gherara au numit pre muiarea lui Reveca, soră, cătră Avimeleh împăratul, temîndu-se să nu-l omoare pentru dînsa, că era frumoasă. Și fiind acolo din céle ce au sămînat în pămîntul acela, însutit au luat roadă. Și céle 3 fîntîni care au fost săpat tată-său, astupîndu-să cu pămînt de filistiime, au săpat el altă fîntînă, a patra, și au aflat acolo jărtvă, împreună cu Avimeleh și cu Filoh.

Deci îmbătrînind și vrînd să moară au dat blagosloveniia lui Iacov, neștiind și au lepădat pre Isaf. Cînd ș-au luat Isaac muiare au fost de 40 de ani, iar toți anii vieții lui au fost 180. Facerea, de la cap 25 pînă la cap 29.

Iacov, dupe ce au înșelat pre frate-său Isaf, de i-au luat nașterile dintîi și blagosloveniia, au fugit la Mesopotamiia, întru care rădică stîlp pentru videniia caré au văzut. Și tocmindu-se cu Lavan, fratele Revecăi, ca să-i slujască 7 ani, pentru ca să-i dea pre Rahil muiare și nevrînd Lavan să-i dea pre Rahil i-au dat pre Liia; apoi, slujind Iacov și alți 7 ani, au luat și pre Rahil și prin pistritura toiagelor, carele pusése la curgerile apelor, unde au fost bînd dobitoacele, s-au îmbogățit foarte. După acéia au fugit cu muerile lui și cu cei 11 feciori ai lui și cu avéria lui de la Lavan, furînd și Rahil de la tată-său Lavan idolii.

Deci, auzind Lavan cum că au fugit Iacov, l-au gonit pre urmă și l-au ajuns Lavan la Galaad și, făcînd legătură

1—2 Și după aceea înșelîndu-l pre el C / Înșălîndu-l dar frate-său Iacov mai pre urmă cu învățătura M // 2 mume-sii M, C // 3 *lipsește* Facerea, cap 26 și 27 M, C // 5—6 cum că va să-ș dea C / cum că va să-și vînză nașterea sa cea dintîi C // 6 deci] și M // 7 sor] că-i iaste soru M // 8—9 căci era prea frumoasă C / că] căci M //9 au seminat M //10 însutită roadă au luat M // 11 care] ce M, C / fiind astupate M // 12 de către filisteni C // 15—16 Cînd s-au însurat Isaac au fost M // 17 *lipsește* Facerea, de la cap 25 pînă la cap 29 M, C // 18 înșălat M / Isav M // 19 nașterea M / *lipsește* dintîu C // 20 ce au văzut M, C // 21—22 fratele mume-sii Revecăi să-i slujască 7 ani și să-i dea M // 22 *lipsește* pentru C // 22—24 pre Rahila muiare. Și înșălîndu-l de i-au dat pre Liia, au mai slujit încă 7 ani și au luat și pre Rahila M / pre Rahil de muere. Și înșelîndu-l e-au dat pre Liea C // 23 *lipsește* Iacov C // 24 păstriturile C //25 carele] ce M, C / curgerea C / bînd] adăpînd M // 27 muerea C / cei acei] M // 27—28 și cu toată averea de la Lavan C // 28 *lipsește* Lavan [2] M / niște idoli C // 29 deci] de care M / *lipsește* cum C // 30 *lipsește* pre urmă C // 29—30 auzind Lavan l-au gonit în urmă și l-au adus la Galaad M // 30 *lipsește* Lavan C / și] acolo C / între ei legătură M //

între dînșii cu movilă de pietre, să despărțiră și să duseră fieștecare la calea lui. Și văzu Iacov tabere de îngeri. Deci trecînd pîrîul să strică la coapsă de îngerul cu care s-au luptat de seara pînă dimineața și pentru acéia rămase șchiop, schimbîndu-i-se și numele de înger, din Iacov ‹în› Israil. Și trimițînd daruri frațini-său, lui Isaaf, au eșit întru întîmpinarea lui cu 400 de bărbați. Deci omorînd pre sihemiténi, pentru răpirea fie-sa au făcut jărtăvnic în Vethil și ș-au curățit casa lui.

După acéia, venind de la Mesopotamiia la rîul lui Efrath, aproape de stejariul Thavorului, cu toată casa lui și acolo murind Rahil, dupe ce au făcut coliba turmei și îmbătrînind Iacov, au vîndut pre Iosif frații lui la negutători; și pogorîndu-să Iacov în vrémea foameții la Eghipte s-au priimit de fiiu-său Iosif cu cinste mare.

Deci răspunzînd Iacov lui faraon împăratului, pentru anii vieții lui și blagoslovind pre feciorii lui de rînd, unul după altul ș-au plinit viața, trăind ani 167, carele, cînd au născut pre Iuda era de ani 65, iar cînd au născut pre Iosif era de ani 91. /

f. 8v Col. I Această Dină, eșind să privească muerile din locul Sihemului, fu răpită de împăratul Sihem și să împreună cu dînsa. Deci, cerșindu-o de la tată-său a-i fi muiare i s-au răspuns de la frații ei să se tae împrejur, cu toată oblastiia lui; și făcu împăratul după voia lor. Iară Simon

---

1 cu] și cu C / pietri M, peatră C // 1—2 să despărțiră fieșcare la locul său C //2 fieșcarele M / calea sa M / tabără C //3 Și vrînd să treacă un pîrîu C // 3—4 de îngerul care-i s-au arătat, cu carele s-au luptat M //4 să lupta C // 4—5 pîn' dimineața din care au rămas și șchiop și i s-au schimbat și numele M // 4 și dintr-a ceea rămase C // 5 și] după acéia M / din] în loc de C //6 frăține-său Isaf M // 7 i-au eșit M / *lipsește* lui M / deci] și M // 8 sihimiténi M, hisemiteni C / fii-sii M, fie-sei C / jărtvénec M, jertfelnic C // 9 lui] sa M //10 după acéia] apoi M / viind C // 12 acolo au murit Rahila M // 13—15 îmbătrînind Iacov, feciori lui au vîndut pre fratele lor Iosif la negutători echipteni; iar după aceea, în vremea foameții pogorîndu-să Iacov la Eghipet C // 15 *lipsește* fiiu-său M / de către iubitul fiu al său C // 16 *lipsește* împăratului M // 17 pre fiii-săi, unul după altul M / da rînd C // 18 plinit] săvîrșit M // 21—3 Această Dină eșind odinioară să privească, fu răpită de împăratul Sihem și măcar că s-au obrezuit împăratu cu ai săi după pohta fraților ei ca să o ție de muere-ș; dar Simon și Livi, împotrivindu-să împăratului, l-au omorît pre el și pre oameni care s-au aflat cu dînsu C // 21 au eșit M //21—22 la muerile Sihemului și fu răpită M //23 deci] apoi M // 23—24 să-i fie muiare, i s-au dat răspuns M // 24 ca să se tae M // 25 și măcar că el făcu după voia lor M / iară] dar M //

și Levi nu s-au lăsat nici pe acéia ci au plecat asupra împăratului Sihem și au omorît pre el, cu toți cei din cetatea lui. Facerea, cap 34.

Dintr-acest Simeon s-au tras cărturarii, gonitorii lui Hristos și ai ucenicilor lui. Anii vieții acestuia au fost 142.

Din Levi s-au tras preoții carii aduceau jărtve cătră Dumnezeu și parte de pămînt n-au avut aceștea între neamuri, ci cîștigul lor era pîrga și priimélele din toate bucatele ce aducea norodul la besérică. Anii vieții Iudei au fost 137.

Dathan și Aviron, pentru căci să trăgea ei din cel dintîi născut, adecă din Ruvim, vrea ca să aibă ei stăpînirea norodului. Și pentru vrajba ce au rădicat în norod, cu învățătura lui Core, fiind Moisi stăpînitor, s-au înghițit de pămînt, cu toată casa lor și cu toate colibile lor, precum scrie la Numere, cap 16.

Dintr-acest Iuda s-au tras împărații dintru a căruia seminție, după multe neamuri s-au întrupas Hristos. /

Col. II În vrémea acestuia au dat Feronie lége elinilor. Facerea, de la cap 35 pînă la cap 49. L<ea>t 3935.

Această Rahil fu muiare a dooa a lui Iacov, slobodă, caré, la nașterea lui Veniamin au murit și s-au îngropat aproape de stejariul Thavorului. Facerea, cap 35.

Din semenția acestui Dan va să se nască Antihrist și pentru acéia la Apocalipsis nu să numéște în rînd cu célíalalte neamuri.

Iosif, vînzîndu-se la ismailténi de frații lui, l-au dus la Eghipet și acolo l-au băgat în temniță pentru muiarea

---

1 pe aceia] așa M//2 *lipsește* Sihem M / cu] și pre M // 4—5 *lipsesc* C // 4 și gonacii ucenicilor] apostolilor M / *lipsește* anii vieții acestuia au fost 142 M // 6 Dintr-acest Levi C / cătră] lui M, C // 7 *lipsește* între C // 8 priimélele] prinoasele M / ce] care M // 9 *lipsește* anii vieții Iudei au fost 137 M // 10 *lipsește* pentru M, C // 10—11 să trăgea din Ruvim cel întîi născut, vrea M / să trăgea din neamul lui Ruvim din cel dintîi născut vrea C // 11 stăpînirea ei C // 13 învățătura] sfatul M // 14 de pămînt cu totul C // 14—15 *lipsește* casa lor și cu toate colibile lor, precum scrie la Numere, cap 16 C// 15 *lipsește* precum scrie la M// 17 semînție M / întrupat] născut M // 18 Într-această vréme au dat Feronie M / adică lege C //18—19 *lipsește* Facerea, de la cap 35 pînă la cap 49 M, C//19 *lipsește* leat 3935 M//20—22 *lipsesc* M//22 *lipsește* Facerea, cap 35 C// 23—25 *lipsesc* C// 23 semînțiia M// 25 celelalte M//26—14 Iosif, după vînzarea de frații săi și după scăparea din temniță cu dezlegarea viselor lui faraon, cu acei 7 boi grași și 7 mîrșavi, fu pus de faraon stăpînitor Eghiptului, Și în vrémea foameții viind tată-său Iacov cu toată casa lui la Eghipet, ca 75 de oameni, fu priimit de Iosif cu cinste mare. Și luînd Iosif muiare eghipteancă. au făcut pre Manasi și pre Efraim. Și împlinindu-și Iosif viiața au murit. Facer<ea>, 41 M // 27 Eghipt C // 27—1 acolo au încăput în temniță pentru muerea lui Pentefri, stăpînului său C //

stăpînu-său lui Pentefri, căci n-au vrut să facă păcat cu ia. Şi dezlegînd visele a pitariului şi a păharnicului s-au mîntuit. După acéia dezlegînd şi visele împăratului faraon, pentru cei 7 boi graşi şi pentru cei 7 mîrşavi, fu pus de împăratul faraon stăpînitor Eghipetului.

Iar în vrémea foameţii, venind fraţii lui la Eghipet să cumpere grîu şi cunoscîndu-i pre ei Iosif, i-au trimis îndărăt la tată-său cu grîu, poruncind lor ca să se pogoare şi tatăl lor Iacov la Eghipet. Deci mergînd Iacov, cu toată casa lui, ca la 75 de oameni, la Eghipet, fu priimit de Iosif cu cinste mare. Şi luîndu-ş Iosif muiare eghipteancă, au făcut cu ia pre Manasi şi pre Efraim, pre carii Iacov i-au potrivit întocma cu feciorii lui. Şi, plinindu-şi şi Iosif viaţa, au murit. Face<rea>, de l<a> cap 41 pînă la cap 49. În vrémea acestui Iosif au început Elada a face grîu şi Atlas au aflat astronomiia. L<ea>t 545. /

f. 9 Caath au fost strămoş lui Moisi, carele au trăit ani 133.

Col. I Acest Aram, tatăl lui Moisi şi lui Aaron, au fost bărbat din neamul preoţesc; iar muma lor au fost Iothavith.

Moisi au fost judecătoriu întîi. Şi au trăit ani 140. În vrémea lui Moisi s-au împlinit vrémea legii cei fireşti, ţiind légia aceasta ani 368. Iar de la Moisi s-au început vrémea legii cei scrise şi au ţinut pînă la Hristos, întru care s-au plinit ani 1536.

Mariam, sora lui Moisi, pentru căci au tînjit asupra lui Moisi s-au bubat şi prin rugăciunea lui iară s-au tămăduit. Judecătorii, cap 12.

Acest Core au rădicat vrajbă asupra lui Aaron pentru preoţie, zicînd cum că iaste din cel dintîi născut, adecă

2 ia] dînsa C / şi] apoi C / dezlegîndu-să C / visele paharnicului şi ale pitarului de către Iosif s-au mîntuit C // 3 acei C //4 *lipseşte* pentru C / acei C //5 împărat C / *lipseşte* faraon C // 6 viind C / fraţii lui Iosif C // 7 *lipseşte* pre ei C // 7—9 Iosif le-au dat grîu, poruncindu-le ca să pogoare la ei şi pre tatăl lor Iacov C // 9 *lipseşte* la Eghipet C / Iacov la ei cu toată casa lui C // 10 *lipseşte* la Eghipet C // 11 *lipseşte* de Iosif C/ cu mare cinste C/ *lipseşte* şi C//13 pre care e-au potrivit Iacov C//13—15 *lipseşte* Şi plinindu-şi... la cap 49 C // 15 *lipseşte* pînă la cap 19 M, C / acestui] lui C/ 17 *lipseşte* au fost M / *lipseşte* carele M / *lipseşte* au fost strămos lui Moisi, carele C // 18 *lipseşte* acest C / şi a lui Aaron M, *lipseşte* C / *lipseşte* bărbat M, C // 20 *lipseşte* Moisi M / întîi judecător C / *lipseşte* întîi. Şi M // 21—24 *lipsesc* C // 21 plinit M / *lipseşte* cei M // 24 întru care, s-au plinit] plinind M // 25—26 sora lui Moisi cîrtind asupra frăţine-său s-au bubat M // 25 au tînjit odinioară C // 26 *lipseşte* Moisi C / şi apoi iarăşi prin rugăciunea lui Moisi s-au tămăduit C / rugăciunile M // 27 *lipseşte* Judecătorii, cap 12 M, C // 29—2 pentru preoţie, căci era el din Isaar cel dintîi născut; de care fu ars cu foc din ceriu, cu 250 de bărbaţi M // 29 că este el C / *lipseşte* adecă C //

din Isaar. Drept acéia fu ars cu foc din ceriu împreună cu 250 de bărbați, precum scrie la Numere, cap 16.

Pre acest Moisi, dupe ce l-au aruncat în rîu, găsîndu-l Hamur, fata împăratului faraon, l-au luat și l-au făcut pre el fecior al ei. Și neștiind, l-au dat mîne-sa să-l crească, puindu-i numele Moisi, care tîlcuindu-se zice cum că s-au luat din apă.

Acest Moisi, omorînd un eghiptean și drept acéia, fugind în pămîntul lui Madiiam ș-au luat muiare pre fata lui Iothor, preotul Madiamului. Acestui Moisi, arătîndu-i-se Dumnezeu în rug, l-au trimis ca să mîntuiască pre Israil din Eghipet. Eșirea, cap 2 pînă la cap 7. /

Col. II Pentru Thamar zice Zlatoust cum că n-au fost noră Iudei, pentru că nici unul din feciorii lui nu o au cunoscut pre dînsa, nici n-au fost curvă, pentru că nu cu gînd curvesc, ci pentru dragostea nașterii de coconi, au luat chip curvesc și au voit a să împreuna cu Iuda, pentru că au știut că va să se nască Hristos din semențiia Iudei.

Iuda, avînd trei feciori, pre Ir, pre Avnan și pe Silom și dînd pre Thamar muiare lui Or și după moartea lui Or, nefăcînd copii cu dînsul, au dat-o lui Avnan și nefăcînd nici cu acela copii, că au perit amîndoi din urgie dumnezeiască, pentru păcatul lor cel necuvios, n-au vrut după acéia să mai dea Iuda pe Thamar după al treilea fecior al lui, adecă după Silom; ci ședea Thamar la casa părinților ei.

---

1 drept acéia] pentru care C / cer C / *lipsește* împreună C // 2 *lipsește* precum scrie la Numere, cap 16 M, C // 3—7 *lipsesc* C // 4—10 împăratului faraon, l-au făcut fecior al ei și neștiind l-au dat mumei lui de l-au crescut, numindu-l Moisi ce să tîlcuiaște din apă luat. Acest Moisi, ucigînd un eghiptean, de frică au fugit la Madiam, unde ș-au luat muiare pre fata lui Iothor, preotul de acolo M// 10—12 *lipsesc* C//12 *lipsește* Eșirea, cap 2 pînă la cap 7 M//13—18 Pentru Thamar zice Zlatoust că n-au fost noru Iudei, nici curvă, că nu cu gînd curvesc, ci pentru dragostea nașterii de fii au luat chip curvesc și s-au împreunat cu Iuda; căci din *Scripturi* știiau că din semînțiia Iudei iaste să să nască Hristos mîntuitoriul M / Pentru Thamar zice Zlataust că n-au fost curvă, că nu cu gînd curvesc s-au înpreunat cu Iuda; ci numai pentru dragostea nașterii au voit a să înpreuna cu dînsul, că au știut din *Scriptură* cum că din seminția lui va să să nască Hristos C//19 *lipsește* pre[2] C pre[3] M //20 Or[1–2]] Ir C / Or[1]] Ir M // 20—21 muiare lui Ir, murind el și nefăcînd copii, au dat-o lui Avnan M // 22 nefăcînd cu el copii, că au perit C / din] de M // 23—24 n-au vrut dup-acéia Iuda să mai dea pre Thamar dup-al treilea fecior, adecă după Silom M // 24 după aceea n-au mai vrut să mai dea C // 25—1 *lipsește* adecă după Silom; ci ședea Thamar . . . făr'de feciori C//

Şi pentru ca să nu rămîie Thamar făr'de feciori, lepădînd hainele céle jalnice să îmbrăcă în alte haine şi eşi la o răspîntie, închipuindu-se cum că iaste curvă. Şi întîmplîndu-se a mérge Iuda să-ş tunză oile, neavînd muiare, s-au culcat cu dînsa, necunoscîndu-o. Şi îndată au luat ia în pîntece. Şi i-au fost dat Iuda, în loc de plată, toiagul său şi inelul şi gherdanul. Apoi prinzîndu-să Thamar ca o curvă şi vrînd ca să o arză, arătînd acéle zăloage ce au fost luat de la Iuda, s-au îndreptat; din caré s-au născut Fares şi Zara. Facerea, cap 38. /

f. 9v Col. I Iisus, feciorul lui Navi, luînd stăpînirea norodului, după Moisi, precum scrie la 31 de capete la A 2 lége şi trimiţînd din Sihem 2 iscoade la Ierihon, dupe 7 zile au trecut Iordanul, împreună cu tot norodul lui, neudîndu-să picioarele lor. Şi scoţînd din rîu pre uscat 12 pietri şi de pre uscat ducînd în rîu iară 12 pentru pomeniré, au înoit pre norod cu a dooa obrezuire în Galgale şi, trîmbiţînd preoţii împrejurul cetăţii Ierihonului, a şaptea zi căzură zidurile ei.

Şi luînd-o pre dînsa o făcură întocma cu pămîntul, omorînd pre toţi, din om pînă în dobitoc. Şi lăsînd numai pre Rava curva, cu toţi ai ei, fiind însemnată casa ei cu o fune roşie, după cum o învăţase iscoadele lui Iisus, pentru binele ce-au fost făcut, de i-au mîntuit din moarte şi pentru căci era făgăduit Iisus lui Dumnezeu cu jurămînt, ca să nu ia nimenea, nimic, din prada Ierihonului.

Fiind pornit de lăcomie, Ahar au luat o limbă de aur şi o plaşcă roşie; şi drept acéia s-au mîniiat Dumnezeu pre

---

1 Thamar] ia M // 2 în] cu C / eşi] eşind C // 2—3 eşi la răspîntie M // 3 cum că iaste] a fi M, C // 4—6 Pre cînd mergînd Iuda ca să-şi tunză oile, neavînd muiare şi necunoscîndu-o s-au împreunat cu ia, din caré au luat în pîntece M // 5 culcat] înpreunat C / necunoscîndu-o] fără să o cunoască C // 6 *lipseşte* în loc de plată C // 7 *lipseşte* şi [1] C / prinzîndu-să] dovedindu-să C / apoi în urmă M // 8 şi viind să să piarză M // 10 *lipseşte* Facerea, cap 38 M, C // 11 Acest Iisus Navi C // 12 *lipseşte* precum scrie la 31 de cap la A 2 Lége M, C // 13 *repetă* dooă M //14 *lipseşte* înpreună M, C // 15 du pre M, C // 16 *lipseşte* iară M / pre norod] norodul C // 18 *lipseşte* Ierihonului M / ei] cetăţii C //19 *lipseşte* luîndu-o pre dînsa M, C // 20 *lipseşte* şi M, C // 21 *lipseşte* toţi M / fiindu-i casa însemnată M / *lipseşte* ei[2] M // 22 funie M // 22—7 după învăţătura iscoadelor pentru binele ce le făcuse şi ia, de-i mîntuise din moarte. Şi căci era făgăduit Iisus să nu să ia nimic dintr-acea pradă, din lăcomie luînd Ahar o limbă de aur şi o haină roşie, pentru care să şi omorî cu pietri. Din care şi Dumnezeu mîniindu-să s-au omorît la Ghilghe ca 36 de bărbaţi. Dar apoi luară cetatea Ghe şi pre gavaoniténi îi făcură robi şi omorî împăraţi acolo. Mărindu-să M // 22—23 lui Iisus, căci şi ea îi izbăvise de moarte C // 26 Dar Ahar fiind pornit de lăcomie au luat C // 27 pentru care mîniindu-să Dumnezeu C //

norodul lui Israil și s-au omorît la G‹hil›ghe ca la 36 de bărbați și ucise norodul și pre Ahar cu pietri, pentru lăcomiia lui; așijderea și pre Ghei, cetatea cu vicleșug, de tot o au sfărîmat și au făcut pre gavaonéni robi, aducători de apă și de lémne și pre cei 5 împărați, carii viclenea Gavaonul i-au omorît.

Mărindu-se zioa cu starea lunii și a soarelui, ca la 24 de ceasuri, prin rugăciunea lui Iisus, deci zidind jărtăvnic la Gheval și blagoslovind și blestemînd înaintea norodului, au îndemnat pre toți a striga amin, facă-să.

După acéia au împărțit celor 12 semenții pămîntul ce cuprinsése; însă celor doao seminții și jumătate, adecă lui Ruvim și lui Gad și jumătate din semenția lui Manasi li-au dat pămîntul cel ce le-au fost dat mai denainte Moisi. Iar celor 9 pol de semenții li-au dat celalalt pămînt, împărțindu-l pre neamuri. Iar după 14 ani, întorcîndu-se, au făcut jărtăvnic la mormîntele Iordanului și au lăsat slobod norodul lui Israil de cătră toți vrăjmașii. Și făcu norodul legătură cu stropire de apă, cum că să vor închina lui Dumnezeu. Și să făcură toți anii vieții lui Iisus 110.

Acéstia scrie la cartea lui de la capul cel dintîi pînă la sfîrșit.

În vrémea acestui Huzi s-au mutat preoțiia de la Eleazar la Ili, care Ili era din Ithamar. Iar cei ce au fost din neamul lui Ili s-au scos din preoție, în urma lui, pentru răutățile lor. Împărați, I, cap 2. /

Col. II Iară după ce au murit Iisus au lăsat norodul lui Israil pre Dumnezeu și s-au închinat Astrarothii și lui Vaal. Drept acéia au dat pre ei Dumnezeu în mînile lui Husarsathem, împăratului Mesopotamiei, căruia au fost supuși 8 ani.

Într-acéia vréme, zic unii, să fie fost célia ce să zic pentru idolul lui Mihei, în cartea Judecătorilor, cap 17 și

---

1 norod C / *lipsește* lui Israil și C / 37 C // 3 *lipsește* pentru lăcomia lui C / *lipsește* cu vicleșug C // 4 au făcut și pre C / aducători] cărători C // 5 acei 5 C / ficlenea C // 7 *lipsește* la M // 8 deci zidind] și au zidit M / jărtvénec M, jertfelnic C // 9—10 *lipsește* și blagoslovind și blestemînd . . . facă-să M // 11 după acéia] apoi M, C / semenții] neamuri M // 12—20 *lipsește* însă celor doao seminții . . . și să făcură toți C // 16 iar] apoi M // 17 jărtvénec M //18 pre norodul M / de cătră] de spre M // 19 *lipsește* cum M // 20 Și fu toți anii vieții lui Iisus 110 M, iar anii vieții lui au fost 101 C // 21—22 *lipsește* Acéstia scrie la cartea lui de la capul cel dintîi pînă la sfîrșit. M, C// 24 care Ili] ce M/ era de la Ethamar C// 25—26 s-au scos în urmă din preoție, pentru răotățile lor M // 26 *lipsește* Împărați I, cap 2 M, C // 27—2 *lipsesc* M, C //

célia ce să zic pentru muiarea lui Levi, la Judecători, cap 19.

Acest Gothoniil au fost fecior lui Chenez, fratele lui Halev și ș-au luat muiare pre Axan, fata lui Canev. Acesta au mîntuit pre Israil din mînile lui Husarsathem. Și s-au odihnit pămîntul în 40 de ani. Deci murind acesta, iară au greșit Israil și i-au dat pre ei Dumnezeu în mînile lui Eglon, împăratul moaviténilor și au robit lui ani 18.

În vrémea acestuia s-au făcut, de Palamid, slovele elinilor. /

Col. III Acest Aminadav au fost stăpînitor peste neamul Iudii la eșirea norodului din Eghipet. Acesta au întrat întîi în Marea Roșie cu neamul său, că ceialalți să temea. Și drept acéia au dat Dumnezeu feciorilor lui putéria împărătească, pentru căci i-au urmat lui.

Naason, la eșirea norodului din Eghipet au fost căpetenie neamului Iudei, după moartea tătîne-său, precum scrie la Numere, cap 10. Însă la acest Naason să plinéște cuvîntul carele au zis Dumnezeu cătră Avraam, la Facere, cap 15, că la al patrulea neam vor eși fiii lui Israil din Eghipet. /

f. 10 Col. I În vrémea acestuia au scornit Fictonie de au înhămat, în Troada, patru cai.

Acest Avimeleh iaste fecior lui Ierovaal dintr-o posadnică a lui, născut în Sihem. Și, puindu-să împărat sihemiténilor, au omorît pre 70 de frați ai lui, scăpînd dintru ei numai Ioatham, carele, stînd într-un munte, au zis sihemiténilor o pildă pentru maslin, pentru smochin, pentru vie și pentru păducel. /

3—5 Acest Gothoniil, frate lui Canev, au mîntuit pre norodul lui Izdrail de Husarsathem C // 6 pămîntul] norodul C, *lipsește* M / *lipsește* în M, C / deci murind el M] iar după moartea lui C / earăș C // 7 *lipsește* Israil C / *lipsește* pre ei M, C // 7—8 lui Egron robi 18 ani C // 8 *lipsește* lui M // 9 Întru această vréme s-au făcut de Palamid slovele elinilor M, Și tot într-această vreme au făcut Palamid slovile elinești C // 11 Iudei M // 13 Marea cea Roșie C / că] căci C / și drept] și pentru M, pentru C //14 au și dat C // 15 *lipsește* pentru M / *lipsește* pentru căci i-au urmat lui C // 16 Acest Naason C // 17 și după C //18 *lipsește* precum scrie la Numere, cap 10 M, C //18 să împlinește C //19 carele] ce M / *lipsește* la Facere, cap 15 M, C // 12—13 *lipsesc* C // 24 *după* Ierovaal *ad.* adică a lui Ghedeon C // 25 *lipsește* a lui, născut în Sihem C / hisimitenilor C // 26 *lipsește* dintru ei C] din ei M // 27—29 carele au zis pilde de măslin, de vie, de zmochin și de mărăcine C // 28 sihimiténilor M // 29 și pentru vie M / păducel] mărăcine M //

Col. II Acest Aod au fost viteaz foarte, carele, omorînd pre Eglon, împăratul moaviténilor, în cămara lui, au mîntuit pre Israil și s-au odihnit pămîntul ani 80. Deci murind acesta, îndată s-au pus în locul lui Semegar. Judecători, cap 3. Leat 3879.

Acest Semegar au omorît 600 de oameni filistiimi, cu cormanul plugului; drept acéia fu pus mai mare peste israilténi. Deci, murind acesta, iar ai greșit Israil înaintea lui Dumnezeu și s-au dat în mînile lui Iavim, împăratul hanaanilor, carele au supus pre Israil prin Sisara, boiarinul lui ani 20.

Această Devora au fost prorociță, muiare fiind lui Varac și lui Lafidoth. Aceasta, omorînd pre Sisara cu mijlocul Iailei, muerii lui Haver chineului, care Haver era slugă lui Sisara și mîntuind pre Israil au cîntat cîntare, precum scrie la Judecători, cap 4.

Și s-au odihnit pămîntul în ani 40. Deci murind aceasta Devora au viclenit Israil înaintea lui Dumnezeu și i-au dat pre ei Dumnezeu în mînile lui Madiam ani 7. Judecători, cap 5. Leat 3926.

Acest Ghedeon au pus cărnuri pe piatră înaintea îngerului ce i să arătase și surpînd jărtăvnicul lui Vaal, să numi Ierovaal. Și s-au arătat lui semn pre lînă, cum că va mîntui Dumnezeu prin mîna lui, pre Israil cu 300 de oameni, carii vor limpi apă din rîu, cum limpesc cîinii. /

Col. III Pentru că de vei număra neamurile împărătești, unul dupe altul, adecă, care după care au împărățit și nu după obraze, voi afla acest neam, al patrulea, începînd de la Iuda și sfîrșind la Naason. Iar de vei lua aminte urmarea

---

1 foarte] mare C / care C // 2 *lipsește* moaviténilor în cămara lui C // 2—3 au mîntuit pre izdrailteni, odihnindu-să 800 de ani C // 3 80 de ani M // 3—4 Deci murind acesta s-au pus Semegar M, *lipsește* C // 5 *lipsește* Judecătorii, cap 3, leat 3879 M, C // 6—11 *lipsesc* C // 7 preste M // 9 mîinile M // 10 boiarenul M // 12—20 Pentru această Devora, muerea lui Varac, caré au omorît pre Sisar și au mîntuit pre norodul lui Izdrail, să zice că au fost și prorociță C // 13 Lafadoth M // 14 Iailii, muiarea lui Haver chineul M // 16 *lipsește* precum scrie la Judecători, cap 4 M // 17 *lipsește* în M / 40 de ani M // 18 au viclenit] au făcut vicleșug M // 19 *lipsește* pre ei M / mîinile M // 19—20 *lipsește* ani 7. Judecători, cap 5, leat 3926 M// 21 au fost pus cărbuni pă peatră C // 22 ce să arătase C / jărtvénecul M // 23—24 Apoi arătîndu-i Dumnezeu semnu pre lună cum că prin el va mîntui Dumnezeu pre norodul lui Izdrail cu 300 de oameni C //24 pre Izrail prin mîna lui M // 25 *lipsește* carii vor limpi apă din rîu cum limpesc cîinii C / din rîu ca cîinii M // 26—2 *lipsesc* M // 27 și] iar C //28 atunci vei afla C //

acestui neam, al patrulea, din neamul preoţesc, cade-să a lua încéperea de la Levi şi să pogoare pînă la Eleazar.

Salmon ş-au luat muiare pre Raav curva (caré au fost ascuns iscoadele lui Iisus în puzdării de in, lîngă zidul cetăţii, precum scrie Iisus Navi) şi au născut dintr-însa pre Vooz, care Vooz au fost moş lui Vooz, celui ce au născut pre Ovid.

Însă trei inşi, de rînd, adecă tată şi fecior şi nepot s-au numit tot cu acest nume Vooz; drept acéia evanghelistul Mathei au pus numai odată numele acesta, la rînduiala neamurilor.

Cu închipuirea aceasta, ce iaste în céia faţă din dos, să înţeleg céle ce scrie la capul cel dintîi şi al doilea, la Numere, cum s-au aşăzat împrejurul cortului céle 12 neamuri şi Leviţii; şi încă-ş mai mult slujaşte spre a pricépe trécerea cea cu anevoe a lui Iisus şi carii sînt Leviţii şi cîte cetăţi şi locuri s-au dat lor, de la fieştecare neam, pentru ca să le ia zeciuialele, să le fie de hrană. Iisus Navi, cap 21.

Întru acéste cetăţi scăpau cei răi, carii ucidea pre cineva făr'de vină, pentru ca să nu-i ucigă rudeniile celor ucişi, făr'de judecată, a cărora nume sînt acéstia: Vosor, Arimoth şi Gavlon, Iisus Navi, cap 20. /

f. 10v Col. I Iar mai pre urmă Avimeleh strică Sihemul şi pre Agaal, domnul Sihemului, carele să rădicase asupra lui. Şi lovindu-să Avimeleh cu o piatră în cap, de o muiare şi văzînd că va să moară, au zis către cela ce-i purta armele: „Omoarămă, ca să nu zică oamenii, că m-au omorît o muiare". Judecători, cap 9. În vrémea aceasta s-au izvodit danţul în Elada.

Iair au avut feciori 32 şi n-au făcut nici un lucru vrédnic de povestire. Leat 3990. În vrémea acestuia au izvodit Carmentie slove latinilor.

Deci murind Iair, iară au început fiii lui Israil a să închina lui Vaal. Pentru acéia i-au dat Dumnezeu în mînile

---

1 neamnl preoţilor C // 2 pogoară C // 3—30 *lipsesc* C // 4 puzderii M // 5 la Iisus Navi M // 8 însă] că M / *lipseşte* şi[1] M // 12—23 *lipsesc* M // 24 şi] apoi M // 26 de o muiare cu o piatră în cap şi văzînd M // 28 *lipseşte* ca M // 29 *lipseşte* Judecători, cap 9 M // 31—32 au avut 32 de feciori şi n-au făcut nimic vrédnic de pomenire M, C // 32 *lipseşte* leat 3990 C // 33 slovele latinilor M, slove latineşti C // 34—35 *lipsesc* C // 34—1 Şi murind el iar au greşit Izrail de s-au închinat lui Vaal şi i-au dat Dumezeu în mîinile lui Filistiim şi a feciorilor lui Amos M //

lui Filistiim și în mînile feciorilor lui Amon ani 18. Judecători, cap 10. /

Col. II Și ducîndu-să noaptea la corturile vrăjmașilor au auzit povestindu-și, unul către altul visele. Și, întorcîndu-să îndată la ai lui, au plecat asupra vrăjmașilor. Deci cu scuturarea donițelor și cu bucinatul bucinelor, spăimîntînd pre vrăjmași au omorît 4 împărați adecă pre Oriv, pre Ziv, pre Zeveei și pre Salmana. Și au mîntuit pre Israil din mînile lui Madiiam; și s-au odihnit pămîntul 40 de ani. Deci murind acesta, iară au făcut hicleșug fiii lui Israil înaintea lui Dumnezeu, și s-au închinat lui Vaal și nu i-au mai dat Dumnezeu în mînile nimănui, ci îndată s-au pus în locul lui fiiu-său Avimeleh. Judecători, cap 6, 7, 8, 9. În vrémea aceasta au întocmit Mercurie läuta. Leat 3956.

Acest Thola au judecat norodul lui Israil ani 24 și n-au făcut nimica vrédnic de povestire.

În vrémea acestuia împărățiia la Troada Priamos. Leat 3959.

Acest Iefthae, lepădîndu-l frații lui ca pre un copil fiind născut din curvă și lăcuind în pămîntul lui Tov, au ajuns mai pre urmă stăpînitor lor și judecător israilténilor și au biruit pre amoniténi. Acesta, mai naintea biruinții, legîndu-să cu făgăduială înaintea lui Dumnezeu ca, întorcîndu-să biruitor, să-ș jărtvuiască pre fiică-sa, drept acéia, biruind, ș-au plinit făgăduiala. Pentru că, după ce ș-au plîns ia fecioriile ei în 2 luni, o au jărtvuit înaintea lui Dumnezeu. După acéia, la trecătorile Iordanului, cu această hasnă, Sevelem și Vethelel au omorît 42.000 de oameni din neamul lui Efraim. Judecători, cap 11 și 12. /

1—15 *lipsesc* C // 1—2 *lipsește* Judecători, cap 10 M // 4 unul altuia visele M // 6 doniților M / bucinelor] trîmbițelor M // 7 *lipsește* adecă M // 8 Zev M / Zevea M // 9 mîinile M // 10 iar M // 10—11 au făcut ficleșug Izrail, închinîndu-să lui Vaal M // 12 mîinile M // 13 *lipsește* fiiu-său M / *lipsește* Judecători, cap 6—9 M // 14 Întru această vréme M / tocmit M /alăuta M // 15 leat 5959 M //16 24 de ani C // 17 nimic M // 18 și tot în vremea acestuea C / împărățiia Priam la Troada M / Priam C// 19 în leat C // 20 lepădat fiind de frații lui ca un copil ce era născut M, C / *lipsește* lui M, C // 22 *lipsește* mai pre urmă M, C // 23—26 acesta înnaintea biruinți fiind făgăduit lui Dumnezeu ca de să va întoarce biruitor, să jertfească pe fiica sa, a și făcut aceasta. Că după ce C // 24 *lipsește* înaintea lui Dumnezeu M // 25—26 să jărtvească pre fie-sa, au plinit făgăduința M // 26 *lipsește* pentru M // 27 tineréțea și fecioriia M // 27—28 o au și jertfit-o. Aceasta la trecătorile C / *lipsește* înaintea lui Dumnezeu M // 28 după acéia] apoi M // 29 *lipsește* această C] o M / hasnă] Ohazna C / Sevelem] Theselem C // 30 *lipsește* Judecători, cap 11 și 12 M, C //

Col. III Aceasta este Raav curva, acéia caré au scăpat din pierzarea Ierihonului, pentru mila ce au arătat către iscoadele lui Iisus, precum am zis mai sus. Aceasta s-au dat a fi muiare lui Salmon.

Acest Avimeleh, în vrémea foameții, preoțind Ili, s-au dus cu muiarea sa, Noemin și cu amîndoi feciorii lui, din Vithleem la Moav. Deci luînd feciorii lui muieri de acolo, pre Ruth și pre Orfa și întîmplîndu-să a muri acolo la Moav și Avimeleh și feciorii lui, s-au întors Noemin, împreună cu Ruth moaviteanca, lăsînd pre Orfa acolo. /

f. 11 Col. I Acest Esevon au luat stăpînirea după Iefthae și au avut feciori 30 și féte iară 30 și n-au făcut nimic vrédnic de povestire. Judecători, cap 12.

Sampson, feciorul lui Manoe s-au născut din neamul lui Dan, spuind mai nainte îngerul nașterea lui. Și s-au numit din pîntecele maică-sa sfințit, carele au luat muiare din Thamnatha, sin neamul filistiinilor. Și spuind pilda leului celor tineri, l-au hiclenit muiarea de i-au tîlcuit-o.

După acéia, legînd foc în coadele vulpilor, au ars spicele vrăjmașilor și 1000 de oameni au omorît cu o falcă de măgariu, dintru care falcă mai pre urmă au izvorît apă și au băut el; și porțile Gazii le-au suit într-un munte.

Iar mai pre urmă, cu înșelăciune răzînd cu un brici perii din capul lui, Dalila, l-au prins filistiimii și orbindu-l l-au băgat în temniță și l-au pus de rîșniia. Deci crescîn-

---

1 iaste M / *lipsește* acéia C // 2 către] și ia cu M / pentru binele ce au fost făcut și ea iscoadelor lui Iisus C // 3 *lipsește* precum am zis mai sus M, C / *lipsește* Aceasta s-au dat a fi muiare lui Salmon C // 6 feciori ai lui C / lui]săi M // 8—9 întîmplîndu-să acolo la Moav de au murit și Avimeleh M, C // 9 apoi s-au întors C / s-au întors numai Noemin cu Ruth M // 10 lăsînd pre] rămîind C // 12 au avut 30 de feciori și 30 de féte; iar alt nimic M, C / n-au făcut vrédnic de pomenire M / *lipsește* n-au făcut C / vrednic de scris C // 13 *lipsește* Judecători, cap 12 M, C // 14 acest Samson C / născut] tras C // 15—18 lui Dan, pentru a căruea naștere au fost spus îngerul mai nainte; carele încă din pîntece s-au fost chemat sfințit. Acesta au luat muere din Thamnatha. Și pentru o pildă ce au fost spus l-au înșelat muerea de e-au tîlcuit-o, din a căria pricină s-au și dat prinsori C / Și din pîntece s-au numit sfințit. Au luat muiare filistiineancă și spuind unor tineri pilda cu leul s-au ficlenit muiarea de au spus-o și au dat prinsoarea M // 19 după acéia] apoi M, C / în] de C / spicele] țarinile M, C // 20 vrăjmașilor săi de C // 20—22 și cu o falcă de măgar au omorît 1000 de oameni, din care s-au făcut s-au izvorît și apă, de au băut tot norodul C // 21—22 în caré cu minune au făcut de au izvorît apă de au băut și el M // 22 le-au suit într-un munte de le-au azvîrlit M] le-au azvîrlit dintr-un munte C // 23—5 Și mai pre urmă răzîndu-i Davida, cu un brici părul capului l-au dat filistinilor și orbindu-l l-au băgat în temniță și l-au pus de rîșniia; unde cu vréme

du-i perii în cap şi adunîndu-să filistiimii să facă jărtvă, l-au dus şi pre el la adunarea lor ca să-l batjocourească. Şi, apucîndu-se de un stîlp, au surpat casele unde erau adunaţi şi au omorît mai pre mulţi atunce, la moartea lui, decît în viaţa lui. /

Col. II Acest Elom au luat stăpînirea în urma lui Esevon şi n-au făcut nimic vrédnic de povestire. Judecători, cap 12.

Acest Avdon au luat stăpînirea după Elom. Acesta au născut 40 de feciori. Deci în urma acestuia iară au greşit Israil înaintea lui Dumnezeu şi i-au dat pre ei Dumnezeu în mînile filistiimilor 40 de ani. Judecători, cap 12. În vrémea acestuia s-au luat Troada. Leat 4033.

Acest Elcana iaste din semenţiia lui, Core, feciorul lui Isaar, carele să trăgea din Levi. Şi au ţinut Elcana 2 mueri; pre Fenana, rodnică şi pre Anna, stearpă. Deci Anna au născut prin făgăduinţă pre Samuil, care să tîlcuiaşte „cerşut“ de la Dumnezeu pre care l-au dus la Ili preotul, după cum s-au făgăduit. Împăraţi I, cap 7. /

Col. III Iar deaca s-au întors Noemin, zicea muerile din Vithleem: „S-au întors Noemin din călătoriia ei“. Iar ia, răspunzînd, zicea: „Să nu-mi mai ziceţi, Noemin, adecă frumoasa, ci să-mi ziceţi Amara, pentru că plină de amără-

---

crescîndu-i părul capului i-au venit şi vîrtutea la loc. Şi la o jărtvă ce să adunase filistinii la masă, aducîndu-l şi pre el să-l batjocorească, au apucat stîlpii caselor cu mîinile şi, scuturîndu-i, au omorît mai mulţi atunci decît în viiaţa lui, unde şi el s-au pristăvit. Leat 4055 M / Apoi răzîndu-i Dalida părul capului şi dîndu-l în mîinile vrăjmaşilor l-au orbit; şi în temniţă fiind e-au crescut părul earăş, e-au venit tăria. Apoi adunîndu-să într-o zi filistimi la jertfă, l-au adus şi pre iel ca să-l batjocorească, unde apucînd un stîlp în braţe, zguduindu-l, au dărîmat acel foişor întru care era adunaţi, unde s-au omorît mai mulţi oameni, decît în viaţa lui C // 6 luînd stăpînire M/ în urma lui] după M, C / şi n-au] nici el n-au M / şi] dar şi acesta C // 7 povestire] pomenire M / *lipseşte* Judecători, cap 12 C // 8 după] lui C // 9 deci] şi C / iar M // 10 izdrailteni C / *lipseşte* înaintea lui Dumnezeu M / şi earăş i-au dat C / *lipseşte* pre ei M // 11 mîinile M / filistenilor C / *lipseşte* Judecători, cap 12 M, C // 12 *lipseşte* În vrémea acestuia s-au luat Troada. Leat 4033 M / *lipseşte* leat 4033 C // 13 *lipseşte* feciorul lui Isaar M // 14 carele] ce M / să trage C / Acesta au ţinut doaă mueri C / *lipseşte* Elcana M / doao M // 15—16 şi pre Anna stearpă, din care stearpă, după făgăduinţă i s-au născut Samuil M // 16 prin făgăduinţă au născut C / care] ce M // 16—17 *lipseşte* care să tîlcuiaşte cerşut de la Dumnezeu C // 17 pre carele l-au dat lui Ili M // 18 preotul] prorocul C / precum îl făgăduise lui Dumnezeu M, după cum îl făgăduise C / *lipseşte* Împăraţi I, cap 7 M, C // 19 Noemin în Vithleem îi zicea muerile de acolo M // 20 că s-au întors C // 21 zicea] le-au zis M, C / *lipseşte* să M, C // 22 ci-mi ziceţ C, să-mi ziceţi M / Amărîta M / *lipseşte* pentru M / că amărîtă sînt de amărăciune C //

ciune sînt eu". Iar pre Ruth o au luat Vooz muaire lui-ș și au născut dintr-însa pre Ovid. Acéstia scrie la Ruth.

Saul, pierzîndu-și măgarii, multă vréme îi căuta și neputînd să-i afle au mers la Samuil prorocul ca să-l întrébe, doară-i va fi știind, prin prorociia lui, să-i spue unde sînt. Iară Samuil, avînd poruncă de la Dumnezeu, au uns pre Saul împărat israilténilor și i-au prorocit și de măgari cum că i-au găsit tată-său Chis. Și încredințînd Samuil pre el cu 3 sémne cum că va împărăți, să duse Saul de la dînsul. După acéia, puindu-să sorți la Masifa, căzu sorțul pre Saul. Și s-au uns și înaintea norodului a fi împărat. Deci luînd împărățiia au bătut pe Nass și a mîntuit pre iaviténi din mînile lui.

Și greșind Saul înaintea lui Dumnezeu, să făcu semn cu tunet lui Samuil, cum că s-au mîniat Dumnezeu pre dînsul. Jertvuind după acéia Saul, călcă porunca lui Samuil, care-i poruncise să-l aștépte pînă în 8 zile. Și drept acéia fu certat de dînsul. /

Col. IV Acest Aviil s-au tras din Veniamin cu mult mai pre urmă decît alții. Feciorul acestui Aviil, Chis, au născut pre Saul, carele au fost împărat întîi norodului lui Israil.

Acest Avenir, feciorul lui Nir, au fost om chibzuit și mai mare preste oastea împăratului Saul. Acesta era ajutor lui Ievosthi, împotriva lui David și lovind cu sulița în pîntece pre Azail, feciorul lui Aronie l-au omorît.

Deci, certîndu-se de Ievosthi pentru posadnicele lui Saul, s-au mîniiat Avenir și s-au dus cătră David de s-au împăcat cu dînsul. Deci, întorcîndu-se, l-au omorît Ioav, feciorul lui Aronie. La a II-a împărăție, cap 3. /

---

1 *lipsește* eu M, C//2 *lipsește* Acéstia scrie la Ruth M, C // 3 Saul feciorul lui Chis M, C / e-au căutat C // 4 neputînd să-i găsească M] negăsindu-i C // 4 *lipsește* ca M // 5—6 doar i-ar gîci prin prorociia lui unde ar fi M // 4—6 merse la Samuil prorocul, ca doară i-ar gîci prin prorociea lui. Iar C // 6 iar M // 7 l-au uns înpărat M, au uns înpărat C / prorocit] gîcit M / de] pentru C // 8 *lipsește* cum M, C // 9 *lipsește* Samuil pre el M, C/ și cu 3 sémne M / *lipsește* cum C // 9—10 că va să împărățească el să duse Saul. Apoi făcîndu-să sorți M / că va înpărăți el, apoi aruncîndu-să sorți C // 11 iar pre Saul C / Și unse M, Deci îl unse C // 12 *lipsește* a fi înpărat C / deci] apoi M // 13 aviténi mîinile M // 14 și] apoi C // 15 arătînd cum că s-au mîniat C / dînsul] el M, Saul C // 16 jărtvuind M / apoi jertfind Saul călcă C // 17 care-i] ce-i M / poruncise] zisese M, C / ca să aștepte pînă în 50 zile. Și de aceea fu certat de el C / De care-l și certă M // 19—21 Acest Aviil s-au tras din Veniamin, dintru al căruia fecior s-au născut Saul, ce au fost împărat întîi izrailténilor M // 21 *lipsește* lui C // 22 *lipsește* acest M / Nir] Chir C / foarte chibzuit C // 23 împăratului] lui M, C // 25 Azaronie C // 27 cătră] la M, C // 28 *lipsește* cu dînsul M] cu el C / deci întorcîndu-se] apoi M // 29 *lipsește* feciorul lui Aronie C / *lipsește* La a II-a Împărăție, cap 3 M, C //

f. 11v Col. I Deci, murind el, nu s-au mai făcut alți judecători, măcar că Ilie și Samuil sta înaintea norodului la judecată. Judecători, cap 13,14, 15, 16. Leat 4055. În vrémea acestuia au întărit Ascanie pre Alva.

Acest Ili au fost și judecător și preot. Și pregetînd a-ș certa feciorii, nevrédnic să socoti de Dumnezeu, pentru acea necertare, precum scrie la întia Împărăție, cap 2 și 3.

Și aducînd pre Samuil, copil mic, părinții lui, dupe cum îl făgăduise lui Dumnezeu, îl déderă lui Ili preotul; și creștea Ili pre Samuil și iubiia pre dînsul, văzînd cădéria lui Ofni și a lui Finees, feciorilor lui. Deci auzind cum că au luat filistiimii chivotul în războiu, să cuprinse de multă întristare și, căzînd de pe scaunul lui, muri, însă acest Ili să numiia preot pentru că s-au mutat la el preoțiia din odraslă mai cinstită, adecă din feciorii lui Eleazar. Acesta au luat întîi preoție, trăgîndu-se din Ithamar. Iar în urma acestuia iarăș s-au mutat preoțiia la neamul lui Eleazar, pentru răutatea lui Ofni și a lui Finees, feciorilor lui Ili, precum scrie la întîia Împărăție, de la al doilea cap, pînă la al patrulea.

În vrémea acestuia s-au făcut foamete mare în Iudea. Leat 4085. /

Col. II Samuil de trei ori fu chiemat de Dumnezeu, însemnînd cu aceasta cum că va să înflorească cu putére întreită, adecă cu judecătorie, cu preoție și cu prorocie, precum scrie la întîia Împărăție, cap 3.

Acesta, după ce au mîntuit pre Israil de la filistiimi, prin junghiiarea mielului, la Piatra ajutoriului, caré era pusă în munți, au uns pe Saul, din porunca lui Dumnezeu, a

---

1—4 *lipsesc* M // 1 deci murind el] murind Samson C / *lipsește* alți C // 2—4 *lipsește* Judecători, cap 13—16 . . . Ascanie pre Alva C // 5 Pentru Ili să scrie că au fost C // 6 de a-ș certa C // 6—12 de către Dumnezeu. La carele aducînd pre Samuil părinții copil mic, îl creștea Ili și-l iubiia, văzînd căderea fiilor săi Orfi și Finees. Apoi auzind M // 6—19 de Dumnezeu. Și iubea Dumnezeu pre Samuil. Apoi auzind că s-au luat chivotul în războí de filistiimi, căzu de pre scaunul ce ședea și muri pe loc. Și în urma acestuea iar s-au mutat preoția la cei din neamul lui Eliazar, numai pentru răutatea feciorilor săi C // 14 scaun M / *lipsește* lui M // 15 pentru că] căci M / preoțiia M // 18 iar M // 19 răotatea M / *lipsește* lui Ofni și a lui Finees M // 20—21 *lipsește* precum scrie la . . . al patrulea M // 24 Acest Samuil M, C // 25 *lipsește* cu aceasta cum M, C / întreită putere C // 26 *lipsește* adecă M // 26—27 *lipsește* precum scrie la întîia Împărăție, cap 3 M, C // 28 izdrailteni C / *lipsește* de la filistiimi C / *lipsește* la M // 30 *lipsește* din porunca lui Dumnezeu a fi M //

fi împărat israilténilor. Deci urînd Dumnezeu pre Saul, căci nu vrea să omoare pre Agag și pre Amalic, împărații, au omorît pre ei Samuil, făcîndu-i bucăți. Și mergînd în Vithleem, după porunca lui Dumnezeu, ca să jărtvuiască, mérse împreună cu dînsul și Iesei, tatăl lui David, cu toți feciorii lui./

Col. III Iar mai pre urmă, călcînd iarăși porunca lui Dumnezeu, au luat pre împăratul Agag rob, cu toată avéria lui și l-au ținut la dînsul. Însă cu această călcare de poruncă, foarte au mîniiat pe Dumnezeu. Și pentru aceasta au căzut într-atîtea bîntuiala și măcar că, plîngînd Samuil prorocul, să ruga lui Dumnezeu, pentru el, iară încăș nu putea să-l îmblînzească; pentru că au fost ales pre David, pecum scrie la Împărățiia întîi, de la al doilea cap pînă la sfîrșit.

Acest Saul au împărățit întîi pre Israil țiind împărățiia ani 20.

Ionathan, feciorul lui Saul, au fost om foarte chibzuit și pentru acéia îl iubiia David. Acesta, de multe ori au mîntuit pre David din moarte, dovedind cătră el răutatea tătîne-său, lui Saul, pentru ca să se păzească, pentru că vrea să-l omoare.

Și, cunoscînd Ionathan că iaste David ales de Dumnezeu a fi împărat, în urma lui Saul, au făcut legături cu el ca, făcîndu-să împărat, să nu-i facă vreun rău, pentru vrăjmășiia tătîne-său lui Saul, ci să-i miluiască casa. Acesta singur, împreună cu purtătoriul lui de arme, trecînd tîrîș

---

1 *lipsește* a fi C / deci] apoi M // 2 căci n-au omorît pre Agag M, C // 3 apoi e-au omorît Samuil, C, i-au omorît Samuil C // 4 *lipsește* după porunca lui Dumnezeu ca M // 4—5 să jertfuească după porunca lui Dumnezu, merse și Iese, împreună cu toți feciorii lui C // 5—6 *lipsește* mérse împreună . . . cu toți feciorii lui M // 7 Mai pre urmă iar călcă porunca M / iarăș] și C // 8 au luat] luînd M // 9 dînsul] el M // 9—11 *lipsește* Însă cu această . . . bîntuiala și M / Pentru care mîniind pre Dumnezeu l-au dat întru atîta bîntuială C // 11 *lipsește* Samuil C // 12 s-au rugat C // 12—13 pentru care măcar că și plîngînd s-au rugat prorocul, dar n-au putut, căci să alesése, de Dumnezeu, David M / pentru ertarea lui Saul, dar tot n-au putut să-l îmblînzească, pentru că alesese Dumnezeu pre David a fi împărat C // 13—14 *lipsește* precum scrie . . . pînă la sfîrșit M, C // 15 pre] preste M / împărăția lui M // 17 om foarte bun și chibzuit C // 18 pentru aceea îl și iubiia David foarte C // 19 din] de C // 19—22 dovedindu-i răotatea tătîne-său de să păziia. Și cunoscînd M // 20—22 tătîne-său de să păzea. Și cunoscînd C // 22 David iaste M, C // 23 în urma lui Saul] în urma tătîne-său M, după tată-său C / legătură M / *lipsește* cu el C // 23—25 ca, făcîndu-să înpărat să-i miluiască casa lui C // 25 *lipsește* lui Saul M // 25—2 *lipsește* Acesta singur . . . fără știrea tătîne-său C // 26 *lipsește* împreună M //

pre munţii cei înalţi au mers de au lovit pre cei striini de féliu şi i-au biruit. Însă fără ştirea tătîne-său; deci, fiind în războiu cu tată-său şi luînd dintr-un fagur de miiare cu vîrful toiagului, care era în mîna lui, ca să mănînce, de abiia au scăpat prin rugăciunea norodului, de tată-său, că era să-l omoare. Pentru că să jurase Saul foarte tare, ca, de va mînca cineva în zioa acéia, pînă nu-şi va izbîndi, să-l omoare. După acéia fu omorît împreună cu tată-său Saul de filistiimi, în munţii Vervune.

Şi, auzind David de moartea lui Ionathan, l-au jelit şi au cîntat cîntec de plîns, precum scrie la a II-a Împărăţie, cap 1. Deci murind Ionathan şi rămîind fiiu-său Memfivoste, i-au miluit David casa, pentru legătura ce au avut cu tată-său.

Acest Semei blestema pre David, fugind de cătră faţa lui Avelaghion. /

f. 12 Col. I Şi alegînd Dumnezeu pre David a fi împărat au uns pre el Samuil cu untdelemn din corn, precum scrie la întîia Împărăţie, cap 18. Şi, plinindu-şi Samuil viaţa, au murit. Leat 4125.

Pre David, feciorul lui Iesei, cel mai mic de toţi fraţii lui, l-au ales Dumnezeu a fi împărat în urma lui Saul şi prin mijlocul lui Samuil l-au uns în Vithleem. Deci luînd semn de împărăţie în Evron, au împărăţit întîi pre neamul Iudei 7 ani şi 6 luni. Iar mai pre urmă au împărăţit preste tot Israilul ani 33, precum scrie la a dooa Împărăţie, cap 5.

Şi biruind în războiu pre Goliath, au îmbunat pre Saul.

---

1 nalţi M / *lipseşte* au mers de M / streini de fel M // 2 *lipseşte* însă M // 3—8 şi căci au luat cu vîrful toeagului dintr-un fagure de miere, abea au scăpat de moarte prin rugăciunea norodului. Căci că să jurase Saul că oricine va gusta cevaş pînă a nu să săvîrşi războiu să-l omoare C // 4 care] ce-i M / *lipseşte* lui M / *lipseşte* de M // 5 scăpat din moarte M // 5—6 *lipseşte* de tată-său că era să-l omoare M // 6—8 Căci să jurase Saul de va gusta oricine, ceva, pînă nu-şi va izbîndi, să să omoare M // 10 l-au jălit M // 10—11 l-au jelit foarte şi e-au cîntat cîntare de plîngere. A 2-a Împărăţie C // 11 cîntare M / *lipseşte* precum scrie la a II-a Împărăţie, cap 1 M // 12 fii-său M, fie-său C // 13 casa lui M, C / ce au fost avut C, ce avusése M // 15 fugind] cînd fugea M, C / *lipseşte* de cătră faţa lui C // 16 Avesalom M, Avisalom C // 17—19 Fiind ales David, feciorul lui Iese a fi împărat, l-au uns Samuil cu untdelemn din corn. Şi plinindu-şi Samuil M // 17*lipseşte* a fi împărat C // 17—18 l-au uns Samuil din corn cu untdelemn C // 18 *lipseşte* precum scrie la întîia Împărăţie, cap 18 C // 21 de] decît M // 22 în urma lui] după M // 23 *lipseşte* mijlocul lui M / s-au uns M, s-au uns înpărat C / deci] şi M // 24 împărăţie] împărat C / *lipseşte* în Evron C // 25 *lipseşte* iar M // 25—26 preste tot neamul lui Israil ani 33 M, tot preste acest neam alţi 33 de ani C // 26 *lipseşte* precum scrie . . . cap 5 M, C // 27 *lipseşte* C / carele mai nainte biruind pre Goliath M //

Deci avînd dragoste foarte mare cu Ionathan, să făcu ginere împăratului prin mijlocul lui. Şi întorcîndu-să David biruitor de la uciderea lui Goliath, l-au zavistuit Saul pentru lauda ce-i făcea fecioarele. Drept acéia l-au trimis împăratul să bată războiu singur cu 100 de oameni filistiimi neobrezuiţi, ca doară l-or omorî. Iar el, făcînd izbîndă, au rămas în deşărt vicleşugul lui Saul şi de cursele vicleşugului celui de obşte cu isteţimea Melholei au scăpat din moarte. Pentru că au culcat Melhola în patul lui David un chip asémenea cu al lui, zicînd cum că iaste bolnav. Şi în Nava intrînd, în besérica lui Dumnezeu, fiind flămînd, au mîncat pîinile céle preoţeşti.

Şi, omorînd Saul preoţii, pentru David, au scăpat numai Aviathar, prin ajutoriul lui. După acéia ş-au luat muiare pre Avighia, muiarea lui Naval celui nebun, după ce au murit Naval. Deci, găsind pre Saul, vrăjmaşul lui, adormit, nu l-au omorît, ci numai i-au luat suliţa şi căuşul apei şi au tăiat şi poala hainei lui de o au luat; iar pre el l-au lăsat adormit. /

Col. II Acest Avesa au fost om chibzuit şi, fiind cu David, au găsit pre Saul oareunde adormit. Şi au luat suliţa, caré era înfiptă lîngă capul lui şi căuşul apei şi au vrut să-l şi omoare, ci nu l-au lăsat David, precum să véde la întîia Împărăţie, cap 26.

Acest Azail era om fugaciu, Pre acesta, lovindu-l Avenir, feciorul lui Nir cu suliţa în vintre, l-au omorît. Drept acéia şi Ioav au omorît pe Avenir.

---

1 avînd mare dragoste M // 1—2 mare dragoste cu Ioatha, prin mijlocul lui să făcu ginere lui Saul C // 2 şi cînd să întoarse M // 4 drept] pentru M // 6 iar] dar C // 7 au rămas dăşert sfatul lui Saul C / au rămas în deşărt sfatul lui Saul cel cu ficleşug M // 8 *lipseşte* celui C // 8—9 au scăpat din moarte cu isteţimea Melholii M // 9 *lipseşte* pentru M // 9—10 *lipseşte* Pentru că au culcat . . . că iaste bolnav C // 11 *lipseşte* fiind flămînd M // 12 *lipseşte* céle C // 13 preoţii] pe preoţi C / au scăpat] scăpînd C // 12—14 au mîncat pîinele punerii înainte céle preoţeşti şi au dat şi celor ce era cu el. De care au mîntuit sau cu moarte pre acei preoţi, scăpînd numai Aviathar cu ajutoriul lui David M // 14 după acéia] apoi C / ş-au luat David muere C // 15 lui Naval Nebunu, fiind mort el C / celui] cel M // 16 Naval] el M / Deci găsind David pre vrăjmaşul lui pre Saul, adormit M // 17 i-au luat numai C / şi căuşul apei] şi tasul de apă M, şi tasul de aur C // 18 tăindu-i C // 18—19 şi i-au tăiat şi o poală de haină şi pe el l-au lăsat adormit M // 18 de au luat-o C / *lipseşte* iar pre el l-au lăsat adormit C // 20 au fost] fu M // 21 *lipseşte* oareunde C // 21—22 suliţa de la capul lui C // 22 lîngă] la M / căuşul apei] tasul de apă M, teasul de apă C//23 omoară M/ci] dar C//23—24 *lipseşte* precum să véde la întîia Împărţie, cap 26 M, C //23 *după* David *adaos :* Pre acest Nathan prorocul după ce au murit tată-său l-au făcut David fecior luiş M, C // 25 fugar M, C / acesta] care C // 26 feciorul lui] a lui C // 27 drept acéia şi] apoi M, pentru aceia şi C //

Acest Amassa, vrînd a fi mai mare peste oştile norodului pentru că să făgăduise David să-l facă, fu omorît de Ioav, precum scrie la întîia Împărăţie, cap 19.

Acest Ioav, feciorul lui Aronie, totdeauna era împreună cu David, ajutor fiindu-i la împărăţie. Pentru că-l pusése mai mare ostaşilor lui, acesta au omorît pre Avesalom şi pre Avenir şi pre Amassa. Deci Solomon, după învăţătura tătîne-său, l-au şi omorît, măcar că au fost fugit la cornul jărtăvnicului, Împăr‹ăţia› a III-a, cap 19.

În vrémea lui David, acest Ioav al lui Aronie au fost peste oastea lui Iosafat comendarisie, adecă scriitor celor ce să făcea; iară Sadoc şi Aviathar au fost preoţi, Nathan au fost proroc, Saronie scriitoriu, adecă canzelarie, Vania, feciorul lui Ioad, peste cétele Zerethi şi Ferethi, carii erau păzitori capului împăratului. Zerethi însemnează stricător, iar Ferethi iubiţi. /

f. 12v Col. I Şi, întorcîndu-să din Anhus la Sichilat, au bătut pre Amalic şi pre vestitoriul morţii lui Saul l-au omorît David, pentru că acel vestitor l-au fost omorît. Şi jelind David pre Saul au cîntat cîntare de plîns. Deci murind Saul şi împărăţind David singur preste tot norodul lui Israil, au izgonit pre Ievosei din pămîntul Ierusalimului. Şi la Varsafarim au lovit pre cei streini de fél.

Apoi, ducînd chivotul în Ierusalim, cînta David înaintea lui şi sălta; şi urîndu-se de muiarea lui, Melhola, pentru cîntarea şi săltarea acéia, au rămas ia fără roadă de la

---

2 pentru că] căci M, C // 3 *lipseşte* precum scrie la întîia Împărăţie, cap 19 M, C // 4—6 Acest Ioav era totdeauna cu David ajutor la înpărăţie, fiind mai mare ostaşilor lui M // 4 *lipseşte* feciorul lui Aronie C / au fost totdeauna C // 7—12 Deci şi pre el l-au omorît Solomon, după învăţătura ce-i lăsase tată-său David; şi măcar că au fost năzuit la cornul oltariului, dar n-au putut scăpa. Acest Ioav era în vrémea lui David preste oastea lui Ioasafat, comendarisie, iar Sadoc M // 7—9 Deci Solomon după moartea tătîne-său David l-au omorît pre acest Ioav (că aşa îi poruncise David) măcar că fugise la cornul jertfelnicului C // 11 comandant C / *lipseşte* adecă scriitor celor ce să făcea C // 13 Saronie] şi Aronie C / *lipseşte* scriitoriu adecă M / *lipseşte* adecă canzelarie C / iar Vania C // 15 păzitori] paznici M // 14—16 preste cetele lui Zerethi, care însemnează stricător; iar cuvîntul Ferethi va să zică iubitor C // 15 *lipseşte* Zerethi însemnează stricător, iar Ferethi iubiţi M // 18—19 şi au omorît şi pre vestitoriul morţii lui Saul. Şi jălind M, C // 20 plîns] jale M / *lipseşte* Deci murind Saul şi M // 21 *lipseşte* singur M // 20—22 Deci împărăţind David preste tot norodul lui Izdrail au izgonit pre Ievosie din Ierusalim C // 23 Vasafarim M // 25 de Melhola M // 25—26 şi sălta; şi rîzînd de el Melhola muerea sa, pentru că au văzut pre David cîntînd şi săltînd, de aceea au şi rămas fără de rod din David C // 26 pentru săltarea acéia şi cîntarea, ia au rămas făr' de roadă M //

David. Şi să opri David de Dumnezeu a zidi besérica. Deci, legînd cu funii pre moaviténi, pre idumei şi pre filistiimi, i-au aruncat în ocne de sare şi ce-au fost ale lor le-au împărţit la ai lui, După acéia, vrînd să ia pre Virsaviia, omorî pre Urie, bărbatul ei şi o luo muiare lui-ş. Şi întorcîndu-să David mai pre urmă din războiu la Ierusalim au numărat norodul lui Israil şi l-au urgisit pre el Dumnezeu pre acea numărare.

Deci, ungînd pre Solomon împărat şi dîndu-i poruncă ca să facă izbîndă spre vrăjmaşii lui şi plinindu-şi viaţa cu bunătăţi, au murit.

Dintr-acest Nathan, feciorul lui David, s-au tras fericita fecioara Maria, după ce au trecut multe neamuri, precum să arată aici, pre dunga această vérde, care să pogoară pînă la dînsa.

Pre Amon l-au omorît Avesalom, pentru căci au stricat pre Thamar, soru-sa şi îndată au fugit de cătră faţa lui David.

Acest Avesalom era foarte frumos. Deci omorînd pre frate-său Amon şi fugind de cătră faţa tătîne-său, abiia s-au împăcat cu el prin rugăciunea lui Ioav. Şi venind iarăşi în Ierusalim, măcar că să împăcase cu David, tată-său, iar faţa lui nu o au văzut în 3 ani. /

Col. II La David să sfîrşeşte veacul al treilea, avînd ani 1002, carii împreunîndu-să cu toţii, de la Adam pînă la David, sînt ani 4204.

Evanghelistul Mathei, scriind neamurile, au pus mai nainte pre David decît pre Avraam, zicînd: „Fiiul lui David, fiiul lui Avraam". Şi pricina iaste aceasta, pentru că la David au fost făgăduinţa întrupării lui Hristos,

---

2 deci] apoi M // 24 cu funii] jurămînt C // 3—4 şi al lor au împărţit la ai săi M, *lipseşte* C // 5—11 Şi luînd pre Virsaviia muiare, omorî pre Urie bărbatul ei Mai pre urmă întorcîndu-să din războiu care l-au urgisit Dumnezeu. Deci ungînd pre Solomon împărat şi dînd poruncă să facă izbîndă vrăjmaşilor lui, plinindu-şi viiaţa s-au pristăvit M / Şi luînd pre Virsavea au omorît pre Urie. Şi numărînd norodul l-au urgisit Dumnezeu. După aceea ungînd pre Solomon de împărat l-au învăţat să răsplătească vrăjmaşilor săi. Şi săvîrşindu-ş viaţa au murit C // 12 Nathan] Ghethran M, C / *lipseşte* feciorul lui David C // 14 *lipseşte* aici C / dunga] linia C / *lipseşte* această vérde C / care pogoară M // 16—18 *lipsesc* C // 16 pre acest M / *lipseşte* pentru M // 17—18 au fugit de frica lui David tătîne-său M // 20—23 de frică au fugit din faţa tătîne-său şi iarăş prin rugăciunea lui Ioav abea s-au împăcat cu tată-său, de au venit earăş în Ierusalim. Dar faţa tătîne-său nu o au văzut 3 ani C // 21 rugămintea M / şi au venit iar M // 22 şi măcar M / *lipseşte* David M //23 iar] dar M / n-au văzut-o M // 24—5 *lipsesc* C //

mai ales. Iară la Avraam au fost făgăduința pentru besérică.

Pre acest Adonie l-au omorît Solomon, pentru că cerea de la dînsul pre mumă-sa cea vitregă să și-o ia muiare, prin rugăciunea Vîrsaviei. Împărățiia a 3-a, cap 2.

Solomon împăratul, feciorul lui David, împărățind în urma tătîne-său, au omorît pre Ioav al lui Aronie și pre Adonie și pre Semei, dupe porunca tătîne-său, lui David. Și luînd înțelepciunea de la Dumnezeu, dupe ce au făcut jărtvă au zidit besérica în Ierusalim, cu ajutoriul lui Iran în 7 ani și în 7 luni. Și în 10 zile ale lui septemvrie au sfințit besérica.

Acesta au priimit pre împărăteasa Sava cu cinste foarte mare, cînd au venit să-l vază. După acéia ș-au spurcat viața cu dragostea muerilor și cu închinăciunea idolilor, depărtîndu-se de Dumnezeu.

În vrémea acestuia împărățiia jidovilor au petrecut tot cu pace.

Preste oastea lui Solomon era mai mare Vania, feciorul lui Iiad. Preot era Sadoc, feciorul lui Nathan. Preste păzitorii împăratului era Zavol, feciorul lui Nathan canzelaris. Iuar era proposit, adecă purtător de grijă jurămîntului. Avduran era preste dăjdi.

De aicea să încep împărații cei ce au împărățit, în urma lui Solomon, pre céle 10 neamuri ale lui Israil, precum să véde că sînt puși în dunga această vérde, unul după altul pogorîndu-se, începînd de la Ierovoam, cel ce au împărățit întîi și pogorînd pînă la Osie, carele, împărățind mai pre urmă, l-au luat rob Salmanasar, împăratul Asiriilor, împreună cu acéle 10 neamuri, precum scrie la a 4-a Împărăție, cap 9.

---

1 iar M // 2 bisércă M // 3 pentru că] căci M // 4 dînsul] el M / să o ia M // 5 rugăciunea] mijlocirea M / *lipsește* Împărățiia a 3-a, cap 2 M // 6 *lipsește* împăratul M / *lipsește* feciorul lui David C // 7 *lipsește* al lui Aronie C // 8 după porunca lui David, tată-său M / *lipsește* lui David C // 9 *lipsește* după ce C // 9—10 au făcut jertfă, făcînd și biserică C // 11 și în 10 septembrie au sfințit-o C / o au sfințit M // 12—14 *lipsește* besérica. Aceasta . . . au venit să-l vază C // 14 după acéia] apoi C / șe-au spurcat și acesta C // 16 depărtîndu-să de la Dumnezeu M, s-au depărtat de la Dumnezeu C // 17 acestui împărat M // 19—23 *lipsește* Preste oastea lui Solomon . . . era preste dăjdi C // 19 Venea M // 20 Ioad M // 22 canzelarie M / preposit M // 25—27 *lipsește* precum să véde . . . pogorîndu-se C // 25 în] pre M // 26 *lipsește* vérde M // 28 împărățind] au împărățit M // 29 mai pre urmă decît toți, pre carele l-au luat C / pre carele l-au luat M / Asiriei M, asirienilor C // 30 *lipsește* precum scrie la M, precum scrie la a 4-a Împărăție, cap 9 C //

Iară pre dunga aceasta roșie, din mijloc, sînt împărații Iudei, carii au împărățit în urma lui Solomon, pre céle 2 neamuri, dintru carii, la început, au fost Rovoam. Pentru că numai 3 împărați aleși au fost preste tot neamul lui Israil: Saul, David și Solomon. Împotriva împăraților sînt puși și prorocii carii au fost în vremile lor. /

f. 13 Col. I Și pentru acéia, mîniindu-să Avesalom, s-au rădicat a fi împărat și s-au împreunat și cu posadnicile tătîne-său, prin sfatul lui Ahitofel. După acéia, pornindu-să tată-său asupra lui, ca să-l omoare și fugind el printre un stăjăret, s-au spînzurat de perii capului lui de o ramură. Și lovindu-l Ioav, feciorul lui Aronie, cu 3 săgeți, au murit. A 2-a Împărăție, cap 16.

Acest Rovoam, feciorul lui Solomon, hulind sfatul celor bătrîni și înțelepți și priimind sfatul celor tineri și cu răspunsurile lui céle trufașă și necuvioase, au turburat norodul lui Israil și s-au împărțit împărățiia lui Israil în doao părți, numindu-să o parte împărățiia Iudei, întru caré au fost 2 neamuri și neamul cel leviticesc — pre care neamuri au împărățit el, în urma tătîne-său — și altă parte numindu-să împărățiia lui Israil, întru caré era céle 10 neamuri.

După acéia, Rovoam, pentru mulțimea păcatelor lui, s-au biruit de Susachim, împăratul Eghipetului, carele au venit asupra lui. Și într-atîta scădére au ajuns, cît, în loc de paveze de aur ș-au făcut paveze de fier, precum scrie la a 3-a Împărăție, cap 12, 13, 14.

---

1 cea roșie M / iar pre linia cea mare din mijloc C // 3 dintru] din M // 4 au fost aleș C // 5 *lipsește* tot C // 5 adică Saul C / împotriva] în dreptul M, C // 6 carii] ce C / în] pre M / vrémea M // 7 și pentru acéia] din care M // 7—8 Pentru care mîniindu-să earăș Avesalom s-au rădicat cu răsboi asupra lui David, a fi el împărat împreunindu-să C // 9—12 Deci mîniindu-să tată-său au pornit ca să-l omoare. Și fugind Avesalom printr-o pădure s-au încurcat părul său de o ramură unui stejear și au rămas atîrnat. Și sosindu-l Ioav, feciorul lui Aronie l-au înpuns cu 3 sulițe de l-au omort C // 10 stejăret M //11 lui] său M // 11—12 de o ramură și au rămas atîrnat, unde lovindu-l M // 12 au murit] l-au omorît M // 13 cap 17 C // 15 sfaturile M / *lipsește* și[3] M // 16 au turburat liniștea norodului lui Izdrail C // 17 și] apoi C / *lipsește* lui Israil C // 19 *lipsește* și neamul cel leviticesc C // 20 le-au înpărățit el C // 20—21 *lipsește* și altă parte numindu-să împărățiia lui Israil C // 23 pentru] de C // 24—25 care venise C // 25—27 *lipsește* Și într-atîta scădere au ajuns . . . precum scrie la C // 26 *după* aur *adaos:* ce avusése mai nainte M // 27 *lipsește* precum scrie la a 3-a Înpărăție, cap 12—14 M / Împărăția a 3-a, cap 12, 13, 14 C //

Tîlcuiala Împărățiilor zice cum că pentru păcatul lui Solomon și al lui Rovoam au mutat Dumnezeu împărățiia a celor 10 neamuri, la ruda lui Saul,cătră Ierovoam, feciorul lui Naval, care Naval era fecior lui Era, fratele lui Chis, tatăl lui Saul.

Acest Avia, la 18 ani ai împărăției lui Ierovoam, au început a împărăți preste Iuda. Acesta au făcut vicleșug înaintea lui Dumnezeu și în toată vrémea vieții lui să bătea cu Ierovoam. Iar mai pre urmă ș-au împreunat taberile, amîndoi, în muntele amoreilor. Și acolo au perit Avia în războiu. A 3-a Împărăție, cap 15 /.

Col. II În stîlpul cest din mijloc s-au pus nepotrivirile și neasămînările numărului anilor Iudei și anilor lui Israil, care nepotriviri sînt pentru neasămînarea cuvintelor prorocești și ale istoriilor din care s-au adunat Cartea Împărățiilor. Însă, după neasămînarea cuvintelor, s-au întîmplat a pune unii altă încépere și alții alta, începutului anilor împăraților Iudei și al împăraților lui Israil, după moartea lui Solomon.

Acest Ierovoam au fost slugă lui Solomon. Și fugind din Ierusalim, de frica lui Solomon, l-au întimpinat Ahia Siloniteanul pre cale și rumpînd Ahia 10 rumpturi dintru haina lui, le-au dat lui Ierovoam însemnînd cu darea acelor 10 rumpturi cum că va să împărățească Ierovoam pe céle 10 neamuri ale lui Israil, precum scrie la a treia Împărăție, cap 11.

Iară după ce au murit Solomon, fu ales împărat de céle 10 neamuri. Și luînd putéria împărăției, îndată ș-au arătat răutatea; pentru că făcînd doi viței vărsați, i-au pus la Dan și la Vethil, de să închina lor, făcîndu-le și jărtvă.

---

1 Tîlcuiala împăraților M, Tîlcul la împărăția lor C / *lipsește* cum M // 3 cătră] la M // 4—5 era feciorul fratelui lui Chis, tatăl lui Saul C // 6 la 31 de ani C // 7 Iudea C / Făcînd și acesta C // 8 s-au bătut M, să tot bătea C // 9—10 amîndoi ș-au împreunat taberile în muntele amoreilor M, ș-au împreunat amîndoi taberile oștilor preste munți C // 11 *lipsește* A 3-a Împărăție, cap 15 M // 12—19 *lipsesc* M, C // 22 *lipsește* pre cale C / rupturi M / dintru] din C // 23 hainile C // 23—29 însemnîndu-i că va să înpărățească preste 10 feluri ale lui Izdrail. Deci după moartea lui Solomon fu ales de acele 10 neamuri a fi înpărat lor. Dar el îndată ș-au arătat răutatea sa; că făcînd C // 24 *lipsește* 10 M // 24—28 preste 10 neamuri ale lui Israil, cum au și fost. Că murind Solomon fu ales de cele 10 neamuri M // 29 vărsați] turnați C // 29—30 *lipsește* la Dan și C // 30 de s-au închinat lor M / *lipsește* făcîndu-le și jărtfă C / și] pentru care C //

Şi certîndu-l Adon prorocul i-au secat mîna şi s-au surpat şi jărtăvnicul. Iară el de răutăţile lui tot nu s-au lăsat.

După acéia, trimiţînd Ierovoam pre muiarea lui cătră Ahia Siloniteanul, ca să le prorocească pentru fiiul lor, de să va tămădui de boala lui, le-au răspuns Ahia cum că nu să va tămădui. Şi, auzind Ierovoam această véste rea, au murit. Şi măcar că el s-au închinat idolilor, iar pre Israil n-au putut să-l pléce ca să se închine lor. A 3-a Împărăţie, cap 13, 14.

Pre Avdon prorocul l-au omorît un leu, pentru căci, călcînd porunca lui Duumnezeu s-au ospătat cu prorocul cel mincinos.

Navat, jefuind Tevethonul, cetatea filistiimilor, fu omorît de Vaasa. Împărăţiia 3-a, cap 15.

Acest Vaasa fu certat de prorocul Iu, pentru căci au zidit pre Rama împotriva lui Asa împăratului Iudei. Şi nebăgînd în seamă certarea lui Iu, fu omorît de Venadav, împăratul asiriilor. Împărăţiia a treia, cap 15./

f. 13v Col. I Acest Assa au zidit doao cetăţi, pre Gavaon şi pre Masifa, cu lémnele şi cu pietrile care au fost adunat Vaasa, împăratul lui Israil, ca să zidească pre Rama. Şi, îmbătrînind Assa, au murit de duréria picioarelor. A 3-a Împărăţie, cap 15. În vrémea acestuia au început a proroci Naum, Amos şi Ioil, prorocii.

Acest Iosafat, plecînd vrăjmaşii lui în pămîntul Iudei, au fugit în beséričă. Şi văzîndu-l Oziil prorocul i-au dat mîngîiare şi îndrăznire zicînd: „O, Israile, nu te téme". Acesta au numit locul dreptăţii lui Israil, Valea Blagosloveniei. A 3-a Împărăţie, cap 16. În vrémea acestuia au început a proroci Ilie şi Mihea.

---

1 şi s-au surpat] surpîndu-să M, surpîndu-i C // 2 jărtvénecul M / *lipseşte* tot M // 3 după acéia] apoi C / *lipseşte* Ierovoam C / lui] sa C // 4—8 prorocească de să va tămădui feciorul lor de o boală grea şi mergînd le-au răspuns că va muri de o veste rea. Şi s-au făcut aşea după cum le-au zis, căci au murit şi Ierovoam. Dar Izdrail nu s-au închinat idolilor C // 5 mai tămădui M // 8 lor] şi el atuncea M // 10 pre acest Avdon C / *lipseşte* pentru M, C // 11—12 au călcat voea lui Dumnezeu, pentru că să ospătase cu Navat prorocul mincinos C / să ospătase cu un proroc mincinos M // 14 *lipseşte* Împărăţiia a 3-a cap 15 M. C // 15 *lipseşte* acest M / *lipseşte* pentru M / căci zidise M // 16 împăratul M // 17 în seamă] seama M / *lipseşte* certarea lui Iu M // 18 asirienilor C / *lipseşte* Împărăţiia a treia, cap 15 M // 19 *lipseşte* pre[1—2] M // 22 *lipseşte* A 3-a Înpărăţie, cap 15 M //23 şi tot în vremea C // 24 *lipseşte* prorocii M // 25 acest Iosafat, dacă văzu că vine vrăjmaşii C // 26 văzînd M / i-au dat oarecare C // 29 *lipseşte* A 3-a Înpărăţie, cap 16 M //

Acest Ioaram ș-au luat muiare din fétele lui Ahav și Iezavelii. Acesta, biruind pre Edom și omorînd pre 6 frați ai lui la Hema au murit și el de boala pîntecului, făcînd în viața lui răul înaintea lui Dumnezeu.

În vrémea acestuia au asuprit arapii și viianii pre Iudea și au luat pre muerile lui Ioaram, iar pre feciorii lui i-au omorît, afară din Ohozia. A 2-a Paralipomena, cap 21. În vrémea acestuia au început a proroci Elisei.

Evanghelistul Mathei, la povestirea lui, lasă neamurile de la acest Ioaram pînă la al patrulea neam, adecă pînă la Ohozie, pentru fata Iezavelii.

Acest Ohozie s-au omorît în Ramoth al Galaadei, împreună cu ginere-său, Ioram, împăratul lui Israil, fiind într-ajutor lui Ioram, cînd s-au dus să-l ungă, prorocul Iu împărat peste Israil. Împărățiia a 4-a, cap 9. În vrémea acestuia s-au răpit prorocul Ilie în raiu. /

Col. II Acest Illa, fiind beat, fu omorît de Zamvri. A 3-a Împărăție, cap 16. Acest Zamvri, mai nainte cu 3 ani pînă a împărăți singur, s-au certat cu Thamni, iar apoi, puindu-să împărat, au zidit Samariia. A 3-a Împărăție, cap 16.

În vrémea lui Ahaav s-au zidit Ierihonul de Athiil. Acesta au închis în temniță pre Mihea prorocul, pentru căci îl certa de rélele care făcea. Acesta au omorît pre Navuthe, pentru ca să-i ia viia. Drept acéia l-au certat Ilie prorocul și să smeri Ahaav pentru sfătuirea Sedechiei cea mincinoasă.

După acéia, vrînd el să jefuiască pre Ramoth cetatea, îl opriia Mihea. Și neascultînd Ahaav au mers în războiu și au perit acolo. Acesta au avut muiare pre Iezavel cea fărdelége. A 3-a Împărăție, cap 16.

Ilie prorocul au fost pe vrémea lui Ahaav. Acesta au oprit de n-au ploat în 3 ani și 6 luni și s-au făcut foamete

2 *lipsește* pre M / pre 7 frați C // 5 viianii] vinuind C // 7 *lipsește* A 2-a Paralipomena, cap 21 M, C // 9 Iar evanghelistul C // 14 întru ajutor M // 15 *lipsește* înpărat peste Israil C / *lipsește* Împărățiia a 4-a, cap 9 M // 16 *lipsește* În vrémea acestuia s-au răpit prorocul Ilie în raiu C / în] la M // 17 l-au omorît M / *lipsește* a 3-a Împărăție, cap 16 M, C // 18—20 acest Zamvri pînă au înpărățit el singur, mai nainte s-au certat cu Thamni. Și înpărățind au zidit Samaria C // 18 acest] care M //18—19 pînă a să pune împărat s-au certat M // 19 *lipsește* iar M // 20 A 3-a Înpărăție, cap 16 M, C // 21 Ahiil M // 22 *lipsește* pentru M, C // 23 care] ce M, C // 24 *lipsește* pentru M, C / drept] pentru M, C // 25 și Ilie C // 27 el] earăș C // 28 neascultînd] nevrînd să-l asculte C / *lipsește* Ahaav M, C / *lipsește* au mers M // 29 au perit acolo în războiu M // 30 *lipsește* cea fărdelége M / *lipsește* A 3-a Împărăție, cap 16 M, C // 31—32 Ilie prorocul, în vrémea lui Ahav au oprit ceriurile de n-au ploat 3 ani și 6 luni M // 32 și 7 luni C //

mare peste tot pămîntul. Iar pre el l-au trimis Dumnezeu în Sarepta la o muiare văduvă, de l-au hrănit, căriia, mai pre urmă, i-au înviiat și feciorul. Acesta au omorît 450 de proroci ai lui Vaal. Și de frica Iezavelii, muerii lui Ahaav, fugind în pustie, i-au adus îngerul azimă și urcior cu apă.

Iară, după ce au ajuns 40 de zile, s-au suit în muntele Horiv și acolo au luat poruncă de la Dumnezeu să ungă pre Azail împărat Siriei și pre fiiu-său împărat lui Israil și pre Elisei proroc în locul lui. Iară după acéia s-au răpit în raiu, lăsîndu-ș cojocul lui, lui Elisei, pentru cererea lui. A 3-a Împărăție, cap 17, 18.

Acest Ohozie, fiind bolnav, au trimis pre slugile lui la Vaal Musca, dumnezeul Acaron, ca să întrébe de să vă tămădui de boala acéia. Și ducîndu-să slugile au eșit Ilie prorocul înaintea lor prin porunca lui Dumnezeu, de i-au întors îndărăt la împăratul ca să-i zică că de vréme ce n-au vrut să întrébe pre Dumnezeu cel adevărat, ci pre Vaal Musca, să știe că adevărat că nu să va tămădui.

Și întorcîndu-să solii și vestind acéstia cătră Ohozie s-au turburat foarte și au trimis un căpitan cu 50 de ostași ai lui, să aducă pre Ilie din munte. Și mergînd căpitanul pînă în poalele muntelui s-au pogorît foc din ceriu, prin porunca lui Ilie și au ars pre căpitan cu toți oamenii lui. Și auzind Ohozie au trimis alt căpitan, iară cu atîțea oameni și au petrecut și acela ca și cel dintîi. /

---

1 *lipsește* mare C / peste] în M // 2 în] la M // 3 *lipsește* mai pre urmă M / i-au inviiat și copilul ce murise M / *lipsește* și C // 4—5 *lipsește* muerii lui Ahaav M // 5 au fugit C/și acolo e-au adus C//6 și un urcior C//7 iară] și M, C// 8—9 de au uns pre Azail a fi înpărat Sirii C//9 fii-său M / lui] preste M // 9—12 *lipsește* și pre fiiu-său înpărat . . . A 3-a Înpărăție, cap 17, 18 C // 9 lui] preste M // 10 lui] său M / după acéia] apoi M // 11 *lipsește* lui[1] M / după cum îi fusése cérerea lui M // 12 *lipsește* cap 17, 18 M // 13—26 au trimis la Vaal o muscă să-l întrebe mai sculasă-va din boala lui, pre carea din porunca lui Dumnezeu i-au întors-o Ilie ca să-i spue ca, de vreme ce n-au trimis la Dumnezeu cel adevărat nu să va mai scula. De care mînîindu-să Ohozie au trimis în doă rînduri cîte un căpitan cu cîte 50 de slujitori ca să-l aducă. Pre care mîniindu-să Dumnezeu e-au ars cu foc din cer C // 14 *lipsește* ca M // 15 de] din M / acéia] sa M // 15—26 Și ducîndu-să slugile, din porunca lui Dumnezeu le-au eșit Ilie înainte de le-au zis să să întoarcă și să-i spue că, de vréme ce n-au trimis lui Dumnezeul cel adevărat, ci la Vaal, nu să va mai scula. Care auzind Ohozia s-au turbat foarte și au trimis un căpitan cu 50 de ostași să-l aducă; carele mergînd pîn-în poalele muntelui i-au ars Ilie cu foc din ceriu. Și trimițînd altul au pățit asémenea M //

f. 14 Col. I Gotholia, muma lui Ohozie, după ce au murit fiiu-său, au omorît toată sămînța împărătească, afară numai din Ioas, fiind copil mic, pre carele l-au ascuns Iosavee, muiarea lui Ioad preotul, fata lui Ioram și l-au hrănit 6 ani. Iară după acei 6 ani au uns Ioad preotul pre Ioas a fi împărat, în besérică, înaintea norodului. Și văzînd acéstia Gotholia au început a striga în besérică: „Vicleșug, vicleșug". Și scoțînd Ioad pre ia din besérică o au omorît făr' de cinste. Și au împărățit aceasta ani 6. A 4-a Împărăție, cap 11.

Ioas, feciorul lui Ohozie, bine făcut înaintea lui Dumnezeu, în cîtă vréme l-au învățat Iodae, iar după acéia s-au întors la răutăți, pohtind ce să i se dea cinste ca lui Dumnezeu. În vrémea acestuia au murit Elisei prorocul. Acesta au făcut vistierie, pentru ca, adunîndu-se bani să dreagă părțile céle sfărîmate ale besércii. Iară mai pre urmă, pentru mîndriia lui cea necuvioasă, l-au ucis slugile lui, cu pietri și pre el și pre feciorul lui, scăpînd din feciorii lui numai Amasia. Împărăția a 4-a, cap 12.

Acest Amasia, după ce au omorît pre cei ce au ucis pe tată-său, biruindu-să în războiu de Ioas, feciorul lui Ioahaz, împăratul lui Israil, fu prins de dînsul. Și, surpînd Ioas zidurile Ierusalimului, au luat de la Amasia toate unéltele casei lui Dumnezeu; iar pre Amasia nu l-au omorît, pentru pilda caré au zis Amasie. Împărăția a 4-a, cap 14.

Acest Azariia bine făcu înaintea lui Dumnezeu, iar pentru căci au luat preoțiia supt biruința lui, au bubat și au căzut și un munte preste grădinile lui, de le-au împresurat. Împărăția a 4-a, cap 15.

---

1 Această Gotholia C / fii-său M // 3 pre care l-au fost ascuns C / Iosaviia M // 4 *lipsește* și l-au hrănit 6 ani M / 7 ani C // 5 Și după 6 ani ce l-au hrănit, au uns M / *lipsește* acei 6 ani C // 6 bisérică M // 6—7 Care văzînd Gotholia au strigat în bisérică M // 7 în biserică cu glas mare C // 8 scoțîndu-o M / *lipsește* pre ia M / pre Gotholia afară din biserică C / *lipsește* fără de cinste C] cu necinste M // 9 *lipsește* Și au înpărățit aceasta ani 6 M / *lipsește* aceasta C / ani 7 C / *lipsește* A 4-a Înpărăție, cap 11 M, C // 11 binefăcînd C // 12 în cîtă vreme au ascultat pre Iodae C / după aceasta C] apoi M // 13 răotăți M // 15 *lipsește* pentru M // 16 sfărîmate] stricate M / besericii] Ierusalimului M // 16—17 iar apoi pentru M // 18 chiar slugile C / și pre el] împreună C / feciorii M // 19 *lipsește* din feciorii lui M / *lipsește* Înpărăția a 4-a, cap 12 M, C // 20 a omorît și el C / pre cei ce omorîse M / pre cei ce au fost omorît pe tată-său C // 24 casii M // 25 *lipsește* Înpărăția a 4-a, cap 14 C // 26 iar] dar C // 27 căci s-au luat C / biruința] stăpînirea C // 29 *lipsește* Împărăția a 4-a, cap 15 M //

În vrémea biruinţii acestuia, au început a proroci Isaia şi Osie, Ioil şi Avdia, precum zic unii. /

Col. II Şi au trimis Ohoziaalt căpitan, al treilea. Şi mergînd acela au grăit cătră Ilie cuvinte blînde. Şi s-au pogorît Ilie, împreună cu dînsul la împăratul. Şi au prorocit împăratului Ohoziei de faţă, că nu să va scula; şi aşa, după cuvîntul lui Ilie, au murit. A 4-a Împărăţie, cap 1.

Acest Iu, după ce au omorît pre Ioram şi pre Ohozia şi pre Ahaav l-au uns, Elisei copilul a fi împărat. După acéia au omorît şi pre Iezavel cea fărdelége, surpîndu-o din ferestrile palatului. Şi au tăiat şi capetele feciorilor lui Ahaav, prin samarinéni. Acesta au omorît şi pre 40 de fraţi ai Ohoziei, împăratului Iudei, pentru răutatea fratelui lor, Ohoziei.

Şi blagoslovind pre el preotul Venadav au omorît şi pe prorocii lui Vaal, în Samaria şi răsturnîndu-le capiştea, o au făcut staul de gunoiu. Şi luînd Iu răspuns de la Dumnezeu, cum că vor împărţi feciorii lui pînă la al patrulea neam, au murit şi s-au îngropat în Samaria, împărăţind în locul lui fiiu-său. A 4-a Împărăţie, cap 12.

Acest Ioahaz au început a împărăţi preste Israil la 13 ani ai împărăţiei lui Ioas. Acesta au făcut, înaintea lui Dumnezeu, vicleşug, urmînd căilor lui Ierovoam. Drept acéia l-au dus Dumnezeu la războiu cu Azail şi cu Venadav, feciorii lui şi au perit toţi ostaşii lui Ioahaz. Iar el strigînd cătră Dumnezeu au scăpat. A 4-a Împărăţie, cap 13.

Iona prorocul era fecior unii văduve din Sarepta (la caré au fost Ilie în vrémea foameţii). Pre acesta l-au

---

1—2 *lipseşte* În vrémea biruinţii ... precum zic unii C // 2 *lipseşte* şi[1] M / *lipseşte* precum zic unii M // 3—7 Şi viind al 3-lea. s-au pogorît şi e-au spus de faţă că va să moară. Şi aşea au şi murit C // 3—7 Şi trimiţînd încă şi al treilea. acela au grăit cuvinte blînde cătră Ilie. cu carele s-au pogorît Ilie şi au mers la înpăratul faţă. de i-au spus că din patul în carele zace nu să va mai scula. Şi aşa. după cuvîntul lui Ilie. au murit Ohozia M // 7 *lipseşte* A 4-a Înpărăţie. cap 1 M // 9 copilul] încă copil fiind C / după acéia] apoi M. C // 10 Iezavela M // 11 şi au tăiat] tăind C // 12 *lipseşte* pre M // 13 ai lui Ohozie M. C // 15 preotul] a fi preot C // 17 le-au făcut scaun de gunoi C / şi] apoi C / luînd earăş Iu C // 20 *lipseşte* în locul lui M. C / fii-său M / *lipseşte* A 4-a Înpărăţie. cap 12 M. C // 21 preste neamul izdrailtenilor la 10 ani C // 22—23 vicleşug înaintea lui Dumnezeu M. C // 23 drept] pentru M. C // 25 fecioru lui C / ostaşii] oameni C / *lipseşte* Ioahaz M /*lipseşte* A 4-a Înpărăţie. cap 13 M. C // 29 au fost] fusése M / prorocul Ilie M //

înghiţit chitul, fugind de către faţa lui Dumnezeu şi după trei zile l-au scos iarăş la ţărmurile mării.

Şi după porunca lui Dumnezeu, ducîndu-să la Ninevi, au propoveduit cum că pînă în 3 zile să va prăpădi cetatea. Şi, căindu-să nineviténii, i-au ertat Dumnezeu. Iară Iona să ruşina a fi în pămîntul lui, pentru căci au eşit mincinoasă propoveduirea lui de Ninevi.

Ioas, feciorul lui Ioahaz, s-au dus să vază pre Eliseei, fiind bolav. Şi, poruncindu-i Elisei, au tras o săgeată, cu arcul, prin fereastra de spre răsărit; şi de 3 ori au dat în pămînt cu arcul, însămnînd cu acéstea cum că va birui pre Amasia, împăratul Iudei. Şi bătîndu-să cu el l-au biruit. Şi, luînd Ierusalimul, au surpat zidurile cetăţii şi au luat toată avérea beséricii. A 4-a Împărăţie, cap 13.

Pre acest Raason, împăratul Siriei, l-au omorît Teglafalasar şi au luat sfîrşit împărăţiia Siriilor, mutîndu-se la împărăţiia Asiriilor, întru caré au împărţit întîi Ful. A 4-a Împărăţie, cap 16.

Pre Zaharia acesta l-au omorît Selum şi au împărăţit, în locul lui, el. A 4-a Împărăţie, cap 15. /

f. 14v Col. I Pre vrémea aceasta s-au rînduit de elini numărul anilor, care să chiamă Olimbias.

Acest Ioathan au zidit poarta casei lui Dumnezeu caré o numesc latinii „Frumoasa", iară jidovii o numesc „Poarta lui Ioathan". Iar unii îi zic „Turnul Turmei". A 4-a Împărăţie, cap 15. În vrémea acestuia au văzut Isaia pre Domnul şezînd pre jeţiu înalt; şi Naum împreună

---

1 chitul] un peşte mare ce să zice chit C / fugind] cînd fugise el M / şi după trei zile] apoi a treea zi C // 2 l-au aruncat la ţărmurile mării M, l-au scos la ţărmurile mări iarăş viu C // 3 după] din M / la Ninevi cetate M // 4—5 va să prăpădească cetatea căindu-să C // 6 *lipseşte* pentru M, C // 7 prorociia lui mincinoasă pentru Ninevi M / a sa prorociie C / *lipseşte* de Ninevi C // 11 şi în pămînt tot cu arcul C / însemnînd M / *lipseşte* cum C // 12 şi] deci C // 13—14 Şi au surpat Ierusalimul şi au luat avérea beséricii M / luînd şi toată C // 14 *lipseşte* A 4-a Înpărăţie, cap 13 M, C // 16 şi s-au sfîrşit M / Siriei M // 16—18 *lipseşte* mutîndu-se la înpărăţiia . . . cap 16 C // 17 Asiriei M // 18 *lipseşte* A 4-a Inpărăţie, cap 16 M//19 Pre acest Zaharia C//19—20 şi p. 287, r. 13—14: Pre Zaharia acesta l-au omorît Selum şi apoi pre Selum, Manaim şi au înpărăţit el în locul lui M // 20 el în locul lui C / *lipseşte* A 4-a Înpărăţie, cap 15 M, C // 21—22 *lipsesc* C // 23 *lipseşte* acest C / casii M] ce să zice a C // 24 pe care C / jidovii îi zic M // 25 unii] alţii M //26 *lipseşte* A 4-a Înpărăţie, cap 15, M C / Într-această vréme M // 27 şăzînd M / jăţiu M / pre jeţiu înnalt] întru înălţime C/*lipseşte* înpreună M //

cu Mihea au început a proroci. Pre vrémea aceasta au născut Romil. Leat 4443.

Ahaz au făcut vicleşug înaintea lui Dumnezeu şi au trecut pre fiiu-său prin focul jărtvelor ce făcea în Venemon. Şi pentru căci n-au vrut să asculte sfatul Isaiei prorocului şi să ceară semn de la Dumnezeu, precum îl învăţa Isaia, cap 14, ci lăsînd pre Dumnezeu şi puindu-ş nădéjdea la Teglafalasar şi la dumnezeii asiriilor, s-au prădat de Rasin şi de Fachee şi au prăpădit podoaba beséricii toată. A 2-a Paralipomenă, cap 28.

În vrémea acestuia au văzut Isaia videniia Vavilonului. Pre vrémea aceasta s-au început Roma. Leat 4459. /

Col. II Pre acest Selum l-au omorît Manaim şi au împărăţit el în locul lui. A 4-a Împărăţie, cap 15.

Acest Amos prorocul au spus mai nainte lui Ierovoam pentru pierzarea celor 10 neamuri. După acéia fu omorît de Amathia, preotul lui Vethil, bătîndu-i piroane de fier prin tîmple.

Acest Manaim, mergînd Fua împăratul asiriilor asupra lui, i-au dat o mie de talanzi de argint, ca să nu-l bîntuiască, ci încă-ş să-i fie şi într-ajutor. Şi luînd Fua argintul de la Manaim, s-au întors îndărăt şi n-au stătut în pămîntul lui Manaim. A 4-a Împărăţie, cap 15. /

Col. II Pre acest Fachesia l-au omorît Fachee, voevodul oştilor lui, în Samariia. Şi au împărăţit el în locul lui. A 4-a Împărăţie, cap 15.

Fachee n-au stătut împotriva lui Teglafalasar, ca să nu robească céle doao neamuri, pre Ruvim şi pre Gad şi pre jumătatea din neamul lui Manasi şi din Zavulon şi

---

1 Pre această vréme M, tot în vremea aceasta C // 2 s-au născut M, C / Romulus C // 3 Ohaz C // 4 fii-său M // 5 *lipseşte* pentru M / n-au ascultat sfatul M / *lipseşte* Isaiei C / prorocul M // 6 *lipseşte* şi M // 6—7 *lipseşte* precum îl învăţa Isaia, cap 14, ci lăsînd pre Dumnezeu M // 7 şi] ci M // 8 şi la zei asirienilor C / prădat] predat C // 9 prăpădind şi toată podoaba bisericii C / toată podoaba M / *lipseşte* A 2-a Paralipomenă M // 11 acestuia] acéia M // 12 Într-această vréme s-au început M, Şi tot în ceastă vreme s-au început C // 14 *lipseşte* A 4-a Înpărăţie, cap 15 M, C // 15—18 *lipsesc* C // 15 *lipseşte* Acest M // 16 după acéia] apoi M // 18 tîmplele capului M // 19—20 Acest Manaim fiind împărat au venit asupra lui Ful împăratul al asirienilor, ca să bată pre Manaim, e-au dat C // 19 al asiriilor M // 20 *lipseşte* de [1] M // 21 *lipseşte* şi M // 21—22 Şi mulţămind au luat Ful argintul şi s-au întors înapoi C // 23 *lipseşte* A 4-a Înpărăţie, cap 15 M, C // 27—28 Acest Fachie văzînd pe Teglafalasar că vine asupra lui ca să-l robească nu e-au stătut înpotrivă, ci e-au luat în stăpînirea sa cele doaă neamuri, adică pre Ruvim C //

din Nefthalim, ca la o jumătate de neam. Drept acéia au contenit împărățiia celor 10 neamuri, 9 ani. Împărăția a 4-a, cap 17.

Acest Osie au fost împărat israilténilor mai pre urmă decît toți. Și au făcut vicleșug înaintea lui Dumnezeu. În zilele acestuia, pre céle 10 neamuri ale lui Israil, ce lăcuia în Samariia, de 3 ori li-au robit Salmanasar, împăratul asiriilor, încît au luat și pre Osie, împăratul lor, rob. /

f. 15 Col. I Ezechia bine plăcu lui Dumnezeu, pentru căci au urmat părinților lui celor buni. Acesta au surpat toate capiștele idolilor și au pogorît și pe șarpele cel de aramă, care l-au fost înălțat Moisi. Iară apoi auzind ocărîle și hulele cătră Dumnezeu de la Rapsac, s-au smerit foarte înaintea lui Dumnezeu. Întrebînd drept acéia, pe Isaia și cu umilință plecîndu-ș inima cătră Dumnezeu, i s-au dat semn de bucurie, adecă să nu să teamă de cuvintele céle cu mîndrie și necuvioase ale lui Rapsac, voevodul lui Senaherim. Și crezînd Ezechia cuvîntul Isaiei ș-au arătat Dumnezeu putéria. Că venind Senaherim cu mare laudă și mîndrie asupra Ierusalimului, s-au întors cu mare ocară.

Acesta, dupe ce au surpat capiștele idolilor, precum am zis, au prăznuit Paștile, după lége, cu multă bucurie. Și, bolnăvindu-se Ezechia mai pre urmă, pînă lîngă moarte și rugîndu-se lui Dumnezeu să mai lungească viața, i s-au dat semn, prin Isaia, cum că va mai trăi 15 ani. Și sculîndu-se dupe boală, au cîntat cîntare zicînd: „Eu am zis întru jumătățirea zilelor méle". Deci mărindu-să și trimițînd la el Merodac, împăratul Vavilonului, soli, cu daruri,

2 *lipsește* Înpărăția a 4-a, cap 17 M, C // 5 decît] de M / *lipsește* Și au făcut vicleșug înaintea lui Dumnezeu C // 6 zilile M // 8 *lipsește* înpăratul asiriilor M / *lipsește* înpăratul lor M // 10 *lipsește* pentru M, C // 11 părinților] poruncilor C / *lipsește* celor buni C / capiștile toate cele idolești C // 12 au pogorît] pogorînd C, au surpat M / și șarpele cel de aramă ce-l înălțase Moisi M / pe care C // 13 Și apoi auzind M, și mai la urmă auzind C / ocările M // 13—14 hulele lui Rapsac voevodul asupra lui Dumnezeu M // 15 Apoi întrebînd pe Isaiea C / drept] pentru M // 16 cătră] la M // 17 *lipsește* adecă M / *lipsește* cu mîndrie și C // 17—18 cuvintele acelui voevod al lui Senaherim înpărat M // 19 cuvintele lui Isaiea C // 20 mîndrie] putere C // 20—28 Senaherim cu atîta mîndrie, s-au întors cu mare ocară. Apoi au prăznuit Iezechia Paștile după lége, cu mare bucurie. Și apoi bolnăvîndu-să de moarte și rugîndu-să lui Dumnezeu i s-au dat semn prin Isaia că va mai trăi încă 15 ani. Și sculîndu-să din boală au cîntat cîntare. Deci mărindu-să M // 21 ocară] necinste C // 24 și] apoi C / *lipsește* mai pre urmă C // 25 și rugîndu-se] s-au rugat C // 27 *lipsește* cîntare C // 28 și trimițînd] au trimis C //

să-l întrébe de semnul carele s-a făcut pre pămînt, au arătat lor visteriile beséricii lui Dumnezeu. Şi, certîndu-l pentru aceasta Isaia, cu pace au murit. A 2-a Paralipomena, cap 31 şi 32. Leat 4473.

Acest Manasi au făcut vicleşug înaintea lui Dumnezeu şi au ruşit uliţele Ierusalimului de sîngele prorocilor. Iară mai pre urmă, venind la simţirea fărdelegilor lui, cu mari înfricoşări ş-au schimbat viaţa spre bunătăţi. A 2-a Paralipomena, cap 33. Leat 4544.

Acest Ammon era de 25 de ani cînd au început a împărăţi. Şi au făcut şi acesta vicleşug înaintea lui Dumnezeu, închinîndu-se celor cioplıţi şi suleţelor şi celoralalte ce au zidit tată-său. Drept acéia sculîndu-să slugile lui, asupră-i, l-au omorît. Iar norodul au omorît pre toţi ceia ce s-au adunat asupra lui şi au fost pricină uciderii lui. Şi în locul lui au pus împărat pre fiiu-său Iosie. A 2-a Paralipomena, cap 33. /

Col. II Şi, stricînd Samariia, Salmanasar au mutat pre jidovi din Samariia şi i-au aşezat pre lîngă rîurile lui Gozan, mai presus de hotarăle midiilor şi a persilor, aproape de hotarăle Caspiei (Însă zice în Istoriia lui Alexandru cum că au închis în locul acela Alexandru doao neamuri spurcate: pre Gog şi pre Magog, ca să nu să spurce tot pămîntul de ei. Iar Antihrist, Mesiia al jidovilor, îi va scoate de acolo.)

---

1 carele] ce M, C / 1—2 el le-au arătat vistieriia bisébricii M // 2 şi certîndu-l] l-au certat C / pentru] de M // 3 mai apoi cu pace M / cu pace au murit] şi după ce l-au certat au murit cu pace C // 3—4 *lipseşte* A 2-a Paralipomena, cap 31 şi 32 M // 4 leat 4544 M // 6 roşit C // 7 *lipseşte* iară mai M / pre] în C // 7—8 venindu-ş în simţire s-au îndreptat M / viindu-ş în simţire au cunoscut fărădelegile ce au urmat; de aceea cu mare înfricoşări C // 7—9 *lipseşte* fărădelegilor lui . . . cap 33, leat 4544 M // 10—17 Acest Amon de 25 de ani au început a înpărăţi şi închinîndu-să idolilor şi suliţelor şi altor făcute de tată-său, pentru acéia l-au omorît slugile lui, iar apoi norodul au omorît pre ucigaşii aceia şi în locul lui au pus înpărat pre fii-său Iosie. A 2-a Paralipomena 33 M // 10 *repetă* au început C // 12 ce au fost zidit C // 14—15 pre toţi acei care s-au fost adunat C // 18 Salamanasar Samaria C / *lipseşte* Salmanasar M / pe M / jidovi] evrei C // 19 *lipseşte* din Samariia M] de acolo C / aşăzat M // 20 mai sus M // 20—21 *lipseşte* mai presus de hotarăle . . . Caspiei C // 21 însă] mai C // 21—24 (Unde scriu istoriile că ar fi închis Alexandru Machidon doao neamuri spurcate, pre Gog şi Magog, carii vor să şază închiş pîn'la Antihrist, Mesia a jidovilor) M // 21—22 cum că şi acel Alexandru au fost închis dooă neamuri C // 24 de ei] Iudei C / iar cînd va veni C / zice că îi va scoate C//

Iar în cetățile Samariei au așăzat Salmanasar, în locul israilténilor, asiriiani. Deci asiriianii la începutul așăzării lor, nu s-au temut de Dumnezeu. Și drept acéia au trimăs Dumnezeu lei asupra lor de-i omoriia; și măcar că nu s-au lăsat ei de tot a nu să închina idolilor și a nu face alte răutăți, iară încă-ș tot s-au mai temut de Dumnezeu. A 4-a Împărăție, cap 17.

Ținut-au împărățiia acestor 10 neamuri de la Ierovoam, împăratul lor cel dintîi, carele au plecat pre israilténi să se închine idolilor, pînă la Osie, împăratul lor cel de pe urmă. Însă de la Ierovoam pînă la Osie au trecut ani 250.

Cade-să a ști cum că împăratul asiriilor, Ful, au bătut întîi pre céle 10 neamuri ale lui Israil, fiind preste iale împărat Manaim. A doa oară li-au stricat Teglafalasar, fiind împărat preste iale Fachee, feciorul lui Rotelie. A treia oară au robit pre ei Salmanasar, carele au sfărîmat Samariia, fiind iale supt stăpînirea lui Osie.

Iară pre Ierusalim întîi l-au bătut Sargon, a doa oară Asaradon, a treia oară Senaherim, în vrémea Ezechiei, împăratul Iudei. Însă zic unii cum că acéste nume, ce s-au zis mai sus, să adună toate la Senaherim, carele de multe ori au robit Ierusalimul.

Senaherim, mergînd să prade Ierusalimul, în vrémea lui Ezechie, au scăpat de mîna lui Dumnezeu cu mare ocară; pentru că puțin era să-ș piarză toată oastea prin înger, pentru hula caré au hulit Rapsac, voevodul lui, asupra lui Dumnezeu și asupra Ezechiei.

Mîniindu-să, drept acéia, Senaherim au omorît pre mulți din jidovii carii au fost robit Salmanasar mai nainte.

---

1 *lipsește* Salmanasar M, C // 1—6 au așăzat asiriiani carii la început, netemîndu-să de Dumnezeu, veniia lei de-i omorîia. Și măcar că de tot nu s-au părăsit a să închina idolilor și de alte răotăți, dar tot s-au mai îndreptat, temîndu-să de Dumnezeu M // 3 *lipsește* și C // 3—4 drept aceea mîniindu-să Dumnezeu asupra lor au trimis lei de-i omora C // 5 *lipsește* alte C // 5—6 alte răutăți, dar tot s-au mai zmerit C // 7 *lipsește* A 4-a Împărăție, cap 17 M, C // 8—11 *lipsesc* M // 9 care C // 10 *lipsește* cel C / du pă urmă C // 11 Ioaram C // 12—22 *lipsesc* C // 12—13 *lipsește* cade-să a ști cum că Ful împăratul asiriilor au bătut întîi M // 14 *lipsește* înpărat M // 16 i-au robit Salmanasar M // 17 fiind împărat Osie M // 18 l-au bătut întîi Sargon M / *lipsește* a doa oară M // 19 *lipsește* oară M // 20—22 Însă acest Senaherim de multe ori au robit Ierusalimul M // 24 de] din M, C // 25 ocară] rușine M / puțin era] rămăsese puțin C // 26 care] ce M / pentru căci au hulit C // 28 pentru acéia M, *lipsește* C // 29 pre mulți din] mulțime de C / din jidovii ce avusése robi, robiți mai nainte de Salmanasar M //

Şi aflînd Senaherim, împăratul, cum că Tovit îngroapă trupurile celor omorîţi, i-au luat toată avéria şi au poruncit să-l şi omoară. Înţălegînd, drept acéia, Tovit au fugit despuiat în cîmpuri, de s-au ascuns. Iar după 40 de zile fu omorît Senaherim de fiii lui. Şi să întoarse Tovit şi i să déderă toate unialtele cîte i-au fost luat Senaherim.

Şi trecînd cîtăva vréme, veni îngerul Rafail de luo pre Toviia, feciorul lui Tovit şi s-au dus la Raguil de ş-au dat fata după el, gonind întîi pre dracul, carele omoria pe bărbaţii ce o luase mai nainte să-i fie muiare, pre carii, după împreunarea lor, i-au dus sănătoşi la Tovit. Şi tămăduind cu hiiare de péşte pre Tovit de orbiciunea ce avea, li-au spus cum că iaste îngerul Rafail. Şi s-au dus de la ei, precum scrie în cartea lui Tovit.

Merodac, împăratul Vavilonului şi cu împăratul midiilor, să despărţiră de singură ţiitoarea împărăţiia asiriilor, adecă de Asaradon, pentru că, mai nainte, era acéste doao împărăţii, care au zis, supuse împărăţiei Asiriilor. /

f. 15v Col. I Iosiia, găsind în casa Domnului cartea Legii a Dooa şi înfricoşîndu-se de răspunsul Oldei, prorociţei, să smeri şi surpă idolii din locurile céle înalte şi arse casele prorocilor şi ale preoţilor celor mincinoşi la Vethil. La acest Iosie s-au plinit prorociia lui Adon, caré au prorocit cînd jertvuia Ierovoam viţelului celui ce vărsase la Dan, zicînd: „Iată fiiu să naşte casei lui David; numele lui Iosiia. Şi va jărtvui preste tine jărtăvnice, pe preoţii cei ce jărtvuesc preste

---

1—13 Acest Tovit fura trupurile celor ucis şi îi îngropa, de care aflînd Senaherim înpăratul au poruncit să-l omoare. Ear el, simţind, au fugit de au scăpat. După aceea veni arhanghelu Rafail de luă pre fie-său Tovie pe care l-au dus la Raguil de se-au dat fata după el, după ce mai întîi au gonit pe dracul ce omorîse pre logodnici ei cei mai dinainte. Şi după nuntă întorcîndu-să ear sănătoş, pre Tovit şi pre Sara soţia lui, e-au tămăduit la Tovit; pre el de orbiciunea ce avea, cu fiere de peşte. Apoi spuindu-le cum că el este arhanghelul Rafail, s-au dus de la dînşi C // 1 *lipseşte* împăratul M // 3 să-l omoare şi pre el. De care înţelegînd Tovit M // 4 despuiat] gol M / cîmpii M / ascuns] tăinuit M // 5 omorîndu-să M / *lipseşte* şi M // 6 déte M / toate cele luate M / *lipseşte* Senaherim M // 7 Şi mai trecînd cîtva, veni M // 8 l-au dus M // 10 ce-i luase M / *lipseşte* să-i fie muiare pre carii M // 10—11 şi după nuntirea lor iarăş i-au dus M // 11—13 Şi tămăduind şi pre Tovit de orbiciune cu fiaré de péşte ce adusése îngerul, le-au spus apoi cum că el iaste M // 13 Şi îndată s-au dus de la dînşii M // 15—18 *lipsesc* M, C // 19 în casa lui Dumnezeu C // 20 Oldei] 800 de C / prorociţii M // 21 surpînd M / idolii] chipurile idolilor C / *lipseşte* din locurile céle înnalte şi M // 22 şi a popilor mincinoşi M // 23 carele C / jărtvuia M // 24 viţelului ce-l vărsase la Dan M / vărsase] turnase C // 25 fiu să naşte lui Dot; şi numele lui C / casii M // 26 jărtvénice M / pre preţii M //

tine; şi oase de oameni va arde preste tine". A 3-a Împărăţie, cap 13.

Acesta au prăznuit paştele cel făr' de asemînare. Şi după acéia, bătînd războiu Iosia la Maghedo cu faraonénii, fu omorît de împăratul Nehao. Şi l-au plîns norodul foarte. A 4-a Împărăţie, cap 22.

La al treilea an a împărăţiei lui Iosie, au început a proroci Ieremia, arătîndu-i-se 3 sémne: un toiag de nuc şi o căldare pre foc şi un brîu. Ieremia, cap 1. Leat 4586.

Pre acest Ioahaz l-au făcut norodul împărat. Şi pentru răutăţile lui l-au luat faraon şi l-au dus la Eghipet; şi au pus în locul lui pre Eliachim, frate-său. În vrémea acestui Ioahaz s-au supus Ierusalimul lui faraon. A 4-a Împărăţie, cap 23.

Acest Eliachim, carele să numéşte şi Ioachim, omorînd pre Uria şi cartea prorociei lui Varuh spărgîndu-o şi aruncîndu-o în foc şi dînd lui faraon bir în trei ani, fu omorît de faraon. A 4-a Împărăţie, cap 24.

Acest Iehonie s-au dat pre sine-ş în mîinile lui Navuhodonosor, cînd au venit asupra Ierusalimului. Şi împreună cu Iehonia s-au mutat ca la 10 mii de oameni, întru carii să numără şi Iezachiil şi Daniil şi cei 3 coconi. A 4-a Împărăţie, cap 24.

Însă această robie să chiamă mutare, pentru că de voia lor s-au dat în mînile lui Navuhodonosor, iar célialalte să chiamă robii, pentru căci au fost fără voia lor. Şi au pus Navuhodonosor, în locul Iehoniei, pre Sedechia, fratele tătîne-său. /

Col. II Acesta iaste Merodac, împăratul cel vestit al Vavilonului, carele au trimis soli la Ezechiia, împăratul Iudei, cu daruri. Şi arătînd Ezechia solilor acelora avérea beséricei lui Dumnezeu în trufă şi cinstind pre ei, i-au trimis

---

1 pre tine C / *lipseşte* A 3-a Împărăţie, cap 13 M // 3 céle M // 4 după acéia] apoi M / războiu] oaste C / Iosia războiu M / *lipseşte* Iosia C / Magodo M // 6 *lipseşte* A 4-a Împărăţie, cap 22 M // 8 arătîndu-să M // 9 *lipseşte* şi[1] M / anul 4587 C // 11 răotăţile M // 12 *lipseşte* în locul lui M // 14 *lipseşte* A 4-a Înpărăţie, cap 23 M// 15 carele] ce M // 16 au spart şi cartea lui Varac aruncîndu-o şi în foc C // 16—18 şi spărgînd cartea prorociii lui Varuh o au aruncat în foc. Apoi, după ce au dat bir în trei ani lui faraon, fu omorît de dînsul M // 17 apoi fu omorît C // 18 *lipseşte* A 4-a Înpărăţie, cap 24 M // 19—28 *lipsesc* M // 19 *lipseşte* acest C // 22 acei C // 25 mîna C // 26 *lipseşte* pentru C // 30 au fost trimis C / înpărat al Iudei C] înpărat M // 31—6 *lipseşte* Şi arătînd Ezechia . . . Vavilonul s-au stricat M // 32 de trufie C / *lipseşte* şi cinstind pre ei, i-au trimis îndărăt şi C //

îndărăt. Şi pentru această greşală a Ezechiei au smerit pre împăraţii Iudei, împăraţii Vavilonului, cum au fost Navuhodonosor şi cei ce au fost în urma lui, pînă în vrémea lui Valtasar, celui de pre urmă, carele, împărăţind, s-au mutat iarăşi împărăţiia Vavilonului la Midii şi la perşi; iară Vavilonul s-au stricat.

Pricina pentru caré au trimis Merodac soli cătră Ezechia, zic unii să fie fost aceasta: haldeii, pentru căci să închina soarelui, măcar că să lăuda cu astronomie, iar nu putea, cu meşteşugul lor să afle pentru ce să făcea zioa atîta de mare, ca cum ar fi fost îndoită.

Drept acéia, socotind cum că doară pentru Ezechia, împăratul Ierusalimului să face zioa mare, au trimis la el, soli, ca să afle adevărul; şi i-au trimis şi daruri, făcîndu-i cinste, ca celuia ce era cinstit şi de dumnezeul lor, adecă de soare, după socoteala lor.

Acest Navuhodonosor, după ce au robit Ierusalimul, fiind Daniil prorocul în Vavilon, au văzut în vis un chip şi o piatră rumpîndu-se din munte, fără de mînă de om, caré, căzînd, au lovit chipul acela şi l-au sfărîmat. Iară piatra s-au făcut munte mare şi au plinit tot pămîntul. Şi mărindu-să Navuhodonosor ş-au făcut chipul lui de aur şi l-au pus într-un cîmp şi au adunat toată boerimea lui şi tot norodul lui de pretutindenea, cu poruncă mare, ca să se închine acelui chip. Iar cine nu s-ar închina să-l arunce în cuptoriul cel ce ardea cu foc. Şi nevrînd să se închine cei trei coconi: Anania, Azaria şi Misail, i-au aruncat în cuptoriul acela.

---

1 *lipseşte* greşală a Ezechiei C // 1—4 au zmerit Dumnezeu prin înpărăţia Vavilolonului, pre înpărăţia Iudei, de la Navohodonosor pînă la Valtasar C // 4 cel mai dupre C // 5 earăş s-au mutat C // 7—16 *lipsesc* C // 7—8 Şi pricina au fost aceasta: că haldeii M // 10 *lipseşte* cu meşteşugul lor M / să făcu zioa M // 11 *lipseşte* fost M // 13 să făcu zioa M // 13—16 pentru acéia au trimis soli cu daruri făcîndu-i cinste ca unui cinstit de Dumnezeu, adecă de soare, după socoteala lor M // 17 *lipseşte* acest M // 18 prorocul Daniil C / au văzut vis M / chip mare M // 19 dintr-un munte C // 20 *lipseşte* caré căzînd M // 21 plinit] umplut M, C / *lipseşte* tot M // 22 şi] apoi C / Navuhodonosor] el M / lui] său C // 23 şi l-au pus] pe care puindu-l C / într-o cîmpie au poruncit să să adune toţi boerii C // 23—3 l-au pus într-un cîmp şi au adunat toată boerimea, poruncind cu poruncă tare, ca oricine nu va cădea să să închine acelui chip să-l arunce în cuptoriul ce ardea cu foc; în care au băgat pre cei 3 coconi că nu s-au închinat. Apoi au mai văzut vis un copaci mare, înalt pîn' la ceriu, cu frunză frumoasă M // 24—26 zicîndu-le cu străşnicie ca pă viitorime să să închine toţi acelui chip; ear cel ce să va înpotrivi şi nu va vrea să să închine să va arunca în cuptorul ce ardea cu foc C // 27 *lipseşte* Anania, Azaria şi Misail C // 28 cuptoriul] focul C //

Și iară au mai văzut în vis un copaci foarte înalt, a căruia înălțime ajungia pînă în ceriu și avea frunză frumoasă și roadă multă și ramurile lui coprindea toată lumea și supt el lăcuia toate hiarăle sălbatece, iar în ramurile lui toate pasările. Și auzi un glas zicînd: „Tăiați copaciul și împrăștiiați ramurile“, i proci.

După acéia, pentru mîndriia lui cea multă s-au schimbat de Dumnezeu chipul lui și au făcut pe trupul lui păr, ca al leului și ca un bou păștea iarbă. Și fu izgonit de oameni în păduri, pînă ce au plinit 7 ani.

Deci, căindu-să de păcatele lui, iară ș-au venit în firea ce-au fost mai nainte și s-au cinstit de toți mai mult decît întîi. Daniil, cap 3, 4.

Acest Daniil, fiind în pămîntul haldeilor, supt stăpînirea lui Navuhodonosor, pe vrémea robiei, au văzut zéce videnii. Întîi au văzut pentru chipul și pentru piatra céia ce s-au tăiat din munte, făr' de mînă și au fărîmat chipul acela. /

f. 16 Col. I Și puse împăratul Navuhodonosor pre Sedechia, fratele lui Eliachim, împărat preste Iuda și preste Ierusalim. Și era Sedechia de 21 de ani cînd au început a împărăți. Și împărăți ani 11, făcînd vicleșug înaintea lui Dumnezeu și nu să rușina de către fața Ieremiei prorocului, carele îl certa pentru răutățile ce făcea, ci l-au băgat în temniță. Și, trimițînd împăratul Navuhodonosor soli la Sedechia ca să-ș dea birul, precum le-au fost legătura, i-au întors îndărăt, la împăratul, deșerți și înfruntați.

---

1 Și a mai văzut un vis, adică un copac înalt C // 2 ajungea cerul, avînd frunză C // 3 și cu roadă multă; ramurile lui cuprindea lumea M // 4 *lipsește* și M / fierile sălbatice M / *lipsește* iar M // 5 *lipsește* un M / *lipsește* zicînd M // 6 ramurile lui M, C / *lipsește* i proci M, C // 7 după acéia] apoi M, C / pentru] de C / *lipsește* cea multă M // 8 de către Dumnezeu C / *lipsește* și au făcut pe trupul lui M / cu păr M // 9 ca boul M // 10 în] prin C // 11—13 Și după 7 ani ce s-au pedepsit, căindu-să, ș-au venit în fire și s-au mai cinstit încă decît întîi M // 11—12 earăș l-au întors Dumnezeu la firea lui cea mai dinainte C // 12 și apoi C // 13 decît întîi] ca înainte C // 14 *lipsește* acest M // 15 *lipsește* au văzut C // 16 *lipsește* pentru[2] M // 16—17 peatra ce s-au fost rupt din acel munte C // 17 *lipsește* făr' de mînă C / sfărîmat M // 19 După ce omorî faraon pre Eliachim puse înpăratul C // 20 Eliachim] Ioachim M / a fi înpărat C // 23 de către] nici de C / *lipsește* către M // 24 certa a pururea pentru C / pentru] de M / rélele M / răutățile ce urma; apoi mîniindu-să pre Ieremiea l-au băgat și în temniță // 25 și] deci C / C // 26 precum le-au fost legătura] după legătura ce avea M // 26—27 le-au fost legătura, el din înpotrivă e-au întors pre soli îndărăt deșărți C // 27 *lipsește* îndărăt M //

Mîniindu-se, drept acéia, Navuhodonosor, s-au dus asupra Ierusalimului, cu toată putéria lui şi luînd toate odoarăle beséricii, cîte au găsit şi ale împăratului, le-au dus cu sine-ş la Vavilon. Şi arse Navuzardan, stolnicul împăratului Navuhodonosor, beséríca lui Dumnezeu. Şi tăe împăratul pre feciorii lui Sedechie înaintea lui, iară pre el, orbindu-l, îl duse la Vavilon. Şi, eşind Ieremia din temniţă, s-au dus împreună cu norodul, iar Sedechia cu rea moarte s-au sfîrşit în Vavilon, crăpîndu-i pîntecele. A 4-a Împărăţie, cap 25.

În vrémea acestui Sedechia s-au sfîrşit împărăţiia Iudei, caré au ţinut 514 ani şi 4 luni şi 8 zile, după cum zice Iosif istoricul. Iar din Cartea Împărăţiilor nu să adună mai mulţi decît ani 500. Iar de la zidirea beséricii Ierusalimului, pînă la mutarea norodului în Vavilon au trecut ani 480, luni 6 şi 10 zile.

Aici, la mutarea Vavilonului, să sfîrşaşte veacul al patrulea, carele cuprinde ani 409, carii împreunîndu-se cu toţii de la Adam sînt ani 4613/.

Col. II A dooa videnie au văzut pentru îngerul carele au mîntuit pre cei trei coconi din cuptoriul care-i aruncase Navuhodonosor, căci n-au vrut să se închine chipului celui de aur.

Cu a tréia videnie au tîlcuit visul împăratului Navuhodonosor, pentru copaciul care au fost văzut, zicîndu-i cum că pentru mîndriia lui să va schimba din om şi să vă asemîna cu dobitoacele.

A patra videnie au văzut în vrémea lui Valtasar, pentru céle 4 vînturi şi pentru céle 4 fiară, care au văzut eşind

1 apoi mîniindu-să Navohodonosor s-au dus C // 2 *lipseşte* şi M // 3 ducîndu-le cu sine C / *lipseşte* cîte au găsit M / cu sine M // 4—5 stolnicul înpăratului, fiind şi el în biserica lui Dumnezeu, văzu cînd tăie C // 6 feciorii Sedechiei M / înaintea ochilor lui M // 8—9 *lipseşte* iar Sedechia . . . crăpîndu-i pîntecele C // 8 cu moartea rea M // 9 *lipseşte* A 4-a Împărăţie, cap 25 M // 12 ani 514 M / şi 4 zile C / *lipseşte* după cum zice Iosif istoricul M // 13—19 *lipseşte* Iar din Cartea Împărăţiilor . . . sînt ani 4613 C // 13—14 *lipseşte* Iar din Cartea . . . ani 500 M // 18 care coprinde M // 20 *lipseşte* videnie au văzut C / carele] ce C // 21—24 din cuptoriul cu foc, căci nu vrusése să să închine chipului. Cu a treia M / *lipseşte* care-i aruncase . . . celui de aur. Cu C // 24 *lipseşte* videnie C // 25 care] ce M / *lipseşte* fost M // 26 *lipseşte* cum M // 26—27 pentru mîndriia lui va să-l schimbe Dumnezeu din om în dobitoc M // 26 din om în dobitoc C // 28—11 A 4-lea, acele 4 vînturi şi 4 heară. A 5-lea berbecele ce l-au văzut cu un

din mare, adecă leu, ursu, rîs și altă hiară groaznică, care hiară însemna céle 4 împărăţii ce-au înflorit în urma lui Alexandru celui Mare.

A cincea videnie au văzut iară în vremea lui Valtasar, un berbéce a căruia coarnele nu-i erau potrivă, ce era unul mai mare decît altul, carele însemna împărăţiia Midiilor și a perșilor.

A șasia videnie au văzut iară în vrémea acestui Valtasar, pentru stricarea Vavilonului, cum că va fi prin Chir și prin Darie, tîlcuind scrisoarea céia ce s-au văzut, ospătîndu-să Valtasar, caré zicea: Mani, Thekel, Fares.

A șaptea videnie au văzut în vrémea lui Darie, pentru îngerul care l-au scos din groapa leilor, cînd l-au fost aruncat boiarii, fără voia împăratului, făcîndu-i judecată vicleană.

A opta videnie au văzut iară în vrémea acestui Darie, cînd i-au descoperit îngerul Gavriil pentru venirea lui Hristos, cum că va fi după șaptezeci de săptămîni de ani lunovnici.

A nooa videnie au văzut în vrémea lui Chir, pentru că, ajungînd lîngă rîul Tigris, au văzut un om încins cu încinsoare ofaz și trupul lui catharsis și faţa lui ca vedéria fulgerului și ochii lui străluciia ca para focului.

A zécia videnie au văzut pentru împărăţiia persilor, cum că va fi una după alta și pentru Alexandru și pentru cei patru împăraţi ce au fost după Alexandru și mai vîrtos pentru ceia ce au împărăţit în Eghipet și în Siriia și pentru răutatea lui Antioh Epifan. Daniil, în cartea lui.

Acest Evelmerodac, feciorul lui Navuhodonosor, precum spun unii din istorici, temîndu-să ca nu cumva să-l urască

---

corn mai mare decît altu. A 6-lea pentru stricarea Vavilonului, tîlcuind scrisoarea ce văzuse în părete la ospăţi, ce zicea Mani, Thakel, Fares C // 29—1 și 4 fieri ce au eșit din mare M // 1 *lipsește* adecă M // 2 fieri M / *lipsește* céle M // 4 *lipsește* iară M // 5 *lipsește* era M // 6 *lipsește* decît altul M // 8 șașea M / *lipsește* au văzut M / acestui] lui M // 9 *lipsește* cum M / ar fi prin M // 10 acéia ce au văzut-o M // 11 zicea] era M // 12—28 A 7 pentru îngerul ce l-au scos din groapa leilor. A 8-lea, cînd au descoperit arhanghelul Gavriil pentru venirea Domnului nostru Iisus Hristos, că va fi după 70 de săptămîni lunovice. A 9 lea în vremea lui Chir au văzut lîngă rîul Tigri un om încins cu încinsoare ofas și trupul lui catharsi și faţa lui ca fulgerul și ochi ca para focului. A 10 lea pentru înpărăţia perșilor, cum arată în cartea sa la *Biblie* C // 13 care] ce M // 14 făr' de voia M // 17 îngerul] arhanghelul M // 18 *lipsește* cum M // 23 *lipsește* străluciia M //24 zécea M // 27 cei ce M // 28 răotatea M / *lipsește* Daniil, în cartea lui M // 29—2 precum zic istorici, temîndu-să ca să nu dea tată-său înpărăţiea fratelui său celui mai mic C // 30 spun] zic M //

tată-său și să-l gonească, să dea împărățiia frățini-său celui mai mic, au tăiat trupul tătîne-său în trei sute de bucăți și l-au dat la trei sute de vulturi; însă cu sfatul lui Ioachim, tatăl lui Salathiil, împăratului Iudei, pre carele l-au fost scos el din temniță. Și într-acest chip au fost sfîrșitul lui Navuhodonosor. A 4-a Împărăție, cap 25.

Cade-să a ști cum că haldeii să numesc de multe ori și asiriiani, pentru 2 pricini: una, pentru că asiriianii din haldei au avut încéperea nașterii lor, pentru că Asur, feciorul lui Arfaxad, din Haldea au venit în pămîntul acela, întru carele, lăcuind, l-au numit cu numele lui Asiria și din Asur acesta au luat încépere împărații a să numi împărați asiriiani, au haldei; drept acéia să zic siriianii, haldei și haldeii, asiriiani. /

f. 16v Col. I După ce s-au robit Ierusalimul, s-au făcut purtători de grijă norodului preoții, pînă aproape de întruparea lui Hristos. Iară atunce iarăși au început a împărăți unii, a cărora fapte să vor însemna în urma preoților.

Ținut-au mutarea norodului la Vavilon ani 70, pînă în vrémea lui Darie, împăratul persilor, de carele s-au mîntuit din robie, norodul lui Israil. Esdra, întîi, cap 2, 3.

Pre acest Salathiil ni l-au născut Sedechia, ci Iehonie, după mutarea Vavilonului.

În vrémea acestui Valtasar, împăratul Vavilonului, s-au mîntuit Sosana, prin Daniil prorocul, de năpastea ce i-au făcut bătrînii precum scrie în Cartea Sosanii.

Pre acest Valtasar, omorîndu-l Darie, s-au mutat împărățiia Vavilonului la persi.

Acest Zorovavel iaste fecior lui Salathiil. Acesta au fost mai mare peste norod, după ce s-au întors în Ierusalim, de la mutarea Vavilonului, fiind atunce, de la zidirea lumii, ani 4778, care Zorovavel, după ce au răspuns împăratului pentru vin, pentru împărat și pentru adevărul, au luat

---

1 și să dea M / fratelui său M // 2 *lipsește* în M / *lipsește* trei sute de C // 3 însă cu] aceasta au făcut-o C // 4 Ioachim M / înpăratul Iudei M, *lipsește* C // 5 și într-acest chip] așa M // 5—6 *lipsește* Și într-acest chip . . . cap 25 C // 6 *lipsește* A 4-a Înpărăție, cap 25 M // 7—14 *lipsesc* C // 7—21 *lipsesc* M // 16 *lipsește* norodului C // 17 lui] domnului Iisus Hristos C / *lipsește* iară C // 18 urmări și fapte C / însemna] descrie C // 19 Ear mutarea norodului în Vavilon au ținut ani 70 C // 20 de care C // 21 *lipsește* din robie C // 25—26 năpastea ce-i făcuse M // 26 *lipsește* precum scrie la Cartea Sosanii M // 30 preste M // 31 de la] după C / atuncea M // 32 *lipsește* ani M // 32—33 *lipsesc* M // 33 pentru vin, înpărat, muere și adevăr C //

și alte daruri de la împăratul, împreună cu întoarcerea lor la Ierusalim, ca să zidească și besérica, precum, scrie Esdra, cap 3. /

Col. II A dooa pricină iaste căci împărățiia haldeilor au fost din împărățiia Asiriilor. Pentru că Navuhodonosor, împăratul Asiriilor era singur țiitoriu și avînd o căpetenie preste oștile lui, ales și iubit de dînsul, au cerșut, de la împăratul, Haldia, ca să împărățească el acolo. Și, făcîndu-i împăratul pe voe, i-au dat Haldia. Și împărățiia acela acolo. Iar după acéia, făcîndu-să Navuhodonosor mai mare și mai vestit decît acela, numele aceluia s-au stins. Și stăpînira feciorii lui Navuhodonosor și Haldiia; și drept acéia să numesc haldeii, asiriiani și asiriianii, haldei.

Darie, împăratul Midiilor, au stricat Vavilonul și au omorît și pre Valtasar, împăratul Vavilonului. După acéia, văzînd un vis pentru fie-sa Mandana și vrînd ca să o smerească, o au dat după un om prost, ca, făcînd ia fecior, să nu ajungă împărat, să-l scoață pre el. Și făcînd ia copil cu omul acela, numele lui a fost Chir.

Și, aflînd împăratul, l-au luat de l-au dat unui boiar de ai lui ca să-l omoare. Iar acela nu l-au omorît, ci l-au dat unui păstor, de-l creștea într-ascuns; și cătră împăratul au zis că l-au omorît. Și, crescînd Chir, cunoscu pre el împăratul, cum că-i iaste nepot, pentru răspunsurile lui céle înțelépte. Și, fugind Chir de frica moșu-său, Darie, s-au dus la Persia. După acéia au venit cu războiu asupra moșu-său, Darie și biruindu-l, i-au luat împărățiia.

---

2 *lipsește* și C // 1—14 *lipsesc* M // 4—14 *lipsesc* C // 15 Midiilor] persilor M, Dimiilor C / *lipsește* și C // 16 omorînd C / după acéia] apoi M // 18 *lipsește* ia M, C // 19 el] dînsu C / și] deci C // 20 numele lui îl puse Chir M, au pus numele lui Chir C // 21—28 Și aflînd împăratul au trimis de l-au luat și l-au dat pre seama unui boiar ca să-l piarză. Dar acela l-au dat unui păstor de l-au crescut și au zis cătră împăratul că l-au omorît. Și crescînd Chir și apropiindu-să de curtea împărătească s-au cunoscut de împăratul cum el va să fie nepotul său acela, din răspunsurile și vorbele lui céle iscusite; de care și el pricepînd, au fugit de frica moșu-său Darie și s-au dus la Persia. Și de acolo viind cu războiu au biruit pre moșu-său Darie și i-au luat împărățiia M / Pentru care auzind Darie, pă loc au trimis de l-au luat, dîndu-l unui păstor ca să-l crească prin taină. Apoi, crescînd Chir, după vremi s-au alăturat pă lîngă curte înpărătească a moșului său; și din vorbile lui cele iscusite s-au dovedit de înpăratul că acesta va să fie acel nepot al său. Așea simțind Chir s-au temut și au fugit la înpărățiea perșilor. Și după vremi viind cu războí asupra moșului său l-au bătut de e-au luat și împărățiea C //

Împărățind Chir în urma lui Darie, au omorît Daniil pre cei 70 de preoți ai lui Vil, carii mînca bucatele céle ce să aducea la Vil. Și au surpat și besérica lor. Și amestecînd zmoală și păr și cîlți, au făcut cocă și au aruncat în gura lui Vil, șarpelui, de l-au înecat și au murit. Drept acéia, viclenind boiarii pre împăratul, au aruncat pre Daniil în groapa leilor. Și luînd îngerul pre Avvacum, prorocul, de părul capului, din Iudea, au dus bucate lui Daniil. Și, după 3 zile, ducîndu-să împăratul la groapa leilor, ca să plîngă pre Daniil, îl găsi nevătămat. Și, scoțînd pre el, băgă pre céia ce au fost băgat pre Daniil, cu muerile lor și cu copiii. După acéia, îndemnă Dumnezeu duhul lui Chir de au dat voe jidovilor ca să se întoarcă în Ierusalim. Și să întoarseră la al doilea an al împărăției lui, 50 de mii de oameni. Întărind pre ei Aggheu și Zahariia și fiind preste ei preot Iisus, feciorul lui Iosedec și Zorovavel, feciorul lui Salathiil și după ce să duseră la Ierusalim, de abiia au înoit zidurile pînă în 3 ani; așijderea și zidul beséricii.

După acéia să birui Chir de împăratul masaghetilor și, tăindu-i capul, l-au băgat într-un borduf plin de sînge. Și, săltînd împrejurul lui, masaghetii zicea: „De țe-au fost séte de sînge, bea sînge". Leat 4778. /

f. 17 Col. I În vrémea acestuia au fost preot Iisus, feciorul lui Iosedec și au început a proroci Aggheu și Zaharia.

---

1 Deci înpărățind C / Darie, moșului său C // 2 preoți] popi M / Vil] Vaal M / *lipsește* céle M // 2—3 *lipsește* carii mînca bucatele céle ce să aducea la Vil C // 3—11 Surpă și biserica, omorînd și pre bălaurul lui Vil. De care zavistuindu-l boeri și pîrîndu-l înpăratului l-au aruncat în groapa leilor, unde îngerul au dus pre Avacum de părul capului cu bucate la Daniil. Și după 3 zile aducîndu-și aminte înpăratul de Daniil s-au dus la groapa leilor să plîngă pre Daniil. O, minune, că-l găsi șezînd între lei, nevătămat. Apoi scoțîndu-l pă loc băgă C // 5—7 șarpele, de l-au omorît. Pentru care ficlenind pre el boiarii la împăratul l-au aruncat în groapa cu leii M // 7 înger M // 8 capului său M / au adus M // 9 ducîndu-să] mergînd M // 10 *lipsește* ca M / nevătămat] sănătos M // 11—12 băgă pre cei ce-l băgase pre el, cu muerile și cu copiii lor M / băgă pre toți aceea care au fost pricina, înpreună cu muerile și cu copii lor C // 13 jidovilor din Vavilon C / ca să se întoarcă] de s-au întors M // 14 earăș în Ierusalim C / Și să întoarseră] Deci întorcîndu-să C, *lipsește* M // 15—16 pre care întărindu-i Agghe și Zahariea, pă cînd erea preot Iisus C // 16 *lipsește* preste ei M // 17—20 lui Salathiil. Și în 3 ani au înoit zidurile cetăți. Apoi să birui și Chir C // 17 *lipsește* și M // 18 zidul] zidurile M // 20 după acéia] apoi C // 22—23 masagheti împrejur zicea: de sînge țe-au fost séte, sînge bea. 4778 M / masagheti împrejurul burdufului zicea de țe-au fost séte de sînge, bea acum de te satură. Anul 4778 C // 24 *lipsește* Iisus C // 25 și tot p-atuncea C / și Zahariea proroci C //

Într-acest chip sînt porțile Ierusalimului, caré le-au zidit Noemiia, în urma mutării de la Vavilon: poarta împăraților, a preoților, a boiarilor celor de cinste, a norodului, a prorocilor și poarta pre caré scotea din cetate gunoaele, precum să véde într-acest rotocol. /

Col. II Acest Olofern au fost căpetenie oștii lui Camvis. Și, după ce au supus multe cetăți și ținuturi, supt stăpînirea împăratului lui, veni și la Iudea, asupra cetății Vethil. Și, jefuindu-o, fu omorît de Iuditha, tăindu-i capul cu sabiia lui. Și, luîndu-l, îl duse în cetate și-l înălță pre zidurile ei, batjocorindu-l, precum scrie în Cartea Iudithei.

Camvisis, cel ce să numéște și Navuhodonosor, în 7 ani întru carii au ținut singur răsăritul, trăind și tată-său și în 12 ani mai nainte nu lăsa să zidească besérica în Ierusalim. Deci, vrînd el să-l cinstească la Ierusalim, cum îl cinstiia și printr-alte părți, ca pre un Dumnezeu, cu tăiarea capului lui Olofern, boiarinul lui, să mîntui Israil de dînsul și cîntă cîntare.

În vrémea acestuia avea cinste Sofoclis și Evripidis, poeticii.

Acest Ermiadis n-au făcut nimic vrédnic de povestire cu Iudeii. Leat 4772.

Darie, feciorul lui Istaspu, la al doilea an a împărăției lui, dînd daruri lui Zorovavel, i-au dat voe să zidească și besérica Ierusalimului, pentru că Zorovavel au dezlegat înaintea lui Darie pilda pentru vin, pentru împărat și pentru adevărul. Esdra, cap 3. Și la al șaptelea an a împărăției

---

1—5 *lipsesc* M // 1—2 *lipsește* care le-au zidit Neemiia C // 3 a boerilor de cinste, a preoților C // 4 și poarta care scoate gunoaile din cetate C // 5 să véde] sînt însemnate C // 6 oștilor M / Camvisis M // 7 stăpînirea] oblastiia M // 8 lui] său M / apoi veni la Iudea, în cetatea Vethil M // 9 jăfuindu-o, acolo fu omorît M // 9—13 de Iudita, chear cu sabia lui. Și luîndu-i capul îl puse pre zidurile cetăți la înnălțime, ca să-l batjocorească. Acest Camvisis și Navohodonosor, în 7 ani care au ținut C // 9 tăindu-i ia capul M // 10 ei] cetății M // 11 *lipsește* precum scrie în Cartea Judithei M // 13 *lipsește* întru M / carii] ce M / și în] încă cu C // 15 deci vrînd] pentru că voea M // 15—16 și în Ierusalim ca și prin alte părți C / să-l cinstească ca pre un Dumnezeu la Ierusalim ca și-ntr-alte părți, cu tăiarea M // 16—19 iar cu tăierea capului voevodului său Olofern să mîntui izdrailteni de dînsu. În vremea C // 17 boierenul său M / dînsul] el M // 19 mare cinste C // 20 poeți C // 21 alt nimic C // 25 pentru că] că M, căci C // 25—27 dezlegase pilda înaintea împăratului Darie pentru vin, pentru împărat, pentru mueri și pentru adevăr M // 26 lui Darie] împăratului C / vin, împărat, mueri și adevăr C // 27 *lipsește* Esdra cap 3 M, C / șaselea M //

lui Darie, s-au isprăvit besérica și la 20 de zile ale lunii a zécea o au sfînțit. Leat 4795.

Într-acea vréme era Platon, filosoful.

Însă din vrémea cea dintîi, caré au dat Chir voe jidovilor să se întoarcă în Ierusalim și să zidească besérica, pînă la al șaptelea an a împărăției acestui Darie, cînd s-au sfîrșit besérica, au trecut ani 46. Și drept acéia zice și Ioann Evanghelistul: „În 46 de ani s-au zidit besérica aceasta și tu zici că în 3 zile o vei rădica“ i proci.

În vrémea lui Artaxerx celui cu mîna lungă, aflînd Esdra vistieriia de cărți și întorcîndu-să la Ierusalim cu 1500 de oameni, au luat voe a slobozi pe preoți de bir. Și au luat și putére, de la împăratul, să pue și să scoață căpetenii preste norodul lui Israil. Acest Esdra au despărțit neamurile céle streine de împreunarea jidovilor. Esdra, cap 9. Iară în vrémea acestui Artaxerx au luat Neemiia voe, de s-au întors la Ierusalim și de abiia au zidit în 7 ani cetatea Ierusalimului cu 6 porți, precum să véde în rotocol. /

f. 17v Trei besérici vedem în *Sfînta Scriptură* să se fie zidit.
Col. I Întîi, la Ierusalim, făcîndu-se de Solomon, a dooa în muntele Gazirim, făcîndu-se în vrémea lui Darie, de Manasi, fratele Iudei preotului celui ales, a treia în muntele Iliupoleos, făcîndu-să de Onia, tatăl lui Simon celui Drept, în vrémea lui Antioh celui Mare.

Și iară vedem în *Sfînta Scriptură* trei tîrnosiri bésericii lui Dumnezeu. Una, făcîndu-se de Solomon, toamna, în 10 zile ale lui septemvrie, a dooa făcîndu-se de Esdra,

1 *lipsește* Darie M, C / *lipsește* de zile M // 2 leat] în anul C // 3 într-acea] pre aceasta M // 3—4 Tot într-această vreme era și Platon filosoful. Însă într-acea vreme care au dat voe Chir C // 5 *lipsește* să se întoarcă în Ierusalim și M // 6 an al M / acestui] lui M // 7 ani 47 C / *lipsește* și M / drept] pentru M, C / zice și] scrie M // 8 că în 46 M / că în 47 de ani s-au făcut biserica C // 9 *lipsește* și tu zici că în 3 zile o vei rădica M / i proci] și celelalte C // 10 cel cu M / *lipsește* aflînd M // 10—11 Ezdra au luat vistieriia de cărți M // 12 și au luat] luînd și C // 13 *lipsește* de la împărat M // 14 preste tot norodul C / căpetenie întru Izrail M / Acest an au despărțit M // 15 de la împreunarea jidovilor M // 15—17 de împreunarea jidovilor. Și tot în vremea acestuea au luat Neemiea voe C // 16 *lipsește* Esdra, cap 9 M / *lipsește* Iară M // 17—19 voe, fără numai ce au zidit cetatea Ierusalimului în 7 ani cu 7 porți, precum să vede în rotocol C // 17—18 au zidit Neemiia în 7 ani cetatea M // 19 aici în rotocol M // 21 1iu s-au făcut de Solomon înpăratul C // 22 făcîndu-se] carea s-au făcut C, *lipsește* M // 23 lui Iuda preotul C // 24 *lipsește* făcîndu-să M / cel Drept M // 25 cel Mare M // 26—27 la besérica lui Dumnezeu M // 27—28 Întîi de Solomon la 10 ale lui septemvrie M / de Solomon, la 10 septemvrie, toamna C // 28 *lipsește* făcîndu-se M //

primăvara, în 23 de zile ale lui martie, în vrémea lui Darie, feciorul lui Istaspu. Esdra, cap 6.

Iară unii zic cum că această tîrnoseală nu s-au făcut de Esdra, ci de Iisus, feciorul lui Iosedec.

A treia tîrnoseală s-au făcut de Iuda Macaveul, iarna, în 25 de zile ale lui dechemvrie, în vrémea lui Antioh celui Lăudat. Întîia Carte a Macaveilor, cap 4.

Acest Manasi, fratele lui Iad arhiereul, luînd voe de la împăratul Darie ca să zidească casă lui Dumnezeu, au zidit în muntele Gazirim.

Acest Onia, tatăl lui Simon celui Drept, pentru răutatea lui Antioh celui Mare, fugind în Eghipet cătră Ptolemeu, împăratul Eghipetului, cel Lăudat, au zidit besérică lui Dumnezeu în muntele Iliupoleos.

Preoţind acest Onie, au trimis împăratul Selefc pre Iliodor la Ierusalim ca să ia din vistieriia beséricii toate odoarăle, să le ducă la dînsul. Deci mergînd Iliodor ca să plinească porunca împăratului, fu rănit de înger pînă lîngă moarte. /

Col. II Şi pre norod de bir l-au mîntuit. Şi Ezdra au cetit légia la înfigerea corturilor, ajungînd 24 de zile şi îndemna pre norod să se adune, ca să asculte céle ce zice légia, de patru ori zioa şi de patru ori noaptea, precum scrie în cartea Neemiei.

După cum zice Ieronim, tîlcuind pre Isaia, gonirea céia ce s-au făcut de Aman, în vrémea Esthirei, au fost în urma stricării Vavilonului cu 100 de ani.

După zisa lui Filon istoricul, gonirea ce au fost în vrémea Iudithei s-au făcut de Camvis, feciorul lui Chir, care Chir, au surpat şi Vavilonul. /

---

1 la 23 ale lui martie, M, la 24 martie C // 2 *lipseşte* feciorul lui Istaspu M / Istaspu] Ispas C / *lipseşte* Esdra, cap 6 M / *lipseşte* Esdra C / cap 7 C // 3 *lipseşte* cum C // 3—4 Care zic unii să să fi făcut de Iisus al lui Iosedec M // 5 *lipseşte* tîrnoseală s-au făcut M // 6 *lipseşte* de zile M, C // 6—7 *lipseşte* celui Lăudat. Întîia carte a Macaveilor, cap 4 M // 9—10 au şi zidit-o C // 11 răotatea M // 12 cătră] la M // 13 celui Lăudat C // 15 unde preoţind C // 17 şi să le ducă C / dînsul] el M // 17—18 *lipseşte* Deci mergînd Iliodor ca să plinească porunca împăratului M // 18 care fu rănit M / îngeru Domnului C / lîngă] la M // 20—24 *lipsesc* M // 20 *lipseşte* şi pre norod de bir l-au mîntuit C / *lipseşte* Şi C // 21 cortului C / îndemna norodul C // 26 ce s-au făcut în M // 29 s-au făcut] au fost M //

f. 18 Col. I Şi rugîndu-se lui Onie preotul, ca să se roage lui Dumnezeu pentru dînsul, să tămădui şi să întoarse la împăratul deşert. A 2-a Carte a Macaveilor, cap 2, 3, 4.

În vrémea acestui Simon au făcut Iisus, feciorul lui Sirah, Cartea Înţelepciunii, de care Simon pomenéşte Iisus la cartea lui, cap 50.

Acest Eleazar au trimis pre cei 70 de tîlcuitori la Eghipet, pre carii, după ce au tîlcuit, i-au dăruit Ptolemeu Filadelful, împăratul Eghipetului, cu daruri mari şi la Iudea cu cinste i-au trimis. Acéstia zice Filon istoricul.

Iason şi cu Menelau au cumpărat preoţiia întîi de la Antioh Epifan. A dooa Carte a Macaveilor, cap 4. Aceştea multe răutăţi au făcut jidovilor, măcar că şi ei erau jidovi.

Acest Alchim, făcîndu-să arhiereu de Dimitrie şi avînd vrajbă totdeauna cu Iuda, de vréme ce surpa zidurile beséricii şi lucrurile prorocilor, fu rănit şi muri. Întîia Carte a Macaveilor, cap 9.

Acest Ptolemeu, feciorul lui Lagos, fiind împărat Eghipetului şi cu vicleşug întrînd în Ierusalim, zicînd cum că va să jărtvuiască, pre mulţi din jidovi au robit şi i-au vîndut. Aşijderea au făcut şi la Gazirim. În vrémea acestuia s-au făcut Cartea Macaveilor. Leat 4930. /

Col. II Acest Mardoheu ş-au făcut fiică pre Esthir, nepoată-sa, fata frăţini-său. Şi, fiind cinstit de împăratul Artaxerx, au luat împăratul pre Esthir, nepoată-sa, a-i fi împărăteasă. Deci cu sfatul şi cu învăţătura acestuia s-au rugat Esthir, împărăteasa, împăratului de au mîntuit pre norodul lui Israil din moartea caré vrea să-i facă Amman, ispravnicul împăratului. Şi pre lemnul care să gătise

1 ca să se roage] de s-au rugat M // 2—3 pentru dînsul ca să-l erte şi tămăduindu-să să întoarse la împăratul său C // 2 s-au tămăduit M / s-au întors M // 3 în deşărt M / *lipseşte* A 2-a Carte a Macaveilor, cap 2, 3, 4 M / *lipsesc* cap 2, 3, 4 C // 5 de] pentru C // 6 *lipseşte* cap 50 M // 7 tîlcuitori] tălmăcitori M // 8 tîlcuit] săvîrşit M / împăratul Ptolomeu M // 10 *lipseşte* i-au trimis la Iudea M // 11 Ear Iason C / Menelau C // 12 *lipseşte* A dooa carte a Macaveilor, cap 4 M // 13 răotăţi M / erea tot jidovi C // 14 Alchim] Eliachim C // 15 de vréme ce] fiindcă C // 16 fu rănit şi] furînd C / *lipseşte* Întîia Carte a Macaveilor, cap 9 M // 18 Ptolomeu M / Agos C // 19 ficleşug M / *lipseşte* cum M, C// 20 i-au robit M// 21 s-au făcut şi C// 22 în anul 4901 C// 23 pre nepoată-sa Esthir C // 24 *lipseşte* frăţini-său C / fiind] pentru că era C // 25 *lipseşte* nepoată-sa C / înpărăteasă] soţie lui C // 26—28 Deci cu sfatul lui au mîntuit pre norod Esthira din moartea ce erea să-i facă C // 27 Esthir împărăteasa] ia M // 29—2 şi pre lemnul care gătise să spînzure pre Mardoheu au spînzurat pre Aman C //

de Amann, ca să spînzure pre Mardoheu, fu spînzurat Amman, cu porunca împăratului, precum scrie în Cartea Esthirei.

Artaxerx, care să numéște și Asuer, după ce au făcut ospățul, gonind pre Astina, pentru mîndriia și pentru neînțelégerea ei și luînd pre Esthir, jidovca, în locul Asthinei și cinstind pre Mardoheu și spînzurînd pre Amman, pentru moartea cea făr' de dreptate, ce vrea să dea lui Mardoheu și jidovilor, au dat voe evreilor cu cărți noao, ca să se întoarcă asupra vrăjmașilor lor, după ce s-au mîntuit ei prin sîrguiala Esthirei. Drept acéia sărbează jidovii la 10 zile a lunii a șaptea, pentru pomenirea mîntuirii aceiia din moarte, precum scrie în Cartea Esthirii. Leat 4832. În vrémea acestuia învăța Aristotel la Platon, filosoful.

Artaxerx Cothos, cu îndemnarea lui Vago, boiarinul lui, au adaos iarăși la ovréi birurile care lăsase Esdra, precum s-au zis mai sus. În vrémea acestuia erau dascali Dimosten și Aristotel. / Leat 4858.

f. 18v Col. I

Ptolemeu Filadelful, fiind iubitor de cărți, au trimis cu sfatul lui Dimitrie și al lui Aristeu, la besérica Ierusalimului, daruri, 120 de sicli ovreești de argint, ca să-i trimiță Eleazar la Alexandriia céle 5 cărți ale lui Moisi și să-i trimiță și tîlcuitori, ca să le tîlcuiască. Și așa au făcut Eleazar, după voia împăratului, trimițîndu-i și cărțile și pre cei 70 de tîlcuitori.

---

2 *lipsește* precum scrie în Cartea Esthirei M // 4 *lipsește* care să numéște și Asuer C // 5—6 *lipsește* și pentru neînțelégerea ei C // 6 Esthira jidoavca M / Astiniii M / *lipsește* în locul Asthinei C // 7 și cinstind] au cinstit M / spînzurînd] au spînzurat M // 8—9 pentru moartea ce vrusése el să facă lui Mardoheu M, *lipsește* C // 9 și au dat voe M // 9—10 au dat și jidovilor voe să să întoarcă și ei asupra vrăjmașilor C // 9 evreilor] jidovilor M // 10—11 *lipsește* după ce s-au mîntuit ei prin sîrguiala Esthirei C // 11 sîrguința Esthirii M / drept] pentru M, C / sărbează jidovii pînă în zioa de astăzi C // 12 *lipsește* zile M / a șaptea] lui septemvrie C // 12—14 *lipsește* mîntuirii aceiia din moarte, precum scrie în Cartea Esthirii. Leat 4832 C //13 *lipsește* aceiia M / *lipsește* precum scrie în Cartea Esthirii M // 14 într-această vréme învăța M / să învăța C // 16 *lipsește* Cothos C / boiarenul M / lui[2]] său C // 17 iar au adaos M / birul C //17—18 *lipsește* precum s-au zis mai sus M, C // 18 aceasta M// 19 la anul 4855 C // 22 sicle evreești M/ *lipsește* ca M // 23 *lipsește* Eleazar la Alexandriia M // 23—4 ale lui Moisi, care trimițîndu-i-le și 70 de tălmăcitori, după ce au săvîrșit i-au trimis înapoi cu mari daruri, ertînd și slujitorii biséricii în 7 ani de bir. 4951 M // 25 au și făcut Eliazar C // 26 cărțile înpreună și cu doi tîlcuitori C //

Şi primi pre ei împăratul Ptolemeu cu cinste mare şi după ce au tîlcuit cărţile, dăruindu-i cu daruri multe, i-au trimis înapoi şi au lăsat de bir pre slujitorii besêricii în 7 ani. În vrémea acestuia s-au arătat tîlcuitorii. Leat 4951.

Ptolemeu Everghetul n-au făcut nimic vrédnic de povestire spre jidovi.

În vrémea acestuia au făcut Iisus al lui Sirah Cartea Înţelepciunei.

Ptolemeu Filopator, luîndu-şi pre fiică-sa de la Alexandru căruia o au fost dat muiare, o au dat lui Dimitrie. În vrémea acestui Ptolemeu au stăpînit romanii pe Elada şi Schipion au biruit Africa.

În urma acestor împăraţi n-au mai fost alt împărat la Eghipet, fără numai Cleopatra, caré biruindu-să de Antonie, s-au mutat împărăţiia Eghipetului la Roma. Pre vrémea aceasta au fost împărat la Roma Iulie Chesar.

Matathia preotul au omorît pre solii lui Antioh Epifanes şi au mai omorît pre un jidov, carele jărtvuia după porunca lui Antioh, deasupra jărtăvnicului, în Modeim. După acéia, fugind cu cei 5 feciori ai lui şi cu alţi jidovi, ce să temea de Dumnezeu, s-au ascuns în munţi şi în peştere. Deci, dînd voe jidovilor să bată războiu sîmbăta, în vréme de nevoe şi învăţîndu-i să păzească legile céle părinteşti şi învăţîndu-şi şi feciorii pentru lége şi pentru războiu, muri şi să îngropă la Modeim. Întîia Carte a Macaveilor, cap 3. /

Col. II De la acest Darie au luat Manasi, fratele lui Iad, voe să zidească besêrică în muntele Gazirim. Şi, biruindu-să Darie acesta de împăratul Alexandru, s-au mutat Sarvil,

---

1 ei] dînşii C / cu mare cinste şi bucurie C // 2—4 după ce îi tîlcui acele cărţi să mulţămi foarte, dăruind şi tîlcuitorilor daruri scumpe, trimeţîndu-i earăş înnapoi şi le lăsă şi birul la slujitori beserici în 7 ani C // 5 *lipseşte* vrédnic C // 6 *lipseşte* spre jidovi M, C // 7—8 Iar în zilile lui au făcut Iisus Sirah cartea sa M // 11 acestuia M / *lipseşte* Ptolemeu M, C // 11—12 au stăpînit romanii Elada şi Sţipion Africa M // 14 făr'de Cleopatra M // 15 Eghiptului M // 15—16 pre vrémea aceasta au fost înpărat la Roma] unde era înpărat M // 16 au fost împărat] au înpărăţit C// 17 Mattathia Asmodeu C// 18 şi pre un M //18—19 carele din porunca lui Antioh jărtvuia M / *lipseşte* după pornnca lui Antioh C //19 după acéia] apoi M, şi C// 20 *lipseşte* cei M, C// 20—21 *lipseşte* şi cu alţi jidovi ce să temea de Dumnezeu C// 21 s-au ascuns în peşterile munţilor M, s-au ascuns într-o peştere C //22 *lipseşte* deci C//22—23 jidovilor ca în vréme de nevoe să dea războiu şi sîmbăta şi învăţîndu-i M//22 să să bată şi sîmbăta în războì C//23 *lipseşte* şi învăţîndu-i C/*lipseşte* céle M,C//24 pre feciori M / învăţînd şi pre feciorii săi muri C // 25 *lipseşte* şi să îngropă la Modeim. Întîia Carte a Macaveilor, cap 3 C // 26—27 au fost luat Ioad voe de au zidit C // 28 *lipseşte* acesta C /Alexandru înpărat C // 27—1 şi biruindu-să de Alexandru s-au mutat Servil boiarenul M //

boiarinul lui, la Alexandriia și s-au supus împărățiia persilor lui Alexandru.

Alexandru Machedon cel Mare, biruind pre Darie și mutînd împărățiia perșilor la Machedonia și supuind Tirul și Gaza supt biruința lui, au purces asupra Ierusalimului cu mînie mare, pentru că, fiind supuși lui jidovii, nu vrea să-i trimiță dejdea cea obicinuită. Și, apropiindu-să de Ierusalim cu oștile, să spăimîntară jidovii foarte și au eșit înaintea lui alți preoți cinstiți, de l-au primit cu cinste mare. Iar ceialalți preoți carii nu vrea să-i trimită dejdea, s-au ascuns.

Deci văzînd Alexandru înțelepciunea preoților și cucerniciia caré au arătat către el, să rușină de ei și-și conteni mîniia. Și, după ce au jărtvuit și au cetit înaintea lui prorociia lui Daniil, li-au ertat dăjdile de 7 ani; însă céle ce au făgăduit iudeilor către samarinéni au tăgăduit.

Deci, mărindu-i-se numele și lățindu-i-se împărățiia foarte zavistuindu-l unii din boiarii lui, l-au otrăvit, pentru că roada zavistiei moarte iaste. Iar în urma lui s-au împărțit împărățiia în patru împărății, precum să arată aicea, dintru carii, pentru cei doi grăiaște *Sfînta Scriptură* mai cu denadinsul, pentru răutățile care au făcut jidovilor. În vrémea acestuia era vestit Aristotel. Leat 4888.

Murind Alexandru s-au rădicat 4 împărați. Însă Eghipetul l-au stăpînit Ptolemeu al lui Lagos, către amiazăzi; Machedoniia o au stăpînit Filip, carele și Darie să numéște, fiind fratele lui Alexandru, către amiazănoapte, iar Siriia și Vavilona și toată împărățiia răsăritului o au stăpînit

---

1 boerul lui C / lui] la M, înpăratului C // 4 și mutînd] s-au mutat C / Machidonie M // 5 lui] sa M // 6 cu mare mînie C / fiind jidovii supuși lui M, C // 6—7 nu vruseseră să-i trimiță C // 7—8 Și să spăimîntară C // 8—9 și de frică au eșit C // 9 cu mare cinste M / *lipsește* preoți C // 10—11 Iar preoții cei ce fusése înproticnici s-au ascuns M // 10 carii] ce C / nu vrea] nu vruseseră C // 13 caré] lor ce M / să rușină] să stidi M / *lipsește* să rușină de ei și C / îș conteni C // 14 citit M // 15 le-au ertat M // 16 iudeilor] jidovilor C / de către M / s-au tăgăduit M // 17 deci] apoi C // 18 apoi foarte C // 18—19 l-au otrăvit (precum zice un proverb roman că roada zavistii este moartea) C //19 rodul M / iaste moarte M / iar în urma lui] și după aceea C // 20—22 *lipsește* precum să arată aicea. . . pentu răutățile care M // 20—21 precum să descrie la vale, dintru C // 22 care] ce C // 23 *lipsește* au făcut jidovilor M / În vrémea lui Alexandru era vestit M, în vremea lui Alexandru Machedon era vestit C// 24 la anul C// 25—2 *lipsesc* C // 25 *lipsește* murind Alexandru. . . însă M // 26 Ptolomeu M // 28 frate M //

Selevc Mihanor, iar în Asia, cătră apus, au împărățit Antioh. /

f. 19 Col. I După ce au stăpînit besérica și o au spurcat în trei ani, Apolonie și Siron și Timothei și Nicanor și Gorghie și Lisiia, să făcu preot Iuda Macaveul și în 25 de zile ale lui septemvrie tîrnosi besérica, prăznuind 8 zile. După acéia mîntui el și cu Ionathan frate-său, pe galaaditéni și frate-său Simon pre galilei.

Iară Iosif și Azaria, carii erau puși de Iuda păzitori beséricii și Ierusalimului, bătînd războiu cu cei streini de féliu, făr' de știrea Iudei, s-au biruit de vrăjmași, perind în războiu 1000 de voinici, pentru neascultarea lor. Iar după acéia s-au împăcat Iuda cu Efpator, împăratul Siriei. Deci pîrî pre Iuda, Alchim, cătră împăratul, pîră mincinoasă; și trimițînd împăratul pentru acea pîră pre Nicanor, voevodul cu oști, asupra Iudei, fu omorît Nicanor de Iuda. Iar mai pre urmă, făcînd Iuda pace cu romanii, să omorî în războiu, de Vachid. A 2-a <Carte a> Macaveilor, cap 14.

Acest Eleazar, fiind în războiu cu Iuda omoria pre vrăjmași și în dreapta și în stînga. Deci, vîrîndu-se supt elefantul pre care i să părea că va fi împăratul, omorî pre elefant și, căzînd elefantul mort preste dînsul, muri și el, acolo. Întîia Carte a Macaveilor, cap 6.

Acest Ioanathan, omorînd pre Navuthei, își izbîndi pentru moartea frățini-său, lui Ioann. Și, după biruința aceasta, făcu pace cu Vachid. Și, împăcîndu-să și cu Alexandru, i-au dat ajutor asupra lui Dimitrie, pentru că și Alexandru îi ajuta lui la preoție.

3—4 Apolonie în 3 ani C //4 *lipsește* și [2–4] C / Seron M // 5 s-au făcut M / ale luni lui C, *lipsește* M // 6—7 Apoi el și cu frate-său Ionathan mîntui pre galaditéni M // 7 frate-său Ionathan C // 11 fel M, C / să biruiră M / 12 în] într-acel C // 12—13 Iar apoi s-au împăcat M, și după aceea earăș s-au înpăcat C // 14 Deci să porni acum cătră înpăratul cu pîră C // 15 *lipsește* pentru acea pîră M] pă temeiul acei pîri C // 16 cu oști asupră-i, fu omorît M / asupra Iudii unde fu omorît C// 17 iar mai] și M, C// 18 să omorî C// 17—18 apoi mai la urmă să omorî și el C// 18—19 *lipsește* A 2-a Carte a Macaveilor, cap 14 M // 20 în războiu] învrăjbit C / omorîră M, omorî C // 21 și [1]] începînd C / deci] apoi C / elifandul M // 21—22 supt un elefant care i să părea că ar fi cu înpăratul C // 22 i să păruse a fi împăratul pe el, omorî elifandul M // 23 elifandul pre el muri și el acolo M / preste dînsul mort C / acolo] pe loc C // 24 *lipsește* Întîia Carte a Macaveilor, cap 6 M // 25 Ionathan M // 26 frăține-său M // 27 aceea C // 28 pentrn că] căci M //

După acéia au ajutat și lui Antioh Mirax; iar apoi, prinzîndu-l Trifon, îl omorî și pre el și pre amîndoi feciorii lui. Întîi<a> Carte a Macabeilor, cap, 9, 10.

Simon, fratele lui Ioanathan, au dat lui Trifon 100 de talanți de argint și pre amîndoi feciorii lui Ioanathan zălog, pentru ca să scoață pre Ioanathan de la el, pentru că așa să tocmise cu Trifon. Iar el, luînd argintul și pre feciorii lui Ioanathan, nu s-au ținut de cuvînt, ci i-au omorît. După acéia făcu Simon pace cu Dimitrie și rădică zidurile céle surpate ale cetății Sionului și izgoni pre cei ce păziia cetatea. /

Col. II Antioh Sotir ș-au luat muiare anume Verenica, fata lui Ptolemeu Filadelful, împăratul Eghipetului, Și, după acéia, s-au pornit tot războiul între împărații cei ce au rămas în urma lui Alexandru, precum în Cartea Macaveilor să véde.

Antioh cel Mare, supuind supt oblastiia lui Iudea, au pus la loc birurile slujitorilor beséricii, céle ce au fost ertat Ptolemeu Filadelful, în vrémea celor 70 de tîlcuitori. Și pentru cruzimea acestui Antioh au fugit Onia preotul, tatăl lui Simon, din Ierusalim în Eghipet, către Ptolemeu Epifanes și ș-au zidit besérică în ținutul Iliupoleos, plinind prorociia Isaiei, caréa grăiaște la cap 9. /

f. 19v Col. I Iară mai pre urmă fu omorît, în Ierihon, de împăratul Ptolemeu; și luo preoțiia, în urma lui, Ioann, care să numéște Ircanos. Întîi <a Carte a> Macaveilor, cap 16.

Ioann Ircanos, deșchizînd doao vistierii, din céle 8 ale lui David, au dat 400 de talanți lui Antioh, ca să se depărteze de a robi Ierusalimul. Iar din ceialalți bani, ce-au rămas, au făcut case de săraci și de streini.

---

1 apoi] mai la urmă C // 2 prinzîndu-l pre el C / *lipsește* și pre el C / feciorii lui] frații lui înpreună C // 3 *lipsește* Întîia Carte a Macabeilor, cap 9—10 M // 5 talanzi M // 6 *lipsește* pentru [1–2] M, C // 7 *lipsește* cu Trifon M // 7—8 și pre acei doi feciori nu s-au ținut C // 9 după acéia] apoi M / după aceea între Simon și Trifon fu pace și au rădicat C // 12 de muere C / anume] pre M, C // 13 Ptolomeu M / Eghiptului M / după acéia] apoi M, C // 14 războae C // 15 precum scrie la Macavei M, precum scrie la Cartea Macovei C // 17 supt oblăduirea lui C // 19 Ptolomeu M / *lipsește* în vrémea celor 70 de tîlcuitori C / tîlcuitori] tălmăcitori M// 21 cătră] la C / Ptolomeu M//22 și au zidit M/ zidit acolo C // 22—23 *lipsește* plinind prorocia Isaiei carea grăiaște la cap 9 M, C // 24—25 pre urmă fu și el omorît de Ierihon înpăratul Ptolomeu și în urma lui luă preoțiea Ioan C // 25 Ptolomeu M / carele M // 26 Ircanor C / *lipsește* Întîia Carte a M / cap 17 C // 27 acest Ioan C // 28 talanzi M / *lipsește* ca M // 29 a robi] arapi C // 30 mai rămas M //

Pre Ircanos, înşălîndu-l frate-său Aristovul, i-au luat împărăţiia. După acéia, fiind Ierusalimul supt stăpînirea romanilor, au pus Pombie pre Ircanos preot. Iar mai pre urmă l-au pus Iulie Chesar şi împărat Siriei. După acéia fu omorît de sabiia parthilor celor ce ajutau lui Andigon.

Împăratul Aristovul, închizînd în temniţă pre mumă-sa şi pre cei doi fraţi ai lui, să îmbrăcă cu diadimă împărătească. Şi, cu învăţătura muerii lui, omorî pre frate-său Andigon şi muri şi el, fiind atunce, cînd au murit el, ani 475 de la Sedechie, cînd s-au stricat împărăţiia jidovilor. /

Col. II Selefc, feciorul lui Antioh celui Mare, au trimis pre Iliodor la Ierusalim, ca să prade vistieriia besérícii, carele rănindu-se de doi îngeri, muri. Iară cu rugăciunea lui Onie preotul, feciorul lui Simon, să sculă iarăşi şi să întoarse la împăratul, deşert. A 2-a <Carte a> Macaveilor, cap 3.

Antioh Epifanes, trimiţîndu-să de tată-său la Roma, zălog de pace, fu prins în nişte cetăţi de ale Asiriei şi cu meşteşug scăpînd de acolo, să numi Epifanes.

Deci, fiind în Roma zălog, precum am zis şi auzind de moartea tătîne-său şi de răutăţile frăţini-său, fugi din Roma pre ascuns şi să puse împărat după moartea lui Selefc. După acéia au vîndut preoţiia Ierusalimului lui Iason şi lui Menelau. Deci, ei, puindu-să preoţi, s-au numit cu nume păgînesc şi au făcut neobrezuire în Ierusalim.

Şi au omorît Andronic pre Onia preotul, cu învăţătura lui Menelau, după porunca lui Antioh. Deci, biruind Antioh Eghipetul, cu hicleşug, au venit şi asupra Ierusalimului de l-au bătut. Şi, după acéia, fu gonit din Eghipet de solii carii venise de la Roma.

Şi puse Antioh idolul Diei Olimbiului, în besérica Ierusalimului şi siliia pre jidovi să facă obiciaiurile céle păgîneşti. Şi cu multe féliuri de cazne a omorît 7 fraţi Macavei îm-

---

2 stăpîniia M // 4 Chesariul M / după acéia] apoi M // 5 parthenilor C / Antigon M, Antieagos C // 9 Andigog C / şi[1]]apoi C // 10 ani de la Sofonie 476 C // 12 cel Mare M // 13 pre Iliodor] idoliilor C // 14 iară] şi M // 15 *lipseşte* feciorul lui Simon M, C // 16 în deşărt M, deşert şi ruşinat C / *lipseşte* A 2-a Carte a Macaveilor, cap 3 M // 17—18 zălog în Roma M // 21 răotăţile M // 22 şi să puse el înpărat C// 23 după acéia] apoi M// 24 Apoi puindu-să ei preoţi C// 25 neobrezuire] nelegiuire C // 27 şi după C / deci] apoi C // 28 hicleşug] meşteşug C // 29 de s-au bătut C / *lipseşte* şi C / după acéia] apoi M // 30 carii] ce C // 31 Deai Olimbului C, Diei Olimbului M // 32 obicéiurile M // 33 Macovei C //

preună cu Eleazar, căci nu vrea să mănînce carne de porc și să se închine idolilor, de pre cum le porunciia. Iar mai pre urmă, ducîndu-să iarăși asupra Ierusalimului, ca să-l strice de tot, l-au împins Eliamid din căruță și, căzînd jos, s-au zdrobit; și măcar că mai pre urmă s-au căit, iar încă-ș cu ticăloasă moarte s-au sfîrșit. Întîi <a Carte a> Macaveilor, cap 9.

Antioh Efpator, robind Vethsura și prădînd Ierusalimul, mai pre urmă au dat jidovilor voe să-și ție legile lor și au izgonit pre Filip din Antiohiia. După acéia îl legară ostașii lui și pre el și pre Lisiia și-i omorîră, cu învățătura lui Dimitrie Sotir, carele au împărățit în urma lui. A 2-a <Carte> a Macaveilor, cap 11. /

f. 20 Col. I Alexandru, omorînd pre jidovi, foarte îl urîse norodul și temîndu-să a lăsa împărățiia feciorilor lui, pentru ca să nu răsplătească lor céle ce au făcut el, au lăsat împărățiia, după moartea lui muerii lui, Alexandrei.

Iară după ce au murit Alexandru, această împărătească, Alexandra, care iaste însemnată mai jos, în céia față, făgăduind împărățiia lui Ircanos, fiiu-său, pre carele îl și iubiia, au închis în temniță pre celalalt fecior al ei, Aristovul, cu muiarea lui și cu copiii lui, ca nu cumva, rădicîndu-să, să ia împărățiia de la Ircanos.

Pre această Cleopatra o au biruit în Acon, Antonie, ce ce o îndrăgise. Și s-au mutat împărățiia Eghipetului în partea romanilor. Pre vrémea aceasta s-au supus Eghipetul romanilor. /

Col. II Dimitrie Sotir, feciorul lui Selefc, întorcîndu-se de la Roma, omorî pre Antioh și pre Lisiia și puse arhiereu pre

---

1Eleazar dascalul lor M// 2 de pre] după C/ idoilor precum porunciia M// 3 ducîndu-să iarăși] mergînd M // 4 *lipsește* ca C // 5 *lipsește* mai C // 6 încă tot cu moarte C/ *lipsește* Întîia Carte a Macaveilor, cap 9 M, C//8 predînd C// 9 am dat voe jidovilor M // 9—10 să-și ție legile lor, gonindu și pre Filip C // 10 după acéia] apoi M // 11 *lipsește* lui M // 10—11 după aceea legară pre el și pre ostași lui și îi omorîră C // 13 *lipsește* A 2-a Carte a Macaveilor, cap 11 M // 14 foarte urîse M // 15 *lipsește* pentru M // 15—16 pentru cele ce făcuse el C // 17 Alexandrii M // 18 Iară după moartea lui Alexandru C / Această împărătească] împărăteasa lui M // 19 care este desenată aci, în cealaltă față C, *lipsește* M // 20—23 Au făgăduit împărățiia fii-său lui Ircanos, pre carele-l și iubiia. Și au închis în temniță pre Aristovul, celalalt fecior al ei, cu muiarea lui și cu copiii, ca să nu să rădice cumva, să ia împărățiia de la Ircanos M // 20—22 fiului ei pre care îl iubea foarte, ear pre celălalt fecior al ei l-au închis în temniță Aristovul împreună cu muerea și cu copilași lui C // 25—26 în partea romanilor supusă M // 26—27 *lipsește* Pre vrémea aceasta s-au supus Eghipetul romanilor M // 28 fecior lui M //

Alchim, păgînul. Şi, împreună cu el, trimise în Ierusalim pre Vachid, carele au pierdut pre mulţi din jidovi. Şi au perit şi Nicanor, voevodul lui Dimitrie, omorîndu-se de Iuda. Şi după acéia, omorî pre Iuda Macaveul prin Vachid, pentru că nu i-au fost ajutat frate-său, Ioanathan, măcar că multe să făgăduise Dimitrie lui Ioanathan, ca să facă pace cu dînsul şi să-i ajute.

Deci, bătîndu-se Dimitrie cu Alexandru Epifanes, fu omorît de dînsul. Întîia Carte a Macaveilor, cap 8, 9, 10.

Alexandru Epifanes, feciorul lui Antioh Efpator, făcînd pace cu Ioanathan, feciorul lui Matathie, omorî pre Dimitrie, cu ajutoriul lui Ioanathan şi-şi izbîndi Alexandru, pentru moartea tătîne-său şi cinsti pre Ioanathan, căci i-au ajutat. După acéia, Ptolemeu Filopator, împăratul Eghipetului, socrul lui Alexandru, rădicînd oaste asupra lui Alexandru, îşi luo într-ajutor pe Dimitrie cel Mic. Şi, biruind pe Alexandru, i-au luat toate cetăţile şi ş-au luat şi fata de la el, de o au dat lui Dimitrie celui Mic. Iar Alexandru fugind la Araviia, i să tăe capul de Zadiil Arapul. Întîi <a Carte> a Macaveilor, cap 11.

Dimitrie cel Mic, luîndu-şi muiare pre fata lui Ptolemeu, caré era mai nainte muiare lui Alexandru, împărăţi în locul lui Alexandru. După acéia fu omorît de Antioh cel Mic, pre carele l-au fost adus Trifon din Araviia şi au împărăţit Antioh în locul lui. Întîia Carte a Macaveilor, cap 11 şi 12.

Pre Antioh Mirax, feciorul lui Alexandru, l-au adus Trifon de la Aravia, pentru că acolo îl creştea după moar-

---

1 păgînul] arhiereu C / Şi trimise cu el în Ierusalim M // 2 pierdut] omorît C / *lipseşte* din C // 3 omorîndu-să de Dimitrie sau de Iuda C // 4 Şi pre Iuda Macaveul C / şi după acéia] apoi M / *lipseşte* Macaveul M // 5 pentru că] căci M // 5—9 *lipseşte* pentru că nu i-au fost ajutat, cap ... 8, 9, 10 C // 6—7 *lipseşte* măcar că multe ... cu dînsul şi să-i ajute M // 8 deci] apoi M // 9 *lipseşte* Întîia Carte a Maccaveilor, cap 8, 9, 10 M // 10 *lipseşte* Efpator C / făcînd] după ce făcu C // 11 *lipseşte* feciorul lui Mattathie C // 12 *lipseşte* cu ajutoriul lui Ioanathan M, C / izbîndi] răzbună C / *lipseşte* Alexandru C // 13 *lipseşte* şi cinsti pre Ioanathan căci i-au ajutat C // 14 după acéia] apoi M // 14—18 Apoi socru-său Ptolemeu Filopator rădică oaste asupra lui şi biruindu-l îi luă toate cetăţile şi pre fie-sa de au dat-o după Dimitrie cel Mic C// 15—16 asupra ginere-său Alexandru, îş luo ajutor M // 17 *lipseşte* i-au luat toate cetăţile şi C / ş-au luat pre fie-sa de la el M // 18 cel Mic M // 19 i-au tăiat capul Zavdiil M / capul de un arap anume Zavdiil C//19—20 *lipseşte* Întîia Carte a Maccaveilor, cap 11 M// 21 luînd M / Ptolomeu M // 22 *lipseşte* carea era mai nainte muiare lui Alexandru M / şi înpărăţi C // 23—26 Apoi l-au omorît şi pre el Antioh, feciorul lui Alexandru M // 28 din Araviia M / *lipseşte* pentru M / acolo crescuse M //

tea tătîne-său. Acesta, omorînd pre Dimitrie, împărăţi în locul lui în Antiohia şi déde preoţiia lui Ioanathan, feciorul Matathiei şi cinsti pre el. Iar mai pre urmă fu omorît Antioh de Trifon.

Acest Trifon, spurcatul, au omorît pre stăpînu-său, Antioh Mirax şi pre Ioanathan şi pre amîndoi feciorii lui, carii erau zălog la el; şi s-au mutat împărăţiia Siriei la romani.

Antioh cel de pe urmă au fost împărat mai pre urmă decît toţi la Siriia. Şi să făcu Siriia supt bir romanilor.

Trimiţînd, drept acéia romanii pe Pombie asupra lui Tigraf, împăratului Armeniei, au făcut domn Siriei pe Scavron. Iar Aristovul şi Ircanos avea atunce între dînşii netocmire, pentru preoţiia Ierusalimului. Drept acéia, au pus Pombie pe Ircanos arhiereu în Ierusalim, prin ajutoriul arapilor, iar pe Aristovul şi pre feciorii lui i-au dus legaţ în Roma şi i-au dat în mînile romanilor. Şi după ce să puse Ircanos arhiereu, surpă besérica acéia întru caré l-au pus şi ş-au pus caii în fuişoarele beséricii; drept acéia, de atunce înainte n-au mai procopsit. /

f. 20v Col. I

Crasos, rădicînd oaste asupra parthilor, au cheltuit în războiu mai tot aurul care l-au fost luat Pombie de la sfînta besérică. Drept acéia, topind aur şi vărsînd în gura lui, muri. Şi zicea lui: „De aur ţe-au fost séte, bea aur". Acéstia zice Filon istoricul.

În vrémea lui Crasos s-au bătut Iulie cu Pombie şi, biruind Iiulie, au luat domniia şi o au ţinut singur, trei ani şi şapte luni. Iar mai naintea lui, să chivernisiia obştimea rîmului de boerime ani 464; pentru că de la Romil au împărăţit 7 împăraţi în 200 de ani.

1—2 Şi omorînd pre Dimitrie înpărăţi el în Antiohia M // 2 déde] după C // 3 feciorn lui Matthei C / *lipseşte* şi C // 5 *lipseşte* Acest M // 8 la Roma C // 9—10 Antioh au fost mai pre urmă decît toţi la Siria M // 10 *lipseşte* Siriia² C / bir] biruinţa M / romanilor] la romani C // 11 Şi trimiţînd romanii pre Pombie M, Drept aceea trimeţînd romani pre Pombie C // 12 Trigan C / înpărat C // 13 Scauros C // 13—14 avea vrajbă pentru M, avea între dînşii tocmire pe atunci pentru C // 14 drept] pentru M // 16 Aristovor C // 16—17 *lipseşte* şi pre feciorii lui i-au dus legaţi în Roma şi M // 17 *lipseşte* şi i-au dat în mînile romanilor C // 17—20 Şi surpă Ircanos besérica şi puse caii în foişoarăle beséricii, din care şi el n-au mai procopsit M // 20 *lipseşte* înainte C / pricopsit C // 22 războiu] oaste M / care] ce C // 23 drept] pentru M / aurul C / vărsînd] turnîndu-i M // 24 *lipseşte* lui M // 23—24 şi tornîndu-l în gură-i îi zicea: de aur ţe-au fost séte, bea acum de te satură C // 24 Dar îi zicea: ţe-au fost séte de aur, bea aur M // 25 *lipseşte* acéstia zice Filon istoricul C / istoric M // 26—3 *lipsesc* M // 27 biruind Iulie i-au luat stăpînirea C // 27—3 *lipseşte* şi o au ţinut singur. . . pînă în vrémea lui C //

Deci, petrecîndu-să acei împăraţi, s-au rădicat chivernisitori Rîmului ipaţ şi îndrepta norodul pînă în vrémea lui Iulie Chesar, carele au împărăţit întîi.

Acest Iulie Chesar, bătîndu-se cu Pombie, birui pre dînsul şi multe părţi ale lumii cu sabiia au supus supt biruinţa lui. Şi pentru vredinciia lui s-au pus împărat rîmlénilor, de boiarii Rîmului. Leat 5154.

Pentru 3 Irozi pomenéşte *Sfînta Scriptură*: pentru Irod Ascalonitul, întru a căruia vréme, la 30 de ani a împărăţiei lui, s-au născut Hristos şi s-au omorît coconii Vithleemului; al doilea, Irod Antipa, carele stăpînea a patra parte din Galilea, la carele au trimis Pilat pe Hristos; al treilea, Irod Agripa, feciorul lui Alexandru şi nepot lui Ascalonit, carele au omorît pre Iacov şi au închis în temniţă pre Petru, precum scrie la Faptele sfinţilor Apostoli. /

Col. II Cade-să a şti cum că Mathan şi Melhi să trag din David. Însă Mathan prin Solomon, iar Melhi prin Nathan, feciorul lui David. Mathan acesta şi Melhi au fost fraţi dintr-o mumă şi din doi taţi, precum Ieronim la Luca zice.

După ce au rămas Estha, muiarea lui Mathan, văduvă, o au luat Melhi, frate-său, muiare lui-ş, ca să rădice sămînţă fratelui său, celui mort. Şi făcu Melhi dintr-însa pre Ili. Iar Mathan au fost făcut şi el, dintr-însa fecior pe Iacov.

Drept acéia, Iacov şi Ili au fost fraţi dintr-o mumă şi din doi taţi. Şi, luîndu-şi Ili muiare, muri, nefăcînd cu ia feciori.

Drept acéia au luat Iacov, fratele lui Ili, pre cumnată-sa muiare şi au născut dintr-însa semenţie frăţini-său pre

---

4 Acest Iulie Chesar C / *lipseşte* carele C // 5 dînsul] el C // 4—7 Acest Iulie Chesar biruind pre Pombie şi multe părţi ale lumii, pentru vredniciia lui s-au ales de boiarii Rîmului a fi împărat rîmlénilor, leat 5154; că mai nainte să chivernisiia Rîmul de ipaţi M // 6 *lipseşte*[2] lui C // 7 *lipseşte* leat 5154 C // 8—15 *lipsesc* C // 8 Irodi M / *lipseşte* pentru[2] M // 10 şi acest Irod au omorît pruncii în Vithleem M // 11 carele] acesta M // 13 fecior M / nepot Ascalonitului M // 14 carele] acesta M // 15 şi pre Petru M / Faptele Apostolilor M // 17 iar] şi C / Nathan] Ghethram M / *lipseşte* feciorul lui David M // 19 precum zice Ieronim la Luca C, *lipseşte* M // 20—21 Estha muerea lui Matthan, după ce au rămas văduvă au luat de bărbat pre Melhi, fratele bărbatului ei Matthan, ca să rădice C // 21 *lipseşte* muiare luiş M // 22 frăţine-său M, C / *lipseşte* celui mort M, C / *lipseşte* Melhi C // 23 Mattahn încă M / *lipseşte* şi el M / şi el cu dînsa pre Iacov C// 24—25 fraţi din doi taţi şi dintr-o mumă M // 25—26 Şi după ce şe-au luat Ili muere, muri şi el nefăcînd copii C // 25 nefăcînd copii M // 27—28 Apoi o au luat frate-său Iacov şi născu M // 27 *lipseşte* fratele lui Ili C // 27—28 muere lui-ş pre cumnată-sa, muerea lui Ili şi au născut C //

Iosif, bărbatul Precinstii. Şi fu Iosif fecior firesc lui Iacov, iar lui Ili fecior după lége. Şi drept acéia zice Mathei evanghelistul pre Iosif a fi fecior lui Iacov, iar Luca numéşte pre el fecior lui Ili.

Fericita fecioara Maria era de 15 ani cînd au luat în pîntece de la Duhul Sfînt, prin bunăvestirea îngerului. Pentru că de 3 ani au fost cînd au intrat în Sfînta Sfintelor şi după 12 ani bine i să vesti. Şi au trăit, după înălţarea lui Hristos ani 24 şi fu înălţată la ceriuri la 72 de ani ai vieţii ei, ce au trăit pre pămînt. /

f. 21 Col. I Această Salomi au năpăstuit pre Mariamna, muiarea lui Irod că au preacurvit. Şi auzind Irod au omorît pre Mariamna. /

Col. II Acest Octavie Avgust Chesar au luat împărăţiia după Iulie, carele făcînd polaturi, adecă case împărăteşti, au întrebat pre Sevilla prorociţa cîţi ani vor sta palaturile acélia. Iar ia, prorocind, i-au răspuns cum că vor sta pînă în vrémea ce va naşte o fecioară curată fiiu. Iar el, auzind acéstia, i-au părut că nu să vor strica nici odinioară, pentru neîncredinţarea cuvîntului.

Deci la 42 de ani ai împărăţiei lui, născîndu-să Hristos din fecioara Maria, chiemă prorociţa Sevilla pre Octavie şi-i arătă lui, în soare, pre Fecioara, ţiind în braţele ei pre Hristos. Şi zise lui: „Aceasta iaste Fecioara acéia caré au născut pruncul". Şi îndată căzură casele.

Iar locul acela, întru care era casele, să numéşte: Locul Ceriului. Acéstea zic istoricii.

La 42 de ani ai împărăţiei lui Octavie Avgust s-au născut Iisus Hristos, în Vitleemul Iudeii, care iaste cetatea lui David, din fecioara Maria, în noaptea spre duminecă. Care mîntuitor al nostru Iisus Hristos, arhiereul cel ales, de 30 ani de era cînd s-au botezat de Ioann prorocul în

---

1 bărbatul] logodnicul C // 2 *lipseşte* şi C / drept] pentru M // 3 pre] pentru C // 6 de la] din M, C / prin bunavestire a îngerului C // 8 şi tocmai după C // 8—9 Şi după înălţarea domnului nostru Iisus Hristos au mai trăit Maica Preacurata încă 24 de ani C // 9 cer C // 10 ei] sale M // 12 că ar fi preacurvit M, cum că ar fi preacurvit C // 14—27 *lipsesc* C // 15 palaturi M // 17 i-au răspuns] au zis M / *lipseşte* cum M // 19 *lipseşte* acéstia M // 22 Sivila prorociţa M // 23 *lipseşte* lui M // 24 caré] ce M // 26 carele M // 27 acéstea] precum M// 28 Avgust Chesar M, C// 28—29 s-au născut Hristos în Vithleemul Iudei, cetatea lui M, s-au născut Hristos în Vithleem cetatea lui C// 30 spre] despre C // 31 Iar mîntuitorul nostru C // 32 era de 30 de ani cînd C / prorocul] Predeteciu M //

Iordan, învățînd în urma botezului 3 ani și 3 luni și după acéia răstignîndu-să, murind și îngropîndu-se, a treia zi s-au sculat din morți și s-au arătat ucenicilor lui de 12 ori în cele 40 de zile ce au petrecut pre pămînt, după înviare.

Iar la 40 de zile s-au înălțat la ceriuri și au șăzut de-a dreapta Tatălui. Iar la 50 de zile după înviare au trimis ucenicilor lui Duhul Sfînt, întărind pre ei, cărora le-au dat putére a face minuni și a dezlega păcatele.

În urma lui Octavie Avgust au luat împărățiia Tiverie, carele au trimăs domn jidovilor pre Valia. Acesta de față vindea preoțiia. Și întîi au izgonit pre Anna, puind în locul lui pre Ismail și mai pre urmă au pus pre Eleazar, feciorul Annei. Și după acéia pre Simon și mai pre urmă pre Iosif, carele să numiia și Caiafa, într-a căruia vréme au pătimit și domnul nostru Iisus Hristos. /

f. 21v Col. I

Acest Antipatru era din limbi de neam idumeu. Acesta au avut 4 feciori, dintru carii iaste unul și Irod Ascalonitul. Pre acest Antipatru, pîrîndu-l oarecine cătră împăratul Avgust, cum că-i iaste vrăjmaș și vînzător, vrea să-l piarză.

Deci, arătîndu-și Antipatru ranele care au fost pătimit pentru dînsul, să curăți de vină. Drept acéia, făcînd pace împăratul cu dînsul, au pus pre fiiu-său, Irod, împărat Iudeii, carele au fost avînd muiare pre Mariamna, fata lui Ircanos, prin caré au luat și împărățiia. Acest Irod s-au și obrezuit.

Irod Ascalonitul, puindu-să împărat Iudeii de Antonie și de Avgust, la al patrulea an a împărăției lui ș-au cîștigat, din 4 mueri ce au avut, 6 feciori, carii sînt însemnați mai sus, în céia față. Acesta, pentru năpăstuirea cea mincinoasă a Salomi, ș-au omorît pre Mariamn, muiarea lui.

---

1 și în urma botezului învățînd C / și după acéia] apoi M, C // 2—3 murind și înviind din morți, a treia zi, s-au arătat C // 3 lui] săi M, C // 4 întru acele 40 de zile, M, într-acele 40 de zile C // 6 cer C // 8 lui] săi M, C / pre Duhul Sfînt M, C / întărindu-i M // 8—9 întărindu-i pre ei, dîndu-le putere a face minuni și a erta păcatele lumii C // 9 și putére M / dezlega] erta M // 10—27 *lipsesc* C // 10—16 *lipsesc* M // 19 cătră] la M // 22 Dar arătînd M // *Textul rîndurilor* 24—27 *este rupt în ms.* M // 22—27 Antipatru. ... <rupt> împăratul să mîntui de vinovăție și împăcîndu-să cu împăratul au făcut pre fii-său Irod împărat Iudeii... <rupt> Mariamna, fata lui Ircanos, prin carele au și luat împărăția. Acest Irod s-au și obrezuit M // 29—30 *rupt*: ș-au cîștigat din 4 mueri ce au avut M // 30 ce avea 7 feciori C // 30—31 *lipsește* carii sînt însemnați mai sus, în céia față M, C // 31 pentru] după C / *lipsește* cea mincinoasă C // 32 Salomiii M //

În vrémea acestuiia s-au născut domnul nostru Iisus Hristos. Acesta au omorît și coconii din Vithleem și încă și ai lui, pre Aristovul, și pre Alexandru și pre Antipatru. Și au trăit, în urma uciderii coconilor ani 7, întru carii ani domnul nostru Iisus Hristos au fost fugit la Eghipet, cu maică-sa și cu Iosif. Iar după moartea lui Irod s-au întors Iosif, împreună cu coconul și cu maică-sa la Iudea, după porunca îngerului și lăcuiră în Nazaretul Galileii. Iară Irod au murit cu moarte ticăloasă, puind în locul lui pre Arhelau. Aceasta iaste istorie besericească.

Murind Irod Ascalonitul, s-au împărțit împărățiia și s-au dat-o jumătate de parte lui Arhelau, carele măcar că să numiia stăpînitor la a 4-a parte, iar el stăpîniia doao părți, pentru că ținea Iudea și Idumea. Așijderea s-au împărțit și céialaltă jumătate și s-au dat o parte lui Irod Tetrarhul, adecă Galilea, iar céialaltă parte s-au dat frățini-său, lui Filip, adecă Ituriia și Trahoniia. Iar singur stăpînitor niciodată n-au stătut Arhelau, ci numai din părérea norodului să numiia singur stăpînitor. /

Col. II Acest Tiverie au împărățit înaintea pătimirii Domnului ani 18 și după pătimire ani 5.

Aicea la nașterea lui Hristos s-au plinit veacul al cincilea și s-au început al șaselea, care va ținea pînă la sfîrșitul lumii. Însă împreunîndu-se toți anii, de la Adam pînă la Hristos sînt ani 5199.

Trecut-au, precum scrie Roxie cătră fericitul Avgustin, de la zidirea lumii pînă la zidirea Rîmului ani 4474 și de la zidirea Rîmului pînă la nașterea lui Hristos ani 715,

---

1 *rupt*: În vrémea acestuia s-au născut M // 2 Și tot acesta au omorît coconii C / *lipsește* și M / din] în M // 2—3 și încă și pre ai lui M, și încă și pre ai săi, adică pre C // 3 *rupt* și pre Alexandru și pre Antipatru M // 4 Și au mai trăit C / coconilor] pruncilor M, C / 7 ani M / întru] în M // 4—7 încă 7 ani, în care ani au fost fugit la Eghipet Iosif cu domnul Iisus Hristos și cu fecioara Mariea. Iar după ce au murit Irod s-au întors iarăș Iosif cu pruncul și cu maică-sa în Iudea C // 6 *rupt*: maică-sa și cu Iosif. Iar M // 7 Iosif cu Iisus pruncul M / la] în M // 8 după] prin M / *rupt*: lăcuiră în Nazaretul Galileii M // 9—10 Iar Irod după ce au murit cu moarte ticăloasă, au rămas în locu lui Arheleu C // 9 puindu-să M // 10 lui] său M / *lipsește* pre M // 11—21 *lipsesc* C // 13 *rupt*: să numiia stăpînitor la a 4-a M // 14 *lipsește* pentru M // 15 *rupt*: jumătate și s-au dat o parte M // 17 frăține-său M / *lipsește* adecă M / *rupt* Iar singur stăpînitor M // 18 din] după M // 19 el singur M // 20—25 *lipsesc* M // 22 lui] mîntuitorului nostru Iisus // 26 *lipsește* Trecut-au precum M // 27 că de la[1] M // 26—27 către fericitul Avgustin de la zidirea Rîmului ani 4474 C //

carii fac de toţi, de la facerea lumii pînă la Hristos, ani 5199 <sic>.

După 13 ani a naşterii lui Hristos s-au numărat norodul cetăţénilor Rîmului şi, în vrémea lui Octavie, s-au aflat de 90 de ori cîte 380 de mii. Aşa zice Roxie.

Veacul cel dintîi s-au început de la Adam şi au ţinut pînă la Noe, ani 1642. Şi de la naşterea lui Noe pînă la Potop au trecut ani 600, carii fac de toţi, de la Adam pînă la Potop, ani 2242.

Veacul al doilea s-au început de la Potop şi au ţinut pînă la naşterea lui Avraam, cuprinzînd ani 942, carii fac de toţi, de la Adam pînă la Avraam, ani 3184.

Veacul al treilea s-au început de la naşterea lui Avraam pînă la David, cuprinzînd ani 1020. Deci de la Adam pînă la David fac de toţi ani 4204. Între veacul acesta, adecă după 3184 de ani de la Adam fu eşirea feciorilor lui Israil din Eghipet.

Veacul al patrulea iaste de la David pînă la mutarea Vavilonului, cuprinzînd ani 409, carii fac de toţi, de la Adam pînă la mutarea Vavilonului, ani 4613.

Veacul al cincilea iaste de la mutarea Vavilonului pînă la naşterea lui Hristos, cuprinzînd ani 586, carii fac de toţi, de la Adam pînă la Hristos, ani 5199.

Veacul al şaselea iaste de la Hristos pînă la zioa judecăţii.

Veacul al şaptelea să încépe de la zioa judecăţii şi nu să sfîrşaşte în véci. /

f. 22 Col. I Arhelau, după vrăjbile céle îndelungate ce au avut cu fraţii lui, puindu-să stăpînitor preste doao părţi, adecă pre Iudea şi pre Idumea şi înălţîndu-se cu gînd a să numi împărat, fu pîrît cătră Chesar, cum că va să împărătească. Şi, mîniindu-să Chesar, l-au izgonit la Viena şi au împărţit domniia lui la ţinuturi mai mici. Şi trimise Chesar la Iudea eparh pe Componie.

28—1 *rupt :* 715, carii fac de toţi de la M / facerea] zidirea M / *lipseşte* de la facerea lumii pînă la Hristos C // 2 ani 5199, precum să vede mai sus C // 3—4 s-au fost numărat norodul Rîmului şi s-au aflat C // 4 cetăţii M / *rupt :* Rîmului şi în vremea lui Octavie s-au aflat de M // 5 90] noaozeci M / de mii de oameni C / *lipseşte* aşa M // 6 Pentru anii veacurilor, după cum zice Evsenie, Sofronie, Avgustin şi Ieronim. Veacul dintîi M // 8 *lipseşte* au trecut C / *lipseşte* de toţi C // 12 *lipseşte* de toţi C // 15 fac de toţi] cuprind C // 16 *lipseşte* după C / feciorilor] fiilor C // 18 iaste] s-au început M // 19 *lipseşte* de toţi C // 21 cincelea M / *rupt :* Vavilonului M // 22 naşterea domnului nostru Iisus Hristos C / 587 C // 23 *lipseşte* de toţi C]// 28—34 *lipsesc* M, C //

Irod Agripa, fiind isteț la minte de întîmplările vremilor, dîndu-i-se stăpînirile de a patra parte a lui Filip și a lui Lisanie și în Iudea fiind împărățiia lui, omorî pre Iacov, cu voia jidovilor și închise în temniță și pe Petru. Iar mai pre urmă, cinstindu-să ca un Dumnezeu, auzi vestitor rău grăind de sfîrșitul lui.

În vrémea lui Amon Ruful au murit Avgust Chesar, înpărățind ani 55, dintre carii ani au împărățit, împreună cu dînsul, Antonie, 13 ani.

Irod Antipa, ducîndu-să la Roma, s-au făgăduit Irodiadii, muerii frățini-său lui Filip ca, de să va întoarce de la Roma cu bine, să o ia muiare. Deci, întorcîndu-să împărat al Iudeii, o au luat. În vrémea acestuia au pătimit domnul nostru Iisus Hristos și s-au tăiat și capul lui Ioann Botezătoriul.

Acest Irod, după ce s-au învrăjbit cu frate-său Arhelau, zavistuindu-l pre el, au fugit la Roma, cătră Irod Agripa, cu învățătura muerii lui și năpăstuind pre el Irod Agripa cătră împăratul, fu izgonit la Lugdon.

Aicea scriem asemînarea ce au apostolii și prorocii spre simvolul (adecă mărturisirea) credinții. /

Col. II

Ieremia	Tată au numit pre Cela ce au făcut ceriul și pămîntul.
Petru	Crez în Dumnezeu Tatăl, atotțiitoriul.
Daniil	Văz 4 bărbați în mijlocul focului și chipul a cîte 4 iaste asémenea cu Fiiul lui Dumnezeu.
Andrei	Și în Iisus Hristos, Fiiul lui, cel unul născut.
Isaia	Iată, Fecioara în pîntece va lua și va naște Fiiu.
Iacov cel Mare	Carele s-au zemislit din Duhul Sfînt, adecă s-au născut din fecioara Maria.
Isaia	Ca o oae spre junghiiare fu dus.
Ioann	Pătimind în vrémea lui Pilat din Pont și murind și îngropîndu-se.

1 din întîmplarea C//1—36 *lipsesc* M // 2 ducîndu-să în stăpînirile părții lui Filip C//4 și închise și pre Petre în temniță C// 5 Dumnezeu]zeu C // 5—6 auzi un vestitor rău vestind pentru sfîrșitul lui C// 7—9 *lipsesc* C//13 și în vremea aceea C//17 *lipsește* pre el C / *lipsește* Irod C // 19 către C / izgonit] surghiunit C / Logdon C // 22 au numit Tată C // 26 al cîteș 4 C // 34 și ca o oaie va fi dus spre junghiere C //

Osie	Fi-voiu ție moarte, o moarte! Mușcare voiu fi ție, o, iadule.
Iară acesta	Cerceta-va pre noi, după doao zile și a treia zi rădica-va pre noi.
Thoma	Pogorîtu-s-au în iad și a treia zi s-au sculat.
David	Suitu-s-au Dumnezeu întru clicuri.
Iară acesta.	Zis-au Domnul, domnului mieu: „Șăzi de-a dreapta mea".
Iacov cel Mic	S-au suit în ceriuri, au șezut de-a dreapta Tatălui.
Ioil	Rădica-va limbi în izvorul lui Iosafat și acolo voiu judeca pre dînșii.
Filip	Iară venind a judeca vii și morți.
Zaharia	Șapte ochi au făcut ca să se odihnească duhul mieu, în pămîntul miiazeinoapte.
Ioil	Voiu vărsa din duhul mieu peste tot trupul.
Solomon	Una iaste porumbița mea, una iaste maica ei, adecă din nașterea ei.
Mathei	Sfîntă catholicească besérică.
Mihea	Oasele fraților noștri să se întoarcă cătră Israil.
Simon	Împărtășirea cu sfinții și lăsarea păcatelor.
Iezechiil	Iată, eu voiu scoate pre voi din gropile voastre, norodul mieu.
Thadeu	Înviiare trupului.
Daniil	În zioa acéia să va mîntui tot norodul mieu, care să va afla scris în cartea vieții.
Mathia	Viață vécinică. Amin.

1—2 *lipsesc* C // 1—31 *lipsesc* M// 4 va rădica pre noi C // 10 și au șezut C // 13 dînșii] ei C // 14 iar viind va judeca C // 15—16 duhul meu ca să odihnească în pămîntul mieziinoapte. // 20 din] de la C // 24 Simeon C / lăsarea] ertarea C //

AȘEZĂMÎNTUL MĂNĂSTIRII ANTIM

f. 4 Învăţături pentru aşăzămîntul cinstitei mănăstiri a Tuturor Sfinţilor, adecă Capete 32 întru carele să coprind toată chiverniseala mănăstirii şi rînduiala milelor ce s-au hotărît să se facă pre an la săraci şi la lipsiţi, din venitul casei. Acum într-acestaş chip aşăzat în zilele prealuminatului şi înălţatului domn Io Constandin B<rîncoveanu> Basarab Voevod, de noi smeritul mitropolit al Ungrovlahiei Anthim Ivireanul ctitorul.

La leat 7221, aprilie 24, în care an s-au început zidirea beséricii./

f. 4v Toată suflarea, zice prorocul,
Cînte pre Domnul peste tot locul.
Şi melciul încă, coarne înalţă,
Ca să-l lăudăm, pre toţi ne-nvaţă. //

f. 5 PINAX ALE CAPETELOR CE SĂ AFLĂ ÎNTR-ACEASTĂ CĂRŢULUE

f. 7

Predoslovie

Nici un lucru nu iaste atîta de priimit înaintea lui Dumnezeu ca facerile de bine ce să fac la săraci și la sfintele besérici. Și pentru aceasta vedem în sfînta *Evanghelie*, cum că domnul nostru Iisus Hristos pre alții nu face moș-

téni cereștii sale împărăţii, fără numai pre aceia ce au făcut faceri de bine întru această lume, adecă pre cei ce au miluit pre cei săraci, au săturat pre cei flămînzi, au adăpat pre cei setoș, au îmbrăcat pre cei goli, au mîngîiat
f. 7v pre / cei streini și au căutat pre cei bolnavi și închiș. Drept acéia și fericitul Pavel fiind de Dumnezeu învăţat, știind cum că acéste bunătăţ mijlocesc creștinilor mîntuire sufletească, ne învaţă la 13 capete către evrei, acéstea să avem pururea întru pomenire și să le facem cu osîrdie, (zicînd) „Și facerile de bine și împărtășirea să nu uitaţi, că cu jărtve ca acéstea să îmblînzéște Dumnezeu".

Deci, cu această socoteală și eu smeritul mitropolit al Ungrovlahiei Anthim Ivireanul, pentru ca să fac puţin folos sufletului mieu și să aib pomenirea mea cea de toate zilele și în viaţă și după moarte, m-am apucat de am înălţat din temelie acest sfînt lăcaș în slava lui Dumnezeu și întru cinstea Tuturor Sfinţilor și cu acea puţină agonisită /
f. 8 ce mi-au dăruit mila lui Dumnezeu și am cîștigat și eu cu multele osteneli și cu sudoarea féţei méle am săvîrșit-o și am înfrumoseţat-o precum să véde. Și i-am hotărît și puţin venit după putinţa mea; întîi, pentru ca să aibă casa lui Dumnezeu cuviincioasa ei podoabă și chiverniseală. A dooa, pentru ca să aibă și săracii oarecare ajutoriu și mîngîiare. Și a treia, pentru ca să aibă împreună cu mine de-a pururea, pomenire cîţi vor milui casa aceasta.

Dară de vréme ce binele nu iaste bine, deaca nu să face bine, pentru aceasta am hotărît acéste capete ce scriem în jos să stea nestrămutate, pentru ca să se facă pururea chi-
f. 8v vernisela cu frica lui Dumnezeu, cu înţelepciune, / cu socoteală și cu bună rînduială, după dreapta noastră socoteală ce am avut dintru început și după cum o pohtéște și légea bunei chiverniseli. /
f. 9 *Așăzămîntul tuturor lucrurilor și a rînduialelor ce va smereniia noastră să se facă necontenit și neschimbat în toţi anii la besérica noastră din București ce am zidit în slava lui Dumnezeu și întru cinstea tuturor sfinţilor.*

Cap 1. Pentru să nu fie mănăstirea supusă

Această sfîntă besérică ce am zidit în slava lui Dumnezeu și întru cinstea și pomenirea tuturor sfinţilor, fiind roada
9v ostenélelor méle celor multe, o am dat / și o am închinat

cu multă plecăciune şi cucerie marelui Dumnezeu şi mîntuitoriului nostru Iisus Hristos şi o am supus ca o începătură sfîntă supt acoperămîntul şi stăpînirea lui, ca celuia ce iaste stăpîn a toate.

Drept acéia, cu hotărîre, desăvîrşit vom să fie slobodă, nesupusă şi nestăpînită de nici un fél de obraz, nici de domnul ţării nici de arhiereul carele va fi după vremi, nici de vreunul din boiari. Iară de va îndrăzni cineva (veri cu ce mijloc pentru vreo pricină ce o va naşte mintea lui), au din ceata bisericească, au din ceata mirenească să o supue pre dînsa şi să o închine undeva, au de-ale ei ceva, unul ca acela să fie afurisit şi neertat şi în cest veac şi în cel viitor de domnul Dumnezeu atotţiitoriul şi supus vécinicei anathemi şi la înfricoşata zi a judecăţii să aibă pîrîş pre toţi sfinţii. /

f. 10 Cap 2. Pentru egumeni

Să se chivernisească mănăstirea şi pe dinlăuntru şi pe dinafară la toate trebile ei de singur egumenul carele va fi după vremi, cu întreagă socoteală, cu bune cumpătări şi cu frica lui Dumnezeu avînd grije pururea să se uite cu ochi deşteptaţi la folosul şi sporul ei, la care trebi fără de préget şi fără de lenevire, să aibă a să împreuna adésia şi a lua sfatul şi învăţătura a celor 5 epitropi ce am rînduit mai jos, pentru mai multa adeverinţă şi întemeiare; „că sînt mai buni doi decît unul“, zice Hristos. /

f. 10v Cap 3. Pentru epitropi

Ajutoriu egumenului pentru bună chiverniseala mănăstirei şi a tuturor veniturilor ei, hotărîm să fie 5 epitropi din ceata neguţătorească, pre carii i-am ales noi înşine de bunăvoia noastră şi i-am aşăzat. Şi sînt aceştea: jupan Neacşul biv staroste, jupan Nica zaraful, jupan Manul al lui Apostoli, jupan Gheorghe abagiul sîn Vasilie şi jupan Şerban sîn Grozii, carii să aibă datorie de doao ori într-un an, la S-ti Gheorghe şi la S-ti Dimitrie, să fie ostenitori pentru dragostea lui Dumnezeu şi a beséricii, să meargă să cercetéze pe egumenul şi să-i ia seama pentru
f. 11 tot venitul şi cheltuiala casei / şi să însemnéze într-un

catastih stătător, venitul şi toată cheltuiala pe scurt şi cu înţelégere, pentru ca să se afle însemnarea aceasta în fieştecare an: dintru care să va putea înţelége sporul şi paguba. Şi de vor cunoaşte epitropii că din nechiverniseala egumenului să face vreo pagubă casei, îi pohtim în Domnul cu dragoste frăţească să mijlocească în tot chipul să îndreptéze lucrul acela, ca să nu să facă pagubă şi să învéţe pe egumenul pentru sporul casei.

Iară de vor vedea care cumva epitropii că egumenul acela nu s-au supus dreptăţii, nici acelor învăţături, ci iarăş, prin nechiversinirea lui, s-au mijlocit casei şi al doilea an pagubă, atunce să aibă epitropii voe, cu ştirea domnului şi a mitropolitului ţării, să-l scoaţă de acolea /
f. 11v şi să pue pe altul carele să va supune dreptăţii şi lui să i să ia seama pînă într-un cap de aţă; şi ce pagubă să va cunoaşte că va fi făcut, să-l facă şi fără voia lui, cu ştirea domnului şi a arhiereului, să pue la loc. Şi încăş să se pedepsească ca o slugă léneşă şi vicleană, care au îngropat talantul domnului său şi ca un fur de sfinte şi răpitor şi năpăstuitor al săracilor, pentru ca să vază şi alţii să se îndreptéze; căci noi am hotărît acel venit al casei să fie al săracilor, precum însemnăm mai jos.

Şi să aibă datorie dumnealor să cercetéze cu tot denadinsul, să vază face egumenul acea milă necontenit precum s-au hotărît, au ba? Pentru căci să cuvine egumenul să fie păstor, iară nu năemit.

Pentru care lucru îi pohtim pe dumnealor ca pe nişte
f. 12 fii iubiţi, să facă această osteneală / şi să săvîrşească cu nevoinţă cîte noi am hotărît, pentru ca să cîştige fieştecarele pentru osteneala sa plata cea vrédnică de la Dumnezeu.

Cap 4. Pentru călugări

În mănăstire, în curtea dintîi, să se afle lăcuitori cu şăzămîntul pentru slujba beséricii; egumenul, doi ieromonaş greci carii să fie în strana cea mare să cînte slujba grecéşte, un diacon, un eclisiiarh monah, au şi ieromonah de să va întîmpla, un paraeclisiiarh, un chilliiaş pentru slujba egumenului, un cîntăreţ de va fi călugăr, au şi mirean neînsurat.

Şi de să va întîmpla cineva din iubitorii de Hristos creştini vreun om de cinste, au din ceata boerească au din

ceata neguțătorească, să se îndémne de voia lui să poh-
f. 12v tească / viața călugărească și va vrea să lăcuiască în mănăs-
tire, să fie priimit.

În a dooa curte: un chelar călugăr, un magupeț, doi feciori neînsuraț de slujbă, doi argați, un grădinar, un vezetiu, un țigan cu un copil pentru treaba cuhniei. Iară de vor cunoaște egumenul și epitropii că nu să va putea chivernisi casa cu atîtea slugi, să mai pue pe cîț vor socoti că vor trebui și fieștecarele să aibă hrana sa din casă și simbriia după cum s-ar socoti că ar fi mulțemiți.

Cap 5. Pentru preoți

Doi preoți de mir vom să fie la besérică în strana cea mică, să cînte slujba rumânéște, pentru căci fiind besérica cea véche de lemn mai nainte de mir și zidindu-să aceasta,
f. 13 n-am vrut să-i lipsim pre / acei preoț din mahala, pentru
mîngîiarea lor și pentru odihna mahalagiilor și li s-au rînduit să ia simbrie fieștecarele de an cîte taleri 20 și cîte șase chile de pîine pentru mîncaré; însă din venitul beséricii ei să n-aibă treabă a lua nimica nici de la un fél de slujbă ce să săvîrșaște în besérică, fără numai să ia de sărindar fieștecarele cîte un taler.

Cap 6. Pentru învățătura copiilor

La trei copii săraci ce vor să învéțe carte să li să dea cîte șase bani de zi de mîncare și la Paști cîte o dulamă de aba de 2 zloți și cîte un ișlic și cîte o păréche de cizme. Și acești 3 copii să nu fie mai mici de zéce ani, nici mai
f. 13v mari de 15. Și această milă / să li să facă pînă în patru
ani; că într-atîta vréme poate să învéțe și slovenéște și rumânéște și apoi să se pue alții la loc. Iară de va vrea vreunul să se facă călugăr și va pohti să rămîe în mănăstire, să fie priimit.

Și cînd vor eși de la învățătură să le dea egumenul cîte o scrisoare la mînă ca cine va vrea dentr-înșii să se însoare, cînd îi va veni vrémea, să vie să-i dea cincisprăzéce taleri, să-i fie la nuntă ajutoriu. Iară după acéia, de va vrea cineva dentr-înșii să se și preoțească, cînd va fi ceasul acela, să i să dea deosebi alte 13 taleri: opt taleri să-i dea să se hirotonească diacon și preot și cinci taleri să-i rămîe

lui să facă el însuş un sărindariu şi să pomenească pre domnul carele va fi şi acéste 5 nume: Ioann, Mariia, Macarie ieromonah, Theodosie arhiereu şi Anthim păcătosul arhiereu; fac taleri 54. /

f. 14 Însă pre aceşti copii să aibă datorie unul dintr-acei doi preoţ de mir care va fi mai procopsit să-i învéţe carte şi alte rînduiale ale beséricii, după cum s-au aşăzat în foiţa cea de învăţătură; şi pentru osteneala lui să i să dea din casă pentru cîte trei copii taleri 20. Şi aceşti copii să păzească în toate zilele la besérică la vecernie, la utrenie şi la liturghie, pentru ca să învéţe frica lui Dumnezeu şi rînduiala beséricii. Şi cărţile de învăţătura copiilor să fie din casă.

În ştiinţă să fie şi aceasta. După ce vor tréce doi ani să întrébe preotul pre copii de va vrea cineva dentr-înşii să se facă preot, să-l învéţe rînduiala preoţiei. Iară de să va întîmpla carea cumva dintr-acei trei copii vreunul să nu
f. 14v şază la învăţătură pînă să va plini hotărîrea acelor / 4 ani, aceluia să nu i să facă acea milă rînduită ce scrie mai sus, adecă să nu i să dea scrisoarea ca să vie să ceară cei 15 taleri şi cei 13. Şi cum va eşi acela îndată să pue altul la loc.

Cap 7. Pentru îngroparea celor morţi

Cînd va muri vreun sărac sau vreo săracă, de cei ce au obiceai unii de-i poartă pre uliţă şi cer milă, de care lucru necuvios rîd neamurile, şi pentru ca să lipsească acest obiceai rău, am rînduit să se cheltuiască din casă trei sute de bani. Cu doao sute de bani să cumpere lumînări şi pînză şi altele ce ar trebui, iară o sută de bani să-i ia preotul acela la care besérică să va îngropa acel sărac, să-i facă căzuta pogrebanie şi 3 liturghii; a treia zi, a nooa zi
f. 15 şi la 40 de zile. / Iară preotul care nu va face acéle liturghii să aibă a da seama la zioa cea înfricoşată a judecăţii.

Cap 8. Pentru mila celor închiş şi săracilor

În 52 de simbete şi de dumineci ce sînt într-un an să se dea la puşcărie sîmbăta cîte 20 de bani şi dumineca la săraci cîte 13 bani; însă săracii să nu vie tot unii, ci pe

rînd: unii într-o duminecă și alții într-alta. Și pentru ca <să> nu să facă învăluială să-i însemnéze pre toți săracii într-o foiță și să-i hotărască cîte 13 să vie într-o duminecă să-ș ia banul. Fac taleri 12, bani 16. /

f. 15v Cap 9. Pentru îmbrăcămintele celor goli

La Joi mari să dea la trei săraci cîte o dulamă de aba de un leu și la trei féte sărace cîte o roche de taleri 1 pol și cîte o păréche de cizme de taler pol, care fac taleri 9. Și acéstea să nu să dea tot la unele, ci să se facă într-acel fél ce scriem mai sus pentru săraci.

Cap 10. Pentru măritatul unii féte

În toți anii, a dooa zi de s-tii Dimitrie să se dea unii féte sărace, carea va vrea să se mărite, atunce la nunta ei taleri cincisprăzéce. Însă aceasta să fie afară din céle trei féte ce scriem mai sus. Și aceasta să <să> facă cu acest/
f. 16 mijloc, adecă: în trei dumineci mai nainte de zi să aibă datorie egumenul să zică în besérică în vileag, întru auzul tuturor, ca cine va fi acea fată să se mărite să vie să-ș spue numele. Iară de s-ar întîmpla carea cumva să vie trei sau patru, pentru ca să nu facă gîlceavă, nici să fie bănuială la mijloc, să arunce sorți și cării îi va cădea, aceiia să-i facă egumenul scrisoare la mîna ei și cînd va vrea să se mărite să vie să-i dea acei bani.

Cap 11. Pentru chiverniseala celor streini

La trei streini dintr-altă țară, cînd s-ar întîmpla să vie întîi aici în țară pentru mila, trei zile să aibă căutare din casă, de mîncare și de băutură și a treia zi să li să dea cîte 30 de bani; însă alții să nu vie peste dînșii. Și după trei /
f. 16v zile să meargă într-altă parte să-ș caute de sărăcie și de nevoia lor. Care fac pe an taleri 78.

Cap 12. Pentru candele

Trei candele să arză pururea, necontenit, zioa și noaptea: una la sfîntul prestol înaintea sfîntului agneț, a dooa la icoana tuturor sfinților și a treia la icoana celor patru sfinți, adecă a lui S-tîi Nicolae, a Sfîntului Anthim, a Sfîntului Alexie omul lui Dumnezeu și a Sfintei Agathi

Cap 13. Pentru cei 4 sfinți și pentru sărindar

Hotărîm și vom să se facă în toți anii nestrămutat cu cinste slujbele celor patru sfinți din icoana ce stă în strana
f. 17 cea mică și milosteniile / ce s-au rînduit la săraci.

La septemvrie în 3 zile să se facă colivă frumoasă pentru sfîntul Anthim și o făclie de o oca să se pue înaintea icoanei: să se împarță și la 40 de besérici cîte un ort, să facă preoții liturghie și să pomenească pre domnul carele va fi, pre arhiereul și acéste 5 nume: Ioan, Mariia, Macarie ieromonah, Theodosie arhiereu și Anthim păcătosul arhiereu. Pentru căci îi facem în toți anii slujbă împodobită ca unui patron și tiz numelui nostru.

La dechemvrie în 6 zile să se facă colivă frumoasă pentru sfîntul Nicolae și o făclie de o oca să se pue înaintea icoanei și să se împarță la săraci 40 de bani, pentru căci fiind besérica de lemn în carea să prăznuia și stricîndu-o am făcut besérica într-altă parte, pentru neîndemîna locului. /

f. 17v La fevruarie în 5 zile, în zioa sfintei mucenițe Agathi, să să îmbrace o fată săracă cu ie, cu roche, cu cizme, cu brîu și să i să dea și 30 de bani. Însă această fată să fie afară din céle trei féte ce s-au rînduit să se îmbrace la Joi mari și afară din céia ce va să se mărite. Și să cheltuiască la acéstia taleri 3 pol, pentru căci în zioa pomenirei sale, prin dumnezeiasca descoperire, am hotărît să zidim besérica.

La 17 zile ale lui martie, în zioa sfîntului Alexie omul lui Dumnezeu, să se îmbrace un sărac cu cămașă, cu izméne, cu dulamă, cu nădragi, cu cizme, cu ișlic și cu brîu; să i să dea și 30 de bani. Acest sărac să fie afară din cei trei ce s-au rînduit să se îmbrace la Joi mari. La acéstea să se cheltuiască taleri 4, pentru căci în zioa pomenirei sale m-am hirotonit arhiereu.

f. 18 Drept acéia s-au aşăzat cîte patru sfinţii / aceştea să aibă fieştecare slujba sa cu cinste la vrémea sa, pentru mîntuirea sufletului nostru.

Cap 14. Pentru liturghii

În luna lui noemvrie, de nu-i va fi începutul de luni, ci va fi marţi, au miercuri, au în célialalte zile, să lase acea săptămînă şi să înceapă de luni să facă sfînta liturghie.

Luni, pentru toţi dascalii şi învăţătorii miei şi să se împarţă la săraci 40 de bani.

Marţi, pentru toţi duhovnicii miei cîţ m-au duhovnicit în viiaţă. Să dea şi la săraci 40 de bani.

Miercuri, pentru toţi cîţ mi-au fost cunoscuţi într-această lume şi pentru toţ priiatenii şi făcătorii miei de bine. Să dea şi la săraci 40 de bani. /

f. 18v Joi, pentru toate slugile cîte ne-au slujit în viaţă, atîta miréni cît şi călugări. Să dea şi la săraci 40 de bani.

Vineri pentru toţi cei ce i-am amărît, au i-am necăjit, au îi voiu fi năpăstuit, au îi voiu fi grăit de rău. Şi să împarţă şi la săraci 40 de bani.

Această slujbă şi această milostenie las cu blestem să se facă necontenit în toţ anii, pînă va sta besérica.

Cap 15. Pentru simbriia slugilor şi petrecaniia lor

Las cu mare blestem ca cine va sluji la această casă, veri om bun va fi, veri rău, nici cu un mijloc să nu i să oprească simbriia pre cît va fi slujit, au de va eşi el de bună voia lui, cu vréme sau făr'de vréme, au de-l va goni
f. 19 egumenul, ci să aibă a-i da / peste ce-i va face simbriia 1 taler mai mult şi 3 pite să-i fie de cale.

Iară de să va întîmpla vreunuia dentr-înşii să moară, să aibă datorie casa să cheltuiască bani 300 să-l îngroape şi să-i facă şi 3 liturghii fără bani, a treia zi şi a nooa zi şi la 40. Iară lui ce-i va rămînea simbrie să nu-i fie plătit casa, au din hainele lui, au veri ce i-ar rămînea, mult-puţin, las cu blestem să nu să oprească nimic în casă, ci să se dea au la părinţii lui de va avea, au la rudeniile lui să facă cu iale ce vor vrea. Au de nu va avea pre nimenea să se

dea toate la săraci pentru sufletul lui; fără numai de va vrea el să lase al său de bunăvoia lui casei, iară tot să lase și părinților lui ceva de va avea, au rudelor lui, pentru ca să nu răpștească asupra casei. /

f. 19v Cap. 16. Pentru cei ce vor milui casa

Pentru cei ce vor milui această besérică, au cu moșii, au cu bani, au cu arginturi, au cu dobitoace, au veri cu ce fél de milă, să se scrie numele lor în poménicul beséricii și în toate simbetile peste an să se facă parastas cu colivă, să se pomenească morții tuturor. Și la parastas să se cînte canonul morților de la Octoih ce iaste pe glas 8: смртїю смрть хрⷭ҇тє...[1] Și în toate lunile într-o joi să se facă liturghie pentru cei vii. Pentru că și ei sînt ctitori de vréme ce au miluit besérica. Și în zioa ce va muri să i să facă o liturghie făr' plată. /

f. 20 Cap 17. Pentru tipografie

Cînd vor lucra tipografiile, au cea grecească, au cea rumânească, au cu bani streini, au cu banii casei, să aibă a lua tipograful carele va fi împreună cu feciorii lui cît va avea de lucru de coală plata lui taleri 3 și să ia și 10 cărți cu hîrtiia stăpînească și feciorii lui cîte o carte; însă plata coalei să fie taleri 6, ci pre jumătate să ia tipografii simbriia lor și pre jumătate să rămîe pre seama casei.

Și de s-ar strica ceva de ale tipografiei să fie datoare casa să le dreagă.

Iară nefiind la mijloc nici lucru strein, nici al casei, și va vrea tipograful cu cheltuiala lui să tipărească vreo carte, să aibă voe cu știrea egumenului și a epitropilor
f. 20 să tipărească; și din cîți bani / va lua de pe acea carte să aibă datorie să dea besérecii al patrulea ban.

Însă să nu îndrăznească tipograful să tipărească vreo carte împotriva beséricii și a legii noastre măcar de i-ar da pe coală cîte 100 de galbeni de aur. Iar de va călca

---

[1] Cu moartea pre moarte, Hristoase . . .

poruncа să fie al anathemii. Şi de să va înţelége că au făcut una ca aceasta să se dea ştire domnului să-l pedepsească cum va şti mai rău.

Las cu blestem şi aceasta: să aibă datorie tipograful să învéţe meşterşugul tipografiei unul după altul, pentru ca să nu piară acest meşterşug din ţară, nici să se părăsească lucrul cărţilor pentru folosul ţării şi pentru ajutoriul casei./

f. 21 Cap 18. Pentru vivliotică

Cîte cărţi am lăsat în vivliotica noastră, atîta greceşti cît şi rumâneşti, după cum scriu în catastihul beséricii, las cu blestem să nu îndrăznească să ia cineva vreuna să o înstreinéze. Iară de va trebui cuiva să ia vreuna, au să cetească pre dînsa, au să o scrie, au să caute ceva într-însa, fără răvaş iscălit de la cela ce o cére cu făgăduială cum că o va trimite înapoi şi cu vréme hotărîtă, să nu să dea. Şi să poarte grije să o ceară.

Cap 19. Pentru înoirea hrisoavelor

Să aibă datorie egumenul, la toţi domnii şi la toţi vlă-
f. 21v dicii ţării ce s-ar întîmpla să fie după / vremi, să se roage să-i înoiască cărţile céle de poruncă şi de milă pentru această rînduială şi legătură ce s-au făcut la această besérică. Care cărţi împreună cu toate zapisele de moşii, de vii, de ţigani şi de altele ce ar mai putea cîştiga casa din voinţa lui Dumnezeu şi din mila creştinilor, să se scrie fieştecare carte sau zapis, în vrémea ce s-ar cîştiga, în cartea cea mare ce lăsăm să fie ca un condic pentru această treabă, pentru ca să nu să strice, nici să piară.

Şi la fieştecare domn să mijlocească egumenul să i să pecetluiască cu pecétia cea mică domnească veri ce zapis ar cîştiga în fieştecare vréme şi să va aşăza într-acea carte, ca de să va întîmpla carea cumva să piară vreun zapis, să se poată îndrepta acel lucru ce va fi fost scris într-însul
f. 22 cu acel zapis ce va fi / scris în carte, fiind pecetluit cu pecé-
tia domnească.

Cap 20. Pentru lăcuirea arhiereilor

Cînd să va prosti vreun mitropolit al țării de vlădicie sau vreun episcop de episcopie și va vrea să lăcuiască la acea besérică, să aibă voe să șază și să-ș aibă căzuta cinste întru toate și chiverniseala pentru hrana lui cu patru slugi și doi cai să-i fie din casă; însă de obiceaiurile besé-ricii și de hotărîrile ce s-au făcut să nu să atingă, nici să mișce vreuna. Că această căutare ce s-au rînduit să se facă, nu că doară punem casa să-i fie datoriu, ci o facere de bine pentru evlaviia. /

f. 22v

Cap 21. Pentru poclonul vlădicăi

Pre care frate va rîndui Dumnezeu să fie păstor aceștii țări îl pohtesc în Domnul cu dragoste frățească să-i fie milă de această casă și să fie pururea sprijenitor și păzitor întru toate, ca să nu să strice acéste obiceaiuri și legături ce am făcut; ci toate să stea nemișcate, pentru ca să-l păzească Dumnezeu cu rugile tuturor sfinților, cu pacinică stare întru apostolicescul lui scaun. Și-l rog să facă oste-neală în toți anii să facă sfînta liturghie în zioa praznicului și a dooa zi, și să aibă poclon în zioa praznicului un covor de taleri 10 și a dooa zi taleri 10 și o măhramă cu sîrmă de taleri 5. Și unui preot vlădicesc și doi diaconi să li să dea
f. 23 și în / zioa praznicului și a dooa zi, popei 1 leu și unui diacon 1 zlot și altui diacon 1 tult.

Iară de nu-i va da îndemînă sfinției sale să facă această osteneală să n-aibă datorie besérica să dea acești bani.

Încă-ș să aibă egumenul datorie, într-un an de patru ori, să ducă poclon mitropolitului țării: la Crăciun, la Paști, la S-tîi Costandin și cînd îl va chiema la hramul besérecii, cîte 1 oca de cafea și cîte o oca de zahar; au de să va întîmpla să nu să afle de acélia să ducă altceva să plătească prețul acelora. Așijderea să aibă a da egu-menul din casă poclon mitropolitului la S-tîi Dimitrie, pentru cei doi popi de mir ce vor fi de paza besérecii, doi galbeni de aur. /

f. 23v

Cap 22. Pentru cercetarea bolnavilor

Să aibă datorie egumenul, ieromonașii și preoții, cînd va cădea cineva în boală au de ai casei, au măcar și streinii, carii vor fi mahalagii la această besérică, sau și dintr-altă parte, au parte bărbătească au parte muerească, îndată să meargă să-l cercetéze, au să trimiță din preoț pre unul carele va fi mai de ispravă și cu cuvinte de mîngîiare să-l îndémne să se ispoveduiască, să-ș facă maslu, să se cuminece și să-ș facă diiată pe mult-puțin ce ar avea. Insă diata să se facă după izvodul ce lăsăm și cu acéle mijloace ce scrie într-însa, pentru ca să rămîie și sufletul lui nevătămat și rudeniile lui făr'de gîlceavă, iară nu cu /
f. 24 fățărie pentru niscai lăcomii sau cu vreo pizmă, precum vedem că fac mulți.

Însă să-l îndémne pe bolnav, veri cu ce mijloc ar putea, să lase la Mitropolie dintru al său ceva, după cumu-i va fi putința, că așa să cuvine și iaste cu dreptul, de vréme ce iaste Mitropoliia mumă tuturor besérecilor și a toată politiei. Această cercetare pentru grija sufletelor să se facă și la țigani și la țigance și la copiii lor, că vor avea osîndă de nu-i vor cerceta de vréme ce sînt și ei botezați în numele Sfintei Troițe și sînt creștini ca și noi.

Cap 23. Pentru]pogrebaniia egumenului

Egumenul carele va fi după vremi, de va fi avînd niscai
f. 24v bani ai lui, au mulți au puțini, / agonisiț dintr-altă parte pînă a nu să lega cu casa aceasta, de va face socoteală dintru a lui bunăvoință, la petrecaniia lui să lase acei bani casei pentru odihna vieții lui ce au avut într-însa și pentru pomenirea și cinstea lui ce i s-au rînduit să i să facă după moarte, bine va face. Iară de va vrea să-i dea milostenie într-alte părți, sau să-i lase rudelor lui de va fi avînd, să aibă voe cu al său să facă ce va vrea, numai din banii casei să nu fie căci va avea osîndă și păcat, că nu i-au făcut casa nici un rău în viață, nici îi va face după moarte precum el însuși va cunoaște de pe acéste scrise, de va fi om bun și creștin.

Iară la pogrebaniia egumenului să aibă datorie acei 5 epitropi să se roage mitropolitului țării să facă osteneală

cu 12 preoţ pre cari-i va vrea sfinţiia-sa şi cu 2 diaconi,
f. 25 să meargă să facă pogrebaniia / egumenului. Şi să se dea osteneala sfinţiei-sale din casă patru galbeni de aur şi o măhramă cu sîrmă şi preoţilor cîte 1 zlot şi diaconilor cîte 2 orţi. Şi să aibă datorie epitropii pînă să va aşăza alt egumen să pue un dechiiu să poarte de grije pentru trebile casei.

Şi să dea învăţătură preoţilor ce vor fi la besérică să facă răposatului egumen căzuta slujbă şi pomenire cu colivă, cu parastas desăvîrşit şi cu împărţeală de făclii cîte oca 5 la fietecare parastas, adecă a treia zi (după obiceai), a nooa zi, la 20, la 40, la jumătate de an şi la anul. Şi peste trei ani să-l caute cu ştirea arhiereului ţării şi să-l pohtească să facă sfînta liturghie cu 4 preoţi şi cu 2 diaconi, cu colivă şi cu parastas şi cu împărţeală
f. 25v de făclii oca 10, să-i cetească / şi molitvă de ertăciune. Şi pentru osteneala ce va face să i să dea 4 galbeni de aur şi o măhramă cu sîrmă şi acelor 4 preoţ cîte 1 zlot şi la doi diaconi cîte 2 orţi.

Cap 24. Pentru purtarea de grije a epitropilor

Să aibă datorie epitropii besérecii noastre, fieştecarele la moartea lui, să rînduiască alt epitrop în locul lui pre carele va cunoaşte că iaste om bun şi cu frica lui Dumnezeu ca să urméze această rînduială necontenit pînă va sta besérica.

Iară de să va întîmpla carécumva la moartea a vreunui epitrop să uite să lase în locul lui pre altul, să aleagă ceialalţi pre care vor socoti, să-l pue în locul celui răposat, pentru ca să nu fie mai jos de atîţea.

f. 26 Şi încăş îi pohtesc pe / dumnealor să le fie milă de această casă şi pururea să se nevoiască pentru sporul ei şi să nu îndrăznească nimenea din dumnealor să strice carécumva vreuna din obiceaele şi aşăzămînturile ce s-au făcut la această besérică pentru ca să nu cază în blestemul şi în legătura afurisaniei ce s-au făcut cu hrisoave a cîte patru patriarşi a-i lumii şi al nostru, ci să lucréze în viia Domnului fieştecarele după putinţa sa şi după căldura inimii sale spre sporul acestui sfînt lăcaş şi spre ajutoriul şi mîngîiiarea săracilor. Iară domnul Hristos (carele au zis, că ce aţi făcut unuia dintru aceşti fraţi ai miei

mai mici, mie aţ făcut), ca un platnic bun şi bogat în milă, pentru această osteneală ce vor face le va dărui într-această viaţă tot binele, cu mîntuire sufletească
f. 26v şi în viaţa cea viitoare îi va învrednici / cu rugile tuturor sfinţilor împărăţiei ceriului.

Cap 25. Pentru zeciuiala banilor

Din cîţi bani să vor lua veri de pe ce venit al besérecii, au de pe sărindare, au de pe alte măruntae, au de pe milele ce ar face creştinii, au de pe vin, au de pe miiare, au de pe alte agonisite ale casei, las cu blestem: egumenul carele va fi după vremi să aibă datorie din toate veniturile să pue zeciuiala banilor în lada besérecii ce s-au hotărît să fie de acea treabă. Măcar de i-ar fi venitul de zéce bani încă să pue un ban, pentru ca să se afle pururea acei bani la vremi de primejdie şi la vreun păs prea mare al casei, carele să nu să poată chivernisi nici cu un mijloc
f. 27 dintr-altă parte şi atunce să scoaţă dintr-acei / bani să cheltuiască. Şi de va veni cu vréme de undeva vreun ajutoriu sau vreo milă, să se pue la loc acea sumă de bani ce s-au cheltuit cu zeciuiala lor, pentru ca să se afle pururea precum am şi mai zis la vréme de mare nevoe.

Păsul ce scriem într-acest cap şi vrémea cea de mare nevoe, înţelégem (să ferească Dumnezeu) cutremurul, focul, vijeliia şi altele asémene acestora, carele pot să aducă mare pagubă şi stricăciune, ci să aibă casa cu ce drége céle ce să vor strica.

Cap 26. Pentru alégerea egumenului

Încăş să aibă aceşti 5 epitropi datorie după moartea egumenului care va fi la acea besérică, de vor cunoaşte
f. 27 din cei 2 ieromonaş / ce vor fi de rînd la besérică, că iaste vreunul om bun şi cu frica lui Dumnezeu şi vrédnic ca să chivernisească casa (că mulţi sînt oameni buni şi cu frica lui Dumnezeu, iară nu sînt vrédnici de casă) pre acela să-l aşaze egumen şi în locul lui să pue alt ieromonah să fie de slujba besérecii.

Iară de nu va fi de acea treabă să caute să afle pre altul, au grec, au rumân, însă să nu să pue egumen vreun

om strein, cu gîlceavă, adecă svetagoreț au sinait, au ierusalimlean, pentru multe pricini care s-ar putea întîmpla.

Și acela care va fi să se rînduiască egumen, să facă întîi zapis înaintea epitropilor cu legătură, cum că va fi pînă la sfîrșitul vieții lui ostenitor pentru chiverniseala acei case, cu nevoință și cu dreptate, și după moartea lui acolea să va îngropa și apoi atunce să-l așaze. Și aceasta
f. 28 iaste cu dreptate / să o facă pentru binele lui cel sufletesc și trupesc. Că făcînd céle bune și de folos îș va petréce viața cu îndestulare întru toate, fiind casa lui și după moarte va avea pomenire în véci pînă va sta besérica.

Cap 27. Pentru venitul beséricii

Epitropii luînd seama egumenului (după cum s-au zis înapoi la al treilea cap) pentru venitul și cheltuiala casei și vor prisosi niscai bani din venit, au mulți au puțini, de vor trebui atunce în pripă niscai bani pentru vreun lucru trebuincios, să lase epitropii în seama egumenului precît s-ar socoti că ar trebui; iară ceialalți să-i pecetluiască epitropii cu pecețile lor și să-i pue în lada
f. 28v besérecii împreună cu banii cei de zeciuială / și cînd va trebui egumenului pentru vreun lucru al casei, cu știrea epitropilor să ia iară dintr-acei bani, iară să nu ia din banii zeciuielii.

Așijderea și banii cei de zeciuială, după ce vor lua epitropii seama egumenului pentru venitul casei, să numere și acei bani și să-i pecetluiască într-o pungă deosebi și să-i pue să stea iară în ladă. Și să facă epitropii denadins doao catastișe întru carele să fie însemnați a fieștecăruia an, și banii cei de zeciuială deosebi, și banii ce vor prisosi din venitul casei. Și să iscălească epitropii amîndoao catastișăle și unul să-l pue în ladă să stea, iară celalalt să-l ție unul din epitropi, altul să ție pecétea ce să va pune la pungulițele cu banii și altul să ție chiiaia lăzii, altul să pecetluiască lada cu pecétia lui, altul să scrie
f. 29 catastihul. / Și din banii zeciuelii nicidecum să nu să cheltuiască, precum am și mai zis, pentru ca să se afle la o vréme prea de mare nevoe. Iar din ceialalți bani ce vor prisosi din venitul casei să se cheltuiască la ce vor fi trebile, deaca nu va fi dintr-altă parte altă nădéjde

Cap 28. Pentru schituri

Să aibă datorie egumenul carele va fi după vremi împreună cu epitropii, să caute cu nevoinţă şi cu rîvnă dumnezeiască, pentru folosul şi sporul schiturilor celor ce să vor întîmpla să se închine de iubitorii de Hristos creştini la această sfîntă mănăstire întocma ca şi cînd ar căuta mănăstirea, pentru ca să aibă căzuta chiverniseală întru toate luîndu-le seama şi acelora de doao ori într-un an.
f. 29v Şi cînd vor cunoaşte vreo / pagubă sau vreo stricăciune la iale să mijlocească în tot chipul să zăticnească răul pentru ca să aibă plată de la Dumnezeu.

Cap 29. Pentru poménec

Vom în toate duminecile şi în toate sărbătorile peste an necontenit să se pomenească în vileag în mijlocul besérecii numele iubitorilor de Hristos creştini, celor vii şi celor morţi, ce au miluit acest sfînt lăcaş sau vor milui de acum înainte, după rînduiala ce s-au aşăzat în condic şi în poménicul cel de rînd, zicînd şi molitva ce s-au scris acolo.

Cap 30. Pentru cinstea epitropilor

f. 30 Pentru osteneală ce vor face epitropii, afară / din pomenirea lor ce s-au aşăzat la poménic, să se pomenească la toate slujbele cu glas mare într-acesta chip: (Încă ne rugăm pentru mila, viaţa, pacea, sănătatea, mîntuirea, cercetarea, lăsarea păcatelor robilor lui Dumnezeu cutare şi cutare, epitropilor acestui sfînt lăcaş şi pentru ca să li se iarte lor toată greşala cea de voe şi făr' de voe). Să aibă datorie egumenul să le facă într-un an doao ospéţe cîte de taleri 5, unul la Svetîi Gheorghe şi altul la Svetîi Dimitrie, cînd va vrea să-ş dea seama. Şi după ospăţ într-acea zi în chip de blagoslovenie să le dea cîte doi galbeni de aur.

Cap 31. Pentru îndoirea milelor

Iară Dumnezeu carele sărăcéşte şi îmbogăţéşte, smeréşte
f. 30v şi înalţă, de va îmbogăţi / şi va înălţa casa aceasta cu vreo milă mai mare, să aibă nişte cîştiguri mai multe

decît are acuma din mila sfinției-sale, acesată rînduială a milosteniei ce s-au hotărît să se dea la săraci și la altele cîte scriem într-acéste capete, poruncim egumenului carele va fi după vremi să le îndoiască toate, pentru ca să se laude și <să> se mărească mai mult numele lui cel sfînt și preasfînt.

Cap 32. Pentru cetaniia capetelor

Vom încăș să aibă datorie egumenul carele va fi după
vremi, de patru ori într-un an în patru posturi, să poarte
de grije să cetească acéste capete toate și să se nevoiască
f. 31 să le plinească după cum scriu, / ca să nu rămîie în bles-
tem.

Și milostivul Dumnezeu să luminéze cu darul lui cel ceresc să se săvîrșească toate acéstea cu dragoste și cu nevoință: pentru ajutoriul săracilor, pentru mîntuirea sufletului nostru și a tuturor cîț au miluit și vor milui și pentru bunastarea și întemeiarea acestui sfînt lăcaș.

*

Acéste 32 de capete, ce s-au așăzat într-această cărțulue pentru buna chiverniseala Mănăstirei Tuturor Sfinților și pentru mila ce s-au rînduit să se dea pe an la săraci și la lipsiți, pentru mîntuirea păcătosului mieu suflet și pentru vécinica pomenirea celora ce au miluit această sfîntă casă și celor ce vor milui de acum înainte.

f. 31v De va îndrăzni cineva veri / ce fél de obraz ar fi au
parte bisericească, au parte mirenească, au mic, au mare,
au de loc, au streini să strice au să strămute ceva dintru
acéstea ce cu bunăvoința mea le-am așăzat, unul ca acela
să fie afurisit de Tatăl, de Fiiul și de Duhul Sfînt și să
aibă pîrîș la înfricoșata zi a judecății pre toț sfinții,

Anthim al Ungrovlahiei. /

f. 32 Aici așăzăm, afară din céle 32 de capete, oare-
cari învățături trebuincioase de folosul și cinstea

mănăștirei, carele vom să se ție și acéstia asémene ca și capetele și să le săvîrșească de-a pururea în dreptate și în adevăr, egumenul carele va fi după vremi, în grea și nedezlegată afurisanie.

1.

Cînd să va întîmpla să chiiame pe preot să cuminece
pe cineva din creștini, vom să meargă preotul carele va
fi cu petrahilul și cu sfita îmbrăcat ţiind sfîntul agneț
f. 32v la piept cu multă cucerie și cu cinste în vasul / cel rînduit
și înaintea lui să meargă 2 copii cu doao fălinare aprinse,
carele s-au făcut denadins pentru acea treabă și doi copii
să meargă după dînsul zicînd cu glas cînd unul cînd altul
Psalmul 144: възнесѹтѧ бжє мои[1]. Însă copii aceștia să
fie din cei ce învață cu mila beséricii.

2.

De va vrea cineva din iubitorii de Hristos creștini,
veri ce fél de obraz ar fi, ca să lase la sfîrșitul vieții lui
niscare bani vreo sumă mare, să-i închine Beséricii Tuturor
Sfinților, dintru care să rînduiască obrazul acela ce-i lasă,
să se facă vreun fél de milostenie, în toți anii pînă va sta
beserica, pentru mîntuirea sufletului său, să aibă datorie
egumenul carele va fi după vremi să facă fără de préget
în toț anii după cum va hotărî acela ce-au lăsat mila/
f. 33 și pentru ca să nu stea banii fără spor, veri din care răfet
și breaslă vor vrea să ia cu dobîndă, suta de an cîte taleri
7, să să dea cu zapis, dintru care dobîndă să aibă egumenul a împlini acélia ce-au hotărît cela ce-au lăsat banii.

3.

Să nu îndrăznească egumenul carele va fi după vremi, nici cu un fel de mijloc, să ascunză în bucatele mănăstirii niscai bucate omenești au ale oamenilor celor de casă,

---

[1] Înălța-te-voi, Dumnezeul meu.

au ale celor streini, ca să le scutească de dijmari, au oi, au stupi, au rîmători, au vin, au pîine, au veri ce alt s-ar întîmpla, pentru ca să nu să facă nume rău casei, cu care faptă poate să se mijloacească și pagubă. Iară de va îndrăzni să facă una ca aceasta să fie anathema. /

4.

f. 33v De va avea cineva, verice fél de om ar fi, moșie pre lîngă moșiia mănăstirii, au vie pre lîngă viia ei, au livade de fîn, au pomet, au tufe păzite, nici cu un mijloc să nu să împresoare locul cel strein cu al mănăstirei.

5.

În besérică morminte înalte, au scrise cu slove, să nu să facă, nici făclii după cum au obiceai de pun pe la dînsele în sféșnice de lemn și de piatră, să nu să priimească; numai să arză acéle candele de-a pururea ce să vor așăza pe la locurile céle rînduite de acea treabă. Nici lăzi, au veri ce fel de bo<a>rfe, în besérică să nu să pue, căci casa lui Dumnezeu nu iaste casă de neguțătorie, ci să stea pururea locul în besérică limpede și curat. /

6.

f. 34 În curtea cea dintîi a mănăstirii, adecă afară den besérică să nu să facă morminte să se îngroape fietecine; că fiind curtea strimtă să grozăvéște locul, fără numai vreun om de cinste. Însă pietri iară să nu să pue, ci să se îngroape creștinii la bolniță și acolo să facă în toate sîmbetile un preot sfînta liturghie și să pomenească pre toți de obște răposații creștini după obiceai. Așijderea nici un fel de vite să nu între în curtea cea dintîi, nici să se primească să pue prin chilii nici un fel de marfă neguțătorească, nici a casii, pentru ca să fie pururea și mănăstirea și chiliile curate. Iară de să va întîmpla să aducă cineva niscai marfă să o pue în curtea a dooa. /

7.

f. 34v Să aibă datorie egumenul în toţ anii să pue pe preoţii şi ieromonaşii carii vor fi după vremi la besérică, să facă un sărindar pentru sufletul nostru şi să-l înceapă den zioa de Paşti va să se isprăvească la Voznesenie, şi să le dea taleri 10; însă aceşti bani să ia: preoţii cîte taleri 2, diaconul 1 taler şi cîntăreţul 1 taler. Iară egumenul să nu oprească nimic, măcar un ban.

8.

De să va întîmpla să dea cineva egumenului să-i păstréze niscai bani, au scule, au haine, să le păzească ca lumina ochilor lui, în dreptate şi în adevăr, fără de nici un fel de vicleşug. Şi cînd le va cére să i le dea toate deplin precum le va fi luat, pentru ca să nu aibă casa ponos. /

f. 35 *Cap osebit*, carele smereniia noastră acum l-am aşăzat, la leat 7224 <1716> martie 15 dni şi vom să se păzească nestrămutat în véci, în grea şi nedezlegată afurisanie.

De vréme ce Tatăl îndurărilor şi Dumnezeul a toată mîngîiarea au adus cu a lui nespusa bunătate, pre blagocestivul şi înălţatul domn Ion Nicolae Alexandru voevod, să fie domn Ţărîi Rumâneşti, pornindu-se din dumnezeiasca rîvnă, s-au milostivit de au adaos cu luminatul lui
f. 35v hrisov, cu milă îndestulată, venitul acestui / sfînt lăcaş, drept acéia hotărîm cîte mile sînt rînduite în céle 32 de capete să se facă pre an la săraci, să se îndoiască toate, pentru a măriei-sale vécinică pomenire şi a răposaţilor părinţilor măriei-sale.

Şi încăş hotărîm pentru această mare milă ce au făcut măriia-sa la mănăstirea noastră, să aibă datorie egumenul carele va fi după vremi, să dea în toţi anii pînă va sta mănăstirea, la 40 de besérici 40 de orţi să i să facă într-o zi un sărindar, să se pomenească toate numele măriei-sale ce s-au aşăzat în poménicul cel de rînd şi în condic. Însă aceasta să se facă la 10 zile ale lui mai, întru care zi să prăznuiaşte în multe părţi ale Răsăritului, mutarea sfintelor moaşte ale Sfîntului Nicolae. Şi încăş dintr-acea zi să înceapă într-un paraclis al mănăstirei alt sărindar osebit şi să se pomenească toate numele măriei-sale. /

ÎNVĂŢĂTURĂ PENTRU TAINA POCĂINŢII

f. 1 Învăţătură pre scurt pentru taina pocăinţii, acum într-acesta chip tocmită şi tipărită în zilele prealuminatului domn Io Constantin B<rîncoveanu> B<asarab> Voevod, cu chieltuiala cinstitului de bun neam a lui Şerban Cantacuzino bîv vel păharnic şi cu blagosloveniia preasfinţitului mitropolit chir Theodosie, de iubitoriul de Dumnezeu chir Anthim, episcopul Rîmnicului, la anul de la Hristos 1705/

f. 2 PENTRU POCĂINŢĂ ÎN SCURT ŞI ÎNVĂŢĂTURĂ DE FOLOS

[De vréme ce] între célélalte multe şi nenumărate daruri
care ne-au dăruit preaînţeleptul tămăduitoriu şi mîntui-
toriul nostru, Dumnezeu ne-au dăruit şi taina pocăinţei
pentru ca să dezrădăcinăm cu dînsa toate vicleşugurile
vrăjmaşului nostru celui sufletesc, diavolului, dîndu-ne
putére ca un iubitoriu de oameni ca prin mijlocul aceştii
f. 2v pocăinţe să ne facem iară, după păcat, / nepăcătoşi ca
şi mai nainte, slobozi de vécinica muncă.

Însă eu puind la socoteală pricina cu care noi creştinii ne-am abătut atîta de mult la patimile céle trupeşti şi ne-am făcut robi păcatului şi diavolului şi vase împuţite, adevărat vrédnice véşnicilor munci şi atîta ne-au stăpînit răutatea şi păcatul şi am venit la dobitocie şi la desăvîrşită nesimţire, cît socotim răutatea pentru bunătate; şi de va tréce zi şi nu vom păcătui ne pare că ne osîndim şi iubim să slujim cu nevoinţă vrăjmaşului nostru dia-

f. 3 volului decît ziditoriului și făcătoriului / de bine și chivernisitoriului nostru Dumnezeu, nu aflu altă pricină fără numai neînvățătura și neslovnirea pentru că nu iubim să cetim și să învățăm carte, nici să auzim măcar pe dascalii cari ne învață cuvîntul lui Dumnezeu, dumnezeeștile lui porunci, credința și calea mîntuinții noastre. Că omul carele nu știe carte ca să citească *Sfînta Scriptură* și cărțile besérecii noastre și sfintele pravile, au de nu se va învăța de la alții care le știu, să asamînă cu dobitoacele céle necuvîntăréțe carele nu știu ce fac de vréme ce n-au
f. 3v minte; să asamînă orbilor, pentru că precum / orbul nevăzînd lumina soarelui nu știe unde mérge nici ce iaste înaintea lui, ce de multe ori în gropi și în surpături căzînd, să omoară. Într-acesta chip și mintea omului neavînd învățătură și dăscălie a cuvîntului celui dirept, care îi iaste lumina, iaste orb și nu simte ce pricépe, piiarde cuvîntăreasca lui blagorodnie și stăpînirea și să face rob necuvîntăréțelor patimi.

Deci pentru rușinata aceasta neînvățătură facem atîtea și mari răutăți și păcate de moarte, fără frica lui Dumnezeu și rușinea omenească: toată zioa béți, borîți înlăuntru
f. 4 în cîrciume, porniți / la curvii și la preacurvii de multe féliuri, la nedireptăți, la răniri, la cuvinte mincinoase, la jurăminte strîmbe, la mărturii mincinoase și la hule, la ucideri, la clevete, la zavistii, la vrăjbi și goniri și la altele, nenumărate, cu carele bolnăvéște ticălosul nostru suflet boală de moarte.

Și de să va întîmpla și va muri ticălosul și nepriceputul om neispoveduit și nepocăit mérge în focul cel vécinic, întru întunérecul cel den afară, în viiarmele cel neadormit în scîrșnirea dinților, în mîna diavolului și să lipséște de
f. 4v slava lui Dumnezeu, de bucuriia îngerilor, / den frumuséțele raiului, den desfătarea sfinților, den fericita viață.

O, creștinilor, o părinților și fraților, pînă cînd în răutate și în păcat? Pînă cînd dormim în patul lenevirii, somnul cel greu și purtătoriu de moartea păcatului? Pentru ce pentru puținel vin al beției, pentru o dulceață amară a unii împuțite curvii, pentru bani cari sînt pămînt, pentru măririle lumii, carele sînt toate necinsti, pentru mîndrii și deșertăciuni facem pre ziditoriul și părintele nostru Dumnezeu vrăjmaș și ne dăm pre noi de voie
f. 5 vrăjmașului lui Dumnezeu și al nostru, diavolului, / ca

să ne muncească fără de milă? Pînă cînd nu ne venim în socoteala noastră? Pînă cînd nu cercăm folosul nostru? Pînă cînd nu ne pocăim? Pînă cînd nu ne tămăduim patimile sufletului nostru? Pînă cînd nu urîm păcatul și să iubim bunătatea? Pentru ce atîta de nemulțămitor sîntem cătră mîntuitoriul și făcătoriul nostru de bine?

Rogu-mă, dar, și pohtesc dragostea voastră, eu, cel mai păcătos decît toată lumea, toți împreună cu mine să ne pocăim de răutățile noastre, să plîngem cu suspinuri și cu lacrămi fierbinți, cătră iubitoriu de oameni Dumnezeu,
f. 5v să zicem cătră dînsul glasul / vameșului: Dumnezeule, fii-mi mie milostiv păcătosului. Așijderea și ispovedaniia preacurvariului: Părinte am greșit în ceriu și înaintea ta.

Și adevărat Părintele nostru cel ceresc, văzînd a noastră adevărată pocăință și lacrămile noastre, ca un milostiv și îndurătoriu va erta păcatele noastre. Deci de vréme și pocăința de nu se va face cum să cade, nu foloséște omului. Pentru aceasta voi să zic în scurt mijlocul pocăinții.

Și să împarte cuvîntul mieu în doao părți: o parte cuprinde în sine cîte se cuvin a face cel ce să pocăiaște, pentru ca să afle ertăciune de la Dumnezău, iară céialaltă, /
f. 6 în ce chip să cade duhovnicul să facă ispovedaniia și îndreptarea.

PENTRU POCĂINȚĂ. CE LUCRU IASTE ȘI CU CE MIJLOC SĂ CÎȘTIGĂ ȘI CUM SĂ SĂ FACĂ PARTEA CEA DENTÎI

Pocăința cea adevărată de trei părți are ființa ei. Întîi den înfrîngerea inemii. A doao den ispovedaniia păcatelor la părintele cel duhovnicesc. Și a treia facerea canonului, carele acéste trei să cade să le păzească cu datorie acela ce va vrea și pohtéște mîntuința sufletului lui. Și întîi
f. 6v zicem cu puține cuvinte ce lucru iaste înfrîngerea inimii, de vréme ce acéia iaste întîi la rînduială.

Cine pohtéște a să întoarce den toată inima lui cătră Dumnezeu și pohtéște să între ca fiiul cel preacurvariu în casa cea părințească, să știe că ușa cea dentîi pren carea va să treacă iaste aceasta: înfrîngerea inimii, carea iaste jirtvă priimită ce am putea aduce înaintea lui Dumnezeu: Inimă înfrîntă și smerită Dumnezeu nu o va defăima.

Această înfrîngere se împarte în doao: una iaste pocăința și părăsirea desăvîrșit păcatelor celor trecute și alta

o socoteală temeinică și răspuns adevărat să nu mai fac
f. 7 de-acii păcat / în rămășița vieții tale.

Întîi dar, acéia ce ți se cade să faci, de te-ai pocăit cu adevărat iaste să urăști din tot sufletul și să te scîrbești de păcatele tale, cu duriare și cu întristare nespusă a inimii tale. Întîi că cu păcatul vei să moștenești vécinica muncă și să pierzi împărățiia ceriului. Și a doao mai vîrtos că cu scîrbiciosul păcat ai scîrbit și ai amărît pre cel prea bun Dumnezău. Că precum iaste și să cade să iubim și să cinstim pre Dumnezău mai mult decît toate zidirile, așa iaste dirept să ne doară și să ne întristăm cînd îi
f. 7v greșim și ne lipsim de el, / nebunii, plîngînd cu scîrbă și cu lacrămi mai mult pe cît am fi pierdut lucru ce am fi avut mai scump și mai drăgăstos, căci paguba cea mare va fi durére mai mare.

Pentru aceasta să cade să ne învrăjbim asupra păcatului cu urîciune nespusă, de vréme ce ne dă pagubă nemăsurată. Și de-ț iaste voia să vii la această înfrîngere și umilință cu mijlocul căriia putem să aflăm milă de la Dumnezău sînt multe carele te povățuesc și te îndeamnă la acéia, numai cu socoteală și cu cucerie să le gîndești.

Întîi gîndéște cum că păcatul iaste o despărțire de
f. 8 la Dumnezău și nu te lasă să vezi / fața și slava lui Dumnezeu carele nu mai iaste destul spre cea desăvîrșit pocăință la omul cel înțelept; că mai mare și mai cumplită răutate și pagubă ticăloasă alta nu iaste la om, fără numai după moarte să nu să învrednicească să vază nespusa acéia slavă și nepriceputa frumuséțe a fericitei și sfintei Troiță; carea sfinții îngeri cu pohtă o văd și niceodată nu să pot sătura pentru care s-au zidit de la Dumnezeu și sfîrșitul lui iaste acéia den care cu voința lui iase omul și să strică.

A doao gîndéște cum că nice o poruncă și o învățătură
f. 8v a lui Dumnezău / n-ai păzit; cum că ț-ai spurcat sufletul și trupul cu curvii, preacurvii, sodomii, soblazne, cu beții și cu multe mîncări; mîinile tale cu pipăiri grozave, cu strîmbătăți și cu răpiri, cu ucideri și cu altele; auzurile tale cu cîntece și cu cuvinte spurcate și cu clevetirile celorlalți; ochii tăi cu necuvioase vederi și cu sémne curvești; limba cu sudălmi, cu pîri și cu clevete la frații creștini, cu jurăminte și cu mărturisiri mincinoase și cu hule, carele le obicinuesc a le zice oarecare spurcate guri și înjură légea, crucea, pravila, preoțiia, tainele și
f. 8 bis acel / înfricoșat nume al lui Dumnezeu.

Mă minunez, cu adevărat, de păgîniia unor draci ca a cestora, că oameni nu să cade să le zicem. O, și cum nu cade din ceriu foc și trăsnete să-i arză! Îndelung rabdă Dumnezeu, așteptînd pocăința lor!

Iară de nu să vor îndirepta și aici rău răului să vor face și la vécinica muncă cu dracii să vor munci, nemîngîiat.

Alții iară înjură și pîrăsc și de multe ori bat pre părinții lor, carii i-au născut și i-au crescut, pre cari Dumnezeu poruncéște să-i cinstim, zicînd: Cinstéște pre tată-tău și pre mumă-ta, ca bine să ți să facă și să fii cu ani mulți /
f. 8 bis[v] pre pămînt; și avem datorie să-i căutăm la bătrînéțe; adevărat unii ca aceștea nice aici în lume vor procopsi și munca iadului îi vor moșteni.

Și în scurt gîndéște de cîte ori te-ai întinat în pohtele trupești și ț-ai spurcat sufletul și trupul carele l-au simțit Domnul întru lăcuința lui.

A treia gîndéște paguba care ți-o pricinuiaște un păcat de moarte: te face judecat vécinicii munci, te ștérge din cartea vieții și acolea unde erai fiiu lui Dumnezău, te face rob diavolului și din lăcaș sfintei Troiță te face peșteră
f. 9 tîlharilor și lăcaș vasilischilor și cea mai rea te face / să te lipsești de dorita fața lui Dumnezeu.

Zi cătră sufletul tău: deșchide-ți ochii, sufletul meu, ticăloase, să pricepi ce erai mai nainte și în ce chip te făcuși pre urmă cu păcatul; ai fost mireasă Celui din nălțime, lăcaș Dumnezeului celui viu, vas ales și de mult preț și scaun adevăratului Solomon, Hristos; erai scaun înțelepciunii, sor îngerilor și moștnean vécinicii fericiri.

Plînge dară și te tînguiaște, că nu ai acéle vrednicii, ce te-ai întors la céle împotrivă, că s-au făcut mireasa lui Dumnezău curvă și preacurvă diavolului, lăcașul
f. 9[v] Sfîntului Duh s-au făcut peșteră / tîlharilor, vasul cel ales și curat s-au făcut vas stricăciunii, polata lui Hristos s-au făcut tină și putoare porcilor, scaunul lui Dumnezeu ședére pierzării, sora îngerilor supt ascultarea dracilor și aceasta ce zbura ca o porumbiță la ceriu să tîraște ca șarpele pe pămînt.

Plînge dar sufletul mieu, ticăloase și te tînguiaște, socotind multele tale pagube; plînge, că pre tine ⟨te⟩ plîngu ceriurile; plînge că pre tine te tînguiaște besérica și toți sfinții; lăcrămează că ai greșit; plînge că pre tine te plîng prorocii, mai nainte văzînd mîniia direptății lui

f. 10 Dumnezău / asupra ta; plînge că la tine plîng mai mult lacrămile Ieremiei decît la zidurile Ierusalimului; plînge sufletul meu, ticăloase, pînă cînd vei spăla spurcăciunea păcatului tău și să vii la cinstea cea dentîi.

A patra gîndéște (ca să cîștigi această sfîntă întristare și urîciune a păcatului) cît urăște păcatul preabunul Dumnezeu și pentru că ce-l urăște au trimis de multe ori pentru păcat în lume înfricoșate pedépse: au trimis potop și au înecat pre toți cei ce au păcătuit; pierzare la Sodoma, pre diavolul din ceriu; și pre Adam și pre Eva din raiu i-au gonit. Las céle multe pentru scurtaré.

A cincea, adu-ț aminte cu lacrămi moartea, cînd într-acela ceas are a se despărți sufletul păcătosului de la trup îl încungeră nenumărați draci cu chipuri sălbatece și înfricoșate să răpească acel suflet ticălos. Încă și zua judecății a direptului și înfricoșatului judecătoriu și răspunsul cel cutremurat al Domnului care cu stăpînire și cu direptate pentru păcătoși va să zică: Duce-vă-ți de la mine, blestemaților, în focul cel vécinic, carele iaste gătit diavolului și slugilor lui. Și acéle înfricoșate munci
f. 11 ale vécinicului / iad, care tot trupul tău va avea dureri nesuferite, întristarea cea nemîngîiată carea o au păcătoșii fără nădéjde a să izbăvi den muncă.

A șasia, să gîndești nespusa mulțime a bunătăților mîntuitoriului tău, căci cît socotești bunătățile carele ț-au făcut preabunul Dumnezeu, atîta mai mult te rușinezi de vicleșugul și de nemulțămirea ta ce arăți cătră dînsul.

Cu acéstea dară, mijloce poți să vii la urîciunea păcatului și la înfrîngerea inimii, care iaste chéia pocăinții. Postéște, roagă-te cu lacrămi și fă aducere aminte de-a
f. 11v pururea păcatelor tale. Dă / milostenii și alte bunătăți fă, pentru ca să te iarte Dumnezeu.

Destul iaste cîte am zis pentru înfrîngerea inimii, care iaste partea cea dentîiu și bună începătură a pocăinței și să venim la a doao, carea iaste ispovedaniia.

PENTRU ISPOVEDANIE

Această ispovedanie foarte o iubéște Domnul, fără carea nu iaste cu putință a să mîntui nime, veri cîte bunătăți ar avea. Pentru aceasta face și multe mijloace ca să-și cunoască omul greșala lui și să să ispoveduiască cu inimă
f. 12 smerită. Pentru aceasta au îndemnat / pre strămoșul

Adam cînd au căzut în neascultare, ca să cunoască păcatul lui și i-au zis: Adame, unde ești? Adecă unde ai căzut, cît rău ai făcut, întoarce-te la pocăință și mărturiséște păcatul tău, să iai ertăciune. Aceasta au zis și Evei și lui Cain și într-alte multe locuri ale *Scripturii* cei vechi să véde a fi de folos ispovedaniia.

Solomon zice: „Cine-și ascunde păcatele lui nu să mîntuiaște și cine le ispoveduiaște cîștigă milă".

Încă și prorocul și împăratul David laudă ispovedaniia la mulți Psalomi zicînd: „Mărturisescu-mă ție, Doamne,
f. 12v cu toată inema mea". Apoi: „Bine / iaste a să mărturisi Domnului", și alte asémene.

Prorocul Isaiia zice: „De ai vreun păcat vădéște-l, să iai ertăciune". Las și alte multe mărturii ale sfintei *Evanghelii*, pentru scurtaré.

Deci de vréme <ce> dentr-acéste puține am priceput cum că iaste de treabă și de folos ispovedaniia pentru mîntuirea sufletului nostru, să cade adése să ne ispoveduim. Însă pentru ca să să facă această ispovedanie precum să cade și precum ne învață dascalii besérecii noastre, aceasta să cade să facă acela ce va să să ispoveduiască. Întîi să să gătească doao, trei zile mai nainte și să gîndească cîtă vréme
f. 13 iaste de cînd nu / s-au ispoveduit; și dentr-acela ceas, pînă acuma să iscodească cu denadinsul în cîte păcate au căzut, care din céle 10 porunci ale lui Dumnezeu n-au păzit; care păcat de moarte au făcut, au verice altfeliu de greșală, cu ce simțire au greșit; céle 12 alcătuiri ale credinții, de le créde cu adeverință și dirept, precum besérecа răsăritului învață și care altă poruncă și obiceai arătat al besérecii n-au păzit; de cîte ori au făcut păcatul, au măcar în cîtă vréme să află într-acel păcat, și alte multe carele le vom zice la a doao parte.

f. 13v Apoi, după ce să va găti într-acesta chipă să cérce / să afle duhovnic iscusit, carele să fie cu evlavie și învățat, spre a-l îndirepta: cărturariu și învățat la dumnezeeștile și sfintele pravile și canoane și să nu caute vreunul neînvățat, sau fără de evlavie, sau de ceia ce caută a cîștiga, pentru ca să-i dea ceva să-l iarte pre lesne, nedîndu-i canon, fără de céia ce să cade îndireptare și tămăduire. Pentru căci cine o face aceasta nu-i folosește acea rea ispovedanie; ce și cel ce să ispovedniaște și cel ce ispoveduiaște fac păcat de moarte și să osîndesc. Că zice domnul Hristos: „Un orb cînd să face povață altui orb amîndoi cad în groapă".

f. 14 Apoi, după ce va găsi / duhovnic bun pururea la acela să meargă și nu de la unul la altul să meargă, neguțătorind taina, rușinîndu-să să-i zică cum că au făcut și a doa ora și a treia oară acélea ce întîi i-au zis și i-au poruncit să să lase să nu le mai facă și să zică înaintea duhovnicului cu evlavie și cu smerenie păcatele lui, să nu pricinuiască pre un om și pre altul, au pre diavolul că au fost vina, ce pre sine să să facă vinovat, să spuie toate păcatele lui, neascunzînd nice unul; că numai unul să ascunză, toate sînt neertate.

Și de va uita vreun păcat și își va aduce aminte pre
f. 14v urmă să meargă să-l spuie; și făr'de / ispovedanie, au făr'de voia duhovnicului lui să nu cutéze nimenea să să cuminece, că să osîndéște ticălosul.

Céle mai multe pentru ispovedaniia le las, pentru scurtaré, socotind și acéstea den destul. Și să mérgem la al 3, care iaste facerea canonisirei.

PENTRU FACEREA CANONISIREI

De vréme ce pentru facerea canonisirei avem gînd să grăim la a doao parte a cuvîntului căce că acolea mai vîrtos să cuvine; pentru aceasta, zicînd numai ce lucru
f. 15 iaste și cum să cade a să / păzi, fac sfîrșit.

Facerea dară a canonisirei iaste a face neștine fapte vrédnice ale pocăinții, precum zice sfîntul Ioann Botezătoriul, prorocul și înainte / mergătoriul: „Faceți voao roduri vrédnice ale pocăinței". Au și cu alt mijloc, facerea canonisirei iaste să facă canonul ce-i dă duhovnicul pentru păcatele lui, care canon de nu-l va face cel ce să ispoveduiaște își piiarde plata ispovedaniei. Și precum un bolnav nu-i foloséște de-ș va arăta numai boala lui la dohtor, ce să mănînce și iarba ce-i va da, așa și păcătosul nu să iartă numai cu ispovedaniia, ce să facă și canonul ce-i va da
f. 15v duhovnicul / lui carele iaste pierzătoriu păcatului și mijlocitoriu al îndireptării.

Și pînă aici să fie sfîrșitul părții cei dintîi ce spune pentru pocăință carea are ființa ei de trei părți: den înfrîngerea inimii, pre carea o numéște apostolul Pavel întristare dumnezeiască, den ispovedanie și a treia den facerea canonisirei, den carele de va lipsi una, pocăința de ciia pocăință nici iaste nici să zice.

A DOAO PARTE. ÎN CE CHIP SĂ CADE SĂ FIE DUHOVNICUL ŞI CUM SĂ ISPOVEDUIASCĂ ŞI SĂ ÎNDIREPTÉZE PRE OAMENI

f. 17 Aici la a doao parte a cuvîntului, / de vréme ce avem gînd să zicem pe scurt şi alte oarecare cuvinte care sînt de treabă la pocăinţă şi la ispovedanie, am socotit a fi bine să zicem întîi în ce chip să cade să fie duhovnicul, căci iaste şi aceasta de treabă a să vorbi.

Iaste dară şi acel preot carele va vrea să priimească această grea sarcină şi cu nevoe a ispovedanii să fie bătrîn de vîrstă, măcar cît de puţin să fie de 40 de ani, să fie de cinste, cucernic, cu viaţă bună, iscusit în cuvinte şi în fapte, să nu fie beţiv, să nu meargă la cîrciume, să nu fie mînios, hulitoriu şi înjurătoriu şi în scurt cît va fi cu
f. 17v putinţă să / să ferească să nu dea scandală şi rea pricină la norod.

A doao, să fie împodobit cu carte şi cu fapte bune, să priceapă sfintele cărţi şi canoanele beséricii noastre, cu carele poate să îndiréptéze pre oamenii ce să ispoveduesc la dînsul. Şi lucrul acesta să-l facă cu frica lui Dumnezeu şi nu pentru vreo rea cîştigare.

Bani să nu ceară pentru ispovedanie, nici pentru altă taină, căci să va osîndi la un loc cu Iuda, fără numai de-i va da cel ce să ispoveduiaşte de voia lui în loc de milostenie.

Asupra ispovedanii să nu să ruşinéze nici de un om, nici
f. 18 făţărie să facă, ce numai pre fieştecarele după cum / îi vor fi păcatele să-l îndireptéze şi să-l canonească după învăţătura sfintelor pravili, să aibă voe a ispovedui de la arhiereul şi stăpînul locului şi cîte alte să cuvin la acest sfînt lucru.

CE SĂ CADE A ÎNTREBA DUHOVNICUL PRE CEL CE SĂ ISPOVEDUIAŞTE ŞI CUM SĂ ÎNCEAPĂ

Apoi cînd va veni înaintea lui acel ce va să să ispoveduiască să stea amîndoi în picioare înaintea icoanei lui Hristos şi să facă duhovnicul бл҃гсвенъ бг҃ъ нашъ[1] şi să zică црю небсныи[2] ст҃ꙑи тр̃стое[3] ѡтче нашъ[4], гс̃ди помилѹи[5] 12 şi Psalo-
f. 18v mul 50, adecă помилѹи мѧ бж҃е[6]. / Apoi duhovnicul să şază

1 Binecuvîntat este Dumnezeul nostru. 2 Împărate ceresc. 3 Preasfîntă Treime 4 Tatăl nostru. 5 Doamne miluește. 6 Miluește-mă Dumnezeule...

cu cinste ca cum aduce închipuire lui Hristos, iară cel ce să ispoveduiaște să stea cu capul gol, cu mîinile legate la piept, plecîndu-și capul în jos cu cucerie și cu frica lui Dumnezeu.

Și atuncea duhovnicul să-l întrébe întîi cînd s-au ispoveduit și s-au cumenecat și de-au păzit acéle ce i-au zis duhovnicul lui și de-au făcut canonul ce i-au dat. Și după acéia să-l întrébe de iaste însurat au neînsurat și ce meșterșug știe, au ce boerie are, pentru ca să înțăleagă dentr-acéste cum îl va întreba și la célélalte și cum să-l îndirep-
f. 19 téze. Apoi să-l întrébe de créde fără de prepus dogmele sfintei beséricii noastre a răsăritului și céle 12 alcătuiri ce cuprinde în sine sfîntul Simvol, adecă véruiu și de-au păzit acéle 10 porunci ale lui Dumnezeu, au de au greșit într-însele. Dentru care porunci cea dintîi iaste să iubească pre Dumnezeu cu tot sufletul lui și cu inima și cu putérea și să facă poruncile lui cu pohtă și cu căldură, ca fiiul cel bun poruncile părintelui său și să nu aibă altele în mintea lui, fără numai cum va plăcea lui Dumnezeu. Așijderea să iubească și pre fratele său, creștinul și să-i pohtească binele ca și pre al său.

f. 19v A doao să nu jure în numele / lui Dumnezeu, nice dirept, nici strîmbu la tot cuvîntul lui și lucrul, nici întru sfinți, nici alt jurămînt.

A treia să sfințească zioa sîmbetei, adecă să ție duminecа și toate sărbătorile ale anului ce prăznuiaște besérica noastră și să nu lucréze într-acéle zile nimică lucru trupesc, ce numai să să dea la céle sufletești și dumnezeești, în rugăciuni și în ascultări poruncilor lui Dumnezeu și întru îmbunătățatele vieți ale sfinților, a li să asemîna și el după putință, pentru ca să să slăvească de Dumnezeu, precum și ei.

Să asculte Vecerniia, Utrenea, Liturghiia, cu evlavie,
f. 20 să nu afle / pricini la prazdnice și face mai multe păcate și să îmbată să răsfață fără de cuviință, cîntă, joacă, aleargă la curvii ca porcul la tină, pentru că să va mîniia Dumnezeu asupra lui mai mult pentru acéste, decît ca cînd ar vrea să lucréze.

A patra, să cinstească pre tată-său și pre mumă-sa și să-i hrănească de vor fi bătrîni și săraci; să să supue poruncilor lor cu cucerie, afară numai de-l vor îndemna la vreun păcat și faptă păgînească și fărădelége. Și încăși să cinstească și pre célélalte rudenii ale lui și pre cei mai bătrîni

f. 20v decît el, pre boiari și stăpînitorii locului lui și / mai vîrtos obrazele céle preoțești. Pentru căci obrazele céle preoțești și arhierești să numesc slugi ale lui Dumnezeu, veri păcătoși sînt, veri drepți; și cine batjocoréște sau înjură sau bate pre sluga, batjocura și necinstea la stăpîn vine. Păziți-vă creștini de acest păcat mare, că să va mîniia Dumnezeu asupra voastră și veți încăpea la muncă.

A cincea, să nu facă ucidere, sau el singur, sau puind pre altul, sau îndemnînd și sfătuind.

A șasia, să nu preacurvească, sau să curvească, sau să facă sodomie, sau să facă săblaznă, sau va mérge la dobitoc.

f. 21 A șaptea, să nu fure / sau va apuca ceva, sau va mînca direptul celui străin, sau nu va da plata argatului său, sau datoriia ce să va îndatori.

A opta, să nu mărturisească minciună pentru ca să facă pagubă și stricăciune vreunui om, sau vieții lui, sau pungii lui, sau cinstii lui.

A noao, să nu pohtească muiarea vecinului său, nici altă vreo muiare străină, afară numai den muiarea lui cu carea s-au cununat.

A zéce, să nu pohtească și să-i placă să apuce și să stăpînească fără de direptate sau casa, sau viia, sau holda, sau robul vecinului său, sau altui om.

Acéste sînt acéle 10 porunci ale lui Dumnezeu, carele la
f. 21v alte cărți / să află cu învățătură mai pre larg tălmăcite, carele noi le-am lăsat fugind vorba cea multă, de vréme ce cunoaștem cum că lénea și grija lumii nu vă lasă nici acéste puține să le citiți pricinuind multe pricini cu păcate.

Afară dintr-acéste porunci să întrébe duhovnicul pre cel ce să ispoveduiaște și alte ale lui păcate, sau de moarte sau mai ușoare; adecă, de va fi hulit la Dumnezeu sau la sfinți, sau la taine, sau altă hulă, sau de va fi dat dracului pre cineva, sau au anathemisit pre cineva au viu au mort, sau de au făcut farmece, sau au aruncat în bobi și în cărbuni,
f. 22 sau au pus pre alții să le facă, sau / créde farmecile, sau de poartă pre sine advare (baere), sau face legături și alte lucruri diavolești, carele i să cade foarte greu să să canonească, pentru că să leapădă de Dumnezeu cu farmecile și créde pre dracul; sau de iubéște paguba și stricăciunea și necinstea altuia; sau vreo greșeală ascunsă a vreunui om au scos la iveală, pentru ca să-l rușinéze; sau de nu ș-au păzit jurămîntul, sau de au făgăduit vreo milostenie și nu o au dat; sau au clevetit oamenii, sau au

ascultat cu bucurie pre ceia ce clevetesc pre alții; sau de nu mérge la besérecă adése și cu evlavie; sau de nu-și face
f. 22v la casa sa rugăciunea ce i s-ar cuveni / sara și dimineața; sau de nu-și îndemnează muiare și copii și argații lui să nu lipsească de la besérecă duminecile și sărbătorile și să nu le lipsească rugăciunea și să-i învéțe să petreacă creștinéște, cu evlavie; sau de s-au sfădit și are vrajbă cu cineva; sau de va fi scos taina ce-i va fi spus cineva; sau de gîndéște cu dulceață lucruri grozave și patimi trupești; sau de s-au mîndrit și s-au lăudat; sau de batjocoréște pre cei săraci; sau de au hulit la boala lui, sau la sărăciia lui, sau la altă nevoe și n-au mulțămit lui Dumnezeu; sau de créde visele; sau de-au venit vreun strein călătoriu și nu l-au
f. 23 priimit / la casa lui să să odihnească; sau gol n-au îmbrăcat; sau flămînd n-au hrănit; sau închis fiind cineva și n-au mers să-l vază și să-l mîngîe cu cuvîntul și cu fapta; sau bolnav, sărac și strein nu i-au purtat de grija; sau au făcut rău pentru rău; sau de nu iubéște pre vrăjmașul lui; sau de va fi fost putincios ca să ajute vreunuia ce au fost la nevoe să-l mîntuiască și n-au vrut și altele asémene ca acéstea să cade să întrébe duhovnicul pre cel ce să ispoveduiaște. Și cel ce să ispoveduiaște să zică cu evlavie și cu frica lui Dumnezeu toate cîte au făcut deplin fără nice o pricină.

f. 23 Apoi, / după ce le va spune toate duhovnicul trebue să-l învéțe binișor ca să nu mai păcătuiască, ci să urască păcatele lui și să le lase și să alérge cătră domnul nostru Iisus Hristos, să-l roage noaptea și zioa, cu umilințe și cu lacrămi fierbinți să-i iarte păcatele lui și să-l păzească să nu mai greșască de-aciia înainte și să-l învrednicească împărăției cerului, pentru ca să nu-l urgisească milostivul și dirept judecătoriul Dumnezeu; și îi va veni moarte degrabă și va mérge neîndireptat și să va osîndi, ticălosul.

Și după ce-l va învăța să socotească, să-i dea și canon
f. 24 după cum să va cuveni: nice foarte / greu, nice foarte ușor, ci să socotească vîrsta lui, tînăr iaste, au bătrîn; însurat iaste, au neînsurat; bogat au sărac, preot au mirean au monah; cărturari, au necărturari. Și să-l întrébe de cîte ori au făcut păcatul, sau cîtă vréme au păcătuit și în ce vréme: în post au în zile slobode; în ce loc; în besérică, au într-altă parte; cu ce mijloc: fățiș, au în ascuns; cu vro față a vrunii rudenii, au cu striin și altele ca acéstea.

Căci cu acéste mijloce să facă păcatele mai uşoare au mai gréle şi aşa urmează şi canonul.

f. 24v Şi încăş să socotească păcatele celui / ce s-au ispoveduit şi carele va fi mai mare, pentru acel păcat să-i dea canonul. Adecă să zicem, un om au făcut curvie şi ucidere; uciderea iaste mai mare păcat şi să-i dea canonul uciderii pentru toate.

Şi să-i dea învăţătură făcîndu-şi canonul în toată viiaţa lui, să-şi aducă aminte de păcatele lui şi să să întristéze cu suspinare şi cu lacrămi şi să să roage lui Dumnezeu să-l iarte, precum au făcut şi prorocul David: şi în toate nopţile îşi uda aşternutul cu lacrăme de pocăinţă şi de ori în *zi* şi în noapte să ruga.

f. 25 Canonul să-l facă cu mijlocul ce au rînduit / părinţii beséricii noastre; adecă cu post, cu rugăciune şi cu milostenie şi cu alte fapte plăcute lui Dumnezeu, nu să îndemnéze pre creştini să mănînce pămînt şi cărbuni şi alte oarecare mojiceşti învăţături, ⟨ce⟩ ca neşte neînvăţaţi îi învaţă.

Şi acéstea, dară, cu puţine cuvinte şi în scurt; iară cel în Troiţă slăvită, Dumnezeu, să vă dea voao cunoştinţă în toate, întoarcere şi îndireptare păcatelor noastre, păzindu-ne pre noi mai presus de toate vicleşugurile satanii şi părtaş să ne facă cereştii lui împărăţii, cu rugăciunile
f. 25v preablagoslovitei stăpînei / noastre de Dumnezeu Născătoarei şi pururea fecioarei Mariei şi a tuturor sfinţilor. Amin.

Sfîrşit şi lui Dumnezeu laudă. /

ÎNVĂŢĂTURĂ BISERICEASCĂ

Învățătura bisericească la céle mai trebuincioase și mai de folos pentru învățătura preoților, acum într-aceasta chip tipărită în sfînta Mitropolie în Tîrgoviște, la anul de la Hristos 1710. Să să dea în dar preoților/

f. 2 Anthim cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop al Ungrovlahiei, preacinstit și exarh Plaiurilor.

Cucérnicilor preoți carii vă aflați în eparhia smereniei noastre, tuturor de obște, de la atotputérnicul Dumnezeu, vă rugăm milă, pace, sănătate, viiață curată și spăsenie sufletească, iară dela smereniia noastră molitvă, blagoslovenie și ertăciune.

f. 2 La aciastă stepănă înaltă a / arhieriei, întru carea au vrut dumnezeescul dar să ne sue, grija cea mai mare și mai aleasă ce avem, nu iaste alta fără numai chivernisirea beséricii și spăseniia sufletelor oilor noastre celor cuvîntătoare, pentru carele avem datorie să priveghem zioa și noaptea, că avem să dăm seama, după cum zice Pavel apostolul; și după asemănarea începătoriului păstorilor Iisus Hristos, carele ș-au pus sufletul pentru noi să ne dăm și noi viiața pentru paza turmei noastre.

Însă aciastă bună chiverniseală nu putem noi înșine
f. 3 să o săvîrșim după cum să cade de / nu vom avea dinpreună lucrători și slujitori, carii să poată ajuta la acest lucru mare, pentru căci fiind secerișul mult, trebue și lucrători mulți; și pentru căci iaste turma mare, un păstor singur, măcar că iaste mare în vrednicie, și de ar fi cît de procopsit întru politie și iscusit întru învățătură, iară nu

poate să le vază toate, nici să le ştie toate; şi pentru acéia dar are pre preoţi şi pre părinţii cei duhovniceşti, carii slujesc sfinţitului păstoriu ca nişte ochi să vază toate, ca nişte mîini să lucréze céle trebuincioase şi ca nişte
f. 3v picioare să alérge cu mijlocul / lor la trebuinţa tuturor.

Drept acéia ajutătorii la acest lucru mare al vostru sînteţi voi, cucernicilor preoţi, carii aveţi datorie neîncetată, şi cu cuvîntul şi cu fapta, să lucraţi şi să vă nevoiţi zioa şi noaptea împreună cu păstoriul nostru pentru spăseniia aceştii turme cuvîntătoare, carea au dat-o Dumnezeu în mîinile noastre. Dar oare ce aş putea nădăjdui de la voi? Sau ce fel de ajutoriu aş putea să aştept din iscusirea voastră?

Că între célélalte scîrbe ce am, de mă rănesc la inimă,
f. 4 iaste aceasta / cea mai grea de mă întristez şi mă mîhnesc mai mult, că văz între preoţii miei atîta prostie, atîta neînvăţătură şi atîta nedumireală, cît cunosc că nu puteţi face vreun ajutoriu sau vreun folos ticăloasei turme. Şi pentru acea multă prostie a voastră şi neştiinţa la sfînta carte, m-am îndemnat, fiind cuprins de frica dumnezeiască, a vă înştiinţa cu această mică cărticea, carea o am împărţit în trei părţi.

În partea cea dintîi s-au pus foarte pe scurt oare carele din céle mai trebuincioase şi mai de folos ale sfintei beserici
f. 4v şi ale sfintelor / taini, carele sînteţi datori să le ştiţi şi să le păziţi nu numai voi, ce şi bieţii creştini prin mijlocul vostru.

În partea a doao s-au pus învăţătură asupra ispovedaniei, ca să ştie fieştecare duhovnic cum să cade să îndreptéze şi cu ce mijloc trebue să ispoveduiască pre cei ce vor veni la dînsul.

În partea a treia s-au pus învăţături pentru cîte lucruri s-au putut afla pînă întru acest ceas, carele să fac cu necuviinţă şi fără de cale, şi trebue ca de acum înainte să nu să mai facă.

f. 5 Care o puiu înaintea cucerniciei voastre ca / o masă duhovniciască fără de plată, în loc de blagoslovenie; socotind cum că cu acéste puţine învăţături veţi putéa să vă săturaţi de lumina cunoştinţii şi să ajutoraţi şi pre creştinii cei lipsiţi. Iară de veţi fi şi cu acéstia aşa de nesimţitori, cît să nu vă puteţi dumeri, nici să vă puteţi îndrepta fiind aşa de puţinele şi foarte pre înţeles şi prostéşte, atuncea să va cunoaşte că nu veţi să vă nevoiţi pentru

dragostea lui Hristos, pentru întemeiarea beséricii, pentru folosul creştinilor, şi pentru cinstea voastră şi mai vîrtos
f. 5v pentru plata ce vi s-ar da / de la Dumnezeu pentru osteneala ce aţi face. Şi pentru acéia voi veţi da seama la înfricoşata şi straşnica judecată a lui Hristos, căci eu v-am învăţat cîte sînt trebuincioase şi de folos, şi mi-am făcut datoriia, după cum zice Hristos la Ioan în 15 capete: „De n-aş fi venit, şi de n-aş fi grăit lor, păcat n-ar avea, iară acum pricină n-au pentru păcatul lor."

Iară de veţi socoti în gîndul vostru cum că nu le puteţi face acéstia pentru nevoile şi păsurile ce aveţi, cu aceasta nimică nu vă veţi folosi, nici veţi putea să vă îndreptaţi
f. 6 înaintea dreptului judecătoriu. Că zice / Domnul Hristos la Mathei în 22 de capete: „Daţi ale chesariului, chesariului şi ale lui Dumnezeu lui Dumnezeu". Că precum cére împăratul dăjdi de la supuşii lui, aşa cére şi Dumnezeu de la creştini, şi mai vîrtos de la preoţi, credinţi şi fapte bune; de la unul mult şi de la altul puţin şi de la fieştecarele după putinţa sa şi după vredniciia ce i s-au dat.

Drept acéia dară, să lăsaţi toate pricinele într-o parte că sînt deşertăciuni; şi nu vă feriţi de a face osteneală, nici vă daţi leneviei, căci veţi cădea în blestem, după
f. 6v cum zice sfînta *Scriptură* la Ieremia în 48 de / capete: „Blestemat cela ce face lucrul Domnului cu léne".

Ce siliţi în tot chipul cu pohtă şi cu dragoste pentru spăseniia norodului creştinesc. Pentru ca să se învrednicească fieştecarele dintru voi să auziţi glasul cel fericit al dreptului platnic al lui Hristos: „Slugă bună şi credincioasă, pre puţin ai fost credincios, pre mai mult te voiu pune; întră întru bucuriia Domnului". A căriia bucurie să vă învrednicească darul lui Dumnezeu şi rugăciunea smereniei noastre". /

f. 7 SCARA ACEŞTII CĂRTICELE

1. Crucea ce putére are şi în ce chip trebue să o facem?
2. Rugăciunea cea domnească şi ce cuprinde în sine.
3. Mărturisirea credinţii cîte alcătuiri are şi dintr-însele ce înţelégem?
4. Céle 7 taini ale beséricii ce putére şi ce dar are fieştecare?
5. Céle 9 porunci mari ale beséricii ce ne învaţă să facem?
6. Zéce porunci ale lui Dumnezeu că să cuvine să le ţinem; că de nu le vom ţinea nu împlinim légia.

f. 7 7. Daruri ale Duhului Sfînt / carele sînt şi cîte?

8. Céle 3 bunătăţi mari ale bogosloviei.
9. Patru bunătăţi ale sufletului.
10. Patru bunătăţi ale trupului.
11. Şapte păcate de moarte.
12. Céle 12 roduri ale milosteniei, carele sînt?
13. Învăţătură pentru ispovedanie.
14. Alte învăţături trebuincioase. /

f. 8 Crucea iaste un semn şi o armă tare asupra vrăjmaşului, căci iaste şi să numéşte putérea şi înţelepciunea lui Dumnezeu, dupre cum zice Pavel la capul cel dintîi cătră corinténi. Şi să cade creştinului pravoslavnic a-ş face semnul sfintei cruci într-acestaş chip:

Întîi să împreune céle 3 dégete ale mîinii drépte (adecă dégetul cel mare şi cu céle 2 de lîngă dînsul) şi puind în frunte să zică: în numele Tatălui, apoi puind la buric
f. 8v să / zică: şi al Fiiului, apoi puind în umărul cel drept să zică: şi al Sfîntului Duh, apoi puind în umărul cel stîng să zică: Amin.

RUGĂCIUNEA CARE AU ÎNVĂŢAT PRE APOSTOLI DOMNUL NOSTRU IISUS HRISTOS: „TATĂL NOSTRU CARELE EŞTI ÎN CERIURI"

Aicea ne învaţă să ştim cum că n-avem alt tată făru numai pre Dumnezeu cel din ceriuri, precum la Matheit, în 25 de capete zice: Şi tată să nu chiemaţi voi pre pămînt,
f. 9 pentru că unul iaste Tatăl / vostru cel din ceriuri.

Sfinţească-se numele tău. Numele lui Dumnezeu să sfinţéşte cu lucrurile şi cu faptele céle bune, precum la Matheiu, cap 5 zice: „Într-acesta chip să strălucească lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vază faptele voastre céle bune şi să slăvească pre Tatăl vostru cel din ceriuri".

Să vie împărăţiia ta. Aicea să roagă sufletul să-şi trimiţă Dumnezeu împărăţiia, adecă ajutorul şi dreptatea, ca să-l păzească curat şi nebîntuit de putéria păcatului,
f. 9v dupre cum apostolul cătră romani în 6 / capete zice: „Să nu împărăţească păcatul în trupul vostru cel muritor, ca să vă supuneţ întru pohtele lui".

Fie voia ta, cum în ceriu, aşa şi pre pămînt. La această cérere rugăm pre Dumnezeu ca să i să plinească voia

pre pămînt ca și în ceriu, adecă precum îngerii în ceriuri să supun voei lui Dumnezeu, spre toate lucrurile, făr'de nici o îndoire, într-acesta chip și pre pămînt să să pléce lui și oamenii, dupe cum zice Pavel în 2 capete cătră filipiséni: „Întru numele lui Iisus Hristos tot genuchiul să va pleca cereștilor și pămînteștilor și celor de supt pămînt". /

f. 10 Pîinea noastră cea din toate zilele dă-ne-o noao astăzi. Cu această rugăciune cérem mai vîrtos de la Dumnezeu hrana cea preste fire a sufletului, carea iaste cuvîntul lui Dumnezeu, după cum la Matheiu, cap 4 zice: „Nu numai cu pîine va trăi omul, ce cu tot cuvîntul ce iase din rostul lui Dumnezeu".

Și iartă noao greșalele noastre, cum și noi ertăm greșiților noștri. Această rugăciune ne îndemnează mai mult să ertăm greșalele celor ce ne greșesc noao, ca și Dumnezeu
f. 10 v să iarte păcatele noastre céle ce / în toată vrémea greșim de pre cum la Matheiu în 6 capete zice: „Lăsați și să va lăsa voao".

Și nu ne duce pre noi în ispită. Prin rugăciunea aceasta cérem de la Dumnezeu să nu ne ducă la ispita lumii și a diavolului și a trupului, pentru că într-acéste trei ispite să cuprinde tot féliul de ispită. Ci păzindu-ne de acéstia, vom fi păziți de toată altă ispită.

Ce izbăvéște pre noi de cel rău. Cu această rugăciune cérem de la Dumnezeu să ne mîntuiască de tot răul și
f. 11 de tot păcatul; și mai ales ne rugăm să izgonească / de la noi tot vrajmașul sufletesc în vrémea morții.

Că a ta iaste împărățiia și putéria și slava în véci. Amin. Cu acéste cuvinte ne încredințează cum că de cîte am rugat pre Dumnezeu Tatăl cu credință curată și cu nădéjde, de nevoia lui, ca un împărat putérnic, ni le va da, precum la Ioan în 14 capete zice: „Și ori cîte veți cére întru numele mieu, aceasta voiu face". /

f. 11v

MĂRTURISIREA CREDINȚII, CAREA SĂ ÎMPARTE ÎN 12 ALCĂTUIRI

Crez întru unul Dumnezeu, Tatăl atotțiitorul, făcătoriul cerului și al pămîntului, văzutelor tuturor și nevăzutelor.

Alcătuirea aceasta ne învață să crédem că unul iaste Dumnezeu-Tatăl, precum apostolul cătră efeséni, cap

4 zice: „Unul iaste Dumnezeu și Tatăl tuturor carele iaste
preste toate și prin toate și întru noi întru toți". Și încă
ne mai învață să crédem cum că acesta au făcut toate /
f. 12 céle văzute și céle nevăzute, din nimica, numai cu cuvîntul.

Și întru unul domnul Iisus Hristos, Fiiul lui Dumnezeu,
unul născut carele de la Tatăl s-au născut, mai nainte de
toți vécii, lumină din lumină, Dumnezeu adevărat de la
Dumnezeu adevărat, născut iar nu făcut, cela ce iaste
de o ființă cu Tatăl, prin carele toate s-au făcut.

A dooa alcătuire ne învață să crédem cum că Domnul
Iisus Hristos, Fiiul lui Dumnezeu, iaste Dumnezeu
adevărat și vécinic, nu făcut, nici zidit, ci născut mai
nainte de toți vécii, din firea Tatălui, asémene slăvit cu
f. 12v Tatăl, precum / însuși la Ioann, în 17 capete zicé: „Și
acuma proslăvéște-mă tu, părinte, cu slava carea am avut
de la tine mai nainte de lume."

Încă ne mai învață să crédem cum că Iisus Hristos
iaste făcător tuturor lucrurilor și veacurilor, după cum
la Ioann, cap 1 zice: „Lumea de el s-au făcut și lumea pre
el n-au cunoscut".

Carele pentru noi, oamenii, și pentru mîntuirea noastră
s-au pogorît din ceriu și s-au întrupat din Duhul Sfînt
și din Mariia Fecioară și s-au făcut om.

f. 13 A treia alcătuire ne învață să credem / cum că Domnul
nostru Iisus Hristos s-au pogorît din ceriuri pentru mîn-
tuirea noastră, zămislindu-se din pîntecile fecioarei Mariei
de Duhul Sfînt și s-au născut om desăvîrșit, cu suflet
cuvîntător și cu toate cîte urmează firii omenești (afară
numai din păcat). Însă neschimbîndu-se dumnezeirea
în omenire, nici omenirea în dumnezeire, ci amîndoao
firile desăvîrșit au petrecut într-o unire: Dumnezeu
adevărat și om adevărat.

Și s-au răstignit supt Pilat din Pont și au pătimit și
s-au îngropat. /

f. 13v Această alcătuire ne învață să crédem cum că domnul
nostru Iisus Hristos s-au răstignit de Pilat (carele era
din Pont), vărsîndu-și preacinstit sîngele său pre cruce,
pentru ca să ne mîntuiască pre noi din păcat; și nefiind
păcătos au pătimit, însă nu dumnezeirea, ci omenirea.
Și precum cu adevărat au pătimit pre cruce, așa adevărat
au și murit, precum la Luca, cap 23 zice: Și strigînd cu
glas mare au zis: Tată, în mîinile tale dau sufletul mieu.
Și acéstia zicînd au răposat. Și îngropîndu-se i s-au pecet-
f. 14 luit groapa, precum la Mathei, / cap 27 zice: „Aveți custodie,

mérgeţi de întăriţi cum ştiţi"; iară ei mergînd au întărit groapa, pecetluind şi piatra împreună cu custodia.

Şi au înviiat a treia zi după scripturi.

Cu această alcătuire ne învăţăm a créde cum că domnul nostru Iisus Hristos cu putérea dumnezeirii lui s-au sculat din morţi, însă cu acelaş trup cu carele s-au şi născut şi s-au şi îngropat dupe *Scripturi;* adecă după cum au fost prorocit prorocii şi după *Scripturile* legii cei vechi, precum însuşi Hristos la Marco, cap 17 zice: „Însă Fiiul
f. 14v omenesc mérge precum / s-au scris pentru dînsul".

Şi s-au suit la ceriuri şi şade de-a dreapta Tatălui.

Aceasta ne învaţă să crédem cum că cu trupul carele s-au născut Hristos şi s-au îngropat şi s-au sculat din morţi, cu acela s-au şi înălţat la ceriuri şi au şăzut de-a dreapta Tatălui, precum la Marco, cap 16 zice: „Iară Domnul dupre ce grăi lor să luă la ceriu şi şăzu de-a dreapta lui Dumnezeu".

Şi iarăş va să vie cu slavă să judece viii şi morţii, a căruia împărăţie n-are sfîrşit.

f. 15 Aicea ne învaţă să crédem cum / că va să vie Hristos a doa ora ca să judece pre cei vii şi pre cei morţi şi ca să dea răsplătire fieştecăruia din oameni de pre faptele sale, precum însuşi la Mathei, cap 25 zice: „Iară [cînd] va veni Fiiul omenesc întru slava sa şi toţi sfinţii îngeri împreună cu dînsul. Şi iarăşi pentru răsplătire la Ioann, cap 5 zice: „Şi vor eşi cei ce au făcut céle bune ‹întru› înviiare de viaţă, iară cei ce au făcut réle întru înviiare de osîndire".

Şi în Duhul Sfînt Domnul de viaţă făcătoriul, carele de la Tatăl purcéde, cela ce cu Tatăl şi cu Fiiul iaste în-
f. 15v chinat şi slăvit, / carele au grăit prin proroci.

Această alcătuire ne învaţă să crédem şi în Duhul Sfînt, carele iaste de o fiinţă cu Tatăl şi cu Fiul şi să slăvéşte împreună cu Tatăl şi cu Fiiul. Şi cum că de la Tatăl purcéde precum mîntuitoriul nostru Hristos adeverează la Ioan, cap 15 zicînd: „Cînd va veni mîngîitoriul pre carele eu voiu trimite voao de la Tatăl, duhul adevărului, carele de la Tatăl purcéde". Şi încă ne mai învaţă cum că Duhul Sfînt au grăit prin proroci.

Întru una sfîntă săbornicească şi apostolicească besérică.

f. 16 Această alcătuire ne învaţă să ne / supunem poruncilor săborniceştii şi apostoliceştii besérici, după învăţătura lui Hristos, carea la Mathei, cap 18 zice: „Iară de nu va asculta nici besérica, fie ţie ca cel păgîn şi ca un vameş".

Mărturisesc un botez, întru ertarea păcatelor.

Această alcătuire ne învaţă să mărtuirisim un botez, întru ertarea păcatelor, adecă să ne botezăm noi, creştinii, întru numele Tatălui şi al Fiiului şi al Sfîntului Duh, prin apă şi prin duh ca să ni să iarte păcatul cel strămoşesc şi alte păcate, precum însuşi Hristos la Ioann,
f. 16v în 3 cap / zice: „De nu să va naşte neştine din apă şi din duh, nu va putea să între întru împărăţia lui Dumnezeu."

Aştept înviiarea morţilor.

Această alcătuire ne învaţă să crédem cum că va fi cu adevărat înviiarea trupurilor omeneşti, după cuvîntul Domnului care la Ioann, cap 5 zice: „Că toţi cei ce sînt în mormînturi vor auzi glasul Fiiului lui Dumnezeu şi vor eşi".

Şi viaţa veacului celuia ce va să fie. Amin.

Aicea ne învaţă să crédem cum că în veacul ce va să
f. 17 fie va veni blagosloveniia lui Dumnezeu la cei aleşi / ai lui şi viaţa vécinică cu bucurii sufleteşti, care nici odinioară sfîrşit nu vor avea, precum *Scriptura* mărturiséşte la întîia carte cătră corinthéni, cap 2, zicînd: „Céle ce ochiul n-au văzut şi uréchia n-au auzit şi pre inima omului nu s-au suit, carele au gătit Dumnezeu celor ce iubesc pre el." /

f. 17v

CÉLE ŞAPTE TAINI ALE SFINTEI BESÉRICI

1. Sfîntul botez. — 2. Sfîntul mir. — 3. Sfînta liturghie. — 4. Rînduiala preoţiei. — 5. Ispovedania, sau pocăinţa. — 6. Nunta céia ce să face pre lége. — 7. Sfîntul maslu.

CE PUTERE ŞI CE DAR AU ACÉSTE ŞAPTE TAINI

Botezul iaste temeiu celoralalte taine şi mai întîi decît toate la rînduială. Are mare dar şi multă putére şi făr'de
f. 18 sfîntul botez célealalte şase / taine nu pot face nici cu un mijloc pre om creştin. Care botez l-au arătat singur domnul Hristos, poruncind şi apostolilor să-l săvîrşasă precum scrie la Mathei în 28 de capete zicîndu-le: „Mergînd, învăţaţi toate limbile, botezînd pre ei în numele Tatălui şi al Fiiului şi al Sfîntului Duh, învăţînd pre ei să ţie toate cîte am poruncit voao". Această taină ca şi célialalte 6 taine are 4 pricini.

Cea dintîi iaste pricina cea lucrătoare. A doao iaste
f. 18v materiia. / A treia iaste închipuirea și a patra iaste pricina cea săvîrșitoare.

Pricina cea lucrătoare a sfîntului botez și a tuturor celoralalte taine iaste Dumnezeu, carele lucrează cu darul lui cel dumnezeesc prin mijlocul preotului.

Materiia iaste apa cea curată făr'de nici o amestecătură.

Închipuirea iaste chiemarea sfintei Troițe, precum s-au zis mai sus, adecă: Botează-să robul lui Dumnezeu, în numele Tatălui și al Fiiului și al Sfîntului Duh. Amin.

Pricina cea săvîrșitoare iaste ca să șteargă păcatul cel
f. 19 strămoșesc / și al voinței de la om și să facă pre cel botezat fericit, sfînt desăvîrșit, viu și fiiu lui Dumnezeu, după dar.

Pentru sfîntul mir.

După ce să săvîrșaște lucrarea sfîntului botez, urmează sfîntul mir, cu carele unge preotul pre cel botezat. Materia mirului iaste untuldelemn, cu alte multe materii mirositoare. Închipuirea sînt cuvintele și rugăciunele arhiereului care le zice pre dînsul și numai singur arhiereul îl poate face și să dea la cei botezați de preot cu acéstea
f. 19v cuvinte: Pecétea darului Sfîntului Duh. / Amin. Și sfîrșitul iaste pentru ca să adeveréze pre creștini în credință și să ia putére asupra vrăjmașului.

PENTRU TAINA DUMNEZEEȘTII LITURGHII

Taina Liturghiei iaste prefacerea pîinei și a vinului în trupul și sîngele mîntuitoriului nostru Iisus Hristos. Și iaste materiia aceștii sfinte taini pîinea de grîu curat și vin curat și apă curată. Și închipuirea sînt sfintele cuvinte care le zice preotul după cuvintele céle domnești: Și fă pîinea aceasta cinstit trupul Hristosului tău, Amin, iară ce e în păharul acesta, scump sîngele Hristosului tău,
f. 20 Amin, prefăcîndu-le / pre dînsele cu Duhul tău cel Sfînt. Amin. Sfîrșitul sfintei Liturghii iaste să să jărtvuiască mielușelul lui Dumnezeu, pentru mîntuirea lumii.

PENTRU RÎNDUIALA PREOȚIEI

Preoțiia iaste rînduială dumnezeiască a tainei cei simțitoare, avînd putére duhovnicească pentru mîntuiria și ajutoriul oamenilor, rînduită de mîntuitoriul nostru Hristos. Și iaste materia ei cel ce să hirotonéște, iar chipul

sînt cuvintele ce zice arhiereul: Darul cel dumnezeesc carele totdeauna céle neputincioase le tămăduiaşte i
f. 20v proci, cu punerea mîinei / pre capul celui ce să hirotonéşte.

Şi sfîrşitul iaste ca să tiposească în sufletul celui hirotonit stăpînire şi putére dumnezeiască, pentru ca să poată să săvîrşească tainele. Şi taina preoţiei numai arhiereul o săvîrşaşte.

PENTRU TAINA ISPOVEDANIEI SAU A POCĂINŢEI

Pocăinţa iaste întoarcerea de bună voe din răotăţi spre bunătăţi şi de la diiavolul întoarcere spre Dumnezeu prin osîrdie şi prin osteneală.

Şi iaste materia pocăinţei mărturisirea gurii şi sfărîmarea inimii şi facerea canonului. Iar chipul pocăinţei /
f. 21 iaste putérea ce au dat mîntuitoriul nostru numai sfinţilor lui ucenici şi apostolilor, după cum zice la Mathei, în 8 capete: Cîte veţi lega pre pămînt i proci (pentru aceasta vom arăta mai pre larg la învăţătura ispovedaniei). Iară sfîrşitul iaste să să curăţească omul de păcat şi să cîştige iarăşi darul lui Dumnezeu.

PENTRU TAINA NUNŢII CEI PRE LÉGE

Nunta iaste împreunare bărbat cu muiare spre împlinirea dumnezeescului acela cuvînt: „Créşte-ţi şi vă înmulţiţi".

Materiia aceştii taine iaste bărbatul şi muiarea cari
f. 21 vin cu gînd desăvîrşit / ca să să împreune amîndoi şi să lăcuiască nedespărţiţi. Iară chipul sînt cuvintele carele amîndoi zic în besérică înaintea preotului în auzul tuturor (adecă): Voieşti-mă? Voescu-te; urmînd la acéste cuvinte rugăciunele şi blagosloveniile preotului spre cea desăvîrşit împlinire a nunţii. Iară sfîrşitul iaste înmulţirea neamului omenesc şi încetarea pohtei cei trupeşti, după cum grăiaşte sfîntul Pavel la cartea cea dintîi către corinthéni, în 7 capete zicînd: „Iară pentru curvie fieştecarele a sa muiare să aibă şi fieştecaré pre al său bărbat să-l aibă". /

f. 22
PENTRU TAINA MASLULUI

Maslul iaste o ungere care să face cu untdelemn curat pentru cei bolnavi şi are putére prin blagoslovenia preotu-

lui să dea sănătate sufletească și trupească celora ce să întorc de la păcate, după cum zice sfîntul Iacov la 5 capete, la adevărata lui Poslanie: „De boléște cineva întru voi, chéme preoții beséricii și să să roage pentru el, ungînd pre el cu untdelemn întru numele Domnului și ruga credinții va mîntui pre cel bolnav și-l va scula
f. 22v pre el Domnul, măcar și păcate de va fi făcut erta-se-vor/lui".

Și iaste materia maslului untuldelemn curat, iară chipul sînt cuvintele molitvei ce zice preotul (adecă): Însuți stăpîne sfințéște untuldelemn acesta, ca să fie celor ce să vor unge dintr-însul întru tămăduire i proci. Iară sfîrșitul iaste să să șteargă rămășițile păcatelor și să cîștige bolnavul sănătatea sufletului și a trupului. /

f. 23 NOAO PORUNCI MARI ALE BESÉRICII

1. Că să cuvine a ne ruga lui Dumnezeu cu înfrîngere de inimă și cu umilință.

2. Să păzim céle 4 posturi ce sînt poruncite și legate: al Nașterii lui Hristos, al Paștilor, al Sfinților Apostoli și al Maicăi Précistii.

3. A cinsti pre părinții cei duhovnicești carii să roagă pentru noi la Dumnezeu ca niște slugi ai lui Dumnezeu și trebue să ne sfătuim cu dînșii pentru céle sufletești. /
f. 23v 4. A ne ispovedui păcatele noastre de 4 ori într-un an în vréme de post înaintea părintelui celui duhovnicesc, carele va hirotonit pre lége creștinéște, iară cei mai cu evlavie de 12 ori, iară cei mai proști măcar o dată într-un an.

Și care vor fi bolnavi să să ispoveduiască mai adése, făcîndu-și și maslu și să se cuminece adése; și așa să vor face părtași vieții cei de véci.

5. Să nu să cetească cărțile ereticilor nici dăscăliile și învățătura lor cea hulitoare să nu să asculte de cei ce
f. 24 nu-s învățați, nici știu *Sfînta Scriptură*, nici să se / améstece cu ei, nici să se întrébe cu ei.

6. Să se facă rugăciuni pentru întemeiarea tuturor oamenilor: întîi pentru cei ce sînt întru stepena preoției și a clirosului; a dooa pentru cei ce să află în vredniciile céle lumești și ale politiei și a ostașilor; apoi pentru cei ce fac bine la besérici a spori și a créște săborniceasca și dreapta credință.

7. Să se păzească posturile și rugăciunile carele să vor porunci de arhiereul locului să se facă în eparhiia lui, cînd s-ar întîmpla vréme de nevoe ca să întoarcă mîniia /
f. 24 lui Dumnezeu după norod și să se mîntuiască veri de ce nevoe și scîrbă s-ar întîmpla.

8. Nu iaste ertat mirénilor să ia nimic de ale beséricii în silă și să se lucréze cu iale, după cum vor vrea, ce numai să fie de treaba preoților și a celora ce slujesc la besérică a să hrăni și a da la săraci și la streini.

9. Să nu să facă nunte în zilele céle ce sînt oprite de besérică nici să cade creștinii să facă jocuri într-acéle zile, după cum fac păgînii; ce după cît va fi putința să se ferească de acéstea. /

f. 25 ZÉCE PORUNCI ALE LUI DUMNEZEU, DE LA A 2 LÉGE, CAP 5.

1. Să nu avem alt Dumnezeu înaintea lui.
2. Să nu luom numele Domnului în deșărt.
3. Să cinstim și să ținem sărbătorile.
4. Să cinstim pre părinții noștri.
5. Să nu ucidem.
6. Să nu preacurvim.
7. Să nu furăm.
8. Să nu mărturisim strîmb.
9. Să nu pohtim muiarea altuia.
10. Să nu pohtim verice lucru strein. /

f. 25v ȘAPTE DARURI ALE DUHULUI SFÎNT, CARELE SÎNT. ISAIA CAP 11, STIH 2

1. Înțelepciunea. 2. Înțelégerea. 3. Cunoștința. 4. Voia. 5. Blagocestiia. 6. Vitejiia. 7. Frica lui Dumnezeu.

TREI FAPTE BUNE ALE BLAGOSLOVIEI. 1 COR<INTHENI>, CAP 13, STIH 13

1. Credința. 2. Nădéjdia. 3. Dragostea. /

f. 26 Credința după cum zice fericitul Pavel la 11 capete către evrei iaste ființa celor nădăjduite și lucrurilor celor ce nu să văd dovediri.

Nădéjdea iaste o îndrăzneală adevărată cătră Dumnezeu, dată în inima omului din dumnezeiasca strălucire ca să nu să deznădăjduiască nici odată de darul lui Dumnezeu, ci să fie încredinţat cum că va lua prin pocăinţă ertăciune păcatelor şi veri ce altă cérere sau trecătoare, sau vécinică.

Dragostea încă iaste, după cum zice fericitul Pavel
f. 26v mai mare decît credinţa şi decît / nădéjdea, tămeiul şi vîrful tuturor bunătăţilor, carea unéşte pre mulţi întru una şi face cale cătră Dumnezeu tuturor celora ce o iubesc.

PATRU BUNĂTĂŢI ALE SUFLETULUI

1. Vitejiia. 2. Înţelepciunea. 3. Dreptarea şi 4. Curăţeniia.

PATRU BUNĂTĂŢI ALE TRUPULUI

1. Tăriia. 2. Întregimea. 3. Frumuséţia şi 4. Sănătatia. /

f. 27 ŞAPTE PĂCATE DE MOARTE

1. Trufiia. 2. Iubirea de argint. 3. Curviia. 4. Mîniia. 5. Lăcomiia 6. Zavistiia. 7. Leneviia la faptele céle bune.

ŞAPTE FACERI DE BINE ÎMPOTRIVA ACESTORA

1. Smereniia. 2. Eftinătatea. 3. Înfrînarea pohtei. 4. Îngăduinţa. 5. Postul împotriva lăcomiei. 6. Dragostea. 7. Nevoinţa.

CÉLE 12 RODURI ALE MILOSTENIEI, DUPĂ CUM SCRIE LA MATHEI, CAP 15

f. 27v Flămîndului să-i dea mîncare. / Setosului să-i dea să bea. Pre strein să-l primească în casă. Pre cel gol să-l îmbrace. Pre cel bolnav să-l caute. Pre cel din temniţă să-l cercetéze.

Mai sînt încă și acéstia: Pre cei morți să-i îngroape. Pre cei scîrbiți a-i mîngîia. A sfătui céle mîntuitoare. A învăța pre cei neștiuți. A erta greșalele celui vinovat. A răbda cu mulțămită scîrbele ce vin de la Dumnezeu și de la oameni și a ruga pre Dumnezeu nu numai pentru dînsul ce și pentru toți. /

....
....[1].

f. 35v ALTE ÎNVĂȚĂTURI TREBUINCIOASE

1. Vericare preot afară din enoriia lui (de) va face Liturghie sau o sfeștanie sau va cununa, sau va ispovedui, sau va cumineca pre cineva și după ce va muri îl va îngropa, sau verice alt lucru beserecesc va face fără de voia preotului aceluia a căruia va fi noriia, unul ca acela de pravilele sfinților părinților noștri să leapădă de tot darul preoțesc și-l vom lepăda și noi.

f. 36 2. Așijderea nici unul din voi / să nu îndrăznească să cunune vreun om, sau vreo muiare streini, dintr-altă țară, au și din țara aceasta și să fie neștiuți, pînă nu-i veți cerceta și-i veți ispiti; pentru că vin mulți din Țara Ungurească și din Țara Turcească și dintr-alte locuri depărtate și să însoară aici și pe la locurile lor au mueri, sau muerile au bărbați și lăsîndu-i au fugit, sau sînt a treia cununie și vin aici pentru ca să ia a patra muiare, sau muiarea să ia al patrulea bărbat, care lucru iaste curvie și fărădelége.

Ci pre unii ca aceștea fără scrisoare de mărturie de la
f. 36v preotul / locului lor, care să scrie cum că nu s-au însurat, au s-au însurat și i-au murit muiarea, sau iaste a doao nuntă și i să cade să mai ia încă o muiare să nu-i cununați, pentru ca să nu să facă fărădelegi, precum ca acéstea multe ni s-au întîmplat de am judecat.

3. Iară de să va întîmpla și nu va fi cu putință să ia scrisoare de la preotul locului lor, atuncea întîi să puneți pre fieștecarele dintr-înșii la jurămînt și de vor priimi jurămîntul, cum că n-au la locul lor nici bărbatul muiare,

---

[1] A doua parte, *Învățătură pentru ispovedanie*, ce cuprinde f. 28–35, este aproape identică cu aceea inclusă în broșura tipărită la Rîmnic în 1705: *Învățătură pre scurt pentru taina pocăinții*, mai puțin rugăciunile, care, de altfel, nu aparțin lui Antim.

nici muiarea bărbat și cum că n-au luat pînă acuma mu-
f. 37 iare, sau au luat una și au / murit, sau doao, atuncea îi veți cununa, au întîia nuntă va fi, au a doao, au a treia, precum vor mărturisi după jurămîntul ce le veți da; iară carii vor fi a patra nuntă nice cum să nu îndrăzniți a-i cununa.

4. Încăși vă poruncim și aceasta: nimeni din voi din preoți să nu îndrăzniți a despărți bărbat de muiare, sau muiare de bărbat, nici să vă uniți la un gînd cu aceia ce îndrăznesc a face această fărădelége, pentru că am înțeles că să face acest lucru necuvios în multe părți; că numai
f. 37v de să întîmplă să aibă bărbatul cu muiarea vrajbă / între dînșii, îndatăși să duc la pîrcălabi, sau la altă căpetenie și la preotul satului și la megiiași de să despart și-și fac carte, care lucru nu creștinii, ce nici păgînii nu-l fac. Că unde Dumnezeu au împreunat (zice), omul să nu despartă. Ce de va fi de despărțit să să trimiță aici la scaun, pentru ca să să facă despărțeala pe pravilă.

5. Nice un preot, carele nu va avea voe de la arhiereu, să nu cutéze a ispovedui (fără numai la nevoe de moarte) precum am înțeles că fac mulți, ca să cîștige daruri.

f. 38 6. Așijdirea și cei ce vor avea voe, / cînd ispoveduesc, sau isprăvesc verice taină care li să cade din céle șapte taine a le săvîrși, să nu ia plată vînzînd sfintele, că să aseamînă Iudei, precum iarăși am auzit că fac mulți.

Și cînd îi chiamă cineva să priceștuiască bolnavi, au să botéze prunci în grabă, nu vor să meargă, ce să lenevesc și cer plată multă, puind pricini, au depărtarea locului, au a vremii.

7. Așijdirea fieștecarele în noriia sa să dea poruncă poporanilor cîți sînt supt ascultarea lui. Duminicile peste
f. 38v tot anul și sărbătorile céle mari domnești și ale / Maicăi Précistei și a sfinților celor mari să le dați învățătură să păzească la besérică seara la Vecernie, dimineața la Utrănie și mai vîrtos la sfînta Liturghie, căci acéia iaste mai folositoare decît toate slujbele și decît toate rugăciunele.

Și într-acéle zile nici să lucréze, nici să vînză, nici să cumpere nimic, afară din bucate de mîncare; căce să lucrează într-acéle zile oprite, lucrul acela iaste afurisit. Și în posturi să să ispoveduiască și să să cuminece după obiceaiu.

Şi cine ar avea bolnavi în casa lui să nu aştépte să-i
f. 39 cuminece la ceasul morţii, cînd le / piiare graiul, ce de cu vréme, pînă sînt în fire, să chiiame pre preot, ca să-i ispoveduiască şi să-i cuminece. Că vericari din voi nu veţi purta grijă să faceţi aşa, ce veţi cumineca vreun bolnav de aceştea carele nu să poate ispovedui, afară de-l va grăbi moarte fără véste, precum să întîmplă la unii, veţi cădea în osîndă, împreună cu el şi vă veţi lipsi şi de darul preoţiei.

8. Nici unul din preoţi să nu cutéze a să muta din enoriia lui într-alta, fără de voia şi ştirea arhiereului
f. 39 locului. Că verice slujbă ar face iaste fără de cale / şi cade în osîndă.

9. Vericari din voi şi mai vîrtos protopopii să cercetaţi, că vin preoţi şi călugări mincinoşi dintr-alte ţări de slujesc ale preoţiei înşălînd creştinii. Ce pre unii ca aceştea să-i trimiteţi la noi, ca să le luăm seama de sînt adevăraţi preoţi. Şi mai în scurt preot străin nimeni, nicidecum, să nu-l priimească, fără de cartea noastră.

PRICINILE PENTRU CARE FIEŞTECE PREOT ARE VOE SĂ SLUJEASCĂ ÎN NORIIA ALTUIA

1. De să va întîmpla cuiva nevoe de moarte şi preotul
f. 40 acelui sat / nu să va afla acolea, ce va fi lipsind undeva, departe, sau va fi cumva şi el bolnav, atuncea pentru nevoia morţii, preotul din enoriia care va fi mai aproape, să aibă voe să-l ispoveduiască şi să-l cuminece, şi de va muri să-l şi îngroape, pentru ca nu cumva să moară negrijit cu célea ce să cad creştinului. Aşijdirea şi la botez.

2. Aşijdirea pentru întîmplarea morţii să cade preoţilor carii au enoriile lor aproape să dea unul altuia înştiinţare cînd vor vrea să meargă undeva şi va lipsi vreunul din
f. 40v enoriia lui şi într-acea / norie va veni cuiva ceasul morţii, să vie preotul aceiialalte enorii să-l ispoveduiască şi să-l cuminece.

3. Încăşi de va lipsi preotul vreunii enorii întru care s-ar afla omul în cumpăna morţii şi preotul ceiialalte enorii fiind chiemat de oamenii bolnavului, pentru ca să-l ispoveduiască şi să-l cuminece şi el nu va vrea să meargă, ce va pune pricini la mijloc cum că are treabă, sau vrajbă cu preotul enoriei aceiia şi de s-ar întîmpla ca să moară acel om negrijit, să ştie că-l vom lipsi de

f. 41 tot de preoţie, de vréme ce au / lăsat un suflet şi au perit, pentru care Dumnezeu s-au făcut om şi au priimit moarte pentru mîntuirea lui.

4. Iarăşi vă poruncim şi aceasta că să întîmplă de fug unii de prin judéţele şi satele lor pentru nevoi şi vin într-alte judéţe şi sate. Ce pentru aceştea dăm voe ca unde s-ar afla şi de s-ar întîmpla nevoe de moarte, sau şi fără de nevoia morţii de vor vrea să să ispoveduiască şi să să cuminece pînă să vor întoarce iară la locurile lor, să-i ispoveduiţi şi să-i cuminecaţi; pentru ca acéste doao
f. 41v sînt trebuincioase la creştini. / Iară nuntă de s-ar întîmpla să facă aceşti fugiţi, să nu-i cununaţi pînă nu să va face cercare ca nu carea cumva să fie rudenie de sînge, sau alte întîmplări de care s-au zis mai sus; că fără ispovedanie şi fără de cuminecătură nu să poate mîntui omul, iară fără de împreunarea nunţii să poate mîntui.

5. Aşijdirea vă poruncim fraţi de cruce nici cu un mijloc să nu lăsaţi să să facă, pentru căci să fac multe lucruri necuvioase prin mijlocul acei frăţii. Iară de va îndrăzni cineva din preoţi, să va pedepsi şi el şi acei ce s-au făcut
f. 42 fraţi de cruce, după cum scrie la sfînta / pravilă, cap 210, list 198.

6. Aşijdirea vă facem în ştire şi pentru ţigani, ca de acum înainte să purtaţi de grijă să nu lăsaţi să să mai facă între dînşii céle ce s-au făcut pînă acum; adecă de va veni ţigan cu ţigancă să să cunune, pînă nu-i veţi iscodi cu tot denadinsul, foarte cu amăruntul pentru toate céle ce opréşte pravila, ca şi la toţi creştinii, să nu-i cununaţi.

Iară mai vîrtos, de va fi ţiganul a unuia şi ţiganca a altuia, pînă nu vor aduce scrisoare fieştecarele de la stăpînul său, cum că iaste cu voia lor şi cum că vor îngădui
f. 42v unul pre altul pînă / să vor împăca amîndoao părţile, au cu schimbu după obiceiul ţării, suflet pentru suflet, au cu bani să răscumpere unul de la altul acel suflet, să nu-i cununaţi şi nici cu un mijloc, măcar de v-ar face verice sile, au înfricoşare.

Şi acea scrisoare să o ţineţi foarte cu seamă bună la voi, veri la carele s-ar întîmpla; ca de va vrea cineva din stăpînii acelor ţigani ce s-au împreunat cu voia lor să nu să ţie de cuvînt, au în pizmă să facă să-i desparţă, să aveţi cu ce vă da seama, căci apoi veţi cădea în osîndă
f. 43 şi în pedeapsă, pentru căci că ţiganii încă sînt / creştini,

botezaţi în numele sfintei Troiţe. Şi avem datorie, în tot chipul, veri cu ce mijloc s-ar putea, să-i punem la calea cea creştinească, că vom vrea să dăm seamă înaintea înfricoşatului judecătoriu pentru sufletele lor şi noi, deaca nu vom învăţa pentru dînşii céle ce să cuvin şi voi, deaca nu veţi face céle ce vă poruncim şi stăpînii lor, deaca nu să vor supune dreptăţii şi ascultării bisericeşti.

7. Să ştiţi şi aceasta că de să va întîmpla unul să botéze pre cineva, la vrémea căsătoriei celui botezat poate să-l
f. 43v cunune altul, că / bisérica nu opréşte. Ce pentru aceasta să nu să facă turburare şi gîlceavă, precum s-au întîmplat la mulţi, de-au venit înaintea noastră de s-au judecat.

8. Aşijderea vă facem în ştire ca nimenea din voi să nu îndrăznească să facă besérică undeva pînă nu veţi lua blagoslovenie de la arhiereul locului, nici să lăsaţi pe alţii să facă pînă nu se va face ştire, ca să li să dea voe, cu blagoslovenie, după porunca pravilei. Că şi pentru aceasta să fac multe gîlcevi şi multe vătămări de suflete şi trebue să să păzească.

f. 44 9. Iată dară că v-am făcut înştiinţare / de cîte am socotit că sînt trebuincioase şi de folos, ca să vă luminaţi şi voi şi să învăţaţi şi pre alţii şi de cîte au venit şi s-au judecat înaintea noastră şi de cîte am înţeles prin oameni cinstiţi şi credincioşi că să fac între voi şi vi le trimitem tuturor, tipărite, ca să ştiţi carele să faceţi şi carele să învăţaţi şi de carele să vă feriţi.

Iară cine dintru voi va face împotriva vreunui lucru dintre acéstea ce scriem, sau va lenevi şi nu le va învăţa acéstia toate cîte să cuprind într-această cărticea ca să
f. 44 ştie în ce chip să le săvîrşească, / pentru ca să poată îndrepta pre creştini şi să le folosească la céle sufleteşti, pre unul ca acela bine să ştie că-l vom catherisi desăvîrşit, precum sfintele canoane ale sfinţilor apostoli şi ale săboarălor poruncesc; şi de-aciia nu mai iaste cu putinţă a i să erta, să fie preot, pentru ca să nu-şi mai răpue sufletul cu neştiinţa lui şi să pue în osîndă şi pre alţii.

Iară de veţi păzi acéstea ce vă poruncim, atuncea cu adevărat veţi fi preoţi adevăraţi ai lui Dumnezeu celui adevărat şi vă v-a dărui pentru paza poruncilor lui şi
f. 45 într-această lume bunătăţile / lui şi în viiaţa cea viitoare, împărăţiia lui cea cerească.

Așa faceți, precum vă scriem, ca și darul domnului nostru Iisus Hristos cu rugăciunele și cu blagosloveniia smereniei noastre să fie cu voi cu toți.

Tipărită în Sfînta Mitropolie în Tîrgoviște, la anul de la zidirea lumii 7219 <1710>, noembrie 8, de Gheorghie Radovici.

Sfîrșit și lui Dumnezeu laudă. /

CAPETE DE PORUNCĂ

f. 1 Capete de poruncă la toată ceata besericească, pentru ca să păzească fieştecarele din preoţi şi din diaconi, deplin şi cu cinste, datoriia hotarului său. Acum întîi tipărite în zilele preaînălţatului domn şi oblăduitoriu a toată Ţara Rumânească, Io Ştefan C⟨antacuzino⟩ Voevod, în sfînta Mitropolie în Tîrgovişte la leat 7222 ⟨1714⟩/

f. 2 Anthim cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop al Ungrovlahiei preacinstit şi exarh plaiurilor.

Voao cucérnicilor preoţi şi diaconi din toată Ţara Rumânească. Tuturor de obşte de la preaputernicul Dumnezeu, vă rugăm milă, pace, sănătate, viaţă curată şi spăsenie sufletească, iar de la smereniia noastră molitvă, blagoslovenie şi ertăciune.

Milostivul Dumnezeu carele ca un părinte al îndurărilor chivernisééşte şi mîntuiaşte pre toţi cît nădăjduesc la
f. 2v mila lui au văzut la cea de pe urmă / smereniia şi nevoia voastră a credincioşilor slujitori ai sfîntului său jărtvenic şi plecîndu-se cu iubire de milostivire au grăit bune în inima credinciosului şi prea înălţatului domnului nostru şi oblăduitoriului Ţării Rumâneşti, Io Ştefan Cantacuzino voevod, pentru besérică şi pentru toată preoţiia.

Drept acéia măriia-sa din dumnezeiască voinţă îndemnîndu-să au lucrat în zilele noastre lucru sfînt şi plăcut lui Dumnezeu plin de bunătate şi de iubire de oameni,

care în zilele céle de mult, din descălecătoarea țării, nici unul din domnii cei dintîi nu s-au învrednicit
f. 3 să o isprăvească. / Și ca un domn iubitoriu de Hristos și fiu adevărat al sfintei beséricii noastre a răsăritului aducîndu-să de cucerie au mîntuit cu hrisov domnesc toată ciata preoțească de sarcina dărilor ce da de rînd cu țara.

Drept acéia dară și noi cu aciastă scrisoare a noastră vă dăm în știre tuturor preoților și diiaconilor pentru aciastă mare și fără de asemînare milă și facere de bine care s-au făcut voao că să înălțați slavă milostivului și dătătoriului de bunătăți Dumnezeu și să faceți rugăciuni neîncetat seara și dimineața și întru amiază zi pentru spăseniia sufletelor părinților și moșilor lui și pentru /
f. 3v buna sănătatea mării-sale și pentru întemeiiare în scaunul domniei să le păzească Dumnezeu de toate vicleșugurile împrotivnicilor și să supue supt picioarele lui pre tot vrăjmașul și pizmașul.

Pre lîngă acéstia, vă zicem și vă învățăm în numele Domnului și vă poruncim:

Întîi. Să lăcuiți după cum zice David în casa Domnului în toate zielele vieții voastre și să cercetați besérica cea sfîntă a lui cîntînd rînduitele slujbe cu toată socotința și nevoința și făcînd jărtva cea fără de sînge cu frică, și cu inimă umilită pentru ca să se arate îndurătoriul /
f. 4 Dumnezeu milostiv și politiei și tot nărodului.

A dooa. Să aveți datorie în toți anii să faceți fieștecarele cîte un sărindar pentru domn și pentru toată boierimea și pentru toată țara după cum scrie hrisovul cel domnesc; pentru această milă ce s-au făcut voao care sărindar să-l încépeți de la Duminica Thomei.

Iară cine nu-l va face să dea seamă la înfricoșata judecată a lui Dumnezeu și încă de să va înțelége carea cumva că nu-l fac să va și pedepsi foarte tare și să va prăda fieștecarele de arhiereul său.

f. 4v A treia. / De vréme ce fieștecare om iaste datoriu să arate către făcătoriul său de bine mulțemitoriu vă punem supt această datorie să faceți 2 Liturghii pe an: una în zioa de Svetîi Ștefan la 27 de zile ale lui dechemvrie; și alta la 2 zile ale lui avgust la aducerea moaștelor acestui sfînt. Și acéstia să le faceți osebite și voi și cei ce vor fi în urma voastră în véci pentru măriia-sa Io Ștefan voevod

carele v-au făcut această mare facere de bine spre semn de mulţemită şi de neuitare; iar cine să va lenevi din voi şi nu le va face să fie supt blestem.

f. 5 A patra. / Cine va vrea de acum înainte din miréni ca să se sue la această stepenă a preoţiei de nu va mérge fieştecarele la arhiereul său să şază un an încheiat, iar carele va fi om procopsit şi mai învăţat jumătate de an să învéţe toată rînduiala preoţiei după cum o pohtéşte dreptatea şi poruncéşte sfînta besérică, să nu să ispitească nici cu un mijloc că va cîştiga preoţiia într-alt chip fără numai cînd va fi vreo nevoie şi va lipsi preot de la vreun sat şi să va afla om învăţat şi procopsit.

Şi vericare arhiereu va fi după vremi şi nu va păzi această hotărîre pentru slava lui Dumnezeu, pentru
f. 5v cinstea / beséricii şi pentru folosul norodului, îl lăsăm în judecata lui Dumnezeu.

A cincea. Poruncim voao preoţilor şi diaconilor, să nu vă amestecaţi în lucruri mireneşti, adecă în mărturiseli mincinoase, ficléne şi cu voi veghiiate, în jurămînturi, în chiezăşii şi într-altele asémenea ca acéstia, carele aduc scandălă la norod şi bănuială; iar mai vîrtos să vă feriţi de neguţătorii, că apoi veţi cădea în grea pedeapsă.

Ce fieştecarele din céle ce-i va dărui Dumnezeu să cîştige din venitul casii lui oprind cît îi va fi de treabă,
f. 6 célialalte să le vînză neapărat / veri din ce ar fi şi ar avea.

A şasea. Văzînd cineva că preoţii nu dau bir şi va vrea cu vreun mijloc să se preoţească au cu mite, au prin făgădueli, au prin mijlocul vreunui boiar de cinste, pentru ca să şază în pace la moşiia lui fără norie, să-i fie în ştiinţă că să va pune la bir în rîndul ţăranilor.

A şaptea. Vericine din preoţi şi din diaconi să va înţelége că nu-şi poartă cinstea preoţiei cum să cade, ci va umbla pré la cîrciume şi va umbla beat, acela bine să ştie că după întîia şi a doao învăţătură să va lipsi de
f. 6v tot / darul preoţiei şi să va pune în rîndul ţăranilor la bir.

Şi să nu socotească că cu vréme iară îşi va lua cinstea, au cu niscai mite, au prin rugăciunile cuiva, ci va rămînea pînă în sfîrşit întru aceea predeapsă, hulă şi ocară.

A opta. De va trebui la vreun sat preot, într-alt chip nu să va putea hirotoni nimeni, pînă nu vor veni cinci

săténi să mărturisească cu jurămînt cum că n-au preot și atunce să le rînduiască arhiereul preot, au de la vreun sat, de vor fi trei sau patru, au să le hirotonească
f. 7 om cinstit, învățat cum s-au și mai zis și fără / de gîlceavă.

A nooa. Nici un preot să nu îndrăznească să vînză vin la casa lui, nici să pue pe preoteasa lui să vînză vin sau pe slujnica lui. Iară de va călca cineva porunca și va face acest lucru necuvios și fărdelége să va lipsi de tot darul preoției și să va pune în rîndul țăranilor.

A zécea. Nici un preot să nu îndrăznescă să lase noriia lui și să meargă la alta făr' de pricină cuvioasă și făr' de carte de mărturiseală de la arhiereul său; că apoi va fi nepriimit veriunde ar mérge. /

f. 7v A unsprăzéce. Fietecare preot să citească cu socotință acea cărțulue de învățătura besericească ce s-au tipărit la leatul de la Hristos 1710 și s-au dat atunce tuturor în dar și să împlinească și cu fapta acéle ce scriu întrînsa, că apoi, de nu vor face, să vor pedepsi; iară cine nu va avea, să ceară la arhiereul său că i se va da.

Așijdirea și această carte cu acéste 12 capete, fieștecarele din voi să o păstréze ca lumina ochilor și céle ce s-au hotărît într-însa cu poruncă, să se facă cu toată osîrdiia, să nu afle nimenea pricină să zică că au pierdut-o,
f. 8 sau au ars în casa lui, sau i-au furat-o / cineva, că nu să va putea îndrepta ci să va da în rîndul țăranilor.

A dooasprăzéce. Pentru ca să ridicăm din mijlocul norodului niște vătămări sufletești, ce vedem totdeauna că să lucrează și la cei mici, și la cei mari, iată că hotărîm doao lucruri și vă poruncim învățîndu-vă în numele lui Dumnezeu, acest lucru să se facă cu multă nevoință, pentru ca să nu piară suflete în deșărt și să se odihnească și judecătorii, atît cei besericesti cît și mirenești.

Întîi. Diețile creștinilor carele să obicinuiesc de le fac
f. 8v la sfîrșitul vieții lor / pentru căci sînt mai mulți neînvățați din voi, preoții și nu știți în ce chip să o scrieți, nici creștinii nu știu cum să vă învéțe să le faceți: din carele să scornesc atîtea gîlcevi și judecăți și jurămînturi și cărți de afurisanii și alte réle multe. Ci diiata și pe aceasta să urmați.

A dooa. Foițele de zéstre încă să se facă după izvodul ce iaste însemnat mai jos. /

f. 9 Mijlocirile cu carele pot să rămîe dieţile temeinice şi nestrămutate

Întîi. Diiata să cuvine să se facă cu frica lui Dumnezeu făr' de nici un vicleşug sau pizmă asupra cuiva atîta despre partea celuia ce rînduiaşte cît şi despre partea celui ce o scrie.

A dooa. Să se facă cînd sînt minţile omului întregi iară nu cînd ajunge la ceasul morţii pentru căci atunce să turbură mintea lui şi nu ştie ce rînduiaşte.

f. 9v A treia. Să se rădice de la mijloc obiceaiul / cel rău ce au unii şi nu vor să lase nimica rudelor puind princina cum că nu i-au căutat la vréme de nevoie sau la vréme de boală sau pentru căci au avut între dînşii vrajbă şi lasă în pizmă averile lor la alţii şi pre rude îi lasă făr'de moştenire.

A patra. Diiata de nu să va face cu acéste mijloace ce s-au însemnat mai sus în ştiinţă să fie fieştecăruia că cei ce rînduesc nu vor avea nici o plată de la Dumnezeu şi diiata lor pre urmă să va strica şi rudele ce vor rămînea făr'de moştenire şi făr'de voia lor vor moşteni averile

f. 10 lor şi afurisaniile ce adaog pentru că sînt făr'de / cale vor cădea asupra lor.

A cincea. Vericarele din preoţi va fi chemat să scrie diata cuiva şi va vedea cum că cel ce rînduiaşte să poartă cu pizmă asupra rudelor lui, au să-l îndémne să facă céia ce iaste dreptul au să nu-i scrie diata că apoi va cădea în pedeapsă. Şi la sfîrşitul dietii să-şi pue preotul numele lui şi din ce sat iaste şi împreună cu dînsul să se iscălească 7 mărturii după porunca *Pravilei* sau 5, iar la vréme de nevoie fie şi 3.

A şasia. În diată să cuvine mai întîi de cît toate să se

f. 10v rînduiască deplin zéstrele muerii, după cumu-i / va fi scriind foiţa şi darurile céle mai înainte de nuntă şi podoabele céle de a dooa zi, după cum poruncéşte *Pravila.*

A dooa să rînduiască datoriile de va fi datoriu anume cui ce iaste dator.

A treia să osebească toată cheltuiala ce va să se facă la îngropare şi la pomenirile céle obicinuite pînă la plinirea unui an şi alte milostenii şi sărindare după cumu-i va fi putinţa. Iar ce va mai rămînea afară dintr-acéstia să împarţă la moştenitori precum ar socoti, că va fi cu dreptate. /

f. 11 *Izvodul dieții.* De vréme ce întîmplarea cea viitoare
iaste nevăzută și însăși îngerilor necunoscută pentru că
numai la Dumnezeu toate sînt cunoscute; drept acéia
eu (cutarele) feciorul (cutăruia din cutare loc) am socotit
mai nainte pînă a nu mă cuprinde sfîrșitul vieții méle
și pînă îmi sînt mințile întregi și sănătoase să fac diată
și să dovedesc gîndul mieu către moștenitorii miei cei
aleși cu care voesc să chiverniseaseă ei avérea mea mută-
toare și nemutătoare după petrécerea mea din viață.
f. 11v Ce întîi mă rog lui Dumnezeu / ca unui milostiv să-m
iarte mulțimea păcatelor méle céle ce am greșit ca un om
într-această lume. Așijderea mă rog și tuturor creștinilor
cui ce voiu fi greșit să mă iarte. Și de mine încă să fie
ertați toți cîți îm vor fi greșit și verice rău mi-ar fi făcut.

După aceasta poruncesc lor mai întîi de toate să-și ia soția mea cea după lége (cutarea) zéstrele ei deplin după cumu-i scrie foița și darurile céle mai nainte de nuntă, așijderea și podoabe ce i-am dat ei a doao zi după nuntă carele sînt iată ce și iată ce.

A doao, să plătească datoriile ce sînt dator (cutăruia /
f. 12 și cutăruia cu zapise ori fără zapise).

A treia, să mi să facă pogrebaniia și pomenirile céle obicinuite pînă la împlinirea unui an. Așijderea și milele și sărindarele ce las să se dea deplin.

Iară după acéstia fiii și moștenitorii miei cei adevărați (cutare, cutare și cutare) să împartă toată avéria mea între dînșii frățéște și cu pace. Însă (cutare) să-și ia partea lui, iată ce și iată ce. Și (cutarele) iată ce și iată ce. Și (cutarele) iată ce și iată ce.

Încă ert pe credincios robul meu (cutarele) din robie
și pe credincioasa roaba mea (cutarea). Încă dăruesc
f. 12v (cutăruia) pentru mîntuirea / sufletului mieu iată ce.
Acéstia voesc să facă acești moștenitori ai miei după moartea mea precum cu dreptatea minții méle am rînduit și limba mea au grăit și mîna mea au scris, înaintea acestor mărturii vrédnice de credință, carii s-au aflat de față (cutare, cutare, cutare, cutare, cutare, cutare, cutare).

Iară oricare din moștenitorii miei care am zis mai sus, au din judecători și din boiari, sau din cei bisericești sau din cei lumești ar vrea să întoarcă, sau să strice această diată a mea să aibă a da răspuns și seama la înfricoșata

zioa acéia a răsplătirii înaintea judecătoriului celui /
f. 13 drept şi nefăţarnic. Domnului nostru Iisus Hristos, Dumnezeul cel adevărat. Leat, msţa.

Eu (cutarele) cu a mea mînă am iscălit şi am întărit această a mea diată şi cu a mea pecéte am pecetluit înaintea acestor mărturii vrédnice de credinţă, carii sînt iscăliţi mai jos.

Eu (cutarele) pre cum au zis cela ce au făcut această diată cu gura lui şi precum au scris înaintea mea, aşa mărturisesc înaintea lui Dumnezeu şi înaintea oamenilor să puiu şi pecétia mea.

Într-acest chip să iscălească şi célialalte mărturii, pînă în şapte. /

f. 13v

Mijlocirile cu care pot să rămîe foiţele zéstrilor temeinice şi nestrămutate

Întîi. Să se cérce cu mare socotinţă féţele ce vor să se împreune cu nunta. Pentru ca să nu fie între dînşii rudenie au despre partea trupească au despre partea duhovnicească şi să fie primită voinţa a amîndurori obrazelor după cum poruncéşte *Pravila*. Şi tocmélele ce să vor face despre amîndoao părţile să fie temeinice şi cu dreptate. Pentru ca să nu urméze pe urmă despărţeală şi să fie preotul satului împreună cu 3 mărturii iscăliţi în foae pentru mai multă întărire a adevărului. /

f. 1 A dooa. Verice lucru să vor îndura părinţii să dea fétei lor, au scule de argint, au de aur, au arămuri, au haine, au dobitoace, au verice alt asémenea acestora să se pue preţul a fieştecăruia ce plătéşte şi la sfîrşitul foii să se pue suma banilor şi cîte lucruri sînt să se scrie în foiţă; au să fie toate deplin, au să nu să scrie, pentru ca să nu să întîmple pre urmă gîlcevi şi bănueli.

A treia. De se va întîmpla moarte muerii şi copii nu va avea, să n-aibă volnicie bărbatul să cheltuiască la moartea ei mai mult decît a treia parte din zéstrele ei. Iară célia-
f. 14v lalte / doao părţi să stea deplin pentru ca să le ia rudeniile ei, după cum o pohtéşte dreptatea, de vréme ce el după

poruncа *Pravilei* altă parte n-are să ia zéstrele muerii sale, fără numai aşternutul. /

f. 15 *Izvodul foiţei zestrilor*. Fie Doamne mila ta spre noi după cum nădăjduim spre tine. Făcutu-se-au această foiţă de zéstre ce s-au dat fiicei noastre (cutăriia).

Precum scrie în jos anume să fie întru cea mai de pe urmă înştiinţare şi încredinţare la cei ce s-ar cuveni întărită cu iscălitura noastră şi cu a mărturiilor ce s-au întîmplat la această tocmeală. Leat, msţa. /

f. 15v Iară cine din preoţi nu va face acéstea ce însămînăm aici (atîta pentru diiată cît şi pentru foiţa zéstrelor) cu frica lui Dumnezeu cu dragoste şi cu minte deşteaptă îl lăsăm în judecata lui Dumnezeu, că noi ne-am făcut datoriia. Şi de să va înţelege carea cumva pe urmă că s-au lenevit, la lucrul lui Dumnezeu sau au făcut cu ficleşug vreuna dintr-acéstia, să va pedepsi foarte tare de arhiereul său.

Vă poruncim şi aceasta că, de acum înainte acéste trei lucruri ce vă însemnăm aici să puneţi nevoinţă să le zăticniţi.

f. 16 Întîi. / Acel obiceaiu rău ce au unii de trag fétele oamenilor de fug cu dînsele fără de ştirea părinţilor unile cu voia lor, altele fără voia lor, apoi pe urmă pun mijlocitori de-i iartă părinţii, pe unii ca aceia să nu-i cununaţi nici la bésérică să-i priimiţi şi să aibă voie protopopul să globească pre fată cu bani 200, iară pre fecior să-l globească vornicеii cu bani 400. Şi pînă nu va mérge la arhiereul lui să ceară ertăciune şi să-i facă răvaş de cununie să nu fie priimit.

A doao. De va vrea vreun rumân să ia vreo ţigancă sau ţiganul să ia rumâncă, nici de cum să nu-i cununaţi, /
f. 16v pentru căci dau scandălă la norod şi aduc la mijloc multe gîlcevi şi mai vîrtos că rămîne neamul cel slobod supt robie.

A treia. Rumânul neertat de stăpînu său nu să poate nici cu un mijloc să se preoţească, iar de-l va erta cu carte să se preoţească. Şi după preoţie cîţi copii va face să nu mai fie volnic nimeni să-i rumânească că sînt slobozi. Sud[1] . . . popa . . . ot[2] . . . hramul bésericii. /

---

[1] Judeţul.
[2] Din.

PREFEȚE, DEDICAȚII, POSTFEȚE

Postfaţa „Evangheliei" greco-române, tipărită la Bucureşti, în anul 1693

Iubitoriului cetitoriu sănătate.

Ca şi corhorul între alte verdéţe, precum zice pilda, mă arăt şi eu, o iubiţilor cetitori, cătră cei meşteri şi iscusiţi şi înţelepţi şi nevoitori tipografi, cu aciastă de bogoslovie cu patru strune şi cu toată alcătuirea de dulcele glas alăută, a ceii în trei staturi dumnezăiri, capul ceii fără prihană ai noastre credinţă, sfînta, zic şi dumnezăiasca *Evanghelie*. Dintru carea noi luminîndu-ne pren dumnezăeştii şi ai duhului propovédnici apostoli, şi sînguri văzători a înfricoşatelor a Domnului taine, cea întreită şi nedespărţită aceii desăvîrşită şi necuprinsă troiţă, am cunoscut pre Tatăl nenăscut, şi pre Fiiul den părintele născut, şi pe dumnezăescul Duh de la părintele purcezătoriu, o dumnezăire de o fiinţă şi de împărăţie în trei féţe cunoscută.

Deci văzînd eu smeritul, adîncul bogoslovii, mă stridiiam a mă apuca de acest lucru. Însă dîndu-mă pre mine cu credinţă curată şi cu nădéjde cătră dulcele Hristos carele zice, la Mathei 21: „De veţi avea credinţă şi nu vă veţi îndoi, veţi zice muntelui acestuia, rădică-te şi te aruncă în mare, să va face, şi toate oare cîte veţi cére, crezînd, veţi lua".

Deci spre-acéstia căutînd cu tot sufletul şi inema, prin trudă şi osteneală, nu puţînă, m-am atins de acest folositoriu de suflet lucru, al căruia întîi cea lui Dumnezău plăcută voinţă şi aflare, şi cheltuialele au fost a prealuminatului ş-a pravoslavnicului creştin şi mare cuviinţatului domn şi oblăduitoriu, a toată vestitei şi blagocistivii Ungrovlahiiii, Ioan Costandin Băsărabă voevoda, iar tipărită de mine, prea micul în eromonahi, Anthim de la Iviriia.

Rogu-vă dară, îndreptarea greşalelor, neştiinţii şi a nesocotélii méle cu blîndă şi frăţască voinţă, şi nedefăimînd făcîndu-o, rugaţi-vă pentru mine, smeritul pururea întru Domnul.

Dedicaţia „Psaltirei" româneşti, tipărită la Bucureşti, în anul 1694

Blagocestivului, prealuminatului şi preaslăvitului domn şi oblăduitoriu a toată pravoslavnica Ţara Rumânească, bunului şi creştinului Ioan Costandin Băsărabă voevod şi al mieu de bine făcătoriu şi milostiv stăpîn, cu plecăciune metanie făcînd, de la Dumnezeu toată buna fericire poftesc.

Toată zidirea văzută şi nevăzută, cuvîntătoare şi necuvîntătoare, cîtă s-au făcut de cea adîncă a lui Dumnezău înţelepciune, înălţate şi luminate doamne, caréşi după firea sa, siléşte de-şi arată slujba şi lucrarea ei, după cum i s-au poruncit. Stihiile ca nişte întîe pricini îndeamnă pre toate chipurile neamurilor, de-şi dau roada sa la vrémea lor.

Iară mai vîrtos de toate, fericita şi mai aleasa şi cuvîntătoarea zidire, omul, siléşte de aduce nu numai un féliu de roadă, ce foarte multe cîte trupeşti, iară mai multe sufleteşti, de vréme ce şi el de doao s-au zidit, adecă den suflet şi den trup. Şi toate pentru el s-au făcut şi i s-au dat aciastă simţitoare lume cu toată frumuséţea ei, ca o grădină cu multe féliuri de flori, ca să-şi aleagă céle de folos, să să împodobească trupéşte. Şi i s-au dat şi lumea cea de sus den suflarea dumnezăiască, den carea, cît va vrea, să-şi înfrumuseţéze icoana cea sufletească şi cît va putea să o asémene cu chipul icoanei ziditoriului său.

Şi măcar că mulţi den neamul omenesc au alergat mai vîrtos după céle trupeşti, cu carele s-au şi înşălat şi den calea adevărului s-au rătăcit, iară cîţi mai vîrtos céle sufleteşti au iubit, şi pre pămînt s-au cinstit, şi în ceriu viaţă vécinică au dobîndit.

Dentru carii şi măriia-ta, blagocistive doamne, te-ai ales foarte den tot sufletul rîvnitoriu dumnezăeştilor fapte, şi te nevoeşti cu toată osîrdiia de aduci multe féluri de roduri sufleteşti, pentru ca să aibă preavosla-

vnicul tău nărod să să adape sufletéşte. Iară mai vîrtos de toate, precum zice acest fericit David, ai iubit podoaba casii lui Dumnezău, carea iaste sfînta bisérică. Şi măcar că şi cu alte daruri multe o înfrumuseţezi, iară cu cuvîntătoarea podoabă, adecă cu sfintele şi de Duhul Sfînt grăitele *Scripturi*, cu mult mai vîrtos decît toţi cei mai de nainte o ai rodit, care lucru arată aiave blagocistiva dragoste ce ai cătră toţi pravoslavnicii. Pentru aciasta, pre lîngă célélalte multe şi de folos cărţi ce s-au dat în tipariu, iubit-ai şi ai ales şi aciastă de Duh Sfînt pren rostul fericitului David suflată cîntare, carea să numeşte de opşte *Psaltire*.

Pre carea, vrînd cineva să o laude, să ia pildă de pre alte preste fire lucruri ale Sfîntului Duh, şi să ia seama voroavelor ce au toţi Psalomii ei; şi aşa poate cunoaşte ce féliu de laude i să cuvine. Că văzînd măriia-ta folosul sufletesc ce iaste ascuns într-însa, şi măcar de au fost şi de alţii mai denainte în multe féliuri tipărită, iară acum mai cu multă osîrdie o ai scos la lumină şi o ai împodobit mai vîrtos decît alţii; adecă tălmăcită chiar în limba rumânească şi pentru toate cathizmele cu tropare şi cu molitve de rugăciune pentru mai mult folosul şi înţelesul celor ce vor ceti.

Şi mi-ai poruncit mărie-ta de o am tipărit cu toată cheltuiala măriei-tale, ca să să împarţă în har pravoslvnicilor creştini, carii toţi împreună datori să fie a ruga pre atotputérnecul Dumnezău pentru viaţa, întărirea şi toată fericirea măriei-tale, păzindu-te bine a otcîrmui tot norodul cît de la Dumnezău măriei-tale crezut şi dat iaste a-l stăpîniré, şi să poţi înmulţi şi întări pravoslaviia, ca şi marele Costandin, cu carele împreună să ţi să dăruiască şi cununa slavii întru împărăţia lui Dumnezău. Amin.

Al măriei-tale mai mic rugătoriu smeritul întru ieromonahi Anthim Ivireanul, tipograful.

Dedicaţie la cartea lui Ioan Cariofil, „Manual despre cîteva nedumeriri", tipărită la Snagov, în anul 1697

Preacuviosului, preastrălucitului, preaseninului şi prin voia celui de sus devenitului stăpîn şi domn al întregii Ungrovlahii, domnului Ioan Constantin Basarab voevod,

mîntuire, viață bună, milă din partea lui Dumnezeu și fericire deplină.

Nu-i vor lipsi, zice, lui Dumnezeu ostașii care i se cuvin (Epistola a V-a lui Synesius) în biserici; adică, nu au lipsit și nici nu vor lipsi vreodată în orice împrejurare ostașii Domnului din ceruri, neînfricații luptători ai sfintelor biserici ale lui Dumnezeu, și înflăcărații înțelegători ai adevărului, ca și biruitorii și purtătorii de trofee împotriva oricărei falange de eretici și în contra oricărei alte rătăciri grecești și ateiste, înarmați nu numai cu arme convingătoare și cu dovezi ale sfintei și divin inspiratei *Scripturi*, ba chiar și cu raționamente logice și de neînvins, infailibile și de necombătut, folosindu-se în toate de adevărul însuși, fie ca refugiu, fie ca apărător.

Adevărul [care] a orînduit să fie totdeauna alături de cei credincioși și ortodocși, pînă la săvîrșirea veacului, conform acelei hotărîri evanghelice: „Și iată eu (Matei, cap 28) sînt cu voi (zice) în toate zilele pînă la sfîrșitul veacului", deoarece fără ajutorul lui Dumnezeu nimic nu se poate realiza, precum ne-o certifică însuși Domnul în *Evanghelii*, că fără mine (zice) nimic nu puteți face.

Așa cum și în anii noștri s-au găsit și se găsesc unii apărători ca aceștia și vajnici luptători ai cuvîntului nostru ortodox și ai credinței, prin urmare, marele stolnic Constantin Cantacuzino, cel prin pronie cerească foarte cuminte și prea nobil între domni, observînd pe unii cuvioși, ce-i drept, și ortodocși cît privește adevărul, dar nenumărați și ignoranți, poate chiar modești, care însă se scandalizau de pe urma unor dogme grecești, ca de pildă, să spunem, norocul și ursita și mai ales în legătură cu menirea calvinistă și atee, ca și în legătură cu alte cîteva chestiuni necesare, a vrut să-l pună la osteneală pe preaînțeleptul, preaînvățatul și pe preacinstitul mare logofăt al marii biserici a lui Hristos, pe chiar Ioan Cariofil, altădată aflat la București, în cursul unei slujbe divine, să răspundă în legătură cu niște chestiuni ca acestea, cu înțelepciunea și cu învățătura, pe care i le-a dăruit Dumnezeu, după canoanele sfinților părinți și după negreșita și infailibila părere a sfintei și catolicei noastre biserici, spre informarea celor ortodocși și spre rușinea și compromiterea ereticilor și a necredincioșilor, ba chiar într-o limbă accesibilă, astfel încît să

devină uşor şi bine înţeleasă rezolvarea unor asemenea chestiuni puse la îndoială şi cerute.

De aceea şi acest preaînţelept dascăl, după ce a acceptat această oportună cerere a sus-zisului boier, avînd drept scop folosul din aceasta, ce urma să rezulte pentru credincioşi ca şi informarea, el a depus rîvnă şi grijă multă cu ocazia acestei învăţături. Cu acest prilej, el a dizolvat şi împrăştiat, cu claritate şi concis, flecărelile şi inepţiile celor cu păreri opuse, aevea unei pînze de păianjen iar părerea sfintei noastre biserici şi hotărîrea ca şi judecata adevărului evanghelic, el le-a lămurit şi confirmat.

Această lucrare căzîndu-mi în mîini şi citind-o cu atenţie şi aprofundare şi văzîndu-o a fi foarte folositoare fiecărui ortodox întru răsturnarea dogmelor opuse şi întărirea şi confirmarea hotărîrilor şi citatelor adevărului însuşi, m-am oferit, foarte bucuros şi împins eu însumi de un zel dumnezeiesc, s-o tipăresc în folosul tuturor şi pentru mîntuirea sufletelor şi pentru veşnica amintire a celor care s-au ostenit şi a acestor preaînvăţaţi eroi care s-au preocupat şi pentru pomenirea apărătorilor credinţei ortodoxe.

Nu am îndrăznit însă, preaînălţate stăpîne, s-o tipăresc fără o corectare şi o ajustare, şi din partea altcuiva dintre acei, care au o apreciabilă experienţă în ceea ce priveşte dogmele juste ale bisericii, lucru pentru care am şi rugat pe preaînţeleptul şi preaînăvaţatul şi venerabilul domn Kyminites din Trapezunt, nu numai ca pe cel mai bun cunoscător al dogmelor ortodoxe, dar şi zelos fierbinte al cuvioşiei şi preaevlavios faţă de cele sfinte.

Şi am apelat la el mai ales ca la un dascăl al renumitei şcoli de aici, pe care preacuvioasa-ţi înălţime a înfiinţat-o cu cheltueli larg acordate întru iubire de Dumnezeu, în folosul iubitorilor de învăţătură pămînteni şi străini.

Şi luminăţia-sa procedînd bine şi într-un mod cuvios, nu numai că a reparat multe lucruri care din greşeală şi uitare fuseseră trecute cu vederea, ci şi altele care păreau greu de înţeles, le-a lămurit, adăugînd şi cîte erau folositoare spre o mai amplă informare a celor care nu se dumireau, pe care lucrare o şi dedic în calitate de slujitor recunoscător sub oblăduirea şi îndrumarea seninătăţii dumneavoastră, sprijinită şi încununată de Dumnezeu; a cărei măreţie preacuvioasă va să fie mîndrie şi totodată confirmare a unei opere foarte

folositoare din punct de vedere spiritual, întru faima şi înălţarea ortodocşilor pe de o parte, iar pe de altă parte întru ruşinea şi totala compromitere a adversarilor, lucrare, care deşi de proporţii reduse, din punct de vedere calitativ este foarte mare.

De aceea dar, primeşte favorabil, ilustrisime şi întru Domnul slăvite stăpîne şi binefăcătorule, prezentul manual spiritual extrem de folositor, privindu-l nu atît din latura cantitativă, cît mai cu seamă din cea calitativă, şi îndeosebi gîndindu-te la preferinţa şi recunoştinţa cordială a slugilor tale, pentru multele şi infinitele binefaceri, de care zilnic ne bucurăm primindu-le de la înălţimea-ta.

Pentru care bogate daruri pline de bunăvoinţă din partea măriei-tale, îţi rămînem pururi îndatoraţi, spre a ne ruga necontenit de nemărginita milostivenie şi bunătate a lui Dumnezeu, ca să păstreze, să păzească şi să oblăduiască divin cinstita strălucire a măriei-tale, sub atotputernica-i dreaptă şi sub umbra aripilor sale ocrotitoare împotriva oricărui atac al duşmanului, şi s-o statornicească pe tronul său cel mai înalt, făcînd-o ferice în toate pînă la adînci şi uşoare bătrîneţe, în scopul grupării şi coordonării turmei întru Hristos încredinţată strălucirii tale, şi pentru slava, renumele şi mîndria ortodocşilor de pretutindeni. Amin.

Al mărirei-tale străluciri slujitor preaplecat şi preaumil între ieromanahi, tipograf Antim Ivireanul.

Prefaţa „Gramaticii" slavoneşti, tipărită la Snagov, în anul 1697

Celui ce străluce în pietate, prealuminatului domn Io Constantin Basarab voevod şi stăpînitor al întregii Ţări Ungrovlahe, celui preanobil născut şi bine făcător, sănătate în lumea aceasta, zile îndelungate şi noroc şi vecinică mîntuire să aibă îi dorim.

Precuvîntare la gramatică

Iată că a încolţit sămînţa străină, adecă gramatica slavonească, o artă cunoscută şi un lucru bun şi iscusit, şi în zilele domniei-voastre. Pentru fiecare e de mirare şi plăcut

lucru, cînd pe cîmpul lui (în ţarina lui) cresc oarecari grăunţe de altă limbă, căci vede un lucru nou şi tăinuit, ce mai nainte n-a fost şi nu s-a văzut. Astfel că multă mirare s-a întîmplat şi cu neamul nostru lipsit sau de sămînţa aceasta, adică de cetirea adevărată slavonească, sau de fructul ei adecă de înţelegerea celor cetite, cînd în urma îngrijirei pline de iubire a voastră, ajunse vremea ca să se arate şi acest fericit dar, adecă limba slavonească, în ţara noastră.

Şi dacă limba slavonească la ai săi sau la ai casei (cum s-ar zice), adecă la slavi, e prea slăvită şi admirată, acolo unde ea se întrebuinţează ca limbă proprie, cu cît mai mult la noi, cari o întrebuinţăm nu ca pe a noastră, ci ca pe una străină şi împrumutată, ar trebui ca să fie ridicată în slavă şi admiraţie strălucitoare, spre exacta întrebuinţare a noastră.

Căci ce este acest bun fruct ce se arată prin bunăvoinţa Sfîntului Duh? Acesta ce este sufletul din corpul omenesc şi lumina din soare, şi ce este şi sarea în mîncare; căci precum corpul fără de suflet mort este, precum soarele fără de lumină nu luminează şi precum mîncarea nu e plăcută fără de sare, tot aşa e şi cetirea sau scrierea fără gramatică conducătoare.

Căci dacă vrea cineva să ştie firea literelor şi silabelor, dacă cu glasul vrea să accentueze cuvintele drept şi să însemne vorbele cu accente, acela trebue să se adreseze la prima parte a gramaticei, adică la ortografie.

Dacă vrea să desfacă vorbele în părţile lor cu exactitate, trebue să cerceteze cu de amănuntul a doua parte, adică etimologia.

Dacă vrea să compună vorbe compuse, spre aceasta trebue să-şi însuşască bine regulele sintaxei.

Dacă cineva doreşte să facă versuri, şi aceasta şi-o însuşeşte prin prosodia făcătoare de versuri.

Drept vorbind, lucrurile de minte folositoare la care ea a dat naştere fie în limba grecească, fie în cea latinească, sau în orice altă limbă, aceleaşi le dă şi în slavonească, căci ne învaţă să cunoaştem în propoziţii deosebirile între părţile de cuvînt ale gramaticei, şi declinarea numelor şi conjugarea verbelor, după temele lor şi după terminaţiuni, şi să judecăm la eteroclite sau anomale lipsa sau prisosul sau schimbarea. Cu un cuvînt, ea deprinde pe cei ce se silesc cu rîvnă, să o înveţe şi să vorbească şi să scrie bine.

De toate acestea noi eram foarte lipsiţi, căci ne lipsea gramatica conducătoare.

De aceea dacă cuiva i se pare, cu atît mai mult nouă trebue să ni se pară a fi folositoare, deoarece în bisericele dumnezeeşti noi ne-am obicinuit a ceti slavoneşte; dar necunoscînd această limbă, care ne este străină, nu a noastră, puteam de multe ori să cădem în greşeli. Ştiind voi aceasta, iar noi cititorii avînd nădejde în Dumnezeu, nădejdea noastră a căpătat un bun sfîrşit în binecuvîntata domnie a voastră, căci vedem înrădăcinarea acestei seminţe bune în ţara noastră şi ajutorul dumnezeesc adăogîndu-se la silinţa voastră neobosită, cînd cu îndurare (milostivire) şi cu iubire de Hristos, afară de alte binefaceri, ai întemeiat şi şcoală pentru învăţarea (îndreptarea) limbei slavoneşti pentru copiii de vîrstă fragedă.

Dar să lăsăm la o parte vorba prea multă despre gramatică; valoarea ei proprie, cît de mare este şi cît de preţuită, o va arăta lucrarea. Să cădem în genunchi cu rugăciune, rugîndu-ne cu sîrguinţă lui Dumnezeu, ca să binevoiască a face ca ea să fie de folos în întrebuinţarea ei şi spre mărirea lui Dumnezeu şi spre cinstea prea fericitei Fecioare, Născătoarei de Dumnezeu şi a tuturor sfinţilor, şi spre folosul sufletesc şi trupesc al drept credincioşilor.

Iar pentru luminată măria-voastră, ca unul ce v-aţi îngrijit de aceasta, spre primirea pentru aceasta de la Dumnezeu a unei vieţi îndelungate pămînteşti, a sănătăţii trupeşti, fericirii şi norocului în toate, iar în ceruri a îndulcirii cu toate fericirile (bunătăţile). Şi astfel cădem la picioarele luminatei măriei-voastre, cu această cărticică numită gramatică, după porunca voastră acum din tipar scoasă, şi vă rugăm să fiţi milostiv cu noi cei ce ne-am trudit.

Al luminatei măriei-voastre, prea mic de Dumnezeu rugător, smeritul între ieromonahi, Antim tipograful.

Dedicaţia din cartea lui Sevastos Chimenitul, „Eortologhion", tipărită în greceşte la Snagov, în anul 1701

Preaevlaviosului, preastrălucitului, prealuminatului şi de Dumnezeu încoronatului domn şi stăpînitor a toată Ungrovlahia, domnului domn Ioan Constantin Basarab

voevod, mîntuire, viață îndelungată și bună sortire de la Dumnezeu și cea mai înaltă fericire.

Începutul, mijlocul și sfîrșitul, stăpînul și domnul tuturor ființelor și simțitoare și înțelegătoare este făcătorul tuturor, Dumnezeu. Stăpînul însă și sfîrșitul tuturor celor de sub lună este omul. Iar sfîrșitul omului, pentru care s-a creat de Dumnezeu, este cîștigarea și fericirea lui Dumnezeu însăși; fiindcă pentru om s-a făcut toată lumea aceasta, iar omul, se zice că s-a făcut de către Dumnezeu ca să dobîndească pe Dumnezeu.

Dobîndesc pe Dumnezeu oamenii aceia, carii cred drept în el și păzesc cu scumpătate sfintele lui porunci. Dar sfințitele lui porunci se cuprind în aceste două și singure: din iubirea către Dumnezeu și către aproapele. Atunci se realizează și se cunoaște iubirea către Dumnezeu, cînd păzim, cum am zis, cu scumpătate sfintele lui porunci, după cum o spune și Domnul în *Evanghelii*: căci zice că, dacă mă iubiți, păziți poruncile mele.

Iubirea către aproapele atunci să realizează și se săvîrșește, cînd ne iubim cu fapta și din tot sufletul între noi ca și pe noi înșine, după porunca lui Dumnezeu. Să iubești, zice, pe domnul Dumnezeul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și cu toată puterea ta și cu toată inima ta; și pe aproapele tău ca pe tine însuți. Și iarăși: acestea poruncesc vouă ca să vă iubiți între voi. Căci atunci realizăm o astfel de iubire, cînd ne îndemnăm și ne ajutăm între noi la cele bune și de folos, și la cele trupești, dar mai ales la cele sufletești și mîntuitoare, fiecare după putința lui și după capacitatea lui.

Deci eu, fiindcă nu am și altă putere spre ajutorul aproapelui decît ocupațiunea tipografiei, n-am lipsit și nu voiu lipsi vreodată ca să folosesc, după putința mea, pe frații în Hristos ai mei, tipărind deosebite cărți de suflet folositoare și mîntuitoare.

De aceea, fiindcă am găsit și această carte, care este lucrarea preaînțeleptului și preaînvățatului profesor domnul Sevastos Trapezundiul Chimenitul, pe care cetind-o și cunoscînd după judecata mea că este prea mult de trebuință și folositoare oricărui ortodox și mai ales celor bisericești și sfințiți, apoi și iubitorilor de învățătură și studioși și îndeobște fiecărui învățat, mai cu seamă pentru că este compusă în limba comună și ușoară de priceput,

am voit s-o tipăresc și pe aceasta spre folosul, cum am zis, a celor ce vor ceti-o.

Dar fiindcă este obiceiu la acei ce pun cărți în tipar, să le închine la vreo persoană mai însemnată sau bisericească sau politică spre recomandarea și apărarea cărții, pentru aceea și eu, cel mai mic rugător și serv al vostru, afierosesc și închin cartea aceasta de față la înălțimea cea de Dumnezeu mărită și la măreția cea de Dumnezeu păzită și cinstită a preastrălucirii voastre pentru nenumăratele voastre binefaceri și daruri către mine cel mai mic, spre asemenea apărare și recomandare a cărții. Pe care cerere și recunoaștere priimind-o voi redați-mi bunăvoința și ajutorul prevăzător, încurajîndu-ne la lucruri bune și de folos.

Iar Pronia și îngrijirea cea atoatețiitoare și prevăzătoare a lui Dumnezeu fie-vă mîntuitoare și adumbritoare strălucirei voastre cei de Dumnezeu încununate mai presus de toată bîntuirea potrivnică, întărind-o la prea înaltul ei tron cu îndelunga viețuire, binefacere și cea mai înaltă fericire, pînă la cea mai adîncă și deplină bătrînețe, spre conservarea și desvoltarea plinirei cei încredințate vouă de Dumnezeu cu numele de Hristos și spre bunul renume, glorie și laudă a tot neamul ortodocșilor.

Iar după strămutarea din aceste vremelnice, fie să vă învrednicească pe voi pe toți și de împărăția cerurilor, în veacul veacurilor nesfîrșiți și neîntrerupți. Amin.

În anul mîntuirei 1701, luna iunie.

Al strălucirei voastre cei de Dumnezeu păzite umilit rugător și serv, Antim ieromonahul, tipograf din Iviria.

Dedicația din „Noul Testament", tipărit la București, în anul 1703

Prealuminatului, înălțatului și bunului credincios domn oblăduitoriu a toată Țara Rumânească, Io Constantin Basarabă voevod, plecate închinăciuni.

Întoarce-se pururea magnitul către polus; zboară spre înălțime focul; pleacă-se în sînul pămîntului piatra; aleargă apele în brațele mării; și în scurte cuvinte toate lucrurile către chendrul lor să pleacă.

Deci dară de iaste așa, nu iaste nicidecum minune, de vreme ce acestui dumnezeesc *Testament* toate ce sînt în

sînul credinciosului, iubitoriului de Hristos și creștinescului tău suflet, ca la un chendru firesc aleargă. Pentru ce? Că precum céle sfinte să cuvin sfinților și céle sfințite sfințiților, așa și céle creștinești, creștinilor să cuvin.

Multe adevărate creștinești și de Dumnezeu plăcute și de suflete folositoare cărți, dentru ale mării-tale cheltuiale, spre folosul cel de obște, s-au dat; iară de cît toate mai folositoare de suflete și mîntuitoare iaste aciasta a *Noului Testament*. Pentru că, de vréme, după cum zice fericitul Pavel, alt nu iaste *Evangheliia*, fără numai putérea lui Dumnezeu spre mîntuire la tot cela ce créde, arătat iaste cum că decît toate cărțile bisericești aciasta iaste mai folositoare de suflete și mîntuitoare.

De vréme ce *Evangheliia* iaste sabiia caréa biruiaște toate armele protivnicului, cu aceasta călcăm toate rélele, răbdăm cu îndrăzneală céle împrotivă, gonirile, ticăloșiile, năcazurile și moartea, asămănîndu-se celui ce bine s-au vestit și mult pătimașului mîntuitoriu: pren mijlocul *Evangheliei* biruim pre iudei, rușinăm nebună înțelepciunea neînțelepților înțelepți ai lumii aceștiia; cu *Evangheliia* Pavel au smerit mîndriia Romei și într-însa o au întemeiat; Ioann cu lumina *Evangheliei* au luminat întunecata Elada; Petru au întors toată Iudea și toți apostolii au sădit viia cea de taină, besérica; supus-au răsăritul, biruit-au pre tirani, n-au băgat în seamă sudălmile, n-au socotit muncile, izgonirile și moartea, ci mergea bucurîndu-se despre fața adunării.

Evanghelia arată pre cel ce pentru noi s-au întrupat, pătimind și cu necinste murind, cea desăvîrșită a lui dumnezeire, și desăvîrșit omenire; adeverează pre cea de margine a lui începătoare stăpînire a vieții și a morții. Prin *Evanghelie* ne-am împăcat cu Dumnezeu, și den fiii mîniei ne-am învrednicit a-i fi fii prin botez. „Prin *Evanghelie* eu pre voi am născut".

Deci cîtă plată socotești, prealuminate doamne, să iai de la bogatul dătătoriu și platnicul Dumnezeu pentru tipăritul dumnezeeștii aceștiia și de suflete folositoarei cărți al *Noului Testament*? Mare slavă au luat adevărat și cinste nemuritoare Ptolemeu, împăratul Eghipetului, pentru tălmăcirea *Bibliei* în limba elinească. Iară măriia-ta mai mare cinste și plată vei lua în aciastă lume și în cea viitoare, pentru căci *Noul* acesta *Testament* al mîntuitoriului, fiind întru limba cea părintească tălmăcit, cu ale

mării-tale cheltuiale spre cea de obşte folosinţă l-ai mai tipărit şi l-ai dat.

Deci pentru aciasta fără îndoială adeverez cum că aicea vei să séceri roada acestui bine şi a creştineştilor tale lucrări: întărire lină, viaţă îndelungată şi mulţi ani la preaînălţat scaunul mării-tale, asupra vrăjmaşilor tăi biruinţă, dumnezeiască scutire şi ajutoriu la toată prealuminată casa mării-tale; iară în cea viitoare nespusele acéle bunătăţi carele mai nainte de întemeiarea lumii s-au gătit creştinilor şi credincioşilor domni.

Priméşte-o dară cu ochiu blînd şi aşa să te avem cu sănătate şi cu zile îndelungate, în ani mulţi, spre slava şi lauda pravoslavnicilor creştini, şi spre sporiul folositoarelor de suflete ca acéstă fapte.

Al mării-tale mic şi plecat rugătoriu, smeritul întru ieromonahi, Anthim Ivireanul.

Prefaţă la „Vieţile paralele" de Plutarh, tipărite în greceşte la Bucureşti, în anul 1704

Preaiubitorilor de învăţătură cititori, Antim ieromonahul din Iviria şi tipograful tipografiei domneşti din Bucureşti, sănătate de la Dumnezeu şi îndeplinirea dorinţelor.

Zelul născut al iubirei de învăţătură mă îndatoreşte, iubitorilor de învăţătură cititori, să fiu totdeauna cu îngrijire şi nelenevos la aflarea vreunei osteneli serioase pentru răspîndirea cunoştinţei cei iubitoare de învăţătură a voastră.

De aceea înştiinţîndu-mă că dintre preastrăluciţii, învăţaţii şi păziţii de Dumnezeu fii ai prealuminatului şi iubitoriului de Hristos domnului nostru, domnul domn Ioan Constantin Basarab Brîncoveanu, preaînvăţatul, cuvîntăreţul şi adînc cugetătorul domnul Constantin a tradus *Paralele* greceşti şi romane ale lui Plutarh în limba obicinuită grecească, de loc n-am întîrziat să întrebuinţez mii de chipuri ca să înduplec pe strălucirea sa să dea în tipar. Ceea ce abia reuşind prin mijlocul deselor şi neîncetatelor rugăminţi, dispreţuind strălucirea sa, ca modest, înţelept şi cuminte, svonurile deşarte şi laudele uşoare, ca proprii celor ce voesc să se arate înţelepţi şi nu celor în adevăr înţelepţi. Iată dar că se produc înţelepciunei voastre preageniale şi cugetări preaînţelepte.

Dar ca să admiraţi din ce în ce mai mult exactitatea preastrălucitului traducător, încă şi prea marea învăţătură, luaţi vă rog textul grecesc al lui Plutarh, cînd veţi vedea că nicidecum n-a neglijat unde era cu lipsă Plutarh să îndeplinească cu mare osîrdie, desluşind strălucirea sa pe larg acea istorie, unde scriitorul cu repejune o atinge.

Mărturisesc, în adevăr, că îndată ce am citit-o, am fericit pe prealuminatul nostru domn, că între alte haruri dăruite de Dumnezeu, i-a hărăzit Dumnezeu preaînălţimii-sale şi fii, carii pentru prea marea lor virtute prematură sînt rîvniţi în lume şi invidiaţi. Aceasta o asigură acei cu carii împreună petrec, îi văd şi convorbesc, localnici şi streini. Se fericeşte pre sine preaînţeleptul dascăl al sfintei *Evangheliii* a marei biserici, domnul domn preotul Gheorghe Maiota, nu atît pentru că a fost învăţător la astfel de nobili şi măriţi fii ai domnitorului, atît de lăudat în lume, ci pentru că a hărăzit Dumnezeu sfinţeniei-sale învăţate astfel de ucenici prea geniali, carii ca să fie icoane însufleţite a preagenialului prototip, fără osteneală şi cu o mică judecată logică atrag admirabil spre ei floarea învăţăturii, după cum chihlimbarul cu o uşoară frecare îndată-şi dezveleşte puterea naturală atractivă.

Priimiţi dar cu toată plăcerea strălucita scriere ce vi se produce, ca dovadă de cele mărturisite de mine, şi ca o mică garanţie a iubirei nefalşe, neviclene şi sincere. Fiţi sănătoşi.

Dedicaţia din „Ceaslovul“ tradus de Antim şi tipărit la Tîrgovişte, în anul 1715

Prealuminatului, preacreştinului şi înălţatului domn şi oblăduitoriu a toată Ungrovlahia, Io Ştefan Cantacuzino voevod, pace de la Dumnezeu, şi de la smereniia noastră arhierească blagoslovenie.

Acest *Ciaslov*, preaînălţate doamne, care iaste rînduiala slujbei beserіceşti al nopţii şi al zilii, la altă faţă nu ciarcă să se închine, fără numai la înălţimea cea de Dumnezeu cinstită a mărimei-tale, carele eşti fiiul cel ales al beséricii, îndreptătoriu cel lăudat al politiei, slava cea luminată a pravoslavnicilor, şi minunatul sprijenitoriu al creştinătăţii.

Şi adevărat cérerea iaste dreaptă, şi închinăciunea cuviincioasă, pentru căci precum din tipografie n-au eşit

pînă acum aciastă carte, nici mai împodobită de cum să véde, nici de tot tălmăcită pre limbă rumânească precum acum s-au tipărit; aşa şi în scaunul Ungrovlahiei n-au şăzut alt domn, nici înfrumuseţat cu atîtea daruri, nici îmbogăţit cu atîtea bunătăţi, cîte strălucesc în creştinescul şi împărătescul tău suflet.

Au fost cei ce mai nainte au stăpînit, alţii luminaţi pentru numele cel mare al neamului lor, şi alţii lăudaţi pentru bunătatea lor cea multă; alţii vestiţi pentru mai aleasa lor înţelepciune, şi alţii minunaţi pentru vitejiia lor cea mare.

Iară măriia-ta, ramura cea aleasă a împărătescului şi slăvitului neam al Cantacuzineştilor, ai întrecut şi ai covîrşit pre toţi, de vréme ce toate ale celoralalţi domni împărţitele daruri le vedem cu mare cuviinţare închipuite la creştineasca ta înălţime. Strălucéşte într-însa domneasca mare podoabă, dară înfrumuseţată cu bunătatea faptelor; înţelepciunea cea politiciască, dară unită cu rîvna cea creştinească; sfatul cel mare, dară însoţit cu putérea legilor; dreptatea cea cu socotinţă, dară împreunată cu blîndéţea şi cu îndelungă răbdarea.

Însă decît toate acéstea ale măriei-tale vrédnice de laudă bunătăţi, o cît să véde de luminat multa cucerie ce ai cătră céle dumnezeeşti. Cu aciasta şi pre Dumnezeu cu faptele tale céle bune necontenit măreşti, şi besérica cu ascultarea cinsteşti, şi ceata preoţească cu facerile de bine odihneşti, şi dumnezeeştile lăcaşuri, cu luminatele tale daruri împodobeşti. Şi iarăşi milostivirea şi fireasca-ţi buna cugetare, cu cîtă despărţeală de cît pre ceialalţi domni te arată! Pre cei supuşi cu daruri îndestulate totdeauna îmbogăţeşti, pre politie cu boeriile, pre norod cu uşurarea, pre streini cu priimeala, pre săraci cu mila, şi pre toată ţara cu bişuguri nenumărate.

Drept acéia, după cum zice David, cu dreptate te-au uns pre tine domnul Dumnezeul tău, cu unt de bucurie mai vîrtos decît pre părtaşii tăi; cu dreptate te-au întîmpinat cu blagosloveniile bunătăţii, şi ca pre un ales din norodul lui cu dreptate te-au înălţat în scaunul domniei acestuia de Dumnezeu păzit pămînt, ca văzînd cei supuşi părinteasca-ţi dragoste, multa-ţi bunătate, luminatele-ţi faceri de bine, şi célialalte de Dumnezeu plăcute lucruri, ca lumina luminînd înaintea oamenilor, să mărească pre părintele nostru cel din ceriuri, carele ne-au cercetat pre noi

dintru înălţime şi au rădicat corn de mîntuire noao, dăruindu-ne domn ca acesta, blînd, milostiv, drept, iubitoriu de streini, făr' de răotate, făcătoriu de bine, iubitoriu bunătăţii şi gonaci răotăţii.

Deci dară pentru acéste împodobite bunătăţi, preaînălţate doamne, şi pentru cea făr' de asămînare cucerie la céle dumnezeeşti smerenia noastră cu mare dragoste aduce dar aciastă sfîntă carte, şi o închină ceii de Dumnezeu cinstită înălţimei-tale. Şi nădăjduesc făr' de nici o îndoială că va afla vrédnică şi foarte véselă priimeala, de vréme ce nu numai că are slavosloviile celui ce în Troiţă să proslăvéşte Dumnezeu, a căruia eşti icoană vie pre pămînt cu stăpînirea domniei, ce cuprinde şi laudele a tuturor sfinţilor, pre carii cu creştinească cucerie îl cinsteşti, şi te închini lor, şi-i chiemi pururea întru ajutoriu, ale cărora neîncetate rugăciuni cătră Dumnezeu şi dumnezeescul dar, ce păzéşte pe credincioşii domni, să păzească pre măriia-ta întru prealuminatul scaun al domniei, cu pace întemeiată, cu slavă lăudată, şi cu norocie adevărată pentru lauda politiei, pentru folosul norodului şi pentru buna chiverniseală a toată eparhia.

Cinstitei de Dumnezeu înălţimei-tale, întru Hristos rugătoriu, smeritul mitropolit al Ungrovlahiei, Anthim.

Dedicaţia manuscrisă a lui Antim de pe exemplarele „Evangheliei" georgiene, tipărită la Tiflis, în anul 1709

Aciastă sfîntă carte a dumnezeeştii *Evanghelii*, carea cu închinăciune să aduce înălţimii-tale, prealuminate doamne, iaste roada cea noao care pămîntul iverilor adăpîndu-să din rîul împărăteştilor tale daruri, întru acest an au odrăslit, luînd şi acest pămînt norocire să se îmbogăţească cu tiparele limbii sale, — precum cu tiparele arăpeşti s-au îmbogăţit Araviia, cu céle elineşti Elada, şi cu céle rumâneşti Ungrovlahiia, — mulţemita o aduce la măriia-ta, ca şi célelalte trei eparhii, de vréme ce credincioasa şi creştineasca-ţi mare însufleţire au stătut a fi rîul cel cu curgerile de aur, dintru carele au curs acéste patru izvoară, ale rumânilor, ale elinilor, ale aravilor, ale iverilor tipare,— asémenea rîului celui dintîi al grădinii desfătării, dintru

carele au eșit céle patru rîuri, Fison, Gheon, Tigru și Efrat.

Însă cu acest fel de despărțeală: că cu acéle ape ale rîurilor acelora au odrăslit pămîntul, roduri stricăcioase și trecătoare, iară adăpările tiparelor carele cunosc începătura din vitejasca-ți voință, dau pretutindenea stătătoare și vécinică rodire.

Și pentru aciasta va rămîne măriei-tale și slava și pomenirea nemuritoare, de vréme ce iaste izvorul și pricina acestui bine.

Mai 21, leat 7218, al măriei-tale întru Hristos rugătoriu, smeritul mitropolit al Ungrovlahiei, Anthim.

NOTE, GLOSAR, BIBLIOGRAFIE

NOTE

[1] Cel care a întocmit prima biografie a mitropolitului Antim a fost episcopul Melhisedec al Romanului, fost membru al Academiei Române şi cărturar de seamă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Această biografie este aşezată la începutul primei ediţii a *Didahiilor*, apărută sub îngrijirea lui Ioan Bianu în anul 1886, şi rămîne, pînă astăzi, cea mai completă, utilizată de toţi cercetătorii.

[2] Este vorba de *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*... composta de Anton-Maria del Chiaro, fiorentino, Veneţia, 1718, p. 42. Dacă este să credem afirmaţiei lui Del Chiaro — şi n-avem de ce să nu credem — atunci nu putem împărtăşi ideea trimiterii lui Antim de la Tiflis „unde dobîndise faima de *iscusit tiparnic*, la Constantinopol la cererea Patriarhiei ecumenice, care intenţiona să înfiinţeze o tipografie..." (Cf. Ion V. Georgescu, *Antim Ivireanul şi locul lui în cultura poporului român*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXIV [1966], nr. 9—10, p. 968.) În plus, nu este documentată cu nimica afirmaţia existenţei unei tipografii la Tiflis în acea vreme, de unde şi-ar fi putut recruta patriarhii de Ierusalim şi Constantinopol personalul pentru tipografiile greceşti din Principate. Este ştiut bine doar că atît tipografia de la mănăstirea Cetăţuia de lîngă Iaşi, înfiinţată în 1680, în vremea lui Duca-Vodă, cît şi cea de la Mitropolia din Bucureşti erau conduse de tipografi români (la Cetăţuia, spre pildă, lucra ieromonahul Mitrofan, viitorul episcop de Huşi şi de Buzău).

[3] În: *Evanghelia* tipărită la Snagov la 1697, în *Mărturisirea ortodoxă* tipărită la Snagov în 1699, în *Floarea darurilor*, Snagov, 1700, în *Noul Testament* tipărit la Bucureşti în 1703, în *Învăţătura dogmatică*, Bucureşti, 1703, în *Tomul bucuriei* tipărit la Rîmnic în 1705, în *Anthologhionul* de la Rîmnic din 1705, în *Molitvenicul* de la Rîmnic din 1706, în *Psaltirea* şi *Liturghia* tipărite la Tîrgovişte în anii 1710, respectiv 1713.

[4] În: *Liturghierul greco-arab*, tipărit la Snagov în 1701 şi în *Ceaslovul* tipărit la Bucureşti în 1702.

[5] În: *Psaltirea grecească* tipărită la Snagov în 1700 şi în *Eortologhionul* grecesc al lui Sevastos Chimenitul, tipărit tot la Snagov în 1701. Cf. şi studiul lui N. Şerbănescu: *Mitropolitul Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9—10, p. 771—811.

[6] Profesorul N. Dobrescu în mica sa monografie, *Viața și faptele lui Antim Ivireanul, mitropolitul Ungrovlahiei*, apărută în București la 1910 încearcă, la p. 8, să stabilească vîrsta lui Antim. Același lucru îl face F. Djindjihașvili în teza de doctorat intitulată *Antimoz Iverieli*, apărută la Tbilisi în anul 1967, unde la p. 17 pretinde că Antim s-a născut în anul 1650. Cercetările noastre întreprinse în Georgia în vara anului 1968 pentru a stabili detalii asupra vieții lui Antim n-au dus la nici un rezultat.

[7] O face atunci cînd arată sfîrșitul său dramatic și cînd, după scoaterea din rîndul arhiereilor și călugărilor, i s-a dat numele său laic: „e gli si diede quello di Andrea, poiché cosi apellavasi al secolo". *Istoria*. . ., p. 220.

[8] Tot la Constantinopol a ajuns, prin muncă, la oarecare stare materială, căci în conflictul ce s-a ivit între el și Brîncoveanu, în anul 1712, găsește prilejul să-i amintească acestuia că nu nevoile l-au adus în Țara Românească și nici dorința de parvenire.

[9] N. Șerbănescu, în studiul său *Mitropolitul Antim Ivireanul*, publicat în *Mitropolia Olteniei*, la p. 772—773, referindu-se la afirmația lui N. Iorga din *Istoria literaturii românești, II. De la 1688 la 1780*, ed. II, București, 1928, p. 48, după care Antim ar fi fost adus în țară la sugestia patriarhului Dositei al Ierusalimului, argumentează temeinic rolul pe care l-a putut avea acest cunoscut cărturar, ca și patriarhul de Constantinopol Dionisie Seroglanul, pe lîngă Constantin Brîncoveanul în a-l determina să se folosească de Antim în planurile sale de înviorare a culturii, care coincideau cu planurile lor de difuzare a culturii grecești în toată lumea ortodoxă.

[10] Prof. Damian P. Bogdan crede că Antim s-a călugărit înainte de venirea sa în Țara Românească, la Constantinopol. (Cf. *Viața lui Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV [1956], nr. 8—9, p. 680.)

[11] „Il principe Constantino Brancovani sapeva pelar la gazzuola senza farla gridare". Del Chiaro, *op. cit.*, p. 163.

[12] „Che per accumular esorbitanti somme di dinaro avea impoverito il paese con molte gravezze e rigorose imposizioni, che non erano state giammai in uso nel tempo de'principi, suoi predecessori". Del Chiaro, *op. cit.*, p. 174.

[13] El spune că: „. . . Au făcut alt adaos haraciului 240 pungi peste cele 280, ce era mai nainte, numai să i să dea domniia și să vie în țară și cu aceasta ș-au dobîndit domniia și binele cassii lui, iar pă săraca țară o au îngreuiat cu atîta haraci care nu putea să-l ridice, ci era totdeauna în casne și în vaete și în lacrămi pentru greul ce le venise".

[14] Este vorba de abuzurile clucerului Constantin Știrbei care a adus la sapă de lemn pe locuitorii unor ținuturi întregi. (A se vedea *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717* [*Cronica anonimă*], ediție întocmită de Constantin Grecescu, București, 1959, p. 70—75.)

[15] La rîndul nostru, cîntărind cu multă grijă toate argumentele ce pot fi aduse, socotim că Antim Ivireanul a învățat tipografia la noi în țară, la Mitropolie, pe lîngă fostul episcop al Hușilor, Mitrofan, care conducea tipografia domnească. Inițierea în această artă la Moscova sau Kiev exclude știrea sigură a căderii sale în robia turcească, pe care ne-o dă Del Chiaro. Nu putem admite nici ideea tîrîrii robului Andrei de către armatele turcești din Caucaz pînă în vestul Peninsulei Balcanice, de unde, apoi, ar fi putut eventual ajunge la Veneția. Și-apoi Del Chiaro n-ar fi putut trece sub tăcere nici într-un caz eventuala ședere în Italia a lui Antim, el care ne-a furnizat destule amănunte din viața mitropolitului. În Orient și la Constantinopol nu existau tipografii în această vreme, ca să admitem o ucenicie a lui Antim acolo. Pînă la găsirea unor probe incontestabil contrarii, rămîne valabil adevărul că Antim s-a format ca tipograf la noi.

[16] (Cf. ediția de față, p. 322, precum și N. Șerbănescu, *Mitropolitul Antim Ivireanul*, p. 775, nota 17.) Absența lui Mitrofan din *Pomelnicul* unde figurau Macarie și Teodosie, ceea ce ar exclude ideea deprinderii artei tipografice de către Antim la București, poate fi explicată prin scurta lor colaborare (în 1691 Antim rămîne singur) care n-a dat posibilitatea unei sudări sufletești, cum s-a întîmplat cu ceilalți doi.

[17] (Cf. *Condica sîntă*, I, p. 65—67; N. Iorga, *Istoria bisericii românești*, ed. II, vol. II, București, 1930, p. 13.) Acolo a pus bazele unei tipografii care va imprima, în anul 1698, cele 12 *Minee*. (Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 365—369)

[18] De dimensiuni mari 33 × 23 cm și 377 pagini, cu 48 rînduri, are textul așezat pe două coloane și imprimat în două culori; coloana din stînga este rezervată textului grecesc. Opt versuri la *Stema țării*, numai în românește, și o prefață adresată „Tuturor celor ce s-ar întîmpla a ceti. . .", în amîndouă limbile, sînt semnate de logofătul Șerban Grecianu, în luna septembrie 1693. O mînă de ajutor a dat la „îndreptarea amînduror limbilor" ieromonahul Atanasie Moldoveanul, pe care nu-l vom mai întîlni însă în preajma lui Antim. La pagina 370, într-o notă, cere iertăciune cititorului pentru eventualele greșeli de *tălmăcire*; probabil că Atanasie Moldoveanul l-a ajutat pe Antim, care nu va fi cunoscut încă bine limba românească, la perfecționarea traducerii, la șlefuirea textului. Tot acolo ne-a lăsat și Antim postfața sa, publicată în ediția de față la p. 387—388, cu obișnuitele elogii aduse domnului și cu scuzele de rigoare pentru greșeli.

Dar nu în această postfață stă meritul lui Antim, ci în tehnica tipografică remarcabilă în care a imprimat *Evangheliarul* și mai ales în arta deosebită cu care a împodobit foaia de titlu și unele frontispicii și viniete.

Spre pildă, gravura în lemn cu care a imprimat prima filă poartă pecetea măiestriei sale. Împărțită în mai multe registre, înfățișînd în medalion pe cei patru evangheliști, iar între ei pe Iisus Hristos (sus) și pe sfinții Constantin și Elena (jos), pagina abundă totodată în detalii ornamentale florale, lujeri și frunze stilizate,

așa cum vom mai întîlni și în alte realizări iconografice ale lui Antim. Remarcabile sînt gravurile celor patru evangheliști.

Frecvența acestei cărți, încă în zilele noastre, cu toată folosirea ei în biserică, atestă imprimarea ei într-un număr mare de exemplare. Costul tipăririi a fost suportat de către Constantin Brîncoveanu, care a hotărît ca ea, cartea, „să se dea la pravoslavnici în dar".

[19] Cartea, imprimată destul de simplu, cu caracterele tipografice ale *Bibliei* lui Șerban, are 275 pagini, de dimensiuni 19,5 × 14,5 cm și 29 rînduri pe pagină. Aceasta, chiar dacă nu va fi tradusă în românește de către Antim, atestă însă cunoașterea limbii patriei sale adoptive. Atît dedicația către Constantin Brîncoveanu, publicată în ediția de față, la p. 388—390, cît și următoarele versuri la *Stema țării*, semnate de „smeritul întru ieromonahi Anthim Ivireanul" și nu lipsite de oarecare calități poetice, confirmă abilitatea sa, remarcată de contemporani, de a deprinde limbile străine:

„Prealuminata stemă a Țării Românești,
Cu care s-au încoronat vechii Băsărăbești,
Blagocestivului domn Constantin s-au dăruit,
Că den fericită a lor sămînță s-au odrăslit;
Și bunele lor fapte, cît poate, le plinește
Și țara despre toți vrăjmașii o păzește
Dea-i Dumnezău ani mulți, cu pace să stăpînească
Fericitul lui nume ca lui David să trăiască".

Cartea este împodobită cu o splendită gravură, ce-l reprezintă pe împăratul David, cu o haină și coroană voievodală românească pe cap, gravură pe care o va utiliza și la ilustrarea unor cărți de la Snagov și anume la *Antologhionul grecesc* tipărit în 1697 și la *Psaltirea grecească* din 1700.

[20] În lista egumenilor mănăstirii Snagov, dată de N. Șerbănescu în *Istoria* sa, la p. 112, predecesorul lui Antim, Damaschin egumenul, este atestat documentar la 20 iunie 1693. De la această dată și pînă la 2 mai 1696, cînd este amintit Antim, nu mai figurează alt egumen. Ori, este greu de presupus că a putut sta mănăstirea fără conducător timp de 3 ani. Antim Ivireanul este întîlnit ca egumen între 2 mai 1696 și 21 mai 1704, dar încă în anul 1701 îl vom regăsi tipograf la mitropolie. Aluzia lui din apărarea către Brîncoveanu, că *a lucrat 7 ani la Snagov* ne îndreptățește să tragem concluzia că a stat efectiv acolo între anii 1694—1701.

[21] Din această vreme (1696) datează cea mai veche schiță topografică pe care o cunoaștem în Țara Românească și care a fost lucrată de mîna lui Antim pentru moșia Negovani, proprietatea mănăstirii Snagov. (Cf. A. Sacerdoțeanu, *Antim Ivireanul arhivist, bibliotecar și topograf*, în *Glasul bisericii*, XXII [1963], nr. 9—10, p. 883—886.) Studiul, în ansamblu, este prețios pentru cunoașterea diferitelor preocupări ale lui Antim și seriozitatea deosebită cu care acesta obișnuia să lucreze.

[22] Dar marele merit al lui Antim din timpul şederii la Snagov era altul. El a pus bazele unei şcoli de tipografie, care a împămîntenit pentru totdeauna acest meşteşug la noi. Preocupările sale pentru această artă, rezultat al convingerilor că nu poate fi concepută cultura fără difuzarea cărţii şi că difuzarea nu era posibilă fără tipar, îl vor stăpîni toată viaţa. Le vom întîlni, mai tîrziu, incluse în *Aşezămîntul mănăstirii Antim*, cu o tărie şi o convingere de neclintit.

Acolo, la Snagov, s-au format cei trei mari conducători de tipografii de mai tîrziu: Mihail Ştefanovici (sau Iştvanovici), Gheorghe Radovici şi Dionisie Floru, de care va fi atît de mult legat. De la ei au deprins meşteşugul numeroşii tipografi pe care îi întîlnim apoi în tot veacul al XVIII-lea la Bucureşti, la Rîmnic şi la Buzău.

Mihai Iştvanovici îl va fi urmat la Snagov poate chiar de la Bucureşti. Probabil ardelean de origine, acesta a avut o viaţă deosebit de agitată. Cel mai priceput dintre meşterii tipografi, el este trimis de Brîncoveanu în Transilvania, unde imprimă în 1699 la Alba Iulia o celebră carte de cazanii, un *Chiriacodromion* şi o *Bucoavnă*. Îl întîlnim apoi la Rîmnic, la Tiflis (în Georgia), la Moscova, în Olanda. Asupra activităţii lui vom reveni mai pe larg în cele ce urmează.

Gheorghe Radovici va lucra mai ales la Tîrgovişte, unde Antim a reînviat tiparul după aproape două sute de ani.

Dionisie Floru va tipări cărţi la Bucureşti tot în timpul păstoririi lui Antim. Despre activitatea lor poate fi găsită o bibliografie bogată în studiul lui N. Şerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 699.

[23] (Descrierea ei completă în *Bibliografia românească veche*, I, p. 341—343. Vezi şi N. Şerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 706. Cartea a fost descrisă sumar şi de Al. Odobescu în *Cîteva ore la Snagov*, publicată în *Revista română*, II [1862], p. 402, precum şi în *Scrieri literare şi istorice*, I, p. 458, titlul ediţiei în trei volume din opera sa, apărută în anul 1887 la Socec.)

De dimensiuni obişnuite (19,5 × 14 cm) şi cu pagini puţine, 46 la număr, cărticica a fost realizată de către Mihai Iştvanovici, care semnează 8 versuri la *Stema ţării* şi o prefaţă către domn, concepută în stilul ditirambic, ca majoritatea acestor dedicaţii. Ea nu este însă lipsită de interes pentru că atestă începutul tipăriturilor de la Snagov şi rolul de dascăl, în ale tipografiei, desigur, pe care-l avea Antim.

Mihai Iştvanovici speră că domnul nu va lepăda acest dar ce i se închină, mai întîi pentru că este vorba de lauda adusă patronilor săi şi „. . . a doua pentru că *ieste pîrgă şi roadă nouă a meşteşugului tipografiei.* Iară pîrga şi roada cea de întîi mai cu voioase mîini ştim că să priimeşte. Şi destoinică iaste a să aduce această roadă întîi spre milostivă cuprinderea braţului măriei-tale; căci că supt căldura acoperemîntului arepilor măriei-tale s-au şi început şi s-au apropiat spre aducerea de roadă, cît au fost voia lui Dumnezeu a pune dar al său de sus şi în mine. cu *lucrarea sfinţii-sale şi cu purtarea de grije a cinstitului mieu părinte şi înduratului dascăl, a lui Anthim Ivireanul . . .*"

Alte 22 de versuri religioase, creaţie nu fără oarecare talent, a aceluiaşi Mihail Ştefanovici găsim şi la paginile 31 şi 32, unde se află şi două mici gravuri pe care cu greu le-am putea atribui însă lui Antim.

[24] Cheltuiala o suportase învăţatul Galaction Vidalis, fost egumen la marea lavră a Muntelui Athos, care o şi dedică lui Constantin Brîncoveanu. Un alt grec, Panaiot din Sinope, a făcut corecturile. Textul, aşezat pe două coloane, este redat în negru şi roşu, cu 50 de rînduri pe pagină. Imprimarea a fost făcută de către Antim, care semnează următorul colofon: „S-a tipărit în anul mîntuirii 1697, în luna ianuarie, de ieromonahul Antim din Iviria".

[25] Acesta este împodobit cu gravuri în lemn, lucrate de mîna sa (utilizate şi la imprimarea *Evangheliarului greco-român* din 1693), înfăţişînd pe cei patru evanghelişti şi numeroase frontispicii, cu medalioane şi flori stilizate care formează, cu predilecţie, motivele sale de inspiraţie. De dimensiuni 28,5 × 20 cm, cartea are 183 foi şi textul de 35 rînduri pe pagină, dispus pe două coloane.

[26] Unul din exemplarele acestui *Evangheliar*, păstrat la Biblioteca Academiei sub cota II 103 D^{1} a fost dăruit de Antim mănăstirii învecinate, Turbaţi, un an mai tîrziu, şi poartă pe fila 3 liminară recto şi verso următoarea însemnare: „Această sfîntă *Evanghelie* o a dat de pomană la mănăstirea de călugăriţe, la Turbaţi, smeritul întru eromonahi Antim Ivireanul tipograful, în zilile blagocistivului domn Ioan Constandin B<sarab> B<rîncoveanu> voivod, leat 7206<= 1698>, ianuarie, 21 ani. Anthimos irmonahos". Semnătura, în greceşte, este absolut originală şi deosebit de graţios executată. Exemplarul a făcut parte din biblioteca lui N. Iorga, care a inclus-o între cărţile Institutului de istorie, creat de el.

[27] De proporţii modeste — cartea n-are decît 50 de file — ea s-a bucurat de mare circulaţie în lumea ortodoxă, întotdeauna dornică de discuţii savante în jurul problemelor teologice.

[28] Singura carte slavonă tipărită de Antim, ea se impunea ca o necesitate pentru şcolarii ce se pregăteau în şcolile de slovenie ca să devină grămătici de traducerea actelor vechi. La atîta se reduse, în această vreme, nevoia cunoaşterii limbii slave. Volumul are 250 foi, de dimensiuni 15,5 × 10,5 cm, cu 23 rînduri pe pagină şi nu este altceva decît reeditarea *Gramaticii slavoneşti* a rusului Meletie Smotriţki, apărută în mai multe ediţii, pe la mijlocul veacului. Antim prefaţează cartea (în ed. de faţă la p. 402—404) şi o dedică lui Constantin Brîncoveanu, explicînd necesitatea unei gramatici pentru studiul limbii.

[29] Operă a unui călugăr benedictin, Tommaso Gozzadini, *Floarea darurilor* a pătruns în literatura românească devreme, fiind tradusă, după cît se pare, din limba italiană, încă în jurul anului 1500. N. Cartojan ne-a lăsat un studiu remarcabil asupra *Florii darurilor*, intitulat: *Fiore di virtù în literatura românească*, publicat în *Analele Academiei Române*, Mem. secţ. lit., s. III, tom. IV (1928), mem. 2. Două manuscrise păstrate la Biblioteca Academiei, printre cele mai vechi monumente

de limbă, atestă o circulație remarcabilă a operei, care explică pînă la un punct interesul manifestat de Antim pentru ea. Este vorba de numerele 4.620 și 3.821. Primul datează din jurul anului 1560, și este scris în text paralel slavo-român. Al doilea, cunoscutul *Codex Neagoeanus*, a fost scris în Transilvania, în anul 1620.

Textul folosit la imprimare a fost tradus din grecește de către un ieromonah, Filotei, de la Muntele Athos, iar cheltuielile tipăririi au fost suportate de către „dumnealui Constandin Pah. Sarachin sin Gheorghe dohtorul Criteanul", care a găsit exemplarul grecesc la Sfîntul Munte și care semnează și prefața cărții, închinată lui Vodă Brîncoveanu. Mai multe ediții au apărut, mai tîrziu, pe la începutul veacului al XIX-lea, atît la Brașov cît și la Sibiu, după cartea lui Antim.

[30] *Eortologhionul* (= îndreptar) se ocupă de unele chestiuni practice de cronologie (găsirea sărbătorilor dintr-un an, Pascalie, ciclurile, temeliile, indictionul, aflarea zilelor săptămînii în care începe fiecare lună, sinaxarul etc.) și a fost tipărit, cum însuși Antim arată în prefață și pentru uzul școlarilor de la Academia de la Sfîntul Sava. Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 416—419. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 717. De dimensiuni 21 × 15 cm, cu 27 rînduri frumos tipărite, cartea are 359 pagini. Pe lîngă tipărirea propriu-zisă a operei, numele lui Antim este legat de cartea în speță prin dedicația către Brîncoveanu, care cuprinde primele 3 pagini. Vezi textul dedicației, la p. 404—406.

[31] Tipărirea cărților în Țara Românească pentru ortodocșii de limbă arabă, așezați între Eufrat și Marea Mediterană, este explicată prin nevoile materiale în care se zbătea această populație, nevoi care au dus la stagnarea oricărei activități culturale în dioceza Antiohiei. Patriarhul Athansie IV Dabbas, venit la curtea lui Constantin Brîncoveanu după sprijin material, a obținut de la acesta promisiunea tipăririi în text paralel greco-arab a două cărți bisericești: a unui *Liturghier* și a unui *Ceaslov* (ce se va imprima un an mai tîrziu la București). Pentru activitatea primei tiparnițe arabe, născută pe pămîntul românesc și despre sprijinul Țării Românești acordat ridicării culturale a Siriei, să se vadă: Dan Simonescu și Emil Muracade, *Tipar românesc pentru arabi în sec. al XVIII-lea*, în *Cercetări literare*, III (1939), p. 1—32 (și extras). Dan Simonescu, *Impression de livres arabes et karamanlis en Valachie et en Moldavie au XVIII-ème* siècle, în *Studia et acta orientalia*, nr. V—VI (1967), p. 49—75 (și extras).

Cel care a lucrat întregul utilaj tipografic, inclusiv turnarea literelor arăbești, a fost Antim Ivireanul. Acest lucru îl arată Athanasie Dabbas în cea de a doua prefață a sa, cea către preoți, unde spune: „. . . Iară păzite de Dumnezeu și evsevioasa sa înălțime (adică Constantin Brîncoveanu), a ordonat tipografului abil ce se afla pe lîngă înălțimea-sa, preacuviosul între ieromonahi chir Antim Ivireanul, dîndu-i cu abundență și cele de cheltuială, ca *să sape cu îngrijire litere arabice* și făcînd nouă halcografie arabică să tipărească serviciul sfintei *Liturghii* în amîndouă limbile, elenă și arabă . . ."

Cartea, tipărită în text paralel, pe două coloane, are 267 pagini și este împodobită cu xilogravuri lucrate de mîna lui Antim. Pe foaia de titlu se arată că *Litur-*

ghierul s-a tipărit cu îngrijirea călugărului Antim, *georgian de neam*. La sfîrşitul cărţii acelaşi tipograf, *Antim ieromonahul din Iviria*, confirmă tipărirea *Liturghierului* cu mîna sa.

[32] Cartea are 743 pagini, de dimensiuni 20 × 17 cm şi a fost imprimată la Bucureşti cu utilajul transportat aici de la Snagov, de către *ieromonahul Antim georgian de neam*. Acest utilaj a fost dăruit apoi de Constantin Brîncoveanu fostului patriarh al Antiohiei Athanasie Dabbas, care l-a instalat la Alep, punînd bazele primei tiparniţe siriene. Aceasta a funcţionat la Alep pînă prin anul 1724 cînd, în urma morţii fostului patriarh, a fost transferată la mănăstirea Balamand, lîngă Tripolis. Acolo, iscîndu-se certuri între călugări, o parte a utilajului tipografic a fost trecut la mănăstirea Sf. Ioan din Saeg, în sudul Libanului, unde a funcţionat ani de zile. (Cf. Dan Simonescu şi Emil Muracade, *op. cit.*, p.5—6 şi Dan Simonescu, *Impression de livres arabes et karamanlis*, p. 7—20.) La sfîrşitul *Ceaslovului*, într-o notiţă, se precizează că este *tipărit în Bucureşti, în Ţara Românească, de ieromonahul Antim, georgian din naştere, în anul de la Hristos 1702, în luna hozivan <= iunie>*. Traducerea cărţii a fost făcută de către patriarhul Eftimie al Antiohiei, în vremea cînd era episcop de Alep.

[33] Sub raport tipografic este şi aceasta una din cărţile remarcabile, ieşită de sub teascurile tipografiilor muntene, imprimată cu caracterele folosite pentru *Biblia* din 1688. Pe partea dorsală a foii de titlu se află o gravură în lemn lucrată de Antim, asemănătoare aceleiaşi reprezentări din *Chipurile Vechiului şi Noului Testament*, iar la începuturile celor patru *Evanghelii* sînt gravate patru frontispicii ornamentale, avînd pe Iisus Hristos în medalion. Zece versuri la *Stema ţării* şi o dedicaţie către Constantin Brîncoveanu publicată la p. 406—408 a ediţiei de faţă, formează contribuţia literară a tipografului: „smeritul întru ieromonahi Antim Ivireanul".

[34] Tot în acel an, 1703, este tipărit un voluminos *Ceaslov slavo-român*, în condiţii grafice mai modeste. De remarcat sînt trei gravuri în lemn: Deisis, Bunavestire şi Iisus Emmanuel, ce pot fi atribuite lui Antim.

În sfîrşit, din *Ceaslovul* amintit mai sus a fost extras şi tipărit aparte, tot în anul 1703, un *Acatist* în limba română. Este simptomul pătrunderii treptate a cărţii româneşti în biserică, pătrundere ce se va generaliza sub păstoria lui Antim.

[35] Acesta a fost acuzat de abateri de la canoane, de simpatie pentru catolici (care a mers pînă acolo încît a îngăduit construirea unei biserici catolice la Rîmnic şi înhumarea papistaşilor în cimitirele ortodoxe) şi a fost scos din scaun de un sobor de arhierei, întrunit la Bucureşti, în frunte cu patriarhul Dositei al Ierusalimului. Actul de demitere al lui Ilarion a fost publicat în *Condica sîntă*, I, p. 95—97. După ce a fost scos din scaun a fost trecut stareţ al *mănăstirii Snagov*, păstrîndu-şi rangul de episcop.

[36] Actul alegerii a fost publicat în *Condica sîntă*, p. 98—99. Afirmaţia lui Atanasie Mironescu din *Sfînta episcopie a eparhiei Rîmnicului*, p. 90, că alegerea

lui Antim ca episcop n-a fost privită cu ochi buni de clericii români, deoarece actul de alegere nu este semnat de nici un prelat român — nici măcar de mitropolitul Teodosie — nu ni se pare justificată. Actul este clar: „De vreme ce preasfînta episcopie de la Rîmnic au rămas fără de al ei adevărat episcop, pentru că episcopul Ilarion, care au fost la acea episcopie s-au caterisit după pravilă și s-a scos, și din eparhia aceasta s-au lipsit; ci să nu fie această sfîntă episcopie a Rîmnicului făr' de păstor *am dat voe* celor ce *aicea* s-au aflat arhicrei, cu sfatul și cu voia prealuminatului și înălțatului măriei-sale, *domnului nostru* Io Constandin Basarab voevod, domnul Țării Românești, ca să facă socoteală ori pre care ar alege și ar afla obraz vrednic, ca să fie chivernisitoriu aceștii sfinte episcopii. Și adunîndu-se ei în biserica sfintei mitropolii . . . întîi pre egumenul chir Anthim de la Sneagov, al doilea pre duhovnicul chir popa Ioasaf, al treilea pre chir Macarie protosinghelul, care s-au arătat a fi mai de folos la această sfîntă episcopie. Drept aceasta i s-a scris numele lor întru această condică. Martie 16, leat 7213 <1705>. Semnează: fost al Sofiei Metodie, fost al Andrianopolei Climent, al Pogonianei Eutimie."

Învoire pentru alegere nu putea acorda un prelat străin, ci numai mitropolitul țării, căci numai pentru acesta era Brîncoveanu: *domnul nostru*. Brîncoveanu nu era nici domnul patriarhului ecumenic, nici al patriarhului Ierusalimului, nici al Alexandriei, nici al altor patriarhi sau mitropoliți străini; pentru aceștia era numai *domnul Țării Românești*. Și apoi mitropolitul Teodosie, care a lăsat prin testament, trei ani mai tîrziu, să fie înlocuit cu Antim, îl cunoștea îndeajuns ca să nu se opună nici în 1705 la alegerea ca episcop de Rîmnic.

[37] Poate că trimiterea lui Antim ca episcop la Rîmnic a fost făcută în aceeași intenție. Cu energia sa și vasta cultură ortodoxă era cel mai în măsură să înlăture orice tendință de prozelitism catolic. Legăturile pe care le-a avut și mai tîrziu, ca mitropolit, cu românii de peste munți și sprijinul pe care l-a acordat, mai ales brașovenilor, dovedesc, o dată mai mult, că Antim Ivireanul era conștient de pericolul influențelor catolice și reformate ce amenințau biserica românească din Transilvania.

Tomul bucuriei, carte de mari dimensiuni, avînd 792 pagini și 40 de rînduri pe pagină, a fost tipărită cu cheltuiala patriarhului Dositei al Ierusalimului în condiții tipografice superioare „de preaînvățatul episcop al Rîmnicului, domnul Antim din Ivir".

[38] Seria este inaugurată cu imprimarea unui voluminos *Antologhion* slavo-român de 812 pagini și dimensiuni 31,5 × 21,5 cm, în același an 1705. Prima foaie, gravură în lemn a lui Antim, înfățișează în registrul superior trei medalioane (Maica Domnului, Iisus Hristos și Ioan Botezătorul), iar jos, sub titlu, stema Cantacuzinilor și inițialele lui Mihail Cantacuzino, marele spătar, care a suportat cheltuielile de tipărire. Pe verso, tot de mîna lui Antim, este lucrată stema lui Constantin Brîncoveanu. Textul, redat cu cerneală neagră și roșie, este așezat — ca în toate *Antologhioanele* vechi — pe două coloane. Numeroase majuscule, ornate de mîna lui Antim, frontispicii și viniete împodobesc volumul.

Ultima pagină cuprinde cunoscutele iertăciuni ale tipografului pentru greşelile făcute şi numele acestuia: „... Tipăritu-s-au în anul de la spăsenia lumii 1705, prin osteneala iubitorului de Dumnezeu chir Anthim Ivireanul, episcopul Rîmnicului". A se vedea *Bibliografia românească veche*, I, p. 462 şi vol. IV, p. 219. N. Şerbănescu, *Mitropolitul Antim Ivireanul*, p. 780—781.

[39] Deşi avem motive să credem că a fost editată într-un mare tiraj şi că a fost mult utilizată, — poate tocmai pentru aceasta s-au păstrat extrem de puţine exemplare. Cel al Academiei, unicul pe care îl posedă, a aparţinut unui ieromonah Ghermanos de la mănăstirea Putna, care îl dăruieşte nepotului său, ierodiaconului Gherasim de la episcopia Roman, la 4 iulie 1787. Nu este exclus ca broşura să fi fost difuzată atît în Moldova, cît şi peste munţi, în Transilvania.

Sub raport tipografic cartea este simplu imprimată, cu o singură culoare şi cu o singură gravură pe partea dorsală a foii de titlu, Deisis, sumar lucrată.

[40] *Molitvenicul*, primul tipărit în limba română (în afară de cel al lui Coresi) şi cartea de căpetenie a preoţilor, a fost tradus din greceşte de către Antim. Prin editarea lui (şi reeditarea la Tîrgovişte, cîţiva ani mai tîrziu, în 1713) generalizarea folosirii limbii române în biserică este fapt împlinit. Cheltuielile imprimării au fost suportate de către Antim Ivireanul. Este prima carte tipărită cu cheltuiala sa, carte într-un fel revoluţionară, dacă ne gîndim că veacuri de-a rîndul românul fusese obligat să-şi asculte rugăciunile în limbă străină.

Cartea are 468 pagini de dimensiuni 20 × 14 cm şi 26 rînduri pe pagină, tipărită simplu, cu două culori, neagră şi roşie. O gravură pe dosul foii de titlu, cu stema lui Constantin Brîncoveanu şi alte trei gravuri, tot în lemn, ca şi prima, înfăţişînd pe Iisus Hristos, Ioan Gură de Aur şi Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareii Cappadociei, împodobesc volumul. (Descrierea ei în *Bibliografia românească veche*, I, p. 541—543 şi vol. IV, p. 220. Dimitrie Bejan, *Ediţiile româneşti ale „Molitvenicului"*, Bucureşti, 1937, p. 4. N. Şerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 731—732.)

La început, pe f. 2, Antim dă cîteva extrase din cărţile sfinte, care îndreptăţesc folosirea limbii naţionale în biserică, aşa cum cu o jumătate de veac mai devreme mitropolitul Simeon Ştefan făcuse la tipărirea *Noului Testament* de la Alba Iulia. Un asemenea extras glăsuieşte limpede: „Deci carii sînt pravoslavnici în toate *de nu vor şti limba elinească, să slujească în limba lor*, avînd tîlmăcite sfintele rugăciuni asemenea celor elineşti". Erau redate aceste extrase pentru a înlătura eventualul conservatorism al unora din preoţi, dar poate că era şi un avertisment dat, timid deocamdată, acelora care doreau grecizarea slujbelor bisericeşti.

Patru pagini (f. 5—7) sînt ocupate de prefaţa tipografului, ipodiaconul Mihai Iştvanovici, închinată lui Antim Ivireanul. Se spune acolo, printre altele, că Brîncoveanu văzînd iscusinţa mîinilor şi minţii lui Antim l-a adus „aici în ţara noastră". Este a doua confirmare preţioasă — după aceea a lui Del Chiaro — despre *aducerea* lui Antim din afara graniţelor Ţării Româneşti. Tipograful subliniază şi el calităţile lui Antim, cînd întreabă: „Că a ce feliu de meşteşug şi lucrare iscusită nu

te-ai arătat desăvîrşit? De voiu zice în toate, nu voiu minţi . . ." Sînt arătate apoi meritele deosebite ale lui Antim în difuzarea cărţii tipărite în bisericile din Ţara Românească şi de peste hotare, precum şi rîvna deosebită pe care a pus-o în traducerea *Molitvenicului* din limba greacă.

[41] *Octoihul*, de 174 pagini mari (31 × 20 cm) a fost tipărit „cu osîrdia şi cheltuiala . . . lui Mihai Cantacuzino, vel spătar". Cartea precede ediţia românească din 1712 de la Tîrgovişte şi este a doua ca importanţă, folosită în biserică. Sub raport artistic constatăm prezenţa unor gravuri lucrate de mîna lui Antim, cum este cea care îl înfăţişează pe Sf. Ioan Damaschinul (f. 2), alături de alte gravuri lucrate de Ivan Bacov. (Descrierea cărţii în *Bibliografia românească veche*, I, p. 467—468 şi vol. IV, p. 220. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 732—733. A se vedea şi G. Ştrempel, *Sprijinul acordat de Rusia tiparului românesc în sec. al XVII-lea*, p. 33—34.)

Faptul că unii dintre Cantacuzini sînt întîlniţi acoperind cheltuielile de tipărire a cîtorva cărţi la Rîmnic ne probează că legăturile lui Antim cu această familie, pe care le vom vedea deosebit de strînse spre sfîrşitul domniei lui Constantin Brîncoveanu, sînt destul de vechi.

[42] Deşi Govora a fost terminată în iulie 1711, cînd el nu mai era la Rîmnic, chipul său este reprezentat printre ctitori, ca dovadă că el a avut un rol esenţial în repararea din temelie şi zugrăvirea mănăstirii. Pictura de la Govora este cea mai veche reprezentare a chipului mitropolitului Antim. Nimeni însă nu poate spune cît de veridic este acest portret.

[43] Gherasim Palladas al Alexandriei şi Hrisant Notara al Ierusalimului, ultimul veche cunoştinţă a lui Antim, poate chiar dinaintea venirii sale în Ţara Românească.

[44] Ele sînt de un rar pitoresc: „... După ce, deci, au răposat <mitropolitul Teodosie>, gătind toate cele ce au trebuit ale pogribanii şi toţi arhiereii cîţi s-au aflat aici, preoţi, egumeni şi altă mulţime de norod, atît bisericesc cît şi mirenesc, l-au slujit în sfînta mitropolie cu cinste mare, luîndu-şi toţi creştinii iertăciune cu sărutarea sfintei lui mîini.

După aceia, deci, s-au suit în casele vlădiceşti şi împreună cu sfinţii patriarşi şi arhierei şi cu toată boierimea, după ce deci măria-sa vodă în casă au intrat, cu cei mai de sus pomeniţi, au început a vorovi pentru alegere de vlădică, ca să se puie, pentru ca să păstorească turma lui Hristos cea pravoslavnică. Fiind dar cu diata răposatului părinte mitropolit, chir Theodosie, ales ca să rămîie în urma lui păstoriu sfinţia-sa părintele Rîmniceanul, chir Antim, care acea diată înaintea tuturor scoţîndu-se de s-au cetit, aşa cu un cuvînt toţi au zis către măria-sa atît părinţii patriarşi cît şi alţi arhierei şi boeri, că, precum bătrînul păstoriu, răposatul părinte, au hotărît şi au ales pe acel pomenit episcop rîmnicean, el să fie arhiereu şi vlădică, iar nu altul; şi aşa văzînd măria-sa că toţi aşa află şi găsesc să fie, l-au chemat acolo, în casa cea vlădicească şi i-au dat cîrja . . ."

(Cf. Viața lui *Constandin Vodă Brîncoveanu de Radu vel logofăt Grecianu*, publicată de Ștefan D. Grecianu, Buc., 1906, p. 181—182.) Ideea înscăunării lui Antim din porunca lui Constantin Brîncoveanu îmbrățișată de N. Iorga, în *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, I, p. 423, și de Sextil Pușcariu în *Istoria literaturii române, epoca veche*, Sibiu, 1930, p. 150, este înlăturată de textul *Cronicii* redat mai sus.

Același lucru îl face și Atanasie Mironescu în *Sfînta episcopie a eparhiei Rîmnicului*, p. 95, afirmînd că din această cauză în *Condica sîntă* nu se găsește nici un act de alegere și învestitură. În lucrarea amintită, fostul mitropolit primat își îngăduie unele afirmații și comparații răutăcioase la adresa lui Antim, pretinzînd că alegerea unui străin (Antim) pe scaunul mitropolitan a fost posibilă numai pentru că alegătorii săi au fost toți arhierei străini. Amintind de episcopul Damaschin al Buzăului, pe care îl socoate unul dintre dușmanii lui Antim, Atanasie Mironescu îl consideră „mult superior în erudiție" acestuia și mai indicat să ocupe scaunul devenit vacant prin moartea lui Teodosie.

[45] La această dată Chiprian îi răspunde lui Hrisant Notara la o scrisoare, subliniind că Antim a fost ales de sinodul patriarhiei ecumenice, conform tradiției, mitropolit și că el, Chiprian, a redactat actele (gramatele) strămutării de la Rîmnic la București, trimițîndu-le domnului Constantin Brîncoveanu. (Cf. N. Iorga, *Documente grecești privitoare la Istoria românilor*, în *Hurmuzaki*, XIV, 1, p. 629—630, nota 1.)

[46] „*Îngăduire pentru strămutarea Mitropolitului Ungrovlahiei* ... Deci, adormind întru Domnul dăunăzi preasfințitul mitropolit al Ungrovlahiei, chir <Teodosie> și mutîndu-se la veșnicele lăcașuri, și această preasfîntă mitropolie fiind lăsată fără îngrijire arhierească, era de nevoie ca fără zăbavă și în pripă să se așeze în ea alt arhiereu și păstor pentru conducerea mîntuitoare a turmei duhovnicești creștine ce se află în ea, precum poruncesc canoanele sfinte și dumnezeiești, ca adecă nici o parohie și eparhie să nu rămîie mult timp în lipsă de mîngîiere duhovnicească și păstorească. Săvîrșindu-se deci în preavenerata biserică patriarhicească a noastră, a Sfîntului Marelui Mucenic Gheorghe, voturile canonice, cu a noastră patriarhicească îndemnare și învoire de către sinodul confraților arhierei din jurul nostru, s-a ales și s-a deosebit din alții ca mai potrivit preaiubitorul de Dumnezeu episcop de Rîmnic, chir Antim, ca să primească prezidarea arhierească și păstorească a acestei mitropolii, ca unul ce e un bărbat de cinste și evlavios, și împodobit cu virtuțile ce se potrivesc cu vrednicia arhierească pentru care s-a declarat, și cu alegerea obștească a prealuminatului, preaînălțatului, iubitorului de evlavie, mărețului și vrednicului de admirație domn și stăpîn, domnul domn Io Constantin Basarab Voevod a toată Ungrovlahia, cel după suflet fiu iubit, și stînd lîngă luminăția-sa și preafericiții și preasfinții patriarhi: al Alexandriei, chir Gherasim și al Ierusalimului, chir Hrisant, cei întru Duhul Sfînt iubiți frați ai noștri și coliturghisitori, și a clerului cucernic al locului aceluia, preoți și boieri,

şi a celeilalte turme creştine întregi a de Dumnezeu păzitei ţerii aceleia, acest ales chir Antim însuş, după obiceiul locului cum s-a socotit, la stăpînirea păstorească a mitropoliei aceleia.

Drept aceia, smerenia noastră, cu părerea de obşte a Sinodului sfînt de arhierei preacinstiţi din jurul său, a celor întru Duhul Sfînt iubiţi fraţi ai noştri şi coliturghisitori, dă voie, prin cea de faţă scrisoare de îngăduire, celor acum aflători acolo, în prealuminata domnie a Ungrovlahiei, preasfinţiţi arhierei şi de Dumnezeu mult iubitori episcopi, celor întru Duhul Sfînt iubiţi fraţi şi coliturghisitori, să săvîrşească strămutarea de la episcopia Rîmnicului a acelui de Dumnezeu preaiubitor ales mitropolit chir Antim la scaunul preasfintei mitropolii a Ungrovlahiei, după rînduiala bisericească. Pentru care, spre dovadă, s-a dat şi cea de faţă a noastră îngăduire patriarhicească în Sinod."

[47] Radu Grecianu relatează că, după cuvîntările ţinute, Constantin Brîncoveanu i-a poftit pe cei prezenţi în palat (este vorba de boieri şi arhierei) de unde, după ce i-a tratat cu vutcă, după ce l-au felicitat pe mitropolit şi i-au sărutat mîna, acelaşi vel postelnic l-a condus pe Antim înapoi la mitropolie.

[48] În august 1709 era gata de tipărit aici, după un gol în activitatea tipografică tîrgoviştească de peste 150 de ani, o voluminoasă carte grecească, de peste 1600 de pagini (25,5 × 18,5 cm), intitulată *Carte de peste tot anul, cuprinzînd fără lipsă tot serviciul bisericesc, tipărită şi închinată preasfinţitului . . . arhiepiscop al Constantinopolei, Roma Nouă şi patriarh ecumenic Atanasie, în timpul preaevlaviosului . . . domnitor Ioan Constantin Basarab voevod Brîncoveanu, oblăduitor a toată Ţara Românească, de preasfinţitul şi iubitoriul de Dumnezeu mitropolit al Ungrovlahiei Antim Ivireanul, cu cheltuiala şi cu tiparul său. Corectată cu îngrijire de prêsviterul Mitrofan Grigorâs din Dodona în anul 1709, în luna august, în preasfinţita Mitropolie a Tîrgoviştei din Ţara Românească.* (Descrierea cărţii în *Bibliografia românească veche*, I, 480—481. Émile Picot, *Notice bibliographique*, p. 550—551. N. Şerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 735—736.)

Cum arată şi titlul, cartea aduna între aceleaşi scoarţe toate slujbele de peste an, în greceşte. Era tipărită această carte pentru păstoriţii săi? Este greu de presupus. Faptul că Antim o dedică patriarhului ecumenic, căruia îi adresează şi o scrisoare, redată în primele pagini, faptul că Antim iniţiase încă la Rîmnic traducerea şi tipărirea în româneşte a cărţilor capitale de cult, pentru preoţii din Ţara Românească, ne îndreptăţesc să presupunem că lucrarea a fost tipărită pentru preoţii de limbă greacă (inclusiv pentru cei ce slujeau în puzderia de mănăstiri româneşti închinate), ca un omagiu faţă de patriarhia ecumenică, ce-i aprobase, în ultimă instanţă, ocuparea scaunului mitropolitan.

[49] Probabil că utilajul tipografic, trimis la cererea ţarului Vahtang al VI-lea a fost lucrat în Ţara Românească sub directa supraveghere a lui Antim. Mihail Ştefanovici tipăreşte în cei patru ani de şedere în Georgia (1709—1712), nu mai puţin de zece cărţi. Tipografia va lucra însă pînă în anul 1722, fiind condusă de

georgieni, ucenici ai lui Mihai Iştvanovici. (Pentru activitatea lui Mihai Ştefanovici în Georgia şi discuţiile privitoare la peregrinările sale în Olanda să se vadă: D. P. Bogdan, *Legăturile ţărilor române cu Georgia* [*Antim Ivireanul*], în *Studii*, IV [1951], nr. 4, p. 132—141. Dan Dumitrescu, *Activitatea tipografică a lui Mihail Ştefan în Gruzia*, în *Studii*, XI [1958], nr. 4, p. 135—138. P. Constantinescu-Iaşi, *Un român în Gruzia acum 250 de ani*, în *Studii*, XII [1959], p. 231—232. V. Molin, *Contribuţii noi la istoricul relaţiilor culturale cu Orientul ortodox (1709—1712). Un ipodiacon ungrovlah, Mihail, fiul lui Ştefan, meşter de tipar în ţări străine*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIX [1961], p. 319—338.)

[50] În anul 1710 Antim va mai tipări două cărţi greceşti: una de teologie dogmatică, intitulată *Panoplia dogmatică*, alta cuprinzînd *Slujba sfintei Ecaterina şi Proschinitariul sfîntului munte Sinai* (Prin *Proschinitar* se înţelege carte de rugăciuni şi ghid). Aceasta cuprinde şi un *Cuvînt de laudă* către mitropolitul Antim, semnat de ieromonahul Nichifor Marthalis Glichis din Handachia Cretei şi stareţ al mănăstirii Rîmnic, precum şi zece versuri adresate lui Antim de Mitrofan Grigoràs, care corectează amîndouă cărţile.

Este greu de precizat dacă Antim a cules cu mîna sa literele greceşti pentru imprimarea acestor volume (primele două de mici dimensiuni), sau un tipograf mai modest a îndeplinit, din porunca sa, această treabă. Înclinăm spre a doua poteză, căci Antim nu mai avea răgazul să se consacre pasionatei sale îndeletniciri. Nu-i putem atribui nici ucenicului său, Gheorghe Radovici, această muncă, deoarece Radovici n-a tipărit decît cărţi româneşti, sau slavo-române; cît îl priveşte pe Mihail Iştvanovici, care ştia greceşte, el lucra în această vreme la Tiflis, după cum am văzut mai sus.

Gheorghe Radovici tipăreşte în acest an, 1710, o *Psaltire românească*, sub supravegherea lui Antim, carte deosebit de rară astăzi, în condiţii tipografice mai modeste care să îngăduie un tiraj mare, ştiut fiind că *Psaltirea* era una din cărţile cele mai răspîndite în trecut.

Tot în acest an, toamna, a mai fost tipărită o *Învăţătură bisericească*, broşură ce făcea parte din planul de educare al preoţilor.

[51] Această „trădare", făcută cu sfatul lui Antim (al cărui rol este arătat în *Viaţa lui Constandin Brîncoveanu*, p. 206) este relatată astfel la pagina 201 din *Cronica* lui Radu Popescu: „Acolo la Urlaţi, fiind vlădica Antim şi toţi boiarii, văzînd pre Constandin-vodă că este cu îndoială despre moscali, au făcut sfat vlădica cu o seamă de boiari, Toma spătariul Cantacuzinul, şi cîţiva din ceilalţi nenumiţi, ca să se unească cu moscalii şi să părăsească pre Constandin vodă, socotindu-l că-i este gîndul ca să înşale pre moscali, văzînd că unele din cele ce făgăduise să le dea ajutor, zaharale, bani, oaste, nu le dă; dintru care sfat ce se făcuse, s-au ales Toma spătariul Cantacuzinul şi s-au dus la ţarul cu cîţiva ai lui . . ."

[52] În preambulul celei dintîi, Antim Ivireanul spune că duminică 11 ianuarie pe înserat, „la vreme de chindie", a fost vizitat de Mitrofan de Nisa, duhovnicul

domnului, care i-a cerut, din poruncă, să demisioneze de bună voie, căci în caz contrar domnul îl va scoate cu sila şi va scrie la patriarhia ecumenică să-l scoată şi din tagma călugărească. Motivul acestei grave cereri era bănuiala domnului „pentru nişte lucruri ce le-au adus întîmplările vremii de s-au făcut (acţiunea lui Toma Cantacuzino), cum să se fie făcut cu învăţătura şi îndemînarea noastră". Antim îl scuză pe Brîncoveanu pentru această teribilă şi nedreaptă măsură, căci el a fost „îndemnat de nişte obraze mari bisericeşti şi mireneşti, pline de zavistii şi de răutate".

Două zile mai tîrziu, adică marţi seara, el se înfăşişează la curte şi după ce vorbeşte „în taină" cu domnul îi spune că este gata să renunţe la scaun de bună voie, dar îl roagă să citească pe îndelete şi scrisoarea pe care i-o înmînează, arătînd că învinuirile ce i se aduc sînt neîndreptăţite. Întîmpinarea, pe care ne-o transmit toate cele trei còpii cunoscute ale *Predicilor*, dovedeşte o logică limpede, o demnitate nealterată şi un spirit de cinste şi dreptate, străine de cei care l-au acuzat. Ea poate fi considerată şi ca cea mai veche apărare ce s-a păstrat în literatura dreptului vechi românesc.

[53] Nu putem trece fără să observăm că în conflictul final dintre marele mitropolit şi primul domn fanariot al Ţării Româneşti, Nicolae Mavrocordat, cu a cărui familie Hrisant Notara era în vechi legături de prietenie, patriarhul de Ierusalim a luat cu siguranţă partea lui Mavrocordat şi probabil că n-a fost cu totul străin de osîndirea şi moartea chinuită a lui Antim Ivireanul. Dar cine poate fi întru totul drept judecător?!

[54] Printre altele, Antim neagă în scrisoare existenţa unor mănăstiri supuse altei ierarhii decît celei a mitropolitului Ţării Româneşti: „. . . Şi mai de rîs este să zici că se găsesc în Ungrovlahia mănăstiri supuse patriarhului de Ierusalim, sau altui patriarh . . . Fiindcă nici n-au fost vreodată, nici nu vor fi în Ungrovlahia mănăstiri supuse vreunui patriarh dintr-o eparhie străină, ci toate acestea se află sub cîrmuirea noastră. Într-însele, şi cînd săvîrşim jertfa cea fără de sînge numai noi şedem, în sfinţitul scaun, iar nu şi patriarhul de Ierusalim . . ."

Vorbind de dispoziţiile ctitoriceşti ale domnilor vechi de a fi miluite unele patriarhii, din veniturile mănăstirilor şi bisericilor clădite de ei, Antim precizează că aceste dispoziţii nu exclud datoria înscrisă în canoane, pe care o au preoţii slujitori, de a pomeni pe arhiereii ţării „. . . Fiindcă a face milostenii este lucru obişnuit la voievozi, dar a prăda cele sfinte cînd faci milostenie (= sub pretextul milosteniei) e cu totul împotriva legii. Voievozii de acum însă, ca unii ce cunosc — şi de la noi şi de la alţi bărbaţi luminaţi întru cele dumnezeieşti — neînduplecarea dumnezeieştelor canoane şi văzînd ei înşişi, cu ochii lor, canoanele şi citindu-le, au respins cu mînie acest obicei, cu totul nelegiuit . . ."

Folosind un ton vehement şi aceeaşi ironie usturătoare, Antim Ivireanul arată că bisericile din Ţara Românească, închinate odată lui Dumnezeu, nu pot fi închinate şi bisericii Sfîntului Mormînt „. . . fiindcă nu este Dumnezeu biserica dătă-

torului de viață Mormînt, ci o biserică a lui Dumnezeu ... ca și celelalte ... biserici. De unde, atunci, are dreptul Prea Fericirea Sa să fie pomenit în mănăstirile care nu-i sînt supuse? Și nici lucru de cinste nu este pentru Sanctitatea-voastră să-și aibă al Ierusalimului mănăstiri stavropighiale (= închinate, n.n.) în mitropoliile supuse Scaunului ecumenic și să abuzeze de ele și să poruncească mitropoliților de acolo. Pentru că el n-a răpit stăpînirea doar asupra uneia sau a două, sau trei mănăstiri, ci aproape asupra a mai bine de douăzeci din eparhia noastră ..."

[55] Interesantă este, pentru evoluția artei tipografice la noi, scrisoarea din 24 iulie 1714, publicată în *Hurmuzaki*, XIV, 3, p. 115 în care se vorbește despre turnarea literelor: „... Cartea s-a tipărit mai cu zăbavă de cum speram, dar nu din neîngrijirea tipografilor, ci din lipsa multor litere, căci mai mult de cincizeci de ocă *s-au turnat din nou*, de vreme ce s-au stricat pe drum, din neluare aminte a oamenilor".

[56] Cartea, de proporții impunătoare (are peste 1430 de pagini) a fost tipărită în grecește la București, în anul 1715, prin grija și cheltuiala lui Hrisant, care alcătuiește și o scurtă biografie a unchiului său. Nici un cuvînt, nici o aluzie nu se face însă la Antim, în a căruia tipografie se imprima volumul. (A se vedea *Bibl. rom. veche*, I, p. 501—508.)

În același an, 1715, în luna martie (probabil că Hrisant se afla la București, preocupat de apariția lucrării mai sus amintite), patriarhul Ierusalimului întărea printr-o gramată, (publicată în *Hurmuzaki*, XIV, 1, p. 660—662), *Așezămîntul* pentru ctitoria lui Antim, mînăstirea ce-i poartă numele.

[57] Cartea are 464 pagini (20 × 13 cm) și 26 rînduri pe pagină. Un *Cuvînt către preoți* al lui Gheorghe Radovici, așezat la începutul volumului, asupra căruia vom reveni cînd ne vom ocupa de meritele lui Antim în educarea clerului, arată interesul major al mitropolitului pentru folosirea cărții în biserică și pentru deprinderea învățăturii de către „Copiii creștinilor". (Cf. Constantin Erbiceanu, *Cel întîi „Octoih" imprimat în Valahia în românește*, în *Bis. ort. rom.*, XVI (1892—1893), p. 800—804. *Bibl. rom. veche*, I, p. 485—486 și vol. IV, p. 222. N. Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 740.)

Tipărirea a fost efectuată după 1 septemvrie, căci pe foaia de titlu este dat anul 1712, iar la pagina 464, însemnarea finală a tipografului glăsuiește: „... Tipăritu-s-au în anul de la facerea lumii *7221*, prin osîrdia și osteneala lui Gheorghe Radovici". Acest an al facerii corespunde lunilor septemvrie-decemvrie din anul 1712 al erei noastre.

[58] Cartea este foarte rară. În colecțiile Academiei se păstrează un singur exemplar, intrat tîrziu, după al doilea război mondial. (Cf. Dan Simonescu, *Contribuții la „Bibliografia românească veche"*, în *Studii și cercetări de bibliologie*, I [1955], p. 248, nota 2.)

[59] Sau cu şase volume, dacă este să credem lui Del Chiaro, care pretinde că Antim ar fi tipărit o *Alexăndrie* în româneşte. (Cf. Del Chiaro, *op. cit.*, p. 44. Vezi şi N. Şerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 741, nota 206, unde este dată o bogată bibliografie.)

[60] (Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 489—492 şi vol. IV, p. 223. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 743.)

Cărticica a fost tradusă din italieneşte în greceşte de către predicatorul curţii lui Brîncoveanu, Ioan Abramios, care a jucat un mare rol în ultimele zile ale lui Antim.

[61] (Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 487; N. Şerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 741—742, unde se pretinde însă că ar fi primul *Liturghier* imprimat în româneşte în Ţaıa Românească.) Amintim că *Molitvenicul* românesc tipărit la Rîmnic în 170ͻ cuprinde la început şi slujba liturghiilor, completă, încît prima parte a acestui *Molitvenic* este de fapt un *Liturghier*.

[62] Biblioteca Academiei nu posedă decît un exemplar incomplet din *Ceaslovul* slavo-român. iar din *Catavasier* nici un exemplar.

[63] (Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 495—497. N. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 746—747.)

A se vedea în ediţia de faţă, p. 409—411, dedicaţia lui Antim către noul domn al Ţării Româneşti, Ştefan Cantacuzino. Laudele exagerate la adresa lui Ştefan Cantacuzino, ne lasă un sentiment de amărăciune, gîndindu-ne la drumul parcurs de Antim la adăpostul mantiei marelui domn şi ctitor care a fost Constantin Brîncoveanu.

[64] Şi totuşi în mănăstirile şi bisericile închinate s-a slujit în greceşte pînă în plin veac al XIX-lea. (Cf. T. G. Bulat, *Un secol de la introducerea deplină a limbii române în biserica ortodoxă din Principatele Române (1863—1963)*, în *Glasul bisericii*, XXII [1963], nr. 9—10, p. 902—912.)

[65] Printre ei trebuie amintiţi mitropoliţii Anastasie Crimca şi Varlaam ai Moldovei, mitropoliţii Ştefan şi Teodosie ai Ţării Româneşti, toţi înainte de Antim.

[66] În cuvîntul său către preoţi, ce ocupă paginile 2—6, spune, printre altele: „Între célélalte scîrbe ce am, de mă rănesc la inimă, iaste aciasta cea mai grea, de mă întristez şi mă mîhnesc mai mult, că văz între preoţii miei atîta prostie, atîta neînvăţătură şi atîta nedumireală, cît cunosc că nu puteţi face vreun ajutoriu sau vreun folos ticăloasei turme". Textul integral al operei, în ediţia de faţă, p. 365—382.

[67] Una dintre ele, *Învăţătură bisericească*, amintită mai sus, a fost scrisă pentru a-i învăţa cum trebuie săvîrşite anumite rînduieli. În special spovedania, slujbele liturgice şi îndeplinirea unor molitve, greşit săvîrşite pînă atunci, făceau obiectul acestui îndreptar. Cît de importantă a fost această cărţulie pentru preoţi rezultă

și din faptul că în anii 1741 și 1774 ea a fost reeditată, cu toate că Antim se găsea sub greaua afurisenie a patriarhiei de Constantinopol.

Alta, este intitulată *Capete de poruncă la toată ceata bisericească, pentru ca să păzească fieștecarele din preoți și din diaconi deplin și cu cinste datoriia hotarului său*, și a apărut în anul 1714, în vremea domniei lui Ștefan Cantacuzino. Mai restrînsă ca volum decît prima (n-are decît 34 pagini), *Capete de poruncă* are totuși o importanță mai mare prin caracterul juridic bisericesc și laic din cuprinsul său.

Spre pildă, Antim îi îndrumă pe preoți cum să devină folositori societății, prin întocmirea testamentelor și a foilor de zestre, menite să împiedice neînțelegerile dintre rude. Antim indică pînă și formularele după care să se întocmească aceste atît de frecvente acte din veacurile XVIII și XIX.

Un studiu asupra acestei lucrări și o bibliografie a dat Em. Em. Săvoiu, intitulat *„Capetele de poruncă" ale lui Antim Ivireanul*, și publicat în *Biserica ortodoxă română*, LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 997—1006. Publicarea în *Anexă* a textului *Capetelor* este făcută, din păcate, cu foarte multe greșeli. Textul integral în ediția de față, p. 385—393. Ca și *Învățătura bisericească* și *Capetele de poruncă* au fost reeditate în anul 1775, fără ca numele autorului lor să fi fost menționat. (Cf. *Bibliografia românească veche*, II, p. 210—211.)

[68] Mănăstirea actuală, purtînd hramul Tuturor Sfinților, a fost clădită între anii 1713—1715 în mahalaua Ivașcului, pe locul unei vechi biserici de lemn, ctitorie a lui Staicu paharnicul Merișanu, după cum precizează doc. 17 din pachetul 48 al fondului episcopiei Argeș, păstrat la Arhivele Statului din București. Pămînturile pe care urmau să fie ridicate biserica și chiliile mănăstirii i-au fost dăruite lui Antim în acel an, 1713, de către proprietarii lor, sau au fost cumpărate de către Antim, în anii 1713—1715.

Planurile mănăstirii au fost întocmite, după cît se pare, de însuși Antim, în stilul brîncovenesc. Două vederi laterale, originale, ne-au fost transmise de cele două documente importante, legate de ctitoria sa: *Așezămîntul mănăstirii Tuturor Sfinților*, datat 24 aprilie 1713 și *Hrisovul arhieresc* din 20 iulie 1715 (sau actul de fundație al mănăstirii, păstrat la Arhivele Statului și publicat de mai multe ori, ultima dată de către A. Sacerdoțeanu, în *Antim Ivireanul, arhivist, bibliotecar și topograf*, p. 239—242), amîndouă scrise de popa Nicola, notareșul mitropoliei.

Este remarcabilă bogăția sculpturală în piatră, atît la coloanele din exterior și interior, cît și de jur împrejurul ferestrelor. Artistic sînt sculptate și rozetele bisericii, opt la număr, și ale chiliilor. Și demn de remarcat este faptul că tîmpla originală a bisericii, păstrată astăzi la biserica Stavropoleos, a fost sculptată și ea în întregime în piatră. Nu este exclus ca desenul sculpturilor în piatră să fi fost elaborat de mîna lui Antim.

Ușile de la intrarea în mănăstire, de stejar masiv, sînt o capodoperă a sculpturii în lemn, și tradiția îl socoate pe Antim autor al acestei lucrări. Deasupra lor, sub pisanie, se află „Gherbul", emblema lui Antim, reprezentată printr-un

melc şi o stea, încadrate în frunze stilizate, toate sculptate în piatră. Acelaşi melc îl întîlnim şi în *Aşezămîntul mănăstirii*, păstrat la Biblioteca Academiei, simbol al mormintelor din care la judecata de pe urmă vor ieşi cei morţi, sau mai degrabă al călugărului, care trebuie să stea strajă la intrarea în biserica unei mănăstiri. Steaua simbolizează fericirea.

În sfîrşit, deasupra blazonului se află pisania, sculptată în relief, redactată în limba greacă, în versuri. Traducerea ei românească (inclusă în *Inscripţiile medievale ale României, Oraşul Bucureşti*, vol. I (1395—1800), Bucureşti, 1965, p. 200—201, unde este dată şi bibliografia completă a publicărilor ei anterioare) este următoarea: „Biserica aceasta, prin aşezămînt a Tuturor Sfinţilor, s-a ridicat cu încuviinţarea celui prin fire Dumnezeu al tuturora, în timpul lui Ştefan numit Cantacuzino şi domn strălucit al ţării românilor, prin voinţa lui Antim arhipăstorul Ungrovlahiei, cel din Ivir, aşa cum se vede, din temelie, ca să fie închinat într-însa Dumnezeul dumnezeilor, aşa cum David a cîntat, şi în mijlocul bisericii sfinţilor. În anul mîntuirii 1715".

Pictura originală, care nu se mai păstrează astăzi, a fost realizată de meşterul Preda, cel care a zugrăvit numeroase lăcaşuri brîncoveneşti şi pe care Antim îl cunoştea încă din timpul şederii sale la Rîmnic.

Dispoziţiile *Aşezămîntului* au fost întărite prin două gramate, cu text aproape identic, date de patriarhii de Constantinopol şi de Ierusalim. Gramata patriarhului ecumenic Cosma este datată 20 septembrie 1714 şi publicată de N. Iorga în *Hurmuzaki*, XIV, 1, p. 629—634, în text paralel greco-român; cea dată de Hrisant Notara, publicată în acelaşi volum *Hurmuzaki*, la p. 660—662, numai în greceşte este datată martie 1715.

[69] De sub teascurile acestei tipografii va ieşi, în greceşte, în august 1716, *Istoria sfîntă, adică iudaică* scrisă de Alexandru Mavrocordat Exaporitul cu cheltuiala fiului său Nicolae Mavrocordat, domnitorul şi călăul mitropolitului Antim. (Cf *Bibl. rom. veche*, I, p. 509—512 şi vol. IV, p. 224. N. Şerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 749—750.)

[70] Este de presupus că Antim a pronunţat cuvîntul la îngropăciunea soţiei lui Nicolae Mavrocordat, doamna Pulheria, moartă în primăvara anului 1716 şi îngropată la mitropolia din Bucureşti. *Cuvîntul de învăţătură asupra omului mort* (vezi p. 186—189) credem că a fost rostit cu acest prilej.

[71] Ataşat politicii turceşti cu trup şi suflet, Nicolae Mavrocordat nu putea admite atitudinea antiotomană a boierimii pămîntene, şi nici pe aceea a lui Antim încă şi mai categorică decît a acestora. Pe lîngă docilitatea sa faţă de turci, cunoscută din timpul stăpînirii în Moldova, Nicolae Mavrocordat s-a făcut antipatic şi prin atitudinea dispreţuitoare faţă de boierimea pămînteană şi prin mulţimea grecilor puşi în funcţii la curtea din Bucureşti. Cantacuzinii, persecutaţi de Nicolae Mavrocordat, au fost aceia care au grupat pe boierii potrivnici şi au încercat înlăturarea lui de pe tronul Ţării Româneşti. (Cf. Mitrofan Grigoràs, *Cronica*

Țării Românești (1714—1716), publicată de D. Russo în *Revista istorică română*, 4 [1934], p. 1—43 și republicată în *Studii istorice greco-române*, vol. II, București, 1939, p. 411—458.) Mențiunea atitudinii lui Mavrocordat față de boierii țării și a aversiunii acestora, în *Studii istorice* (pe care le-am folosit), p. 441.

[72] Del Chiaro îi apreciază la două companii, conduse de un locotenent. Cf. *Istoria*, p. 210.

[73] Del Chiaro, la p. 210, precizează data de vineri, 4 septembrie 1716, folosind stilul nou. Între *Cronica* lui Radu Popescu și *Istoria* lui Del Chiaro diferența de dată este, așadar, de 4 zile.

[74] Subtil este prinsă de Mitrofan Grigoràs întreaga „regizare" a boierilor, pentru a-l face pe Mavrocordat să iasă din București: „. . . atunci dușmanii lui ticluiră o năvălire simulată a nemților și catanelor . . . iar năvălirea plăsmuită i-o anunță seara, ca *uneltirii să-i vie în ajutor timpul nopții*" (subl. noastră). Cf. *Cronica Țării Românești*, p. 442.

[75] Del Chiaro pretinde că oprirea fugarilor a avut loc la satul Odaia, ceea ce nu ni se pare verosimil. Și iată de ce. Satul Odaia, figurînd sub acest nume în harta Stolnicului Constantin Cantacuzino, actualul Daia, este situat la numai 12 km de Giurgiu. Or este greu de presupus că fugarii să fi putut parcurge un drum atît de lung „verso la mezza notte", pînă spre miezul nopții. S-ar putea însă ca la Odaia să se fi despărțit mitropolitul de domn, căci Radu Popescu precizează în *Cronică*, p. 225 că, plecînd din Călugăreni, după primirea scrisorii de la Ioan Abramios, „Antim au mai mers cîtva loc cu domnul".

[76] Radu Popescu relatează astfel, la p. 225 a ed. Grecescu, această ciocnire: „Domnul l-au poftit ca pre un arhiereu ca să nu să dezlipească de măria-sa pînă să vor adevăra acéste lucruri și la ce sfîrșit vor să iasă. Dară el nu vrea nicicum, găsind multe pricini: una că au venit cu carîta numai cu doi cai și fără așternut, fără premenéle și fără cheltuială, alta și ca un păstoriu ce iaste, nu-i să cade să lase turma și să se ducă într-altă parte. Iară domnul, poftindu-l ca să meargă cu măria-sa, i-au făgăduit că de cîte zice că n-are și n-au apucat să-și ia de la mitropolie, de nici una nu-i va lipsi, ci-i va da de toate. Dară nicicum nu i-au putut întoarce socoteala lui acea plină de vicleșug, ce o avea în inima lui, ci s-au întors la București. Dară nu s-au odihnit nici acolo, ci au început a strînge pe o samă de boiari mazili la mitropolie și făcea sfaturi împotriva domnului și-i îndemna ca să se alcătuiască cu némții . . ."

Del Chiaro, mai obiectiv, spune că Antim n-a voit să-l urmeze pe N. Mavrocordat, replicîndu-i că nu-și poate părăsi turma în împrejurări atît de tulburi pentru țară, cînd se putea ivi vreo răscoală din lipsa domnului și a mitropolitului.

[77] (Cf. D. V. Economides, *Ioan Avramie*, în *Bis. ort. rom.*, LXII [1944], nr. 4—6, p. 141—159. Vezi și D. Russo, *Mitrofan Grigoràs, Cronica Țării Romå-*

nești, p. 451, nota 3.) Este același Ioan Abramios care a tradus din limba italiană în limba greacă *Maxime ale unor filozofi vechi* (după ce fuseseră traduse din franțuzește de către Del Chiaro), publicate la Tîrgoviște în 1713. Vezi mai sus nota 60. Grec din Creta, ajuns la 1699 paroh al comunității grecești din Veneția, este expulzat de acolo zece ani mai tîrziu și ajunge, grație intervenției lui Hrisant Notara, slujbaș pe lîngă mitropolitul Antim Ivireanul și predicator în grecește la biserica domnească din București. Atașat de Antim Ivireanul, nutrea o ură neîmpăcată lui Nicolae Mavrocordat, ură pe care a lăsat-o moștenire nepotului său, doctorului Mihail Schendos Vanderbeck, împreună cu toată averea, cum cu atîta fin umor o spune D. Russo în nota sa. Închis o dată cu Antim, din porunca domnului, și-a păstrat capul întreg numai grație intervenției lui Del Chiaro, care o spune singur la p. 221 a *Istoriei* sale. Se pare că a murit în Viena doi ani mai tîrziu, în 1718.

[78] (Mitrofan Grigoràs, *Cronica*, p. 442.) Del Chiaro spune că, după citirea scrisorii, Antim i-ar fi spus lui Nicolae Mavrocordat: „Altezza, non è tempo di fermarsi più qui: viene il principe Giorgio figliuolo del fu principe Scerbano Cantacuzeno dalla Transilvania con dodici mila tedeschi, per ocupar il Principato di Valachia" (= Măria-ta, nu e vreme de pierdut: vine beizadeaua Gheorghe, feciorul fostului domn Șerban Cantacuzino din Transilvania cu douăsprezece mii de nemți, ca să ocupe Țara Românească). Cf. *Istoria*, p. 211.

[79] Știrea și în scrisoarea lui Dimitrie Iulianò, capuchehaia Țării Românești, către Hrisant Notara, din 12 septembrie 1716, precum și în scrisoarea lui Spandonis, hartofilaxul patriarhiei de Constantinopol, din 20 septembrie 1716, adresată tot lui Hrisant Notara. (Cf. *Hurmuzaki*, XIV, 2, p. 793—797. Comentariul lor amănunțit la Damian P. Bogdan, *Viața lui Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 688.)

[80] Într-o scrisoare a lui N. Mavrocordat către Hrisant Notara, datată 6 iulie 1716, îl asigură pe patriarhul Ierusalimului de toată „bunăvoința și îngrijirea" sa față de „preaînvățatul" Mitrofan, „de vreme ce se află și în ocrotirea fericirii tale". (Scrisoarea în *Hurmuzaki*, XIV, 2, p. 790—791.) „Învățatul" nu era Mtrofan Grigoràs, căci cu acesta N. Mavrocordat nu se afla în termeni buni.

[81] Între Antim și Patriarhia ecumenică exista un vechi conflict de pe urma averii rămase de la mitropolitul de Tîrnova, din care o parte a fost luată de Ioan Abramios, cu știrea lui Antim. Acest conflict s-a adaos și el la graba cu care a răspuns Ieremia al III-lea lui N. Mavrocordat. Cf. scrisoarea Patriarhiei ecumenic către Hrisant Notara, din 25 martie 1715, în *Hurmuzaki*, XIV, I, p. 668—670.

[82] „*Ieremia, cu mila lui D-zeu arhiepiscop al Constantinopolei, Romei noi și patriarh ecumenic.* Vina revoluției și a răscoalei este foarte rea și condamnată de Dumnezeu și de oameni, ca o cauză a multor neregularități și a dezordinei. Căci ea a tulburat de multe ori instituții divine și umane; ea a făcut din aceea ce este

nemuritor, muritor. Aceasta a făcut pe om demn de infern, şi celor aflători în multe bunătăţi, le-a făcut cele contrare în tot felul. Pentru care celor ce, într-un mod oarecare îndrăznesc (a face) aceasta, li se prescriu de legile divine grele pedepse; şi revoluţionarii se supun la suferinţele meritate. Fiindcă fiecare din noi, după propriile fapte, sau se laudă sau se ruşinează, conform cu natura cuvîntului celui fără contradicţie, ce are prin sine adevărul şi nu are nevoie de nici o dovadă.

De aceea, cei ce se poartă bine, în ordine şi conform cu voia lui Dumnezeu, se laudă; se hulesc de asemenea, se supun dezaprobării şi se pedepsesc cei ce se poartă în sens contrariu. Pentru care ei trebuie să se depună din cinstea şi vrednicia arhierească şi să primească după cuviinţă mare ruşine, ca şi cel de acum răul-Antim, fostul mitropolit al Ungrovlahiei, fiindcă a întreprins meşteşuguri dezaprobate şi sataniceşti, urgisitul de Dumnezeu. Şi între alte neorînduieli şi fapte rele ale lui, se inculpă adică, ca mag şi ca participator la multe alte crime, şi pentru prezent sîntem de părere să fie depărtat de treapta arhierească. Iar culpa lui cea impie a revoluţiei şi a răscoalei o punem înainte, ca ceea ce este arătată şi evidentă.

S-a făcut, deci, sceleratul revoltant şi conspirator în contra puternicei împărăţii, conspirînd şi în contra prealuminatului şi preaînălţatului domnitor, D. D. Ioan Nicolae Alexandru Voevod a toată Ungrovlahiei, fiul cel preaiubit şi mult dorit al modestiei noastre. Pentru care este poruncă apostolică, ca să asculte şi să se supună la toată stăpînirea, ce domneşte. De aceea ea (porunca) şi stabileşte, zicînd: cel ce se răscoală în contra stăpînirei, se opune poruncii lui Dumnezeu. Căci nu este stăpînire, fără numai de la Dumnezeu. Urmează deci, că porunca apostolică este divină, ca ceea ce a fost poruncită de Dumnezeu prin apostoli, şi pentru noi este foarte necesar, ca să ascultăm şi să ne supunem stăpînirei supreme a puternicei împărăţii, şi să nu facem nimic din cele ce ar fi contrare acesteia şi neplăcute politicei, afară de cele ce aparţin respectului nostru. Însă acest urgisit de Dumnezeu, răul-Antim, nu numai că n-a păzit credinţa şi supunerea datorată, dar a meditat cu precugetare revoluţia şi răscoala în contra puternicei împărăţii, făcîndu-se culpabil şi în contra susnumitului preaînălţatului şi preapiosului domnitor şi amabilului cîrmuitor a toată Ungrovlahiei, şi s-a făcut el singur demn de judecată, culpabil şi vinovat de caterisirea canonică.

Pentru aceasta scriind, am arătat sinodiceşte cu preasfinţiţii arhierei de pe lîngă noi şi cu preaonorabilii şi preaiubiţii în sfîntul Spirit fraţii noştri şi coliturgisitori, că răul-Antim, numit al Ungrovlahiei, cel ce a fost recunoscut de revoluţionar, răsculat şi culpabil în contra puternicei împărăţii şi a preaînălţatului domnitor a toată Ungrovlahiei, şi de sine judecat şi inculpat prin propriile sale răutăţi şi culpe, pentru care s-a scos din mitropolie şi s-a făcut justiţiabil şi culpabil de ordinul împărătesc, să fie deci depărtat de toată lucrarea şi ordinea arhierească şi dezbrăcat de harul divin şi scos din catalogul arhieresc şi lipsit de tot venitul bisericesc şi să fie scos, pierdut şi depăratat de mitropolia Ungrovlahiei şi fără de participare la veniturile ei, neavînd nici o învoire a se îmbrăca cu podoaba arhierească şi a efectua vreun serviciu arhieresc, ca cel ce este caterisit şi desfiinţat,

rămînînd şi zicîndu-se monahul Antim şi fiind recunoscut, ca unul din particulari, şi să nu îndrăznească nimeni a fi în relaţie cu dînsul, sau a coliturgisi, sau a-l onora ca pre un arhiereu, sau a-i săruta mîna lui, sau a primi de la dînsul binecuvîntare şi sfinţire, sau a-i da vreun venit bisericesc mare sau mic, sub greutatea oprirei şi afurisirei neschimbătoare. Aşa să fie, conform hotărîrei. 1716, în luna august. Indictionul IX. + Acsentie al Kizicului. + Dionisie al Amasiei. + Neofit al Artei. + Nicodim al Dercului. + Constantie al Chalkedonului. + Kiril al Brusiei. + Calinic al Filipopolei. + Teoclit al Priconiei. + Gherasim al Nikeei. + Christofor al Iconiei. + Nicodim al Mitilinei." Cf. *Condica sîntă*, p. 111—114.

[83] Del Chiaro în *Istoria* sa, p. 219—220, pretinde că Antim a fost scos şi din tagma călugărească, ceea ce este greu de presupus, de vreme ce urma să-şi ispăşească pedeapsa — detenţiunea pe viaţă — la o mănăstire. De altfel copia actului de caterisire, dacă este autentică, precizează: „. . . rămînînd şi zicîndu-se monahul Antim".

[84] Acestui Colfescu i se atribuie rolul de călău al lui Antim, de care vorbeşte Ulysse de Marssillac în însemnările lui de călătorie în ţara noastră, făcută în veacul trecut, spunînd că asupra casei lui a căzut blestemul, din pricina uciderii lui Antim. Menţiunea la N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, ed. II, vol. III, Bucureşti, 1929, p. 347, folosită şi de D. P. Bogdan în *op. cit.*, p. 689.

[85] Cf. Del Chiaro, *op. cit.*, p. 220, care numeşte rîul *Dulcia*. Mitrofan Grigoràs pretinde (la p. 443) că pînă la Enos Antim era în viaţă şi că a fost omorît şi aruncat în mare. Al. Odobescu, în *Cîteva ore la Snagov*, publicată în *Revista română*, II (1862), p. 402, credea că Antim a fost aruncat în Dunăre. În sfîrşit, un cercetător mai tînăr, Dinu A. Dumitrescu, pretinde că Antim ar fi fost judecat şi omorît în ţară. Cf. G. Ştrempel, *Antim Ivireanul. La 250 de ani de la moartea sa*, în *Analele Academiei R. S. România*, anul 100 (1966), p. 688, nota 3. Identificarea la D. Russo, *Studii istorice greco-romàne*, II, p. 454, nota 4.

[86] Este vorba de o lungă listă de datorii pe care le avea de împlinit mitropolitul şi de o a doua listă, mai scurtă, de datornici către el. Documentul se păstrează la Biblioteca Academiei sub cota CCCI/98 şi fusese altădată lipit de una din scoarţele *Aşezămîntului mănăstirii Antim* (ms. 3.342). Documentul este amintit şi comentat cu oarecare scăpări de către Matei Cazacu în articolul: *Cine l-a ucis pe Antim Ivireanul?*, publicat în *Magazinul istoric*, III (1969), nr. 4, p. 43—49. Se pare că autorul n-a văzut originalul. Redăm în întregime acest document, redactat pe jumătate de pagină: *„Cui ce iaste dator părintele, cum arată anume*. Sept<embrie>. 22 d<ni>, l<ea>t 7225 <= 1716>.

Părintelui Vithléem, fără zapis, t<a>l<eri> 250. Părintelui Odriianului, fără zapis, tl. 300. Jupînului Hrisantho. cu zapis, tl. 500, Jupînului Nicăi, cu zapis, tl. 500. Fiiu-său, jupînului Panaiot, cu un răvăşel, tl. 270. Lui Hagi Mula, după cum îi va scrie răvaşul. <Alăturea, menţiunea:> tl. 169, plătit. Jupînului Gheorghe abagiul, tl. 300. Dascălului Avramie, tl. 700. Răposatului Irapolios, după cum va

fi ştiind dascălul Avramie. Lui Vasilie, feciorul Mincului, tl. 100. Radului Copilul, tl. 35. Predii zugravul, tl. 50. <Urmează semnătura în greceşte a lui Antim şi o pecete inelară în fum, greu de descris, dar cu inscripţia clară: ANTHIM IVIR>.

<A doua jumătate a primei pagini:> Zugravilor <rupt documentul la colţ, cu suma datorată>. Stucatorilor amînduror, tl. 240. Moşului Avxentie, tl. 76. Pietrarilor, tl. 50 (?). Zidarilor, tl. 55. <Urmează semnătura şi pecetea, ca mai sus>.

<Pagina a II-a este scrisă numai pe prima jumătate:> *<La cine> are datorie părintele*, cum arată anume: La State păh<arnicul>, tl. 500. La Oprea pîrcălab ot Andreşăşti, care au plătit satul de haraciu, tl. 350. Iar la dînsul, ca să cumpere orzu, tl. 70. La căt<aful> Pătraşco ot Tîrgovişte, care s-au dat să-i dea pe miare, tl. 100. La Dumitraşco cup<ariul>, tl. 90. La doamna Ancuţa, tl. 170. Are zăloage. La clucerul Stere, tl. 100. La jupînul Manul, care i-am dat să-mi cumpere un policandru beséricii, tl. 160. Cărţile ce sînt într-o odae la Hanul lui Şărban-vodă, care sînt, să să vînză pe seama lui Avxentie. <Urmează semnătura şi pecetea inelară>."

Documentul atestă că la 22 septembrie 1716 Antim Ivireanul era încă în viaţă, dar că fusese demis din scaun: este numit simplu *părintele* şi nu *părintele mitropolit*, cum era obiceiul. Probabil că socotelile băneşti au fost făcute cu o zi sau două înaintea surghiunului şi uciderii sale. Sperăm că într-o zi va fi ridicat în întregime vălul ce acoperă sfîrşitul lui Antim, prin apariţia unor documente grăitoare, cum este şi cel de mai sus.

[87] Cum au făcut Dimitrie Iulianò şi Spandonis (vezi mai sus nota 72) şi mai ales Mitrofan de Nisa, în scrisoarea din 29 septembrie 1716 că re Hrisant. Cf. *Hurmuzaki*, XIV, 3, p. 124—125. Şi totuşi N. Iorga încearcă să atenueze, fără rezultat însă, oprobiul ce cade asupra lui Mitrofan, în articolul *Între Antim şi Mitrofan, mitropoliţii Ţării Româneşti*, în *Bis. ort. rom.*, LIII (1935), nr. 1—2, p. 1—5 şi nr. 3—4, p. 113—117.

[88] Titlul complet este următorul: *Învăţătură pe scurt pentru taina pocăinţei, acum într-acesta chip tocmită şi tipărită în zilele prealuminatului domn Io Constandin B<asarab> B<rîncoveanu> voevod, cu cheltuiala cinstitului de bun neam, a lui Şerban Cantacuzino biv vel păharnic şi cu blagosloveniia preasfinţitului mitropolit chir Theodosie, de iubitoriul de Dumnezeu chir Antim episcopul Rîmnicului, la anul de la Hristos 1705.*

[89] Cf. *Bibliografia românească veche*, I, p. 481 şi 548—550. Broşura a mai cunoscut două ediţii: una în anul 1741, tipărită de popa Stoica Iacovici, alta tipărit în anul 1774, amîndouă la Bucureşti (cf. *Bibliografia românească veche*, II, p. 54 şi 206). O ediţie modernă a dat C. Erbiceanu, în *Bis. ort. rom.*, XVI (1892—93), p. 769—785 şi XVII (1893—1894), p. 129—146 şi 225—242.

[90] Cum însuşi spune în prefaţă, Antim împarte cărticica în trei părţi. În prima parte dă îndrumări catihetice, pe care sînt obligaţi să le cunoască preoţii şi credincioşii, deopotrivă.

A doua parte este intitulată: *Învăţătură pentru ispovedanie* şi cuprinde f. 28—35. Textul acestei cărţi este aproape identic cu cel din *Învăţătură pe scurt pentru taina pocăinţii*. Sînt adăugate cîteva rugăciuni, redate după *Molitvenic*, fără prea mare valoare literară.

A treia parte (f. 35 —45) este ocupată de „învăţături pentru cîte lucruri s-au putut afla pînă întru acest ceas, carele să fac cu necuviinţă şi fără cale . . ." Sînt îndrumări practice privind respectarea pravilelor bisericeşti (drepturile şi obligaţiile preotului în parohia sa, interdicţia de a sluji în altă parohie fără încuviinţarea preotului local, oficierea cununiilor, a botezurilor etc.). Şi sub aspectul statornicirii instituţiei bisericeşti, Antim a avut merite covîrşitoare. Prin această lucrare, de fapt o culegere de dispoziţii deosebit de drastice, Antim făcea ordine în tagma preoţească care avea un oarecare rol cultural, în special la ţară, începînd cu a doua jumătate a veacului al XVIII-lea. Fără dispoziţiile severe ale lui Antim, pe care sîntem înclinaţi să le credem întru totul respectate, preoţimea ar fi continuat să ducă o viaţă nepotrivită şi nu şi-ar fi îndeplinit menirea spre care o îndruma marele ei păstor.

În această a treia parte sînt întîlnite unele aluzii la fuga ţăranilor de pe moşiile boiereşti „pentru nevoi", cum precizează Antim. El îi autorizează pe preoţi să-i spovedească şi să-i cuminece, chiar dacă sînt fugari. Poate fi citită printre rînduri compasiunea lui Antim pentru aceşti rătăcitori, în căutare de lucru şi o viaţă mai bună, despărţiţi de familii din pricina sărăciei şi a fiscalităţii.

În sfîrşit, el dă porunci precise preoţilor asupra felului cum trebuie cununaţi ţiganii, a căror situaţie socială îi supunea cu totul bunului plac al stăpînilor lor. El nu uită să amintească preoţilor răutatea boierească şi lipsa lor de cuvînt; deci să nu-i cunune pe ţigani decît după ce vor avea hîrtii scrise de la stăpînii acestora.

[91] Apărută în primul an de domnie al lui Ştefan Cantacuzino, broşura poartă pecetea relaţiilor dintre mitropolit şi domn. Acesta scutise preoţimea de bir, probabil la cererea mitropolitului; preoţimea era obligată prin punctul al treilea al dispoziţiilor date de Antim să slujească liturghii pentru binefăcătorul ei. Pentru domn şi pentru boieri trebuia preoţimea să slujească sărindare, aceştia constituind pătura de seamă a ţării, în concepţia feudală a vremii.

Restul poruncilor, pînă la 11, se referă la comportarea pe care trebuiau să o aibă preoţii. El le cere să se abată de la mărturii mincinoase, chezăşii, jurăminturi. Li se interzice să adune avere. Li se cere să fie exemple de moralitate; orice abatere de la conduita cerută de canoane se va pedepsi cu răspopirea şi trecerea în rîndul birnicilor.

Al unsprezecelea punct le cere preoţilor să recitească şi să ţină seama de toate dispoziţiile şi învăţăturile cuprinse în *Învăţătura bisericească* apărută în anul 1710, iar *Capetele de poruncă* să fie păstrată cu cea mai mare grijă. Pierderea broşurii,

sub orice formă s-ar întîmpla ea, va duce la sancţiunea cea mai severă: „trecerea în rîndul ţăranilor".

Ultimele pagini sînt ocupate de modelele după care trebuie să se ghideze preoţii la întocmirea foilor de zestre şi ale diatelor.

[92] Cărticica *Sfaturi creştine politice către ... Ştefan Cantacuzino*, tipărită la Bucureşti în 1715, pe care unii cercetători au atribuit-o lui Antim, nu este opera sa. Ea este o antologie de sentinţe şi maxime în versuri greceşti pe care mitropolitul le-a adunat, cum singur spune în prefaţă, „din sentinţele vechilor dascăli înţelepţi". Descrisă în *Bibl. rom. veche*, I, p. 498—499, broşura a fost tradusă în româneşte şi publicată de Constantin Erbiceanu sub titlul: *Sfaturi creştine politice cătră ... Ioan Ştefan Cantacuzino voevod de ... Anthim din Ivir*, în *Bis. ort. rom.*, XIV (1890—1891), p. 333—355 (şi într-o broşură separată). Tot C. Erbiceanu o publică a doua oară, ca fiind *necunoscută*, în articolul: *Ceva despre Antim Ivireanu* din *Bis. ort. rom.*, XXX (1906—1907), p. 1201—1214 şi 1346—1354. (Cf. şi N. Şerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, p. 749, nota 219.)

[93] Pentru şcoala slavonească de pe lîngă biserica Sf. Gheorghe-Vechi, întemeiată de Constantin Brîncoveanu, a se vedea: Gh. Nedioglu, *Cea mai veche şcoală românească cu caracter statornic (Şcoala de la Sf. Gheorghe Vechiu)*, Bucureşti, 1913.

[94] Unii istorici atribuie lui Antim copierea *Izvodului odoarelor, hrisoavelor şi zapiselor Mitropoliei* în anii 1695—1696 (ms. rom. 671) a *Istoriei Ţării Româneşti* (ms. rom. 180) şi a *Slujbei sfîntului Antim* (ms. rom. 406). Credem că nu-i putem atribui cu certitudine nici unul din manuscrise, cum o fac unii istorici (cf. N. Şerbănescu în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), p. 752—754, unde dă şi o bogată bibliografie în legătură cu această problemă). Credem că nici unul din manuscrise nu este copiat de el, deoarece: a) la data copierii *Izvodului*, Antim era la Snagov şi nu la Bucureşti. În numeroase pagini din *Izvod* sînt menţionate, de aceeaşi mînă care a întocmit întreaga condică, documente posterioare anilor 1695—1696 (la f. 108[v] este trecut un zapis din 7213 [1705], cînd Antim era episcop de Rîmnic; la f. 111 sînt trecute acte din anul 1696, cînd Antim tipărea cărţi la Snagov; cazuri similare de documente se întîlnesc la f. 115, 121, 128[v], 147[v] etc.). Manuscrisul a fost întocmit, după toate probabilităţile, de vreun grămătic ieşit de la şcoala sf. Gheorghe Vechi, căci grafia este asemănătoare cu a acestora. b) *Istoria Ţării Româneşti* nu are nici o menţiune că ar fi copiată de Antim; un ochi mai atent ar putea distinge mai degrabă condeiul popii Stanciul, cunoscut copist de cronici de la începutul sec. XVIII. c) *Slujba sfîntului Antim* s-a scris din porunca mitropolitului, cum se menţionează pe prima filă a manuscrisului 406 de la Academie, ceea ce nu înseamnă de loc că este scrisă de mitropolit. Credem că N. Iorga are dreptate cînd susţine (în *Ist. lit. rom. în sec. XVIII*, I, p. 247) că meritul lui Antim este de a fi prelucrat slujba în româneşte (de fapt în text slavo-român). Copierea manuscrisului a fost făcută însă de Nicola preotul (cf. G. Ştrempel, *Copişti de manuscrise româneşti pînă la 1800*, vol. I, Bucureşti, 1959, p. 164—165, unde însă

nu este menţionat ms. 406), cum deducem din compararea minuţioasă a grafiei *Pomelnicului măn. Cîmpulung* (ms. rom. 3.722) cu cea a *Slujbei Sf. Antim.*

[95] Manuscrisul a fost descoperit la Kiev, înainte de primul război mondial, de Ştefan Berechet şi descris sumar în lucrarea sa *Documente slave de prin arhive ruse*, fasc. 1, Buc., 1920, p. 17 şi urm. Tot el a reluat subiectul, în 1928, făcînd o expunere ceva mai largă asupra lui în articolul *Un manuscris de zugrăveală al mitropolitului Antim*, publicat în *Comisiunea monumentelor istorice*, anuar II, Chişinău, 1928, p. 125 şi urm., unde redă şi cîteva facsimile după fotografiile luate înainte de război. Datele lui Ştefan Berechet au fost utilizate în anul 1956 de către prof. Victor Brătulescu în articolul *Antim Ivireanul miniaturist şi sculptor* din *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 766—774. Studierea detaliată a manuscrisului şi publicarea lui integrală a fost realizată de noi în anul 1966, după o copie fotografică obţinută de la Biblioteca Academiei Ucrainiene de Ştiinţe din Kiev. Cf. G. Ştrempel, *Un „Cronograf" ilustrat atribuit mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Romanoslavica*, XIII (1966), p. 309—353 (şi extras). În sfîrşit, cercetarea originalului ne-a fost posibilă în vara anului 1968, la Biblioteca Academiei Ucrainiene de Ştiinţe din Kiev şi datele noi obţinute cu acel prilej le utilizăm acuma.

[96] Manuscrisul original se păstrează astăzi în Biblioteca Academiei de Ştiinţe a R.S.S. Ucrainiene din Kiev sub cota DA 379 L şi provine din fondurile de manuscrise ale fostei Academii Teologice, unde s-a păstrat în trecut sub nr. 529. El are 22 file nenumerotate de dimensiuni 41,4 × 29 cm. O frumoasă legătură în piele (se păstrează amîndouă coperţile, nu numai prima scoarţă, cum credeam la publicarea studiului în *Romanoslavica*), asemănătoare legăturii manuscriselor româneşti 406 şi 3.342 de la Biblioteca Academiei R.S. România, imprimată în aur, cu motive florale şi reprezentarea în medalion a Maicii Domnului şi în colţuri a celor patru evanghelişti, protejează textul.

Înaintea operei propriu-zise, care începe la f. 4, se află *Versurile la Stema ţării*, titlul (la f. 2v, deci după *Versuri*) şi dedicaţia mitropolitului Antim către Constantin Brîncoveanu.

Versurile la Stema ţării sînt printre cele mai izbutite, dacă nu chiar cele mai izbutite, din cîte s-au compus pînă la Antim în acest gen. Ideea creaţiei, care lipseşte din textul manuscrisului de bază, dar pe care o vom găsi într-una din variante, cum vom arăta mai jos, este prinsă în primele patru versuri:

„Făcut-au Domnul Dumnezeu toate din nefiinţă
Şi în fiinţă le-au adus, cu multă biruinţă.
Şi după acéia au zidit, luînd pămînt şi tină,
Pre omul cel dintîi, Adam, fără cuvînt de vină . . ."

Dedicaţia către Brîncoveanu, ce ocupă în întregime fila 3 şi sub care se află o splendidă semnătură stilizată a lui Antim, respiră gratitudinea autorului faţă de „multele folosuri şi faceri de bine", pe care le-a arătat şi le arată domnul de-a

pururea. Acesta este şi motivul pentru care „cu iubire de osteneală" a adunat şi a însemnat „întru această cărticea chipurile şi obrazele tuturor strămoşilor noştri" şi ca un dar mic o aduce „creştineştii stăpîniri a înălţimii-tale".

Gîndul realizării unei asemenea opere i l-a sugerat şi rîvna fierbinte pe care o are domnul de a fi asemeni marilor personaje, împăraţi şi profeţi, pe care le înfăţişează antichitatea. De altfel însuşi domnul, urmaş al neamului Băsărăbeştilor „dintre carii s-au arătat domni vrédnici şi creştini" a odrăslit „ca o odraslă cu străluciri de aur" şi a înflorit ca o floare cu bun miros „păzită, cu mila lui Dumnezeu, neveştejită . . . şi se va păzi şi de acum înainte . . . pentru multele şi nenumăratele faceri de bine, carele au cîştigat cei de departe şi cei de aproape" de la el.

Brîncoveanu, în culmea măririi la această dată, bogat şi milostiv, mecenat a culturii întregului orient ortodox, este numit „coroana tuturor domnilor", care a adunat toate virtuţile: „de la unul cucerniciia, de la altul credinţa cea fierbinte . . . de la altul iubirea de streini, de la altul blîndéţele, de la altul îndelungă răbdarea şi nerăutatea, de la altul milostivirea şi iubirea de săraci . . . iar mai vîrtos . . . smerenia cea de margine" (adică nemărginită, n.n.).

În final îi face urări de sănătate, veselie, viaţă îndelungată, domnului şi familiei sale.

[97] *Cronografele* au fost tipărite în greceşte la Veneţia, în anii 1631 şi 1650 şi răspîndite în întregul orient ortodox, pătrunzînd de timpuriu şi în ţara noastră. Traduse în româneşte s-au bucurat de mare circulaţie (în special traducerea logofătului moldovean Pătraşco Danovici). În colecţiile Academiei se păstrează aproape 50 de manuscrise, cu traduceri integrale sau parţiale după *Cronografe*. Fără să avem pînă astăzi o ediţie în româneşte a textului *Cronografelor* (ceea ce intenţionăm să realizăm noi într-un viitor apropiat) ele s-au bucurat totuşi de studii temeinice din partea unor cunoscuţi cercetători, cum au fost Iulian Ştefănescu, *Cronografele româneşti : tipul Danovici, partea I*, în *Revista istorică română*, vol. IX (1939), p. 1—77 (lucrare postumă) şi D. Russo *Studii istorice greco-române*, t. I, 1939, p. 68—100 (unde sînt adunate articole postume: *Cronograful lui Dorotei al Monembaziei ; Cronograful lui Cigală ; Cronografele româneşt*).

[98] Manuscrisul numără 503 portrete în medalion (Ştefan Berechet numără greşit 515 portrete în *Un manuscris de zugrăveală*, p. 132), 3 schiţe şi 8 desene, de asemeni în medalion. Medalioanele, cu puţine excepţii măsoară 32 mm în exterior şi 28 mm în interior, portretele fiind aşezate între două cercuri concentrice. Excepţie fac: portretul lui Dumnezeu-Tatăl de la f. 4v care are la exterior 80 mm şi în interior 62 mm, portretul Maicii Domnului de la f. 20 care are la exterior 33 mm şi în interior 28 mm şi portretul lui Iisus-Emmanuel de la f. 21 care are dimensiunile 39 mm la exterior şi 31 mm în interior, la fel cu cele 2 desene de pe aceeaşi fîşie centrală a paginii, înfăţişînd naşterea şi răstignirea. În interiornl portretului lui Iisus-Emmanuel se află inscripţia: *Iisus Hristos cocon*. De altfel fiecare medalion cuprinde, în cîmpul alb, numele personajului pe care îl reprezintă.

Medalioanele sînt lucrate în laviu roşu, cu umbrele, care dau volum, redate în aur (în marea majoritate a personajelor) cu o artă a desenului şi a culorii (unele personaje au îmbrăcămintea redată în culori) de-a dreptul uluitoare. Spaţiul rămas liber între cercurile concentrice este, de asemeni, acoperit cu aur.

Fişa centrală de 6 mm lăţime este colorată în stacojiu: de o parte şi de alta a ei se află cîte o fîşie de un milimetru în aur. Celelalte fîşii, ce leagă personaje secundare (fîşiile preoţilor, ale judecătorilor, ale profeţilor) au 3 mm lăţime şi sînt colorate în verde deschis sau roşu.

O grijă deosebită a acordat artistul portretelor feminine, executate cu o remarcabilă graţie şi cu o perfectă cunoaştere a canoanelor picturale şi a anatomiei. Portretul Evei, al Rebecăi, al lui Ruth, al Iudithei, al Esterei, cele ale reginelor din statele palestiniene de sub stăpînire romană, în sfîrşit cel al Maicii Domnului, toate sînt busturi cu execuţia cărora s-ar fi mîndrit oricare artist mare al vremii.

Mai greoaie este reprezentarea personajelor costumate şi în special a războinicilor din epoca lui Alexandru Macedon şi cele a lui Cezar şi a lui Octavian August. În sfîrşit, *Naşterea Domnului* este un splendid tablou în miniatură, de influenţă occidentală, cum occidentală ne apare reprezentarea tuturor personajelor. În locul manierei bidimensionale, impusă de erminiile bizantine, *Chipurile Vechiului şi Noului Testament* au volum, au forme, au graţie.

Distribuirea însăşi a portretelor pe pagină este făcută cu grijă, în aşa fel încît fiecare pagină grăieşte despre armonia dintre ilustraţii şi text.

Şi ceea ce ni se pare de asemeni impresionant este faptul că portretele nu seamănă între ele, că fiecare medalion este portretul unic al unui personaj. (Nu putem stărui mai mult asupra aspectului artistic. În studiul nostru din *Romanoslavica* sînt descrise toate paginile şi amintite toate personajele, cu ceea ce au ele demn de remarcat.)

Dar nu numai personajele reţin admiraţia cercetătorului, ci şi paginile de la început (foia de titlu şi stema ţării), atestă o mînă de mare artist, care a lucrat în culori şi aur ornamentele de inspiraţie vegetală şi animală menite să le împodobească.

Două chestiuni se ridică în legătură cu aspectul artistic al manuscrisului: 1. Care sînt sursele de inspiraţie ale artistului? 2. Este Antim autorul direct al acestei puzderii de portrete?

Încercînd să răspundem la prima chestiune vom preciza din capul locului că artistul n-a avut la îndemînă un manuscris asemănător, pe care să-l copieze. Toate investigaţiile noastre întreprinse în literatura istorică de specialitate, de a găsi un exemplar asemănător (în Răsărit sau Apus), au rămas fără rezultat. Meritul artistului este, aşadar, cu atît mai mare.

Ideea putea să o găsească în picturile murale ale unor mănăstiri din Bucovina sau mai degrabă de la Muntele Athos, cunoscute sub denumirea de *Arborele lui Iesei*. Este în amîndouă aceeaşi idee a descendenţei lui Hristos din Dumnezeu-Tatăl, prin împăratul David, fiul lui Iesei. Ca şi în *Arborele lui Iesei* şi în opera de care ne ocupăm apar personaje ale culturii antice (Philon, Solon, Pithagora, Socrate, Homer, Aristotel, Platon), chiar dacă nu sînt decît amintiţi în text.

Modelele, în bună parte, sînt inspirate după figuri vii, trăitoare în vremea artistului. Femeile simple, cu marame pe cap, sînt romînce. Reginele sînt reprezentate cu coroana domniţelor noastre, iar dintre tipurile de regi, cel mai numeros este acela care înfăţişează pe voievozii noştri.

Cea de a doua chestiune, deosebit de dificilă şi la care ne gîndim de mulţi ani, aceea a paternităţii artistice a *Chipurilor* nu o vedem soluţionată, deocamdată. Credem că ideea icongrafiei, indicaţüle asupra locului pe care trebuiau să-l ocupe diversele personaje pe pagină, poate chiar conturul desenelor, aparţin mitropolitului Antim, realizarea deplină a volumului rămîne, deocamdată, pentru noi, opera preotului Nicola.

Nu avem însă îndoieli asupra paternităţii textului, a cărui succintă analiză am încercat-o în introducere. Acesta dezvăluie cultura largă pe care o avea Antim, chiar mai mult decît alte opere ale sale, prin mulţimea referinţelor la personaje bisericeşti sau laice din istoria veche. De altfel predilecţia lui Antim pentru antichitate este vizibilă şi în *Didahiile* sale.

[99] Pentru stabilirea surselor de inspiraţie după cronografe, ne-am slujit de ms. 1.469 al Academiei, care cuprinde un text de tip Danovici, unde sînt amintiţi filozofii la care face aluzie (la f. 98), Palamed (la f. 106), legendele în legătură cu Nabucodonosor (la f. 88), cu Cirus şi Darius (la f. 91) etc.

[100] Manuscrisul acesta, atît de preţios pentru cultura românească, impresionant şi astăzi, cu toată uzura evidentă a celor 260 de ani ce au trecut peste el, a avut o soartă nefericită. Încă în veacul al XVIII-lea, poate că la puţină vreme după tragedia lui Brîncoveanu, manuscrisul a ieşit din Ţara Românească.

O însemnare de pe dosul primei scoarţe, din 8 iulie 1788, glăsuieşte: „Această carte se numeşte *Namurile de la Adam* şi cumpărătura ei este 150 lei, care au cumpărat-o tatăl meu, Dumitraşco Săcară, vornicul de poartă. Şi la sfîrşitul vieţii dumnealui m-au dat-o mie şi este draptă a me. Şi cine ş-ar face vriun blestem să o fure să fii blestemat de domnul Hristos şi de Maica pricurată Pricesta, să nu-i agiute, şi de cei 12 apostoli şi de toţi sfinţii mucenici şi de Tatăl nevăzut; şi neertat să fii acela om pîn' în vecul vecului de apoi. 1788, iulie 8". (Transcrierea liber este dată şi de către Ştefan Berechet, în *Un manuscris de zugrăveală . . .*, p. 134. Redată exact, cu toate particularităţile paleografice, de noi în: *Un conograf ilustrat atribuit lui Antim Ivireanul*, p. 325.)

Cum a ajuns manuscrisul în Moldova, de la cine l-a cumpărat familia Săcară, sînt întrebări cărora nu le putem răspunde. Ştim doar atît că a circulat mult, chiar după ce a fost cumpărat de familia Săcară şi că a fost răsfoit de mîini numeroase.

Sub însemnarea de mai sus, o alta, din 1821, a unuia Gheorghe serdarul — probabil tot din familia Săcară — exprimă teama pentru dispariţia cărţii, datorită circulaţiei prea largi: „Astăzi se află la dumnealui cumnatul Mihălache, mîini la altul, poimîni a nimănui. Gheorghe sărdar. 1821, iunie 14". (Însemnarea n-a mai fost redată nici de Ştefan Berechet şi nici de subsemnatul în lucrările amintite. Ea este consemnată după lectura originalului, făcută cu oarecare dificultate.) Aceeaşi familie îl va păstra pînă în veacul trecut, nu înainte de a-l fi răscumpărat la mezat din pricina morţii subite a unuia dintre cititorii la care fusese împrumutat.

Una din însemnări, situată pe filele 3 —5 glăsuieşte: „Această sfîntă carte iaste dreaptă a me, rămasă clironomii di la maică-me, fiica vornicului Dimitri Săcară, pi care, dîndu-o să o cetească unui dvoranin, Tufăscu, ci, grabnic murind, au rămas în cărţile lui. Aşa apecunii (adică epitropii, n.n.), au scris-o în averea mortului şi măcar că mult m-am jăluitu, însă în sfîrşitu am hotărîtu spre a nu perde aşa odoru scumpu şi ce nu să poati găsi nicăiare şi la mezatu la anu 1850, împreună cu vro cîteva cărţi a răposatului Tufăscu, măcar că aceli cărţi mai nu-mi trebuia, le-am cumpăratu dreptu doao sute rubli rosiianeşti argint. Dvoraninu gubernschi secretar, Mihai Badarăvu".

Altă însemnare, de la f. 22^{v}, a aceluiaşi Mihail Bădărău, subliniază, o dată mai mult, împrejurările răscumpărării manuscrisului, ce aparţinea de fapt familiei sale: „Această carte iasti a me, precum mai lămurit am arătat mai sus, că am cumpărat-o de-al doile; şi nu din pricina alta, numai că n-au fostu iscălitu de mini înlăuntru, sau să fi avutu rospicică (adică chitanţă, n.n.) di la răposatul Tufăscul. Şi măcar că s-a lămuritu din <spusele> altoru cetitori că să cunoşti că-i a me, dar nedreptul apecunu n-au vrutu să mi-o de, care, de fărădelegile lui nici numili nu vroi să-i pominescu; şi măcar căci n-au trebuitu să scriu înlăuntru, dar întîmplare aceasta m-au silitu, că am plătitu pentru dreptu lucrului doao suti garbovnici, afară că m-am judecatu cu acel apecunu. Şi iar, pentru că am scris înlăuntru şi am plătit atîţi bani, să dei samă înainte lui Dumnezău acelu nelegiuitu apecunu. 1850, decemvrie luna. Dvoraninu gubernschi secretar, Mihail Badarăvu".

Familia Bădărău a dăruit, probabil, manuscrisul arhiepiscopului Antonie, de unde în 1884 a fost trimis la Biblioteca Academiei teologice din Kiev, după cum atestă o însemnare în limba rusă de pe f. 1:

„Родословие Спасителя мира въ портретахъ патриарховъ. Книга родства Іисуса Христа. Изъ бумагъ Антония Архиепископа Кишиневского. Въ музей Киевской д. Академии отъ Секретаря Кишиневской Д. Консистории Левъ Ст. Родкевича чрезъ Льва Мацяевича. 9 ноябр 1884 г. Кишиневъ".

<= Genealogia izbăvitorului lumii, în portretele patriarhilor, Cartea neamului lui Iisus Hristos. Din hîrtiile lui Antonie, arhiepiscopul Chişinăului. Trimisă la Muzeul Academiei spirituale din Kiev de către secretarul consistoriului spiritual din Chişinău, Lev Ştefanovici Rodchievici, prin Lev Maţeevici, 9 noiembrie, anul 1884>.

După Revoluţia din Octombrie manuscrisul a ajuns la Biblioteca Academiei Ucrainiene de Ştiinţe, unde se păstrează şi astăzi, fiind una din cele mai preţioase opere iconografice din Europa răsăriteană.

101 Cea mai veche copie, păstrată la Biblioteca Academiei (descoperită de noi şi descrisă sumar în *Copişti de manuscrise româneşti pînă la 1800*..., I, p. 70), este inventariată la fondul *Suluri*, nr. 7 şi se prezintă sub forma unui voluminos rulou pe hîrtie, ce măsoară 11,07 metri lungime şi 0,45 metri lăţime. Această copie a fost realizată de popa Flor, cunoscut dascăl de slovenie de la biserica Sf. Gheorghe Vechi din Bucureşti. Din motive nestabilite încă (probabil ca să apară drept autorul lucrării), popa Flor înlocuieşte titlul, versurile la *Stema ţării* şi dedicaţia lui Antim cu o povestire a facerii lumii, după *Biblie*. Finalul, corespunzător filei 22 a manuscrisului original, lipseşte, fiind stricat de umezeală. Textul, aşezat în coloane perpendiculare pe lungimea ruloului, urmează în rest opera lui Antim. Cele 503 portrete existente sînt legate între ele prin fîşii divers colorate.

Copia popii Flor este, evident, inferioară originalului. Totuşi străduinţa sa, precum şi raritatea manuscriselor miniate sub formă de rulou, ne obligă să subliniem meritul acestui harnic grămătic, rămas în istoria scrisului şi artei româneşti.

Cea de a doua copie a fost descoperită de noi în vara anului 1956 la mănăstirea Cernica şi se prezintă sub forma unui *in folio* de 80,8 × 55,6 cm, cu 18 file lucrate pe o singură parte, în lungimea lor. Autorul acestei copii, realizată după ruloul popii Flor, a fost zugravul C. Petrescu, al cărui nume şi an de copiere: 1847, se găsesc pe ultima filă.

Din punct de vedere artistic realizarea lui C. Petrescu este superioară celei lucrate de popa Flor. Medalioanele, redate în laviu negru, au viaţă şi atestă o mînă de om talentat. În plus, sînt adăugate nouă miniaturi care lipsesc atît în original cît şi la popa Flor. Textul însuşi are oarecare abateri de la copia dascălului de slavonie, fiind mai liber redat, dar rămînînd în esenţă legat de textul ruloului. În special începutul diferă mult de copia popii Flor. (Descrierea manuscrisului este făcută de noi în *Un cronograf ilustrat atribuit lui Antim Ivireanul*, p. 331).

102 Grupate pe sărbători, observăm că cinci dintre ele au fost ţinute la Duminica Floriilor; trei, la Schimbarea la faţă; cîte două didahii au fost pronunţate la: Sfinţii Constantin şi Elena, Adormirea Maicii Domnului, Sfîntul Dimtrie, Sfîntul Nicolae, la Naşterea Domnului şi la Dumineca lăsatului de brînză; cîte una la: Tăierea împrejur, Botezul Domnului, Întîmpinarea Domnului, Sfinţii Petru şi Pavel, Intrarea în biserică a Maicii Domnului, Soborul Sfinţilor Arhangheli, Dumineca Vameşului şi a Fariseului şi una Asupra pocăinţii.

[108] Titlul exact al manuscrisului — singurul manuscris care are titlu — şi care a dat apoi cuvîntărilor lui Antim denumirea de *Didahii* este: *Didahii ce să numesc a fi făcute de răposatul vlădica Anthim pe la praznice mari, scrise acum în zilele preaînălţatului domn Io Alexandru Ioann Ipsilant voevod, întru al şaptelea an a domnii mării-sale şi în zilele presfinţitului mitropolit al Ungrovlahiei chirio chir Grigorie, întru al doazeci şi unul de ani (ce s-au împlinit acum într-această lună iulie, în 28 dni) ai păstoriei preasfinţii-sale : 1781.*

S-au scris de mine smeritul între ieromonahi Grigorie arhimandrit Deleanu, în sfînta Mitropolie a Bucureştilor, la anul 1781, 7289, iulie 27 dni, după altă carte ce am găsit-o scrisă iar cu mîna. Ceea ce deosebeşte, mai ales, această copie intrată în colecţiile Academiei în 1892 şi păstrată sub nr. 524 de toate celelalte pe care le cunoaştem este aşezarea grupată a predicilor, după cum urmează:

1. Didahia la înscăunarea lui Antim ca mitropolit, f. 4—10ᵛ.
2. Scrisoarea trimisă lui Constantin Brîncoveanu la 13 ianuarie 1712, f. 11—16ᵛ.
3. Scrisoarea trimisă lui Constantin Brîncoveanul la 3 februarie 1712, f. 16 —18ᵛ.
4. Cuvînt în luna lui avgust 6, la Preobrajeniia domnului nostru Iisus Hristos, f. 19—27.
5. Al doilea cuvînt la Preobrajeniia domnului nostru Iisus Hristos, f. 27ᵛ —38.
6. Cuvînt al 3-lea la Preobrajenia domnului nostru Iisus Hristos, f. 38—44.
7. Cuvînt la Uspeniia Bogorodiţii, la avgust 15, f. 44—51.
8. Cuvînt al 2-lea la Adormirea presfintii stăpînei noastre Născătoarei de Dumnezeu şi pururea Fecioarii Mariei, f. 51ᵛ —56.
9. Cuvînt în Zioa sfîntului şi marelui mucenic Dimitrie, izvoritoriul de mir, asupra cutremurului, la octomvrie 26 dni, f. 56ᵛ —65.
10. Cuvînt al doilea, în 26 ale lui octomvrie, asupra cutremurului şi la marele mucenic Dimitrie, izvoritoriul de mir, f. 65ᵛ —75ᵛ.
11. Cuvînt la noemvrie 8, în Zioa sfinţilor îngeri, f. 76—88.
12. Cuvînt la Intrarea în besérică a Născătoarei de Dumnezeu, la noemvrie 21, f. 88ᵛ —95.
13. Cuvînt la Zioa sfîntului Nicolae, în luna dechemvrie 6, f. 95ᵛ —106.
14. Al doilea cuvînt la Zioa sfîntului ierah Nicolae, dechemvrie 6 dni, f. 106—113.
15. Cuvînt la Zioa Naşterii lui Hristos, f. 113ᵛ —120.
16. Cuvînt al doilea la Zioa Neşterii lui Hristos, f. 120ᵛ —129ᵛ.
17. Cuvînt la cea după trup Tăere împrejur a domnului nostru Iisus Hristos a ghenarie 1 dni, f. 130—132ᵛ.
18. Cuvînt la Bogoiavlenie, adică la ghenarie 6, f. 132ᵛ —145.
19. Cuvînt la Stretenia domnului nostru Iisus Hristos, la fevruarie 2 dni, f. 145—151.
20. Cuvînt la Dumineca vameşului, f. 151ᵛ —160.
21. Cuvînt la Dumineca lăsatului de brînză, f. 160ᵛ —168.

22. Cuvînt al doilea la Dumineca lăsatului de brînză, f. 168—178^{v}.
23. Cuvînt la Dumineca florilor, f. 179—187.
24. Cuvînt al doilea la Dumineca florilor, f. 187—196.
25. Cuvînt al 3-lea la Dumineca florilor, f. 196^{v}—207.
26. Cuvînt al 4-lea la Dumineca florilor, f. 207^{v}—213.
27. Cuvînt al 5-lea la Dumineca florilor, f. 213^{v}—224^{v}.
28. Cuvînt la sfinții împărați și întocma cu apostolii, Costandin și Elena, în luna lui mai 21 dni, f. 225—232.
29. Cuvînt al 2-lea la sfinții împărați și întocma cu apostolii Costandin și Elena, f. 232^{v}—239^{v}.
30. Cuvînt la Zioa sfinților apostoli Petru și Pavel, iunie 29, f. 240—250.
31. Cuvînt pentru pocăință, f. 250—262.

[104] Manuscrisul a fost descoperit la mănăstirea Căldărușani (o însemnare de la mijlocul secolului al XVIII-lea, de pe f. 1 spune: „De obște a sfintei mănăstiri Căldărușani"), și a fost considerat de către Constantin Erbiceanu (și apoi de către toți istoricii noștri și criticii literari) drept *autograful* mitropolitului Antim Ivireanul. Vîlva stîrnită de această descoperire explică și faptul că, la numai doi ani după publicarea primei ediții de către Bianu, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice subvenționează o nouă ediție a *Didahiilor* îngrijită de descoperitorul „originalului". În prefața acelei ediții Constantin Erbiceanu face și o descriere a manuscriselor „autografe" ale lui Antim, folosind o critică a textelor ce nu mai poate rezista în zilele noastre.

Adevărul este că manuscrisul nu este nici pe departe autograful lui Antim și că el a fost copiat între anii 1730—1740, de către un necunoscut grămătic de profesie (întreaga argumentare contrară părerii lui Constantin Erbiceanu la G. Ștrempel în *Introducerea* la ediția *Predicilor*, p. 45—47).

[105] Istoria manuscrisului, care nu este greu de reconstituit, datorită însemnărilor lăsate de copist și de posesori, ne dezvăluie următoarele: el a fost copiat de către Efrem grămăticul, ucenic al popii Stanciul de la Biserica Tuturor Sfinților din București, în anul 1722, de cînd este datată cea mai veche însemnare, de la f. 80: „Această carte iaste a popei Stanciului ot Toți Sfinții, scrisă de Efrem ucenicul lui. Septemvrie, 1 dni, leat 7231 <1722> vă dni Io Nicolae voevod."

Altă însemnare, care denumește cartea, se află la f. 123: „Această cărticică ce se chiamă *Didahiar* (subl. noastră), iaste a popei Stanciului ot Toți Sfinții, scrisă de un ucenic al sfinției-sale, anume Efrem, cu învățături foarte frumoase și de suflet folositoare. Noemvrie, 1 dni, leat 7233 <1724>".

Cîteva zile mai tîrziu copistul notează pe lîngă însemnarea stereotipă și un element biografic, la f. 206^{v}: „Ostenitoriu la scrisul aceștii cărți, din porunca dascalului mieu, popei Stanciului, eu Efrem grămăticul, *sin Radului scutelnic* (subl. noastră), vă dni Io Nicolae voevod. Noemvrie, 11 dni, leat 7233 <1724>." Ceva mai sus, pe aceeași pagină, se află autograful posesorului: „Az popa Stanciul ot Toți Sfinții am scris aicea".

Ultima însemnare a lui Efrem grămăticul, de pe fila liminară posterioară, datată 7233 <1724—1725> nu aduce nici un element nou. În jurul ei diverse încercări de condei şi o însemnare de mînă străină, ce aminteşte de posesorul cărţii: „Această carte este a părintelui popii Stanciului".

106 Pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, manuscrisul a fost cumpărat, probabil de la urmaşii popii Stanciului, de către ieromonahul Partenie de la mănăstirea Sinaia, devenit mai apoi egumen la schitul Lespezi, de pe valea Prahovei (în anul 1724—25 popa Stanciul trebuie să fi fost înaintat în vîrstă de vreme ce în însemnarea de pe ultima filă liminară copistul îl numeşte „moş popa Stanciu"). Însemnările lui de la f. 36^{v}, 74^{v} şi 207^{v}, sînt datate 1742—1744.

În 1776 manuscrisul se afla în posesia unui „ierodiacon Toader", care semnează, la f. 213^{v}, relatarea unui cutremur de pămînt. După această dată manuscrisul tace asupra destinului său. În a doua jumătate a secolului trecut el se afla în colecţiile Muzeului Naţional de Antichităţi, de unde, în noiembrie 1909, a fost trecut în patrimoniul Bibliotecii Academiei.

Curios este faptul că manuscrisul a fost văzut de Ioan Bianu, primul editor al *Didahiilor*, care a dat indicaţii scrise asupra felului cum trebuia reparat, fără să ştie însă că avea în mînă un text — cel mai vechi — al *Predicilor* lui Antim. Aşa se şi explică inventarierea lui sub următorul titlu: *Cazanii la sărbătorile de peste an*, după care este reprodusă prima însemnare a lui Efrem grămăticul.

107 Are 105 file de dimensiuni 21 × 15,5 cm. Numerotaţie veche cu cifre arabe şi cu lipsuri, între 134—239. Numeroase frontispicii în peniţă şi colorate împodobesc paginile acestui *Didahiar*. Întîlnim şi pseudomonograma lui Antim la f. 170^{v} şi 229^{v}. Manuscrisul a fost rupt în lăţimea sa, pînă la f. 196 şi reparat în zilele noastre. Lipsesc numeroase foi de la început şi de la sfîrşit, ceea ce face din acest codice, în realitate un fragment, cu puţin mai mic decît jumătatea textului de bază.

Textul urmează, în succesiunea sa, exact manuscrisul de bază şi manuscrisul nr. 549.

El începe cu 1. *Cuvînt de învăţătură la Dumineca lăsatului sec de brînză*, din care nu s-a păstrat însă decît ultima filă: 134^{r-v} (*Inc.*: ştiu bine că aţi zice că nu vă învăţ, nici vă sfătuesc de rău . . .), şi continuă cu:

2. *Cuvînt de învăţătură la Dumineca florilor* (f. 137—143^{v}) din care lipseşte prima filă (*Inc.:* mărirea lui. Că de ar avea cineva ochi . . .).

3. *Cuvînt de învăţătură la sfinţii şi întocma cu apostolii împăraţi Costandin şi Elena* (f. 143^{v}—150).

4. *Cuvînt de învăţătură la Naşterea domnului nostru Iisus Hristos* (f. 150—156^{v}).

5. *Cuvînt de învăţătură la Obrezania lui Hristos* (f. 156^{v}—159).

6. *Cuvînt de învăţătură la Adormirea preasfintei stăpînei noastre Născătoarei de Dumnezeu şi pururea Fecioarei Maria* (f. 159—163^{v}).

7. *Învăţătură la sfîntul părintele nostru Nicolae* (f. 164—170^{v}).

8. *Predoslovie la cuvîntul de învăţătură în Dumineca florilor* (f. 171^{r-v}).

9. *Cuvînt de învățătură și de umilință în Dumineca florilor* (f. 172–181).

10. *Cuvînt de învățătură la Preobrajenia domnului nostru Iisus Hristos* (f. 181v–186v).

11. *Cuvînt de învățătură la octomvrie 26, în Zioa sfîntului și marelui mucenic Dimitrie izvorîtoriului de mir, asupra cutremurului* (f. 187–195).

12. *Învățătură la noemvrie 8, în Zioa Săborului sfinților îngeri* (f. 195v–206).

13. *Cuvînt de învățătură în 26 a lunii octomvrie, asupra cutremurului și a marelui mucenic Dimitrie izvorîtoriului de* mir (f. 207–217).

14. *Cuvînt de învățătură în Dumineca florilor* (f. 217v–223).

15. *Cuvînt de învățătură asupra omului mort* (f. 226–227v).

16. *Învățătură cînd să face parastas* (f. 228–229v).

17. *Cuvînt de învățătură în 25 a lunii dechemvrie, la Naşterea domnului nostru Iisus Hristos* (f. 230–239v).

Lipsesc, așadar, primele 14 didahii de la început (inclusiv didahia la Dumineca lăsatului sec de brînză, din care s-a păstrat doar un scurt fragment) și ultimele 7 cuvîntări (inclusiv scrisorile adresate lui Constantin Brîncoveanu).

[108] Episcopul Melhisedec al Romanului a atribuit mitropolitului Antim un al doilea manuscris original de predici, descris în prefața ediției sale la *Didachiile mitropolitului Ungrovlahiei Antim Ivireanul, 1709–1716, făcute pentru toate duminecile . . .*, vol. II, București 1889. Cf. și Bianu-Caracaș, *Catalologul manuscriptelor românești, II*, p. 270–273.

Ulterior s-a constatat — și n-a fost greu — că manuscrisul în cauză nu numai că nu este original, dar nu cuprinde nici măcar opera lui Antim, ci o culegere de predici din diverși oratori bisericești. Antim nu este prezent în manuscrisul respectiv decît cu o didahie, aceea la Intrarea în biserică a Maicii Domnului (intitulată *Cazanie la Vovedenie Bogorodiţe*, noemvrie 21). (Cf. Pr. Conf. Al. I. Ciurea, *Antim Ivireanul predicator și orator*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV [1956], p. 781–784, ale cărui concluzii sînt juste, cu excepția atribuirii copierii manuscrisului 525 de la Academie [pseudovolumul II al *Didahiilor* lui Antim] popii Flor, pe care o face la pagina 782, nota 308. La data copierii manuscrisului (1770–1780), popa Flor nu mai era de mult în viață.)

[109] Publicate în prefața vol. II al *Didahiilor*, p. XXIII-XXIV. De aceeași părere au fost N. Iorga în *Istoria literaturii române, în sec. al XVIII-lea*, I, p. 429–430; Sextil Pușcariu în *Istoria literaturii, epoca veche*, Sibiu, 1930, p. 151; N. Cartojan în *Istoria literaturii române vechi*, III, București, 1945, p. 226.

[110] In *Istoria bisericii românești*, ed. II, t. II, p. 57, unde, fără să explice de ce, își schimbă punctul de vedere emis în *Istoria literaturii române în sec. XVIII*.

[111] În special sînt amintite: *Facerea, Eșirea, Cărțile împăraților, Cartea lui Iov, Psaltirea, Pildele lui Solomon, Cărțile profeților mari*, iar dintre profeții mic *Cartea lui Zaharia*.

[112] Spre pildă legendele din *Cazania la Vovidenia Bogorodiţe* în care sînt povestite: umilinţa la care au fost supuşi Ioachim şi Ana înainte de naşterea Fecioarei Maria, naşterea acesteia, intrarea în biserică şi prorocirile lui Zaharia sînt toate luate dintr-o scriere necanonică, cunoscută sub denumirea de *Protoevanghelia lui Iacov, fratele Domnului.*

Tot apocrifă este şi legenda trecerii sf. Ioan Botezătorul printr-un munte, inserată în predica la Bobotează: „După naşterea Domnului Hristos, rămîind batjocorit şi amăgit Irod împăratul de vrăjitori, s-au mîniiat foarte şi au trimis la Vithleem şi în toate hotarăle lui de au junghiat 14 mii de coconi mici cîte de 2 ani şi mai jos, între care coconi era şi cinstitul Ioan, prunc mic în braţele maică-sa Elisaftei. Şi, vrînd ca să-l junghie şi pre el, s-au desfăcut muntele din voia lui Dumnezeu şi au trecut de céia parte maică-sa cu dînsul. Şi îngerul Domnului l-au luat de l-au dus în pustie şi-l hrăniia acolo, pînă au venit în vîrstă de s-au făcut de 33 de ani şi 3 luni, a căruia hrană era vlăstarile copacilor şi miiare sălbatecă . . ."

[113] Curioasă ni se pare împăcarea pe care o încearcă Antim între filozofia materialistă greacă şi creştinism. Omul şi toată lumea — zice Antim în *Cuvînt de învăţătură la Bogoiavlenie* — sînt alcătuite din patru stihii: vînt, foc, apă şi pămînt. Or aceste stihii trebuiau sfinţite prin personalitatea lui Hristos: vîntul şi focul s-au sfinţit prin pogorîrea „Cuvîntului lui Dumnezeu" (adică a Duhului Sfînt), pămîntul s-a sfiinţit prin naşterea sa trupească în peşteră, iară apa s-a sfinţit prin botezul Domnului în Iordan.

[114] În ordine cronologică aceste ediţii sînt următoarele:

1. *Predice făcute pe la praznice mari de Antim Ivireanul, mitropolitul Ungrovlahiei, 1709—1716.* Publicate după manuscrisul de la 1781 cu cheltuiala Ministerului Cultelor şi al Instrucţiunei Publice de prof. I. Bianu, bibliotecarul Academiei Române. Cu notiţe biografice, despre mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul de P.S.S. episcopul Melhisedec. Bucureşti, 1886, XXII + 218 p.

Ediţia lui I. Bianu nu este o ediţie critică, în accepţiunea modernă a cuvîntului. Totuşi, cum însuşi pretinde în prefaţa sa de două pagini, a menţionat în subsol toate schimbările, corecturile şi ştersăturile datorate copistului. Transcrierea sa este fidelă. Cît despre remarca pe care au făcut-o unii editori sau cercetători ai lui Antim Ivireanul, ca spre pildă P. V. Haneş, în prefaţa ediţiei sale, p. XXIX şi Pr. conf. Al. I. Ciurea în *op. cit.*, p. 780, că Bianu a grupat la un loc predicele aceleiaşi sărbători, aceasta este inexactă. Gruparea a făcut-o copistul Grigore Deleanu, pe care primul editor al predicilor l-a urmat întocmai. Singura modificare a fost aşezarea celor două apărări adresate lui Brîncoveanu înaintea predicilor.

2. *Didahiile ţinute în Mitropolia din Bucureşti de Antim Ivireanul, mitropolitul Ungrovlahiei, 1709—1716.* Publicate după manuscrisul original cu cheltuiala Ministerului Cultelor şi al Instrucţiunei Publice şi corectate de Constantin Erbiceanu, profesor, cu o prefaţă asupra manuscriptelor mitropolitului Antim Ivireanul. Cu notiţe biografice despre mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul de P.S.S. episcopul Melhisedec. Bucureşti, 1888, XL + 245 p.

Apariţia unei noi ediţii a *Predicilor*, la interval atît de scurt de ediţia Bianu o explică C. Erbiceanu în prefaţa de la p. III—V, unde anunţa descoperirea „originalului" Antim. Tot el descrie la p. VI—XVII, alte manuscrise ale lui Antim, inclusiv copia considerată de Melhisedec originalul vol. II al *Predicilor* şi un număr de şase zapise ale mitropolitului. Nici unul din manuscrisele descrise de Erbiceanu nu poate fi atribuit lui Antim.

După studiul asupra manuscriselor urmează, la p. XVIII—XL, notiţa biografică a episcopului Melhisedec, tipărită şi în ediţia Bianu; nu sînt date, în plus, decît facsimile din anumite scrieri atribuite lui Antim şi, fireşte, tot în facsimil, pseudomonograma.

Orînduirea didahiilor este aceea a ms. 549, pe care Erbiceanu a urmat-o întocmai. Cît priveşte transcrierea i s-a adus obiecţiunea de către P. V. Haneş, în prefaţa ediţiei sale, la p. XXIX — întemeiată numai în parte — că în loc să folosească textul ms. 549, a folosit textul ediţiei Bianu. În realitate Erbiceanu a corectat un exemplar al ediţiei Bianu, cu manuscrisul 549, modificînd numai unele deosebiri textuale.

Nici ediţia Erbiceanu nu este o ediţie ştiinţifică. Nefolosirea aparatului critic, pe de o parte, inconsecvenţa în transcriere şi modernizarea textului, pe de alta, situează ediţia sa mai prejos decît aceea a lui Bianu, chiar dacă acesta a folosit un text de la finele sec. al XVIII-lea. Cît priveşte analiza literară a operei — ca să nu mai vorbim şi de importanţa ei din punct de vedere social — aceasta lipseşte cu desăvîrşire.

După un an episcopul Melhisedec tipărea volumul al doilea al didahiilor „făcute pentru toate duminicile", cum îl numeşte el. În prefaţa volumului, Melhisedec încearcă pentru prima dată o analiză literară a predicilor şi a limbii lor, după ce a făcut, în prealabil, o descriere a manuscrisului editat.

3. *Antim Ivireanul, din „Didahiile" ţinute la Mitropolia din Bucureşti*. Notiţe biografice de Dr. I. Cornoi, Bucureşti, 1895, 237 p.

Ediţia şcolară a prof. I. Cornoi cuprinde zece predici din ediţia Erbiceanu (două la Adormirea Maicii Domnului, la Dumineca vameşului, la Întîmpinarea Domnului, la Intrarea în biserică a Maicii Domnului, la Sf. Petru şi Pavel, Sf. Constantin şi Elena, la Naşterea lui Hristos, la Dumineca Floriilor, Învăţătură asupra pocăinţii); restul volumului, de la p. 112—237, este ocupat de omilii din volumul Melhisedec. La început, p. 3—8, găsim o însemnare biografică, urmată de o listă a tipăriturilor lui Antim — 48 la număr — şi a manuscriselor. Cîteva cuvinte, ce se presupuneau a nu fi înţelese de şcolari, sînt explicate în subsol.

În anul 1908 I. Cornoi a reeditat, fără nici o modificare de text, volumul său în 12°; n-a completat, noua ediţie, nici măcar cu tabla de materii care ar fi fost necesară pentru orientarea în cuprinsul volumului.

4. *Predicile ţinute la Mitropolia din Bucureşti de Antim Ivireanul (1709—1716)*. Vălenii-de-Munte, 1911. IV + 86 p.

Noua ediţie, intocmită de N. Iorga pentru clerul românesc, cum însuşi o spune în prefaţă, la p. a III-a, cuprinde numai primele zece predici din ediţia Erbiceanu. Cîteva arhaisme sînt explicate în subsolul paginilor.

5. Altă ediţie, fără să fie nici aceea o ediţie ştiinţifică, este a lui Petre V. Haneş, apărută în anul 1915 sub titlul: *Antim Ivireanul, Predici*, cu o prefaţă şi indice de cuvinte de Petre V. Haneş. Buc., 1915. LIII + 256 p.

În prefaţă P. V. Haneş încadrează activitatea desfăşurată de Antim în epoca brîncovenească, consacrînd cîteva capitole domniei lui Constantin Brîncoveanu. Tot în prefaţă încearcă o sistematizare a unor probleme legate de viaţa şi opera mitropolitului în următoarea ordine: Aducerea lui Antim Ivireanu în ţară; Mitropolitul Antim ca om; Testamentul lui; Mitropolitul Antim ca om politic; Mitropolitul Antim ca orator religios; Obiceiul predicilor; Predicile lui Ivireanu; Mitropolitul Antim ca moralist; Predicile ca izvor de informaţii.

Tot el reproduce prefeţele lui Bianu şi Erbiceanu, studiul episcopului Melhisedec, apărut în ediţiile din 1886 şi 1888, precum şi părerile lui Ovid Densusianu, expuse în *Cursul de istoria literaturii române* şi ale lui N. Iorga din *Ist. lit. rom. în sec. XVIII*. La sfîrşit, după o erată, este dat *un indice de cuvinte şi forme* (p. 246—250). Ediţia este ilustrată cu două facsimile: unul după o pagină din ms. 549, celălalt după un fragment din *Condica cu odoarele şi zapisele mitropoliei* (ms. rom. 671).

În ediţia sa Haneş grupează textul în trei: *Predici* propriu-zise — în număr de 28 —, *Cuvîntări funebre* — în număr de 4 — şi *Adaus* — în care include: *Începătură şi învăţătură pentru ispovedanie, Cuvîntarea la alegerea sa de mitropolit* şi *cele două întîmpinări adresate lui Brîncoveanu.*

Cît priveşte textul utilizat, el recunoaşte că s-a folosit de ediţia lui Erbiceanu cu unele modificări. Unele arhaisme, sau expresii rar folosite sînt explicate în subsol.

6. *Antim Ivireanul, Predici. Ediţie critică, studiu introductiv şi glosar de G. Ştrempel.* Editura Academiei Republicii Populare Române, Bucureşti, 1962. 322 p. + 9 f. pl.

Cea dintîi ediţie critică foloseşte ca text de bază manuscrisul 3.460 al Academiei, datat 1722, care a stat la baza celorlalte două manuscrise ale căror variante sînt redate în subsol.

Studiul introductiv aduce unele date noi în legătură cu viaţa şi activitatea lui Antim, încearcă o analiză ştiinţifică a operei sale, oprindu-se asupra aspectelor social-politice şi stăruie asupra calităţilor literare şi oratorice ale mitropolitului. Tot în introducere sînt corectate afirmaţiile greşite în legătură cu manuscrisele lui Antim şi este făcută pentru prima dată o descriere completă a *Chipurilor Vechiului şi Noului Testament*. Unele facsimile după manuscrise confirmă copierea textului socotit de C. Erbiceanu originalul lui Antim, după manuscrisul 3.460.

În sfîrşit, glosarul cuprinde cuvintele arhaice din text şi expresiile al căror sens este schimbat astăzi.

[115] Manuscrisul numără 35 file, de dimensiuni 29 × 20 cm, din care numai f. 4—35 sînt ocupate de *Aşezămînt*. Primele trei file, inițial albe, cuprind nişte versuri mediocre de dragoste scrise la finele veacului trecut.

Titlul exact este dat la f. 4: *Învățături pentru aşăzămîntul cinstitei mănăstiri a Tuturor Sfinților, adecă capete 32 întru carele să coprind toată chiverniseala mănăstirii şi rînduiala milelor ce s-au hotărît să se facă pre an la săraci şi la lipsiți din venitul casei, acum într-acestaş chip aşăzat în zilele prealuminatului şi înălțatului domn Io Costandin Brîncoveanu Basarab-voevod, de noi, smeritul mitropolit al Ungrovlahiei Anthim Ivireanul, ctitorul, la leat 7221 <1713 , aprilie 24, în care an s-au început zidirea besăricii*. Filele 5 şi 6 cuprind *Pinaxul* (sau cuprinsul); filele 7—8^v sînt ocupate de *Predoslovie*, iar restul manuscrisului de cele 32 *capete* ale *Aşezămîntului*, de unele dispoziții finale către egumen şi ultima filă, 35^{r-v}, de un „cap osebit", în legătură cu o danie a lui Nicolae Mavrocordat, asupra căreia vom reveni.

La f. 4^v este redat un splendid desen în peniță şi acuarelă, ce reprezintă blazonul mitropolitului Antim: un melc de argint, cu capul în sus, purtînd între coarne o stea cu 6 raze. Deasupra, o pălărie de cardinal, de sub care se despart capetele unui şnur, de-a lungul căruia sînt inițialele A<ntim> I<vireanul> M<itropolitul> U<ungrovlahiei>.

Sub acest desen sînt redate următoarele patru versuri:

„Toată suflarea, zice prorocul,
Cînte pre Domnul peste tot locul.
Şi melciul încă, coarne înalță
Ca să-l lăudăm pre toți ne-nvață".

Fila 6^v este ocupată de un frumos desen, tot în peniță, în care este înfățişată mănăstirea Antim, în forma ei originală, avînd două turle. Legătura, în piele, este artistic lucrată.

[116] Pe primii epitropi îi alege el însuşi: jupan Neacşul fost staroste, jupan Nica zaraful, jupan Manul al lui Apostoli, jupan Gheorghie abagiul şi jupan Şerban.

Dintre ei Manul al lui Apostoli ne este cunoscut şi din activitatea tipografică a lui Antim. El este traducătorul *Pildelor filosofeşti*, tipărite la Tîrgovişte în 1713 cu cheltuiala lui. Tot el traduce şi subvenționează *Maxime filosofeşti*, în acelaşi an tipărite, de asemeni la Tîrgovişte.

[117] Acesta este nucleul viitoarei şcoli de la biserica Tuturor Sfinților, care l-a avut ca dascăl pe vestitul popa Stanciul şi de unde a ieşit cel mai vechi copist al *Didahiilor*, Efrem grămăticul, cum am văzut mai sus.

[118] Prima şi ultima carte scoasă acolo, în timpul vieţii sale, a fost *Istoria iudaică* a lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul, tatăl domnului care l-a sortit morţii. Ea apărea, în greceşte, în august 1716 „tipărită în cinstita mănăstire a Tuturor Sfinţilor", de către ieromonahul Dionisie Floru.

[119] Cît priveşte funcţionarea bibliotecii, care îşi avea inventarul ei, nici într-un caz nu puteau fi împrumutate cărţi decît pe baza unui „răvaş", a unei chitanţe. Blestemul avea să cadă şi asupra aceluia care ar fi îndrăznit să înstrăineze vreo carte din dulapurile bibliotecii.

[120] La sfîrşitul testamentului Antim vine cu două completări. Cea mai cuprinzătoare are 8 paragrafe cu dispoziţii administrative, din care le desprindem doar pe cele de la punctul cinci, ce interzic să se îngroape morţi în biserică şi să fie adăpostite acolo obiecte străine de mănăstire.

A doua, datată 15 martie 1716, dublează toate dispoziţiile cuprinse în cele 32 capitole, ca urmare a unei substanţiale danii făcute de către Nicolae Mavrocordat, în cinstea căruia trebuiau să se facă anumite rugăciuni. Dar nici această danie şi nici alte concesii pe care i le va fi făcut domnul fanariot nu l-au putut abate pe Antim de la politica sa.

[121] *Aşezămîntul mănăstirii Antim* a fost publicat de mai multe ori. O primă ediţie, cu caractere chirilice, a dat Ghenadie Enăceanu-Craioveanu sub titlul *Testamentul mitropolitului Antim, supranumit Ivireanul*, publicată în *Biserica ortodoxă română*, IX (1885), p. 163—168 şi 211—229, după o copie de la începutul sec. al XIX-lea şi urmată de cîteva consideraţii asupra mănăstirii Antim. Tot el reproduce textul şi în *Condica sîntă*, p. III—XXIII.

G. Bădulescu reproduce textul lui Ghenadie Enăceanu, cu litere latine, în lucrarea sa *Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul* (1708—1716), Bucureşti, 1893, p. 44—66.

În sfîrşit A. Sacerdoţeanu redă textul corect, după manuscrisul pe care îl publicăm şi noi, în *Glasul bisericii*, XXIII (1964), nr. 3—4, p. 225—239.

Ediţia noastră răspîndeşte pentru prima dată pe scară largă această operă a lui Antim care, dacă nu se prezintă prin calităţi literare deosebite, este scrisă într-o limbă curată şi dezvăluie spiritul precis, scrupulos al marelui nostru mitropolit.

GLOSAR

A

adăsta (a) — a aştepta, a dori.
advar — avgar = amulet.
afurisi (a) — a excomunica, a bleste-ma.
agonisită — avere, stare.
alsăuri — calităţi.
amestecare — legătură.
anathimi (a) — a excomunica, a bles-tema.
apucări — hoţii.
aravon — închipuire, simbol.
arămuri — vase.
argat — slugă.
aspidă — viperă, şarpe veninos.

B

băcăi (a) — a bate (toba).
baere — amulete.
basne — poveşti, scorniturî, minciuni.
bdenii — denii, priveghеri (religioase).
beteag — rănit, bolnav.
bezнă — adînc, iad.
blagocestie, blagorodnicie — nobleţe, mă-rinimie.
blagoslovi (a) — a binecuvînta.
blîndeşte — blîndeţe.
bogate — multe.
borături — vomitări.
broboană — boabă (de strugure).

C

cabaniţă — mantie domnească.
canon — obligaţie de îndeplinit.
cap, capete — capitol, capitole.
casnic — gospodar.
catart — catharsis = catarg (de corabie).
catherisi (a) — a scoate din tagma eclesiastică.
caznă — mustrare, chin, tortură.
căuta (a-şi) — a trebui.
căzut — cuvenit.
cerbice — ceafă.
cerca (a) — a cerceta, a vizita.
certa(a) — a pedepsi.
cetanie — lectură.
chelar — cămăraş, cel ce deţine cheile de la pivniţă şi cămară.
chendru — centru, mijloc.
chezăşie — promisiune, angajament.
chindie — timpul de după amiază, cînd se lasă umbrele.
chisoare — închisoare, temniţă.
chivernisi (a) — a gospodări, a admi-nistra.
chivernisire — chiverniseală, bună gos-podărire, îmbogăţire.
cin — stare, treaptă.
cinie — unealtă, capcană.
ciur — sită mare şi rară de sîrmă, pentru curăţit grînele.
clevete — bîrfiri, calomnii.
cleveti (a) — a bîrfi, a calomnia.
clucsă — cursă, capcană.
comîndare — pomană.
conceni (a) — a extermina.
conteni (a) — a opri, a înceta.
corhor — mohor (?).
corn — colţ.
coşare — ţarc, îngrăditură, staul de nuiele.
crăie — domnie.
cuceri (a se) — a se umili.
cucerie — cucerire, umilinţă, evlavie.
cuhnie — bucătărie.
custodie — pază, strajă.

D

dascal — învăţător, îndrumător.
de-a tocma — întocmai.
defăimare — calomnie.
de margine — nemărginit.
deosebi — foarte.
despărţeală — precizare.
destoinic — vrednic.
dezgoli (a se) — a se desprinde, a se detaşa, a pierde.
diadoh — părtaş, asociat, urmaş.
diată — testament.
dichiu — intendent, administrator.
dosădit — mîhnit, întristat, amărît.
dovedire (nu se vede...) — nu poate fi explicat, demonstrat.
dulamă — manta lungă de postav.
durori — dureri.

E

eres — erezie.

F

făicav — peltic, bîlbîit.
făţărie — făţărnicie, ipocrizie, prefăcătorie.
filer — monedă divizionară ungurească.
finix — phönix (pasărea).
flegmă — puroi.
fur — tîlhar.

G

gătire — pregătire.
gherdan — cingătoare
gîngăvie — bîlbîială.
gloată — mulţime.
gonaciu — gonitor, prigonitor.
greime — greutate, povară.
grozav — jignitor, ireverenţios.

H

har — dar.
hasnă — folos.
hrăpi (a) — a răpi, a apuca.
hulă — defăimare, calomnie.

I

idiomata — particularitate.
ipaţi — consuli, tribuni (?).
i proci — şi celelalte.
iscoadă — spion.
ispiti (a) — a cerceta, a încerca, a tenta.
ispravnic — reprezentant, mandatar, urmaş.

Î

îmbezna (a) — a arunca în întuneric.
împărtăşi (a) — a face parte cuiva.
împistrită — ornamentată (haină).
împresura (a) — a cotropi, a ocupa.
împuta (a) — a reproşa.
încailea — măcar.
îndoit — dublu.
înfăţăşată — trupească.
înfrînare — abstinenţă.
îngrădi — înconjura.
îngreuia (a se) — a se inerva, a se supăra.
înjugare — asociere.
însărcinat — împovărat.
întinăciuni — pete.
învîrtejire — schimbare.
învîrtoşa (a) — a pietrifica.

L

lămuri (a) — a alege, a deosebi, a curăţi
limbă — popor.
limbuţi (a) — a calomnia.

livej — sirop.
lucrare — calitate, proprietate.
luneca (a se) — a înclina.

M

mădular — membru.
magupeț — brutar (dar și bucătar).
măgură — munte.
mai vîrtos — mai ales.
mamon — diavol.
măscări (a) — a murdări.
măsurăciune — margine, limită (aici: peste măsură).
matca — albia, adîncul.
merinde — ajutor, sprijin.
meser — sărac, umil.
mied — băutură din miere și apă.
a mijloci — a pricinui, a media.
mijloc — pretext.
mirosuri — parfumuri.
mîngăios — mîngîietor.
mohorîciune — întunecime.
mojic — om de jos.
molitvă — rugăciune.
moșie — avere.
moșnean — moștean, moștenitor, urmaș.
mozavirie — calomnie.
munci (a) — a chinui.

N

năimit — năemit, servitor, simbriaș.
nălucă — nălucire, arătare.
năpaste — necaz, nenorocire.
năpîrcă — viperă.
năstrapă — cană, cupă, vas.
neam — popor.
neascultoi — neascultător.
necăitor — ce nu se pocăiește.
necurat — permanent, mereu.
necuvios — necuviincios.
nedichisit — nedeprins.
nemomit — neînșelat.
neritoricit — nedeprins cu oratoria.
neștine — careva, cineva.
netrebui (a se) — a se ticăloși, a fi netrebnic.
nevoi (a se) — a se chinui.
nevoință — chin.
niscai — oarecari.
norod — popor.

O

obidă — întristare.
obidi (a) — a nedreptăți, a mîhni.
oblastie — viță, neam.
oblăduire — stăpînire.
obraz — figură, chip, imagine.
obrezanie — obrezuire, tăiere împrejur.
obște jitie — adunare călugărească.
obștească — comună, generală, obișnuită.
ocarnic — defăimător.
oceanie — deznădăjduire.
ochian — lunetă.
ochii cei de gînd — ochii minții, imaginația.
ocoli (a se) — a se face simțită.
orație — urare.
osebi — deosebi.
osîrdie — ardoare, zel.
ostoi (a se) — a se alina, a se potoli.
ostrov — insulă.
oști (a) — a purta război.
oțăros — cu gust de oțet.
otpust — aici cu sens de sfîrșit

P

paretisis — renunțare.
părtășie — parte.
păsa (a) — a apăsa, a deranja.
pavăză — platoșă.
peasnă — cîntare scurtă bisericească.
petrecanie — petrecere (de timp); dar și îngropăciune.
petrece (a) — a conduce.
pizmătar — invidios.
plod — sămînță.
poclon — dar.
podnojie — preș.
pogribanie — îngropăciune.
pohfală — pohvală, laudă, elogiu.
pol — jumătate.
politici (a se) — a se pomeni.
politie — oraș; dar și: purtare, fel de viață.

ponciș — pieziș, strîmb.
ponoslui (a) — a reclama.
porumb — porumbel.
posdanică — țiitoare.
pravoslavie — dreaptă credință, ortodoxie.
premeneală — scurgere de timp.
prepuitor — denunțător.
prepus — îndoială, bănuială.
price — pricină, ceartă.
pricеștanie — cuminecătură.
pricină — pretext, scuză.
poslanie — scrisoare.
pristăvire — moarte.
priveală — privire.
procopsit — înstărit, învățat, instruit.
propovedui (a) — a predica.
proslăvi (a) — a preamări.
prostatec — simplu.
prosti (a se) — a se retrage (din scaun episcopal).

R

răpști, răpși, rîpști (a) — a murmura, a se revolta.
răpune (a) — a înfrînge, a dobori.
răvaș — adeverință.
ritoricesc — de retor, de orator.
rîvnitor — zelos, harnic.
rost — gură, tăiș.
rotocolime — rotunjime.
roura (a) — a cădea rouă.
rudenie — neam, loc.
rufet — răfet, meserie.
rușine — goliciunea trupului.

S

săblaznă — onanie.
săbor — sobor, adunare.
sălaș — adăpost.
sărindar — rugăciune la morți.
scandală — scandilă = supărare, neplăcere, indignare.
schiptru — sceptru.
scîrbă — neajuns, necaz.
scîrbi (a se) — a se supăra.
scorpie — viperă.
scuipa (a) — a alunga, a lepăda.
semeție — îndrăzneală, dîrzenie.
seminție — neam, popor.
semuire — socoteală, asimilare, stabilire.
sfetagoreț — călugăr de la Muntele Athos.
silaves — silabe.
simbrie — plată.
sirep — aprig, sălbatic.
sîngiuri — jertfe sîngeroase.
sîrgui (a) — a se grăbi.
slavoslovie — sfințenie.
slobod — liber.
sluji (a) — a fi prielnic (timpul).
smerin — smerit, modest.
sminteală — rătăcire, împiedicare.
soroc — termen.
soție — tovarăș.
spăsenie — mîntuire, salvare.
spurca (a) — a murdări.
stemă — coroană, diademă.
stepenă — treaptă, rang.
sterpiciune — stîrpiciune, sterilitate.
stihie — element; dar și: planetă.
stîlpări — ramuri verzi.
strașină — etaj.
strimtorime — nerozie mare.
strîmbul (cu) — pe nedrept.
struncinat — slăbit.
sudalmă — înjurătură.
suferi (a) — a suporta, a se feri.

Ș

șoptitor — calomniator.

T

taină, (gînd de) — sens, simbol, semnificație.
tăiare (de fire) — miracol.
ticălos — nenorocit, amărît.
tiposi (a) — a tipări, a imprima.
tirăni (a) — a munci, a chinui, a tortura.
tiriac — vaccin (preparat primitiv).
tituluș — titlu.
tocmire — stabilire, socoteală.
toiag — baston lung.

trezvi (a se) — a se trezi.
tropar — cîntare scurtă bisericească.
trufi (a se) — a se mîndri.

Ţ

ţine (a) — a socoti, a lua seama.

U

ulcea — oală de pămînt.
umbrire — acoperire.
umejos — umed.
umple (a se) — a se împlini.
uniciune — unire.
urgie — pedeapsă.
urgisi (a se) — a oropsi.
userdie — zel, ardoare.
usibi (a) — a opri, a împiedica.

V

vădi (a) — a dovedi.
vătăma (a) — a jigni.
verhovnic — conducător, îndrumător.
vetrilă — pînză de corabie.
Veruiu — Crezul.
vîrguli (a se) — a se mişca.
voile veghiate — adulările, linguşirile.
volnic — liber, slobod.
vorovi (a) — a vorbi.
vraci — tămăduitor, vindecător, medic.
vrajbă — neînţelegere.

Z

zapis — act, contract, învoială.
zavistie — pizmă, invidie.
zavistnic — pizmătareţ, invidios.
zăticneală — împiedecare, oprire, deranjare.
zeciuială — dijmă, bir.
zemisli (a) — a concepe.
zmoli (a) — a înnegri.

BIBLIOGRAFIE

OPERE

Învățătură pe scurt pentru taina pocăinții, acum într-acesta chip tocmită și tipărită în zilele prealuminatului domn Io Constandin Basarab Brîncoveanu voevod, cu chieltuiala cinstitului de bun neam, a lui Șerban Cantacuzino biv vel păharnic și cu blagosloveniia preasfințitului mitropolit chir Theodosie, *de iubitoriul de Dumnezeu chir Antim, episcopul Rîmnicului*, la anul de la Hristos 1705. [50 p.]

Învățătură besericească la céle mai trebuincioase și mai de folos *pentru învățătura preoților*, acum într-acesta chip tipărită în sfînta Mitropolie în Tîrgoviște, la anul de la Hristos 1710. [90 p.]

Învățătură besericească a vlădicăi Antim, a doa oară tipărită în orașul Bucureștilor, în tipografia școalei Văcăreștilor, la anul de la Hristos 1741. [80 p.]

Învățătură besericească foarte folositoare obștii preoțești și a tot creștinescului norod, care acum s-au tipărit a treia oară în zilele prealuminatului domn Ioann Alexandru Ipsilant voevod, cu blagosloveniia preasfințitului mitropolit chir Grigorie, la anul de la Hristos 1774, de popa Costandin tipograful Rîmniceanul. [150 p.]

Capete de poruncă la toată ceata besericească, pentru ca să păzească fieștecarele din preoți și din diaconi, deplin și cu cinste, datoriia hotarului său. Acum întîi tipărite în zilele preaînălțatului domn și oblăduitoriu a toată Țara Rumânească, Io Ștefan Cantacuzino voevod, în sfînta Mitropolie în Tîrgoviște, la leat 7222 <1714>. [34 p.]

Capete de poruncă la toată ceata besericească, pentru ca să păzească fieștecarele din preoți și din diiaconi, deplin și cu cinste, datoriia hotarului său. Acum a doua oară tipărite în zilele preaînălțatului domn și oblăduitoriu a toată Țara Rumânească, Io Alexandru Ipsilant voevod, în sfînta Mitropolie în București, la leat 1775, de Dimitrie Petrovici Bucureșteanul. [40 p.]

Predice făcute pe la praznice mari de Antim Ivireanul, mitropolitul Ungrovlahiei, 1709–1716. Publicate după manuscrisul de la 1781 cu cheltuiala Ministerului Cultelor și al Instrucțiunei Publice de prof. I. Bianu, Bibliotecarul Academiei Române. Cu notițe biografice despre mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul de P.S.S. episcopul Melhisedec, București, 1886. XXII + 218 p.

Didahiile ținute în Mitropolia din București de Antim Ivireanul, mitropolitul Ungrovlahiei, 1709–1716. Publicate după manuscrisul original cu cheltuiala

Ministerului Cultelor şi al Instrucţiunei Publice şi corectate de Constantin Erbiceanu, profesor, cu o prefaţă asupra manuscriptelor mitropolitului Antim Ivireaunl. Cu notiţe biografice despre mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul de P.S.S. episcopul Melhisedec, Bucureşti, 1888. XL + 245 p.

Antim Ivireanul. Din „Didahiile" ţinute la Mitropolia din Bucureşti. Notiţe biografice de Dr. I. Cornoi. Bucureşti, 1895, 237 p.

Antim Ivireanul. Din „Didahiile ţinute la Mitropolia din Bucureşti. Notiţe biografice de Dr. I. Cornoi. Bucureşti, 1908. 237 p.

Predicile ţinute la Mitropolia din Bucureşti de Antim Ivireanul, 1709—1716. Prefaţă de N. Iorga. Vălenii-de-Munte, 1911. IV + 86 p.

Antim Ivireanul, Predici. Cu o prefaţă şi indice de cuvinte de Petre V. Haneş. Editura Minerva. Bucureşti, 1915. LIII + 256 p.

Antim Ivireanul, Predici. Ediţie critică, studiu introductiv şi glosar de G. Ştrempel. Editura Academiei Republicii Populare Române. Bucureşti, 1962. 322 p. + 9 f. pl.

MONOGRAFII

Albala, Radu, *Antim Ivireanul şi vremea lui.* Bucureşti, 1962, 207 p. + 10 pl. (Colecţia „Oameni de seamă").

Bădulescu, G., *Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul* (1708—1716), Bucureşti, 1893. XVI + 177 p. + 1 pl. (Univ. din Bucureşti. Fac. de Teologie. Teză de licenţă).

Cerbuleţ, Teodor, *Antim Ivireanu* (1650—1716). Bucureşti. 1939. 32 p. (Colecţia „Cunoştinţe folositoare").

Dinulescu, Ştefan, *Viaţa şi activitatea mitropolitului Ţărei Româneşti, Antim Ivireanul* (1708—1716). Cernăuţi, 1886. 100 p. (Tipărită separat din *Candela*).

Djindjihaşvili, Fanny, *Antimoz Iverieli*, Tbilisi, 1967. 138 p. (în limba rusă).

Dobrescu, N., *Viaţa şi faptele lui Antim Ivireanul, mitropolitul Ungrovlahiei.* Bucureşti, 1910. 119 p. (Biblioteca Societăţii „Steaua", nr. 20).

STUDII ŞI ARTICOLE

Belu, D., *Aspecte sociale în „Didahiile" lui Antim,* în *Mitropolia Olteniei.* XV (1963), nr. 9—10, p. 761—767.

Belu, D., *Predicile lui Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Ardealului*, VIII (1963), nr. 1—3, p. 188—212.

Belu, D., *Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Moldovei*, XL (1964), nr. 9—10, p. 498—503.

Belu, D., *Opera predicatorială a lui Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Banatului*, XVI (1966), nr. 7—9, p. 483—492.

Berechet, Ştefan, *Documente slave de prin arhivele ruse*, Bucureşti, 1920, p. 17—26.

Berechet, Ştefan, *Un manuscris de zugrăveală al mitropolitului Antim*, în *Comisiunea monumentelor istorice*, Anuar II (1929), p. 125—135.

Bodogae, T., *Mitropolitul Antim Ivireanul, omul şi opera*, în *Mitropolia Ardealului*, XI (1966), nr. 9—10, p. 591—633.

Bodogae, T., *Personalitatea mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Banatului*, XVI (1966), nr. 7—9, p. 467—482.

Bogdan, Damian P., *Legăturile Ţărilor Române cu Georgia*, în *Studii*, IV (1951), nr. 4, p. 132—141.

Teodor, D., (= Damian P. Bogdan), *Despre Antim Ivireanul*, în *Studii teologice*, VII (1955), nr. 3—4, p. 236—263.

Bogdan, Damian P., *Viaţa lui Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 679—689.

Brătulescu, Victor, *Antim Ivireanul miniaturist şi sculptor*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 766—774.

Brătulescu, Victor, *Antim Ivireanul ctitor de lăcaşuri sfinte*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 817—831.

Brătulescu, Victor, *Date noi privitoare la un pomelnic şi la zugrăvirea şi poleirea împlei de piatră a Mînăstirii Antim*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9—10, p. 841—844.

Bulat, T. G., *Ştiri noi cu privire la mitropolitul Antim Ivireanul şi ctitoria sa*, în *Glasul bisericii*, XX (1961); nr. 5—6, p. 393—404.

Bulat, T. G. *Din preocupările gospodăreşti ale mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 987—996.

Cândea, V., *O figură luminoasă de cărturar, Antim Ivireanul*, în *Scînteia*, XXXVII (1966), nr. 7.100 din 11. II., p. 4.

Chiriac — Dimancea, N., *Antim Ivireanul ca predicator bisericesc*, în *Luminătorul*, LX (1927), nr. 7, p. 51—64.

Chiţescu, N., *O dispută dogmatică din veacul XVII la care au luat parte Dositei al Ierusalimului, Constantin Brîncoveanu şi Antim Ivireanu*, în *Bis. ort. rom.*, LXIII (1945), nr. 7—8, p. 319—352.

Chițimia, I. C., *Antim Ivireanul după 250 de ani de la moarte* (1716–1966), în *Revista de istorie și teorie literară*, XVI (1967), nr. 2, p. 195–204.

Ciurea, Al., I., *Antim Ivireanul predicator și orator*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8–9, p. 775–817.

Cocora, Gabriel, *Antimisul mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9–10, p. 835–837.

Constantinescu, Horia, *Preocupările sociale în scrisul lui Varlaam, Antim Ivireanul și Dosotei*, în *Glasul bisericii*, XXII (1963), nr. 9–10, p. 891–901.

Copăcianu, Em., *Profilul unui mare ierarh*, în *Mitropolia Banatului*, XVI (1966), nr. 7–9, p. 456–466.

Dumitrescu, Dan, *Activitatea tipografică a lui Mihai Ștefan în Gruzia*, în *Studii*, XI (1958), nr. 4, p. 135–138.

Elian, Al., *Antim Ivireanul apărător al prerogativelor scaunului mitropolitan al Ungrovlahiei*, în *Studii teologice*, XVIII (1966), nr. 9–10, p. 519–530.

Elian, Al., *Antim Ivireanul ca luptător împotriva agresiunii otomane*, în *Glasul bisericii*, XXVII (1968), nr. 11–12, p. 1165–1169.

Erbiceanu, C., *Descoperirea manuscriptelor mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, XI (1888), nr. 12, p. 1019–1030.

Erbiceanu, C., *Maximile și sentințele lui Antim Ivireanu*, în *Bis. ort. rom.*, XIV (1890–1891), p. 333–355.

Erbiceanu, C., *Un document de la mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanu*, în *Bis. ort. rom.*, XV (1891–92), p. 60–64.

Erbiceanu, C., *Cel întîi „Octoih" imprimat în Valahia în românește*, în *Bis. ort. rom.*, XVI (1892–93), p. 800–804.

Erbiceanu, C., *Învățătura bisericească a vlădicăi Anthim*, în *Bis. ort. rom.*, XVI (1892–93), p. 769–785 și XVII (1893–94), p. 129–146 și 225–242.

Erbiceanu, C., *„Antologiu" de Antim Ivireanu*, în *Bis. ort. rom.*, XVII (1893–94), p. 418–427.

Firmilian, mitrop. Olteniei, *Cuvînt de pomenire a lui Antim Ivireanul, mitropolitul Țării Românești*, în *Mitropolia Olteaniei*, XVIII (1966), nr. 9–10, p. 763–770.

Georgescu, I. V., *Antim Ivireanul și locul lui în cultura poporului român*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXIV (1966), nr. 9–10, p. 967–970.

Georgescu, Ilie, *Legăturile Țărilor Române cu Ierusalimul. Patriarhii Ierusalimului în Țările Române (veac XVII-XVIII)*, în *Studii teologice*, VIII (1956), nr. 5–6, p. 349–362.

Enăceanu-Craioveanu, Ghenadie, *Testamentul mitropolitului Antim, supranumit Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, IX (1885), p. 163—168 şi 211—229.

Gheorghiu, N. A., *Mitropolitul Antim Ivireanul şi cărţile populare*, în *Bis. ort. rom.*, LVII (1939), nr. 5—6, p. 321—326.

Ionescu I., *Cîteva aspecte din viaţa şi opera lui Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9—10, p. 812—819.

Iorga, N., *Mitropolitul Antim Ivireanul în luptă cu Ierusalimul pentru drepturile bisericii sale*, în *Bis. ort. rom.*, LII (1934), nr. 11—12, p. 721—725.

Iorga, N., *Între Antim şi Mitrofan, mitropoliţii Ţării Româneşti*, în *Bis. ort. rom.*, LIII (1935), nr. 1—2, p. 1—5, şi nr. 3—4, p. 113—117.

Iorga, N., *Despre uciderea mitropolitului Antim*, în *Bis. ort. rom.*, LIII (1935), nr. 5—6, p. 225.

Iorga, N., *Despre Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LV (1937), nr. 11—12, p. 609—623.

Iorgulescu, B., *Omorîrea mitropolitul Antim Ivireanul*, în *Literatură şi artă*, IV (1899), p. 772—775.

Ivan, Iorgu D., *Nulitatea actului de caterisire a mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Ardealului*, XII (1967), nr. 1—3, p. 147—179.

Izvoranu, Stelian, *Antim Ivireanul sfătuitor şi îndrumător pentru preoţi şi duhovnici*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 971—981.

Marcu, Grigore, *Prezenţa ardeleană a mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Ardealului*, XI (1966), nr. 9—10, p. 565—573.

Mănucă, M., *Mitropolitul Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Moldovei*, XLIII (1967), nr. 3—4, p. 300—306.

Molin, Virgil, *Antim Ivireanul editor şi tipograf la Rîmnic*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9—10, p. 825—834.

Molin, Virgil, *Unde a învăţat Antim Ivireanul meşteşugul de „tiparnic"*, în *Glasul bisericii*, XXV (1966), nr. 9—10, p. 839—844.

Nanu, Ion, *Un monument istoric de artă religioasă, ctitoria lui Antim*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIX (1961), nr. 3—4, p. 223—318.

Nedelescu, Emil, *Contribuţia lui Antim Ivireanul la restaurarea şi înfrumuseţarea sfintelor locaşuri din Eparhia Rîmnicului şi Noului Severin*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9—10, p. 820—824.

Păcurariu, Mircea, *Importanţa mitropolitului Antim Ivireanul pentru biserica şi cultura românească*, în *Mitropolia Banatului*, XVI (1966), nr. 7—9, p. 493—515.

Picot, Émile, *Notice biographique et bibliographique sur l'imprimeur Anthime d'Ivir, métropolitain de Valachie*, în *Nouveaux Mélanges Orientaux*. Mémoires textes et traductions publiés par les professeurs de l'École spéciale des langues orientales vivantes, à l'occasion du VII-e Congrès international des orientalistes réuni à Vienne (septembre 1886). Paris, 1886, p. 513—560.

Pinescu, V., *250 de ani de la moartea lui Antim Ivireanul. Arta literară în „Didahii"*, în *Cronica*, I (1966), nr. 30, p. 2 şi 7.

Popescu, Mihail-Gabriel, *Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul, cîrmuitor bisericesc şi propovăduitor al „Evangheliei"*, în *Studii teologice*, XX (1969), nr. 1—2, p. 3—97.

Popescu, Teodor M., *Antim Ivireanul, apostol şi mucenic al dreptei credinţe*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 853—863.

Potra, George, *Cîteva ştiri noi şi precizări în legătură cu mînăstirea Antim*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 347—375.

Rămureanu, Ioan, *Antim Ivireanul luptător pentru ortodoxie*, în *Bis, ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 831—853.

Ruffini, Mario, *Il metropolita Valacco Antim Ivireanul*, în *Oikoumenikon*, 1966, vol. III, p. 357—398.

Sacerdoţeanu, A., *Antim Ivireanul arhivist, bibliotecar şi topograf*, în *Glasul bisericii*, XXII (1963), nr. 9—10, p. 883—886 şi XXIII (1964), nr. 3—4, p. 862—890.

Sacerdoţeanu, A., *„Capete de poruncă" de Antim Ivireanul*, în *Glasul bisericii*, XXV (1966), nr. 9—10, p. 831—838.

Sacerdoţeanu, A., *Un autograf al lui Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 982—986.

Sacerdoţeanu, A., *Sigiliile mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9—10, p. 838—841.

Săvoiu, Em. Em., *„Capetele de poruncă" ale mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Renaşterea*, XXII (1944), nr. 10. p. 533—541.

Săvoiu, Em. Em., *„Capetele de poruncă" ale lui Antim Ivireanul*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 997—1006.

Simonescu, Dan, *Cărţi arabe tipărite de români în secolul al XVIII-lea (1701—1747)*, în *Bis. ort. rom.*, LXXXII (1964), nr. 5—6, p. 524—561.

Simonescu, Dan, *Antim Ivireanul scriitorul*, în *Analele Academiei R. S. România*, C (1966), p. 663—675.

Simonescu, Dan, *Impression de livres arabes et karamanlis en Valachie et en Moldavie en XVIII-e siècle*, în *Studia et acta orientalia*, nr. V-VI (1967), p. 49—75.

Simonescu, Dan și Emil Muracadé, *Tipar românesc pentru arabi în secolul XVIII*, în *Cercetări literare*, III (1939), p. 1—32.

Șerbănescu, N., *Antim Ivireanul tipograf*, în *Bis. ort. rom.*, LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 690—766.

Șerbănescu, N., *Mitropolitul Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9—10, p. 771—811.

Șerbănescu, N., *Documente din timpul păstoriei mitropolitului Antim Ivireanul la Rîmnic*, în *Mitropolia Olteniei*, XVIII (1966), nr. 9—10, p. 845—851.

Ștrempel, Gabriel, *Un cronograf ilustrat atribuit mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Romanoslavica*, XIII (1966), p. 309—353.

Ștrempel, Gabriel, *Antim Ivireanul. La 250 de ani de la moartea sa*, în *Analele Academiei R. S. România*, C (1966), p. 677—688.

Ștrempel, Gabriel, *Antim Ivireanul*, în *Revista bibliotecilor*, XIX (1966), nr. 9, p. 560—561.

Vlad, Sofron, *Mitropolitul Antim Ivireanul*, în *Mitropolia Ardealului*, XII (1967), nr. 1—3, p. 43—81.

Voinescu, D., *Biserica Antim*, în *Boabe de grîu*, IV (1933), nr. 9, p. 539—549.

CUPRINS

Lector : ELISABETA BRÂNCUȘ
Tehnoredactor : POMPILIU STATNAI

Apărut 1972. Hîrtie tipar A. de 63 g/m². Format 600×900/16. Coli ed. 35,32. Coli tipar 33,75. A. nr. 3902/1971. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 859—0.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1481 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97.
București,
Republica Socialistă România.